Міністерство освіти і науки України
Інститут педагогіки НАПН України
Інститут філософії НАН України
Інститут історії України НАН України
Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ОСВІТА І НАУКА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції

24-25 листопада 2017 р.

Частина І

Міністерство освіти і науки України
Інститут педагогіки НАПН України
Інститут філософії НАН України
Інститут історії України НАН України
Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ОСВІТА І НАУКА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції

24-25 листопада 2017 р.

Частина І

Дніпро

2017

УДК 303
ББК 63.3
О 72

Редакційна колегія:

Токовенко Олександр Сергійович, д.філос.н., проф., декан факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Іщенко Ігор Васильович, д.політ.н., доц., в.о. завідувача кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Горбатенко Володимир Павлович, д.політ.н., проф., заступник директора Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України
Касьянов Георгій Володимирович, д.і.н., проф., зав. відділу новітньої історії та політики Інституту історії України НАН України
Пометун Олена Іванівна, д. пед. н., проф. член-кореспондент НАПН України, головний науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України.
Хамітов Назіп Віленович, д.філос.н., проф., провідний науковий співробітник відділу філософської антропології Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України
Крилова Світлана Анатоліївна, д.філос.н., проф., завідувач кафедри філософської антропології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
Окороков Віктор Броніславович, д.філос.н., проф., завідувач кафедри філософії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
Висоцький Олександр Юрійович, д.політ.н., проф., професор кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Кривошеїн Віталій Володимирович, д.політ.н., проф., завідувач кафедри соціології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Третяк Олексій Анатолійович, д.політ.н., доц., завідувач кафедри політології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Вершина Вікторія Анатоліївна, к.філос.н., доц., доцент кафедри філософії, заступник декана факультету суспільних наук і міжнародних відносин з наукової роботи Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Ключник Руслан Максимович, к.політ.н., доцент кафедри політології та міжнародних відносин Університету імені Альфреда Нобеля.

О 72 Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. 24-25 листопада 2017 р., м.Дніпро. Частина І. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. – 374 с.

У збірник вміщено матеріали Всеукраїнської наукової конференції «**Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій**», що присвячені осмисленню стану та проблем сучасної освіти і науки в Україні та у світі, визначенню дієвих заходів та оптимальних шляхів подолання негативних явищ в освітній та науковій сферах. Рекомендовано для студентів, аспірантів і викладачів вищих навчальних закладів, науковців.

© Колектив авторів, 2017
© ДНУ ім. Олеся Гончара, 2017

СЕКЦІЯ І
ВИЩА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В. В. Іваненко

СУСПІЛЬНА МІСІЯ СУЧАСНОГО КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Однією із сутнісних ознак нашого глобалізованого світу є, як відомо, об'єктивно зростаюча взаємозалежність різних країн і народів, співпраця між ними, яка охоплює практично усі сфери людської життєдіяльності, стимулюючи загальноцивілізаційний прогрес в XXI сторіччі. Природно, освітній аспект в такій парадигмі кооперації зусиль європейської і світової спільноти вважається не лише цілком логічним, закономірним, але й багато в чому визначальним, забезпечуючи необхідний інтелектуальний супровід інтеграційних процесів. При цьому інтернаціоналізація і налагодження широкої, усебічної міждержавної взаємодії в галузі вищої освіти розглядається нині як найкоротший і найефективніший шлях підвищення конкурентоспроможності національних освітніх систем, їх адаптивних можливостей до зовнішнього середовища, що швидко змінюється, інтеграції у відповідні міжнародні інститути і структури, виступаючи таким чином важливим чинником сталого суспільного розвитку в цілому.

З іншого боку, окреслена парадигма функціональної діяльності колективів ВНЗ, зокрема на пострадянському просторі, розцінюється нині як дієвий спосіб їх адекватної реакції на серйозні виклики і загрози останніх десятиліть, що спричинили чимало негативних наслідків передусім для Європи, пов’язаних саме з падінням престижності та авторитету європейської освіти. Згадаємо, приміром, транснаціональні об'єднання вищих навчальних закладів – Євразійську, Європейську і Східноєвропейську асоціації університетів, країн Балтійського регіону (Baltic University), басейну Середземного моря, альпійських, скандинавських держав та ін.

Проте чи не найприкметнішою рисою сучасності в цьому плані став початок створення єдиного загальноєвропейського освітнього простору у рамках Болонського процесу, який об’єднав на континенті більше 50 країн з населенням понад 800 мільйонів людей. Цей супермасштабний інтеграційний процес включає дві основні складові: формування співдружності провідних ВНЗ під егідою «Великої хартії університетів» (1988) і «Болонської декларації» (до речі, серед перших 430 її підписантів в 1999 р. були всього два українські університети – Дніпропетровський і Харківський) та відпрацювання єдиних вимог, критеріїв і стандартів, тобто деяких консолідованих «правил гри», покликаних гармонізувати діюче нормативно-правове регулювання національних секторів освіти і науки «у дусі Болоньї». Зрозуміло, за умови збереження в цій сфері національної ідентичності, самобутності, традицій, сильних сторін колишньої, радянської, освітньої системи.

Іншими словами, приєднання до Болонського клубу зовсім не знімає, тим більше автоматично, існуючі в ньому організаційні та інші протиріччя, а тільки актуалізує проблему пошуку досконалішої, оптимальнішої системи отримання знань, заснованої на інтегральному освоєнні усієї гами креативних національних досягнень і вимог євростандартів. Системи, орієнтованої у кінцевому підсумку на формування якісно нової моделі фахівця гуманістичного типу з високим рівнем персональної відповідальності за вирішення і власних, національних, і глобальних завдань сучасності планетарного значення.

Показово, що вища освіта вже не сприймається як якийсь «загальнодоступний товар або послуга», а справедливо вважається найважливішим стратегічним резервом, інтелектуальним і економічним ресурсом держави, оскільки саме освіта ство-

рює необхідні передумови для безперервного оновлення державних і суспільних систем, їх поступального розвитку і процвітання, готуючи кадрове забезпечення під реалізацію відповідних економічних, соціальних, наукових, гуманітарних та інших програм. Адже в умовах глобалізації рухатися вперед по шляху створення нових матеріальних благ (до чого природно прагне будь-яке суспільство) без достатньої маси освічених працівників, здатних швидко адаптуватися до змін середовища, абсолютно безперспективно. За оцінками експертів ЮНЕСКО, благополучними і конкурентоздатними за мірками світових стандартів в XXI столітті залишаться лише ті країни, де 40-60% працездатного населення матиме вищу освіту. В Україні, для порівняння, ця цифра складає приблизно 13% [2].

Але ВНЗ впливають на процеси, що відбуваються в державі і суспільстві, не лише через своїх високоосвічених вихованців, а і шляхом здійснення фундаментальних наукових досліджень, що становлять основу різноманітних прикладних і конструкторських розробок практично в усіх сегментах соціально-економічного життя. Важко переоцінити також значення вищої школи в справі формування нових цінностей та ідеалів, зміни уявлень про стандарти буття і стереотипи мислення.

Очевидно, не буде перебільшенням сказати, що в загальній структурі вищих навчальних закладів особливе місце належить університетам, а серед них в першу чергу класичним, які за свою майже тисячолітню історію зарекомендували себе як загальновизнані центри вільнодумства, реформаторства і духовності, стали не лише випробуваними часом зразками фундаментальної підготовки кваліфікованих фахівців, а й ключовими осередками поповнення і відтворення наукової, політичної, культурної та управлінської еліти. Тут значною мірою концентрується інтелектуальне, духовне життя країн і народів, напруженою роботою кращих умів окреслюються перспективи, формулюються відповіді на вимоги та виклики дня сьогоднішнього і майбутнього.

Органічно сполучаючи в освітньому процесі природничі і гуманітарні дисципліни, фундаментально-наукову і практично-спеціальну складові, саме класичні університети завжди були і залишаються носіями різноманітних місій і вічних цінностей добра, гуманізму, справедливості, внаслідок чого вони і стали флагманами, свого роду локомотивами освітніх систем, сприяючи системному формуванню інтелектуального капіталу і його наступному інвестуванню в модернізацію економіки, бізнесу, державного механізму управління, громадських інститутів і організацій.

Цікавий факт: розглядаючи університети крізь призму загальнонаціонального поступу, один американський президент якось заявив, видавши, по суті, ключовий рецепт могутності своєї держави : в США сильні університети не тому, що багата країна, а тому вона і багата, що має сильні університети. У цій фразі, як нам здається, вміщена концентрована оцінка внеску університетів в соціальний прогрес різних країн і людства загалом. Таке ж розуміння їх історичної місії характерне і для європейської спільноти, про що свідчить безліч важливих документів, прийнятих за останній час, починаючи з болонської «Magna Charta Universitatum».

Отже, незважаючи на кардинальні зрушення, що сталися у світі під впливом процесів глобалізації та інформатизації, засаднича, традиційна функція класичних університетів, як найавторитетніших «виробників інтелекту» і генераторів нових ідей принаймні на національному рівні, на нашу думку, принципових змін не зазнала, збереглася, хоча в їх діяльності з'явилися, безперечно, і якісно нові мотиваційні тенденції в руслі домінуючої нині конструктивно-активної стратегії, що адаптує університети до реалій сучасного життя. Йдеться, зокрема, про необхідність цілеспрямованого кадрового освоєння таких суб'єктів глобальної конкуренції, як транснаціональні корпорації, міжнародні урядові та неурядові організації тощо. Причому національний і міжнародний вектори університетського розвитку не лише не суперечать, а навпаки, доповнюють один одного, збагачуючи сутнісні опори і зміст функціонального призначення університетів.

Звичайно, без потужних фінансових вливань в людський капітал, що формується в університетах, будь-яка економіка не має обнадійливих перспектив саморегулятивного функціонування, тим більше в умовах жорсткої, а часом і жорстокої сучасної конкуренції. Ще У. Черчіль в 1943 році передбачав, що «імперіями майбутнього будуть імперії розуму». У свою чергу країни, які не мають сьогодні серйозного конкурентного потенціалу, що створюється найчастіше якраз університетами, в найближчому майбутньому навряд чи зможуть успішно змагатися на ринку у сфері наукових досліджень, інновацій і високих технологій. Бо це і є той головний інтелектуальний капітал, який у результаті дозволить забезпечити справжній прорив в глобальному конкурентному середовищі.

Між тим університети зможуть реалізувати свою місію, виконати масштабні завдання, що стоять перед ними, якщо разом з належним рівнем фінансового і кадрового забезпечення матимуть відповідний формат повноважень та автономії. Це – аксіома, світова тенденція в політиці дерегуляції життя ВНЗ, властива більшості розвинених країн. Не випадково суть реформ у вищій школі часто зводиться саме до розширення автономії, що можна простежити, наприклад, і в історичній ретроспективі становлення та розвитку вітчизняної освіти. Ось деякі характерні думки такого роду, висловлені, зокрема великим ученим-дослідником природи кінця XIX - першої половини XX ст., організатором і першим президентом Української академії наук В. І. Вернадським: «ніяковість автономії – удар по національній силі, культурі; автономія і свобода викладання пов'язані з особистою гідністю і незалежністю; академічна свобода потрібна як повітря і т.п.» [1, с. 219].

Зауважимо, що ці ідеї ніколи не полишали університетські аудиторії і коридори, виступаючи потужним внутрішнім каталізатором новаторства, пошуку прогресивних форм і технологій організації освітнього і суспільного життя. І хоча поняття автономії не завжди чітко і адекватно часу формулювалося, акцентувалося, іноді навіть само це слово було під забороною, проте у свідомості професорів і студентів, в передовій громадській думці в цілому університет був і залишається таким собі островом (чи символом) свободи. Адже якщо придивитися уважніше, стає очевидним, що і на товарисько-поведінковому рівні, і в системі викладання та управління ми всюди знаходитимемо ці прояви або елементи «університетського духу», а точніше - духу університетської свободи, яка невід'ємна від категорії «університетська автономія».

Наша епоха ще більше актуалізувала проблеми університетської автономії, академічних свобод, зумовила якісно нове розуміння і призначення цих фундаментальних понять. Причина на поверхні – вона віддзеркалює, як вже зазначалося, нові виклики і ризики сучасного світу, прагнення освітніх кіл різних країн відшукати на них адекватні відповіді, зміцнити, так би мовити, свій «імунітет» і конкурентоспроможність в умовах швидкоплинної динаміки ринкових змін. Зробити ж це, а значить, і забезпечити виконання нашим співтовариством своєї історичної місії, як переконливо доводить світовий досвід, без автономії як найбільш гнучкої і ефективної форми самоврядування, саморегуляції університетів, без створення атмосфери відкритості та прозорості в їх діяльності просто неможливо.

Проблеми демократизації, впровадження принципів автономії в управлінні університетами набувають дедалі виразно конкретні контури і в контексті перетворень, здійснюваних в освітньому секторі України, фокусуючи зростаюче прагнення наших викладачів і студентів рухатись у фарватері європейських та загальносвітових цінностей, норм і стандартів, тобто керуватися єдиними або близькими по духу «правилами гри» в ході своєї статутної діяльності. Реалізації цих прагнень сприяє новий Закон України «Про вищу освіту» (2014), за яким університети отримали значну свободу в частині формування так званої траєкторії навчання студентів, процедур обрання керівного складу усіх рівнів – від завідувача кафедри до ректора. Суттєво розширені права органів студентського самоврядування, зміцнилася незалежність ВНЗ від політичних партій, громадських та релігійних орга-

нізацій, від надмірної опіки і «керівних вказівок» влади тощо. Однак це поки що лише початок, законодавче закріплення сучасних освітніх тенденцій та намірів університетської спільноти. На черзі – наповнення їх відповідною конкретикою, відпрацювання і запровадження реальних механізмів імплементації задекларованих у законі положень

Як бачимо, саме потужний автономний університет класичного типу, зорієнтований на інноваційну діяльність і підготовку національної еліти, апріорі є системоутворюючим чинником, центром освіти, науки і культури, навколо якого не лише консолідується усе життя регіону в його різноманітних проявах, але і вибудовується певна інфраструктура, що дає поштовх для розвитку багатьох інших сфер. Виконуючи таким чином свою місію, університет виступає важливим інструментом зміцнення конкурентних позицій регіону і держави.

Список використаних джерел

1.Посохов С.И. Университетская автономия: реальность или историографический миф? // Университеты и общество. Сотрудничество университетов в XXI веке: Матер. Второй междунар. науч.-практ. конфер. университетов. МГУ им. М.В. Ломоносова, 27-28 ноября 2003 г. / Ред. кол.: В.А. Садовничий (гл. ред.) и др. – М., 2004. – С. 217-228. 2.Шекера С. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.mediaport.ua/news/society/13803

С. В. Сапожников

ВИЩА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА РЕСПУБЛІКИ БОЛГАРІЯ: СПРОБА СИСТЕМНО-ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ

На сучасному етапі розвитку людського співтовариства у сфері педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону відбуваються значні зміни – здійснюється оновлення всіх структур її національних систем, модернізуються зміст і методи підготовки вчителів, розвиваються нові форми і зв'язки між професійною підготовкою вчителя і школою. В умовах подальшої інтеграції України в європейське співтовариство посилюються взаємозв'язки і взаємодія між національними системами підготовки вчителів різних країн. У 90-х роках XX ст. у зв’язку з розвитком єдиного європейського освітнього простору міжнародний педагогічний лексикон доповнюється новим феноменом «Європейський вимір в освіті» (European Dimension in Education). Це пов’язано з планомірним упровадженням кожною країною власної стратегії відновлення педагогічної освіти і тут не можна не враховувати вплив країн Чорноморського економічного співробітництва на освітні процеси, що відбуваються в Україні.

Виклад основного матеріалу. Для більш чіткого виділення загальних й особливих характерологічних рис сучасної вищої педагогічної освіти у Республіці Болгарія використано системний підхід, який дозволив визначити особливості підготовки фахівців педагогічного профілю в класичних і педагогічних вищих навчальних закладів. Автори зазначеного підходу В. Сагатовський і Г. Кочетков виходять з положення про те, що будь-який вид суспільно-виробничої підготовки включає в себе дванадцять основних параметрів, об’єднаних між собою в соціальний, технічний і діяльнісний блоки. Вищеозначені параметри та їх структура дозволили провести порівняльний аналіз підготовки спеціалістів у Республіці Болгарія та визначити *основні характеристики педагогічної освіти у вищих навчальних закладах країни* (мета підготовки, спрямованість підготовки, професійний статус фахівця після завершення навчання, значущість діяльності (соціальний престиж), конкурс абітурієнтів під час вступної компанії, технічне оснащення процесу підготовки спеціалістів, викладацькі кадри, організація підготовки фахівців у педагогічних вищих навчальних закладах, соціально-культурні умови підготовки спеціалістів, умови природного середовища та типові умови освітнього середовища), які мають місце сьогодні та спрямовані в майбутнє.

Спробуємо провести *системно-порівняльний аналіз* підготовки спеціалістів у

Республіці Болгарія, визначити основні характеристики педагогічної освіти в університетах, які мають місце сьогодні та спрямовані в майбутнє.

Так, *метою підготовки* у фахівців-педагогів у вищих навчальних закладах країни сьогодні є створення нового покоління педагогів, здатних розробляти і застосовувати наукові знання в різних галузях людської діяльності, прагнення навчати і виховувати учнів, які будуть зберігати і збагачувати культуру та науку болгарського народу. Сьогодні спостерігається *конкурс* при вступі на педагогічні спеціальності у вищі педагогічні навчальні заклади. *Спрямованість підготовки безпосередньо обумовлює професійний статус випускника вищого педагогічного закладу*. Випускники педагогічних вищих навчальних закладів повинні працевлаштовуватися самостійно на загальних засадах за умови участі в щорічному конкурсі на заміщення вакантних посад в освітніх закладах країни на посадах вихователів та викладачів у дитячих садках, викладачах у спеціалізованих навчальних закладах для підлітків із соціальними проблемами, учителями музики, фізичної культури й інших загальноосвітніх предметів у загальноосвітніх школах. Студенти отримують освіту відповідно до програми «Socrates-Erasmus». Випускники можуть продовжити навчання на рівень магістра та доктора наук.

Відповідно до рейтингової системи університетів Болгарії успішне працевлаштування студентів на ринку праці й успішна кар'єра є одним з основних критеріїв якості освіти у вищих навчальних закладах. Наприклад, у Софійському університеті «Св. Климента Охридського» ректором наголошено, що відновлення діяльності Центру розвитку кар'єри є одним з провідних пріоритетів розвитку вищого навчального закладу. *Технічне оснащення процесу підготовки майбутніх фахівців-педагогів* характеризується насамперед невідповідністю інфраструктури педагогічних вищих навчальних закладів вимогам сучасної науки (застаріле обладнання, неефективне навантаження, відсутність необхідної концентрації обладнання, відсутність кваліфікованого наукового персоналу й обладнання та роздрібненістю інституційного середовища). *Сучасний стан забезпеченості болгарських вишів кваліфікованими педагогічними кадрами* дозволяє стверджувати, що частина болгарських вищих навчальних закладів не має достатньої кількості фахівців – викладачів. Обов'язкові предмети повинні викладати професори, що захищали дисертаційні роботи в даній галузі науці, і 3/4 з них повинні працювати там у штаті (зміни до Закону про вищу освіту 1997 р.) Співвідношення викладач/студент у системі вищої освіти країни сьогодні складає 0,095 (1/11). *Організація підготовки фахівців у педагогічних вищих навчальних закладах* охоплює приватні і публічні вищі навчальні заклади. Університетський вид освіти здобувається в університетах; спеціалізованих вищих школах (так званих академіях чи інститутах). Університети дозволяють одержувати такі *рівні*: випускник ліцею; магістр; доктор. Університети пропонують освіту у трьох головних галузях: гуманітарні науки; природничі; суспільні і технічні. Вони також проводять цікаві наукові дослідження. В Акті про вищу освіту, підписаному в 1995 році, чітко визначена структура освітнього процесу в Болгарії і роль держави в процесі зміни складу дисциплін. За допомогою застосування єдиних державних вимог для дисциплін держава регулює кількість і тип обов'язкових освітніх дисциплін, кількість навчальних годин, а також вимог для академічного звання і кількості викладацького персоналу для викладання визначених спеціальностей [3, с. 27].

Професійна підготовка педагогічних кадрів здійснюється у багатопрофільних (понад 10 напрямків підготовки) вищих навчальних закладах (університетах), які мають наукові школи, науково-дослідні інститути і центри, лабораторії, відділи, які координують навчально-виховний та науково-дослідний процес підготовки фахівців за багатьма спеціальностями. Їх характеризує велика кількість факультетів, які дозволяють готувати фахівців на перетині наук. *Характерними рисами навчального процесу* у вищих навчальних закладах *Болгарії* є: теоретичний і дослідний нахил професійно-педагогічної підготовки студентів; спрямованість на

підготовку універсального спеціаліста – педагога; наявність чіткої орієнтації та високий рівень морально-психологічної готовності до праці в навчальному закладі, чіткі перспективи щодо майбутньої педагогічної діяльності; досить високий рівень сформованості педагогічних інтересів, мотивів, здібностей і можливостей; співвідношення загальнонаукового, спеціального та психолого-педагогічного блоків складає 20:70:10% навчального часу.

Висновки. Отже, представлений досвід порівняльного дослідження підготовки педагогічних кадрів у Республіці Болгарія дозволив визначити суттєві риси вищої педагогічної освіти у цій країні. Так, *вища педагогічна освіта у Болгарії* є цілісною складною динамічною педагогічною системою, здатною до саморозвитку, яка має загальні та особливі характеристики з точки зору змісту, структури і функцій підготовки педагогічних кадрів у кожній країні регіону, що обумовлено історичними, геополітичними, культурними, релігійними, освітянськими традиціями.

Таким чином, на основі системно-порівняльного аналізу з'ясовано, що Болгарія має *власні підходи* щодо визначення спрямованості підготовки майбутніх педагогічних кадрів у системі вищих навчальних закладів. Доведено, що рівень привабливості педагогічної професії в країні підвищується завдяки отриманню гарантованій стабільній заробітній платі в умовах складної економічної ситуації. Результати системно-порівняльного аналізу кадрового забезпечення навчального процесу дають підстави стверджувати, що кадровий потенціал вищого педагогічного навчального закладу віддзеркалює не тільки підготовленість викладачів до виконання своїх функцій, але й сукупність їх можливостей у тривалій перспективі з урахуванням наукової та педагогічної кваліфікації, рівня мотивації, віку, практичного досвіду, ділової активності, професійної мобільності, якості діяльності, у тому числі, її результативності й інноваційності.

У процесі дослідження виявлено *тенденцію* до наростання суперечності між вимогами суспільства до високого рівня сучасної професійної готовності майбутніх учителів до педагогічної праці і недостатнім рівнем оснащення навчального процесу у вищому педагогічному навчальному закладі.

Водночас потребують ґрунтовного дослідження концепції, урядові плани, програм та доктрини у галузі освіти країн Чорноморського регіону, які визначають стратегію дій освітніх реформ, проектів, планів і програм, теоретичний аналіз яких дозволить розкрити теоретичні аспекти функціонування систем підготовки педагогічних кадрів з метою імплементації останніх у вітчизняну освітню практику.

Список використаних джерел

1. Вентер Дьордь Педагогическое образование. – Ровно: Издательство: Международный экономико-гуманитарный университет им. академика Степана Дем'янчука, 2007.- 20 с. 2. Великов Н. Некоторые вопросы высшего образования в Болгарии //Університет.- 2007.-№6(20).-С. 63-69. 4. Сагатовский В. Н. Принципы построения модели молодого специалиста университетского профиля / В. Н. Сагатовский, Г.М. Кочетков // Системный подход к управлению учебно-воспитательным процессом вуза. – Томск : изд-во Томск. ун-та, 1976. – С. 17–36. 5. Сапожников С.В. Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону: дис. д-ра пед. наук : 13.00.04 / Станіслав Володимирович Сапожников. – Ялта, 2014. – 630 с. 6. Сисоєва С.О., Кристопчук Т.Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика : навчальний посібник / С.О. Сисоєва, Т.Є. Кристопчук; Київський університет імені Бориса Грінченка. – Рівне : Овід, 2012. – 352 с.

Л. В. Діденко, В. І. Кондрашова-Діденко

ВИШ-ОСВІТА: ҐЕНЕРАЦІЙНА БОРОТЬБА З «ІДОЛАМИ»

Впродовж XXI ст. освіта набуватиме інакших форм, які тільки сутнісно зберігатимуть класичний орієнтир – формування фахівця. Сучасне навчання у вишах перетворене або на «рейтингові перегони», або на «свідому згоду абітурієнта 5–6

років власного життя присвятити теоріям», або на враховування обидвох.

Розмова про «ідоли» виш-освіти не є новою. Вона періодично поновлюється через викладачів «нової хвилі», які не вбачають перспектив у «практикованих підходах» як до викладання, так само і до програмного матеріалу. Проблема навіть не у коштах, які сплачують абітурієнти за навчання у окремих вишах на деяких освітніх програмах. Проблема у майбутньому, яке ми – викладачі, що лекторують та лекторуватимуть за «усталеним та визнаним» стандартом – самі перекреслюємо, оскільки даємо мовчазну згоду на тенденційність презентування матеріалів, які «буцімто зрозумілі для …»; відтворюємо теорії з минулого, більшість з яких ніколи не знадобляться ані у фаховій царині, ані в особистому просторі; рідко пов'язуємо лектороване з практикою із апелюванням до конкретних та/або модельованих випадків та/або ситуацій тощо.

Розглянемо першу десятку «ідолів» виш-освіти. До них включені найпоширеніші проблеми, що їх продукують керівники підрозділів, викладачі, здобувачі освітньо-наукового ступеня, студенти та ін. Необхідно зауважити: «ідолами» вони названі виключно через відсутність чіткості щодо результатів (знання з фаху, практичні навички, світогляд, індивідуальну візію, нестандартне мислення, критичність, методологічне сумнівання, рішеннєприймання тощо). *Ідол перший: навантаження студентів зростає пропорційно годинам та кредитам, виокремленим на опанування навчальної дисципліни.* Зиск: «відповідальність» керівника підрозділу за реальне виконання навантаження викладачами. Наслідок: надмірні завдання та вимоги до слухачів, що унеможливлює самостійне опанування ними навчальної дисципліни хоча б на середньому рівні. *Ідол другий: програмний матеріал з обов'язкових навчальних дисциплін (соціально–гуманітарного циклу) має бути однаковим для усіх спеціальностей та освітніх програм.* Зиск: інтелектуальне спрощення для керівника відділу, оскільки він затверджуватиме тільки відоме/зрозуміле йому самому. Наслідок: відсутність оновлення загалом, що поглиблюватиме розірваність теорії, яку презентують в аудиторії, та практики, проблеми якої необхідно буде розв'язувати за рік-п'ять. *Ідол третій: завдання самостійної роботи мають формулюватися напоказ, а не слугувати розвиванню дослідництва – або інших навичок – студентів.* Зиск: це «ускладнене спрощення» для викладача, оскільки формулювання мають сприяти здебільшого швидкому перевірянню виконаних завдань викладачами, які не отримують ані додаткових годин, ані фінансового заохочення за виконуване. Наслідок: викладач формує завдання за принципом «мають бути» або «виключно задля власних цілей»; студенти виґуґлюють стандартні відповіді з написаних рефератів, блоґів, електронних підручників/навчальних посібників та поширюють плагіат з/без усвідомлення задля отримання порогових балів. *Ідол четвертий: підручник та/або навчальний посібник – це комплект-відповідь на усі (поточні та екзаменаційні) запитання з навчальної дисципліни.* Зиск: простіше перевіряти роботи студентів, оскільки вони вже знають що мають читати в роботах викладачі; для викладачів – пришвидшення перевіряння робіт, оскільки вони звертають увагу виключно на окремі – найважливіші – моменти, але не читають усю відповідь на запитання. Наслідок: викладач і студент випрацьовують власні алгоритми, що з одного боку, економить час на написання/перевіряння, а з іншого – є втратою часу, оскільки навчання у виші зведене виключно до повтору типових дій зі зміною назви навчальної дисципліни та програмного матеріалу. *Ідол п'ятий: орієнтування на найслабшого слухача (студента).* Зиск: розуміти мають усі в аудиторії задля складання екзамену. Наслідок: сильніші слухачі знецікавлюватимуться навчальною дисципліною, що призводитиме до їхнього інтелектуального деградування. *Ідол шостий: академічне лекціювання.* Зиск: класична схема презентування лекційного матеріалу (лектор – текст – виголошування – запитання від аудиторії) не переобтяжує лектора мізкувати щодо форм презентування окремого тематичного матеріалу для конкретної аудиторії.

Наслідок: формування у студентів репродуктивного мислення, сліпої довіри почутому, шаблонного сприйняття ситуацій, дуальності відповідей («так»/»ні») тощо. *Ідол сьомий: викладач має завжди бути ретранслювальником знань (він/вона не помиляється, не проводить експериментів, не ставить дослідницьких завдань), який наголошує виключно на відтворенні ним/нею сказаного.* Зиск: менше клопотів і викладачу щодо розуміння висловлюваного студентами (через усні запитування та/або у письмових роботах), і студентам через непорушування усталеного алгоритму. Наслідок: шаблонне мислення викладача переноситься на студентів, які так само будуть шаблонно мислити за 5–6 років після завершення навчання. *Ідол восьмий: відсутність чітких критеріїв оцінювання та вимог до виконання робіт.* Зиск: преференційність до окремих студентів у нараховуванні балів за виконання окремих робіт; необтяжування викладача зайвими «технічними питаннями». Наслідок: студентська недовіра до конкретного викладача, розголос щодо «специфіки» окремого викладача, виконання завдань «для позначки»; розпорошеність уваги викладача, якщо видів робіт для контролювання більше 2–3, претензії від студентів щодо неправильного оцінювання одного порівняно з іншим (-и) та ін. *Ідол дев'ятий: підвищення кваліфікації необхідне викладачам «для позначки» в індивідуальному плані та/або річному звіті.* Зиск: відсутність витрат установи/відділу на прогресування окремої викладацької одиниці; зменшення «паперової роботи»; відсутність незадоволення викладача щодо «недостатнього» отриманого від пропонованого підвищення кваліфікації тощо. Наслідок: або викладач бере справу у власні руки (із залученням власних заощаджень) задля якісних інтелектуальних змін, або він «споживає» доступне і може підтримувати свій «достатній для лекціювання рівень» чи інтелектуально деградує (межа деградування індивідуально-варіативна). *Ідол десятий: виш-освіта необхідна усім молодим для формування свого власного майбутнього.* Зиск: підтримування образу вишів як важливих елементів для становлення фахівців окремої галузі. Наслідок: для студентів – розчарування загалом (у житті, в обраному напрямі навчання, у програмному матеріалі навчальних дисциплін), втрата часу і коштів, розбалансування психіки, розмитість майбутнього тощо; для викладачів – чіткі перспективи інтелектуального деградування з подальшими індивідуальними варіативами.

Отже, проблеми виш-освіти неможливо розв'язати за 1–2 роки. Про них необхідно говорити та випрацьовувати інакші підходи до лекціювання різних навчальних дисциплін із практикуванням некласичних методик, засобів унаочнення, використання інтерактивних технологій та технічних пристроїв тощо. Загалом, виш-освіта – це не справа керівництва (ректора, директора, декана, завідувача кафедрою), оскільки їхнє завдання сформувати мейнстрім, який потребує уточнення саме у конкретній аудиторії. Тобто сучасна виш-освіта має бути налаштована на співпрацю викладача та студентів, що уможливить інтелектуальну насолоду від комунікування, розширення знаннєвості, набування/розвивання навичок та вмінь, самовдосконалення, що матиме закономірний підсумок у вигляді високих балів/рейтингів.

Ю. Г. Стежко

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА В УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЯХ

Система освіти за усіх часів була предметом прискіпливої уваги державних діячів, науковців, позаяк у ній як у дзеркалі відбивалися усі цивілізаційні перетворення. Український цивілізаційний злам, визначений суспільно-політичний вектор євроінтеграції наклали свій відбиток на реформування університетської освіти щодо позиціонування української економіки на світовому ринку.

На теренах України проблемами інноваційного розвитку освіти опікується

плеяда таких видатних українських освітологів як В.Андрущенко, М.Євтух, Т.Жижко, В.Кремень, В.Луговий, В.Огнев'юк, С.Сисоєва, О.Сухомлинська та багато інших вчених.

Аналіз літератури дає нам безліч визначень університетської освіти, між тим позиції дослідників збігаються, головно, на покликанні університету продукувати інтелектуальний капітал суспільства як продуктивну силу, забезпечувати поточні потреби економіки в технологіях тощо. Проте, попри значний обсяг досліджень, як на нас, бракує робіт з висвітлення ролі університету як суспільно-політичного інституту перспективного проектування економічної стратегії виходу країни на рівень провідних економік світу. Тож настав час піднести осмислення університетської освіти на рівень стратегічного ресурсу економіки, проектанта її перспектив, а назагал, політичного дороговказу, в широкому розумінні поняття «політика». Зазначений ресурс університетської освіти, як на нас, розкриється з розв'язанням низки завдань, бачення якої ми і маємо намір висвітлити.

Сучасна вітчизняна освіта, університетська зокрема, має розвиватися на випередження цивілізаційним трансформаціям та глобальним викликам, а не навздогін вчорашнім потребам економіки, визначати її перспективні напрямки за покликом часу, торувати шлях високотехнологічному виробництву, а не швидким прибуткам. Наразі ключове завдання університетської освіти та науки - визначити нішу на світовому ринку виробників, забезпечити технологічний та професійний ресурс виходу країни у число провідних економік світу.

Перспектива світового лідерства бачиться у розв'язанні глобальної проблеми продовольчого забезпечення невпинно зростаючого народонаселення планети. Для України ж з її кліматичними умовами, природними ресурсами стратегічно значимим є агровиробництво, яке, кажучи мовою відомого американського геополітика С.Гантінгтона, є для неї «кліматично оптимальним». Втішно відзначити задекларовану, хоч і із запізненням, вищим державним керівництвом та підтверджену західними експертами політичну стратегію перетворення України в супераграрну державу. Об'єктивною підставою для реалізації цього проекту є - з одного боку - загальна закономірність, що відбиває відносини між природою та виробництвом, обумовленість розвитку суспільства природовідповідністю виробництва, а з іншого - кон'юнктура світового продовольчого ринку. Тож погодьмося, що для країни, яка посідає третє місце в світі за площею орних земель та переживає скорочення індустріального потенціалу економіки, глибоко продумана та узгоджена із західними партнерами політична стратегія супераграрної країни зовсім не виглядає оксюмороном, як це оцінюють декотрі політологи [1].

Освітянська складова задекларованої стратегії полягає у докорінній реструктуризації системи університетів на користь посилення аграрних та аграрнотехнічних спеціалізацій, перегляду бюджетної архітектоніки, перерозподілу стипендіального фонду, зміцнення технічного та лабораторного забезпечення нового напрямку підготовки компетентного випускника, вмотивованого на професійну реалізацію у агровиробництві.

Перспектива університетської освіти бачиться у піднесені планки освіченості завдяки переходу від масовості до елітарності, в збереженні лише потужних осередків освіти та наукових досліджень відповідно до нового політичного курсу на супераграрну державу. Сподівання на конкуренцію та ринкове самоврегулювання не виправдалися.

Поза тим на часі є забезпечення міжуніверситетської конкуренції за обдарованого, високопрофесійного викладача, закріплення нормативними актами диференційованості матеріальної винагороди згідно результативності освітянської та наукової діяльності.

Методологічно університетські програми формування компетентного фахівця агросфери мають ґрунтуватися на принципах науково інтегрованого

викладання теми, її цілісного відображення в технологічних реаліях, а не за конкретнонауковою аспектацією.

Завдання поєднання освіти з науково-дослідницькою діяльністю набуває нового змісту - реалізації в агросфері наукомістких високих технологій на рівні кращих іноземних практик. Лише передові агробіотехнології, зокрема, здобутки генної інженерії можуть вивести країну на рівень світового лідера сільгоспвиробництва. При цьому ефективність досліджень варто оцінювати не за абстрактними розрахунками, а за кількістю та результативністю лабораторних здобутків у високих технологіях, реалізованих у реальному секторі агровиробництва. Звіт у формі абстрактної наукової новизни має залишитися лише за фундаментальною наукою. Як свідчить світова практика, ефективним засобом розв'язання конкретних технологічних завдань, використання фінансових ресурсів та інтелектуального капіталу нації є кластерні утворення, міжуніверситетська кооперація як на національному, так і міжнародному рівнях.

Університет бачиться цариною інтересів держави, громади та бізнесу. Йдеться про формування університетського бюджету, який, як на нас, має складатися із державного фінансування підготовки необхідних спеціалістів та наукових досліджень, фінансів бізнесових замовлень та місцевого фінансування громадських потреб. Університет у новій якості бачиться осереддям наукових досліджень, співмірним академічним інститутам. При цьому держава має фінансувати лише фундаментальні, перспективні напрямки науки, полишаючи прикладні на відкуп приватному сектору економіки. Гадаємо, таке поєднання фінансів забезпечить синергетичний ефект – результативність, яка перевищить суму окремих очікувань. Відомо, що інвестиції в освіту є одними із найефективніших. За свідченням В.Огнев'юка, у розвинених країнах кожна інвестована у освіту одиниця дає не менше чотирьох одиниць прибутку в грошовому вимірі, не кажучи уже про соціальний ефект освіти як цінності. Наразі основною складовою бюджетної архітектури університету мають бути надходження від науково-дослідницьких замовлень, що зорієнтує науковців на прагматизм, на кінцевий результат як реальне, а не позірне перетворення науки у продуктивну силу. Поза тим, через поєднання зазначених цілей та інтересів у формуванні бюджету університету з усією неминучістю забезпечується соціальність агробіотехнологій, узгодження бізнесових інтересів із ефективним природокористуванням та інвайронментальними запитами громад.

Таким чином, на етапі євроінтеграційного зламу український університет знаменує собою інструмент стратегічного управління за покликом часу, місію архітектора економічного зростання, а відтак національної безпеки, економічної та політичної незалежності.

Список використаних джерел

1. Охрименко О. Сможет ли Украина быть супераграрной державой и развитой страной мира? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://blog.liga.net/user/aohrimenko/article/21283.aspx.

В. О. Петренко, Л. В. Аврахова

КЛЮЧОВІ ЗАВДАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В РОЗВИТКУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ

Підготовка молодих спеціалістів повинна відповідати реальним потребам динамічного розвитку економіки і суспільства в цілому. Без тісного зв'язку освіти, науки і виробництва такий розвиток в добу високих технологій стає неможливим. Це зумовлює відповідні пріоритетні завдання перед усіма структурами і установами, причетними до освітньо-наукової підготовки фахівців.

Для України, з її сьогоднішнім станом і проблемами, завдання суттєво ускладнюються. За даними Світового економічного форуму в Давосе (2015) співпраця української вищої школи та науки з вітчизняною промисловістю у галузі її високотехнологічного переозброєння протягом останніх 10 років була найнижчою в Європі [3]. Хоча, за даними ООН, індекс освіченості в Україні один з найвищих у світі і становить 0,8.

Основна причина такого положення вбачається у тому, що протягом усіх років незалежності України система виробництва матеріальних благ і система передової науки і освіти були розмежовані між собою, тож остання не стала головним двигуном розвитку економіки і суспільства. Як наслідок, усі ці роки мав місце стійкий процес деіндустріалізації економіки, зниження престижності інженерної праці, зменшення потреби в набутті складних наукомістких знань, особливо у фізико-математичній і інженерній компонентах [1].

За останні 20 років український ринок праці був зорієнтований переважно на торгівлю та сферу послуг. Це призвело до витіснення пріоритету промислового виробництва і знецінення інженерно-технічних спеціальностей. Разом з тим подавлялась потреба промисловості в наукомістких технологіях. Крім того, здобуття вищої освіти лишалось мотивації одержувати повноцінні інженерно-технічні знання і займатися інноваційною діяльністю в промислово-виробничих галузях. В країні створився «синдром непотрібності наукомістких знань і витіснення людського капіталу з країни» [3].

Починаючи з II половини минулого століття на міжнародній арені стали домінувати глобальні тенденції до зближення економічних, науково-технічних і культурних інтересів. Зараз ні одна економіка окремих країн не може успішно розвиватись ізольовано від міжнародних економічних структур. В основу глобалізаційних процесів закладались надійні міжнародні норми максимально продуктивних та безпечних взаємовідносин. Гарантом створення сучасного світового порядку повинні бути розвинуті країни, що мають достатній історичний досвід стабільного розвитку.

В орієнтації на західноєвропейські цінності Україна має визначити своє місце та роль у цьому світопорядку, приєднавшись до регіональних та світових міжнародних спільнот. Проте наразі Україна стоїть лише на початку цього шляху, виборюючи свої права на статус світової держави. Головною перепоною тут є, перш за все, відсутність економічного досвіду західноєвропейського зразку, а також нездатність національної політичної еліти мислити глобально та відповідально.

Сьогоднішня ситуація в соціально-економічному положенні України свідчить про надзвичайну актуальність тих проблем, які пов’язані з майбутньою долею українського народу і потребують невідкладного вирішення на рівні вимог сучасної цивілізації та міжнародних стандартів. Запорукою їх успішного вирішення являється створення потужного творчого потенціалу в сфері промислового виробництва як основи благополучного розвитку суспільства в цілому. Без достатньо творчих підходів утриматись на світовому рівні розвитку і конкурентоздатності неможливо.

Для України важливо наразі визнання її повноправною частиною європейського освітнього і наукового простору. Приєднання України до Болонського процесу має виявити свої позитивні сторони в плані, перш за все, лібералізації вищої школи і розвитку творчих підходів та відповідальності студентів в їх індивідуалізованій фаховій підготовці. Інтеграція в західноєвропейську систему освіти дозволяє приєднатись до міжнародних освітніх стандартів та на їх основі плідно співпрацювати в науково-дослідних центрах Європи, а заодно залучитись до світового ринку кадрів промислового виробництва.

Залишається відкритим питання про те, наскільки вистачить творчої здатності, основаної лише на вихідній базі, яку дає вуз. (Недаремно вузівські програмні дисципліни називають нормативними, тобто мінімально необхідними). Молодий фахівець, маючи хороші знання, з часом може виявитись хоча і небезкорисним, од-

нак малопродуктивним в плані надійної стабільності і перспективи розвитку підприємства. Враховуючи стрімку динаміку технологічних процесів і темпи виробництва, подальшим імперативом творчого розвитку спеціаліста стають постійно нові умови виробництва, які будуть категорично вимагати і інших знань, і іншого досвіду. Запорукою професійного успіху тут можуть бути тільки креативні здібності і творча рішучість фахівця.

Надійно гарантувати високопрофесійну підготовку сучасних спеціалістів промисловості може лише тісний максимально продуктивний зв'язок освіти, науки і виробництва, плодотворна взаємодія навчальних закладів і підприємств, яка вмотивовано та всебічно стимулюється державними установами. Стабільна і перспективно гарантована підготовка висококваліфікованих спеціалістів відбувається в такому загальнонаціональному і державному середовищі, де творчі спрямування і креативні здібності стають своєрідним соціальним стандартом і усвідомлюються як один із найважливіших факторів суспільного благополуччя.

Інтегративні процеси в сферах освіти, науки і виробництва передбачають основні напрями цілеспрямованої і централізованої діяльності, об'єктами якої є: 1) створення корпоративних навчально-наукових центрів в структурі ВНЗ – підприємство; 2) спільні науково-навчальні комплекси в структурах академічної і вузівської науки з залученням студентів і аспірантів, які будуть мати змогу здійснювати міждисциплінарні дослідження та техніко-технологічні розробки, затребувані виробництвом; 3) спільні з ВНЗ наукові центри і галузеві лабораторії на підприємствах, де магістри і молоді спеціалісти зможуть продовжувати науково-дослідну роботу з урахуванням специфіки даного виробничого підприємства; 4) тісний взаємозв'язок між вузами та школами для забезпечення чіткої професійної спрямованості середньої освіти на програми вузівської підготовки з орієнтацією на відповідні підприємства працевлаштування; в руслі профорієнтаційної роботи буде вдосконалюватись і система ЗНО для випускників шкіл. Профорієнтаційна робота вузів у школах має стати важливою частиною єдиної просвітницької системи суспільства і бути не стихійною, а централізовано скоординованою та правозахисною; 5) всебічна підтримка інноваційного підприємництва (особливо в ключових галузях економіки); 6) в плані міжнародного наукового співробітництва створення спільних з країнами ЄС аспірантур та інституту пост-докторантури [2]. Все це має кардинально підвищити креативно-творчий ресурс країни, закріпивши чіткий зв'язок між структурою підготовки висококваліфікованих фахівців і реальними потребами економіки з урахуванням її сьогоднішнього потенціалу та перспектив розвитку. Саме цьому повинні слугувати і відповідні закони України, насамперед: «Про вищу освіту», «Про розвиток науки», «Про інноваційну діяльність».

Висновки. 1. У вирішенні проблем підготовки фахівців треба завжди виходити з того, що провідним критерієм якості інтелектуального ресурсу країни являється його високий творчий потенціал, виражений в кількості креативно мислячих і діючих працівників виробництва. 2. З урахуванням сьогоднішньої кон'юнктури кадрового попиту на високопрофесійних спеціалістів в сфері сучасного промислового господарства потрібна, перш за все, чітка загальна стратегічна концепція розвитку освіти і науки в країні. Розробка і реалізація такої концепції повинна бути виведена в ранг ведучої політико-економічної діяльності держави. Тільки така орієнтація дозволить створити ту необхідну соціальну і матеріально-технічну базу для вузів, без якої неможлива сучасна освітньо-наукова система, її економічна ефективність та національний престиж. 3. За відсутності в державі чіткої комплексної програми координації розвитку освіти, науки і виробництва креативність фахівців буде проявлятись де завгодно, але не там, де потрібно для цілеспрямованого забезпечення об'єктивно необхідних потреб українського суспільства. 4. Для забезпечення єдиного комплексного освітнього простору країни необхідно ґрунтовно скоординувати завдання вищої освіти з перспективними завданнями розвитку

економіки. Іншими словами, система вищої освіти повинна орієнтуватися не на плинні, усталені запити підприємств (хоча і це треба), а на загальну стратегію економічних реформ з глибинним усвідомленням національних інтересів України і її реальних потенціальних ресурсів. Це, в свою чергу, потребує створення серйозних наукових центрів, економічно затребуваних та фінансово виправданих. 5. В країні наразі дискутується питання про долю державного замовлення. Далеко не всі схвально сприймають позицію МОНу у цьому питанні. Тенденція до «відходу держави від державного замовлення на підготовку фахівців у ВНЗ видається незрозумілою»[2]. По суті вона свідчить про неспроможність державної установи планомірно організувати і скоординувати вищу освіту з реальними потребами промисловості. При цьому і вільний вибір абітурієнтами майбутніх професій при відсутності престижу інженерних спеціальностей призведе до поглиблення диспропорції між представниками виробничої та невиробничої сфер[2] і ще більшого дефіциту кваліфікованих кадрів промисловості.

Список використаних джерел

1.Згуровський М.З. Деіндустріалізація України через зниження наукоємності освіти. – See more at: http://kpi.ua/1523-2#sthash. Aa5RkhOz.dpuf. 2.Реформування наукової сфери як чинник переведення економіки України на інноваційну модель розвитку. – Національний інститут стратегічних досліджень. – http://www.niss.gov.ua/articles/2118/. 3.Форсайт економіки України.– http://wdc.org.ua/sites/default/files /Foresight 2015- short-UA.pdf.

М. А. Томченко

ТРАНСФОРМАЦІЇ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Значущість якості освіти взагалі та вищої освіти зокрема на сьогодні є вельми актуальною. Стрімко зросло значення людського розвитку як окремого капіталу суспільства: від рівня життя до рівня якості життя, від соціально-економічної до національної сфер життєдіяльності. Сучасність висуває нові виклики і можливості, відповідно, освіта повинна встигати за змінами у соціумі та готувати фахівців інноваційного типу, конкурентоспроможних у глобальному просторі. Враховуючи зростання соціально-економічних вимог, підвищилися й вимоги до вищої освіти, що в свою чергу призвело до фундаментальних змін у законодавстві. З огляду на це, Законом України «Про вищу освіту» [1] проголошена трансформація якості вищої освіти, що базується на принципах й інструментах Болонського процесу, які наблизили вищу освіту в Україні до європейських стандартів. Роль у забезпеченні якості стає вирішальною для закладів вищої освіти. Забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності – одна з головних засад державної політики України.

Однією із суттєвих перешкод на шляху розвитку системи забезпечення якості в Україні є відсутність підзаконних нормативно-правових актів, які б чітко визначали критерії, правила та процедури оцінки такої системи. Як результат, у закладах вищої освіти внутрішня система забезпечення якості діє на рівні відповідності ліцензійно-акредитаційних вимог. Таким чином, створення якісного підґрунтя методичних, інформаційних і нормативних засад для удосконалення внутрішніх систем забезпечення якістю вищої освіти є вельми актуальним та має науковий і практичний інтерес.

Одним із таких документів є Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG), ухвалених Міністерською конференцією в Єревані, 14-15 травня 2015 р., у яких прописані основні принципи та процедури забезпечення якості вищої освіти. Стандарти і рекомендації унормовують міжнародне співробітництво між закладами вищої освіти з різною системою навчання, обґрунтовують важливість та описують способи запровадження цих стандартів, чітко визначають політику закладів і процедури внутрішнього та

зовнішнього забезпечення якості вищої освіти. До внутрішніх стандартів якості належать такі критерії: політика щодо забезпечення якості; розроблення і затвердження програм; студоцентроване навчання, викладання та оцінювання; зарахування, досягнення, визнання та атестація студентів; викладацький персонал; навчальні ресурси і підтримка студентів; інформаційний менеджмент; публічна інформація; поточний моніторинг і періодичний перегляд програм; циклічне зовнішнє забезпечення якості [3].

Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG), звісно, мають бути тим опорним документом, із яким заклади вищої освіти повинні звіряти свої кроки в питанні забезпечення якості, але разом із тим, постає питання про достатність цих рекомендацій. Тож, єдиним офіційним нормативним документом є Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII (далі – Закон), який набрав чинності 28 вересня 2017 року, оскільки він вносить суттєві зміни до цілої низки законів, у тому числі до Закону України «Про вищу освіту» в частині забезпечення якості освіти. Згідно з частиною 3 статті 41 Закону система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти) може включати: 1) стратегію (політику) та процедури забезпечення якості освіти; 2) систему та механізми забезпечення академічної доброчесності; 3) оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання здобувачів освіти; 4) оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання педагогічної (науково-педагогічної) діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників; 5) оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання управлінської діяльності керівних працівників закладу освіти; 6) забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, в тому числі для самостійної роботи здобувачів освіти; 7) забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління закладом освіти; 8) створення в закладі освіти інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування; 9) інші процедури та заходи, що визначаються спеціальними законами або документами закладу освіти [2].

Процедури внутрішнього забезпечення якості, передбачені Стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) та Законом, що описані вище, складають основу для зовнішнього забезпечення якості. Важливо, аби власна система внутрішнього забезпечення якості відповідала вимогам до системи забезпечення якості вищої освіти.

Процеси зовнішнього забезпечення якості повинні бути надійними, корисними і прозорими [3]. Готовність продемонструвати і довести ефективність своїх власних систем внутрішнього забезпечення якості говорить про спроможність запроваджувати європейські стандарти, як загальноприйняті, що у свою чергу виведе заклади вищої освіти на якісно новий рівень інтегративних можливостей.

Безперечно, ефективна дієвість систем внутрішнього забезпечення якості у закладах вищої освіти можлива лише за умови функціонування зовнішньої системи на національному рівні. Таким мало бути Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, але новоприйнятим Законом припиняються повноваження його членів.

Важливим кроком у розбудові та функціонуванні системи забезпечення якості освіти в цілому та, відповідно, у внутрішній системі зокрема, має бути затвердження національних стандартів вищої освіти на компетентнісній основі. Ці стандарти стануть ключовим етапом на шляху до акредитації освітніх програм. Саме тому заклади вищої освіти повинні приділяти достатню увагу своїм внутрішнім системам забезпечення якості, що у свою чергу сприятиме проходженню інституційної акредитації, яка дає право на самоакредитацію своїх освітніх програм [2].

Список використаних джерел

1.Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]; Режим доступу:http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18. 2.Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]; Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19. 3.Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) [Електронний ресурс]; Режим доступу: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf.

В. О. Ворона

ВИЗНАЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВНЗ ВІДПОВІДНО ДО СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ 2008

Державні і комунальні вищі навчальні заклади (ВНЗ) України здійснюють свою економічну діяльність у статусі «бюджетна установа», то основним законодавчим актом, що регулює їх економічну діяльність, є Бюджетний кодекс України (БК). Тому, усі пропозиції щодо економічної діяльності й «фінансової автономії», потребують чіткого регулювання.

Головною проблемою економічних відносин у сфері вищої освіти України – невідповідність діючої моделі економічної діяльності ВНЗ принципам вільної ринкової економіки. Основні прояви невідповідності: 1) фінансування утримання ВНЗ, а не оплата вироблених послуг вищої освіти як результату економічної діяльності; 2) невідповідність статусу ВНЗ «бюджетна установа», як суб'єктів економічної діяльності, засадам ринкової економіки: статус «бюджетна установа» унеможливлює ВНЗ мати економічну (у тому числі фінансову) самостійність (автономію); 3) невідповідність діючої системи державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних кадрів та розподілу обсягів державного фінансування економічної діяльності ВНЗ засадам ринкової економіки та корпоративного управління.

Відповідно статті 2 п.12 БК: «бюджетні установи …а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок … бюджету. Бюджетні установи є неприбутковими».

У статті 7 п.1 пп. 1) БК: «принцип єдності бюджетної системи України – єдність бюджетної системи України забезпечується єдиною правовою базою, єдиною грошовою системою, єдиним регулюванням бюджетних відносин, єдиною бюджетною класифікацією, єдністю порядку виконання бюджетів та ведення бухгалтерського обліку і звітності».

Прямо в БК або в іншому законі не зазначається, що держаний ВНЗ є бюджетною установою. Лише у статті 13 БК згадуються ВНЗ у контексті розпорядження власними надходженнями бюджетних установ. Натомість в Земельному кодексі України (стаття 134) розмежовується поняття «бюджетна установа» та «вищий навчальний заклад».

У старому Законі України «Про вищу освіту» (ЗУ Про ВО) від 17.01.2002р., втратив чинність, у статті 64 зазначалось, що: «Фінансування ВНЗ державної форми власності здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, призначених для фінансування … що реалізує державну політику у сфері освіти, … які мають у своєму підпорядкуванні ВНЗ…», із цього було зрозумілим, що державні ВНЗ є бюджетними установами.

Натомість у діючому ЗУ Про ВО від 01.07.2014 р., у статті 71 передбачено: «Фінансування державних ВНЗ здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством…». Наче здійснено розмежування джерел фінансування державних ВНЗ: за рахунок коштів держбюджету – фінансується оплата послуг з підготовки кадрів на умовах державного замовлення, щодо інших видів діяльності,

інших видатків, джерелом фінансування може бути господарська діяльність ВНЗ, надання платних послуг, гранти, благодійна допомога, доходи від ендавменту та інші джерела, що не суперечать законодавству.

У цій же статті 71чинного Закону: «…кошти, отримані ВНЗ як плата за навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів або за надання освітніх послуг, не можуть бути вилучені в дохід державного або місцевих бюджетів…».

У Порядку ведення Реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру № 440 від 13.07.2016 р., затвердженого КМУ (далі Реєстр) передбачені різні коди. Для бюджетних установ, у тому числі ВНЗ – код (0031).

Наведені норми дозволяють зробити висновок, що чинне законодавство не містить термінів і визначень ринкової економіки, й не відносить однозначно державний ВНЗ до категорії бюджетної установи, а організаційно-правовий статус ВНЗ за чинним законодавством чітко і послідовно не визначений і потребує механізму регулювання.

Категорію «неприбуткова установа» визначає податкове законодавство. Відповідно до статті 14.1.121. Податкового кодексу України (ПК): «неприбуткові підприємства, установи та організації – підприємства, установи та організації, основною метою діяльності яких не є одержання прибутку, а є провадження благодійної діяльності, меценатства та іншої діяльності, не забороненої законодавством».

Однак, після внесення змін до ПК від 01.01.2015 р. порядок оподаткування доходів неприбуткових організацій став невизначеним, оскільки з Кодексу виключені усі статті, які регулювали особливості оподаткування неприбуткових організацій.

Поряд із цим, у статті 57.1. ПК вказується, що неприбуткові установи (організації) сплачують податок на прибуток на підставі податкової декларації, яку подають до контролюючих органів за звітний (податковий) рік і не сплачують авансових внесків.

Відповідно до статті 133 ПК: «…платниками податку є суб'єкти господарювання – юридичні особи, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами, крім: 1) бюджетних установ; 2) громадських об'єднань, …організацій; 3) суб'єктів господарювання…», які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, визначених Главою 1 розділу XIV цього Кодексу.

На підставі наведених норм не можна однозначно віднести ВНЗ до жодної із наведених категорій суб’єктів, які звільняються від сплати податку на прибуток.

Відповідно до роз’яснень ДФС України, у Листі від 02.03.2015р. № 7023/7/99-99-19-02-02-17 «Про використання статусу неприбутковості» згідно Реєстру зазначеного раніше, установи та організації, включені до переліку установ та організацій, зазначених у пп. 133.1.1 п. 133.1 статті 133 ПК, відповідають умовам, встановленим абзацом 2 цього підпункту (метою яких не може бути одержання і розподіл прибутку серед засновників, членів органів управління, інших пов'язаних із ними осіб, а також серед працівників таких організацій), продовжують використовувати статус неприбутковості.

Отже, за цим роз’ясненням податковий орган розглядає як неприбуткову організацію не будь-яку некомерційну організацію, а лише ті, що зазначені у статті 133 пп. 133.1.1 ПК, і які включені до Реєстру.

Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС… ратифікованою за заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014 передбачено заходи щодо гармонізації вітчизняної Системи національних рахунків до світових стандартів, закріплених Системою національних рахунків 2008 (СНР 2008), Наказом Державної служби статистики України від 03.12.2014 р. № 378 затверджено Класифікацію інституційних секторів економіки України (КІСЕ), яка містить роз`яснення щодо всіх інституційних одиниць.

СНР 2008 Глава 23 п.4.83. визначає: «…некомерційні організації (НКО) – це юридичні особи, створені з метою виробництва товарів і послуг, чий статус не дозволяє їм бути джерелом доходу, прибутку або іншої фінансової виручки для одиниць, які їх засновують, контролюють або фінансують; у п.4.88. цієї ж глави говориться: «…Школи, коледжі, *університети ... є некомерційними організаціями (НКО),* зайнятими ринковим виробництвом, якщо вони отримують платежі, які відображають їх витрати на виробництво і які достатньо високі, щоб суттєво впливати на попит на їх послуги. У результаті виробничої діяльності цих одиниць повинні бути прибуток або збиток. Любий прибуток повинен залишатися *у розпорядженні НКО…*»; п.4.94: «нефінансові корпорації – це корпорації, основним видом діяльності яких є виробництво ринкових товарів або нефінансових послуг… с. усі резидентські НКО, які є ринковими виробниками товару або нефінансових послуг».

Відповідно до статті 3 Господарського кодексу України (ГК) господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність). Згідно статті 52 частини 1 ГК некомерційне господарювання – це самостійна систематична господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання, спрямована на досягнення економічних, та інших результатів без мети одержання прибутку. Відповідно до статті 53 частини 1 ГК некомерційна господарська діяльність може здійснюватися суб'єктами господарювання на основі права власності або права оперативного управління в організаційних формах, які визначаються власником або відповідним органом управління чи органом місцевого самоврядування з урахуванням вимог, передбачених ГК та іншими законами.

Однак, відповідно до статті 70 частини 2 ЗУ Про ВО від 01.07.2014 р., чинного, майно закріплюється за державним або комунальним ВНЗ на праві господарського відання. Слід зазначити, що відповідно до частини 2 статті 63 вже не чинного старого ЗУ Про ВО, майно, що було закріплене за ВНЗ державної або комунальної форми власності, а також доходи від використання цього майна закріплювалися за ВНЗ на правах оперативного управління, що формально дозволяло розглядати державний ВНЗ як некомерційну організацію.

Таким чином, за нормами ГК, державний ВНЗ не відноситься до некомерційного господарюючого суб’єкта.

Сучасні ВНЗ є складними і масштабними суб`єктами господарювання, які одночасно здійснюють економічну діяльність (освітню, наукову, науково-технічну, видавничу, мистецьку, культурно-виховну, спортивну, оздоровчу, зовнішньоекономічну діяльність та ін.) із залученням великої кількості людей, значних обсягів матеріально-технічних та фінансових ресурсів та покликані виконувати комплекс функцій держави через систему законодавчої, виконавчої та судової влади (стаття 6 Конституції України) й діють як великі корпорації. У статті 53 Конституції України, визначено: «…Держава забезпечує доступність і безоплатність … вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; … вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам. Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі».

Основну частину власних надходжень ВНЗ складають кошти від надання послуг вищої освіти, й це також відображається у статтях 7,9,18 Закону України «Про інвестиційну діяльність». Авансові платежі фізичних та юридичних осіб мають інвестиційний характер й повинні використовуватись на цілі, обумовлені договорами, які є основними правовими документами, що регулюють економічні взаємовідносини між суб`єктами інвестиційної діяльності. Держава гарантує стабільність умов інвестиційної діяльності і не допускає втручання державних органів у реалізацію договірних економічних відносин між суб`єктами.

Залучення власних надходжень ВНЗ до спеціального фонду Держбюджету створює двоїстість у розумінні прав власності на інвестиційні кошти (кошти фізи-

чних та юридичних осіб), оскільки чітко не визначено, хто має право на їх використання. Тому, норми статей 13,29,43 БК спричиняють порушення договірних зобов`язань між суб`єктами інвестиційної діяльності.

Також, Казначейське обслуговування у використанні зазначених коштів фактично робить неможливим виконання ВНЗ своїх юридичних і економічних зобов'язань за договорами.

Крім того, норми статей 12,13,16,29,43,51 та статті 56 БК у частині визначення терміну бюджетної установи не забезпечують фінансову автономію ВНЗ.

Положення механізму регулювання економічних відносин у сфері вищої освіти України, порядок бюджетного обліку в цілому, відображаються також і у проекті Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 рр., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 р. № 142-р; Стратегії реформування системи публічних закупівель («дорожня карта»), схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 р. №175 та ін.

Висновки і пропозиції. Наведений далеко не повний перелік основних правових регуляторів економічної діяльності ВНЗ та окремих їх положень дає підстави стверджувати: економічні відносини у сфері вищої освіти України та економічна діяльність ВНЗ регулюється значною кількістю як міжнародних, так і національних нормативно-правових актів, положення яких мають бути максимально узгодженими між собою.

Аналіз основних правових регуляторів дозволяє зробити висновок що невизначеність організаційно-правового статусу ВНЗ тягне за собою невідповідність механізму регулювання економічних відносин в сфері вищої освіти України.

Заклади вищої освіти – є виробниками послуг вищої освіти, суб'єктами економічної (господарської) діяльності, й мають діяти як інституціональні одиниці, основною метою яких є виробництво і надання послуг вищої освіти відповідно до визначених у законному порядку державних професійних стандартів, стандартів вищої освіти (державних стандартів послуг вищої освіти) та можливих додаткових вимог, сформульованих замовником у документі щодо виконання замовлення (договір, угода, контракт) та зареєстрованих у законному порядку.

Приведення законодавства сфери вищої освіти України відповідно до концептуальних засад ринкової економіки та законодавства acquis ЄС, потребує комплексного та всебічного моделювання, а рішення про функціонування ВНЗ, як корпоративної інституціональної одиниці згідно СНР 2008 (НКО), є актуальним і потребує в межах чинного законодавства корегування та доопрацювання.

Список використаних джерел

1.Бюджетний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст. 572), URL://http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17. 2.Закон України «Про інвестиційну діяльність» URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12. 3.Земельний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 3-4, ст.27) URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2768-14. 4.Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) URL:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/print1476768066815740. 5.Податковий кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112). - URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. 6.Закон України «Про вищу освіту«.- Верховна Рада України; Закон від 01.07.2014 № 1556-VII, URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18. 7.Система національних рахунків (СНР 2008), прийнята ООН, Європейською комісією, ОЕСР, МВФ, Групою світового банку URL: https://unstats.un.org/Unsd/nationalaccount/docs/SNA2008Russian.pdf. 8.Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС… № 984_011, поточна редакція від 30.11.2015, підстава v2980321-15 // http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011. 9.Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2984-14. 10.Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15. 11.Лист

ДФС України від 02.03.2015р. № 7023/7/99-99-19-02-02-17 «Про використання статусу неприбутковості».- URL: http://sfs.gov.ua/podatki-ta-zbori/zagalnoderjavni-podatki/podatok-na-pributok-pidpri/listi-dps/187230.html.

Л. В. Михайлова

НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОІ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

В умовах сучасної ринкової економіки в Україні все більш важливим елементом стають такі важливі об'єкти власності, як фірмові найменування, товарні знаки, знаки обслуговування і найменування місць походження товарів. Створення рівних умов господарювання для різних типів товаровласників, впровадження конкурентних початків в їх діяльність і підвищення відповідальності за її результати, необхідність насичення ринку товарами і послугами являє об'єктивну потребу в оцінці і захисті об'єктів інтелектуальної власності засобів індивідуалізації.

На сучасному етапі розвитку економіки України проблеми управління бізнесом вишли на самий передовий план. Дослідження показали, що в переважній більшості випадків (до 90%) неспроможність вітчизняних підприємств викликана їх незадовільним менеджментом. Це відноситься і до державних компаній, і до частих. Досвід переконав, що перехід власності в приватне володіння зовсім не гарантує поліпшення керівництва нею. Невміння управляти власністю веде до великих втрат, зниження рівня конкурентоспроможності, втрати ринкових перспектив. Звідси об'єктивна необхідність пошуку і впровадження в практику нових методів і інструментів менеджменту, більш відповідних сучасним умовам. У їх числі добре себе що зарекомендували бізнес-планування, інжиніринг і реинжиниринг бізнесу, а також його моделювання.

Сфера інтелектуальної власності – процес тривалої практики юридичного закріплення за певними особами їхніх прав на результати інтелектуальної діяльності у галузі науки, виробництва, мистецтва і літератури, а також це сукупність галузей економіки і видів суспільної діяльності, які не беруть безпосередньої участі у створенні матеріальних благ. Ці галузі виробляють унікальний продукт – інтелектуальний. Саме такий продукт є необхідним для ефективного функціонування матеріального виробництва. У промислово розвинутих країнах 80–95 % приросту ВВП припадає на частку нових знань, втілених у техніці й технологіях. Обсяг світової торгівлі ліцензіями на об’єкти інтелектуальної власності щороку зростає на 12 %. Щорічно обсяги експорту наукоємної продукції приносять, у середньому, США близько 700 млрд дол., Німеччині – 500 млрд дол., Японії – 400 млрд дол.

Важливою складовою рівня інтелектуальної діяльності є освіта, зміст якої також визначається рівнем науки, культури і мистецтва та національна стратегія інтелектуальної власності. Дослідженням теоретичної складової, а також вивченням практичної реалізації стратегії інтелектуальної власності на національному рівні займається Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), яка пропонує таке визначення національної стратегії інтелектуальної власності: «це – сукупність сформульованих і здійснюваних державою заходів щодо стимулювання та сприяння, створення, розвитку та управління інтелектуальною власністю».

Необхідність стратегії інтелектуальної власності визначається її роллю в посиленні національної здатності виробляти об’єкти інтелектуальної власності, які би були економічно значущими активами. Таким чином, національна стратегія інтелектуальної власності являє собою довгостроковий план, відповідно до якого всі національні суб’єкти взаємодіють з метою створення, володіння, розпорядження і використання результатів інтелектуальної діяльності, інновацій, нових технологій та креативних розробок. У 2007 р. про існування власної національної стратегії ІВ заявили 23 країни.

Останнім часом Концепція стратегії інтелектуальної власності стає предметом

дедалі більш ширшого обговорення. Не дивно, що увагу країн, які розвиваються, і країн з перехідною економікою приваблює ідея структурованого й планового підходу до отримання максимальної вигоди від творчої та інноваційної діяльності громадян, залучення інвестицій і встановлення ділового співробітництва з компаніями країн з більш розвинутою ринковою економікою. Навіть країни з розвинутою економікою визнають необхідність застосування стратегічного підходу до використання ІВ в інноваційному процесі. Звісно, ці країни не будували свій економічний розвиток виключно на стратегії ІВ, хоча ІВ завжди відігравала важливу роль у досягненні успіху. Сьогодні ці країни визнають необхідність застосування більш системного підходу для того, щоб мати можливість конкурувати з такими провідними країнами, як Китай та Індія, які формують ринкову економіку, застосовують плановий підхід до інновацій, творчості й ІВ, виділяючи значні кошти на планування та реалізацію стратегії ІВ.

Сьогодні переважна більшість країн має усвідомлення того, що держава зацікавлена у розвиткові науки і, відповідно, повинна її підтримувати. Така підтримка науки та інновацій може включати пряме бюджетне фінансування науки, певні податкові пільги для наукових установ та інноваційних підприємств, технопарків і технополісів, систему стимулювання інвестицій у наукові дослідження та розробки тощо. Водночас форми і раціональні масштаби такої підтримки, її спрямування і механізми здійснення залишаються предметом гострих дискусій і протягом останніх десятиріч в різних країнах отримували абсолютно протилежні напрями впро- вадження. Розвиток суспільства супроводжується науково-технічним прогресом. Однак слід розуміти, що поняття інтелектуальної діяльності і науково-технічного прогресу жодною мірою не збігаються. Поняття науково-технічного прогресу стосувалося лише розвитку науки, техніки і на цій основі – виробництва. Поза межами цього поняття залишалися література, культура і мистецтво. У свою чергу поняття інтелектуальної діяльності охоплює весь комплекс складових, що є основою соціально-економічного розвитку будь- якого суспільства.

Упровадження Національної стратегії сприятиме подальшому розвитку і функціонуванню Національної системи інтелектуальної власності на якісно новому рівні та приведе до розвитку економіки України на базі інноваційної моделі, збереження й розвитку інтелектуального потенціалу нації, інтеграції України до світового співтовариства як його повноправного члена, покращення міжнародного іміджу України та її інвестиційної привабливості

Список використанних джерел

1. Козирев А.Н. «Оцінка інтелектуальної власності», Експертне Бюро-М 1997 г. 2. Цибульов П. М., Чеботарьов В. П., Зінов В. Г., Суіні Ю. Управління інтелектуальною власністю / За ред. П. М. Цибульова. – К.: К.І.С., 2005. 3. Підопригори, О. А. Святоцький О.Д.. Право інтелектуальної власності. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. 4.Шевченко Я. М. Цивільне право України: К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006.

І. Ю. Петухова, Н. В. Альохіна

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

На сучасному етапі розвитку суспільства до якості підготовки майбутніх фахівців висуваються принципово нові вимоги. Зв’язок між вищим навчальним закладом, який готує фахівця, та сферою їх майбутньої професійної діяльності не завжди надійний. Успішне формування особистості як професіонала та ефективність діяльності майбутніх фахівців ґрунтуються на їх готовності до праці.

Вивченням готовності займалися такі вчені як К. Альбуханова-Славська, А. Ганюшкін, Л. Кандибович, Я. Коломинський, К. Платонов тощо. Найпоширенішим визначенням готовності є розуміння її як мети та як кінцевого результату

професійної підготовки, системи взаємопов'язаних властивостей і характеристик особистості, установки на майбутню професійну діяльність [3]. Багато дослідників розглядають готовність до професійної діяльності як багаторівневе та багатопланове системно-структурне особистісне утворення індивіда [1,2,3]. Найчастіше виокремлюють такі компоненти готовності до професійної діяльності: мотиваційний (позитивне ставлення до майбутньої професії), орієнтаційний (знання про професію), операційний (професійне мислення, сукупність умінь та навичок), вольовий (саморегуляція та керування поведінкою), оціночний (самооцінка професійної підготовленості) [2].

До мотиваційного компоненту професійної готовності входять потреби, інтереси та мотиви професійної діяльності. Наявність у студентів стійких мотивів і професійно-ціннісних орієнтацій, що забезпечують цілеспрямоване оволодіння діяльністю, а також потреба у творчому самовираженні є важливими показниками сформованості зазначеного компонента. Показниками розвиненості емоційно-вольового компоненту є сформовані під час професійної підготовки навички самоконтролю, уміння керувати діями у процесі діяльності, почуття відповідальності за результат, професійна чесність і порядність. Операційно-дійовий компонент готовності до професійної діяльності передбачає формування системи професійних знань і вмінь, які безперервно підтримуються та відтворюються за допомогою актуалізації професійних знань, умінь та навичок особистості. До цього компоненту також входить певний рівень володіння засобами підвищення продуктивності діяльності та творчим підходом до виконання професійної діяльності. Результатом формування професійної позиції як сукупності ціннісних ставлень студента до професійної діяльності, до себе як особистості й професіонала є аксіологічний компонент професійної готовності.

Таким чином, професійна готовність фахівця виступає складним багаторівневим системним утворенням особистості.

Список використаних джерел

1.Гаркуша С. В. Поняття та компоненти професійної готовності майбутніх учителів до професійної діяльності [Електронний ресурс] / С. В. Гаркуша. – Режим доступу: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1319. 2.Зырянова А. В. Готовность к профессиональной деятельности специалистов культуры: сущность и структура [Электронный ресурс] / А. В. Зырянова // Педагогика искусства: электронный научный журнал «Института художественного образования». – 2012. – №4. – Режим доступа: http://www.art-education.ru/electronic-journal. 3.Кучерявенко И. А. Проблема психологической готовности к профессиональной деятельности [Электронный ресурс] / И. А. Кучерявенко // Молодой ученый. – 2011. – №12(35). – Режим доступа: https://moluch.ru/archive/35/4055/.

Л. Д. Крамаренко

РОЛЬ І МІСЦЕ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

В сучасному інформаційному суспільстві освіта є вагомим інструментом ефективного розвитку країни, важливою основою фахового, політичного рівня та процесу духовного формування людини, її світогляду; одним із найвпливовіших серед внутрішніх та зовнішніх факторів формування політичної культури громадян України. Будучи фактором будівництва соціально-професійної структури суспільства, освіта є одним із головних та ефективних каналів соціальної мобільності.

Теоретико-методологічні засади модернізації змісту суспільствознавчої і гуманітарної освіти в середній та вищій школі України останніми роками ґрунтовно досліджувалися фахівцями НАПН України (Н.Гупан, Н.Дівінська, Н.Дем'яненко, Г.Лесик, О.Олексюк, Г.Онкович, О.Пометун, Т.Ремех та ін.).

Ученими-методистами вивчалися проблеми методики викладання суспільствознавчих дисциплін у вищій школі України (Т.Бакка, А.Булда, Б.Гуз, Т.Ладиченко, А.Нікора, Л.Рябовол, А.Старєва, П.Шляхтун та ін.).

Метою статті є спроба визначити основні параметри соціально-гуманітарної освіти в структурі післядипломної педагогічної освіти.

З огляду на тему пропонованого дослідження, варто окреслити сутність назви «соціально-гуманітарні дисципліни»: її перша складова «соціально» (лат. Socialis – суспільний) – означає, що розглядаються саме науки про суспільство, а друга – «гуманітарні» (лат. Humanitas – людство, людяність), – що йдеться про складові усієї багатоманітності гуманітарних наук [2,с.14]. Соціально-гуманітарний компонент поєднує у собі два поняття: соціальність та гуманітарність. Бути соціально компетентним вчителем – це усвідомлювати значущість педагогічної діяльності, розуміти суть соціальних проблем, які існують як в суспільстві, так і в світі. Гуманітарний аспект вказує на те, що вчитель повинен одночасно усвідомлювати себе носієм національних цінностей і мати планетарне мислення [2,с.15].

Зважаючи на кризові явища суспільного життя саме цикл соціально-гуманітарних наук покликаний сформувати світоглядні орієнтири, дати уявлення про закономірності та механізми функціонування суспільства, місце людини в ньому, знання про права, обов'язки, відповідальність індивіда, спрямований на підвищення рівня загальної культури, компетентності суджень, на вкорінення в суспільній свідомості демократичних цінностей, правил і норм, яким слідують з власних переконань, визначаючи особистий внесок у розбудову суспільства.

Навчання педагогів на курсах підвищення кваліфікації вчителів викладачами кафедри соціально-гуманітарної освіти передбачає опрацювання дисципліни «Освіта XXI століття: виклики, пошуки відповідей» (18 год.). Дисципліна присвячена розкриттю закономірностей та особливостей розвитку національної системи освіти та провідних країн світу в умовах глобалізації, євроінтеграційних процесів та інформатизації суспільства. Курс виконує функцію оновлення та удосконалення знань і вмінь з філософських, правових, економічних, політичних та інших актуальних питань діяльності педагогічних працівників, яка потребує високого рівня розвитку загальної культури й особистих якостей педагога як людини та громадянина.

Метою дисципліни є: розкриття головних проблем освіти як соціального інституту, вивчення теоретико-методологічних основ освіти в сучасній філософії та соціології освіти; узагальнення знань слухачів у сфері освіти на теоретико-методологічному рівні, а також залучення їх до філософського та соціологічного осягнення ідеї освіти, як соціокультурного феномену та вироблення їх власної світоглядної концепції освіти; вивчення освітнього права як фундаментальної складової, законодавчої і нормативної бази функціонування системи освіти України, організаційних основ структури управління освітою; формування у педагогів сучасних теоретичних і практичних знань та вмінь для роботи в освітньому інформаційному просторі.

Основні завдання: ознайомлення слухачів з особливостями предметної ідентифікації філософії та соціології освіти та актуальними проблемами, що досліджуються ними; розгляд основних законодавчих актів з питань розвитку освіти, принципів формування нормативно – правового забезпечення освіти України, структуру та види нормативних правових актів, особливості їх використання в освітній практиці; розкриття головних принципів і засад формування державної освітньої політики; формування у слухачів цілісного уявлення про сучасні світові тенденції у розвитку освітніх систем світу, уміння і навички аналізу нормативно-правових актів, вміння практично застосовувати знання у професійній діяльності.

Викладання навчальної дисципліни відбувається з використанням інтерактивних форм роботи і здійснюється з урахуванням принципів навчання дорослих ,а саме: принцип єдності трьох середовищ – освітнього простору існування дорослих: навчального (навчання на курсах під керівництвом викладача); професійного (нав-

чання поєднано з професійною діяльністю і забезпечене певними формами, засобами, освітніми технологіями); соціального – (формування нових цінностей життя і діяльності через комунікації) [1]. Принцип відкритості освітнього простору – спрямування навчання на саморозвиток відповідно змінам освітніх потреб, орієнтація на індивідуальні здібності слухачів курсів, забезпечення комунікації між усіма суб'єктами освітньої системи. Принцип синтезу трьох підходів до освіти – поєднання андрагогічного (врахування особливостей навчання дорослих, які поєднують навчання з професійною діяльністю), особистісно-орієнтованого (врахування закономірностей розвитку дорослих як особистостей) і контекстного компонентів (використання контексту освітнього процесу як умови перетворення навчальних знань у професійні підходи). Принцип діяльності забезпечується впровадження змісту навчання відповідно основних видів діяльності вчителів, особливостей їх професійних обов'язків, на основі рефлексії отриманих результатів. Принцип безперервної підтримки навчання педагогів – на початку навчання, під час навчання, по його закінченню втілюється через консультування, інформування, оновлення навчальних матеріалів. Принцип професійної мотивації забезпечується через отримання неперервного консультування, оновлення інформаційного забезпечення професійної діяльності, можливості кар'єрного зростання засобами участі у навчанні [1].

Розглянувши роль і місце соціально-гуманітарних дисциплін у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, можемо стверджувати, що упровадження соціально-гуманітарного модуля у зміст освіти педагогів є дуже важливим, бо покликане змінити інертну орієнтацію їхньої свідомості, оновити її глибинні структури, зробити її відкритою для інновацій, допомогти педагогові вийти з рамок тоталітарної моделі людини як функціонального «гвинтика», стати «людиною-професіоналом», здатним швидко і винахідливо діяти в будь-яких умовах.

Список використаних джерел

1.Бедь В.В. Компетентнісний підхід у системі вищої освіти як пріоритет її модернізації у ВУЗі [Електронний ресурс] / В.В.Бедь, М.Г.Артьомова. – Режим доступу: http://www.uuba.org.ua/golovne/kompetentnisniy-pidhid-v-sistemi-vischoyi-osviti-yak-prioritet-yiyi-modernizatsiyi-uvischomu-navchalnomu-zakl.html. 2.Шляхтун П.П. Методика викладання соціально-гуманітарних дисциплін: навч. посіб. / П.П.Шляхтун. – К.: ВЦ «Академія», 2013. – 224с.

Н. А. Колотілова

ДИСЦИПЛІНИ ЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Реформування системи вищої освіти в Україні передбачає значний відсоток таких навчальних курсів, які студенти обирають самостійно. Велике значення для формування майбутніх фахівців, конкурентноспроможних в усіх сферах діяльності, мають без перебільшення дисципліни логічного циклу, що спрямовані на розвиток та вдосконалення комунікативних компетентностей, логічної культури мислення. Певним ідеалом, звичайно, є опанування всіх трьох курсів: логіки з її фокусом на правильні міркування; риторики, яка розглядає різноманітні способи переконання в публічних виступах; еристики, що досліджує мистецтво суперечок. Проте в сучасних реаліях здебільшого такі дисципліни, як правило, є однопорядковими, тобто студент обирає якусь одну з них. Відповідно позбавляється можливості вивчення інших курсів.

Нажаль, останнім часом курси логіки втрачають свою популярність. Хоча це не є відмітною ознакою сьогодення, закиди у бік логіки про те, що її викладання досить далеке від реального життя, повсякденної комунікативної практики лунали досить давно. Ще в XVII ст. відомі науковці Пор-Рояля А.Арно і П.Ніколь писали про особливості вивчення та викладання логіки: «...як показує досвід, із тисячі молодих людей, що вивчали логіку, не набереться й десятка таких, хто через півроку після закінчення курсу пригадає з неї хоч саму малу частину. А справжня причина

цієї настільки розповсюдженої незапам'ятовуваності чи нехтування полягає, на нашу думку, в тому, що розглядаючи предмети, самі по собі досить абстрактні й досить далекі від практичних потреб, логіка ще й користується малоцікавими прикладами, які ніде більше не зустрічаються, і через це розум, який потребує великих зусиль для звернення до таких предметів, не знаходить тут нічого, на чому б він захотів зупинитися, й швидко втрачає набуті при цьому ідеї, оскільки вони ніколи не підновлюються практикою» [1].

У такому контексті, на нашу думку, основу дисциплін логічного циклу має складати вчення про аргументацію. Загалом сучасний стан розвитку теорії аргументації характеризується різними підходами до аналізу аргументативної проблематики, серед яких часто виокремлюють формальний та неформальний. Відповідно в курсі логіки доречно зосередитися більше на формальному підході розгляду аргументації з докладним вивченням дедуктивних та правдоподібних міркувань, а також на логічному аналізі понять з докладним вивченням логічних операцій над поняттями, які мають важливе значення не лише в науці, але й у реальних комунікативних ситуаціях.

Основу риторики та еристики складає неформальний підхід до аргументативної проблематики. Хоча історично саме риторика, так би мовити, дала поштовх неформальному підходу (зокрема відома робота Х.Перельмана та Л.Олбрехтс-Титеки «Нова риторика: трактат з аргументації»). З іншого боку, риторика як потужна опозиція до філософії ще за античних часів виступала досить синтетичною дисципліною. І навіть на сьогоднішній день у багатьох джерелах розглядається передусім як дисципліна філологічного циклу, ядро якої становить вивчення різноманітних риторичних фігур. Проте фокусування на аргументативній проблематиці дає змогу говорити про риторику як дисципліну логічного циклу. Під час практичних занять з риторики, головним складником яких мають бути промови студентів, якраз і розвиваються навички публічних виступів, презентації своєї аргументації, переконання аудиторії.

Щодо еристики, то тут зрозуміло, що її ядро якраз і утворює теорія аргументації, адже саме аргументування є центром різноманітних суперечок. Під час практичних занять з еристики, головним складником яких мають бути турніри сперечальників, розвиваються навички обґрунтування свої позиції та критики позиції опонентів, роботи у команді, які є необхідними в сучасному світі.

Таким чином, у вищій освіті серед різноманітних гуманітарних наук дисципліни логічного циклу, що орієнтовані на аргументативну проблематику, є надзвичайно важливими, оскільки сприяють розвитку та вдосконаленню мисленнєво-мовленнєвої культури майбутніх фахівців у всіх сферах людської діяльності.

Список використаних джерел

1.Арно А., Николь П. Логика, или Искусство мыслить / Антуан Арно, Пьер Николь; [пер. с фран. В.П. Гайдамака]. – М.: Наука, 1991. – С.21.

Н. Р. Смолікевич

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО СУЧАСНОГО АКАДЕМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Тема сучасної міжнародної вищої освіти є актуальною у зв’язку з інтенсифікацією глобалізаційних процесів, що впливають на всі сфери життєдіяльності суспільства, зокрема і на освітню.

У сучасній педагогічній науці все більше уваги приділяють процесу адаптації іноземних студентів до університетського середовища та створенню таких умов, за яких активізуються адаптаційні механізми особи і знижуються її дезадаптаційні про-

яви, оскільки кількість іноземців у ВНЗ визначає рівень його престижності у світі.

Ми цілковито підтримуємо думку дослідниці О. Білоус про те, що: «Успішна адаптація сприяє швидкому включенню студентів-іноземців у навчальний процес, підвищує якість та рівень навчання, забезпечує високу вмотивованість оволодіння знаннями, вміннями та навичками, що дозволяє значно підвищити якість підготовки фахівців. … Безумовно, успішне керування навчально-виховним процесом стає невід'ємною частиною рішення задачі адаптації» [1].

Серед інших дослідників Т. Кошманова (2005), Т. Равчина (2005), Г. Голм (Holm, 2005), Ш. Рао (Rao, 2005) розробили основи та теорії побудови процесу громадянського навчання для фасилітації процесу адаптації та навчання диверситивних груп.

Вчені Я. Кім (Kim, 2016), П. Адлер (Adler, 1975), В. Гонзалес (Gonzales, 2004), та інші розглядали міжкультурну адаптацію. Дж. Беррі (Berry, 1997), Д. Сем (1997). В. Гудикунст (*Gudykunst*, 2005), Садохін (2007), А Фурхем (Furnham. 2012) розглядали міжкультурну комунікацію як головний фактор адаптації.

Теоретико-методологічні основи адаптації іноземних студентів в університетах США висвітлені у працях науковців Білоус (2012), Є Вітенберг (1995), Р. Гарднер, В. Гонзалес (2004), Н. Зінонос (2015), Т. Кошманової (2000), С. Шандрук (2015) та інших

Після проведеного аналізу висвітлення проблеми адаптації іноземних студентів до академічного середовища у науково-педагогічних і науково-психологічних джерелах, ставимо собі за мету комплексне ґрунтовне дослідження педагогічних та теоретико-методологічних основ цього процесу.

Термін адаптація (лат. adapto – пристосовую, улаштовую; англ. adaptation – адаптація, пристосування) означає пристосування, процес пристосування, здатність пристосовуватись до мінливих умов навколишнього середовища [8, с.45]. Адаптацію іноземних студентів в університетах трактуємо як процес їхнього пристосування до університетського середовища, що характеризується академічною, психологічною та соціальною своєрідністю.

Аналіз наукових праць, присвячених теоретико-методологічним основам університетської підготовки майбутніх фахівців дозволяє стверджувати, що така підготовка ґрунтується на цілому ряді філософських, соціальних, педагогічних та психологічних теорій. У цілому система університетської підготовки майбутніх фахівців базується на: 1) теоріях конструктивізму, прогресивізму, гуманізму, концепції інтернаціоналізації навчального процесу (набуває особливої популярності останнім часом); 2) засадах низки підходів: міждисциплінарний, компетентнісний, автономний, особистісно-орієнтований, комунікативно-діяльнісний та ін. 3) принципах студенто-центризму, активності, творчої самостійності студентів, системності, послідовності, єдності навчальної, наукової та практичної діяльності, кооперації [3, 6].

Усі перелічені вище теорії, підходи та принципи слугують теоретико-методологічним підґрунтям організаційно-процесуального і змістового аспектів адаптації іноземних студентів в університетах.

Конструктивізм як філософська течія прагматизму на сьогоднішній день слугує методологічною основою побудови навчальних планів (курікулумів) підготовки майбутніх фахівців, а також змісту навчальних дисциплін підготовки майбутніх фахівців. Він увійшов до цих курікулумів як популярна навчальна дисципліна у багатьох провідних університетах США. Конструктивізм акцентує на формуванні у студентів власної системи цінностей, активної життєвої позиції, власної філософії навчання [3], що надзвичайно важливо для успішної адаптації іноземних студентів до університетського середовища.

Прогресивізм, витоки якого знаходимо у працях Дж. Дьюї, Ф. Паркера, С. Голл та інших науковців, акцентує на альтернативних підходах до організації нав-

чання з використанням різних видів навчальної діяльності, розв'язанні проблем. Згадана теорія сприяє розвитку кооперативного, групового навчання, підтримує використання активних методів навчання (ділова гра, розігрування ролей, стажування, проблемна лекція), метою яких є здобуття знань і вмінь у процесі активної розумової та практичної діяльності [6]. Щодо адаптації іноземних студентів у процесі навчання в університетах, ідеї прогресивізму підтримують усі її аспекти – сприяють швидшій інтеграції студентів у новому університетському середовищі, формуванню у них комунікативної культури, іншомовної комунікативної компетентності, соціокультурної, міжкультурної та стратегічної компетентності.

Серед відомих представників гуманізму Дж. Колет, А. Маслоу, Т. Мур, К. Роджерс відстоювали думку про те, що людина здатна контролювати себе та світ, у якому вона живе. У контексті адаптації іноземних студентів до незнайомого університетського середовища найбільш вагомими положеннями є позиціонування особистості як особливої цінності, акцент на створенні сприятливих умов для життя, навчання, реалізації потенціалу особистості студента [5, с. 93-96; 5].

Концепція інтернаціоналізації навчального процесу слугує передумовою для забезпечення міжнародної академічної мобільності студентів та викладачів, дозволяє привнести в навчальний процес якісно новий досвід полікультурної освіти, коли студенти з різних країн можуть спільно працювати над досягненням своїх навчальних цілей. Згадана концепція сприяє розвитку міжкультурної компетентності студентів [3, с 13-18].

Своєю чергою, полікультурна освіта студентів, інтернаціоналізація навчального процесу здійснюються на основі міждисциплінарного підходу за допомогою введення полікультурного, інтернаціонального компоненту у викладання гуманітарних, соціально-політичних та етико-педагогічних дисциплін [3, с 13-18].

Біхевіоризм розглядаємо як одну із психологічних передумов адаптації іноземних студентів в університетському середовищі. Біхевіоризм (від англ. «behavior» - поведінка виник як теорія «стимул-реакція» («stimulus-reaction» (S-R)) Закон ефекту Торндайка уточнює: звязок між S-R посилюється, якщо є підкріплення [2, с. 59-61]. Згідно з ученням біхевіоризму, особистість - це все те, чим володіє індивід, і його можливості щодо реакцій. Розвиваючи концепцію біхевіоризму, Б. Скіннер вважав, що людина цілковито залежить від свого середовища, і будь-яка свобода дії, якою, як їй здається, вона може користуватися, - повна ілюзія. Тому, у людей немає вроджених ідей, а їхня психіка формується під впливом зовнішнього середовища і реагує на зовнішній вплив [2, с. 59-61]. У контексті нашого дослідження таким зовнішнім середовищем виступає університетське середовище. Адаптація студентів-іноземців відбувається завдяки процесу утвердження зв'язків між зовнішніми стимулами, які надходять від суб'єктів і об'єктів університетського середовища та реакціями на них, а також між варіантами поведінки і їх наслідками.

Відповідно до концепції самоактуалізації А. Маслоу (1999), адаптація іноземних студентів в університетському середовищі відбувається за схемою «конфлікт – фрустрація – акти пристосування». Конфлікт виникає лише коли фруструються фундаментальні потреби особистості: фізіологічні, потреби у безпеці, аффіліативні потреби, потреба у самоактуалізації. Дослідник визначає якісні характеристики особистості, які можуть бути основою формування успішно адаптованої особистості: ефективне сприйняття життя, безпосередність, сконцентрованість на проблемі, креативність, прийняття себе та інших особистостей, розмежування засобів та цілей, демократичний характер [4, с.211-229].

Ще одну теорію, орієнтовану на середовище запропонував Дж. Шуман у 1978 р. Він з'ясував, що «особа, яка найгірше оволоділа англійською мовою, була соціально і психологічно найбільш віддаленою від групи носіїв цільової мови» [7, с. 34]. На його думку, оволодіння другою мовою є результатом акультурації, яку

він визначає як «соціальна та психологічна інтеграція особи, яка вивчає мову, з групою носіїв цільової мови» [7, с. 34]. Згідно з процесом акультурації, студенти тим успішніше оволодівають другою мовою, чим меншою є соціальна і психологічна відмінність між ними і носіями другої мови.

На основі здійсненого аналізу можемо зробити наступні висновки, що в університетській практиці застосовують усі проаналізовані вище теорії, концепції та гіпотези у їхній інтеграції у різноманітних поєднаннях з метою ефективної адаптації іноземних студентів до академічного середовища., зокрема – формування у них високого рівня іншомовної комунікативної компетентності.

Теоретико-методологічні основи організаційно-процесуального і змістового аспектів адаптації іноземних студентів в університетах складають: конструктивізм, прогресивізм, гуманізм, концепція інтернаціоналізації навчального процесу; низка підходів (міждисциплінарний, компетентнісний, автономний, особистісно-орієнтований, комунікативно-діяльнісний та ін.) і принципів (студентоцентризму, активності, творчої самостійності студентів, системності, послідовності, єдності навчальної, наукової та практичної діяльності, кооперації).

Теоретико-методологічні основи, що забезпечують психологічний аспект адаптації іноземних студентів в університетах складають біхевіоризм, концепція самоактуалізації А. Маслоу, теорія акультурації тощо.

Список використаних джерел

1.Білоус О. А. Адаптаційні проблеми іноземних студентів інженерного профілю / О. А. Білоус // Вісник психології і педагогіки. [Електронний ресурс]: Збірник наук. праць / Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка. Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка. – Випуск 7. – К., 2012. – Режим доступу до збірника: http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._-_Випуск_7. 2.Варій М. Й. Загальна психологія. Навчальний посібник / 2-ге видан., випр. і доп. / М. Й. Варій – К.: «Центр учбової літератури», 2007. – 968 с. – С. 59-61. 3.Кошманова Т. С. Нео-прагматизм як сучасна філософія американської освіти? / Т. С. Кошманова // Американська філософія освіти очима українських дослідників: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Полтава: ПОІППО. – 2005. – С. 80-98. 4.Маслоу А. Г. Дальние пределы человеческой психики / Абрахам Гарольд Маслоу; пер. с англ. А. М. Татлыбаевой. – СПб.: Евразия, 1999. – 432 с. – С. 211-229. 5.Микитенко Н. О. Концепція формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей / Н. О. Микитенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». – 2011. – Вип. 23. – С. 93-96. 6.Шандрук С. І. Концептуальні основи професійної підготовки вчителів у США– [Електронний ресурс] / С. І. Шандрук // Будуємо нову Україну. Збірник конференції. – 2015. – С. 86-93. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/ bitstream/handle/123456789/4571/ Shandruk_Kontseptual'ni_osnovy.pdf. 7.Schumann, J. H. The acculturation model for second-language acquisition. In: Gingras, R. C. (Ed.) Second-language Acquisition & Foreign Language Teaching. Washington: Center for Applied Linguistics. – 1978, p. 27-50. 8.The World Book Encyclopedia. Volume 1. – World Book, Inc. – Chicago, Il., 2001. – 104 p. – P. 45.

Н. О. Дівінська

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ФОРМУВАННЯ

Науково-педагогічні працівники, також як і студенти сьогодні, мають достатньо можливостей для участі у міжнародних контактах: студенти і викладачі виїжджають за кордон за програмами обміну або для стажування, а університети співпрацюють із закордонними університетами. «Інтеграція освіти і науки», «інтернаціоналізація освіти» є домінуючими концепціями в Україні. Міжнародна мобільність вимагає компетентних людей, здатних легко співпрацювати з представниками інших культур. Міжкультурність має багато аспектів. На першому місці має стояти викладач з власною культурою та рідною мовою, на другому студенти, які

також мають власний культурний багаж та власний рівень володіння мовою, на третьому, іноземна мова, яку необхідно вивчити і викладати, з посиланням на культуру народу, чия мова вивчається.

У вітчизняній науковій теорії немає однозначного визначення щодо міжкультурних компетентностей та компетенцій, які необхідні науково-педагогічним працівникам. Однак, погляди деяких науковців, які стосуються ідей щодо культури та міжкультурної комунікації, нам, в контексті нашого дослідження, дуже імпонують.

Міжкультурна комунікативна компетентність, що реалізується в чужій лінгвокультурній спільноті, розглядається науковцями як психологічне новоутворення вищого ступеня, функціонування якого робить можливим міжкультурне спілкування професійного, соціокультурного та приватного характеру. Така компетентність визначається як особлива здатність людини здійснювати повноцінне міжкультурне спілкування, сприймати мовне та культурне розмаїття, досягати взаєморозуміння між представниками різних культур навіть за умови посереднього володіння іноземними мовами на основі знання, розуміння, дотримання універсальних правил і норм поведінки, які створюють міжнародний етикет спілкування [1].

Російські методисти визначають міжкультурну компетентність як «здатність членів певної культурної спільноти добиватися розуміння у процесі взаємодії з представниками іншої культури з використанням компенсаторних стратегій для запобігання конфліктам та створювати в ході взаємодії нову міжкультурну комунікативну спільність» [5].

Погоджуючись з даним розумінням міжкультурної компетентності і розглядаючи сутність самого поняття «компетентність» і його відмінність від поняття «компетенція» Садохін О.П. вносить певні корективи щодо цього визначення. Так, «міжкультурна компетентність», на думку вченого, пов’язана з об’ємом і якістю інформації про явища і цінності іншої культури, які в сукупності із засобами та прийомами, що дозволяють комунікантам досягати поставлених цілей, створюють її основу, головними ознаками якої є: 1) відкритість до пізнання іншої культури та сприйняття психічних, соціальних та інших міжкультурних відмінностей; 2) психологічний настрій на кооперацію з представниками іншої культури; 3) уміння розмежовувати колективне та індивідуальне в комунікативній поведінці представників інших культур; 4) здатність долати соціальні, етнічні та культурні стереотипи; 5) володіння набором комунікативних засобів і правильний їх вибір в залежності від ситуації спілкування; 6) дотримання етикетних норм у процесі комунікації.

Садохін О.П. розділяє зміст міжкультурної компетентності на три групи елементів: афективні, когнітивні і процесуальні.

До афективних елементів відносяться емпатія і толерантність, які не обмежуються лише рамками довірливого ставлення до іншої культури. Вони створюють психологічний базис для ефективної міжкультурної взаємодії.

До когнітивних елементів відносяться культурно-специфічні знання, які слугують основою для адекватної інтерпретації комунікативної поведінки представників іншої культури, як базис для попередження нерозуміння і як підставу для зміни власної комунікативної поведінки в інтерактивному процесі.

Процесуальні елементи міжкультурної компетентності представляють собою стратегії, які використовуються конкретно в ситуаціях міжкультурних контактів. Це можуть бути стратегії, спрямовані на успішну взаємодію, пробудження до мовленнєвої дії, пошук спільних культурних елементів, готовність до розуміння і виявлення сигналів нерозуміння, використання досвіду попередніх контактів та ін. [7].

Таким чином, у науково-педагогічних працівників слід формувати, насамперед, ціннісні орієнтації і такі якості, як толерантність, практичність, комунікабельність, здатність до абстрактного і логічного мислення, здатність до міжособистісної взаємодії, здатність до рефлексії, самоаналізу, внутрішню позитивну установ-

ку, уміння швидко вирішувати проблеми, які можуть виникати в результаті міжкультурної взаємодії.

Аналіз наукових джерел показує, що факторами впливу на процес міжкультурної комунікації виступають природа комунікативної взаємодії та її класифікація. З цього погляду інтерес учених викликає ступінь оволодіння мовним етикетом і невербальними засобами комунікації. Загальновідомо, що у вербальній комунікації інформація передається саме завдяки мові, відповідно учасники впливають один на одного. Хоча вербальну мову справедливо вважають основним каналом міжкультурної комунікації, це не завжди може бути успішно використано (наприклад, учасники не володіють іноземною мовою, чи культурні розбіжності комунікантів настільки великі, що можуть слугувати перепоною для її використання), тоді доцільним є звернення до невербальної комунікації.

Захарчук Н. та Конопляник Л. доводять, що у процесі підготовки до міжкультурної взаємодії особливого значення набуває володіння оптико-кінетичною (міміка, пантоміма), паралінгвістичною (система вокалізації, тобто тембр голосу, діапазон, тональність і т.д.) та екстралінгвістичною (покашлювання, плач, сміх і т.д.) системою знаків (знаки-копії, знаки-ознаки, знаки-сигнали, знаки-символи тощо). Вчені вказують на важливість правильного використання міміки (вирази обличчя, швидкість, виразність їх змін), пантоміміки (постава, хода, жестикуляція), кінетики (комунікативно значущі рухи, зображення жестами образів), інформативного контакту очей (частота, тривалість), текесики (дотики, потискання руки), авербальними діями (тілесні рухи, потирання рук) тощо.

На проблему проявів невербальної комунікації також звертається значна увага, оскільки окремі знаки можуть бути інтерпретовані по-різному в різних культурах. Це у свою чергу створює проблеми для учасників комунікації, тому що вони вкладають різне значення в символи, в яких зосереджені особливості конкретно-історичної соціокультурної цілісності. Ускладнює міжкультурну комунікацію й те, що невербальні елементи характеризуються мимовільністю та не контрольованістю: це на перший план виводить підготовку до міжкультурної комунікації, спрямовану на оволодіння знаннями, уміннями, навичками невербальної взаємодії з представниками інших культурних традицій [4].

Єрасов Б.С. виділяє два підходи у міжкультурній комунікативній підготовці: інструментальний і розуміючий. Перший означає досягнення практичного результату – адаптацію індивідів до іншомовного середовища або навчання ефективному міжкультурному спілкуванню в певному контексті. Другий підхід дає можливість розглядати зміни в культурі особистості, які відбуваються в результаті зустрічі з іншою культурою, перспективи розвитку людини до міжкультурної комунікації, формування особистості як посередника між різними культурами [2].

Теоретичний аналіз проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що міжкультурна комунікація можлива за умови володіння мовою як засобом комунікації. Рівень ефективності комунікативного процесу зумовлений також рівнем сформованості іншомовної комунікативної компетентності співрозмовників.

Оскільки змінилася мета мовної освіти, відповідно відбуваються зміни й у підході до вивчення та викладання іноземних мов.

На сучасному етапі прийнятим підходом є діяльнісно-орієнтований. У Рекомендаціях Ради Європи діяльнісно-орієнтований підхід описують таким чином: «Використання мови, в тому числі її вивчення, включає в себе дії, що виконуються особами, які в ролі окремих індивідів розвивають ряд компетенцій, як загальних, так і комунікативних мовленнєвих компетенцій. Сформовані компетенції використовуються в міру необхідності у різних контекстах залежно від різних умов та різних потреб для здійснення різних видів мовленнєвої діяльності» [3, с.9].

Досягнення головної мети європейської мовної освіти визначає три основні аспекти викладання сучасних мов: прагматичний, когнітивний та педагогічний [6].

Прагматичний аспект пов'язаний з формуванням у студентів навичок та вмінь, володіння якими дає змогу пізнати етнолінгвокультурні цінності країни для досягнення міжнародного взаєморозуміння. Сукупність таких знань, навичок та вмінь є комунікативна компетенція студентів, яка складається зі знань про систему мови, що вивчається, вміння розуміти та продукувати іншомовні висловлювання, володіння соціокультурною специфікою. Ступінь розвитку комунікативної здатності студентів з точки зору міжкультурної взаємодії характеризується як рівень володіння мовою.

Загальноєвропейська система пропонує шість взаємообумовлених рівнів: елементарний користувач (A1, A2), незалежний користувач (B1, B2), досвідчений користувач (C1, C2). Така система дає можливість викладачам та тим, хто вивчає мову, мати чітке уявлення про досягнуті результати.

Когнітивний аспект викладання іноземної мови пов'язаний з процесом мислення та розуміння, що є необхідними для залучення студентів не лише до мови, але й до культури даної країни. Когнітивний аспект передбачає важливу роль пізнавальних здібностей, пов'язаних з досвідом пізнання іншої культури.

Педагогічний аспект визначає позалінгвістичні якості особистості, які допомагають користуватися іноземною мовою як засобом міжкультурної взаємодії [6].

Одним із шляхів удосконалення процесу розвитку міжкультурної комунікативної компетентності є розвиток мислення іноземною мовою. Іншомовне мислення повинно здійснюватися у процесі виконання усних завдань, роботи над спеціальними текстами, використання аудіо та відео матеріалів, читання газетних та журнальних статей, прослуховування новин та інформаційних програм, спілкування з носіями мови.

Цікавим методом, в цьому контексті, може бути один з методів інтерактивного навчання – неформальна співбесіда з носієм мови. Суть даного методу полягає у тому, що викладачі розділяють студентів на групи і просять записати неформальну співбесіду з носієм мови, якого вони знають. Студенти повинні вибрати культурні теми та підготувати деякі питання для співбесіди. В аудиторії інтерв'ю відтворюється і студенти порівнюють виражену в інтерв'ю думку з обраної теми зі своєю власною. Ці, спонтанно записані бесіди надають дві переваги. По-перше, вони дають студентам можливість прослухати природну розмовну мову і відповіді носіїв, яких немає у написаних сценаріях. По-друге, під час прослуховування, ставлячи питання, вони усвідомлюють власні помилки у вимові, інтонації, словниковому запасі та граматиці. Викладач може також використовувати записані матеріали, такі як жарти, анекдоти або пісні з фільмів іншої країни, щоб допомогти студентам почувати себе ближче до культури країни, мова якої вивчається та надати приклади того, як спілкуватися більше природно [9].

Дослідники та методисти описують декілька заходів, які можуть бути розроблені викладачем для студентів, щоб допомогти у розвитку мовних навичок з орієнтацією на міжкультурні компоненти. Це може бути тандемне навчання «обличчям до обличчя» (*face-to-face tandem learning),* або спільне навчання між представниками різних культур – діяльність, яка особливо підходить для розвитку міжкультурної комунікативної компетентності науково-педагогічних працівників. Яскравий приклад такого навчання є план Програми ЄС Erasmus+, який передбачає обмін досвідом між країнами Європейського Союзу, під час якого студенти та викладачі однієї країни можуть співпрацювати зі студентами та викладачами з іншої. В рамках даного проекту застосовуються різноманітні навчальні методи, які дозволяють тим хто проходить стажування, практикувати свої навички мовлення та покращувати власну міжкультурну компетентність [11].

Отже, для ефективної участі у міжкультурній взаємодії науково-педагогічному працівнику необхідно формувати такі якості, як толерантність, практичність, комунікабельність, здатність до абстрактного і логічного мислення, здатність до мі-

жособистісної взаємодії, здатність до рефлексії, самоаналізу, внутрішню позитивну установку, уміння швидко вирішувати проблеми, які можуть виникати в результаті міжкультурної взаємодії, а також іншомовну комунікативну компетентність, яку цілком можна розглядати як структурний компонент міжкультурної компетентності.

Список використаних джерел

1.Дружченко Т.П. Особливості формування міжкультурної комунікативної компетентності в навчальному процесі /Т.П. Дружченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2012_06_14/pe2_druzhchenko.htm. 2.Ерасов Б.С. Социальная культурология / Б.С. Ерасов. – [3-е изд., допол. и перераб.]. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 591 с. 3.Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Ніколаєва С.Ю. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с. 4.Захарчук Н. Особливості міжкультурної комунікації у світлі сучасних лінгвістичних досліджень /Н. Захарчук, Л. Конопляник. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/go/article/view/7951. 5.Лукьянчикова М.С. О месте когнитивного компонента в структуре межкультурной компетенции / М.С. Лукьянчикова // Россия и Запад: диалог культур. – Вып. 8. – Т. 1. – М., 2000. – 289 с. 6.Піскурська Г.В. Основні принципи мовної освіти в Україні /Г.В. Піскурська, В.В. Сініцина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ea.dgtu.donetsk.ua:8080/bitstream/123456789/22094/1/12ОСНОВНІ%20ПРИНЦИПИ%20МОВНОЇ%20ОСВІТИ%20В%20УКРАЇНІ.pdf. 7.Садохин А.П. Межкультурная компетентность: понятие, структура, пути формирования /А.П. Садохин. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.old.jourssa.ru/2007/1/6aSadohin.pdf. 8.Alice van Kalsbeek. Intercultural competences for Foreign Language Teachers. – URL: http://intt.uva.nl/binaries/content/assets/subsites/institute-for-dutch-as-a-second-language/map-1/interculturele-competenties-in-het-nt2-onderwijs-auteurskwaliteiten-of-docentvaardigheden.pdf. 9.Developing Communicative Competence In Foreign Language Students English Language Essay Published: 23rd March, 2015 Last Edited: 23rd March, 2015. – URL: https://www.ukessays.com/essays/english-language/developing-communicative-competence-in-foreign-language-students-english-language-essay.php. 10.Knapp K., Knapp-Potthoff A. InterkulturelleKommunikation // Zeitschrift fur Fremdsprachenforschung. – 1990. – № 1. – P. 83. 11.What is Tandem language learning? – URL: http://www.unibe.ch/studies/degree_programs/language_courses/aes/tandem/index_eng.html.

Є. О. Рєзнікова

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР ЗАГАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ – СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ

В умовах реформування системи охорони здоров’я в Україні вдосконалення системи медичної допомоги відбувається шляхом наближення її до кожної сім'ї, а надання медичної допомоги населенню базується на засадах загальної практики – сімейної медицини. Світовий досвід, узагальнений ВООЗ, свідчить, що розвиток первинної допомоги на засадах сімейної медицини є найефективнішим засобом підвищення результативності роботи всієї галузі охорони здоров'я. Натепер уже створені центри первинної медико-санітарної допомоги, які надають пацієнтам усіх вікових груп населення кваліфіковану діагностичну, лікувально-реабілітаційну, швидку медичну допомогу як в умовах амбулаторно-поліклінічного закладу, так і вдома. У зв’язку з цим гостро постають питання підготовки кваліфікованих медичних фахівців загальної практики – сімейної медицини. Тому методика професійного навчання, технології, форми, методи і засоби її реалізації для вирішення поставлених завдань потребують особливої уваги в педагогічному процесі.

У традиційній системі навчального процесу «знання – вміння – навички – майстерність» головними факторами є знання, інформація, вміння, яких студенти набувають за допомогою педагога і від педагога. Як свідчить практика, результати багаточисельних наукових праць та досліджень (О. Пєхота, Н. Баліцька, О. Євтух, І. Куришева, Л. Пироженко, О. Пометун, Н. Коломієць, О. Сіроштан, О. Січкарук, А. Панченкова, Т. Ремех, О. Саган та ін.), таке навчання не відповідає сучасним запитам суспільства і є малоефективним. Проаналізувавши дані досліджень прис-

вячених окресленій проблематиці та висновки фахівців можна стверджувати, що під час навчання майбутніх медичних сестер не у повному обсязі забезпечується їх підготовка у вирішенні тих фахових завдань які висуває перед ними реформа охорони здоров'я з акцентом на сімейну медицину.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей використання інтерактивних методів навчання у вищій медичній освіті для формування *професійної компетентності майбутніх медичних сестер загальної практики – сімейної медицини.*

Мета сучасної медичної освіти – модернізувати систему підготовки фахівців у вищих навчальних закладах за рахунок впровадження елементів навчання які засновані на формуванні базових компетенцій, що дозволяють випускникам самостійно здобувати знання, максимально наближені до практичної медицини, впровадити у навчальний процес систему інтерактивних методів навчання [5].

Використання інтерактивних методів навчання у вищих навчальних закладах розглянуто у працях В. Беспалько, В. Євдокимова, М. Кларіна, О. Пєхоти, Г. Селевко, В. Серікова, С. Сисоєвої, І. Якиманської; теоретичні й практичні аспекти проблеми – в наукових працях О. Пєхоти, О. Пометун, Л. Пироженко, А. Панченкова, Т. Ремех, О. Саган, О. Стребної та інших вітчизняних і зарубіжних вчених. Інтерактивні технології навчання, які сприяють соціальному становленню особистості висвітлені у працях Б. Ананьєва, Л. Виготського та ін. Проблемам інтерактивного спілкування присвячені наукові праці М. Богомолової, Б. Ломова, Р. Немова, Л. Петровської, Л. Уманського та ін.

Перш ніж розглянути сутнісні ознаки інтерактивних методів навчання, необхідно уточнити ключові поняття: «інтерактивне навчання», «інтерактивні методи навчання», «інтерактивні технології навчання».

Поняття «інтерактив», як пояснюють О. Пометун і Л. Піроженко, прийшло до нас з англійської від слова «inter» – взаємний і «actio» – дія.

Раніше в педагогічній літературі термін «інтерактивні технології навчання» не вживали, але використовували такі поняття, як «технологія активного навчання», «активні методи навчання», «інтерактивне навчання». Існують різні підходи до визначення інтерактивного навчання. Одні й ті самі інтерактивні технології називають технологіями, методами або прийомами [3;4;6]. Спільним для них є те, що за своєю природою ці терміни означають здатність взаємодіяти чи перебувати в режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером), або ким-небудь (людиною). Отже, інтерактивне навчання – це, перш за все, діалогове навчання, під час якого здійснюється взаємодія викладача та студента [1].

Ознаками інтерактивного навчання є такі: 1) наявність спільної мети діяльності й чітко спланованого очікуваного результату навчання; 2) опора на суб'єктний досвід кожного студента; 3) навчання на основі діалогу, наприклад між викладачем та студентами чи лише студентами, або між студентами і комп'ютером; 4) позитивна взаємозалежність студентів, творчість, співпраця в навчанні; 5) досягнення успіху усіма учасниками освітнього процесу для особистого успіху кожного студента; 6) активність, ініціативність усіх студентів в освітньому процесі; 7) створення комфортних умов навчання, надання студентам відчуття інтелектуальної спроможності; 8) наявність проблемного завдання, обмін знаннями, ідеями, способами діяльності тощо, вироблення та відстоювання (або зміна під дією аргументів) власної позиції в атмосфері взаємної підтримки й доброзичливості; 9) поєднання індивідуальної, парної, групової, колективної роботи [2;3; 6, 8–9].

Інтерактивні методи навчання можна поділити на ігрові та неігрові. Ігрові інтерактивні методи навчання: ділова гра, рольова гра, психологічний тренінг. Неігрові інтерактивні методи навчання: аналіз конкретних ситуацій (case-study), групові дискусії, мозковий штурм, методи кооперативного навчання.

Таким чином, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання – це специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має перед-

бачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Суттєвими характеристиками інтерактивного навчання є те, що навчальний процес здійснюється за умови постійної, активної взаємодії всіх його учасників. Аналізуючи свої дії та дії партнерів, учасники навчального процесу змінюють власну модель поведінки, усвідомлено засвоюють знання й уміння, тому інтерактивні методи навчання можна вважати не лише засобом покращення якості навчання, а й засобом посилення виховних впливів.

Опрацювання та аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури доводить, що у теорії і практиці вищої освіти накопичено значний досвід ефективності використання інтерактивних методів навчання, який може стати основою професійної підготовки майбутніх медичних сестер.

Особливого значення та високого рівня результативності інтерактивне навчання набуває під час вивчення клінічних, фахових дисциплін майбутніми медичними сестрами сімейної практики. Це пов'язано з тим, що сімейна медицина потребує від фахівця досконалого володіння різноманітною маніпуляційною технікою та сестринського догляду які охоплюють широкий спектр надання допомоги пацієнтам з різними клінічними діагнозами, з патологією різних систем та органів.

Високий рівень компетентності у студентів медичних навчальних закладів формується при упровадженні інтерактивних методів навчання у практику освітнього процесу .

З метою удосконалення методики викладання дисципліни «Медсестринство в сімейній медицині» у Кременчуцькому медичному коледжі ім. В. І. Литвиненка при викладанні дисципліни «Медсестринство в сімейній медицині» використовуються такі інтерактивні методи навчання як: інтерактивна лекція, ділова та рольова гра, аналіз конкретних ситуацій.

Інтерактивна лекція спрямована на активізацію мислення і поведінки студентів, носить здебільшого проблемний та пошуковий характер, сприяє налагодженню оперативного зворотного зв'язку викладача зі студентами, надає можливості висвітлити найбільш значущі для майбутніх медичних сестер моменти реальної професійної діяльності, забезпечує інтенсифікацію критичного мислення, стимулює самостійне здобуття знань студентами та сприяє високим результатам їх навчальної діяльності.

Ділова гра – це форма відтворення предметного і соціального змісту, професійної діяльності майбутнього медичного персоналу, моделювання відносин медсестри й пацієнта та інших учасників процесу медичного обслуговування, характерних для цієї діяльності як цілого. За допомогою ділових ігор можливе формування у студентів цілісного бачення професійної діяльності, її динаміки; розвиток проблемно-професійного й соціального досвіду, теоретичного та практичного мислення у майбутній професійній сфері [7].

Рольова гра застосовувана на практичних заняттях з дисципліни «Медсестринство в сімейній медицині» використовується для вирішення комплексних задач засвоєння нового матеріалу, набуття доклінічного досвіду реалізації медсестринських обов'язків, навчає майбутніх фахівців творчого підходу до вирішення нестандартних ситуацій, ефективно формує професійні уміння та навички.

Аналіз конкретних ситуацій (метод кейсів, англ. case stadu) – метод навчання, призначений для удосконалення навичок і отримання досвіду у наступних сферах: виявлення, відбір і рішення проблем; робота з інформацією, осмислення значення деталей, описаних в ситуації; аналіз і синтез інформації та аргументів; робота з припущеннями і висновками; оцінка альтернатив; прийняття рішень; слухання і розуміння інших людей-навички групової роботи. [7]. Цінність використання такого методу у практичній підготовці майбутніх медичних сестер полягає у тому, що студенти мають можливість відпрацювати, проаналізувати та «пропустити че-

рез себе» всі елементи медсестринського процесу з рефлексією виконаних дій за допомогою викладача.

Висновки. Таким чином, використання інтерактивних методів навчання у професійній підготовці майбутніх медичних сестер загальної практики – сімейної медицини сприяє підвищенню рівня успішності навчання на додипломному рівні, надає якісні можливості відпрацювання вмінь приймати ефективні професійні рішення, надавати кваліфіковану первинну медичну допомогу.

Список використаних джерел

1.Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 375 с. 2.Задоя Є. С. Використання можливостей нетрадиційних технологій у підготовці майбутнього вчителя / Є.С. Задоя // Технології неперервної освіти: проблеми, досвід, перспективи розвитку / Є.С. Задоя. – Миколаїв : МФ НаУКМА, 2002. – С. 92-95. 3.Інтерактивні технології навчання /О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, Г. І. Коберник та ін. – К. : Науковий світ, 2004. – 86 с. 4.Колеченко А. К. Энциклопедия педагогических технологий : пособ. для препод. / А. К. Колеченко. – СПб. : КАРО, 2002. – 368 с. 5.Максименко С. Д. Педагогіка вищої медичної освіти : підручник / С. Д. Максименко, М. М. Філоненко. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 288 с. 6.Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – К., 2007.– 144 с. 7.Реутова Е. А. Применение активных и интерактивных методов обучения в образовательном процессе вуза (методические рекомендации для преподавателей Новосибирского ГАУ). – Новосибирск : Изд-во, НГАУ, 2012. – 58 с.

І. Г. Павленко

ПРОБЛЕМА ВИРІШЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО КОНФЛІКТУ У ВИЩІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ШКОЛІ

Поняття конфлікту можна визначити як відсутність згоди між двома або більше сторонами, які можуть бути фізичними особами або групами. Кожна сторона робить все можливе, щоб була прийнята її точка зору і заважає іншій стороні робити те саме. Саме слово «конфлікт» означає зіткнення. І справді, конфлікт – це завжди зупинення та розрив нормальних, усталених відносин.

Конфлікт – суперечність, яка виникає між людьми у зв'язку з розв'язанням питань виробничого, громадського або особистого характеру. Конфлікти виникають під час зіткнення поглядів, інтересів, прагнень різних осіб чи груп людей. Отже саме поняття конфлікту ширше, ніж просто незгода між людьми, сварка чи погіршення стосунків. Конфлікти можуть виникати практично у всіх сферах людського життя, в тому числі і при здійсненні професійної діяльності. Мають свої характерні особливості і педагогічні конфлікти, якими можна вважати конфлікти, що виникають в системі «педагог - учень».

Для того, щоб виник конфлікт, недостатньо наявності протилежностей спрямованих цілей і не співпадаючих позицій партнерів, необхідна педагогічна ситуація, що загострює взаємини. Роль пускового механізму виконує конкретний інцидент (від лат. «неприємний випадок», «подія»), що провокує конфліктні взаємодії.

Педагогічна і психологічна науки приділяють велику увагу проблемі конфліктів. Тему педагогічних конфліктів, вивченню їхніх причин, динаміку розвитку проблеми, її подолання присвятили свої праці Ш.А.Амоношвілі, В.М.Афонькова, А.С.Беліин, И.М.Вереникіна, В.Д.Жаворонкова, Х.Корнеліус, Ч.Ліксон, В.Н.Лозоцева, М.Мескон, М.М.Рибакова, І.І.Риданова, Д.Г.Скотт, С.М.Сулейменова, Ш.Фейр, Д.І.Фельдштейн, Р.Фішер, Р.Х.Шакуров, Н.К.Шеляховска, У.Юрі та ін.

Визначенню мети статті - розкриттю виникнення та вирішення основних проблем педагогічного конфлікту у ВНЗ сприяла недостатня розробка проблеми сформованості педагогічного досвіду при вирішенні конфліктів, наявність протиріч між потребою суспільства і недостатньою підготовленістю викладачів до вирішення педагогічних конфліктів.

Педагогічний конфлікт є складним процесом, якому властива своя логіка роз-

витку, обумовлена об'єктивними і суб'єктивними факторами. Усвідомлення ситуації як конфліктної, що загрожує задоволенню домагань і інтересів, супроводжується гострими емоційними переживаннями – образою, приниженням, тривогою, які спонукають до протистояння, блокуванню небажаних дій партнера [4, с. 12].

І.І. Риданова дає таке визначення: «Педагогічний конфлікт виникає в різноманітних ситуаціях спілкування, як результат загострення міжособистісних протиріч вчителя й учнів» [4, с. 16].

Основними структурними компонентами педагогічного конфлікту вона виділяє: суб'єкт, об'єкт, предмет, інцидент, конфліктні дії, вчинки і відносини. Об'єкт – це будь-який момент спілкування викладача й студентів. Предмет – особистісне сприйняття ситуації і дій опонента. А.А.Лобанов дає таке визначення конфліктної ситуації: «Конфліктна ситуація – це сполучення обставин, при яких створюються умови для виявлення істотних розходжень у поглядах, інтересах і намірах суб'єктів, що мають для них особистісний зміст» [1, с. 192]. Він дає таку класифікацію конфліктів виникаючих у соціально-педагогічному процесі.

І. За напрямком: 1) вертикальні конфлікти виникають з появою протиріч у своєрідній ієрархічній структурі: між суспільством і системою освіти, між адміністрацією школи і вчителем, між вчителем і учнем; 2) горизонтальні конфлікти: «учитель-вчитель», «учень-учень», «батько-батько» і т.п.

ІІ. За змістом чи за предметом: 1) побутові – зіткнення суб'єктів відбувається навколо яких-небудь побутових проблем; 2) адміністративні виникають навколо повноважень у системі «начальник-підлеглий»; 3) професійні конфлікти виникають, як правило, у сфері професійної діяльності між представниками однієї професії; 4) ідеологічні конфлікти – предметом виступають відносини суб'єктів до того чи іншого явища ідеологічного характеру; 5) психологічні – предметом є конкретні особливості психічних властивостей і процесів одного із суб'єктів, що викликають незручності в іншого суб'єкта спілкування; 6) етичні конфлікти – відступ одного із суб'єктів від сформованих норм, або орієнтація суб'єктів на різні норми поведінки; 7) амбіційні конфлікти – об'єкт зіткнення – претензії одного з суб'єктів на особливе ставлення до себе.

ІІІ. За кількістю суб'єктів: 1) внутрішньоособистісні – протиріччя виникає між двома внутрішніми протилежно спрямованими мотивами, або інтересами потребами однієї людини; 2) міжособистісні – зіткнення інтересів двох особистостей, що заявляють про своє право на предмет спірної ситуації; 3) міжгруповий конфлікт – зіткнення інтересів двох груп, як сукупних суб'єктів спілкування [1, с. 193].

Відомо досить багато класифікацій конфліктів, що базуються на різних критеріях. Загальна класифікація така: зіткнення між групою і особистістю; між групами; між особистостями; всередині особистості [2]. Але, як і все в нашому світі, конфлікти мають не тільки негативні, а й позитивні наслідки. Позитивні наслідки відображаються в розвитку і гармонізації відносин між учасниками конфлікту, сприяють прийняттю обґрунтованих рішень. Але щоб направити конфлікти в конструктивне русло, необхідно вміти їх аналізувати, розуміти їх причини і можливі наслідки. Для цього існують організаційні способи управління конфліктними ситуаціями, а саме: чітке формулювання вимог, що пред'являються; дотримання принципу єдиноначальності; встановлення загальних цілей, формування загальних цінностей; встановлення чітких критеріїв оцінки результатів діяльності.

Освіта у ВНЗ, з одного боку, повинна виконувати функції підготовки до майбутньої діяльності, а з іншого - відповідати на запити особистості в області допитливості, зацікавленості (непрагматичного пізнання). Однією з найбільш суперечливих сторін освітньої діяльності є оцінка.

У чому ж полягає природа виникнення педагогічного конфлікту у ВНЗ? У взаємодіях студентів і викладачів можна виділити найбільш характерні причини конфліктів: 1) плутанина студентами своїх соціальних ролей. Деякі з них до кінця не ус-

відомили свою соціальну роль і думають, що вони в системі «дитина-дорослий» і бачать у викладачах «батьків»; 2) невірне оцінювання викладачами своєї ролі (викладач вважає себе «батьком» для студентів) або позиції студентів (викладач думає, що студент - «дитина», а студент вважає себе «дорослим»); 3) нерозуміння студентами багатоплановості їх діяльності. Внутрішня структура діяльності студента у вищій школі є комплексною. Це навчальна, науково-дослідницька, організаційна та громадська діяльність. А студенти обирають тільки один вид діяльності, виключаючи інші; 4) відмінності в ціннісних орієнтаціях. Період нестабільності в ідейно-моральній сфері сучасного українського суспільства, війна на Сході України, економічна криза, проведення реформ в країні. В таких умовах конфлікти в ціннісних орієнтаціях (і не тільки в них) в педагогічному процесі цілком закономірні. Також відмінності у взаємних очікуваннях учасників навчального процесу, які охоплюють широке коло проблем від ціннісних орієнтацій до якості отримуваних знань і ефективності їх засвоєння, можуть сприяти виникненню конфліктних ситуацій [3].

Особливості та специфіка педагогічного конфлікту у вищій школі, полягає ще й в тому, що студент є самостійним суб'єктом педагогічного процесу. Він виступає «замовником» типу освіти і здатний усвідомлено оцінити пропонований йому «товар».

Підводячи підсумок, можна сказати, що викладання - це, перш за все, спілкування, яке може мати і іншу сторону. Відсутність взаєморозуміння, ворожість, образи, погрози - ось що ми зазвичай згадуємо про те, що заважає нормальному спілкуванню, тобто про конфлікти. Вони страшні як самі по собі, так і по своїх наслідках. Конфлікти викликають стан дискомфорту, як у самих учасників, так і в навколишніх; суперечать нормам людської поведінки, викликають нервові розлади, злість, агресію, змінюють установки, цінності і прагнення людей. Не знаючи як діяти в конфліктній ситуації, викладач може зробити непоправні помилки. Щоб цього уникнути, викладачеві ВНЗ необхідні знання про педагогічні конфлікти та їх особливості, а також уміння ними користуватися. Тоді педагог буде здатний передбачити, запобігти конфлікту або зробити його перебіг найбільш прогнозованим.

Список використаних джерел

1.Лупьян Я. А. Барьеры общения, конфликты, стресс / Я.А. Лупьян. – Ростов - на – Дону : Кн. Изд-во, 1991. – 224 с. 2.Нагаєв В.М. Конфліктологія : курс лекцій : Навчальний посібник / В.М. Нагаєв. - К. : Центр навчальної літератури, 2004. - 198 с. 3.Огнетова И. Ю. К проблеме педагогического конфликта в высшей профессиональной школе [Текст] / И. Ю. Огнетова // Теория и практика образования в современном мире : материалы Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, февраль 2012 г.). – СПб. : Реноме, 2012. – С. 345-347. 4.Рыданова И. И. Педагогические конфликты: пути преодоления / И. И. Рыданова. – Минск : Дизайн ПРО, 1998. – 80 с.

О. О. Олексишин

МІСЦЕ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Проблема формування інтелектуальної культури майбутніх фахівців будь-якого профілю зумовлена нагальними потребами різних сфер життєдіяльності людства в професійних і компетентних працівниках та тривалий час перебуває у полі зору педагогіки вищої школи на науково-теоретичному й практичному рівнях. В умовах численних соціальних трансформацій існує суспільний запит на високоосвічених спеціалістів з творчим потенціалом, які здатні самостійно приймати відповідальні рішення в нестандартних ситуаціях та постійно підвищувати власну кваліфікацію. Усе це вимагає від навчальних закладів цілеспрямованої діяльності з якісного розвитку розумових здібностей студентства, що знаходить свого завершеного вияву у формуванні інтелектуальної культури.

Поняття «інтелектуальна культура» досить складне і багатозначне за своїм змістом. Незважаючи на те, що сучасна наука та філософія накопичили достатньо знань про сутність і природу людського інтелекту й культури, чіткого та однозначного визначення цих феноменів усе ще не сформовано. Часто інтелектуальну культуру тлумачать достатньо спрощено і вузько, вважаючи її одним з різновидів духовної культури – культурою мислення [2, с.114]. Однак аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження вимагає дещо ширше підійти до розуміння цього поняття. Існує думка, що інтелектуальну культуру слід розглядати як характеристику усієї сукупності властивостей інтелекту та пізнавальної сфери діяльності людини. Розумові якості, перетворюючись у риси характеру, у підсумку починають визначати вже не тільки інтелектуальний потенціал особистості, але й рівень її розвитку загалом. Врешті інтелектуальна культура безпосередньо залежить від всього багажу накопичених історією знань, усіх сумарних інтелектуальних досягнень людства, від відповідного рівня загальної культури, а також від розумових та аналітичних здібностей окремого індивіда.

Безумовно, що ключовим соціальним механізмом у розвитку інтелектуального потенціалу суспільства, поступу у сферах науки, техніки та технологій є освітня галузь. Зважаючи на це, в організації роботи вищої школи потрібно акцентувати увагу не лише на передачі інтелектуального та практичного досвіду, але й на цілеспрямованому формуванні особистості соціально зрілого фахівця з власною гуманістичною позицією, розвинутими інтелектуальними якостями та стійкою психологічною культурою. У цьому контексті зростає роль суспільно-гуманітарної складової в системі освіти, спрямованої на загальне осмислення дійсності, а також діалогічний спосіб вироблення знань [1, с.176].

Варто зауважити, що процес становлення інтелектуальної культури студентів ВНЗ є складним і динамічним. У ньому в суперечливих реаліях сьогодення спостерігаються певні труднощі, пов’язані із падінням загального рівня інтелектуального потенціалу суспільства. Тому в умовах переорієнтації університетської освіти від класичної до постнекласичної парадигми навчання і виховання увага повинна зосереджуватися на культивуванні мудрості. Це вимагає від студентів уміння самостійно, творчо і критично мислити, виокремлювати пріоритетні вектори своєї діяльності, а також бажання навчатися та здобувати нові знання, успішно застосовувати їх на практиці [3, с. 54-55]. Серед іншого результативність гуманітарної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі, на нашу думку, залежить від якості розвитку таких компонентів структури інтелектуальної культури студентської молоді, як ціннісно-мотиваційного, емоційно-вольового, когнітивного, діяльнісного, регулятивного.

Отже, можна стверджувати, що інтелектуальна культура є невід’ємним елементом загальної культури особистості. Як свідчить історія, вектор суспільного розвитку формує передусім саме та верства людей, яка наділена високими інтелектуальними та креативними якостями. Тому одним із найактуальніших завдань сучасної вітчизняної педагогіки є спрямування зусиль на зростання кількості носіїв інтелектуальної культури в освітньому просторі вищих навчальних закладів, що стане передумовою майбутніх прогресивних змін у різних сферах життя.

Список використаних джерел

1. Бондар М. В. Інтелектуальна культура як психолого-педагогічна категорія / М. В. Бондар // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2010. – Вип. 26. – С. 171-177. 2. Гутенев М. Ю. Философский аспект интеллектуальной культуры [Електронний ресурс] / М. Ю. Гутенев // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: социально-гуманитарные науки. – 2011. – № 9. – С. 112-114. – Режим доступу: https://cyberleninka.ru/. 3. Вища школа як соціальний інститут і механізм соціалізації молоді: монографія / кол. авт.: М. Михальченко (керівник), Т. Андрущенко, В. Баранівський, О. Бульвінська та ін. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 320 с.

О. О. Нагорна

РОЗВИТОК НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ НАВИЧОК ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ – МАЙБУТНІХ АРБІТРАЖНИХ ЮРИСТІВ

Національні системи вищої освіти різняться залежно від вимог, критеріїв, стандартів, структури та змісту навчального плану, організаційно-педагогічних умов професійної підготовки фахівців, тому вкрай складно здійснювати порівняльний аналіз результатів освітньої діяльності в різних країнах та оцінювати поступ у досягненні національних та міжнародних цілей. Розуміння та правильна інтерпретація діяльності та результативності систем освіти з глобальної точки зору можливе за наявності відповідних порівняльних даних [1, p. 3]. Створення Міжнародного стандарту класифікації освіти (*the International Standard Classification of Education / ISCED*) дозволяє реалізовувати компаративні дослідження цієї царини в різних країнах світу.

Відповідно до Міжнародного стандарту класифікації освіти освітньо-кваліфікаційний рівень магістра відповідає сьомому рівню вищої освіти, який призначений забезпечити студентів ґрунтовними теоретичними знаннями, необхідними професійними навичками та компетенціями [1, p. 55].

Основним компонентом навчального процесу на цьому рівні є розвиток науково-дослідницьких навичок, що складає невід'ємну частину професійної підготовки магістрів – майбутніх фахівців [там само].

Так, магістерські програми з міжнародного арбітражу передбачають обов'язкове залучення студентів до наукової роботи через публікацію статей та підготовку власних досліджень (дослідницького есе (essay research) обсягом 7500 слів та магістерської дисертації (dissertation) обсягом 15000 слів). Тема випускової кваліфікаційної наукової роботи може бути обрана самим студентом за погодженням з викладачем або викладачами та затверджена деканом факультету.

Аналіз досвіду зарубіжних університетів, які провадять магістерську підготовку за спеціальністю «Міжнародний арбітраж», доводить, що консультації-зустрічі (tutorials) викладача зі студентами є популярною формою навчального процесу. Такі зустрічі надають можливість студентам розвивати дослідницькі якості, вміння самостійно і критично здійснювати дослідження, вірно застосовувати наукові методи, виявляти і формулювати дослідницькі питання, а також структуровано та аналітично займатися правовим обгрунтуванням теми дослідження.

Низка провідних університетів, приміром, Швейцарська міжнародна юридична школа (магістерська програма «Міжнародне торгове право та вирішення спорів»), усвідомлюючи значущість розвитку дослідницьких навичок для майбутнього арбітражного юриста, вводять у навчальний план спеціальні курси («Наукове дослідження та правове письмо», «Академічне письмо» тощо), які сприяють якісній підготовці наукового дослідження у галузі міжнародного арбітражу, а згодом, й успішному захисту цієї роботи [2].

Відтак, необхідно пам'ятати, що керівництво університетів, які пропонують магістерські програми за спеціальністю «Міжнародний арбітраж», дбає про конкурентоспроможність своїх випускників на ринку праці, забезпечуючи їх не лише теоретичними знаннями предметної сфери, але й сприяє розвитку науково-дослідницьких навичок студентів, що вважається невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх арбітражних юристів.

Список використаних джерел

1. International Standard Classification of Education. Montreal : UNESCO Institute for Statistics, 2012. – 84 p. 2. Strong, S. I. Research and Practice in International Commercial Arbitration: Sources and Strategies / S. I. Strong. – Oxford University Press, 2009. – 176 p.

Г. С. Квасикова

УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЛЬНІСТЮ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НА ПРИКЛАДІ КОЛЕДЖУ ОДЕСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЯКОСТІ (ОДАТРЯ)

На сучасному етапі при наявності на ринку жорсткої конкуренції маркетинг займає важливе місце в діяльності будь-якої організації, оскільки він встановлює оптимальний взаємозв'язок організації з зовнішнім середовищем. В даний час маркетинг являє собою уособлення орієнтованого на ринок управлінського стилю мислення,що включає в себе різні підходи(творчі,гнучкі,стабільні,тощо). Це обумовлює необхідність розробки, упровадження маркетингової стратегії діяльності в навчальних закладах,що створює позитивний імідж закладу й на сьогодні є край актуальним,сприяє формуванню освітніх потреб з метою піднесення освіти,як соціальної цінності. Сучасна державна освітня політика все більше орієнтує освітні організації на шлях ринкових відносин, особливо це актуально в сфері освіти коледжей.

Використання маркетингу в освіті розглядається в роботах таких авторів як Ф.Котлер [2],А.Старостіна[7], С. Гарковенко[1], Н. Куденко [3], В. Пилипчук [5], А. Романов [6], В. Фадєєв [9], Т. Оболенська [4], А. Томсон[8] та ін. Провідним положенням у дослідженнях зазначених вище науковців є обґрунтування доцільності й необхідності використання маркетингових досліджень у системі освіти (у тому числі, й на рівні навчального закладу) для узгодження сучасних вимог держави, педагогічної теорії й практики, а також потреб споживачів освітніх послуг.

Метою статті є проведений аналіз існуючих маркетингових заходів на ринку освітніх послуг,запропоновано шляхи вдосконалення їх ефективності з метою підвищення конкурентних переваг освітніх організацій на ринку.

*Виклад основного матеріалу.*Реалізація маркетингових процедур організацією повинна бути спрямована на її довгострокове існування на ринку, на її стійкість, міцні й тривалі зв'язки із споживачами та іншими учасниками ринкових відносин, тим самим, підвищуючи свої конкурентні переваги.

На основі вищевикладеного, зазначимо,що ринок освітніх послуг являє собою систему соціально-економічних відносин між освітніми організаціями та споживачами з метою купівлі продажу освітніх послуг. І, відповідно, підвищення ефективності функціонування даного ринку передбачає впровадження маркетингового підходу у сфері освітніх послуг.

Специфіка маркетингу освітніх послуг на прикладі ОДАТРЯ інколи проявляється як специфіка наукових, інтелектуальних послуг.

Освітній маркетинг забезпечує максимально ефективне і продуктивне задоволення потреб: особистості в освіті;освітньої організації - у підвищенні конкурентних переваг на ринку освіти, а також у матеріальному добробуті; господарюючих суб'єктів (бізнесу)–професійної підготовки і розвитку кадрового потенціалу і людських ресурсів; суспільства - у розширеному відтворенні трудового (кадрового) та освітнього потенціалу країни.

Ринок освітніх послуг коледжей, як і будь-який інший, передбачає наявність специфічного продукту (послуги) - в рамках розглянутої теми - це передача знань, умінь, навичок, компетенцій людини. Також характерно для освітнього ринку наявності ціни освітніх послуг, напрямків розподілу, споживання і просування цих послуг на ринок. Найчастіше ринок освітніх послуг називають «маркетинг вузу» (Рисунок 1), так як саме в освітніх організаціях вищої освіти найбільш поширені маркетингові заходи з просування своїх послуг. Звичайно, на сучасному етапі діапазон освітніх організацій значно розширився. На сьогодні існує безліч освітніх організацій, що мають право на реалізацію освіти.

Рис.1.Схема маркетинга коледжу

Сьогодні освітні організації мають значну економічну самостійність, штатних економістів-аналітиків, які активно проводять політику підвищення своїх конкурентних переваг на регіональних ринках. Територіальна мобільність робочої сили та студентів, інтернаціоналізація вищої освіти створили проблему конкуренції національних вузів не тільки між собою, але і з закордонними університетами та коледжами. Маркетинг в сфері коледжем відіграє роль інструменту ефективної політики на ринку освітніх послуг, тим самим, стає невід'ємною частиною менеджменту освітньої організації.

Для маркетингу освітніх послуг ОДАТРЯ особливе значення має аналіз цільових груп або поведінки споживачів. Для того, щоб можна було б продати освітні послуги, суб'єктам освітніх послуг необхідно мати детальні дані про адресатів, яким при цьому має бути встановлений контакт. Метою аналізу є з'ясування конкретних умов певної цільової групи, в яких потенційні споживачі зацікавляться освітніми послугами.

Звичайно, як і будь якій іншій сфері, освітнє середовище має низку проблем, що потребують вирішення. Виділимо основні з них, подолання яких характеризує властивості та обсяги освітніх послуг [5,с.22-28]: 1) необхідні характеристики майбутніх слухачів; 2) тривалість і режим освітнього процесу; 3) тип освітньої організації з урахуванням місця його розташування(географічне положення); 4) методики навчання і контролю його результатів; 5) якісні характеристики викладацького складу (працівників), які реалізують освітні послуги.

Так, глибокий якісний аналіз і рішення даних питань дозволить вирішити маркетингові питання цінової політики, конкурентоспроможності, а також збутової та кадрової політики.

Отже, у сфері освітнього маркетингу коледжей освіти також діють ринкові закони. І для діяльності, присвяченій підвищенню ефективності застосовуваних маркетингових процедур доцільно, на нашу думку, впроваджувати, як традиційні

маркетингові інструменти, так і активно просувати елементи інноваційного маркетингу.

Так, рекомендовано в цілях сталого розвитку освітньої організації в галузі надання освітніх послуг впроваджувати наступні компоненти (Рисунок 2) [2,с.48-64].

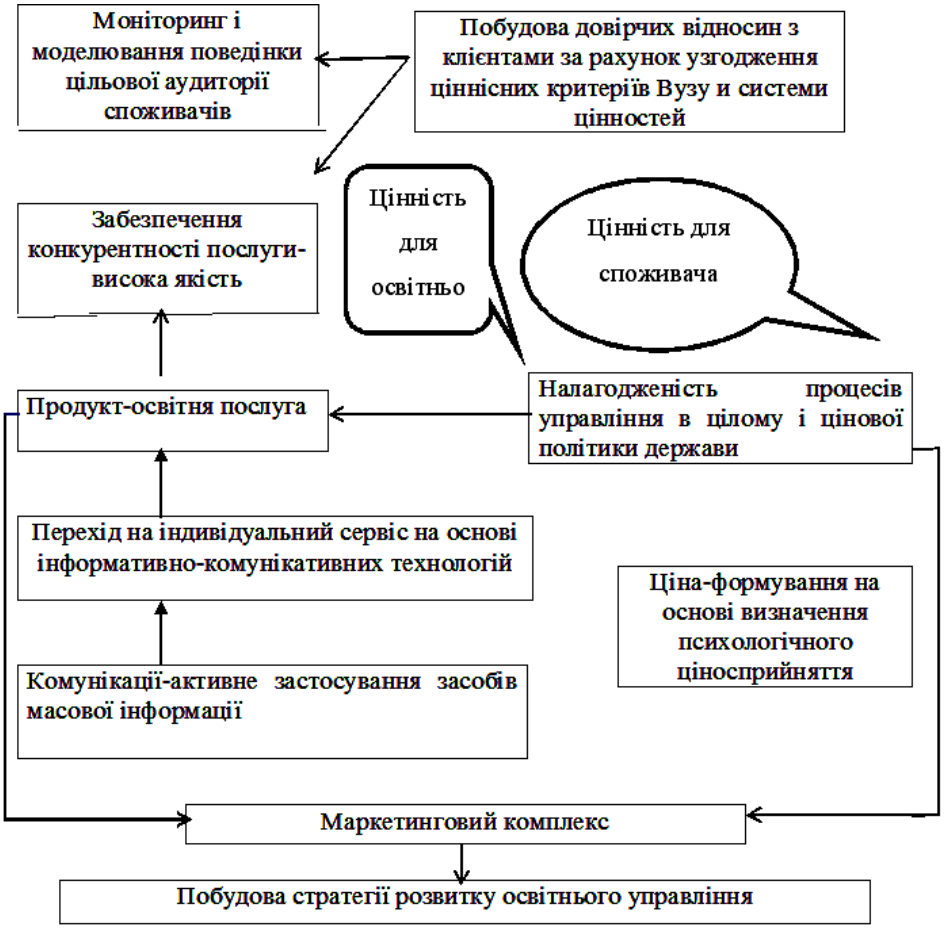

Рис.2.Рекомендована модель реалізації маркетинга освітніх послуг в системі коледжей

Представимо загальні рекомендації: 1) активна робота з аудиторією - потенційними та існуючими споживачами (виявлення уподобань, бажань і потреб); 2) рекламна діяльність (активна пропаганда діяльності освітньої організації та наданих послуг); 3) висококваліфікований і професійний професорсько - викладацький склад (нерідко споживачі освітніх послуг «йдуть» на конкретного викладача); 4) інноваційна діяльність організації (науково-дослідна робота); 5) інноваційні методи навчання, застосування інтерактивних та інформаційних методів; 6) диверсифікація освітніх послуг з метою розширення задоволення освітніх потреб населення; 7) співпраця з представниками бізнес-спільноти, як виробничої бази для навчання та отримання практичних навичок, як і в розрізі підготовки кадрового складу для бізнес-середовища; 8) наявність якісної освітньої інфраструктури та її постійна модернізація; 9) безперервна робота над підтриманням позитивної репутації на освітньому ринку.

Таким чином, сучасний маркетинг освітніх послуг у системі коледжей являє собою концепцію управління, а також визначає діяльність і цілі освітньої організація у сфері надання якісних освітніх послуг, задоволення потреб і збереження цінностей суспільства. На сучасному етапі розвитку економіки і суспільства впровадження маркетингових процедур в частині надання якісних освітніх послуг є якісною характеристикою освітньої організації, що відповідає всім вимогам ринку освіти. Тому активне застосування освітнього маркетингу коледжей в сучасних

освітніх реаліях виступає як доцільний і необхідний процес.

Список використаних джерел

1. Гаркавенко С. С. Маркетинг: підручник. – 5-те вид. доп. / С. С. Гаркавенко. – Київ: Лібра, 2007. – 720 с. 2.Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер, Триас де Без Ф. – СПб.: Изд-во «Нева», 2004. – 192 с. 3. Куденко Н. В. Стратегічний маркетинг: навч. посіб. / Н. В. Куденко. – К.: КНЕУ, 1998. – 152 с. 4. Оболенська Т. Є. Маркетинг у сфері освітніх послуг: автореф. На здобуття наук. ступеня доктора економічних наук: 08.06.02 – «Підприємство, менеджмент та маркетинг» / Т. Є. Оболевська. – Харківський державний університет, 2002. – 33 с. 5. Пилипчук В. Маркетингове забезпечення якості освітніх послуг / В. Пилипчук, О. Данніков // Маркетинг в Україні. – 2009. - № 4. – С. 22-28. 6. Романов А. Н. Маркетинг / А. Н. Романов. – М.: ИО «ЮНИТИ», 1998. – 560 с. 7. Старостіна А. О. Маркетинг / А. О. Старостіна, Д. М. Черваньов, О. В. Зозульов. – К.: Знання – Прес, 2002. – 340 с. 8.Томсон А. А. Стратегічний менеджмент. Исскуство разработки и реализации стратегии: учебн. для вузов / А. А. Томсон; пер. с англ. под ред. А.Г. Зайцева, М. М. Соколовой. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576 с. 9. Фадєєв В. І. Маркетинг освітніх послуг / В. І. Фадєєв, М. В. Фадєєв, С. М. Ганжа. – Євпаторія: Православне видавництво «Кримський Афон», 2009. – 168 с.

А. І. Клюй, Д. Д. Моня

ВИЩА ОСВІТА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сьогодні глобалізація всебічно впливає на життєдіяльність людини. Не є виключенням й сфера вищої освіти, яка, з одного боку, має адаптуватися до сучасних реалій глобального світу, а з іншого – чинити власний вплив на суспільний розвиток. Дана проблематика виступає цікавим напрямом міждисциплінарних досліджень, що водночас має важливий праксеологічний вимір.

Хомишин І.Ю. [3, с. 36] вказує на цікавий взаємозв'язок між глобалізацією та сферою освіти. Так, глобалізацію можливо визначити в якості чинника, що активізує процеси реформування в цій сфері. Водночас науковий прогрес як запорука глобалізації залежить від розвитку освітньої сфери. Таким чином, доречно говорити про їх обопільний вплив.

Вплив глобалізації на розвиток вищої освіти відбувається в наступних аспектах: економічний, політичний, культурний, технологічний, соціальний, педагогічний, психологічний [2, с.65]. Виходячи з цього, значимість глобалізаційних процесів як чиннику розвитку вищої освіти в сучасних умовах є беззаперечною.

Для більш ґрунтовної характеристики особливостей розвитку сфери вищої освіти в умовах глобалізації необхідно звернутися до аналізу таких процесів, як інтернаціоналізація та транснаціоналізація.

Під інтернаціоналізацією вищої освіти розуміється активізація міжнародного складника у функціонуванні закладів вищої освіти. При цьому окрема увага приділяється елементу мобільності (як викладачів, так і студентів). Зміст процес транснаціоналізації вищої освіти інтерпретується в контексті розвитку міжнародного співробітництва ВНЗ, зокрема шляхом «просування своїх освітніх послуг на ринках інших держав» [2, с. 65 – 66].

Отже, процеси інтернаціоналізації та траснаціоналізації слід розглядати в контексті посилення та інтенсифікації міжнародних зв'язків в галузі вищої освіти в умовах активного розгортання глобалізації, в яких перед нею постає цілий комплекс завдань – як традиційних, так і новітніх. До останніх можливо віднести підготовку конкурентоспроможного фахівця в нових умовах. Йдеться про широке коле завдань – починаючи від набуття практичних навичок й закінчуючи формуванням здатності професійної самореалізації вже на глобальному ринку праці.

Серед практичних навичок необхідно перш за все акцентувати увагу на роботі з інформацією, кількість якої збільшується у геометричній прогресії. При цьому йдеться як про змістовний (вміння аналізувати), так й технологічний (опанування інформаційних технологій) аспекти. Важливого значення набуває й мовленнєва компетенція фахівця.

Крім того варто наголосити на такій важливій характеристиці студента/майбутнього фахівця, як сформовані навички до самоосвіти, до постійного оновлення своїх знань. Також необхідно акцентувати увагу на відмінності завдань, що стоять перед базовою та вищою освітою. Якщо перша спрямована на формування загальної освіченості, то функції другої необхідно розглядати в контексті всебічного сприяння розвитку творчого потенціалу особистості [3, с. 37 – 38].

Сучасний світовий освітній простір можливо порівняти з єдиним організмом, «який формується за наявністю в кожній освітній системі у глобальному та світовому аспектах глобальних тенденцій…», але при цьому національні особливості також зберігаються. Таким чином, важливою характеристикою глобалізаційних процесів в сфері вищої освіти виступає в тому числі конвергенція національних систем. Щодо глобальних тенденцій, то Гуткевич С.О. та Оніщенко І.Г. характеризують їх за допомогою цілого ряду сформульованих ними тез. В якості прикладу можливо навести деякі з них: багатоваріантність, різноманітність та багатомодельність освіти; необхідність проведення реформ, в тому числі це стосується застосування нових інформаційних технологій; наявність прямої кореляції між освітніми програмами та потребами суспільства; студентоцентроване навчання; підвищення значимості наукового компоненту; активне впровадження принципів міждисциплінарності та трансдисциплінарності тощо [1, с. 9 – 22].

Необхідно підкреслити, що освітня глобалізація спричиняє необхідність вирішення й технологічно-організаційних завдань. Так, наприклад, процеси мобільності студентів мають бути забезпечені ефективною системою моніторингу якості здобутих ними знань.

Становлення єдиного європейського простору вищої освіти (Болонський процес) доцільно аналізувати як раз в контексті процесів глобалізації освіти. З одного боку, Болонський процес – один із проявів глобалізації. З іншого боку, він представляє собою успішний приклад адаптації до нових глобальних умов (концепція «Європа знань»), що характеризуються високим ступенем конкурентності. Водночас в даному випадку йдеться саме про конвергенцію національних освітніх систем європейських країн, про їх гармонізацію.

Підводячи підсумки, необхідно наголосити на наступному. Одним із стратегічних завдань вищої освіти на сьогодні постає підготовка майбутніх фахівців, які будуть конкурентоспрожними в умовах швидкого розвитку глобалізаційних процесів. Їх конкурентоспроможність буде визначатися насамперед вмінням працювати з інформацією як ключовим чинником сучасного – постіндустріального – розвитку. Однією з найважливіших запорук професійного розвитку виступають й сформовані навички до безперервної самоосвіти: йдеться про те, що ВНЗ мають навчити вчитися, тобто, зокрема, комплексно працювати з інформацією. При цьому значну увагу необхідно приділяти й подальшій гуманізації освіти.

Важливою складовою глобалізованого світу виступає й міжнародне співробітництво закладів вищої освіти, котре сприяє обміну досвідом, що реалізується перш за все через програми академічної мобільності.

Отже, ключовими характеристиками розвитку сфери вищої освіти в умовах глобалізації виступають: активна співпраця між ВНЗ з усього світу, спрямованість на формування конкурентоспроможного фахівця на світовому ринку праці, але при цьому – збереження самобутності національних освітніх систем, їх традицій. Наочним прикладом успішної освітянської стратегії в умовах глобалізації виступає Болонський процес.

Список використаних джерел

1. Гуткевич С.О., Оніщенко І.Г. Світовий освітній простір: тенденції та перспективи розвитку в умовах глобалізації: Монографія / С.О. Гуткевич, І.Г. Оніщенко. – К.: НТУУ «КПІ», 2014. – 205 с. 2. Десятов Т.М. Інтернаціоналізація та транснаціоналізація – закономірні вияви глобалізаційних процесів у сфері вищої освіти / Т.М. Десятов // Вища освіта України. – 2014. – № 3 (додаток 2). – Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології».

– С. 64 – 68. 3. Хомишин І.Ю. Глобальні виклики в освіті / І.Ю. Хомишин // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. – 2016. – Випуск 3. Том 2. – С. 36 – 38.

Н. В. Ржевська

АНАЛІЗ ПОПИТУ РОБОТОДАВЦІВ НА НАВИЧКИ ФАХІВЦІВ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ФОРМУЮТЬСЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ (НА ПРИКЛАДІ ФАХІВЦІВ З ТОВАРОЗНАВСТВА І ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА)

Одним з факторів, що визначає рівень безробіття є невідповідність навичок, що формуються в освітньому середовищі навчальних закладів із затребуваними роботодавцями на реальному ринку праці. Співставлення змісту освітніх програм, що виражаються у термінах компетентностей з затребуваними роботодавцями навичками – продуктивний аналіз, що здатний частково вирішити проблеми працевлаштування фахівців.

Навички включають компетенції, установки, переконання та поведінку, які здатні змінюватися у процесі розвитку індивіда та піддаються вдосконаленню в рамках спеціальних програм і політик. Індивідуальні навички можна розподілити на три великі категорії: когнітивні, соціоемоційні та технічні навички: когнітивні навички (інтелект або розумові здібності); соціоемоційні навички (поведінка, установки та особистісні якості, які допомагають людям ефективно орієнтуватися в особистих і соціальних ситуаціях); технічні навички (спеціальні знання та навички, потрібні для виконання певної роботи [1, с. 6]. Аналіз вакансій в Україні за запитом товарознавець на порталі HeadHunting (станом на 02.11.2017) відбувався за наступним розподілом: когнітивні, соціоемоційні та технічні навички (табл.1).

Таблиця 1. Вимоги роботодавців до фахівців у сфері товарознавства і торговельного підприємництва

Професія / Компанія	Когнітивні навички	Соціоемоційні	Технічні
Товарознавець при АЗК/ WOG	Прийом продукції і планування замовлень, контроль асортименту, кількості і якості доставки; проведення інвентаризації. Контроль термінів реалізації та інших споживчих якостей товару. Ведення обліку товарів, складання товарних звітів. Контроль технології приготування страв громадського харчування.	Комунікативні навички: вміння вибудувати діалог з клієнтом; розуміння принципів касової дисципліни; чесність; комунікабельність, відповідальність, вміння працювати в команді	Впевнений користувач ПК (знання 1С: Підприємство 8.2)
Товарознавець ІП Gufo Office	Розуміння внутрішніх процесів роздрібного магазину; знання документації з обліку товару	-	Володіння на високому рівні ПК (програми 1С (8,3), Microsoft Office)
Товарознавець/ ТОВ ID	Знання асортименту, класифікації товарів. Уміння розбиратися в товарі: номенклатурі, брендах, колекціях тощо.	Відповідальний, комунікабельний, уважний до деталей	Знання 1С, володіння настройками в 1С.

На основі аналізу наявних 57 вакансій в Україні було виявлено наступні тенденції (рис.1).

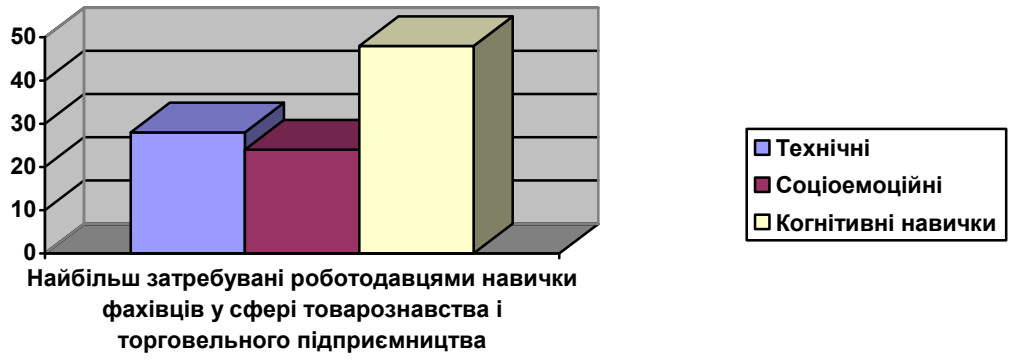

Рис. 1. Діаграма співставлення найбільш затребуваних роботодавцями навичок у фахівців сфери товарознавства і торговельного підприємництва

З даних діаграми бачимо, що найбільш важливими при прийомі на роботу провідні українські стейкхолдери визначають когнітивні навички (48 %), натомість соціоемоційні та технічні мають майже ідентичні значення (24 % та 28 % відповідно).

На основі проекту стандарту вищої освіти України [2] для спеціальності 015.19 «Професійна освіта. Товарознавство» та даних отриманих з порталу HeadHunting проведено співставлення найбільш затребуваних роботодавцями навичок та компетентностей, які формуються у навчальних закладах (табл. 2).

Таблиця 2. Співставлення вимог роботодавців та компетентностей, що формуються в освітньому середовищі навчальних закладів України

№ пор	Найбільш затребувані вимоги роботодавців	Проект стандарту вищої освіти
	Когнітивні навички	
1.	Розуміння внутрішніх процесів товарообігу	Здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі, пов'язані із вибором матеріалів, виконанням необхідних розрахунків, конструюванням технічних об'єктів у своїй предметній галузі згідно спеціалізації
2.	Знання документації з обліку товару	Здатність до використання та адаптації програмного забезпечення виробничого та освітнього процесів. Здатність приймати участь в підготовці графіків робіт, замовлень, заявок, інструкцій, пояснювальних записок, карт, схем, освітніх документів тощо, а також встановленої звітності за затвердженими формами й у визначені терміни як для виробничого, так і для навчально-виховного процесів.
3.	Уміння розбиратися в товарі	Здатність до аналізу техніко-економічних показників технологічних процесів у своїй предметній галузі згідно спеціалізації.
	Соціоемоційні навички	
4.	Відповідальність	-
5.	Активність	-
6.	Комунікабельність	-
	Технічні навички	
7.	Володіння ПК	Здатність до використання сучасних комп'ютерних технологій в предметній області
8.	Знання 1С 8, Outlook	
9.	Робота з базами даних	

Отже, на основі отриманих даних можна зробити висновок про необхідність врахування в освітньому процесі підготовки майбутніх фахівців з товарознавства і торговельного підприємництва формування та удосконалення соціоемоційних на-

вичок (таких як відповідальність, активність, комунікабельність тощо), адже у проекті стандарту вони не визначені. Також важливим є систематичний моніторинг вимог роботодавців до навичок фахівців, що пов'язано з розширенням торговельних контактів України, залученням іноземних інвесторів, активізацією процесів професійної мобільності, що вимагають врахування потреб як українських, так і провідних європейських роботодавців.

Список використаних джерел

1.Ксімена Дель Карпіо, Ольга Купець, Ноель Мюллер і Анна Олефір. 2017. Навички для сучасної України. Огляд. World Bank, Washington, DC. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0 IGO. 2.Проект стандарту вищої освіти України: рівень вищої освіти – перший (бакалаврський), ступінь вищої освіти – бакалавр, галузь знань – 01 «Освіта», спеціальність – 015.19 «Професійна освіта. Товарознавство» (далі – «Стандарт»). Режим доступу: http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti/naukovo-metodichna-rada-ministerstva/proekti-standartiv-vishhoyi-osviti.html.

О. О. Пташенчук

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ В ПРОЦЕСІ НАБУТТЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ БІОЛОГІЇ

Останні освітні реформи висувають до теперішніх випускників педагогічних закладів вищої освіти достатньо високі вимоги. Серед них одне з чільних місць посідає дослідницька компетентність.

«Концепцією Нової української школи» (2016 р.) перед учителями біології поставлено завдання формувати в учнів *основні компетентності у природничих науках і технологіях*: наукове розуміння природи і сучасних технологій, а також здатність його застосовування в практичній діяльності; вміння використовувати науковий метод, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати результати [3, с. 11]. Отже, підвищується потенціал природничих дисциплін, який можна в більшій мірі спрямувати на формування дослідницьких спроможностей учнів.

Разом із тим, наша практика свідчить, що крім організації та проведення лабораторних робіт і досліджень, дослідницьких практикумів і проектної діяльності учнів, що передбачено навчальними програмами, на молодих учителів біології відразу лягає ще низка обов'язків. Наприклад, відповідальність щодо підготовки учнів до предметних олімпіад і власне проведення І туру цих олімпіад, гурткова та факультативна діяльність, керування дослідницькими роботами учнів у МАН, участь у конкурсі «Кращий учитель року», відкриті уроки, тижні біології, позакласні заходи, догляд за клумбами тощо. Необхідно також врахувати діяльність, що очікує на випускників природничих факультетів у профільних закладах позашкільної освіти.

Зазначені форми та види діяльності розширюють можливості педагогів і доводять, що протягом професійної підготовки майбутні учителя біології повинні не тільки набути дослідницьких спроможностей, але й отримати досвід їх формування в учнів.

Зазначимо, що у практиці безпосередньої комунікації студентів із учнями існують різні підходи як у нашій крані, так і за кордоном, проте серед спільних засад значиться знання свого предмету та *здатність передати іншим свої знання, навички та досвід* [1]. При цьому варто зважити на таку вимогу сьогодення до вчителів: недостатньо виконувати задачу ретранслятора набору знань своїм учням, а викладання доцільно спрямувати на формування та розвиток умінь, навичок і здібностей.

У зв'язку з цим, погоджуємось із М. Голованем, що формуванню дослідницької компетентності студентів буде сприяти дотримання, крім загальнодидактичних

принципів, специфічного – принципу професійного спрямування [2, с. 22].

Дотримання цього принципу передбачає орієнтування майбутніх учителів біології на професійну діяльність і використання в освітньому процесі професійно-орієнтованого комплексу завдань і відповідних видів та форм діяльності. При цьому, для підвищення ефективності підготовки майбутніх спеціалістів пропонуємо таку діяльність моделювати як у студентській аудиторії, так і в умовах закладів позашкільної та загальної середньої освіти. Це дозволить випускникам педагогічних університетів більш швидко адаптуватися до вимог освітнього процесу в школах й ефективно включатися в професійну діяльність.

Одночасно з цим, виникає протиріччя між необхідними вміннями організовувати та реалізовувати дослідницьку діяльність учнів і недостатньою увагою до набуття цієї спроможності студентами-біологами під час їх професійної підготовки.

На сьогодні безпосередній контакт між студентами педагогічних закладів вищої освіти та учнями (відповідно до навчальних планів) відбувається виключно в межах педагогічної практики, що у 3 семестрі триває протягом 1 тижня (пропедевтична практика) та у 8 – протягом 6 тижнів (виробнича практика). Зрозуміло, що за умов такої «інтенсивності» та «систематичності», ні про яке набуття досвіду організації дослідницької діяльності учнів майбутніми вчителями біології не йдеться.

Тож, *метою нашого дослідження* було з'ясувати, яким чином, крім традиційної навчальної педагогічної практики, можна організувати співпрацю між закладами загальної середньої освіти та зокрема природничими факультетами педагогічних університетів.

Серед видів і форм співпраці між школою та природничими факультетами виділяємо такі: 1) керування студентами проектною діяльністю учнів; 2) співкерування дослідницькими роботами МАН, гуртковою та факультативною роботою; 3) робота студентів у біологічних літніх таборах для школярів; 4) організація та проведення інтелектуальних ігор для учнів, а потім і разом із ними; 5) організація та реалізація екскурсій, екологічних стежок, спільна участь у природоохоронних акціях, тощо.

Серед перешкод такій співпраці можна виділити недостатню увагу деяких шкіл щодо можливості формування дослідницьких здатностей своїх учнів, значне навчальне навантаження студентів та учнів, їх низьку мотивацію.

Вважаємо, що така спільна діяльність має всі шанси принести користь обом сторонам. Оскільки діти, в силу своїх психолого-вікових особливостей, більше довіри мають до студентів, ніж до вчителів і батьків, тому, крім набуття певних дослідницьких умінь і навичок, учні, як правило, отримують додаткову мотивацію до навчання, впевненість у своїх силах, покращують комунікативні навички, швидше визначаються зі своїми професійними схильностями та інше.

У свою чергу, робота зі школярами дає можливість майбутнім учителям біології розвивати всі компоненти дослідницької компетентності: *когнітивний* («Щоб навчити інших, слід навчитися самому!»), *діяльнісно-операційний* (набуття практичного досвіду самостійної організації та реалізації всіх етапів дослідження – «Теорія без практики мертва!»), *комунікативний* («Мало вміти самому, спробуй навчити інших!») та *мотиваційно-особистісний* («Тепер ти знаєш, для чого вчитися!»). Оскільки до зазначеної співпраці залучаються студенти, починаючи з першого курсу, вони, не чекаючи 4 курсу (активної педагогічної практики), можуть зрозуміти значення та відчути брак необхідних знань, умінь, інших здатностей та особистісних рис. Це дозволяє студентам здійснити самоаналіз та самокритику, що, в свою чергу, дозволить створити правильну мотивацію до подальшої свідомої професійної підготовки.

Результати своєї спільної дослідницької діяльності учні можуть презентувати на відповідних уроках біології, протягом шкільних тижнів біології та навіть в університеті, під час спільної доповіді зі студентами на конференції, присвяченій

дням студентської науки тощо.

Студентам же набуті знання, навички та досвід стануть в нагоді під час вивчення курсів «Вікова фізіологія та шкільна гігієна», «Екологія людини», «Методика навчання біології» та інших. Крім того, співпраця зі школами може дати студентам (за згоди батьків учнів) можливість проводити свої пролонговані педагогічні та біологічні дослідження (у галузі охорони здоров'я та шкільної гігієни).

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в перевірці ефективності співпраці між студентами-біологами та учнями закладів загальної середньої освіти у процесі набуття ними дослідницьких умінь. обома сторонами.

Список використаних джерел

1.Булах І. Є. Особливості діагностування професійної компетентності викладачів [Електронний ресурс] / І. Є. Булах, М. Р. Мруга, І. В. Філончук // Інформаційні технології і засоби навчання. 2008. – № 1, Т. 5. – Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/139/125 (дата зверт.: 4.11.2017 р.). 2.Головань М. С. Модель формування дослідницької компетентності / М. С. Головань // Сучасні проблеми та перспективи навчання дисциплін природничо-математичного циклу : Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (21-22 березня 2012 року, м. Суми). – Суми: СДПУ ім. А. С. Макаренка, 2012. – С. 21-23. 3.Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи (Ухвалена рішенням колегії МОН 27.10.2016 р.) Упорядники: Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець та ін. [Електронний ресурс]. – 40 с. – Режим доступу до статті: http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/koncepcziya.pdf (дата зверт.: 2.11.2017 р.).

О. В. Гилюн

ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ ДО ОСВІТИ

У сучасному суспільстві освіта стала однією із найбільших сфер людської діяльності. Підвищується соціальна роль освіти: від її якості і ефективності сьогодні багато в чому залежать перспективи розвитку молодого покоління, суспільства в цілому. Тобто, освіта є тим інструментом, за допомогою якого кожна людина може стати успішною в житті, а суспільство в цілому прогресивно рухатися вперед.

Здобувати вищу освіту у нашій країні завжди було престижно. В останні два десятиріччя в Україні, як і в усьому світі, спостерігалося бурхливе зростання кількості вишів, яке підтримувалось високим попитом молоді на вищу освіту. Однак, паралельно зі значним зростанням студентських контингентів у вітчизняній вищій освіті загострилась низка проблем, зокрема посилилося відставання якості освіти від сучасних вимог. Особливо актуалізуються проблеми якості освіти у зв'язку з радикальними реформами, які нині здійснюються в Україні, в її освітній сфері, зокрема.

Якість освіти залежить не тільки від діяльності викладачів та співробітників університетів, але і від самих студентів. Президент Соціологічної асоціації України В. С. Бакіров в цьому зв'язку наголошує: «Соціологам необхідно досліджувати ... перетворення студентів в так званих» академічних громадян», які мають чітко окреслений широкий обсяг реальних академічних прав та свобод, можливості реальної участі у визначенні форм, змісту і методів навчання, мають голос в обговоренні проблем викладання [1, с.564].

Для ефективної освітньої діяльності викладачі повинні добре знати потреби своєї аудиторії, враховувати зміни в системі інтересів та орієнтацій різних груп студентської молоді. Адже сучасний педагогічний підхід передбачає активну взаємодію між викладачем і студентом, живий діалог не тільки на семінарах, але і на лекціях, спільну роботу над різного роду проектами.

В Україні ще не набули поширення дослідження студентських думок стосовно їх ставлення до освіти, якості освітніх послуг, хоча певні практики такого роду уже існують. Наприклад, адміністраціями університетів проводяться опитування

студентів щодо їх думок про якість викладання навчальних предметів для рейтингування викладачів. Предметом більш масштабних досліджень стали думки студентів про стан національної вищої освіти. Так, зокрема, Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва спільно з фірмою «Юкрейніан соціолоджі сервіс» за загальнонаціональною вибіркою вишів України в 2011 та 2015 роках були проведені порівняльні соціологічні дослідження громадської думки студентів щодо проблем вищої освіти в Україні [2].

Ставлення студентів до освіти, до навчального процесу в університеті було одним з основних предметів комплексного соціологічного дослідження «Соціальний портрет студента ДНУ в суспільних реаліях сучасної України» , яке проводилось кафедрою соціології ДНУ ім. Олеся Гончара в 2016 – 2017 роках. Основним методом збору емпіричної соціологічної інформації стало роздавальне анкетування, яке проводилось в студентських академічних групах, що потрапили у загально університетську вибірку. Всього опитано 500 чоловік – студентів 2-х і 4-х курсів денної форми навчання, які пропорційно представляли гуманітарні, економічні, природничі та фізико-математичні факультети. Обробка отриманої інформації здійснена за допомогою комп'ютерної програми SPSS Statistics.

Як же студенти ДНУ ставляться до вищої освіти, як її оцінюють? Результати опитування засвідчили, що більшістю студентів якість вищої освіти в Україні оцінюється як середнього і нижче середнього рівня. Тільки 3 відсотки респондентів оцінили якість нинішньої вищої освіти в Україні як дуже високу, 31 – як швидше високу, 49 відсотки - як середнього рівня. Одинадцять відсотків вважають її швидше низькою, а 3 відсотки – дуже низькою. Ще 3 відсотки респондентів не змогли визначитись з відповіддю на питання. Освіту в своєму навчальному закладі студенти оцінюють дещо вище, ніж загалом по країні, але різниця не значна – в декілька відсотків. Посилення критичного ставлення студентів до вітчизняної вищої освіти треба сприймати і як результат поглиблення освітніх проблем в Україні, і «як підвищення вимогливості студентів, вони самі починають вимагати якості навчання» [3].

В результаті дослідження були зафіксовані основні, на думку студентів, проблеми вітчизняної вищої освіти. Найчастіше називались такі проблеми: відсутність гарантованого працевлаштування після закінчення ВНЗ (55% опитаних), застаріла матеріально-технічна база університетів (53%) та відсутність реальної мотивації до навчання у самих студентів (47%).

Майже половина респондентів (48%) вважає, що необхідно реформувати, в першу чергу, безпосередньо зміст освітнього процесу, а також тісніше пов'язувати викладання з потребами майбутньої професії. На думку багатьох респондентів, термінового реформування потребує також система матеріально-технічного оснащення навчальних закладів та організаційна складова навчального процесу.

Абсолютна більшість опитаних студентів (91%) вказала, що для них важливо, щоб зміст навчальних дисциплін розкривав сутність майбутньої професії; 81% респондентів вважає, що компетентність та знання викладача викликають бажання вивчати предмет, щоб досягти подібного рівня; 71% згодні з твердженням: «коли під час заняття є можливість дискутувати, висловлювати власні думки, я намагаюсь оволодіти необхідним матеріалом».

Більшість студентів вважає, що «ті можливості, які дає навчання в університеті, не варто ігнорувати, бо потім пожалкуєш, що погано вчився», а також що «найважливіше в університеті – «навчитись вчитись», тобто отримати знання та навички самоосвіти». В той же час, серед нинішніх студентів стало багато тих, хто вважає що «краще не витрачати багато зусиль на навчання, в житті є важливіші речі» - 21% респондентів. Серед студентів поширені сумніви щодо можливості отримання в університеті сучасної практичної професійної підготовки. «Важливо отримати позитивну оцінку, а все, що знадобиться в майбутній роботі, прийдеться потім опановувати на практиці» - з цим твердженням згоджується майже половина студентів.

Ще більша частина студентів (75%) вважає, що «немає нічого поганого в тому, щоб користуватись шпаргалками на тих предметах, які не є профільними», що свідчить про низький рівень академічної культури в студентському середовищі.

Ставлення студента до освіти залежить, насамперед, від чинників вибору спеціальності, мотиваційної складової його навчання. Більшість опитаних нами студентів вказали, що навчається в університеті для того, щоб бути освіченим людьми (61% опитаних), щоб мати роботу (57%) та мати широкий кругозір (50% опитаних). Для кожного третього опитаного студента освіта потрібна для побудови власної кар'єри, для професійного становлення і зростання. Престижність вищої освіти в якості мотиву навчання назвали 30 відсотків опитаних. Сучасні студенти також часто вказують на пізнавальні мотиви – «мені подобається навчатися» (20%) та ціннісні мотиви– «для мене знання самі по собі – це цінність» (28% опитаних). На вимогу батьків навчається 17% респондентів, навчаються, щоб не працювати – 5 відсотків.

Студенти визнають, що знайти роботу за спеціальністю після завершення навчання стало значно складніше, ніж в попередні роки. Розповсюдженою серед них стає думка, що відповідальне ставлення до навчання не є нині головним чинником, що підвищує шанси на вдале працевлаштування; що успішніше вирішують це питання ті студенти, які почали працювати ще в період навчання.

Поєднання навчання з роботою стає досить поширеним явищем у студентському середовищі. Серед опитаних нами студентів ті, хто вказали, що постійно поєднують навчання з роботою, складають 22 відсотки, ще 37 відсотків студентів поєднують навчання з роботою час від часу. Негативним наслідком цієї тенденції є помітне зростання пропусків занять студентами, накопичення ними академічних заборгованостей. Терпиме ставлення викладачів та деканатів до таких явищ призводить до пониження відповідальності студентів за своє навчання. Цьому сприяє і те, що серед студентства з року в рік зростає частка тих, хто навчається за контрактом. А отже можливість отримання стипендії як стимул відповідального ставлення до навчання діє на все меншу частину студентського загалу. Для певної частини молоді університети перетворюються на місце, де вона просто просиджує час. Латентна функція соціального амортизатора не додає університетам ні престижу, ні перспектив для розвитку.

Список використаних джерел

1.Бакіров В. С. Соціологія вищої освіти: нові дослідницькі сюжети [Текст] / // Методологія, теорія та практика соціологічного АНАЛІЗУ сучасного суспільства. Вип. 15: [збірник наукових праць]. - Х .: Видавничий центр ХНУ ім . В.Н. Каразіна, 2009. - С. 561-566. 2.Вища освіта в Україні: громадська думка студентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/visha-osvita-v-ukraini-gromadska-dumka-studentiv-.htm. 3.Студент став більш зрілим і прискіпливим до якості освіти, а суспільство – вимогливішим до освітян [Електронний ресурс]. – Режим доступу: dif.org.ua/.../student-stav-bilsh-zrilim-i-priskiplivim-do-yak.

О. В. Городничий

РОЛЬ АСЕРТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВНЗ

У складних умовах сьогодення соціальні чинники відіграють значну роль у збереженні психологічного балансу особистості фахівців різного профілю. У цьому контексті важливого значення, зокрема для викладачів ВНЗ, набуває розвиток асертивної поведінки – професійної якості, що виявляється у прийнятті впевнених рішень як реакції на соціально-психологічні зміни, а також у психологічній рівновазі та етичному ставленні до інших учасників навчально-виховного середовища вишу.

Дослідженню особливостей асертивної поведінки особистості присвячені роботи

Г. Балла, Є. Головахи, О. Донченко, М. Савчина, В. Татенка, Т. Титаренко, О. Хохлової та інших. Педагогічний аспект цієї проблеми розглядали І. Бех, С. Бішоп, О. Мерзлякова, В. Міляєва, О. Петрунько, Н. Побірченко, С. Удовицька та інші.

Виняткової значущості асертивна поведінка набуває у професійному вимірі, оскільки є провідним засобом досягнення взаєморозуміння і злагоди у колективі, дає змогу забезпечити успішний професійний розвиток та високий рівень психологічного благополуччя спеціаліста (О. Бондарчук, В. Клименко, Т. Кудрявцева, Г. Ложкін, Ю. Поваренков, Л. Подоляк, Н. Пряжніков, В. Юрченко та ін.). Ці якості є винятково важливими у роботі викладача ВНЗ. Водночас поза увагою дослідників залишаються питання, які визначають особливості прояву асертивної поведінки в професійному середовищі ВНЗ. Саме недостатність розробки цієї проблеми спонукає до більш ґрунтовного її вивчення.

Традиційно у наукових колах поняття «асертивність» застосовують для визначення впевненої, самодостатньої, успішної людини. Цей термін розкриває автономну, незалежну від сторонніх впливів і оцінок здатність до регуляції власної поведінки. Цілком виправданим є припущення спорідненості з поняттям «упевненість», що визначається як властивість особистості, завдяки якій мета досягається активно, проте без порушення прав інших людей [4].

На думку американського вченого М. Сміта [6], асертивна людина добре знає свої права, вибудовує стратегію власної поведінки з опорою на них і за необхідності може їх відстояти. Водночас така особа усвідомлює, що оточуючі мають ті ж самі права і вибудовують взаємовідносини, ґрунтуючись на них.

Передумови формування асертивної поведінки визначив М. Брух [8], включивши до них знання власних прав та обов'язків; адекватне оцінювання себе й навколишніх; усвідомлення особистих потреб та захоплень; розуміння власних цілей, намірів і шляхів подальших дій; ставлення до прав та інтересів інших людей з повагою; можливість досягати наміченої мети без маніпулювання іншими; вміння переконувати, звертатися за допомогою чи порадою до людей; уміння завойовувати прихильність; можливість приймати компромісні рішення; здатність встановлювати ділові контакти та партнерські відносини.

За переконаннями В. Ромека, асертивна поведінка не лише уможливлює пристосовування суб’єкта до мінливих умов середовища, а й сприяє встановленню таких взаємин, які передбачають творче зростання, формування волі й саморозвиток на основі відповідальності за вибір своїх почуттів, дій і ставлення до себе й інших. Учений наголошує на істотній ролі асертивності у саморозкритті особистості в особливих умовах життєдіяльності. Звідси слідує визначення асертивності як суб'єктної властивості особистості, що інтегрує ініціативу й готовність до ризику у складних ситуаціях, упевненість у собі й приязне ставлення до інших, здатність легко приймати рішення й відповідати за них, наполегливий захист своїх прав і досягнення життєвих цілей, спрямованих на саморозкриття та самовдосконалення [5].

Отже, йдеться про те, наскільки поведінка людини визначається її власними схильностями та спонуканнями, а наскільки – навіюваними установками від інших. Це засвідчує відмову від зважання на чужі думки й оцінки, культивування спонтанної поведінки згідно з власними настроями, мотивами та інтересами [7].

Д. Майєрс інтерпретує асертивну поведінку як наявність самоповаги та поваги до інших людей, які є її основними складниками, і наголошує, що люди, котрі недооцінюють себе, схильні так само недооцінювати й інших [3, с. 90].

У психолого-педагогічній науці поняття «асертивна поведінка» розглядається як один із найбільш суттєвих аспектів, необхідних для досягнення індивідуально заданої мети в життєдіяльності колективу чи малої групи [1]. Останнє має вияв через уміння оптимально реагувати на зауваження, справедливу та несправедливу критику і рішуче казати «ні», коли цього вимагають обставини.

Здатність говорити «ні», тобто проявляти вольові якості, означає відстоювання

і захист своїх інтересів та прав. Це тип поведінки, за якого досягається компроміс, а використані засоби допомагають вибору єдиного правильного рішення, коли мета реалізується, а права інших людей не порушуються [4].

Джерелом асертивності педагога вищої школи має бути почуття професіоналізму, компетентності, коли він знає, якими засобами, методами, техніками здійснити позитивні зміни у спілкуванні зі студентами, колегами, уникнути конфлікту, зняти напругу. Асертивний викладач має право: вимагати уваги та включеності аудиторії, дотримання правил навчальної дисципліни; наполягати на виконанні завдань; не боятися інколи бути жорстким чи м'яким; жартувати; стикатися з агресією, уїдливістю, погрозами або байдужістю студентів та колег [2].

Отже, асертивна поведінка – це особистісне утворення, реалізація властивостей особистості в її поведінці, у здатності поводитись так чи інакше задля досягнення власних цілей. Вона уможливлює успішне професійне зростання та необхідний рівень психологічного благополуччя фахівця, що є винятково важливими у роботі викладача ВНЗ, відіграючи провідну роль при досягненні взаєморозуміння у колективі та успішному виконанні професійних функцій.

Список використаних джерел

1.Волкова Е.Н. Субъективность как деятельное отношение к самому себе, к другим людям и к миру / Е.Н. Волкова // Мир психологии. – 2005. – № 3 – С. 33–40. 2.Коробкова Т.А. Ассертивность как вид педагогической коммуникации // Сборник научных трудов конференции «Высокие технологии в педагогическом процессе» – Н. Новгород: Изд. ВИПИ, 2000, с.138 – 139. 3.Майерс Д. Социальная психология / Д. Майерс. – СПб. : Питер, 1999. – 688 с. 4.Психология. Словарь / Под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с. 5.Ромек В.Г. Понятие уверенности в себе в современной социальной психологии / В.Г. Ромек // Психологический вестник. – Ростов-на-Дону : Изд-во РГУ, 1996. – Вып. 1, Ч. 2. – С. 132–138. 6.Смит М.Дж. Тренинг уверенности в себе. Комплекс упражнений для развития уверенности / Мануэль Дж. Смит. – СПб : Речь, 2001. – 254 с. 7.Степанов С. Популярная психологическая энциклопедия / С. Степанов. – М. : Эксмо, 2005. – 364 с. 8.Bruch M.A. A task analysis of assertive behavior revisited: Replication and extension / M.A. Bruch // Behavior Therapy. – 1981. – Vol. 12. – P. 217–230.

Н. Є. Огородник

ДО ПИТАННЯ ПРО РІВНІ ВОЛОДІННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ МАЙБУТНІМИ МОРЯКАМИ

Серед нормативних документів, що регламентують сьогодні процес викладання англійської мови професійного спрямування в Україні, такі як Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти і Рамкова програма з англійської мови для професійного спілкування. Обидва документи виступають регулятивною основою та корисним ресурсом для розробки робочих навчальних програм і курсів з конкретних морських спеціальностей.

Вартою уваги є також здійснена міжнародними експертами спроба розробити уніфіковану, або еталонну шкалу рівнів володіння професійною англійською мовою для моряків під назвою *Yardstick* або *Yardstick ladder* [1]. Згідно з запропонованою авторами градацією шкала нараховує 9 рівнів, розрізнюваних за кількісними та якісними показниками стосовно навичок і вмінь спілкування англійською мовою під час виконання професійних обов'язків. Представлені дескриптори, як зауважують розробники, стосуються двох категорій фахівців, а саме: офіцерів старшого (рівень управління) та молодшого (рівень експлуатації) командного складу. Для рядового складу, або допоміжного персоналу судна в даному варіанті шкали показників не передбачено, хоча зауважено, що у разі уточнення Міжнародною конвенцією про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ) вимог до рівня володіння англійською мовою даною категорією працівників флоту, з'являться всі підстави для доопрацювання та доповнення зазначеної шкали оцінювання.

Між тим, перші чотири (I-IV) найнижчі рівні володіння професійною англій-

ською мовою, визначені авторами як «не користувач» (*non user*), «хиткий користувач» (*intermittent user*), «обмежений користувач» (*limited user*) та «невпевнений користувач» (*modest user*), вже з огляду на їхні найменування жодним чином не можуть бути мірилом професійної англомовної комунікативної компетентності офіцерського складу екіпажу. Ба більше, ті, чиї навички та вміння обмежуються лише кількома словами та фразами, найпростішими вміннями аудіювання і читання з розпізнаванням попереджувальних знаків на робочому місці та далеко не завжди їх правильною інтерпретацією, тобто так звані «не користувачі», взагалі не можуть розраховувати на просування у кар'єрі без попередньої спеціальної підготовки з мови [1, с. 165].

Наступні три рівні (II-IV), оцінювані за критеріями відносно якісного усного спілкування (з урахуванням правильності, швидкості, відповідності тощо), кількості та доречності використання стандартних фраз IMO для спілкування на морі (SMCP), а також ефективності комунікативної мовленнєвої взаємодії під час виконання професійних завдань, відображають поступове нарощування знань, умінь, навичок і досвіду успішного професійного спілкування, проте також не розглядаються як мінімально достатні для офіцерського складу екіпажу.

Згідно пояснення експертів, ці рівні введено з метою формування уявлення працівників сфери морської освіти та підготовки (МЕТ), а також самих курсантів про необхідність постійного розвитку та вдосконалення задля досягнення того рівня професійної англомовної комунікативної компетентності, що сприятиме кар'єрному зростанню фахівця. Тож, перехід від примітивного генеративного й алгоритмічного користування мовою з обмеженим і повторюваним набором ситуативно-специфічних фраз до певною мірою самостійних, хоча і спрощених транзакцій, або комунікативних актів у знайомих і невимушених ситуаціях стосовно основних потреб на судні, виконання професійних обов'язків, участі в протиаварійних тренуваннях тощо означає лише старт у кар'єрному просуванні майбутніх моряків з огляду на вимоги Конвенції ПДНВ до офіцерів палубної та машинної команд судна.

Саме з V рівня, визначеного як «ефективний користувач» (*effective user*), починається відлік професійної кар'єри, або становлення професіонала морського флоту. Демонструючи середній рівень володіння професійною англійською мовою, майбутні моряки відзначаються більшою інтенсивністю спілкування у знайомих та помірно складних ситуаціях. Спроможні підтримувати просту коротку бесіду з передбачуваним змістом, вони виявляють здатність до переформулювання думки та реалізують уміння продукувати монологічне висловлювання описового характеру в ситуаціях порівняння певних об'єктів, способів дії тощо. Таким чином, достатньо компетентне просте описове говоріння щодо повсякденних справ та перебігу подій, планування роботи та роз'яснення способу її виконання, а також адекватна реакція на професійні накази та розпорядження англійською мовою розглядаються прийнятними для молодшого офіцерського складу, як-от помічників штурмана, механіків-стажерів та ін. Через велику кількість помилок та огріх у мовленні, які, проте, не перешкоджають успішному спілкуванню, професійна діяльність даної категорії працівників має відбуватися під постійним наглядом фахівців.

Рівень «компетентного користувача» *(competent user)*, шостий за шкалою Yardstick, дозволяє піднятися на наступний щабель кар'єрної драбини моряка. Молодші помічники капітана та старшого механіка, на думку експертів, повинні впевнено користуватися професійною англійською мовою у помірно складних ситуаціях, бути ефективними під час радіозв'язку, вільно та гнучко застосовувати стандартні фрази IMO, надавати чіткі та лаконічні вказівки рядовому складу екіпажу, а також вести суднову документацію за своїм напрямком роботи. Інакше кажучи, компетентний користувач – це фахівець з досить високим рівнем сформованості професійної англомовної комунікативної компетентності, який під наглядом старших офіцерів підтримує безпечну експлуатацію судна.

Сьомий рівень – «якісний користувач» *(good user)* становить необхідний мінімум для сертифікації старшого механіка судна. Такий користувач є ефективним у повсякденному спілкуванні й інструктуванні підлеглих як з професійних, так і побутових питань, володіє правилами ділового листування, радіозв'язку, розуміється у діловодстві та документуванні, чітко та грамотно інтерпретує інструктивні матеріали щодо використання, обслуговування та ремонту суднового обладнання тощо. Попри зауваження щодо швидкості та зв'язності мовлення, його певній невідповідності професійному дискурсу, даний рівень володіння професійною англійською мовою розглядається як достатній для забезпечення безперешкодного плавання судна.

Два останні рівні – «досвідчений користувач» *(very good user)* та «експерт» *(expert user)* говорять самі за себе та характеризують фахівця-професіонала, чий рівень професійної англомовної комунікативної компетентності повністю відповідає вимогам ПДНВ та становить один із провідних факторів убезпечення судна, екіпажу та транспортованого вантажу.

Пропоновані ІМО стандарти опису та оцінки професійної англомовної комунікативної компетентності морських фахівців рекомендовано для запровадження у робочі навчальні програми з англійської мови професійного спрямування.

Список використаних джерел

1.Cole Cl., Trenkner P. The Yardstick for Maritime English STCW Assessment Purposes [Электронный ресурс]: – Режим доступа: http://web.deu.edu.tr /maritime/imla.pdf.

І. С. Сабатовська, А. О. Бутиріна

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Рівень сучасної медичної науки і практики вимагає нових підходів до підготовки високопрофесійних медичних кадрів. Якість навчально-виховної діяльності вищого навчального закладу залежить від кожного викладача, від його теоретичної підготовки і педагогічної майстерності. На сучасному етапі професійної медичної освіти збільшується об'єм і складність програм, прискорюються темпи навчання, змінюються освітні технології. Тому важливо застосовувати такі форми і методи, які б забезпечили високу пізнавальну активність майбутніх фахівців медичного профілю і дали можливість підвищити їх рівень знань та вмінь. Удосконалення якості, ефективності навчання студентів прямо залежить від умілого підбору і використання різноманітних, найбільш адекватних тематиці і ситуації методів та технологій навчання, а також від активізації суб'єкт-суб'єктних відносин всього освітнього процесу. Сучасні умови навчання студентів-медиків відрізняються необхідністю впровадження нововведень та інноваційних технологій навчання, які сприятимуть розвитку у них клінічного та критичного мислення, формуватимуть досвід творчої та інноваційної діяльності, вдосконалюють професійні компетенції, навчатимуть працювати на випередження, стимулюватимуть розвиток як студента так і викладача.

Метою є теоретичне обґрунтування особливостей формування професійної компетентності майбутніх фахівців медичного профілю.

Для розв'язання поставленої мети використовувалися методи наукового пошуку: аналіз психолого-педагогічної літератури, діагностичні методи (анкетування, тестування, бесіди, опитування), метод спостереження.

Проведений теоретичний аналіз наукових праць дозволив встановити, що формування професійної компетентності майбутніх фахівців медичного профілю відбувається за таких умов: впрвадження педагогічних технологій як організованого процесу навчальної діяльності студентів, об'єднаних спільною навчальною метою; особистості викладача, який має досвід роботи та володіє сучасними методиками та технологіями

викладання навчальних дисциплін, зокрема професійного спрямування; організації самоосвітньої діяльності та саморозвитку під час навчання у ВНЗ [2].

За умови системного і систематичного звернення викладача до розвивального, особистісно орієнтованого, проблемного, проектного та інтерактивного навчання забезпечується пізнавальна й комунікативна активність студентів, їх професійний розвиток, відпрацьовуються предметні та організаційно-діяльнісні уміння, формуються життєві компетентності, особистісні риси.

Відпрацювання навичок, які необхідні при наданні допомоги хворим, виконанні маніпуляцій, було і залишається однією із основних завдань студентів-медиків та викладачів навчальних дисциплін професійного спрямування. Це можна робити на практичних заняттях, використовуючи манекени або спланувати практичні заняття таким чином, щоб можна було відпрацювати деякі навички на своїх одногрупниках. Але відпрацювання навичок неможливо без знань, які перед цим повинні надавати викладачі, студенти їх отримати, обробити та запам'ятати. Студент, який розуміє як і коли треба використовувати свої знання, правильно продемонструє їх у навичках. В основу викладання фахових навчальних дисциплін і практичної підготовки бажано вміщати такі принципи: навчання самостійності; вміння планувати свою діяльність; розвинення волі і цілеспрямованості. Їх досягненню сприяє система диференційованих завдань та накопичувальна система оцінок; діалог та співпраця викладача зі студентами. Активізація пізнавального інтересу сприяє формуванню у них свідомого прагнення до опанування знань та навичок охорони здоров'я.

Так, технологія активного та інтерактивного навчання може бути адаптованою не тільки до практичних та семінарських занять, а й застосовуватися під час лекцій. Саме інтерактивна лекція є альтернативою традиційній. Вона дозволяє поєднувати керуючу роль досвідченого викладача з високою активністю студента-медика на основі використання сучасних інтерактивних технологій.

У роботі із студентами-медиками потрібно робити акцент у навчанні на активізацію їх навчально-пізнавальної діяльності і самостійну роботу – як поза аудиторією так і на практичних заняттях. У майбутній професійній діяльності фахівець медичного профілю має бути підготовлений до зустрічі з будь-яким пацієнтом і будь-якою патологією. Тому «розкріпачення» студентів-медиків і навчання їх необхідним практичним навичкам та логічному мисленню – найважливіше завдання викладання.

На наш погляд досить ефективним методом придбання практичних знань і навичок є «ділова гра». Сенс навчальної ігрової імітації полягає в тому, щоб виховати у студента-медика практичне уміння безпомилкової диференціальної діагностики, клінічно схожих захворювань, економного встановлення достовірного діагнозу, наданні першої медичної допомоги і сприянні оптимальному лікуванні хворого в найкоротші терміни.

Важливим компонентом підготовки студентів-медиків до їх подальшої трудової діяльності є використання комп'ютерної техніки в освітньому процесі [1]. Так, мультимедійне навчання – це навчання із використанням комплексу апаратних і програмних засобів, що дозволяють користувачеві спілкуватися з комп'ютером, використовуючи різноманітні середовища: графіку, гіпертексти, звук, анімацію, відео. Мультимедійними називаються технології, які дозволяють за допомогою комп'ютера інтегрувати, обробляти і водночас відтворювати різноманітні типи сигналів, різні середовища, засоби і способи обміну інформацією.

А також, майбутні фахівці медичного профілю на рівні сформованої компетенції мають підтримувати необхідний для професійної діяльності інтелектуальний рівень (вміти збагачувати свій інтелект щляхом самоосвіти та самоаналізу), володіти системним мисленням (на підставі умінь та навичок самоосвіти та самоаналізу.

Таким чином, проаналізувавши особливості підготовки майбутніх фахівців медичного профілю, вважаємо, що формування їх професійної компетентності відбувається по-перше, за умови впрвадження педагогічних технологій та їх урізнома-

нітнення в процесі навчальної діяльності студентів; по-друге – вагома роль належить особистості викладача, який має досвід роботи та володіє сучасними методиками та технологіями викладання навчальних дисциплін, зокрема професійного спрямування; по-трете –організація самоосвітньої діяльності та саморозвитку під час навчання у ВНЗ.

Список використаних джерел

1.Вороненко Ю. В. Розвиток нових технологій у післядипломній освіті лікарів і провізорів: тенденції, експертні висновки та реальні оцінки ефективності навчання / Ю. В. Вороненко, О. П. Мінцер // Мед. освіта. – 2013. – № 2. – С. 19-23. 2.Кайдалова Л. Г. Сучасні педагогічні технології : Навч. посіб. для магістрантів, викладачів, аспірантів / Л. Г. Кайдалова, Н. Б. Щокіна. – Х. : Вид-во НФаУ, 2012. – 107 с. 3.Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/ 1390288033/1414672797/.

М. Ю. Петрова, М. А. Портной, С. Ю. Егорова

ПРОБЛЕМА СТРЕССА У СТУДЕНТОВ ВУЗОВ И СПОСОБЫ ЕЁ РЕШЕНИЯ

Любой студент знает, что учеба идет рука об руку со стрессовыми ситуациями, а в преддверии сессии интенсивность психологической и физической нагрузки возрастает в разы. Естественно, что все эти конфликты, бессонные ночи, имеют негативное влияние на состояние здоровья, как психического, так и физического.

С научной точки зрения, стресс является реакцией приспособления организма к экстремальным изменениям окружающей среды.

Наш организм находится в состоянии повышенного напряжения и мобилизует всю свою внутреннюю энергию. Физиологически длительный процесс приводит к непрерывному выделению стрессовых гормонов. Учащается сердцебиение, повышается кровяное давление, меняется ритм дыхания, мышцы обильно снабжаются кровью, весь организм постоянно находится в состоянии боевой готовности. Но мы по-разному реагируем на стрессовые ситуации. Есть люди в высшей степени восприимчивые к стрессам, другие не столь к ним предрасположены. Но, так или иначе, постоянное напряжение не может не сказаться отрицательно на состоянии здоровья. Тот, кто постоянно находится в состоянии напряжения, скорее заболевает, он более восприимчив к инфекционным и простудным заболеваниям

Самые распространенные заболевания - ишемическая болезнь сердца, гипертоническая болезнь, язвенная болезнь пищеварительных органов, бронхиальная астма, опухоли - принято считать болезнями стресса, число которых может достигать 90% патологии современного человека[2].

Стресс - обычное и часто встречающееся явление. Мы все временами испытываем его - может быть, как ощущение пустоты в глубине желудка, когда встаем, отвечая в аудитории, или как повышенную раздражительность или бессонницу во время экзаменационной сессии. Незначительные стрессы неизбежны и безвредны. Именно чрезмерный стресс создает проблемы для человека. Стресс является неотъемлемой частью человеческого существования, надо только научиться различать допустимую степень стресса и слишком большой стресс.

Тип стресса, который мы рассматриваем в данной работе, определяется как чрезмерное психологическое или физиологическое напряжение. Исследования показывают, что к физиологическим признакам стресса относятся язвы, мигрень, гипертония, боль в спине, артрит, астма и боли в сердце. Психологические проявления включают раздражительность, потерю аппетита, депрессию, Снижение интереса к межличным и сексуальным отношениям и др[4].

Наиболее общими для любого стресса являются три его стадии, описанные Г.Селье.

1-я из них получила название стадии беспокойства, боевой тревоги и представ-

ляет собой как бы «встряску организма», призыв «к оружию, к мобилизации нейроэндокринных механизмов, обеспечивающих значительное преобладание реакций, дающих энергию для борьбы или бегства. В этой стадии повышаются восходящие влияния ретикулярной формации мозга, активность лимбической системы больших полушарий и новой коры. Обычно это приводит к возбуждению симпатоадреналовой системы, которая, в свою очередь, может способствовать мобилизации другой: «гипоталамус - гипофиз - кора надпочечников», в результате повышается секреция гормонов – аденокортикотропного, адреналина, глюкокортикоидов.

2-я стадия стресса - стадия резистентности или адаптации - характеризуется восстановлением равновесия между ката - и анаболическими реакциями, т.е. распадом и синтезом. Это обеспечивается повышением секреции таких анаболических гормонов, как соматотропный гормон (гормон роста), инсулин. Устойчивость организма к действию стрессора при этом увеличивается, возрастает резистентность и к другим неблагоприятным воздействиям, улучшается общее самочувствие, растет уровень здоровья. Такое явление Г.Селье назвал «эустрессом», т.е. «хорошим стрессом».

3-я стадия называется стадией истощения, или «дистресса»: она развивается при исчерпании адаптивных резервов. Исходом этой стадии может быть срыв адаптивных механизмов, развитие болезни или смерть [3].

Современная медицина наполнена множеством теорий о причинах возникновения тех или иных заболеваний. Однако устоявшееся мнения о том, что все болезни проистекают «от нервов» признается справедливым и в научном обществе, и среди обывателей. Поэтому каждый студент должен помнить о необходимости сохранения душевного равновесия, особенно во время сессии. Масса экзаменов и зачетов являются обоснованной причиной для стрессовой ситуации, однако дальнейшее развитие событий (усугубление недуга или преодоления возникших проблем) зависит только от личностных качеств человека.

На временные трудности можно списать очень многое, в том числе и собственную лень, истеричность, закомплексованность и дурной характер. Именно поэтому обычные оптимисты с позитивным восприятием действительности получают от жизни намного больше, чем талантливые нытики. Эту аксиому следует обязательно учесть при подготовке к сдаче экзамена или защите курсовой работы.

Положительный настрой и чувство уверенности в своих силах окрыляют человека. При таком настроении студенту кажется, что варианты ответов на вопросы преподавателя возникают сами по себе. Положительный настрой способен «взломать» любую оборону. Экзамен, защита, зачет проходят просто «на ура». Любой студент знает, что если он «поймает кураж», то непреодолимых преград для него уже не существует. Однако если вы изначально настроены на негативное восприятие действительности, то, помимо отрицательно оценки, можете заполучить в процессе обучения целый ряд хронических недугов[1].

Стресс - это неизбежность, о которой мы должны знать и помнить всегда . Стресс можно предвидеть. Нужно обязательно подготовиться к его приходу и постараться справиться с ним как можно лучше. Некоторых стрессов можно избежать вообще. Нельзя допускать победы стресса над собой. Надо терпеливо, с желанием готовить себя к сложным жизненным ситуациям, которые обязательно встретятся и на работе, и в личной жизни.

Таким образом, у человека существует огромное множество способов предупреждения и снятия стрессорного напряжения. Знаниями приемов психологической самозащиты должен владеть каждый человек; это не только составная часть общей культуры, но и условие поддержания психологического и соматического здоровья [5].

Список использованных источников

1.Завязкин О.В. Как избежать стресса/ О.В. Завязкин.- Д.: Сталкер, 1999.- 320 с. 2.Попова Л.М. Стресс жизни: Понять, противостоять и управлять им/ Л.М. Попова, И.В. Соколов. - СПб.:

ТОО «Лейла», 1994. – 381с. 3.Селье Г. Стресс без дистресса/Ганс Селье, М.: Прогресс, 1982.- 128 с. 4.Щербатых Ю. Психология стресса и методы коррекции /Ю.Щербатых. - СПб, Питер, 2008.- 256 с. 5.Элиот Р.С. Мы побеждаем стресс/Р.С.Элиот.- М.: КРОН – ПРЕСС, 1996.-224.

М. А. Вівчаренко, І. В. Жерносєкова

ВИЩА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Освіта в XXIст. стає важливим чинником реалізації соціально-економічних цілей суспільства. Україна має досвід жорсткого адміністративного управління освітньою сферою в умовах планової економіки. Але динаміка глобалізаційних процесів, формування елементів економіки знань і європейського освітнього простору вимагають модернізації системи вищої освіти та перегляду меж, форм і методів державного регулювання цієї стратегічно важливої сфери [5].

Вища освіта є складовою системи освіти України, що регулюється Законами України: закон від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту» та закон від 01.07.2014 № 1556-VII «Про вищу освіту». Вона забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку студентів і є важливою ланкою в державі. Державна політика в галузі розвитку української освіти спрямована на досягнення нею сучасного світового рівня, відродження й подальший розвиток національних науково-освітніх традицій, оновлення змісту, форм і методів навчання, примноження інтелектуального потенціалу суспільства [2].

Університети й вища освіта взагалі – це основа для всебічного розвитку держави й суспільства. Події останнього часу в Україні засвідчили про необхідність її реформування. У зв'язку з цим був прийнятий новий закон «Про вищу освіту», який встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами на принципах автономії вищих навчальних закладів, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях[1].

Сьогодні в Україні, на відміну від радянської системи підготовки фахівців, формується нова система вищої школи, що знаходить своє відображення у створенні приватних закладів освіти, запровадженні багатоступеневої та багатоваріантної системи вищої освіти, наданні додаткових освітніх послуг вищими навчальними закладами. Зараз освіта України, насамперед вища, потребує вдосконалення у напрямку реорганізації сфери управління нею, соціально-економічних перетворень та інтеграції у систему міжнародної освіти. Процес реформування національної освіти вимагає чіткої і комплексної науково-технологічної політики щодо її підтримки та стимулювання розвитку пріоритетних напрямків на базі використання як прямих, так і непрямих методів, включаючи пільгове оподаткування та кредитування.

Серед нині діючих вищих навчальних закладів III–IV рівня акредитації 236 знаходяться у державній та комунальній власності, а 114 – приватні. Як повідомляє Державна служба статистики, всього в Україні навчається 2 млн. 635 тис. 395 осіб, з них за бюджетною формою навчання – 1 млн. 74 тис. 280 студентів. Нині, за даними Головного управління статистики України, в нашій державі понад 560 студентів припадає на 10 тис. населення. Це відповідає середньоєвропейським показникам і є передумовою входження нашої держави до кола цивілізованих країн з розвиненою, соціально орієнтованою, регульованою ринковою економікою [3, 4].

При входженні національної системи освіти до Болонського процесу виникатимуть нові питання стосовно гуманітаризації освіти, підвищення її якісного рівня, впровадження системи незалежного оцінювання знань, удосконалення методів управління навчальним процесом, які потребуватимуть подальшого вирішення шляхом оптимізації управління інформаційними потоками в освіті.

Список використаних джерел

1.Вакарчук І. Вища освіта України - європейський вимір: стан, проблеми, перспективи //Вища школа. - 2008. - № 3. - С. 3-15. 2.Вакарчук І. Мета реформ у вищій школі - якість і доступність освіти/ І. Вакарчук //Вища школа. - 2009. - № 4. - С. 3-20. 3.Використання матеріалу з сайту Державної служби статистики: http://www.ukrstat.gov.ua/. 4.Використання матеріалу з сайту Головного управління статистики в м. Києві:http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/. 5.Степко М. Вища школа зорієнтована на фундаментальну підготовку і ми зробимо все, щоб її зберегти. – К.: Вища школа. – 2-3/2003 – С. 18.

З. В. Бойко

ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗМІЩЕННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ (НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ, 2016)

Освіта є запорукою успішного розвитку країни, визначальним чинником соціально-економічного поступу суспільства. Відповідно до свого історичного розвитку, національних традицій, умов, кожна країна формує свою систему освіти.

Сфера освіти забезпечує індивідуальний розвиток суспільства. У час інтеграції і глобалізації соціальних, економічних і культурних процесів перспективи розвитку української держави вимагають глибокого оновлення системи освіти, зумовлюють її випереджувальний характер.

На сьогоднішній день тема освітньої сфери України є досить актуальною, адже саме вона формує професійні знання, навички, мотивацію для формування духовності, розуміння та пізнання людиною свого існування. Значно підвищується роль знань, їх накопичення для виходу на новий рівень інформаційних технологій, докорінний вплив на соціальну природу людини [4].

Вища освіта в Дніпропетровській області представлена 29 закладами I-II рівнів акредитації (Рис.1), за кількістю 20,4 тис. студентів, із них прийнято на навчання 5,8 тис. студентів за даними на 2015-2016 навчальний рік (Рис.2). Що стосується закладів III-IV рівнів акредитації, то їх в області 23, в яких навчається 104,6 тис. студентів, із них до ВНЗ прийнято навчатись 19 тис. студентів.

Випущено фахівців з ВНЗ I-II рівнів акредитації 6,3 тис. осіб, а із III-IV рівнів – 30,0 тис.осіб. Загальна кількість аспірантів в Дніпропетровській області – 1380 осіб та 76 докторантів, що значно переважає над показниками інших областей України.

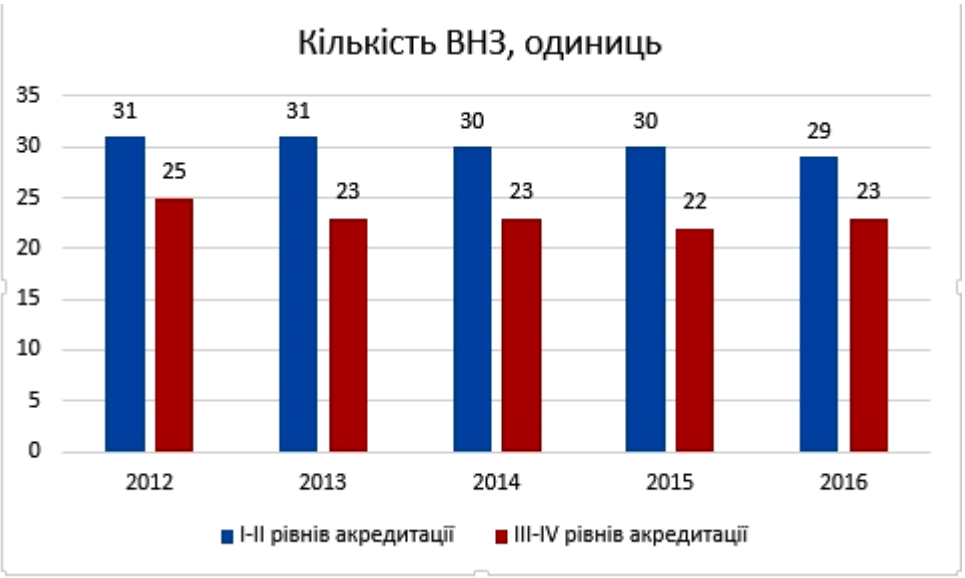

Рис. 1 Динаміка кількості ВНЗ, 2016 р. [2]

Рис. 2 Динаміка кількості студентів у ВНЗ, 2016 р. [2]

У Кривому Розі діє 6 ВНЗ, 2 – у Дніпродзержинську, 1 – у Нікополі [2]. Найбільша кількість вищих учбових закладів знаходиться в обласному центрі – Дніпрі (20 закладів) (Рис.3). Що стосується мови навчання, то в більшості вузів домінує українська. Оскільки мовний склад Дніпра переважно російський, то в деяких закладах навчаються російською мовою. Також іноземні студенти навчається англійською мовою [3].

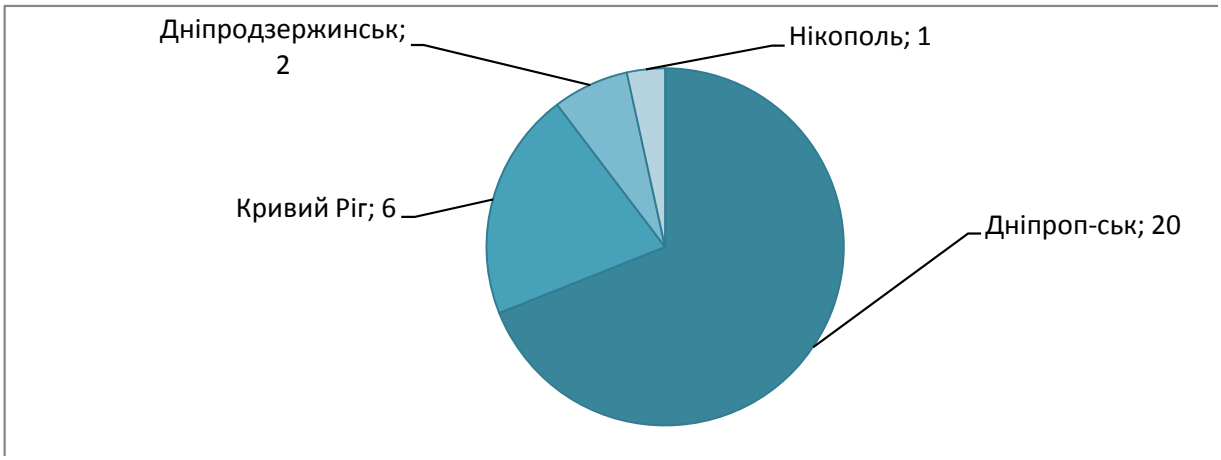

Рис. 3 Розподіл кількості вищих навчальних закладів по населених пунктах Дніпропетровської області, 2016р. [1]

У ВНЗ III-IVрівнів акредитації навчається велика кількість іноземних громадян. В таких закладах, як Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпровська державна медична академія, Національний гірничий університет.

Що стосується розподілу студентів за джерелами фінансування, то кількість студентів, навчання яких здійснюється за рахунок фізичних осіб зростає. За останні роки всі статистичні показники зменшуються. Зменшення чисельності студентів відбулось на рівні вищої освіти I-II р.

Розміщення закладів освіти та загальна кількість студентів, викладачів по території області нерівномірне. Територіальні відміни рівня освіти населення спричинені особливостями його розселення - чисельність населення, рівень урбанізації, зайнятість населення та концентрація населення в великих містах. [3].

Список використаних джерел

1.Білецький М. І., Котик Л. І. Навчальна програма, семінарські, практичні / М.І. Білецький – К.:

Вища школа, 2013р. – 165 с. 2.Головне управління статистики у Дніпропетровській області [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.dneprstat.gov.ua. 3.Єдиний освітній центр Дніпропетровської області – інформаційна система управління освітою [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://dp.isuo.org. 4.Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти, стратегія, реалізація, результати / В.Г. Кремнь. – К., 2005. – с.4. 5.Синюра-Ростун Н. Р., Шевчук Л.Т. Проблеми оптимізації територіальної організації загальноосвітніх навчальних закладів регіону / Н.Р. Синюра-Ростун – К.: Регіональна економіка. – 2011. – С. 140-147.

В. В. Гончарук

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Єдиним шляхом до екологічної безпеки тепер і в майбутньому є формування нового бачення життєдіяльності українського суспільства, спрямованого на екологізацію виробництва, споживання, політики, освіти. В Україні, на жаль, охорона довкілля не є пріоритетом державної політики. В Україні відсутня єдина система моніторингу стану навколишнього середовища та пов'язаних з ним ризиків для здоров'я населення. Таке ставлення до екологічних проблем є сигналом для бізнесу, промисловості та сільського господарства щодо неврахування вимог охорони довкілля у власній діяльності. Поняття «екологія» (походить від грецького oikos – житло і logos – вчення) дослівно означає вчення про житло, про умови життя тих, хто його населяє (Е. Геккель).

Розкрито інтегруючу (як природничу, так і соціальну) функцію екології в сучасній науці (М. Мусієнко, В. Серебряков, О. Брайон, Б. Прохоров, М. Реймерс та ін.). Екологічна культура звернена до двох світів – природного довкілля і внутрішнього світу людини. Своїми цілями вона спрямована на створення бажаного устрою чи ладу в природі і на виховання високих гуманістичних смисложиттєвих цінностей та орієнтирів у людському житті. За своєю суттю екологічна культура є своєрідним «кодексом поведінки», що лежить в основі екологічної діяльності. Вона включає в себе певний зріз суспільно виробленого способу самореалізації людини в природі, культурних традицій, життєвого досвіду, моральних почуттів та моральної оцінки ставлення до природи. Це сукупність знань, норм, стереотипів і «правил поведінки» людини в оточуючому її природному світі. Різні аспекти дослідження цього феномену розкриваються у працях Г. Бачинського, М. Будика, С. Валентея, С. Дерябо, В. Ясвіна (еволюція екологічної свідомості), В. Деркача, Ф. Канака, М. Кисельова (зв'язок екології зі світоглядом), В. Князева (соціально-філософські аспекти техногенної цивілізації), С. Кримського, О. Салтовського, М. Тарасенка (різні аспекти взаємозв'язку між людиною, суспільством і природою). Нами доведена важливість екологічної освіти і виховання, оскільки у більшої частини студентів природничих спеціальностей ще недостатній рівень розуміння необхідності свідомого, відповідального ставлення до природи.

Стверджуємо, що перед екологічним вихованням стоїть передусім завдання формування установок на екологічно виважену поведінку.

На основі вищесказаного стверджуємо, що проблема формування екологічної культури майбутніх учителів природничих спеціальностей у процесі професійної підготовки є недостатньо розробленою та потребує спеціалізованого окремого дослідження. Також нагальною проблемою в Україні є недостатнє навчально-методичне забезпечення природничих дисциплін (підручників, довідників, посібників, дидактичних і методичних матеріалів тощо), яке б забезпечувало потреби навчально-виховного процесу, спрямованого на ефективну підготовку студентів природничих спеціальностей і формування їх екологічної культури. Мета статті – розкрити концептуальні засади формування екологічної культури майбутніх учителів природничих спеціальностей.

Екологічна культура – це невід'ємний компонент духовного світу людини,

який охоплює екологічно зорієнтовану свідомість і поведінку, в основі яких лежать гуманістично-ціннісні орієнтації й установки у ставленні до природи. М. Мойсєєв вважає, що формування екологічної культури особистості повинне стати незамінною частиною діяльності всієї системи навчання [2, с. 26]. У навчально-виховному процесі впливати на екологічну свідомість молодих людей повинен, насамперед, учитель, у якого на високому рівні сформовано екологічну культуру. М. Дробноход розглянув цілісність екологічної культури, яка виявляється на трьох рівнях: особистісних цінностях; ментальності, традиціях, звичаях, історичному досвіді народу; релігійних і філософських системах. Кожен із цих рівнів існує у відповідній сфері буття, має інше смислове наповнення та залежить від суспільного регулювання і навчання [1, с. 67].

На основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури нами було виділено такі п'ять взаємопов'язаних компонентів, сформованість яких засвідчила високий рівень сформованості екологічної культури майбутніх учителів природничих спеціальностей у процесі професійної підготовки: 1) мотиваційний; 2) змістовий; 3) процесуальний); 4) креативно-діяльнісний; 5) рефлексивний. Під час експерименту з метою формування екологічної культури студентів здійснювалася екологізація змісту навчальних предметів, що було відображено у робочих програмах, за якими проводилося навчання.

Під час занять у вищому навчальному педагогічному закладі викладачі успішно реалізовували й виховну мету, яка передбачала докорінну перебудову мислення й поведінки студентів, спрямовану на розуміння єдності людини і природи. Важливою складовою у процесі формування екологічної культури майбутнього вчителя є польові практики з природничих дисциплін, у зміст яких включені завдання комплексного вивчення рослинного і тваринного світу. Під час таких практик студенти експериментальних груп мали гарну можливість закріпити знання і уміння, здобуті у процесі аудиторних занять, набути міцні науково-дослідницькі навички, і, найголовніше, – переконалися у необхідності проведення заходів щодо її охорони та збереження різноманіття. Під час експерименту були зафіксовані високі показники екологічної активності студентів експериментальних груп, які складалися з суми таких оцінок: 1) самооцінки власної екологічної діяльності майбутніх учителів; 2) оцінки за участь у наукових гуртках, позааудиторних заходах екологічного спрямування; 3) оцінки за різні види навчальних і виробничих практик; 4) оцінки їх навчально-наукової і природоохоронної діяльності одногрупниками.

Проведене дослідження дозволило зробити такі висновки:

1. Було доведено необхідність засвоєння студентами з перших днів навчання у вищому навчальному педагогічному закладі морально-етичних норм і принципів екологічної культури, поповнення запасу екологічних знань.

2. Студенти-випускники природничих спеціальностей успішно формують в учнів космічно-планетарне мислення, наукові уявлення про Всесвіт, природу та її компоненти, наукові світоглядні позиції, усвідомлення взаємозв'язку між здоров'ям людини й екологічним станом навколишнього середовища, бережливе ставлення до природи та розумне використання її ресурсів. Отже, учитель природничих спеціальностей виконує вирішальну роль у здійсненні екологічного виховання дітей і молоді, у формуванні в них спостережливості, естетичних і моральних почуттів, навичок поведінки у природному середовищі, а також розуміння ними екологічних взаємозв'язків між явищами природи та усвідомлення необхідності примноження природних багатств.

Список використаних джерел

1.Дробноход М. І. Концептуальні основи екологічного мислення та здібностей людини, гармонійні стосунки з природою : колект. монографія / І. М. Дробноход, Ф. В. Вольвач, С. Г. Іващенко. – К. : МАУП, 2000. – 76 с. 2.Моисеев Н. Н. Современный антропогенез и цивилизованные разломы. Эколого-политический анализ / Н. Н. Моисеев. – М. : МНЭПУ, 1994. – 47 с.

М. В. Домнічев, О. В. Нестеренко, Т. А. Комісаренко В. В. Білаш

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ БЖД

В даній роботі нами окреслено шляхи покращення засвоєння окремих елементів курсу безпеки життєдіяльності (БЖД) студентами. А саме – широке використання наочного приладдя при проведенні практичних завдань.

Проведено огляд робіт фахівців – зокрема Н. А. Мельникова, Р. М. Федосюк, О.В.Березок та інших [1-3], численних відкритих джерел, та враховано рекомендації фахівців МОЗ, ДСНС, волонтерів тощо.

Постановка завдання. Необхідно встановити оптимальні форми надання слухачам практичних навичок з першої допомоги. Актуальним є складання переліку необхідного приладдя, адаптація навчальної програми для отримання практичних навичок.

1. Перша допомога при травмах і пораненнях – основа курсу БЖД.

Оскільки людина може отримати травму чи поранення будь-коли, навички з надання першої допомоги є життєво важливими. На сьогодні, існують широкі можливості для отримання як теоретичних [4] так і практичних [5] навичок з надання першої допомоги. Але через фінансову скруту, брак часу чи віддаленість від великих міст, практична складова засвоєння необхідних навичок може бути недосяжною для значного відсотку населення. Необхідність проходження деяких тренінгів [6], для цивільних осіб є сумнівною. А перегляд відео матеріалів чи читання посібників з даної теми не дає практичних навичок необхідних для надання необхідної і достатньої першої допомоги. Виходячи з вищевикладеного, ми вважаємо за доцільне, виправляти таку ситуацію посиленим вивченням основ надання першої допомоги під час занять з БЖД.

На жаль починаючи з 2014 р., внаслідок непродуманого скасування Наказу «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у ВНЗ України» [7], у багатьох ВНЗ було скасовано вивчення БЖД або скорочено години внаслідок злиття з дисципліною «Охорона праці». Ситуація, що склалася, для воюючої країни є нонсенсом і ми сподіваємось на її виправлення. А поки що, для покращення якості навчання, нами пропонується проводити практичні заняття з максимальним використанням засобів надання першої невідкладної допомоги і залученням студентів до відпрацювання практичних дій.

2. Визначення необхідних засобів для проведення практичних занять.

Для отримання практичних навичок і якісного засвоєння знань з основ надання першої невідкладної допомоги, доцільно використовувати в навчальному процесі різні медичні засоби (бинти, джгути, індивідуальні перев'язувальні пакети, бандажі тощо). [8]

Без наявності спеціалізованого приладдя для відпрацювання реанімаційних заходів [9] не доцільно проводити вивчення практичних навичок масажу серця і штучного дихання (тренування на живих людях заборонено).

Проте доцільним буде відпрацювання практичних навичок надання першої невідкладної допомоги при пораненнях, переламах, вивихах тощо.

Для кращого засвоєння матеріалу [10], доцільним буде залучення студентів до відпрацювання практичних навичок надання першої невідкладної допомоги одне на одному. Мінімальний комплект складатиметься з : 4 бинтів – 2 стерильних і 2 нестерильних, еластичного джгута Есмарха [11], джгута-турнікету типу CAT [12], еластичного бинта або бандажу ізраїльського типу [13], лейкопластиру різного типу, поліетиленової плівки, гумових рукавичок тощо. Засоби обробки поверхневих покривів : розчин йоду, діамантового зеленого, перекис водню тощо – для практичного навчання не потрібні.

Для проведення практичних занять з надання першої допомоги при пораненнях, переламах, вивихах та інших невідкладних станах рекомендується зосередитись на

відпрацюванні практичних навичок студентами після проходження теоретичного курсу. Для відпрацювання накладання шин при переламах, доцільно використовувати підручні засоби (дошки, шарфи, еластичний бинт, пластик, картон тощо).

Ми вважаємо, найкращий варіант навчання – не розбиття групи на підгрупи, а призначення одного зі студентів на роль постраждалого і виконання іншими необхідних дій з постійним контролем правильності виконання кожного етапу надання невідкладної допомоги і зміною «постраждалого».

Накладання джгута має здійснюватися на короткий час, необхідний для перевірки правильності виконання вправи (не довше ніж на 1-2 хвилини) те саме стосується пов'язок, бандажів, шин тощо. Імітація кровотеч і відкритих поранень не обов'язкова, проте при відпрацюванні зупинки артеріальної кровотечі, необхідно враховувати час необхідний для зупинки кровотечі. Відпрацювання надання першої допомоги при невідкладних станах (непритомність, шок тощо) також проводиться з урахуванням таймінгу. Транспортування потерпілих, має відбуватися під контролем викладача, після пояснення особливостей цього процесу і можливих небезпек.

Висновки та напрямок подальших досліджень. 1) встановлено необхідність і актуальність проведення навчання основам надання першої невідкладної допомоги в рамках курсу БЖД; 2) визначено основні перешкоди проведенню якісного навчання; 3) вказано шляхи вирішення даного завдання у навчальних закладах.

Список використаних джерел

1.Мельникова Н. А. та ін. Основи медичних знань та здорового способу життя/ Навчально-методичний посібник.- Саранськ: МГПИ, 2007. - 92 с. 2.Перша допомога при травмах та інших невідкладних станах. Сайт «Медицина Практична» [Електронний ресурс] http://empendium.com/ua/chapter/B27.III.23. 3.Безпека життєдіяльності Сайт «Електронні посібники ВНТУ» [Електронний ресурс] http://posibnyky.vntu.edu.ua/bjd/index.htm. 4.Курс ПМД он-лайн. Сайт «Будь готовий врятувати життя»! [Електронний ресурс] http://1staidplast.org.ua/. 5.Тренінги та курси Сайт «Всеукраїнська спілка парамедиків» [Електронний ресурс] https://pmgroup.org.ua/training-and-courses/. 6.Боєць-рятувальник (базовий)–ТМ21 Сайт «44-й Навчальний Центр» [Електронний ресурс] https://www.44c.in.ua/pro-nas/blahodijnyj-fond/proekty. 7.Роз'яснення щодо викладання навчальних дисциплін «БЖД» Сайт «Державний Університет Телекомунікацій» [Електронний ресурс] http://www.dut.edu.ua/ua/news/4/category/9/view/368. 8.Аптечка на каждый день. Сайт «DRIVE2.RU» [Електронний ресурс] https://www.drive2.ru/b/2356150/. 9.Манекен-тренажер Ambu Man. Сайт «Медремкомплект» [Електронний ресурс] http://www.medrk.ru/shop/medicinskie-manekeny-i-trenazhery/id-24027. 10.Озерян О.Л. Різні види візуалізації навчальних матеріалів. Навчальний посібник – К.: Національна академія педагогічних наук України. Університет менеджменту освіти, 2014. – 39 с. 11.Джгут кровоспинний Есмарха: особливості та застосування. Сайт «Tabletki.pp.ua» [Електронний ресурс] http://tabletki.pp.ua/korisn-poradi/3431-dzhgut-krovospinniy-esmarha-osoblivost-ta-zastosuvannya.html. 12.Жгут турникет в Україні. Сайт «Prom.ua» [Електронний ресурс] https://prom.ua/ua/Zhgut-turniket.html. 13.Пов'язка для екстреної допомоги при травмі або »Ізраїльський бандаж» Сайт «Захист Патріотів» [Електронний ресурс] http://patriotdefence.org/ua/news/materiali/the-emergency-trauma-bandage-or-the-%E2%80%9Cisraeli-bandage%E2%80%9D.html.

М. В. Іконнікова

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФІЛОЛОГІВ В УКРАЇНІ

Інтеграція України до світового економічного простору, розширення міжнародних контактів, зростання обсягів міжнародної торгівлі та дипломатичної діяльності зумовили потребу у філологах, які володіють навичками іншомовної комунікації та перекладу. Зміни освітньої парадигми в Україні останніми роками наголошують на необхідності трансформації змістових та організаційних засад підготовки висококваліфікованих філологів на основі компетентнісного підходу. Водночас знання іноземної мови є базовою, але недостатньою умовою професійної компетен-

тності майбутніх філологів.

В Україні професійна підготовка фахівців регламентована галузевими стандартами вищої освіти. 2017 року МОН України запропонувало нові проекти стандартів вищої освіти, у тому числі для філологів. Стандарти вищої освіти містять загальні та фахові компетентності, що визначають специфіку підготовки філологів та програмні результати навчання, які характеризують очікувані знання, розуміння, здатності студентів, набуті в результаті успішного завершення освітньої програми.

У результаті вивчення різних освітніх програм виокремлено низку їх недоліків: недостатнє узгодження результатів навчання з практичною професійною діяльністю майбутніх філологів; непрозорість для студентів і викладачів структури та логіки навчального плану; невизначеність місця циклів дисциплін у формуванні професійних компетенцій випускників; недостатня свобода вибору для студентів при відповідно значній свободі вибору для ВНЗ; недостатнє обґрунтування практичної реалізації самостійної та науково-дослідницької роботи.

Практичний досвід засвідчує, що основними організаційними формами навчання майбутніх філологів-перекладачів у ВНЗ є такі: лекція (вступна, інформаційна, узагальнювальна, систематизувальна, проблемна, оглядова, настановча); семінарське заняття (конкретизація і поглиблення наукових знань, узагальнення наукових знань, систематизація наукових знань, спецсемінар дослідницького типу); практичні заняття і лабораторні заняття; практика (навчальна, виробнича); підсумковий контроль (залік, іспит); предметні олімпіади; консультації (групові, індивідуальні); державна підсумкова атестація (державні екзамени, захист дипломної роботи (проекту); самостійна робота (реферати, курсові роботи (проекти).

В умовах запровадження європейських стандартів освіти і модульно-рейтингової системи організації навчального процесу теоретики і практики особливо акцентують увагу на *самостійній* роботі. Це виявляється у скороченні аудиторного навантаження і збільшенні кількості годин на самостійну роботу.

Невід'ємною складовою системи професійної підготовки філолога є *пошуково-дослідницька підготовка,* яка сприяє озброєнню методологією пошукової діяльності, збагаченню дослідницького досвіду, стимулюванню розвитку самостійності, творчого потенціалу, інтелектуальних здібностей, особистісного і професійного самовизначення.

Важливою складовою системи професійної підготовки філологів є *практична підготовка,* що забезпечує перевірку дієвості набутих перекладацьких знань і вмінь, більш усвідомлену потребу вдосконалення професійної компетентності, зміцнення впевненості у правильності вибору спеціальності, сприяє загальнокультурному розвитку особистості студента-філолога. Як педагогічна категорія, «практика / фахова практика» є складовою освітнього процесу ВНЗ. її мета – навчити студентів творчо використовувати у професійній діяльності науково-теоретичні знання і практичні навички [1, 647].

Формування професійної компетентності філологів-перекладачів упродовж практичної діяльності відбувається набагато ефективніше, якщо цей процес коригується, доповнюється відповідним сучасним навчально-методичним та інформаційних забезпеченням.

Таким чином, обґрунтовані у параграфі організаційні та дидактичні засади професійної підготовки філологів ВНЗ України засвідчують необхідність трансформації змісту підготовки, запровадженню ефективних організаційних форм і методів навчання, що сприятиме розвитку суб'єкт-суб'єктної взаємодії у освітньому процесі, розвитку особистості, забезпеченню якості навчання.

Список використаних джерел

1.Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремінь ; Акад. пед. наук України. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

О. В. Єгорова

ВИЩА ОСВІТА США У ЗАСВОЄННІ МЕТОДОЛОГІЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ПРОФІЛЮ СТУПЕНЯ (DQP)

Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.) відкрив значні можливості зіставлення і визнання здобутих у різних освітніх системах академічних ступенів відповідно до європейського вектору. Більшої значимості документові надає той факт, що в сучасних умовах методологія визнання академічних результатів виходить далеко за межи ЄПВО. Масштабний досвід роботи з проектом Тюнінг та кваліфікаційним профілем академічного ступеня накопичений у США, що для нас представляє інтерес у теоретичному і практичному вимірах.

Над проблематикою нових освітніх підходів у США працює великий загал учених. Але найбільш ґрунтовні дослідження проводяться в межах створеного 2008 р. Національного інституту з оцінювання результатів навчання (NILOA). Для українських науковців американська вища освіта залишається актуальною, здебільшого, в організаційних та педагогічних аспектах. Провідні ж ідеологи українського освітнього реформування, професори В. Захарченко, В. Луговий, Ю. Рашкевич, Ж. Таланова, більше цікавляться європейським контекстом, адже він є нашим методологічним орієнтиром. Вивчення запозичених від Болонської системи і трансформованих ученою спільнотою США реалій – проекту Тюнінг та профілю ступеня – зустрічаються фрагментарно, лише в узагальнюючих розвідках, серед авторів яких можна назвати дослідників Л. Антонюк, Д. Ільницького, С. Мельника, О. Овчарук, В. Ковтунця [6-7, 8, 9]. Це актуалізує наукове завдання висвітлення досвіду розробки і впровадження підходу академічного профілю ступеня у вищій освіті США, що дозволить зіставляти академічні ступені на більш широкому географічному просторі.

Тривалий час американські дослідники ґрунтовно вивчали європейський досвід і дійшли висновку, що запропонована освітня методологія дозволяє порівнювати *академічні ступені* через гнучке зіставлення розроблених у межах окремих предметних галузей *результатів навчання*. Так, поступово у США нарощується процес приведення освітніх елементів до спільного знаменника «результатів навчання» різних предметів, але науковці виводять методологію за рамки дисципліни і поширюють на зрозумілий усім стейкголдерам формат ***академічного ступеня***. У 2011 р. у США було опубліковано документ «Кваліфікаційний профіль ступеня» (DQP), який якісно оновився 2014 р. [2]. Тож, DQP: 1) показує що знатиме та вмітиме робити випускник програми; 2) надає результати студентської успішності, які змінюються відповідно до зростання складності на кожному із трьох освітніх ступенів; 3) не стандартизує ступені, а сигналізує, що викладачі гарантують досягнення студента в певній галузі.

Кваліфікаційний профіль ступеня представляє базовий набір точок прив'язки за визначеними п'ятьма категоріями навчання (спеціалізовані знання, широкі та інтегративні знання, інтелектуальні навички, прикладне та спільне навчання, громадянське та глобальне навчання) для ступенів асоціата, бакалавра, магістра [5, с.1]. Описані для кожного академічного рівня за допомогою дієслів активної дії вміння DQP є підставою для конструювання завдань та оцінювання. Викладачі мають визначити, де і як у межах курсу конкретне вміння формується, посилюється і перевіряється, – процес, що здобув назву «картографування навчальних планів» [3, с.1].

Протягом 2011-2014 рр. DQP випробовувався у понад 400 ЗВО США, чотирма із семи регіональних акредитаційних асоціацій, Радою незалежних коледжів, Американською асоціацію державних коледжів і університетів та Асоціацію американських коледжів і університетів [5, с.1]. На 2016 р. понад 680 закладів використовували підхід DQP [1, с.3]. Найближчим завданням на майбутнє вони бачать розробку кваліфікаційного профілю докторського ступеня [5, с.3].

Отже, очевидно, що теоретичні розробки та досвід практичної діяльності вищої школи США в створенні зрозумілих, виражених у термінах компетентностей і результатів навчання профілів академічних ступенів, представляють новий масив інформації, який потребує ґрунтовного опрацювання та передачі вітчизняним студентам, представникам професорсько-викладацького складу та зацікавленим особам.

Список використаних джерел

1.Jankowski, N. A., & Giffin, L. (2016, June). Degree Qualifications Profile (DQP) impact study: Framing and connecting initiatives to strengthen student learning. Urbana, IL: (NILOA) //http://www.learningoutcomesassessment.org/documents/DQP_impact_study.pdf. 2.Marshall, D. W. (2017, April). Tuning: A guide for creating discipline-specific frameworks to foster meaningful change. Urbana, IL: University of Illinois and Indiana University, (NILOA) // http://www.learningoutcomesassessment.org/documents/TuningProcessReportFINAL%202.pdf. More on assignment and assessment // DQP //http://degreeprofile.org/read-the-dqp/appendix-c/. 3.National Institute for Learning Outcomes Assessment (2016, May). Higher education quality: Why documenting learning matters. Urbana, IL: University of Illinois and Indiana University, Author. //http://www.learningoutcomesassessment.org/documents/NILOA_policy_statement.pdf. 4.Tested and Ready: DQP honed by faculty in the field // DQP // http://degreeprofile.org/read-the-dqp/preface/. 5.Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с. 6.Компетентнісний підхід у вищій освіті: світовий досвід / [Антонюк Л.Л., Василькова Н.В., Ільницький Д.О. та інші]. – Київ: Вид-во КНЕУ ім. Вадима Гетьмана. 2016. – 66 с. 7.Мельник С.В. Зарубіжний та вітчизняний досвід розробки національних систем та рамок кваліфікацій: в схемах та таблицях. – Луганськ: ДУНДІ СТВ, 2011. – 47с. 8.Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд / Укладачі: Добко Т., Золотарьова І., Калашнікова С., Ковтунець В., Курбатов С., Линьова І., Луговий В., Прохор І., Рашкевич Ю., Сікорська І., Таланова Ж., Фініков Т., Шаров С.; за заг. ред. С. Калашнікової та В. Лугового. – Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2015. – 84 с.

Л. В. Капертехова

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

В Україні відбувається становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження до світового освітнього простору. Приєднання нашої держави до єдиного європейського освітнього простору вимагає від вищої школи підвищення якості підготовки фахівців до рівня міжнародних стандартів. Сформованість професійної культури є одним із таких стандартів. Цей реформаційний процес супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії та практиці, відбувається зміна освітньої парадигми, пропонується інший зміст медичної освіти, використання різних підходів.

Практика засвідчує, що після закінчення вищих навчальних закладів перед молодими медичними працівниками у професійній діяльності виникає низка труднощів, обумовлених недостатнім рівнем сформованості професійної культури та її компонентів (професійно-етичної, професійно-комунікативної тощо). Взаємозв'язок морально-етичного й правового регулювання діяльності медичних працівників підтверджується повсякденною практикою органів охорони здоров'я. Аналіз скарг на незадовільне медичне обслуговування показує, що більшість їх пов'язана з недотриманням медичної етики, тобто обумовлена морально-етичними аспектами діяльності медичних працівників.

Аналіз психолого-педагогічної літератури і педагогічної практики з питань формування професійної культури майбутніх медичних фахівців свідчить, що проблема підготовки сучасного медичного фахівців розроблена недостатньо.

Термін «професійна культура» часто використовують як синонім поняття: «компетентність». Д. Чернілевський, аналізуючи професійну культуру, характеризує її як міру і спосіб творчої самореалізації особистості у різноманітних видах професійної діяльності, спрямованих на освоєння, передачу і створення цінностей

і технологій [3]. У свою чергу, Й. Ісаєв вважає, що професійна культура – це спосіб творчої самореалізації особистості фахівця в різноманітних видах професійної діяльності та спілкування, спрямованих на освоєння, передачу та створення педагогічних цінностей і технологій [1]. О. Ситник визначає професійну культуру як сукупність загальної культури особистості та професійних знань за основними напрямами професійної діяльності [2].

Отже, під професійною культурою ми розуміємо вищий рівень професійної діяльності, сформованої в результаті оволодіння студентами професійно значущими знаннями, вміннями і навичками, врахування їх потреб в постійному творчому вдосконаленні. При чому особистість студентів розглядається як суб'єкт розвитку професійного самовизначення і характеризується активною позицією, тобто прагненням до творчої діяльності, самовираженням у професійній діяльності, спрямованістю переконань, інтересів, відношенням до засвоюваних знань і умінь, соціальних норм і цінностей, рівнем моральної й естетичної культури, розвитком самосвідомості, баченням своїх здібностей та особливостей характеру.

Від медичного працівника вимагається, крім професійної обізнаності, наявність відповідних етичних якостей, усвідомлення морально-правової відповідальності тощо. Лише медик, який має високий рівень професійно-етичної культури, зможе реалізувати покликання на належному рівні. Високий рівень професійної культури дозволяє фахівцю володіти ситуацією в будь яких умовах і при цьому завжди залишатися медичним працівником з великої літери.

На сучасному етапі розвитку у вищих навчальних закладах освіти спостерігається певне відставання практики формування професійної культури від вимог сучасного суспільства. Причиною цього є нерозробленість теоретичних і методичних засад професійної підготовки фахівців, зокрема в системі вищих медичних закладів освіти МОЗ України, недосконалість методик, технологій і засобів навчання, які в них застосовуються, недостатність підготовки викладачів до упровадження освітніх інновацій у цій сфері.

Таким чином, посилення уваги медичних структур до питань формування професійної культури у майбутніх фахівців медицини зумовлене соціальними, культурологічними та науково-педагогічними чинниками, адже професійна культура медиків безпосередньо впливає на характер вирішення багатьох соціальних проблем, створює сприятливі умови для налагодження ефективних зв'язків з різними категоріями населення.

Список використаних джерел

1.Исаев И. Ф. Теория и практика формирования профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы: [учеб. пособ.] / И. Ф. Исаев. – М.; Белгород: [б. и.], 1993. – 219 с. 2.Ситник А. Профессиональная культура учителя: исторические аспекты проблемы / А. Ситник // Школа. – 1998. – №1. 3.Чернилевский Д. В. Технология обучения в высшей школе / Д. В. Чернилевский, О. К. Филатов. – М. : «Экспедитор», 1996. – 288 с.

Т. В. Лабуткина

САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА СТУДЕНТОВ: ПУТИ РАСКРЫТИЯ ЕЕ ПОТЕНЦИАЛА

В ряде работ современных ученых-педагогов подчеркивается сложность и многогранность понятия «самостоятельная работа» обучаемого (в частности – студента высшего учебного заведения), возможность рассмотрения и исследования различных его аспектов. Согласно наиболее общему толкованию самостоятельная работа заключается в выполнении поставленных преподавателем заданий по освоению новых знаний без участия преподавателя (но под его управлением и при его периодическом оценивающем и корректирующем контроле). При этом задание может быть определено с выбранной степенью детализации, изменяющейся от высокой конкре-

тизации (четко определяющей способ выполнения) до самой общей формулировки (позволяющей студенту самому варьировать как постановку задания, так и способ его выполнении). Самостоятельная работа может выполняться студентом на аудиторных занятиях и во внеаудиторное время. В работах многих авторов предложены различные варианты разбиения самостоятельной работы студентов на ее разновидности (круг охватываемых рассмотрением разновидностей варьируется в зависимости от контекста рассмотрения) и классификация этих разбиений. Опустим подробный анализ разновидностей самостоятельной работы и выделим только три основные ее составляющие: 1) работа студента по самостоятельному решению поставленных задач обучения на аудиторных занятиях, определенная и регламентированная учебным планом и программами учебных дисциплин; 2) работа студента по самостоятельному решению поставленных задач обучения во внеаудиторное время, определенная и регламентированная учебным планом и программами учебных дисциплин; 3) неучтенная в учебном плане и программах учебных дисциплин работа студента во внеаудиторное время по самостоятельному решению задач, включающих в себя функцию обучения (это научно-исследовательская деятельность, получение знаний в тематических кружках под руководством преподавателей и прочее). Одной из основных целей современной системы образования (в том числе и высшего технического) является формирование навыков к самообучению, самостоятельному управлению развитием своей личности, творческому и эффективному решению сложных задач. Одним из ключевых факторов в комплексе действий по достижению этой цели, тем рычагом, который может существенно повысить эффективность обучения, перевести его на новый качественный уровень, является самостоятельная работа студентов. А так как самостоятельная работа в высшей школе (это также отмечено рядом авторов) именно тот вид обучения, у которого в настоящее время по сравнению с другими наименее раскрыт потенциал, то актуальна разработка подходов к его совершенствованию.

В докладе предлагается рассмотрение путей совершенствования самостоятельной работы студентов как вида обучения в высших учебных заведениях, подготавливающих профессионалов технических и естественных специальностей. Выделены три аспекта повышения эффективности самостоятельной работы студентов: 1) систематическое увеличение объема этой работы в ходе обучения и видоизменение ее содержания; 2) методически обеспеченное, изменяющееся от этапа к этапу сопровождение самостоятельной работы студента преподавателем; 3) реформирование существующей системы организации самостоятельной работы студентов. Эти аспекты рассмотрены для обозначенных выше трех основных составляющих самостоятельной работы. Главная цель представленного анализа и вносимых предложений не столько в развитии педагогической науки, сколько в активизации обсуждения назревших практических вопросов совершенствования обучения в высшей школе.

Н. К. Дьяченко, А. С. Бетхудова, В. М. Грачова

ВИЩА ОСВІТА ЯК ІНВЕСТИЦІЯ У ВЛАСНЕ МАЙБУТНЄ

Вища освіта є складовою системи освіти України, що регулюється Законами України «Про освіту» та «Про вищу освіту». Вона забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку студентів і є важливою ланкою в державі. Університети й вища освіта взагалі – це основа для всебічного розвитку держави й суспільства. Події останнього часу в Україні засвідчили про необхідність її реформування.

Завдання вищої освіти формуються, виходячи з пріоритетних напрямків розвитку держави з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку та загальносвітових процесів та тенденцій. Україна, слідуючи цим тенденціям, намагаєть-

ся будувати нову економіку, засновану на верховенстві двох основних потенціалів – наукового та інтелектуального. Загальнокультурна місія освіти щодо збереження історично сформованого, самобутнього національного і культурного надбання поєднується з чисто ринковими відносинами. У країнах з ринковою економікою, де форми взаємодії ринку освітніх послуг як економічного виміру освіти та загальнокультурної місії освіти в основному склалися, все ж існують певні проблеми [2]. За таких умов значення вищої освіти виходить на принципово новий рівень, і усвідомлення значущості даного інституту вимагає невідкладних дій з боку держави.

Сьогодні високорозвинені держави світу переконливо демонструють, наскільки важливою є система вищої освіти для здійснення структурних перетворень та інноваційного розвитку. Відповідно до щорічного звіту ООН конкурентоспроможність країн світу у XXI ст. визначатиметься не природними і навіть не фінансовими ресурсами, а кваліфікацією робочої сили. Не випадково Японія, що претендує на світове лідерство, оголосила про готовність переходу до обов'язкової вищої освіти. Тому головною метою кожного вищого навчального закладу країни повинна стати великомасштабна діяльність із підвищення освітнього рівня нації, оскільки незворотність реформ можлива тільки при підготовці не менше 25% працездатного населення до нових соціально-економічних умов [4].

Вища освіта як феномен соціокультурної реальності має величезні потенційні можливості щодо збереження та нагромадження знань, духовних цінностей і надбань національної культури, вона відіграє провідну роль в ідентифікації суспільства та є рушійною силою економічного розвитку будь-якої держави. В умовах побудови грамотної економіки інтелектуальний потенціал визначається рівнем розвитку освітньої і наукової сфер, станом культурної та духовної спадщини, адже в його основі закладена природна здатність акумулювати знання, генерувати нові ідеї, що стають основним джерелом економічного зростання. Вища освіта, що є базовим елементом інтелектуального потенціалу, відповідає за стан освіченості суспільства, його здатність до розвитку та самовдосконалення.

Освіта є процесом накопичення наукових знань, практичних умінь та навичок, що, у кінцевому результаті, формує загальне враження стосовно рівня розвитку, розумово-пізнавальної та творчої діяльності особистості. Вища освіта є систематизацією та вдосконаленням здобутих у процесі отримання знань та умінь в початковій та середній школі, з метою найефективнішого їх використання, шляхом перетворення результатів своєї праці на важелі забезпечення власної конкурентоздатності. Вища освіта завжди була і залишається інвестицією у власне майбутнє, а знання – найбільш вагомим здобутком, валютою, яка ніколи не знеціниться.

Система вищої освіти України є унікальною формацією – незважаючи на залишковий принцип фінансування, який не давав змоги задовольнити елементарні потреби освітянської сфери, громадяни України отримували відносно якісну освіту. Тим не менш, постійне ігнорування потреб системи вищої освіти не могло, у кінцевому рахунку, не відобразитись на її стані, що яскраво демонструє тенденція останніх років до стрімкого зниження якісних та кількісних показників вищої освіти.

З кожним роком в Україні посилюється тенденція до зменшення ВНЗ. Так, загальна кількість ВНЗ I–II рівнів акредитації на 2004 р. становила 619 закладів, а у 2014 р. – 478. Кількість ВНЗ III–IV рівнів акредитації за аналогічний період скоротилась менш помітно − на 22 заклади. Таким чином, ВНЗ I–II рівнів виявились неспроможними забезпечити наповненість наявних студентських місць [3].

Подаючи документи на навчання, кожен абітурієнт розраховує отримати якісну, фундаментальну освіту. Вищі навчальні заклади намагаються повною мірою забезпечити комфортне навчання. Питання матеріального забезпечення сектора вищої освіти особливо гостро постало з переходом до інноваційної моделі економіки – вимоги до ВНЗ помітно зросли, а рівень фінансування залишився практично без змін. Загалом, організація навчального процесу вишів України характеризу-

ється негативною тенденцією, що спричинено незадовільним станом матеріально-технічної бази та низьким рівнем інноваційності освіти

Підсумовуючи викладений матеріал, очевидним є той факт, що найбільш руйнівним та загрозливим чинником для вищої освіти є відсутність розуміння потреб у реформації освітньої сфери перед інноваційними процесами. Неспроможність зрозуміти принцип дії європейських освітніх програм і всю важливість їх закріплення в Україні виливається в неконтрольовані та контпродуктивні дії щодо реформації освітянського сектора. Виходом з даного становища може стати докорінний перегляд сутності організації освітнього процесу, з подальшою модернізацією сектора вищої освіти з урахуванням європейських і світових досягнень. Крім цього, варто звернути увагу на оновлення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації науково–педагогічних та керівних кадрів сфери вищої освіти. Стосовно матеріального забезпечення університетів, негайного втручання з боку держави вимагає стан будівель та споруд, що є на балансі ВНЗ. Не рідкістю, на жаль, є використання навчальних та інших площ не за призначенням: у багатьох гуртожитках приймають на поселення осіб, які не мають відношення до ВНЗ, як більш фінансово вигідним, їм надається перевага перед студентами; часто університети здають в оренду бібліотеки та їдальні, заохочуючи введення цінової політики орендарів.

Освітні послуги – це товар, який постійно оновлюється, на відміну від природних ресурсів. На торгівлі освітніми послугами США, Велика Британія, Австралія, Франція, ФРН, заробляють понад 100 млрд. дол. щорічно. Проте, ці країни здійснюють і великі вкладення в освіту. Тому становище в країні освітньої системи є доленосним для самої країни і кожного громадянина, вона разом із наукою визначає наше майбутнє [1].

Список використаних джерел

1.Белл. Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Перевод с английского. Изд. 2-ое, испр. и доп. – М.: Academia, 2004. CLXX, 788 с. 2.Боголіб Т. М. Модель фінансування й організація діяльності вищого навчального закладу / Т. М. Боголіб // Фінанси України. – 2009. – № 8. – С. 40–50. 3.Консолідований рейтинг вузів України, 2014 рік // Освіта.юа. – 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/vnz/rating. 4.Тоффлер О. Будущее труда. Новая технократическая волна на Западе / О. Тоффлер. – М., 1986. – С. 250 – 275.

В. І. Лимаренко

МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОГО МИСТЕЦЬКОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Тенденції розвитку високих технологій зумовлюють зростання їх ролі у розвитку людства. Тому необхідно модернізувати інформаційно-освітнє та наукове середовище навчального закладу та привести його у відповідність до сучасного рівня розвитку науки, технологій і виробництва. Саме «хмарні технології», які є нині передовими технологіями інформаційного суспільства, можуть відіграти роль провідного інструменту інформатизації освіти.

Під час розроблення і впровадження програмних засобів та мережевих технологій у вищих мистецьких навчальних закладах складними, навіть у наш час, залишаються питання наявності сучасних комп'ютерів і програмного забезпечення, технічної підтримки працездатності інформаційних продуктів, забезпечення вибіркового авторизованого доступу студентів до конкретних мережевих ресурсів. Традиційні методики потребують, як правило, використання сучасного обладнання, впровадження дорогих програмних продуктів, а також наявності в штатному розписі посади системного програміста для їх підтримки та періодичного оновлення. Методика, яка ґрунтується на технології «хмарних обчислень», дає можли-

вість долати ці труднощі, залучаючи при цьому студентів до найбільш перспективних напрямів розроблення сучасних інформаційних продуктів.

В сучасних умовах наукові пошуки орієнтовані на педагогічні підходи до вивчення віртуальних спільнот, відображено у працях Бикова В., Жалдака М., Жильцова О., Задорожної Н., Кухаренко В., Малицької І., Морзе Н. (Україна), Андрєєва О., Патаракіна Є., Полат Є., Хуторського А. (Росія), Віркус С. (Великобританія), Боуден Д. (США) та ін. Різні аспекти використання ІКТ у навчальному процесі розглядали у своїх працях: В. Биков, Р. Гуревич, Гжегош Кедрович, М. Жалдак, І. Захарова, М. Кадемія, О. Спірін, І. Роберт, Є. Полат, І. Трайнєв та ін. Питання використання «хмарних технологій» для професійного росту викладачів та підвищення якості знань студентів досліджено недостатньо.

Мета роботи – визначити можливості і перспективи використання «хмарних технологій» у навчальному процесі вищого мистецького навчального закладу задля кращого засвоєння, відтворення, розуміння студентами знань та застосування їх на практиці.

«Хмара» – це розташування в Інтернеті, де можна зберігати різну інформацію, наприклад фотографії, музику, документи та відео (практично будь-які файли), а потім легко отримувати до нього доступ на комп'ютері, телефоні, телевізорі чи іншому пристрої з підключенням до Інтернету.

«Хмарні технології» – технології, які надають користувачам Інтернету доступ до комп'ютерних ресурсів сервера і використання програмного забезпечення як онлайн-сервіса, тобто якщо, є підключення до Інтернету то можна виконувати різноманітні мистецькі завдання та опрацьовувати дані, використовуючи потужності віддаленого сервера.

Останнім часом масштаби впровадження хмарних технологій стрімко зростають. У галузі освіти, зокрема і мистецької, твориться справжня революція. Тепер для того, щоб вчитися, студенту не обов'язково стояти біля дошки. Вчитися можна скрізь: в приміщенні та на відкритій місцевості, під деревом, на борту морського чи повітряного судна. Для цього потрібно лише під'єднатися до мережі Інтернет. Сьогодні відбувається інтенсивне впровадження «хмарних технологій» і сервісів в систему середньої і вищої освіти та розбудова єдиного інформаційного простору. Використання «хмарних технологій» у навчанні – це наступний еволюційний крок до надання навчальному процесу властивостей доступності, адаптивності, гнучкості, відкритості та мобільності.

Приклади використання «хмарних технологій» в процесі освіти вищого мистецького навчального закладу: 1) використання Google Web Apps-додатків; 2) електронні журнали і щоденники; 3) online сервіси для навчального процесу, спілкування, тестування; 4) системи дистанційного навчання, бібліотека, медіатека; 5) сховища файлів,спільний доступ; 6) спільна робота; 7) відеоконференції; 8) електронна пошта з доменом ВНЗ; 9) використання Диску Google, файлообмінники (fex.net, depositefiles і т.д); 10) використання системи дистанційного навчання (наприклад Moodle).

Специфічним прикладом використання «хмарних технологій» є створення віртуальних архівів спільного доступу в інструментальному, вокальному, диригентсько-хоровому класах, в яких доступ до інформації та її доповнення або змінювання має не тільки викладач, а також студенти його класу.

Висновки. Отже, у час стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та активного впровадження їх у всі сфери життєдіяльності людини, у тому числі й освіти, ми повинні крокувати у ногу з часом і використовувати запропоновані нам новітні технології, особливо коли вони дійсно значно покращують систему освіти в цілому та прискорюють процес навчання і у вищому мистецькому навчальному закладі зокрема.

Коли щодня науковці та педагоги говорять про потребу модернізації та інформатизації освіти, то ефективним засобом досягнення вирішення різноманітних ми-

стецьких завдань є впровадження «хмарних технологій» у освітній процес вищого мистецького навчального закладу.

Список використаних джерел

1.Морзе Н.В. Як навчати вчителів, щоб комп'ютерні технології перестали бути дивом у навчанні? / Н.В. Морзе // Комп'ютер у школі та сім'ї. – №6 (86). – 2010. – С.10-14. 2.Використання комп'ютерних і цифрових технологій у роботі шкільного вчителя. Кетрін Нейв, Велика Британія.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http//osvita.ua – 20.11.2014.- Назва з екрану. 3.Хмарні технології [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://j.parus.ua/ua/358. – Назва з екрану.

О. В. Уманець

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Культурні реалії сьогодення, забарвлені потужними тенденціями реформування суспільного життя, переосмислення аксіологічних настанов українського соціуму, суб'єктивізації осягнення світу та накопиченого людством культурного досвіду тощо, висувають перед сучасною національною системою вищої освіти низку викликів. Передусім нагальною проблемою є складання та апробація нових траєкторій навчання, спрямованих на формування конкурентоспроможного, мобільного, ініціативного фахівця, здатного до самостійної постановки професійних питань і пошуку вирішень професійних проблем на високому рівні.

Одним із векторів формування механізмів перманентного професійного вдосконалення та самореалізації конкурентоспроможного фахівця, забезпечення його кар'єрного зростання та адаптації до змін на ринку праці сьогодні є дистанційне навчання, яке відповідає таким тенденціям сучасної освіти, як студентоцентристська спрямованість, безперервність, індивідуалізація та максимальне підвищення ініціативи студентства, актуалізація творчої дослідницької діяльності тощо.

Безумовними перевагами цієї форми навчання є соціальна досяжність, екстериторіальність, технологічність, економічна ефективність, мобільність і водночас потенційна індивідуалізованість й активізація креативного потенціалу студента, гнучка регламентація у формуванні студентом власних алгоритмів опанування навчальних дисциплін, графіку навчання та його регуляція паралельно з набуттям освіти в іншому навчальному закладі. Затребуваність дистанційного навчання детермінована також і його здатністю до сполучення процесів набуття компетентностей та власне професійної діяльності.

Проте дистанційне навчання, фундаментом якого є інтерактивне спілкування студента та викладача, містить у собі загальновизнані проблематизуючі аспекти, пов'язані з потребою переосмислення специфіки діалогу «студент-викладач» і ступеня активності його учасників.

Передусім це питання свідомого, відповідального ставлення студента до процесу навчання. Успішність дистанційного навчання багато в чому зумовлюється особистісною вмотивованістю студента, його готовністю до самоконтролю, здатністю до складання та дотримання індивідуальної навчальної стратегії, активністю в набутті та вдосконаленні компетентностей, пошуку інформації. Відсутність безпосередньої конкуренції, можливості миттєвого співставлення власних результатів і досягнень інших студентів і водночас публічність відкритість і прозорість демонстрації оновлюваних покажчиків успішності також є одними з «проблемних зон» дистанційної освіти, безпосередньо пов'язаними із відпрацюванням механізмів адекватної оцінки рівня набутих знань і власного професіоналізму, необхідних для успішної позитивної самореалізації студента як особистості та фахівця, здатного до здійснення професійних обов'язків за умов високої конкуренції.

Дистанційна освіта активізує здатності студентства до виконання групових завдань, критичного осмислення наданої інформації, постановки та групового обго-

ворення проблемних питань і передбачає свідоме уникання плагіату при необмеженій свободі використання освітніх ресурсів – опору на декларований Законом України «Про вищу освіту» принцип академічної доброчесності. Всебічна активізація ролі студента в контексті дистанційної освіти потребує формування нового методичного підґрунтя та алгоритмів здійснення навчального процесу, які резонують із такими засадничими принципами вищої освіти, визначеними в Законі України «Про вищу освіту», як академічна мобільність й академічна свобода.

Однак суттєвою складністю у процесі реалізації дистанційної траєкторії навчання є віртуалізація, безособистісність спілкування. Це детермінують необхідність перенесення уваги педагога в площину перманентного оновлення навчального матеріалу та його репрезентації в розмаїтті форм і методів – електронні версії підручників, відео-лекції, інтернет-конференції, презентації, консультації в режимі он-лайн тощо. Вагомою новелою у контексті дистанційного навчання є й формування нових методик і форм контролю якості засвоєння знань – вебінари, використання режимів форуму, чату, блогу, технологій Skype, а також постійного доступу до консультацій з викладачем (тьютором) при збереженні традиційних форм – тестових завдань, контрольних робіт, есе.

У зв'язку з цим виникає й низка нових вимог до постаті викладача – передусім наявність високого рівня суто технічної підготовки (навичок роботи у відкритій системі управління навчальним процесом Moodle, телекомунікаційних мережах, застосування новітніх інформаційних технологій). У контексті дистанційної освіти викладач є активним учасником перманентного, індивідуалізованого діалогу (в режимі «будь-де-будь-коли»), який передбачає креативність форм репрезентації навчального матеріалу, здатність до поєднання синхронних й асинхронних форм спілкування, контролю знань студентів (індивідуального й групового).

Законом України «Про вищу освіту» вища освіта репрезентована як сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей. Дистанційна освіта, як безумовно значимий модус формування означеної сукупності на професійному рівні, з огляду на віртуалізацію діалогу студента й педагога певним чином проблематизує формування тих світоглядних, громадянських засад і кола морально-етичних цінностей, що постають як особистісні характеристики фахівця.

З огляду на інтенсифікацію самостійної роботи в контексті дистанційної освіти видається можливим утверджувати, що такий алгоритм навчання активізує набуття та розвиток таких компетентностей, як здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, адаптації та дії в новій ситуації, інтенсифікує розвиток навичок міжособистісної взаємодії за умов віддаленого спілкування, вагомість якого за культурних умов сьогодення перманентно зростає, а також здатності працювати в міжнародному контексті, діяти соціально відповідально та свідомо в певному ціннісному колі та контексті певної культури.

За умов максимальної адаптації студента до специфіки дистанційної освіти результати навчання відповідатимуть загальноприйнятій у міжнародному освітньому середовищі класифікації результатів навчання (за Б. Блумом і В. Кратволлом), які в когнітивній сфері передбачають розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання, в емоційній (афективній) сфері – ціннісну орієнтацію, зокрема повагу до культурного різноманіття, організацію та концептуалізацію, зокрема визнання власної відповідальності за свої вчинки, адаптацію своєї поведінки до прийнятих системних цінностей, характеристику системи цінностей, котра передбачає наявність у особи сформованої системи цінностей, що визначає її відповідну послідовну та передбачувану поведінку, яка є позитивним ґрунтом професійної діяльності та водночас соціалізації особистості.

Дистанційна освіта, формуючи новітні конфігурації освітнього простору, значно розширює коло засобів набуття знань, формування та всебічного розвитку

компетентностей, надає можливості активізації спільних освітніх траєкторій із зарубіжними партнерами у системі світової освіти, забезпечує як інтенсифікацію полілогу в освітній сфері, відповідного тенденціям сучасної культури, так і формування засад професійної мобільності майбутніх фахівців і створює фундамент для свідомого безперервного навчання та самовдосконалення протягом життя.

Н. О. Перцева, М. К. Рокутова, И. В. Тищенко, Е. Н. Марциник

САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА – НЕОТЪЕМЛЕМЫЙ КОМПОНЕНТ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА ПО ДИСЦИПЛИНЕ «ЭНДОКРИНОЛОГИЯ»

Современные подходы и требования к педагогическому процессу позволяют рассматривать самостоятельную работу студентов как специфическую педагогическую модель, определяемую особенностями учебно-познавательных задач, воплощённых в конкретное содержание форм, типов и видов самостоятельных работ [1-3]. Самостоятельную работу можно также трактовать как деятельность, заключающуюся в рациональном усвоении и углублении знаний, развитии ключевых компетенций, как средство активизации обучающихся [4,5].

Учитывая модернизацию высшего медицинского образования, большой объём информации и достаточную сложность изучения дисциплины «Эндокринология» в сжатые сроки обучения, самостоятельная работа студентов является обязательной. Она связана с определённым объёмом учебной нагрузки и нуждается в методическом обеспечении. Правильно организованная самостоятельная работа на практических занятиях цикла «Эндокринология» обеспечивает эффективность усвоения материала.

В связи с актуальностью данной проблемы после окончания цикла проводится анонимное анкетирование студентов, направленное на усовершенствование различных видов их самостоятельной работы на протяжении цикла «Эндокринология». Учитывая актуальность, нашей целью было определить мнения студентов относительно видов и эффективности самостоятельной работы на протяжении практических занятий по циклу «Эндокринология».

Материалы и методы. В течение 2016-2017 учебного года на кафедре эндокринологии Государственного учреждения «Днепропетровская медицинская академия» было проведено анонимное анкетирование студентов 6 курса медицинского факультета при помощи опросника, составленного сотрудниками кафедры. Вопросы касались видов, предпочтений и результативности самостоятельной работы. С согласия студентов опрошено 84 человека.

Результаты. Подавляющее большинство опрошенных студентов (96,4%) отметило важность и необходимость самостоятельной работы для эффективного усвоения предмета. На основании данных анкетирования были выявлены следующие предпочтения студентов относительно форм самостоятельной работы: работа с наглядными текстовыми материалами – 62 (73,8%) лиц; просмотр видеороликов по практическим навыкам, особенностям ведения и диагностики основных эндокринологических заболеваний – 73 (86,9%) респодентов; курация пациента непосредственно в больничной палате отделения – 81 (96,4%) студент.

В понимании студентов самостоятельная работа может быть 3 видов: а) выполняемая по заданию преподавателя, но без его непосредственного участия; качество выполненной работы оценивается в учебной комнате в ходе обсуждения – 36 (42,9%); б) самостоятельно, но под контролем преподавателя, с учётом замечаний с его стороны, – 28 (33,3%); в) форма самостоятельной учебной деятельности без консультативной помощи преподавателя (у постели больного), с последующим обсуждением – 20 (23,8%) студентов.

По мнению 47 (55,9%) респондентов, для успешной самостоятельной работы студентам необходим контроль со стороны педагога, что является одним из важных факторов, мотивирующих к обучению на протяжении цикла «Эндокриноло-

гия». Это позволяет обучающимся адекватно оценить свои ошибки и стимулирует их на повышение уровня своих знаний.

В то же время всего четверть опрошенных студентов (25,0%) считает самостоятельную работу значительным резервом повышения качества процесса обучения.

По мнению большинства 61 (72,6%) респондентов формы и методы обучения самостоятельной работы на практических занятиях необходимо совершенствовать, более широко использовать на занятиях современные информационные технологии – 66 (78,6%) студентов. 68 (77,3% студентов) считают, что Днепропетровская медицинская академия достаточно обеспечена учебными и учебно-методическими материалами для успешного осуществления самостоятельной работы. В самообразовательной деятельности студенты предпочитают использовать традиционные источники знаний, такие как лекционные материалы (90,5%), рекомендуемые учебники (88,1%), методические разработки преподавателей (45,2%), интернет-ресурсы (48,8%).

Отвечая на вопрос о непосредственном значении самостоятельной работы лично для каждого из опрошенных 73 (86,9%) респондента отметили возможность сформировать профессионально важные качества врача и практически все (94,1%) выразили мнение, что могут целенаправленно определить область своей дальнейшей практической или научной деятельности.

Выводы. 1. Результаты анкетирования подтверждают понимание студентами важности самостоятельной работы для успешного усвоения дисциплины «Эндокринология». 2. Опрос студентов позволяет усовершенствовать виды и методы контроля самостоятельной работы во время практических занятий цикла «Эндокринология». 3. Результаты анкетирования целесообразно использовать при разработке методических рекомендаций для самостоятельной работы студентов.

Список використаних джерел

1.Звонников В.И. Инновационные методы оценки учебных достижений студентов / В.И. Звонников // Высшее образование. – 2006. − № 5. − С. 12−17. 2.Кунцевич З.С. Организация контролируемой самостоятельной работы студентов стоматологического факультета по дисциплине «Общая химия» / З.С. Кунцевич // Свиридовские чтения : сб. ст. Вып. 8. – Минск, 2012. – С. 286 –291. 3.Мерецький В.М. Роль самостійної роботи студентів в організації навчального процесу / В.М. Мерецький // Медична освіта. – 2015. – № 3. – С. 113–115. 4.Ходжаян А.Б. Особенности организации эффективной самообразовательной деятельности студентов в медицинском вузе / А.Б. Ходжаян, Н.В. Агранович // Фундаментальные исследования. – 2011. – № 11. – С. 149–153. 5.Чорній Н.В. Самостійна робота студентів як складова частина у підготовці спеціаліста в умовах кредитно-модульної системи навчання / Н.В. Чорній // Медична освіта. − 2014. − № 4. − С. 132−134.

Р. В. Разумний, О. О. Фастовець

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ СТОМАТОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН АНГЛОМОВНИМ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ

Загальна глобалізація робить інтеграцію української освіти у світову систему однією з важливих складових реформування вищої медичної школи. Звідси, одним з пріоритетних його напрямків є створення порівнянності національних систем навчання задля підтримки академічної мобільності та спільних освітніх програм і досліджень. З цих позицій цілком виправданим є навчання в українських вишах студентів-іноземців англійською мовою, яка натепер є універсальним комунікативним засобом.

Виходячи з вищесказаного, згідно проведеного нами опитування серед 69 студентів англомовної форми навчання, спеціальності «Стоматологія», 65,2% збираються продовжити навчання в країнах Євросоюзу та США, і лише 20,3% планують післядипломну освіту в Україні. Студенти зазначають, що така тенденція пов’язана не з недостатньою якістю викладання в українських вишах, а з більши-

ми соціально-економічними перспективами за кордоном.

На сьогодні Україна посідає 21-ше місце в світі на ринку освітніх послуг і має перспективи розвитку та закріплення цієї високоінтелектуальною послуги, яка здатна приносити непогані прибутки для країни [1]. Одночасно національна доктрина розвитку освіти, затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002, встановила пріоритет освіти в державній політиці країни, визнавши його сферою відповідності інтересів держави, що, безсумнівно, збільшує громадську відповідальність викладача за якість навчального процесу, зокрема серед студентів-іноземців.

Не дивлячись на встановлені пріоритети, існує низка складнощів, які не завжди дозволяють реалізацію очікувань.

Мета представленої роботи – окреслити проблеми в навчанні англомовних студентів-іноземців за спеціальністю «стоматологія» та запропонувати шляхи їх вирішення.

Теоретично проблема навчання студентів-іноземців полягає у здатності здійснювати навчально-пізнавальну діяльність засобами нерідної мови у нерідному матеріальному та соціокультурному середовищі. Вона має три взаємопов’язаних компоненти – мовний, загальнонауковий та адаптаційний [3]. Проблема навчання іноземців англійською мовою ускладнюється тим, що остання не є для них рідною, тому що наші студенти – це, переважно, вихідці з країн Ближнього Сходу. Отже, в них загальнонауковий компонент пов'язаний з англійською мовою, тоді як адаптаційний – з необхідністю опанування української. Більш того, для ведення хворих на стоматологічних кафедрах бажане вільне спілкування з ними. Залучення викладача в якості перекладача зменшує самостійну участь студента в практичній діяльності, в якій вони так заінтересовані. Отже, виникає потреба навчання українській мові на початкових курсах, що, по-перше, полегшить адаптацію іноземців до українського соціуму, та, по-друге, опосередковано дасть можливість підвищити якість засвоєння професійних навичок на стоматологічних кафедрах. Нарешті, не слід забувати англійське прислів’я *«Скількома мовами ти володієш, стільки разів ти людина», а також популяризацію української культури за кордоном.*

Згідно нової програми навчання фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 221 «Стоматологія» освітньої кваліфікації «Магістр стоматології», професійної кваліфікації «Лікар-стоматолог», особлива увага приділяється рівню компетенцій, як загальних, так і спеціальних (фахових). Сучасне уявлення про підготовку «магістра стоматології» передбачає не вплив того, хто навчає, на того, хто навчається, а насамперед, формування особистості, що характеризується компетентностями, тобто здатністю до різного роду діяльності. Відповідно до матриці, компетенції потребують певних знань, умінь, комунікацій, а також автономії і відповідальності. Отже, не дивлячись на нові формулювання, як і раніше, кінцевий успіх у виконанні поставленої освітньої мети досягається за умови реалізації всіх ланок педагогічної тріади «знання-уміння-навички».

Стосовно теоретичної підготовки, натепер не існує браку інформації, тим більш англійською мовою, завдяки можливостям інтернету. Проте виникає інша проблема, що полягає у здатності студента відібрати той навчальний матеріал, який йому необхідний за якістю та рівнем сприйняття. Виходячи з того, роль лекцій в навчальному процесі важко переоцінити. Їх функція змінилась з інформативної на установчу; ту, що систематизує та узагальнює. Для іноземних студентів ми наголошуємо про необхідність дискретної, максимально наочної подачі матеріалу під час лекцій, що зумовлено, насамперед, тим же «мовним бар’єром». Окрім того, особливостями роботи з англомовними іноземцями є необхідність додаткових мікролекцій під час практичних занять, побудованих за принципом дискусії-спілкування. Мета їх проведення – контроль правильності трактування та засвоєння

певних понять, методик, алгоритмів тощо.

Останнім часом для оцінки підготовки студентів, зокрема англомовної форми навчання, під час державної атестації застосовуються тести формату А, які представляють собою ситуаційну задачу з 5 дистракторами, один з яких вірна відповідь. Ми використовуємо дані тести як форму модельного об'єкту навчання, поруч з прийомом хворих в якості емпіричних об'єктів. Вони адаптовані нами також для вхідних, вихідних та проміжних контролів, починаючи з 2 курсу. Згідно нашого досвіду рівень написання тестів в середньому відповідає успішності студента за іншими критеріями.

Проте, головною відмінністю стоматологічних дисциплін від інших медичних є потреба в досконалому опануванні мануальних навичок. В цьому плані спостерігається значний прогрес, який пов'язаний із використанням фантомів, що повністю імітують зубощелепний апарат людини. Така форма навчання користується особливою популярністю серед англомовних студентів-іноземців, тому що після закінчення нашого вишу атестація в їх країнах передбачає демонстрацію мануальних навичок на таких же фантомах в тому ж форматі. Зазначимо, що в цьому році ми першими в Україні маємо досвід проведення випускного комплексного практичного-орієнтованого іспиту зі стоматології на фантомах.

Становлення світового освітнього простору, зумовлене необхідністю академічної і професійної мобільності, робить актуальною проблему збереження самобутності вітчизняної освіти в епоху глобалізації [2]. На наш погляд, ми з повним правом можемо пишатись практичною спрямованістю навчання на стоматологічних кафедрах, коли студент, на відміну від закордонних вишів, має можливість працювати з хворим.

Висновки. Кількість іноземних студентів англомовної форми навчання має тенденцію до збільшення, що пов'язано з глобалізацією освіти та конкурентоспроможністю освітніх послуг в Україні. Забезпечити якість професійної підготовки можливо лише за умови перетворення іноземних студентів з об'єктів навчання у суб'єкти шляхом застосування інноваційних інтерактивних форм освітньої діяльності.

Список використаних джерел

1. Добрянський І. / Боротьба за іноземних студентів: чекати не можна / І. Добрянський, О. Наумець // Освіта і управління. – 2011. – № 1. – С. 65-72. 2. Компетентностный поход в высшем профессиональном образовании / Под ред. А. А. Орлова, В. В. Грачева. – М.:Директ-Медиа, 2014. – 378 с. 3. Сурыгин А. И. Основы теории обучения на неродном для учащихся языке/ А. И. Сурыгин. – СПб.: Издательство «Златоуст», 2000. – 233 с.

Є. О. Симоненко, І. В. Жерносекова

ВИЩА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сьогодні високорозвинені держави світу переконливо демонструють, наскільки важливою є система вищої освіти для здійснення структурних перетворень та інноваційного розвитку. Вища освіта відповідає за стан освіченості суспільства, його здатність до розвитку та самовдосконалення. Сучасна українська вища школа починає засвоювати досвід світових новацій різного характеру, таких як поява недержавних закладів вищої освіти, виникнення форми навчання за контрактом, використовується досвід міжнародного співробітництва (обмін студентами, стажування за кордоном тощо).

Суттєвим моментом у плані реформування системи вищої освіти стала поява недержавних закладів вищої освіти, з одного боку, і платної форми навчання студентів у державних закладах, з іншого. Але все частіше дослідники цього питання доходять висновку про своєчасність платного навчання на сучасному етапі, розглядаючи його різні можливі форми.

Сьогодні в Україні формується нова система вищої школи, що знаходить своє відображення у створенні приватних закладів освіти, запровадженні багатоступеневої та багатоваріантної системи вищої освіти, наданні додаткових освітніх послуг вищими навчальними закладами [2].

На всіх стадіях розвитку суспільства на освіту і науку покладалися функції основного рушія прогресу. Немає сумніву, що вони є найефективнішою сферою інвестування, адже освіті відводиться пріоритетне місце у вихованні і формуванні в підростаючого покоління світогляду громадянина, патріота, висококваліфікованого фахівця. Громадяни, що здобули освіту належного рівня, стають головною продуктивною силою, джерелом духовної культури суспільства.

Державна політика в галузі розвитку української освіти спрямована на досягнення нею сучасного світового рівня, відродження й подальший розвиток національних науково-освітніх традицій, примноження інтелектуального потенціалу суспільства. «Розбудова системи освіти, її докорінне реформування, – наголошується в національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), – мають стати основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу науки, техніки і культури на світовий рівень, національне відродження, становлення державності та демократизації суспільства в Україні».

Освітня система будь-якої країни завжди знаходиться в процесі розвитку, зумовленому зміною цивілізаційного рівня, новими досягненнями науки, тощо. Ці процеси розвитку надалі стають все швидшими, так само, як і зміни у суспільстві. З усе більшою швидкістю зростає потік нової інформації, що вимагає нових засобів її диференціації і засвоєння. [3].

На сьогодні проблема реформування освіти в Україні усвідомлюється як дуже важлива. Основні завдання і шляхи цього реформування визначені «Державною національною програмою «Освіта»: Україна XXI століття», затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 року. Ця Програма окремо формулює стратегічні завдання реформування освіти, його пріоритетні напрямки, основні шляхи, принципи реалізації Програми. Серед визначених тут пріоритетних моментів відзначимо кілька: «відродження й оновлення національної системи освіти як найважливішої ланки виховання свідомих громадян Української держави», «формування освіченої, творчої особистостії», «формування у молоді особистісних рис громадян Української держави», «активний обмін надбанням духовної культури між усіма народами, що населяють Україну, а також з українською діаспорою» [2].

Велике значення при визначенні шляхів розвитку освіти надається інтеграційним процесам, обміну інформацією, досвідом. У галузі вищої освіти до цих напрямів додається активне міжнародне співробітництво, яке поступово все більше входить у наше життя і є одним з перспективних аспектів реформування. Таке співробітництво здійснюється у кількох напрямках. Це здобуття громадянами України освіти за кордоном; навчання іноземних громадян у вищих навчальних закладах України на контрактній основі; розробка й укладання міжнародних угод про взаємне визнання документів про освіту [4].

Ще одним важливим напрямом реформування системи вищої освіти повинен стати фінансовий бік їх діяльності, який має бути унормований у відповідності до реалій і потреб часу. Найприйнятнішим на сучасному етапі видається принцип змішаного бюджетного (державного) та приватного (недержавного) фінансування закладів вищої школи.

На сьогодні встановлення обов'язкової плати за навчання не є соціально обумовленим, хоча розширення платного сектора вищої освіти спостерігається. Але зараз він повинен регулюватися державою - як в аспекті співвіднесення кількості платних і безплатних місць, так і в аспекті встановлення розміру плати. Так, пропонують варіант, при якому оплата навчання у вищій школі залежала «від таких

чинників, як здібність, успішність і наполегливість студента, фінансова спроможність родини і держави». Також усе частіше звучать уже згадувані нами пропозиції щодо необхідності введення системи кредитів, причому «громадянам України надаватимуться кредити з низькими відсотками або зовсім безвідсоткові кредити». В Україні і раніше існувала державна система кредитування навчання, однак студенти сплачували державі 3% річних. Нині уряд пропонує позику без відсотків. Однак за низьких українських зарплат будь-який кредит стане великим навантаженням для молодих спеціалістів [2].

Отже, резюмуючи вище сказане, можна заключити, що в системі вищої освіти України сьогодні намітилося кілька основних тенденцій розвитку й реформування. Поступово, хоча й дуже повільно, розвивається тенденція до ширшого застосування української мови - як навчального предмета і як мови викладання різноманітних дисциплін. Ці процеси є однією з найбільш позитивних тенденцій, оскільки саме вища школа може стати важливою ланкою реалізації сучасної мовної політики України і сприяти процесам національного відродження й становлення України як суверенної держави із власною мовою як ознакою державності.

Із позитивних тенденцій, які повинні й надалі розвиватися, слід згадати значне посилення засвоєння різноманітного досвіду інших держав, зростання процесів міжнародного співробітництва, обміну досвідом, програми обміну студентами, стажування, взаємного визнання дипломів. Ці явища ще не мають достатнього розповсюдження, часто через мовний бар'єр, але в майбутньому вони повинні зайняти важливе місце в системі вищої освіти України.

Список використаних джерел

1.Бойко Є.М. Сучасний стан і напрямки реформування системи вищої освіти // Фінанси України.-- 1999.-- № 4.-- С. 46-51. 2.Вакарчук І. Мета реформ у вищій школі - якість і доступність освіти/ І. Вакарчук //Вища школа. - 2009. - № 4. - С. 3-30. 3.Вища освіта України: Теоретичний та науково-методичний часопис. 2(29)'2008. 4.Пасінович І.І. Досвід реформування вищої освіти в зарубіжних країнах та його використання в Україні. Львів, 2008. – Вип. 39(1). – С. 410-415.

Н. В. Стефіна

СПЕЦИФІКА ОСОБИСТІСНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

Потреба сучасного суспільства у новій людині – творчій особистості – актуалізувала потребу в новій освіті. В той же час нова освіта, педагогічна зокрема, вимагає підготовки нового духовного багатого вчителя музичного мистецтва, який здатен опанувати культурний досвід людства, усвідомити своє місце в суспільстві, здатен до творчої професійної діяльності (самовизначення, саморозвитку, саморегуляції, самоствердження) [1].

Таким чином, перед вищими навчальними педагогічними закладами виникає досить складна проблема, що включає теоретичний і практичний аспекти: за яких умов кожен студент у майбутньому стане цілісним, повноцінним суб'єктом свого власного життя та професійно – педагогічної діяльності. Це потребує суттєвої перебудови вищої педагогічної освіти в Україні, вимагає серйозного удосконалення підготовки вчителя, учнів як творчих особистостей.

Але відсутність цілісної концепції становлення творчого фахівця в педагогічному вищому навчальному закладі та соціально педагогічних умов для цього значно ускладнюють цей процес. Звичайно творче відношення особистості до життя, до праці не виникають самі по собі, а формуються відповідним стилем виховання. Тож творче зростання педагога, його творчість, активність, докорінно пов'язані з перебудовою усіх навчально – виховних структур народної освіти. В чому виявляється творча активність учителя музичного мистецтва? Аналізуючи існуючий педагогічний і власний досвід ми вважаємо, що творча активність майбутнього педа-

гога – музиканта виявляється у потребі і здатності до суспільно корисної праці, творчості, тобто до постійного руху вперед, самооновлення на основі прогресивних ідеалів суспільства. Саме тому творча активність, будучи найбільш важливою якістю особистості визначає як певний ступень її соціалізації, так і характер її соціально – професійної спрямованості.

Дану проблему ми розглядаємо у двох аспектах: 1) виховання нового творчого типу особистості вчителя; 2) більш близька перспектива – практична фахова підготовка майбутніх педагогів – музикантів до творчого виконання своєї соціально – перспективної ролі.

Беззаперечно лише творчий учитель зможе виховати учня як творчу особистість. Це потребує від майбутнього педагога – музиканта: 1) творчої мотивації діяльності; 2) глибоких знань наукових основ теорії управління дитячим колективом; 3) розуміння сутності завдань і методів виховання підростаючого покоління; 4) знання вікових та індивідуальних особливостей учнів; 5) оволодіння творчими уміннями і навичками у проведенні комунікативної, дидактичної, дослідницької, концертно – виконавської діяльності засобами музичного мистецтва відповідно до законів і технологій педагогічній творчості.

Ми вважаємо, що розвивати такі складні завдання в значній мірі допоможе практична професійно – педагогічна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва у школі. Чому? Тому, що саме педагогічна практика (пропедевтична і виробнича) інтегрує процес теоретичної підготовки студентів – практикантів із їхньою самостійною практичною професійно – педагогічною діяльністю. Така діяльність стає однією з основних форм найбільш активною, інтенсивного засвоєння і практичного застосування необхідних теоретичних знань, вироблення творчих фахових умінь та навичок, формування педагогів – музикантів як творчих особистостей в цілому.

Але в сьогоденні можливості педагогічної практики пропедевтичної (ППП) реалізуються, на нашу думку, не в повній мірі. Можливо, це зумовлено тим, що питання організації і проведення такого виду практики ще недостатньо глибоко висвітлені у науковій літературі і розроблені, що виявляється в наступному: 1) досліджені лише окремих морально – психологічних якостей, знань, умінь, навичок, що визначають творчу спрямованість особистості; 2) практичної відсутності робіт, які б висвітлювали процес становлення системи творчих якостей учителя і учня, об’єднаних такою інтерактивною властивістю як творча активність; 3) відсутності структурної моделі педагогічної практики пропедевтичної (навчальної), як важливого, інтенсивного засобу формування творчої особистості майбутнього педагога – музиканта.

Найбільшою складністю у дослідженні даної проблеми, на наш погляд, є створення нової структурно – організаційної моделі пропедевтичної практичної практики студентів ІІІ курсу факультетів мистецтв, музично – педагогічних факультетів, навчально – наукових інститутів культури і мистецтв, тобто структурних елементів: принципів, змісту ППП, технології управління, механізмів творчої діяльності студентів – практикантів. Така практична діяльність майбутніх педагогів – музикантів у сучасній загальноосвітній школі дозволяє їм побачити всю широчинь спектр професійних функцій учителя музичного мистецтва протягом VI-го семестру (16 тижнів). У процесі пропедевтичної педагогічної практики студенти поступово підходять до усвідомлення як власної соціальної ролі, так і ступеня її реалізації через творчу музично – педагогічну діяльність.

Висновки. Практична професійно – педагогічна діяльність студентів – практикантів у ході пропедевтичної педагогічної практики в загальноосвітній школі реально стимулює розвиток морально – психологічних якостей, творчої мотивації в оволодінні професією, прискорює розвиток творчих умінь та навичок майбутніх педагогів – музикантів.

Список використаних джерел

1.Дерев'яна Л. Й. Особливості творчої реалізації особистості в креативному освітньому Середовищі / Л. Й. Дерев'яна // Вісник Житомирського державного університету. – 2009. – Вип.48. – С. 27-30. 2.Закон України «Про вищу освіту» // Голос України. – 2014. - № 148. – 74 с. 3.Стефіна Н. В. Педагогічна практика студентів у школі: Навчальний посібник. [для студентів, методистів, керівників практики, вчителів шкіл різного типу]. 2-е видання / Н.В.Стефіна. – Суми : ТОВ «Друкарський дім «Папірус»«, 2012. – 82 с. 4.Стефіна Н.В. Педагогічна скринька майбутнього вчителя: Навчальний посібник для студентів, аспірантів, викладачів, методистів, керівників практики середніх та вищих педагогічних навчальних закладів, вчителів шкіл різного типу / Н. В. Стефіна. – Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2006. – 328 с.

Л. М. Червона

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ІНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТУ

Європейський простір вищої освіти (ЕНЕА) та Болонський процес стали результатом політичної волі 48 країн, які крок за кроком протягом останніх вісімнадцяти років здійснюють реформи в галузі вищої освіти на основі загальних ключових цінностей - таких, як свобода слова, університетська автономія, участь студентів, академічна свобода, вільне пересування студентів і співробітників тощо. Усвідомлення того факту, що ефективне функціонування університетів в XXI столітті можливе лише при умові їх спрямованості на розвиток власного інституційного потенціалу, призвело до пошуку нових механізмів, які здатні реально забезпечити їх конкурентоспроможність. Таким чином, тема студентського самоврядування належить до тих актуальних питань які не обходить жодна освітня система світу. Не дивлячись на велику різноманітність освітніх систем, що складалися в кожній країні під впливом історичних традицій, освіта як організований процес здійснюється спеціальними освітніми інститутами суспільства, визначаючи їх цілі, цінності, субкультуру тощо. Актуальність дослідження цієї проблеми визначається також слабкою розвиненістю механізмів, що сприятимуть взаємодії та координації зусиль всіх зацікавлених сторін проводити ефективну реалізацію завдань інституційного розвитку університетів в умовах здійснення системних реформ в освітній сфері.

У цьому контексті одним із важливих чинників зміни ситуації на краще має стати ефективне інституційне забезпечення процесу функціонування студентського самоврядування з урахуванням світового досвіду, чіткого розподілу функцій та координації діяльності органів студентського самоврядування у сфері розвитку інституційного потенціалу університетів. Крім того, важливо акцентувати увагу на тому, що створення ефективного студентське самоврядування в українських університетах не є самоціллю або кінцевим результатом в контексті сформульованих цілей в межах розбудови європейського простору вищої освіти, а є напрямком для розвитку, тобто постійним процесом, що припускає постійну зміну завдань, методів, організаційних механізмів і управлінських методик тощо. Студентське самоврядування в університетах постає формою управління, за якої студенти на всіх рівнях (від академічної групи до структурного підрозділу) мають право самостійно вирішувати питання внутрішнього управління.

Керуючись загальними принципами студентське самоврядування, має свої особливості в кожному університеті в залежності від усталених традицій та методів управління. Але у будь-якому випадку діяльність студентського самоврядування має бути скерованою на виконання місії того університету в якому воно створене. В цьому контексті для більш ефективної діяльності органів студентського самоврядування необхідно створення формалізованої нормативної бази в межах самого університету задля гармонійного «включення» студентської активності в діяльність університету. Між органами студентського самоврядування та

адміністрацією університету має відбуватися постійний діалог для узгодження діяльності на користь всього університету.

Враховуючи досвід діяльності студентського самоврядування в зарубіжних країнах, можна виділити найбільш поширені напрямки діяльності на які зорієнтоване студентське самоврядування в університетах: захист інтересів студентів; реалізація студентських ініціатив в найрізноманітніших сферах діяльності (навчальній, науковій, професійній, культурній, соціальній тощо); підвищення ефективності взаємодії між студентами та університетською адміністрацією; забезпечення студентських прав і свобод відповідно до громадянських норм, що діють у суспільстві; співпраця з державними та місцевими органами влади; організація побуту, різноманітних форм дозвілля, подорожей; допомога у працевлаштуванні студентів; створення нового інформаційного простору для студентів університету та їх зв'язок із світовими інформаційними джерелами.

Водночас, на наше переконання, головна мета діяльності студентського самоврядування в сучасних українських університетах полягає, передусім, у створенні такого середовища та умов які будуть найбільш сприятливими для самореалізації та саморозвитку кожного студента, як для власних інтересів (особистісних), так і для інтересів суспільства та держави. В цьому аспекті студентське самоврядування є важливим фактором розвитку і модернізації українського суспільства, оскільки воно виявляє потенційних лідерів та формує у них навички управлінської та організаторської роботи.

Отже, студентське самоврядування є засобом реалізації студентською громадою своїх прав, обов’язків та ініціатив через прийняття рішень і їх впровадження за допомогою власних ресурсів у сфері, що визнається адміністрацією, та у співпраці з нею, а також гарантії брати участь через своїх представників у вирішенні питань, які стосуються як студентства так і інституційного розвитку всього університету.

Студентське самоврядування можна розглядати і як практичну школу для активних студентів, і для тих, хто має бажання спробувати себе у ролі лідера, організатора, і для тих, хто прагне реалізовувати суспільно значущі проекти, що підуть на користь усій студентській громаді та сприятимуть інституційному розвитку університету. Але тільки спільні зусилля (починаючи зі студента закінчуючи керівником університету) можуть призвести до бажаного результату. Для цього треба зробити наступне :

Крок 1: Визначити цілі та пріоритети студентського самоврядування. Об’єднатися і створити студентську організацію (коли студенти об’єднуються в організацію, їхня думка стає доступною). Обрати компетентних лідерів (саме такі лідери, зможуть виявити в інших бажання і здатність допомагати самим собі). Визначити пріоритетні місцеві проблеми (котрі більшість студентів вважають за необхідне вирішити в першу чергу для покращення свого життя). Оцінити реалістичність виконання визначених завдань. Встановлювати зв’язки та відстоювати власні інтереси в різних організаціях, які займаються реалізацією програм розвитку для поступового вирішення місцевих проблем. Для досягнення бажаного результату необхідно керуватися такими принципами: послідовність і цілісність системи розвитку студентського самоврядування; адаптивність форм і способів розвитку; стимулювання студентів.

Крок 2: Вибрати методи розвитку та популяризації діяльності студентського самоврядування в університеті. Програма розвитку повинна розроблятися з урахуванням реальних можливостей студентського самоврядування, оскільки саме від них залежить вибір форм і методів діяльності. На сьогоднішній день найбільш поширеним (в європейських університетах) є такі методи як: наставництво і навчання під час спільної діяльності; курси, семінари, майстер-класи; обмін знаннями, що проводиться як всередині організації (між студентами), так і вивчення досвіду подібних організацій в інших університетах.

Для досягнення гідних результатів слід віддавати перевагу комплексному підходу: комбінувати різні методики, що враховують особливості аудиторії. Схема розвитку студентського самоврядування повинна бути послідовною і структурованою (складатися з окремих модулів). Це допоможе студентам розібратися в задачах, які постануть перед ними на кожному з етапів підготовки, освоїти необхідні навички і знання, необхідні для їх вирішення.

Крок 3: Мотивація студентства до активної участі в діяльності студентського самоврядування. Для того щоб студенти були більш вмотивованими долучатися до діяльності студентського самоврядування не можна обмежуватися лише когнітивно-інформативною компонентою. Щоб студенти були зацікавлені і в мотивовані до активної діяльності в студентському самоврядування, необхідно правильно вибудувати систему заохочень. Це необхідно зробити через те, що для більшості студентів метою перебування в університеті є навчання. Тому в якості основного стимулу до активної участі в діяльності студентського самоврядування можна використовувати результати, яких він зможе досягти в міру освоєння нових знань і залучення до нової діяльності.

С. Ф. Агарков, Е. А. Толстикова

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КАФЕДРАЛЬНОЙ ЭЛЕКТРОННОЙ БИБЛИОТЕКИ В САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ ИНТЕРНОВ И КУРСАНТОВ МЕДИЦИНСКОЙ АКАДЕМИИ

Последипломная подготовка высококвалифицированных врачей диктует необходимость совершенствования всех форм учебного процесса, особенно требуется умение ориентироваться в современном потоке медицинской литературы, находить необходимые материалы при подготовке к практическим занятиям. Интернет дает возможность доступа к огромному количеству информационных источников в многочисленных библиотеках во всем мире на разных языках. В то же время этот поиск (обычно по ключевым словам) нужной статьи или книги на сайтах в интернете или на персональных компьютерах преподавателей (зачастую находящихся в разных зданиях) представляет собой нелегкую задачу. Ориентироваться в таком массиве информации (тысячи статей, монографий, презентаций, учебных фильмов, методических указаний) очень сложно. В современной практике для облегчения работы как пользователя, так и разработчика с большими объемами информации используются специальные прикладные программы – СУБД (система управления базой данных).

Цель исследования. Разработать электронную базу кафедральных учебных документов в приложении Access операционной системы MS Windows, позволяющую находить информационные ресурсы по названию модуля, теме занятия и узловым вопросам.

Материалы и методы. Поисковая система состоит из трех уровней: 1-й уровень – название модуля, 2-й уровень – тема (или номер) занятия, 3-й уровень – узловой вопрос. Информация об уровнях хранится в соответствующих таблицах базы данных: TblModule, TblZan и TblPoint. Пользовательский интерфейс представляет собой блок поиска информации и блок ее отображения на монитор компьютера.

Блок поиска информации содержит три поля со списком. Первое поле отражает список модулей, доступных пользователю; второе – список занятий (тем занятий и номер занятия); третье поле – узловые вопросы, обсуждаемые на выбранном занятии. Блок отображения информации состоит из полей, содержащих фамилии авторов электронного ресурса, библиографические данные, текстовую и/или мультимедийную информацию (презентация, учебный фильм и пр.).

Предполагается, что пользователь имеет минимальные навыки обращения с компьютером: включить машину, запустить соответствующее приложение (СУБД

Access). При обращении к блоку поиска информации пользователь выбирает интересующий его модуль, тему занятия и узловой вопрос, приступает к изучению материала. На усмотрение кафедры возможно сохранение найденного материала на электронный носитель (флэш-память).

Результаты и их обсуждение. Работа с электронными ресурсами требует определенных навыков. У интернов базовые навыки работы с компьютером не вызывают затруднений. Как правило, интерны могут включить-выключить компьютер, выбрать рекомендованное приложение, найти необходимый модуль, тему занятия и узловой вопрос. Ознакомившись с полученной информацией, интерн может записать ее на имеющийся у него носитель (флэш-память) для повторного использования как в течение практического занятия, так и вне его, в качестве внеаудиторной работы. Так как блок поиска информации работает с фиксированными параметрами (модуль, тема занятия и узловой вопрос), пользователь практически безошибочно находит нужный материал, что можно характеризовать в современных терминах как коммуникативная удача [1].

Некоторые курсанты, не имеющие достаточной практики с электронными устройствами, испытывают затруднения в выполнении поставленной задачи – самостоятельно выбрать приложение на компьютере, перейти к блоку поиска информации, найти нужный материал. Однако спустя некоторый период адаптации (от 5 до 20 минут) затруднений в работе не отмечалось.

Задача преподавателя – перенести имеющуюся информацию с кафедральных компьютеров в электронную базу данных. Другими словами, недостаточно создать методические указания в электронном редакторе, например, в MS Word'е, требуется затратить некоторые усилия по внесению этой информации в базу данных.

Выводы. Разработанная система обеспечивает быстрый поиск требуемой информации, не требует значительных финансовых и человеческих ресурсов и может быть рекомендована для широкого внедрения на университетских кафедрах.

Список использованных источников

1.Принципы успешной коммуникации на основе гипертекста. Вестн. Волгогр. Гос. Ун-та. Сер.2, Языкозн. 2016. Т.15.N 3. С.37- 46.

О. О. Бондарева, І. В. Тищенко

НАВЧАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДИЧНОМУ ВИШІ: ПОГЛЯД ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Кількість іноземних громадян, які вирішили здобути фахову освіту в незалежній Україні, значно зросла і збільшується з кожним роком. За даними Держстату та Міністерства освіти України, на початок 2016/2017 н.р. в Україні навчалось 52147 іноземців з кількох десятків країн світу [1]. В 20 медичних вишах навчається близько 38% від загальної кількості іноземних студентів в Україні. Найбільш популярні медичні виші Запоріжжя, Вінниці, Одеси, Києва, Дніпра [2]. Така кількість студентів вимагає адаптації всіх ланок навчального процесу: перекладу навчальних програм, підручників, методичних посібників, відповідної мовної підготовки викладачів та студентів, забезпечення проживання та сприяння культурному та релігійному життю іноземців тощо [3]. Якщо це не враховувати, молоді люди губляться, замикаються в собі та погано вчаться.

Мета роботи – визначити та оцінити окремі соціально-демографічні показники та виявити певні проблеми, що виникають під час навчання іноземних студентів.

Матеріал та методи. Співробітниками кафедри ендокринології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» (ДМА) була розроблена тематична анкета, яка містила питання стосовно соціально-демографічної характеристики іноземних студентів, їх мотивації до отримання медичної освіти та намірів віднос-

но професійного майбутнього. Анкетування проводилось серед студентів 4 та 6 курсів міжнародних факультетів (19 та 17 осіб відповідно), що навчались у ДМА за спеціальністю «лікувальна справа» в 2016-2017 н.р. В останній день циклу практичних занять на кафедрі було роздано 36 анкет. Присутні на занятті були опитані анонімно, за згодою. Опитувані мали змогу відповісти на питання у спеціально виділений час наприкінці заняття.

Отримані результати. Всі анкети були повернені, заповнені повністю або частково. Чоловіків виявилось 31 особа, жінок 5 осіб. Вікова категорія аудиторії: 20 - 26 років (середній вік 23,8±1,8 року). Географія та національна приналежність опитаних: Сирія (8 осіб), Індія (6 осіб), Узбекистан (4 особи), Туркменістан, Китай, Йорданія (по 3 особи), Палестина, Ізраїль, Марокко (по 2 особи), Казахстан, Росія, Саудівська Аравія (по 1 особі). Вихідців з країн колишнього СРСР - 25%.

Житло. На час перебування в Україні всі студенти не перебували в офіційному шлюбі. Більша їх частина мешкала в гуртожитку для іноземних студентів, решта винаймала приватне житло одноосібно або з товаришами (63% проти 37%).

Мовна підготовка. Чверть студентів навчалась англійською мовою, решта – російською. Останню окремі студенти вивчали на підготовчому відділенні ДМА (15 осіб). Дещо легше було навчатися студентам з колишнього СРСР, які російську мову чують з дитинства (9 осіб). Окремі представники країн арабського світу твердять, що вивчали мову самотужки під час перебування в Україні (3 особи). Більше половини студентів (19 осіб) має рідних, які вчаться або навчалися в Україні раніше.

Більшість студентів (92%) вважає, що їхніх знань російської цілком вистачає для побутового спілкування, розуміння лекційного матеріалу (80%), спілкування з викладачем (92%) та пацієнтами в клініці (86%). Серед решти студентів майже кожний десятий визнає, що йому досі не вистачає мовних знань для побутового спілкування та розуміння викладача, ще більшій кількості опитаних це заважає засвоювати лекційний матеріал та порозумітися з хворими під час практичних занять (20% та 14% відповідно)!

Традиції та спілкування. Більше третини студентів (13 осіб) повідомили, що спілкуються з земляками в місцевих земляцтвах (в узбецькому та арабському осередках, в місцевій єврейській общині). Доволі велика кількість студентів зізналися, що час від часу мають труднощі з релігійними відправами (7 осіб) та вже зазнавали утисків за релігійними, расовими та язиковими ознаками (7 осіб).

Харчування. Близько 40% студентів визнають труднощі з вибором продуктів; переважна більшість опитаних готує з них національні блюда (89%), проте не обминають й місцеві страви (64%) та фаст-фуд (47%).

Вибір фаху. Половина студентів має родичів-медпрацівників. Фактично дві третини (65%) студентів обрали фах під впливом родини. Решта не пояснили, чому зробили свій вибір. Майже третина опитаних (28%) вважає, що фах лікаря надасть їм повагу людей на батьківщині. 16 (44%) студентів пояснили, що вступили до медичного вишу завдяки ретельній підготовці. Решта зізналися, що вступали, сподіваючись на везіння.

Всі студенти розраховують, що їх грошовий дохід в майбутньому забезпечить всі потреби – матеріальний добробут, можливість подальшого навчання, подорожі т. ін. Ніхто із студентів не обрав твердження, що «медицина - це бізнес, де товаром є здоров'я людини».

Поодинокі особи не виключають, що можуть залишитися працювати в Україні (2 студенти), решта планує повернутися на батьківщину та працювати лікарями, не зважаючи на будь-які складнощі в майбутньому. Також тільки двоє опитаних розмірковують про кар'єру науковця.

Якість навчання. Досвід викладання доводить, що і серед вітчизняних, і серед іноземних студентів є дуже старанні, які досягають успіхів в навчанні. Але деякі з великими зусиллями долають процес навчання. Частина у виникненні труднощів поси-

лається на мовний бар'єр (39%), який до того ж обумовлює складнощі в роботі з хворими (39%). 64% студентів скаржаться на великий обсяг навчального матеріалу.

Більшість студентів дякують за рівень викладання. Але чимало студентів (33%) повністю або частково не задоволені якістю навчання. 47% студентів не будуть рекомендувати навчання в цьому виші (Україні).

Висновки. 1. Інтерес до отримання вищої медичної освіти в Україні залишається на доволі високому рівні. 2. Існують певні особливості навчання іноземних громадян, які частково пов'язані із побутовими умовами та мовними проблемами. 3. Ефективне навчання даної категорії студентів в українських медичних вишах можливе завдяки постійній модернізації навчальних програм, підручників, методичних розробок. Підвищення ефективності навчання іноземних студентів-медиків потребує постійної модернізації учбових програм, підручників, методичних розробок. 4. Подолання мовного бар'єру сприятиме підвищенню якості вивчення теоретичного матеріалу та роботі з хворими в клініці. 5. Регулярні опитування іноземних студентів під час процесу навчання щодо їх мотивації та стосовно оцінки якості отриманої вищої освіти дозволять своєчасно виявляти існуючі проблеми соціальної адаптації та навчання та вносити корективи до методик викладання дисциплін іноземним громадянам.

Список використаних джерел

1.Державна служба статистики України. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2016/17 навчального року [Електронний ресурс] // Статистичний бюлетень. - Київ. – 2017. - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html. 2.Український державний центр міжнародної освіти : Освіта для іноземців [Електронний ресурс]. – 2017 - Режим доступу: studyinukraine.gov.ua/. 3.Лисак О.Б. Освіта іноземців в Україні: сучасний стан, проблеми та маркетинговий погляд на шляхи їх подолання / О.Б.Лисак // Вісник Вінницького політехнічного інституту. - 2016. - № 4. - С. 102-107.

И. Н. Бондаренко, В. Ф. Завизион, Д. И. Аверин

УЛУЧШЕНИЕ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ С ПОМОЩЬЮ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО КУРСА ОНКОЛОГИИ

Онкология занимает 2 место в структуре смертности людей в мире, а студенты медики не обладают достаточными знаниями для формирования профессионального мнения и критического мышления. Также, большинство из них, не знают принципов ведения и написания научной работы. Приходя на цикл Онкологии, студенты обладают минимальными знаниями в данной специальности. Средний уровень написания вводного контроля составляет около 40% (n=389). Цикл онкологии на 5 курсе составляет 90 академических часов, из них 20 лекционных и 20 часов самостоятельной работы. И 30 часов из них 12 практических для студентов 6 курса.

Кафедра онкологии организовала постоянный внеучебный летний трехнедельный курс, названный Летняя Школа Онкологии (ЛШО) для повышения уровня знаний студентов 4-6 курса и интернов с написанием научной работы, мастер классами, терапевтическими и хирургическими практическими навыками, повышением мастерства работы с пациентом. совместно со студенческим научным обществом (СНО) кафедрой были организованы этапы отбора участников и проведения школы, разработаны расписание ЛШО на 15 дней (15 занятий или 135 академический часов), 17 тем, 13 мастер классов, зарегистрировано всех участников школы на региональную медицинскую конференцию.

Этап отбора участников. За 1 месяц до отбора, на базе кафедры было объявлено о проведении Первой Летней Школы Онкологии для студентов 4-6 курса и интернов, с указанием время и места. Была подготовлена анкетная Google-форма для регистрации участников. В ней был предложен первичный контроль знаний студентов, основываясь на 25 тестовых заданиях. Каждое из заданий оценивались

от 1 до 5 баллов, в зависимости от сложности поставленного вопроса. Максимальное количество баллов составляло 54 (12 тестов легких, 5 средний, 3 средних с несколькими вариантами ответа, 2 тяжелых с одним вариантом ответа и 3 тяжелых с несколькими вариантами ответа). Средний бал всех участников отбора составил 18 (n=27), а средний бал участников школы 24 (n=11).

В течении одного месяца желающие могли зарегистрироваться на ЛШО. В последующем был проведено собеседование, где участникам было предложено ответить на 4 вопроса с короткими вариантами ответа (11 вариантов) и ответить на 1 из 4 дискуссионных вопроса, ответы на которые были подготовлены участниками дома.

По итогам тестирования, устного опроса и дискуссии было отобрано 11 человек 5-6 курса, которые были наиболее заинтересованы в прохождении данного курса. Всем участникам ЛШО была выслана вторая анкетирующая Google-форма для определения тематики научной работы в рамках данного мероприятия. За 2 недели до старта ЛШО был разработан сайт, на котором участники школы могли найти информацию о месте и времени проведения школы, расписание учебного дня, календарно-тематический план занятий, учебную литературу и полезные интернет источники. Одновременно была создана группа на Facebook для коммуникации и объявлений. Кафедрой онкологии и медицинской радиологии было оговорено данное мероприятие с руководством Городской многопрофильной больницы №4 г. Днипро. СНТ кафедры онкологии разработало 13 актуальных для медицинских студентов мастер классов, а также договорилось с хирургическими и терапевтическими интернами о проведении некоторых из них.

Результаты. По итогам Первой Летней Школы Онкологии было проведено финальное тестирование. Средний бал составил 49 (max=54).

Все полученные данные тестирования мы сравнили с 3-мя группами студентов (n=89) 5 курса, которые проходили те же тестовые контроли, что и участники ЛШО (вступительный, 1-промежуточный, 2-промежуточный, и финальный).

Выводы. Для студентов медицинских ВУЗов недостаточно длительности цикла онкологии 90 академических часов для изучения и усвоения дисциплины. Знания у студентов являются достаточно неполными. Дополнительный курс (Летняя Школа Онкологии) увеличивает уровень познаний мотивированного студента в специальности в среднем в 2 раза ($p<0,001$), основываясь на тестовом контроле, помогает научиться правильно делать научную работу, увеличивает уровень умений работы с пациентами и хирургическими навыками, учит критически воспринимать получен-

ную информацию, основываясь на принципах доказательной медицины.

Проведенные мастер классы, помогают студентам научиться писать мотивационные письма, CV, правильно оформлять научную работу и делать презентации, принципам само- и взаимомотивации. Проведённый хирургический курс позволил курсантам оценить свои мануальный навыки, повысить их уровень, более конкретно ознакомиться работой хирурга в онкохирургическом отделении. Вероятно, что данный блок, как и вся Летняя Школа Онкологии повлияли на профессиональную ориентацию студентов-выпускников.

На следующий год в программу Летней Школы Онкологии планируется добавление English speaking club с носителями языка и введение протоколов для домашней работы.

О. О. Толстікова, С. Ф. Агарков

КОМПЕТЕНТНОСТНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ЛІКАРЯ-ІНТЕРНА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Безперервна професійна освіта лікаря на сучасному етапі базується на збереженні та поглиблені знань та навичок з урахуванням змін потреб пацієнта та розширення можливостей рішення професійних завдань [1] .

На етапі інтернатури важливою метою навчання являється забезпечення та підтримання на повинному рівні компетентності.

Під компетентністю розуміють здатність застосовувати отриману теоретичну підготовку, засвоєні практичні навички та вміння у сукупністю з особистими якостями для успішної діяльності в тій чи іншій професійній галузі [1].

Основними видами післядипломної професійної освіти лікарів-інтернів є очне та заочне навчання, яке дозволяє удосконалювати знання та вміння з конкретного розділу професійної діяльності.

Необхідно підкреслити, що освітні технології на післядипломному етапі підготовки лікарів-інтернів включають лекції, практичні заняття з обговоренням історій хвороб складних пацієнтів, розв’язанням помилок на різних етапах медичної допомоги, а також семінари, участь у науково-практичних конференціях та інше.

Найбільш оптимальним видом лекції для інтернів на сучасному етапі є її інтерактивний тип, тобто окрім викладання лекційного матеріалу у вигляді мультимедійної презентації, залучання слухачів до активної дискусії викладеного лекційного матеріалу шляхом питань до аудиторії. Це дозволяє забезпечити зацікавленість лікарів-інтернів у розв’язанні проблеми, якій присвячена лекція, активує клінічне мислення, допомагає отримати сучасні дані щодо діагностиці та лікуванні тих чи інших захворювань.

З метою контролю знань та навичок лікарів-інтернів застосовується тестовий контроль, значущість якого з кожним роком все збільшується у зв’язку з необхідністю складання тестового іспиту «КРОК 3». З урахуванням нашого досвіду, тестове on-line тренування лікарів-інтернів забезпечує кращі результати в складанні тестового іспиту»КРОК 3».

Протягом заочного навчання у частини лікарів-інтернів іноді виникають проблеми, які пов’язані з тим, що у більшості лікувально-профілактичних закладів відсутні необхідні умови для самоосвіти лікарів у зв’язку з відсутністю доступу до Інтернет-ресурсів, що допомагають забезпеченню якісної та актуальної медичної інформації. Поряд з цим, у частини лікарів-інтернів досить низька мотивація до самоосвіти.

У той же час, зміна вимог пацієнтів та їх батьків до рівня медичної допомоги, урахування сучасних діагностичних та лікувальних тенденцій, потрібують подальшої оптимізації післядипломної освіти лікарів-інтернів.

Важливим розділом є удосконалення практичних навичок та вмінь інтерпрету-

вати результати клініко-лабораторних та інструментальних обстежень, з логічного обґрунтування діагнозу та проведення диференціальної діагностики.

Для забезпечення інтеграції освіти в Україні у міжнародний освітній процес необхідно подальше удосконалення освітніх технологій, подолання існуючого іноді перекосу у бік теоретичної підготовки на етапі післядипломної вищої освіти, подальше впровадження компетентностного підходу.

Особливу увагу слід приділяти формуванню таких компетенцій, як комунікаційні здатності лікаря-інтерна у спілкуванні з пацієнтами, їх родичами та колегами. Важливим аспектом підготовки лікаря-інтерна являється постійне дотримання принципів етики та деонтології. Безумовно засвоєння та вдосконалення цих компетенцій неможливе без участі викладачів, які повинні намагатися бути прикладом у цьому для кожного лікаря-інтерна.

В професійній освітній системі важливу роль відіграє самопідготовка лікаря-інтерна і такі освітні технології як самостійний пошук необхідної інформації шляхом застосування Інтернет ресурсів, вивчення періодичної медичної літератури, участь в проведенні науково-практичних конференцій, дискусій, семінарів, «круглих столів» та інше. Ураховуючи ці завдання, потрібно удосконалення матеріально-технічної та навчально-методичної баз кафедр, на яких навчаються лікарі-інтерни. Важливо застосовувати такі технології, як проблемно-орієнтований підхід, майстер-класи, тощо. Необхідно створювати умови для навчання, що дозволяють інтернам працювати в Інтернеті, отримувати доступ до електронних навчальних та методичних посібників, рекомендацій, основаних на принципах доказової медицини.

Дуже важливою з нашої точки зору є дотримання лікарем-інтерном принципів діагностики та лікування різноманітних хвороб, які відображені у сучасних Українських та міжнародних діагностичних та лікувальних протоколах.

Таким чином, з метою підвищення якості медичної допомоги, необхідна не тільки модернізація сучасних освітніх технологій але й подальший акцент на формування компетенцій лікарів-інтернів.

Список використаних джерел

1. Osuch W. The influence of Bolonia Declaration principles on the process of training // Quality of Higher Education and present-day challenges. Siedlce: 2011. – P.59-71.

Л. И. Хмельникова, В. С. Бильчук

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ-ПРОВИЗОРОВ

На протяжении последнего десятилетия проблеме мотивации студентов уделяется достаточное внимание. В работах А.Д. Барабаша [1] и А.А. Вербицкого [3] подробно рассмотрены методы ситуационного обучения, внедряют профессиональные задачи как эффективный способ заинтересовать аудиторию и стимулировать к ответственному подходу к изучению предмета. Однако, с нашей точки зрения, мотивации студентов-провизоров уделяется недостаточное внимание. Учитывая специфику подготовки будущих провизоров, следует расставить большие акценты на самостоятельную работу студентов, активно привлекать их к творческой и научно-исследовательской работе. Такой подход позволит еще со студенческой скамьи воспитать будущего специалиста как личность способную мыслить самостоятельно и принимать решения в неординарных ситуациях, которыми так богата медицинская практика.

Цель настоящей работы: раскрыть основные проблемы обучения, с которыми сталкиваются иностранные студенты при изучении химических дисциплин и наметить пути их совершенствования.

Проблемой для иностранных студентов является недостаточное знание украинского (русского) языка [2, 4]. Из-за этого они испытывают дискомфорт и трудности на бытовом уровне и в процессе обучения. Практика работы с иностранными студентами показывает, что стрессовыми факторами для иностранных студентов являются: трудности во время подготовки к занятиям, особенности нашей педагогической системы образования, климатические различия, длительное проживание вдали от семьи, как правило, отсутствие активного участия в социальной жизни учебного заведения, города. В то же время овладение профессией провизора, выполнение профессиональной деятельности требует от иностранных студентов высокого уровня профессиональных и коммуникативных навыков [4].

Одной из проблем в работе с иностранными студентами является недостаточно хорошее владение английским языком преподавателями, которые обучают студентов - иностранцев. Для ликвидации этого недостатка проводятся курсы подготовки и повышения квалификации преподавательского состава.

Необходимо решать проблему, связанную с недостатком, а иногда и отсутствием литературы на английском языке, для студентов. На нашей кафедре за последние 5 лет все презентативные лекции подготовлены на английском языке, но этого не достаточно для повышения качества обучения. В настоящее время готовим учебное пособие на английском языке. Однако, как показала практика, этого недостаточно для понимания изложенного материала нашими студентами, большинство из которых – выходцы из арабских стран, для которых английский не является родным языком.

Ещё одной проблемой, требующей решения, является расширение компьютерной и экспериментальной баз, мультимедийных программ, имитирующих возникновение типовых химических процессов.

Необходимо обратить внимание на недостаточное участие студентов-иностранцев в научно-исследовательской деятельности кафедры. На практических занятиях необходимо увеличить объем самостоятельной работы студента с последующим разбором и решением ситуационных задач. Эффективность обучения могут повысить проведение индивидуальных и групповых консультаций, круглых столов, «дискуссионных клубов» по изученным темам занятий и расширение методической базы кафедры за счёт мультимедийных демонстраций не только в лекционной аудитории, но и на практических занятиях.

После прочтения лекций, на которых использовались видеоматериалы (слайды, короткометражные фильмы и ролики, схемы), объясняющие суть и механизм химических процессов, студенты-иностранцы проявляют огромный интерес к изучаемому предмету. Потому мы рекомендуем весь лекционный курс для иностранных студентов готовить в виде мультимедийных презентаций со слайдами, доступ к которым у студента должен быть постоянным.

При подготовке к практическим занятиям большинство иностранных студентов активно используют Интернет-ресурс.

Преподаватель при подготовке к занятиям должен оказать активную помощь студентам в выборе литературы, предложить специальные методические указания, которые на сегодняшний день есть в достаточном количестве в медицинской базе, и использовать при пояснении учебных тем. При этом важно использовать большое количество демонстрационного материала в виде схем, рисунков, таблиц. Реализация современной образовательной концепции требует активного вовлечения студентов в процесс обучения. На практических занятиях в рамках этой программы следует не только рассматривать тематические ситуационные задачи, но и предлагать, по желанию студентов написание рефератов с более глубоким изучением проблемы для дискуссии.

Желательно в конце года проводить анкетирование иностранных студентов с целью получения информации о качестве преподавания и эффективности усвоения знаний.

Уверены, что все вышеизложенное поможет иностранному студенту полноценно адаптироваться к условиям и системе образования в Украине.

Положительными моментами в получении образования студентов-иностранцев можно считать следующие: относительно низкая оплата за обучение в высшем учебном заведении, высокая квалификация профессорско-преподавательского состава, возможность продолжать обучение в магистратуре европейских и американских университетов после получения степени бакалавра.

Таким образом, обучение иностранных студентов на английском языке является перспективным развитием в системе образования. Но данная система обучения требует совершенствования и постоянного изменения. Сегодня необходимы усовершенствования, которые не требуют значительных капиталовложений, а именно: визуализация и компьютеризация учебного процесса, расширение методической базы, что может существенно повысить качество обучения иностранных студентов.

Список использованных источников

1. Барабаш О. Д. Педагогічні ситуації як елемент технології розвивального навчання учителів у післядипломній освіті / О. Д. Барабаш // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – 2014.– II(14), Issue 27. – P. 11-15. 2. Белозерцев Е. П. Педагогика профессионального образования // Е.П. Белозерцев, А. Д. Гониев, А. Г. Пашков – М. : Изд. Центр «Академия», 2004. – 386 с. 3.Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе : контекстный подход : [метод. пособ.] / А.А.Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 207 с. 4. Грищак В. З. Особливості періоду соціальної адаптації іноземних студентів протягом перших років навчання в українському ВНЗ / В. З. Грищак, І. Г. Молоткова. – Фахова підготовка іноземних громадян в Україні : сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали міжн. наук.–практ. конф. (4-6 лют. 2002 р.). – К., 2002. – С. 3-7.

Т. Г. Ярних, В. В. Ковальов

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

В контексті реформування системи освіти та повсюдного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в навчальний процес виникає необхідність критичного осмислення можливостей використання технічних засобів в модернізації навчального процесу та напрацювання дидактичних матеріалів за новими освітніми стандартами [2].

Підвищення якості освіти є однією з основних задач нашої держави. Сучасна система навчання є інформаційною інфраструктурою, яка не може ефективно функціонувати без урахування індивідуальних особливостей студентів. Використання досвідченими викладачами інтерактивних інструментів для передачі досвіду і знань студентам - один з шляхів підвищення якості навчання. На сучасному ринку комунікаційних технологій існують програмні комплекси, що сприяють візуалізації технологічних процесів, це в свою чергу необхідно для розвитку професійних здібностей майбутніх магістрів практичної фармації [2].

З метою підвищення ефективності підготовки студентів до занять з аптечної технології ліків, колективом кафедри технології ліків створено, електронний навчальний посібник для самостійної роботи студентів. Його розроблено за стандартами кредитно-модульної системи навчання, відповідно до робочої програми з «Аптечної технології ліків» та на основі багаторічного досвіду викладання цієї дисципліни, з використанням платформи Moodle, наданої ЦДТН НФаУ [3].

Запропонований посібник містить прямі посилання на лекційний матеріал, гіпертекстовий підручник, додаткові мультимедійні матеріали, відео записи технологічного процесу приготування ліків, властивості лікарських речовин, особливості технології конкретних лікарських форм, технологічні схеми та нормативну документацію з приготування ліків в умовах аптек. Перевагою посібника є наявність функціональної можливості для самоконтролю студентів у вигляді тестування, ро-

зрахунків та обрання раціональної технології приготування лікарського препарату за рецептом. Студенти можуть самостійно перевірити рівень засвоєння матеріалу, шляхом автоматичного оцінювання. Викладач також має змогу проаналізувати систематизовані результати з якості підготовки студентів та звернути особливу увагу на незрозумілі питання на лабораторному занятті [3].

З метою вдосконалення практично-орієнтованої складової навчання, на кафедрі технології ліків проводяться навчально-виробничі заняття з використанням відео-конференц зв'язку та сучасних засобів механізації. У ході яких, окрім роботи на сучасному обладнанні, студенти мають змогу в online – режимі поспілкуватися з провізорами-технологами та завідувачами аптек з усієї України. Майбутні роботодавці можуть оцінити рівень підготовки студентів, задати запитання та проконтролювати технологічний процес приготування ліків.

Сучасний ринок інформаційних технологій щороку пропонує інноваційні рішення для досягнення поставленої мети і одним з них є використання інтерактивної дошки. Пристрій функціонує на основі 4 компонентів: комп'ютера, мультимедійного проектора, відповідного програмного забезпечення та безпосередньо інтерактивної дошки. Використання інтерактивної дошки розширює можливості для викладачів і студентів університету, педагогам надається можливість наносити креслення і робити написи прямо поверх відкритих додатків, що економить час і сприяє візуалізації інформації, що надається [1, 4].

Наріжним каменем розвитку технологій навчання, стає підготовка викладацького складу, збільшення навантаження, необхідність проходження спеціалізованих курсів підвищення кваліфікації. Творча робота по створенню цікавих і ефективних інтерактивних занять вимагає значних витрат часу і кропіткої праці.

Разом з цим далекоглядний керівник розуміє важливість підвищення якості навчання, яке в свою чергу сприятиме зростанню престижу університету. Тільки так ВНЗ стане популярним у потенційних абітурієнтів, а це основна передумова до його динамічному розвитку. Використання досягнень ринку сучасних технологій - перший крок на шляху до поставленої мети, інтерактивна дошка є допоміжним засобом. Характерними особливостями сучасних пристроїв є: сумісність з різноманітними програмами в залежності від предмета; посилення подачі матеріалу, що допомагає педагогам ефективно працювати з сайтами та іншими веб-ресурсами; надання розширених можливостей для обговорення в аудиторії; можливість демонстрації наочних відеоматеріалів; динамічне використання ресурсів і розвиток мотивації. У студентів покращується пізнавальна діяльність та розвиваються комунікативні навички. За допомогою інтерактивної дошки можна організувати самостійну або колективну форму роботи на лекції або практичному занятті [4].

Безумовно, не можна розраховувати на стрімке підвищення успішності студентів, але як показує практика, учні виявляють більшу зацікавленість до наданої інформації, активніше вступають в дискусії, і висловлюють власну думку. Ефективність використання сучасного пристрою не викликає ніяких сумнівів [1-4].

Список використаних джерел

1. Гильмутдинов А. Х. Электронное образование на платформе Moodle [Электронный ресурс] : учеб. пособие / А. Х. Гильмутдинов, Р. А. Ибрагимов, И. В. Цивильский. – Казань : КГУ, 2008. – Режим доступу : http://old.kpfu.ru/fpk/bin_files/moodle!7.pdf. 2. Гриб'юк, О.О. (2015) Cognitive theory of computer oriented system training natural and mathematical sciences and implementation verbal and pictorial layout [Электронный ресурс]: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору, 36 (64). pp. 158-175. ISSN 2308-5126 Режим доступу : http://lib.iitta.gov.ua/11187/. 3. Організація самостійної роботи студентів кафедри технології ліків у системі дистанційного навчання : метод. рек. для викладачів / Т.Г. Ярних, О.А. Рухмакова, В.В. Ковальов та ін. – Х. : НФаУ, 2014. – 20 с. 4. Янченко М. С., Ермолаева В. В. Использование интерактивных досок [Электронный ресурс]: Молодой ученый. – 2014. – №5. – С. 26-29. Режим доступу : https://moluch.ru/archive/64/10229/.

К. Є. Суятинова

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ» У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів в Україні розпочалася з визнанням соціальної роботи як професійної діяльності – з 1991 року [1]. Останні років десять відчувається гостра потреба у спеціалістах соціально-педагогічного профілю, здатних реалізовувати завдання соціальної політики України. Таких спеціалістів готують у закладах I – IV рівнів акредитації (дотримуючись принципу наступності та послідовності професійної підготовки). Професійна підготовка спеціалістів має здійснюватися шляхом формування конкретних професійних умінь у певних соціально-педагогічних умовах.

На сьогоднішній день процес соціалізації особистості є психолого-педагогічною проблемою, дослідженням різних аспектів якої займалися такі вчені як, Т. Алєксєєнко, Б. Ананьєв, Г. Андрєєва, Н. Андрєєнкова, О. Безпалько, І. Богданова, О. Брім (O. Brim), С. Уіллер (St. Wheeler), Т. Василькова, Ю. Василькова, О. Газман, Н. Голованова, І. Зверєва, А. Капська, І. Кон, Ю. Косенко, Б. Ломов, А. Мудрик, Б. Паригін, Т. Парсонс (T. Parsons), О. Паскаль, Ж. Піаже (J. Piaget), І. Рогальська-Яблонська (І. Печенко), С. Савченко, С. Харченко, С. Хлєбік, Є. Якуба та ін., які вивчали сутність терміна, розвивали основні положення щодо його виникнення, розвитку та значення у сфері психологічної, педагогічної та соціально-педагогічної наук.

Проблема професійної підготовки соціальних педагогів досліджувалася вітчизняними та зарубіжними вченими (О. Безпалько, К. Дубровіною, І. Звєрєвою, А. Капською, Л. Коваль, Г. Лактіоновою, С. Марченко, Л. Міщик, В. Поліщук та ін.). У фундаментальних роботах науковців було проаналізовано сутність, зміст, технології соціально-педагогічної діяльності, особливості підготовки соціальних педагогів до виконання своїх професійних функцій.

Розробці соціально-педагогічних характеристик процесу соціального становлення особистості присвячено праці О. Безпалько, А. Бодалева, І. Звєрєвої, А. Капської, І. Кона, А. Мудрика та ін.

Соціальні педагоги вважають соціалізацію процесом входження людини в суспільство разом із його соціальними зв'язками та інтеграцію в різні типи соціальних спільнот, унаслідок чого відбувається становлення соціального індивіда [3]. Соціалізація, на думку А. Капської, це процес послідовного входження індивіда в соціальне середовище, що супроводжується засвоєнням та відтворенням культури суспільства унаслідок взаємодії людини зі стихійними та цілеспрямовано створюваними умовами життя на всіх її вікових етапах [4, с. 52].

Метою публікації є обґрунтування змісту та методичних засад викладання дисципліни «Соціалізація особистості» студентам напряму підготовки 231 Соціальна робота.

У навчальному плані підготовки майбутніх соціальних педагогів у навчальних закладах курс «Соціалізація особистості» входить до нормативної частини циклу фундаментальної і природничо-наукової підготовки. Згідно з навчальним планом, навчальна дисципліна «Соціалізація особистості» викладається студентам на 2 курсі. Обсяг її складає 90 годин, з них лекцій – 18 годин, практичних занять – 36 годин, самостійна робота – 36 годин.

Викладання курсу має на меті простежити, проаналізувати і зрозуміти багатоплановий процес входження дитини в соціум і, відповідно, засвоєння нею певних правил, норм, цінностей, традицій у межах певної культури.

Мета і завдання навчальної дисципліни визначають перелік знань та умінь, якими повинні оволодіти студенти. У процесі вивчення курсу студенти напряму підго-

товки 231 Соціальна робота набувають знань про основні категорії та поняття; складові, фактори, агенти та механізми соціалізації, фази та етапи соціалізації, вивчають моделі соціалізації, основні вікові періоди соціального розвитку особистості. Навчальний предмет «Соціалізація особистості» покликаний сформувати у студентів уміння виявляти фази соціалізації, конкретизувати та систематизувати механізми соціалізації, визначати позитивні та негативні впливи окремих факторів соціалізації, виявляти умови, що детермінують поведінку людини, формулювати причини соціальних девіацій у сучасному українському суспільстві, визначати роль надбання культури у перетворювальних процесах та формуванні особистості та ін.

Розроблена навчальна програма, рекомендована для студентів психолого-педагогічного факультету та містить у собі визначення мети, завдань, перелік знань та умінь, якими вони повинні оволодіти в результаті його вивчення, методи навчання та методи контролю, шкалу оцінювання, список рекомендованої літератури.

Навчальною програмою передбачено лекційні заняття та практичні заняття. Практичні заняття умовно належать до другої групи навчальних занять, які проводяться у ВНЗ, за переважаючою діяльністю суб'єктів навчання [2, с. 217]. Метою практичних занять із навчального курсу є формування, поглиблення, систематизація знань студентів отриманих на лекційних заняттях та під час самостійної роботи, застосування їх у практичній діяльності. Так, до практичних занять готують тезаурус, оформлюють картотеки, пишуть доповіді (наприклад, «Роль інститутів соціалізації у вихованні підлітків та молоді», «Субкультура як фактор соціалізації підлітків та молоді»), реферати (наприклад, «Культура і соціальний досвід»), есе (наприклад, «Віртуальне життя сучасної людини»), результати опрацювання першоджерел подають у вигляді таблиць, пишуть творчі роздуми (наприклад, «Роль майбутньої професії у соціалізації студентської молоді») та ін.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, опанування студентами напряму підготовки 231 – Соціальна робота змісту курсу «Соціалізація особистості» з використанням різних форм, методів, прийомів, сприятиме формуванню системи знань, умінь та навичок, які відповідають вимогам сучасності та дозволять ефективно їх реалізувати у майбутній практичній діяльності соціального педагога у навчальних закладах. Перспективу дослідження вбачаємо у подальшому вдосконаленні змісту та методичних аспектів викладання навчальної дисципліни.

Список використаних джерел

1.Безпалько О.В. Етапи становлення та розвитку соціальної педагогіки в Україні / О. В. Безпалько. – Режим доступу : http://elibrary.kubg.edu.ua/2186/1/O_Bezpalko_NCH_17_IL_KUBG.pdf (дата звернення 06.11.2017). 2.Лякішева А.В. Методика викладання навальних дисциплін соціально-педагогічного напряму студентам ВНЗ : навч.-метод. посіб. / А. В. Лякішева, Л. К. Грицюк. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українски, 2013. – 504 с. 3.Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / за заг. ред. проф. І. Д. Звєрєвої. – Київ : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с. 4.Соціальна педагогіка : підручник / за ред. А. Й. Капської. – 5-те вид. перероб. та доп. – Київ : Центр учбової літератури, 2011 – 488 с.

СЕКЦІЯ ІІ
СУЧАСНА ОСВІТА: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД, МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА. ГЕНДЕРНА ОСВІТА

А. В. Решетніченко

ВИХОВНІ ОСНОВИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ НАУКИ І ОСВІТИ

Визначальна роль у процесах історичного розвитку цивілізації завжди належала і надалі буде обумовлена якістю та ефективністю процесів виховання, сутність яких полягає у *відтворенні, формуванні, розвитку та практичній реалізації фізичного, інтелектуального та духовного потенціалу суб'єктів соціального буття*. Фактично сутність людства повинна розкриватися простою аксіомою про те, що кожна окрема людина чи соціальна спільнота сама є наслідком виховання і головна місія кожного з суб'єктів соціуму полягає, перш за все, у забезпеченні вірного, доброго та відповідального виховання інших. Цю істину сьогодні, на жаль, розуміють далеко не усі. Сталося так в силу різних причин. Одна з них полягає у історичній деформації предмету, мети, завдань та організації процесів виховання, реалізація яких покладалась переважно лише на педагогічно та психологічно орієнтовані підходи обмежені вузькими рамками навчальних закладів. Орієнтовані на «засвоєння» готових штампів, норм, часткових цінностей, окремих навичок та вмінь з метою «задоволення потреб» подібні репродуктивні системи формували відповідних часткових та зашорених суб'єктів які виступали у ролі носіїв «утилітарних», «прагматичних», «теократичних», «тоталітарних», «патерналістських», «демократичних» або «ринкових» світоглядних орієнтацій. Між тим, історично, здавалось би, протилежно орієнтовані «капіталістичні» і «соціалістичні» системи виховання сьогодні з однаковим успіхом продукують носіїв «споживацьких», «егоїстичних», «утилітарних», «есхатологічних» та інших асоціально орієнтованих цінностей та ідеалів.

Отже, друга і, скоріш за все, визначальна причина полягає у тому, що наука як система пізнання за попередні XX століть була неспроможною забезпечити суспільство загальноприйнятною та ціннісно визначальною для освіти і виховання системою уявлень про закони, принципи та механізми розвитку людини, суспільства, природи та всесвіту. Сьогодні ж Україна готова запропонувати людству саме таку модель картини світу як основу якісно нової системи наукового пізнання, освіти і, головне, виховання на принципах які відповідають найкращим цінностям та ідеалам, розкритих нами у роботах 1992, 1997, 2001 та наступних років [1]. У зв'язку з цим постає цікаве запитання про те, а що ж, власно, заважає на практиці реалізувати подібні завдання? Відповідь на нього потребує аналізу багатьох причин, на деяких головних з них ми зупинимось більш детально.

Так, перше і не менш цікаве зустрічне питання полягає у тому, а чи можливо в принципі у державі добре і, головне, вірно виховувати людей у яких образ самої держави асоціюється з купкою шахраїв, казнокрадів, бариг, холуїв та челяді які відчувають себе «хазяями світу», «елітою», «політичними нарцисами» відгородженими від «простого народу» десятиметровими парканами і зграями охоронців? Ще більше деталізують картину абсурду не менші зграї корупціонерів різного ґатунку, продажних суддів, прокурорів, попів які «спокутують гріхи» за мільйони доларів і тисячі гектарів «власної землі». Отже, ще раз: якою може бути система виховання в ресурсно найбагатшій країні світу, влада якої привласнила понад 95% капіталу і довела власний народ до демографічної катастрофи та фізичного геноциду?

Не менший парадокс «вірного виховання» криється у тому, що практично в усіх країнах світу владні кола хоч і менш активно, але все ж доволі інтенсивно формують власні статки та майно за рахунок відмивання «брудних грошей», обся-

ги яких коливаються в межах від 15 – 20 до 75 % від ВВП. Кажучи інакше, за умов абсолютного домінування ринкових відносин взагалі не доводиться вести мову про дійсно високі цінності та ідеали які беззастережно знищуються «мріями» про великі гроші, безмежні статки, розкіш та владу.

Отже, сьогодні виховання як інструмент та умова стратегічного розвитку суспільства фактично є не просто нівельованим, а штучно зведеним до «нікчемного» та взагалі «зайвого» фактору. І як би не прагнули представники маргінальних, сателітних, мімікричних кримінальних псевдо – та квазі «еліт» заперечити цей факт конкретними прикладами того, скільки коштів вони витрачають на різноманітне «виховання» власних діточок, для їх нащадків головним результатом подібного «виховання» буде виступати протиправна, антидержавна та асоціальна природа діяльності їх батьків спрямована на збагачення, обман інших і позбавлена сенсу, духовності та моралі. Саме завдяки «вихованню» подібних батьків та деяких закладів освіти гартуються загони вітчизняних сепаратистів, колабораціоністів, корупціонерів, тітушок та іншого соціального баласту.

Причин подібного стану речей багато, але головні полягають у підміні органів місцевої, регіональної та державної влади купкою кланово – корпоративних кримінальних угруповань які замість виховання займаються корупцією під прикриттям доведеної до абсурду неонепатичної політики де створені ними кишенькові партії приводять до влади наркоманів, посіпак, подільників та інший непотріб. Не дивно, що рівень довіри до подібних органів законодавчої, судової та виконавчої гілок влади не перевищує 1 – 2%. Отже, визначальною умовою набуття системою виховання дійсно провідної ролі в розвитку суспільства має стати гуманістична система управління яка мету виховання вбачає у формуванні фізичного, інтелектуального та духовного потенціалу спрямованого на розвиток патріотизму, національної самосвідомості, професіоналізму, моралі, етики, культури та соціального оптимізму. Саме такий підхід на протязі 10 років реалізується у Дніпрі, регіоні та Україні за ініціатив і під науковим керівництвом ДРІДУ НАДУ.

При цьому основу стратегічно орієнтованої системи виховання має складати принципово нова концепція науково – пізнавальної діяльності яка здатна забезпечити систему освіти контамінаційними, когнітологічними і епістемологічними парадигмальними конструктами здатними викрити не просто безглуздість, а й обґрунтувати соціальний, моральний та етичний негативізм антисциєнтистських світоглядних підходів та антинаукових засобів. Особливий наголос слід зробити на модному у останні часи методологічному абсурді насадження псевдо ідей абсолютно безглуздого підходу до виховання на основі теорії «двох істин». Подібні антисциєнтистські установки, на превеликий жаль, сповідує чи не більшість представників усіх без виключення гілок влади що свідчить не тільки про їх наукову і професійну некомпетентність, а й зайвий раз підкреслює той незаперечний факт, що навіть за наявності придбаних за гроші дипломів і наукових звань подібні «представники влади» не здатні приховати природу торгашів, бариг та відверто брудних діляг.

Визнаний ще за часів Конфуція головним «метод виховання власним прикладом» не дасть змогу представникам нинішньої псевдо – та квазі еліт будувати цивілізоване суспільство. У суспільства, у свою чергу, немає часу чекати на зміну подібних асоціальних угруповань. Прикладами тенденцій до зміни системи виховання виступили два попередні майдани. Роль «третього майдану» має взяти на себе система публічного адміністрування яка має забезпечити усвідомлення усіма і кожним необхідності розбудови громадянського суспільства на основі гуманістичних світоглядних орієнтацій, гуманістичної системи державного управління, місцевого самоврядування і, головне забезпечення похідними від них детермінаційними приписами процесів та механізмів функціонування усіх базових інститутів життєдіяльності суспільства, починаючи з сімї, права, економіки,

науки, освіти, виробництва, сільського господарства та соціокультурних і духовних складових. Так, проведені нами ще у 80 – ті роки XX ст. дослідження механізмів «мотиваційних зсувів» показали, що понад 80% працівників трудових колективів СРСР на протязі перших 3 – 4 х місяців роботи відчували докорінну або ж суттєву руйнацію попередніх позитивних установок на вплив понад 50 чинників організації, оплати, стимулювання праці, якості управління, харчування, побутових умов, стосунків, цінностей та соціальних ідеалів [2]. У сучасних умовах характер подібних «зсувів» став носити ще більш проблемний характер в усіх без виключення сферах життєдіяльності, результати яких, на жаль, не знаходять ні відповідного наукового дослідження, ні, тим більше, фактів практичного реагування з метою покращення ситуації. Ще раз підкреслюю, що без активізації самого суспільства у формах публічного адміністрування нині діюча влада навряд чи буде здатною на позитивні зрушення. Отже, за умов реального і, головне, практичного та дієвого забезпечення системи «прямих і зворотних зв'язків» між владою усіх рівнів та головним носієм усіх форм влади – народом, суспільство зможе реально побудувати таку систему виховання, яка буде здатною на практиці забезпечити людям мир, здоров'я, злагоду, благополуччя, процвітання та щастя.

Висновки. Виховання як предмет пізнання і основа стратегічного розвитку суспільства крім психолого – педагогічних обов'язково має включати онто – та гносеологічні, контамінаційні, акмеологічні, управлінські, професіографічні, інтелектуальні , соціокультурні складові та засоби їх практичної реалізації.

Основи розбудови громадянського суспільства має складати публічне адміністрування орієнтоване на детермінацію усіх без виключення інститутів життєдіяльності суспільства на основі гуманістичної системи виховання, науки, освіти, управління та самоврядування.

Україна історично належить до ресурсно, інтелектуально та соціокультурно найрозвинутіших країн світу і готова сьогодні відігравати провідну роль у науковому та освітньому забезпеченні процесів розбудови гуманістичної системи виховання побудованої на основі загальноприйнятної картини світу, контамінаційної теорії пізнавальної діяльності та гуманістичного управління процесами стратегічного розвитку суспільства.

Враховуючі визначні наукові, виробничі, економічні, управлінські та соціокультурні досягнення міста Дніпра, доцільно зосередити розробку та практичну реалізацію *державної гуманістичної системи освіти і виховання* на створенні нових академічних і адміністративних установ на базі вищих навчальних закладів саме міста Дніпра та регіону.

Список використаних джерел

1. *https://scholar.google.com.ua/citations?user=nT3s9vYAAAAJ&hl=uk.* ***2.*** *Решетниченко А.В. Социально – психологические факторы повышения эффективности воспитательной работы в трудовых коллективах/ Автореф. дис. канд. филос.наук. – М.:ИСИ АН СССР, 1988. – 18с.*

П. П. Бачинский, Т. П. Цигнадзе

СЛЕДСТВИЯ НАРУШЕНИЙ ЗАКОНОМЕРНОСТЕЙ ПРИРОДЫ ЗАКОНАМИ СОЦИУМА В ОБЛАСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ЧЛЕНОРАЗДЕЛЬНОЙ РЕЧИ С ПОЗИЦИИ СОЦИОМЕТРИИ

В наше время образование является одной из важных составных частей образа жизни человека в социуме. Это определенный социальный процесс, в котором происходит усвоение систематизированных знаний, умений и навыков как необходимые условия подготовки к жизни и труду в социуме. Основным путем получения образования является обучение в учебных заведениях разного уровня и различного профиля [19, с.920]

Профиль современного высшего медицинского образования имеет ряд особенностей, так как необходимо усваивать систематизированные знания, интенсивно накапливаемые человечеством многими тысячелетиями, о наиболее сложном виде среди живых организмов на Земле – Homosapiens (человек разумный) [19, с.1496] Это первая особенность и проблема высшего медицинского образования. Второй особенностью является то, что главной целью высшего медицинского образования является подготовка высокопрофессиональных охранителей полноценного здоровья людей, в том числе интеллектуального здоровья – самой высокой ценности в социуме. Об этом говорил в своей речи»Освіченість, інтелект, творчий потенціал особистості – наріжний камінь прогресу цивілізації» на II Всеукраинском съезде работников просвещения Президент Украины Л.Д. Кучма [14], а позже убедительно напомнил в своем выступлении на X Конгрессе Международной Федерации украинских врачебных обществ ее Президент Л.А. Пыриг[16]. Он говорил: «Здоров'я людності, її чисельність є запорукою здорового суспільства, основою державності, моральної політики. Здоров'я як запорука життя, споконвіку вважається найвищою цінністю людини. Відомо безліч народних прислів'їв («Без здоров'я – нема щастя», «Було б здоров'я – усе інше наживемо» і ін.), висловлювання видатних людей: Аристотель (давньогрецький філософ і вчений, 384 –322 до н.е.) писав: «Немає товариша рівного здоров'ю, немає ворога рівного хворобі». Генріх Гейне (нім. поет і публіцист (1897–1856 рр.) писав: «Єдина краса, яку я знав – це здоров'я», що підтверджують цінність здоров'я людини.» В докладе было подчеркнуто, что при социологическом опрашивании граждан Украины в 2002 году 92% граждан среди ранга ценностей на первое место поставили здоровье. В статье 7 Закона Украины «Про основи національної безпеки України» записано: «Стан кризи системи охорони здоров'я і соціального захисту населення і, як наслідок, небезпечне погіршення стану здоров'я населення, загострення демографічної кризи стає загрозою національній безпеці України»[16, с.2].

Известно так же интегральное определение понятия здоровья, записанное в положениях ВОЗ: «Здоровье – это состояние полного физического, духовного и социального благополучия, а не только отсутствие болезней и физических недостатков» [16,с.2]. Одним из главных отличий человека от других видов живой природы является наличие биологических основ формирования интеллекта, способствующего после обучения решению интеллектуальных задач. У «Философском» словаре,изданном в 1986г.. под редакцией И.Т.Фролова, известного советского философа, чл.-корр. АН СССР с 1976 г.; исследовавшего философские вопросы естествознания, [20], не нашлось места для изложения содержания термина «интеллект». Хотя еще в 1981 г. при издании Советского энциклопедического словаря в 1966г. под ред. академика АН СССР А.М. Прохорова содержание термина «интеллект» было изложено следующим образом: «интеллект» (от ла. Intellectus – познание, понимание, рассудок»), способность мышления, рационального познания. Латинский перевод древнегреческого понятия нус («ум»), тождественно ему по смыслу» [19, с.501]. Более смелым оказался редактор «Філософського словника», изданного в Киеве в 1986 г., чл.–корр. АН СССР В.И Шинкарук,где предоставлно развернутое изложение содержания термина «інтелект» [21,с.324-325]: (лат. intelectus – пізнання, розуміння, розум) – суб'єктивна здатність живих істот здійснювати доцільну орієнтовану діяльність, що виражається у пристосуванні до навколишнього середовища, його творчій зміні. Інтелект людини дає можливість передбачати події – природні й соціальні, щоб вчиняти дії адекватно-об'єктивному характеру подій, забезпечувати організму людини прогресуючий життєвий оптимум. Інтелект протиставляється ригідності інстинкту, шаблонності навички (дресурі, як здатність, що дозволяє людині досягати поставленої мети. Поряд з емоціями і волею інтелект виступає головним компонентом психічної діяльності, виражаючи взаємодію таких психічних здатностей людини, як сприймання, уява, пам'ять, мислення тощо. В широкому значенні термін «інтелект» охо-

плює розумову поведінку тварин. Широко відомі дослідження інтелекту людиноподібних мавп (І.П.Павлов, В. Келер, Я. Дембовський, Н.Ю. Войтоніс, Н.Н. Ладигіна-Коте та ін.). В психології встановлено генетичні рівні інтелекту – наочно-дійовий, категоріально-абстрактний, практичний. В історії філософії та психології інтелект протиставляли чуттєвому рівню пізнання (раціоналізм) або вбачали змістове джерело інтелекту в діяльності органів чуття (сенсуалізм); характерна проблема так званого «очищення» інтелекту від суб'єктивних деформацій з боку афектів і довільних дій (Бенедикт Спіноза та ін.), подолання «ідолів» пізнання (Френсіс Бекон). Водночас підкреслювався вплив емоцій і волі на функціонування і змістове збачення інтелекту. (ідея Б. Спінози про інтелектуальну любов до Природи, Спроби визначити інтелект як провідну психічну здатність (відносно емоцій і волі) призводили до інтелектуалізму, в якому сповідується відрив інтелектуальних (мислительних) процесів від чуттєвого пізнання і практичної діяльності .

В сучасній зарубіжній філософії та психології значно поширились різні антиінтелектуалістичні напрями, які надавали і надають перевагу у здійсненні «доцільної» поведінки несвідомим потягам, волі, інстинкту, інтуїції, емоціональній сфері. Інтелект протиставлявся діям на основі «проб і помилок» (Е. Торндайк). В таких поширених філософських вченнях, як біхевіоризм та гештальт-психологія не вбачають якісних відмінностей між інтелектом людини і тварин, зводять структуру інтелекту, зокрема, до структури перцептивного процесу (чуттєвого сприйняття предметів). Німецький філософ Г.В. Лейбніц розрізняв перцепцію(лат. perceptio – сприймання) – чуттєве сприйняття предметів як просте, безпосереднє уявлення про зовнішній світ і аперцепцію як вищу форму пізнавальної діяльності, пов'язану з самосвідомістю. Г.В. Лейбніц вважав, що людське знання, що здобувається освітою, має два джерела – досвід і розум і відповідно поділяється на істини досвіду («факту») та істини розуму. На відміну від картезіанського тлумачення останніх як «природжених ідей», Лейбніц пов'язував їх з «неусвідомленими уявленнями розуму», з яких вони безпосередньо виводяться логічним шляхом, «істини факту» виводяться індуктивно. [20,с.325]

Ежедневная необходимость знаний и интеллекта наиболее ярко и оригинально представлена в книге всемирно известного клинического биохимика и философа, основателя современной биоэтики – науки выживания человечества - Вана Ранслера Поттера «Биоэтика – мост в будущее»[17]: «Человечеству срочно требуется новая мудрость, которая бы являлась «знанием о том, как использовать знание» для выживания человека и улучшения его жизни. Концепция мудрости как руководство к действию и знание, необходимое для достижения социального блага и улучшения его жизни, называется Наукой выживания. Я считаю, что эта наука должна строиться на знании биологии и в то же время выходить за границы ее традиционных представлений, включать в сферу своего рассмотрения найболее существенные элементы социальных и гуманитарных наук, среди которых особое значение принадлежит философии, понимаемой как «любовь к мудрости». Наука выживания должна быть не просто наукой, а новой мудростью, которая объединяла бы два наиболее важных и крайне необходимых элемента – биологическое знание и общечеловеческие ценности. Исходя из этого, я предлагаю для ее обозначения новый термин – «Биоэтика» [17,с.9]

При рассмотрении научно-философской концепции прогресса В.Р.Поттер подчеркнул важность такой научной установки как «Интеллектуальная независимость при одновременном восприятии критики и анализа результатов со стороны других специалистов» [17,с.59]. В главе 8 ««Роль личности в современном обществе» при рассмотрении проблем взаимоотношения личности и социума был поставлен вопрос: «Может ли система университетского образования способствовать развитию такого общества, в котором люди будут жить продуктивно и счастливо?» Исходя из интересов отдельно взятой личности, этот вопрос можно переформулировать: «Что может сделать каждый член общества для того, чтобы быть счастливым и

жить продуктивно?. Счастливая и продуктивная жизнь – это такая жизнь, в которой физическое и психическое здоровье оптимальны, однако медицинская наука еще достаточно далека от глубокого проникновения в суть вопроса о составляющих оптимальной среды, необходимой человеческому роду». В данной главе, среди прочих, обсуждается следущий тезис: оптимальная окружающая среда – это не просто постоянная температура, неограниченные запасы продовольствия и освобождение от тяжелого физического труда. Скорее несколько наоборот, условия существования в социуме требуют использования адаптивных сил отдельных представителей человеческого рода как на физиологическом, так и психологическом уровнях». [17,с.115]. Очень важным является следующий посыл В.Р. Поттера: «Во всех своих статьях я определял оптимум, как совокупность условий, способствующих непрерывному развитию человека от его рождения и до смерти при помощи решения систематически меняющихся физических и интеллектуальных задач, вызывающих нормальные адаптивные реакции (в форме способностей, быстро растущих в молодом возрасте и снижающихся в конце жизни)» [17,с.115].

Очень важным является тезис о том, что человеческий индивид,(а мы добавим – особенно новорожденный ребенок), не наделен инстинктом, позволяющим ему выбирать оптимальные условия окружающей среды или способы деятельности в современном мире, которые необходимы для счастливой и продуктивной жизни. И все же, если превратности судьбы не слишком велики, а обучение начато достаточно рано, человека можно обучить конструктивному подходу к решению сложных жизненных ситуаций [17,с.116]. В.Р. Поттер ставит вопрос: «Что можно сделать в идеальных условиях если начинать процесс обучения с момента рождения человека? «В любом случае я полагаю, - пишет В.Р. Поттер, - что на сегодняшний день диалог между представителями различных биологических специальностями и гуманитариями непродуктивен и наш дискурс о роли личности в современном обществе не может быть содержательным до тех пор, пока не будут услышаны разнообразные точки зрения по ряду фундаментальных проблем. Я буду подходить к исследуемому предмету с позиции ученого, стремящегося объединить редукционистский подход молекулярного биолога и холистические принципы физиолога… И я продолжаю настаивать на том, что пока современное общество в целом и отдельные его представители не достигнут более глубокого понимания природы человека и мира, мы не преуспеем в поисках рецепта счастливой и плодотворной жизни» [17,с.116].

Итак, для успешного овладения различными формами образования, достижения счастливой и продуктивной жизни в оптимальной среде необходим высокий интеллект. К тому же, как писал в своих научных трудах немецкий философ Артур Шопенгауэр, чем выше интеллект человека, тем у него выше чувство сострадания к ближнему, т.е. он ближе к выполнению важной христианской заповеди: «Возлюби ближнего как самого себя». Поэтому мы в своих исследованиях процессов развития интеллекта у новорожденных детей в первые три года жизни, воспользовались советом клинического биохимика В.Р. Поттера применить научный редукционистский подход молекулярного биолога и холистические принципы клинического биохимика. Нам удалось выиграть конкурс, проведенный МОЗ Украины, и утвердить тему научно-исследовательской работы «Клинико-биохимическое обоснование новых методов диагностики, лечения и профилактики заболеваний детского организма, вызванных или усложненных общим воздействием окружающей среды». Для ее выполнения была организована значительная по составу исследовательская группа биохимиков, детских врачей, санитарных врачей, сотрудников городской санэпидстанции, микробиологов под руководством зав. кафедры биохимии, биоорганической, биофизкалоидной и общей химий, клинического биохимика, д.м.н., проф. П. П. Бачинского и постоянного консультанта, зав. кафедры педиатрии д.м.н., проф. Е. Д. Дуки.

Был тщательно изучен большой объем научной информации и установлено,

что из всех видов живых организмов на Земле только новорожденный ребенок вида Homo sapiens имеет анатомо-физиологические структуры для формирования интеллекта и членораздельной речи под влиянием внешней (экспрессивной) членораздельной речи взрослых в первые три года жизни после рождения. Экспрессивная речь взрослых как экологически нейроспецифический фактор для новорожденного осуществляет сложный нейролингвистический процесс формирования интеллекта, развития внешней и внутренней речи ребенка, способствуя его превращению из биологического существа в биосоциальную личность [15].

В своей книге «Закономерности усвоения родной речи» Л.П. Федоренко приводит описание 32 случаев «безречевого» выращивания новорожденных детей, которых выкармливали собаки, волки, пантеры, в первые годы жизни новорожденных. Без воздействия экспрессивной речи взрослых людей на слуховой аппарат новорожденных в первые три года жизни не произошло формирование интеллекта, внешней и внутренней речи ребенка, высших эмоций даже после возвращения в человеческое общество. Такие дети теряли возможность овладения речью, человеческим мышлением, высшими эмоциями, интеллект у них не был сформирован: биологические процессы в их организме достигали только уровня развития человекообразных обезьян [18,с.613].

Роль внешней членораздельной речи в формировании интеллекта была изложена лауреатом Нобелевской премии по физиологии и медицины Иваном Петровичем Павловым в докладе «Физиология высшей нервной деятельности» на XIV международном физиологическом конгрессе в Риме.

И.П. Павлов охарактеризовал способность к освоению речи и членораздельной речевой деятельности как исключительное свойство Homo sapiens. Он говорил: «Эта добавка касается речевой функции, которая внесла новый принцип в деятельность великих полушарий мозга. Если наши ощущения и воображения, которые относятся к внешнему миру, являются для нас первичными сигналами действительности, конкретными сигналами, так речь специально, прежде всего, кинестетические раздражения которые идут в кору мозга от органов речи, являются вторичными сигналами, сигналами сигналов (то, что позже получило название вторичной сигнальной системы). Они являются абстрагированием от действительности и допускают обобщения, что и составляет наше, специально человеческое, высшее мышление (т.е. интеллект). Такое мышление создает вначале человеческий эмпиризм и в конце-концов и науку-оружие высшей ориентации человека в окружающей (т.е. экологической) среде и у себе самом [15,с.392].

На протяжении всего XX столетия исследователи разных специальностей-нейрохирурги, нейролингвисты, психологи, клинические биохимики, физиологи, педиатры тщательно изучали наиболее специфичный для вида Homo sapiens процесс формирования интеллекта и высших эмоций под влиянием экспрессивной речи, о чем нами было подробно изложено в ряде публикаций [1-11; 22;23].

В начале исследования проводились коллективом сотрудников Днепровской медакадемии и горсанэпидемстанции в количестве более 50 человек при активной поддержке мэра г. Днепр Валерия Павловича Пустовойтенка и заведующим Управлением экологии д.м.н., доцента В.А. Павлова. После создания под моим руководством и при помощи ректора академика Н.В. Полякова кафедры клинической лабораторной диагностики в ДНУ им. О. Гончара, в штате которой было более 30ти сотрудников работа была продолжена при выполнении госбюджетной темы №4-020-03 «Исследования механизмов адаптации детей, проживающих в промышленной зоне, до экологического хронического стресса».

Новые подходы позволили впервые в научных исследованиях обосновать определение экспрессивной (внешней членораздельной речи) взрослых людей, общающихся с новорожденным ребенком в первые три года его пребывания в социуме, как экологического (внешнего) нейролингвального фактора биологической природы под влиянием которой происходит специфическое формирование интел-

лекта в период созревания клеток коры головного мозга ребенка. Обобщенные результаты наших исследований, проведенных в г. Днепр, приведены в таблице

№ группы	Количество лиц в группе	Границы качественных уровней, количество лиц			
		170-141	140-111	110-91	90-71
1 группа	329	27	105	179	18
2 группа	344	15	81	173	75
3 группа	488	14	53	209	221
Всего	1161	56	239	561	305

Количественные общего интеллекта в баллах коэффициента интеллектуальности (JQ), были проведены у 1161 практически здорового ребенка, которые находились в детских дошкольных учреждениях или учились в начальных классах школ. Тестирование проводилось по методике Д. Векслера [23] с учетом практических советов [11.,22]. Обследованные были разделены на 3 группы. К 1 групе отнесли результаты тех детей, с которыми разговаривали родные матери генетически родной речью по материнской линии. Ко 2 группе отнесли тех, с которыми разговаривали родной речью отца. К 3 группе отнесли тех с которыми разговаривали генетически чужеродной речью-она не была родной ни для матери, ни для отца. Среди обследованных в 1 группе было значительно больше, чем во 2 , а особенно, в 3 группе лиц с высоким интеллектом или с повышенными умственными способностями, но в разы меньше лиц с пониженными умственными способностями. В настоящее время проблема билингвизма приобрела особую актуальность.

Выводы. 1. Усвоение генетической родной речи по материнской линии новорожденным в первые три года жизни в социуме при активном участии родной матери оптимально способствует развитию интеллекта ребенка. 2. Усвоение новорожденным родной речи отца менее благоприятно для развития естественных предпосылок ребенка.3. Усвоение новорожденным генетически чужеродной речи в первые три года жизни в социуме существенно тормозит развитие естественных предпосылок умственных способностей. 4. Согласно законам Природы генетически родной речью является речь матери по материнской линии ее происхождения, а не первая усвоенная речь в первые три года формирования и созревания клеток коры головного мозга ребенка. 5. На основании результатов проведенных исследований считать ошибочным определения термина (родная речь), в Законе (Про засади державної мовної політики), где записано: (Рідна мова-перша мова, якою особа оволоділа в ранньому дитинстві). Если експерессивная (внешняя членораздельная) речь взрослых разговаривающих с ребенком в первые три года жизни не совпадает с его генетически родной речью, это вызывает повреждающее действие клинико-биохимических процессов формирования интеллекта созревающего мозга. В таком случае совершается насилие над беззащитным ребенком его же родителями, опекунами или государством, издающим такие Законы, противоречащие Законам Природы [21]. 6. В новом Законе (Об основах государственной языковой политике) при определении содержания терминов привести научно обоснованное, а не заполитизированное определение термина «родная речь» в следующей формулировке: «Родная речь-генетически родная речь по материнской линии, которая способствует оптимальному формированию интеллекта созревающего мозга ребенка в первые три года его жизни в социуме.

Список використаних джерел

1.Бачинський П.П. Про потребу створення особистісно орієнтованої материнської дидактики рідної мови.//Педагогіка і психологія.К.-2000.-№3.-С. 16-22. 2.Бачинський П.П. Вплив навчання першій мові, якою заговорять з новонародженою дитиною, на розвиток її інтелекту. До Міжнародного Дня рідної мови. Київ. Педагогічна газета.-2000.-№8.-С. 4. 3.Бачинський П.П. Медико-екологічне обгрунтуваня права новонародженої дитини на забезпечення оптимального розвитку інтелекту//Мат.VII Міжнар.конф. «Франція-Україна. Науково-практичний досвід у контексті діалогу національних культур».-Дніпро.ДНУ.-2001.-Т. 2.-С. 67-74. 4.Бачинський П.П. Що потрібно було б інакше записати в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI

столітті.//Освіта України.К.2001.№ 42. - С.5. 5.Бачинський П.П. Нові функції лікарів у сім'ях, що постраждали від наслідків аварії на ЧАЕС.//Укр.мед.вісті.-2003.-Т. 5.-№ 1.-С. 25-26. 6.Бачинський П.П., Цігнадзе Т.П. Сучасний стан та умови формування найважливішої складової здорового способу життя – основи інтелектуального здоров'я.//Мат. XII Конгресу СФУЛТ. Івано-Франківськ-Київ-Чікаго.-2008.-С. 37-40. 7.Бачинський П.П., Тищенко В.С., Цігнадзе Т.П., Шевцова Л.Г. Філософські підходи до розуміння нестабільності процесів самоорганізації у природі та їх використання у практиці виховання дітей. Мат. Міжнар.н.-пр.конф. «Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти». Львів.-2009.-С. 46-48. 8.Бачинський П.П., Цігнадзе Т.П. Недосконалість матеріалістичного світогляду та шляхи її подолання при викладанні природничих дисциплін у школах та медвузах. Там же.-С. 49-55. 9.Бачинский П.П., Шевченко Т.Н., Цігнадзе Т.П. Билингвальные проблемы нейролингвистических процессов перинатальной и пренатальной патологии. Мат. Всеукр.наук.-пр.конф. «Актуальні питання акушерства, гінекології, репродуктивної медицини». Запоріжжя. 2017.-С.23-25. 10.Бейкер Колін. Основи білінгвальної освіти і білінгвалізму. Перек. з англ. Дніпро. Ліра.-2016. - 646 с. 11.Гільбух Ю.З. Вимірювання інтелекту дітей. Посіб. для психолога-практика. Ч. І. Людський інтелект і його вимірювання: теорія і практика. К.-1992.- 136 с. 12.Гончаров Е.С. Кто мы есть и как нам жить? Системный анализ современного общества.К.-2014.- 94 с. 13.Едвардс Джон. Білінгвалізм та інтелект. В кн. Білінгвальний мозок та інтелект. Дніпро. Ліра.-2016.-С. 47-55. 14.Кучма Л.Д. Освіченість, інтелект, творчій потенціал особистості – наріжний камінь прогресу цивілізації.//Педагогічна газета.К.-2001.-№ 10.-С. 1-2. 15.Павлов И.П. Двадцатилетний опыт объективного изучения высшей нервной деятельности. М. - 1951. - 506 с. 16.Пиріг Л.А. Людність України крізь призму демографії та охорону здоров'я.//Матер. X Конгресу Світової Федерації українських товариств. Чернівці-Київ-Чікаго. - 2004. - С. 2-11. 17.Поттер В.Р. Биоэтика – мост в будущее. К. Изд. В.М.Карпенко.-2002.- 216 с. 18.Федоренко Л.П. Закономерностиусвоения родной речи. М. «Просвещение».-1994.-160 с. 19.Фролов И.Т. Философский словарь. М. ИПЛ. -1986. - 590 с. 20.Шинкарук В.І. (ред.) Філософський словник. К. Гол.ред. Укр. рад. Енциклопедії.-1986. - 800 с. 21.Янукович В.Ф. Закон України «Про засади державної мовної політики». Київ.-2013. Відомості Верховної ради України.- № 23.-С. 218. 22.Bachynski P.P. Role of Ukrainian physicians in enhancing intellectual development.//Journal of the Ukrainian Medical Association of North America. JNC. Chicago-2004.-Vol. 49.-№ 1.-P. 48-55. 23.Wechsler D. 23. Wechsler intellingence Scale for Children.№ 4.-1991.-121 p.

С. В. Кострюков

ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ОСВІТНЯ БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Людський капітал як сукупність якостей, рис, знань, здібностей і навичок людини, що використовуються нею у суспільно значущих соціально-економічних процесах, дедалі більше стає не тільки економічним, а й безпечним фактором. На переконання провідних міжнародних експертів, безпека жодної держави у XXI столітті не визначається самою лише військовою силою, національна безпека нині тісно пов'язана з людським капіталом, а сила чи слабкість людського капіталу країни визначаються станом її системи освіти [1]. Таким чином, одним із найважливіших напрямів забезпечення національних інтересів є освітня безпека України. Поняття «безпека» нині є настільки широковживаним, що видається доступним на інтуїтивно-побутовому рівні, при цьому його суть та зміст у науковому плані повною мірою ще не досліджені. На користь цього свідчить, зокрема, наявність різних підходів щодо визначення та розуміння таких понять, як «безпека», «національна безпека».

Мислителі античності та нового часу (Аристотель, Б.Спіноза, Ж.-Ж.Руссо, Т.Гоббс, Дж.Локк) безпекою вважали забезпечення безпечних умов життя, розвитку і життєдіяльності людини [2].

Сучасний тлумачний словник української мови дає таке визначення безпеки – це стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує [3, с. 137]. Якщо звернутися до юридичної енциклопедії, то безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішньої та внутрішньої загрози. Система безпеки охоплює такі основні елементи: наукову теорію (філософію), доктрину (концепцію), політику, стратегію і тактику забезпечення безпеки і сукупність між-

народних, громадських інститутів та організацій, які забезпечують безпеку особи, суспільства, держави і засоби, способи і методи забезпечення безпеки. Розрізняють різні види безпеки: за масштабом (міжнародна, регіональна, локальна); за суб'єктами (особиста, суспільна, національна, колективна); за суспільними сферами (політична, економічна, військова, екологічна, радіаційна, тощо) [4, с. 207].

Сучасні дослідники розглядають й інші типи безпеки, такі як; глобальна, наукова, соціальна, демографічна, інформаційна, інтелектуальна, правова, культурна [5].

Поняття «національна безпека» виникає в зовнішньополітичній сфері, а їх засновниками вважаються американці. Моментом появи поняття «національна безпека» вважається 1904 р., зокрема, це послання Президента США Теодора Рузвельта Конгресові США, у якому він обґрунтовував приєднання зони Панамського каналу інтересами національної безпеки [6, с. 197-198]. Саме відтоді національна безпека стала об'єктом наукових досліджень, спочатку у сфері політичної науки, а згодом, коли цей термін будо офіційно закріплено в нормативно-правових актах, і в сфері юридичної науки [7, с. 14].

Забезпечення правового регулювання поняття «національна безпека» регулюється Конституцією, Законами України, підзаконними нормативно-правовими актами , а також системою відповідних державних органів і об'єднань громадян. Згідно зі ст. 1. Закону України «Про основи національної безпеки України» під поняттям національна безпека розуміється захищеність життєво важливих інтересів людини та громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у певних сферах. Серед наведених в цій статті сферах присутні і сфери освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики [8].

Україна створює основи своєї національної безпеки виходячи з власних національних інтересів . Якраз тому, в ст. 17 Конституції України наголошується, що національна безпека і оборона є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу [9]. Продовжуючи розглядати положення Конституції України, ми бачимо, що на підставі ст. 3, 27, 28, 29 держава забезпечує безпеку кожної людини і громадянина, їхнє здоров'я, честь, гідність, свободу і особисту недоторканість; визначаються основи національної безпеки [9].

Згідно ст. 92 Конституції України Верховна Рада України здійснює законодавче регулювання і контроль за діяльністю органів державної влади та посадових осіб щодо здійснення ними відповідних повноважень у сфері національної безпеки [9].

На підставі ст. 102, 106, 107 Конституції України Президент України, як глава держави, гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України, Верховний Головнокомандувач Збройними силами України і Голова Ради національної безпеки і оборони України забезпечує головне керівництво у сфері національної безпеки і оборони України [9].

Відповідно до ст. 116 Конституції України Кабінет Міністрів України у сфері національної безпеки забезпечує створення, підтримку в готовності застосування сил і засобів забезпечення національної безпеки, а також управління їх діяльністю [9].

У п. 17 ст. 92 Конституції України наголошується, що виключно законами України визначаються основи національної безпеки [9]. Тому, на нашу думку, дуже вчасно прийнятий новий базовий Закон України «Про освіту» (далі у тексті – закон) [10], який повинен забезпечити належні умови для вирішення ключової проблеми системи освіти в Україні – зростання ступеня невідповідності змісту і форм освіти викликам XXI століття.

Шевченко Л.С. розглядаючи існуючі явні загрози національним інтересам в освітній галузі України наводить такі основні внутрішні загрози: погіршення якості освіти, недостатність фінансування освіти, застаріла матеріально-технічна база, поширення в системі освіти корупції [11].

Новий закон передбачає Розділ У. Забезпечення якості освіти, але, на нашу

думку, його необхідно доповнити переліком органів, які будуть забезпечувати контроль якості освіти. Не зовсім зрозумілим є юридично-правовий та господарський статус закладів освіти на підставі п. 2 ст. 22 закону: бюджетна установа, неприбутковий заклад освіти, прибутковий заклад освіти. Залишається сподіватися, що нарешті, положення ст. 61 закону про підвищення заробітної плати педагогічним і науково-педагогічним працівникам відбудеться на початку 2018 р.

Вважаємо, що прийнятий закон у разі належної імплементації здатен забезпечити новий рівень безпеки освіти.

Список використаних джерел

1.Аналітична записка. Проект рамкового Закону України Про освіту» в контексті збереження і зміцнення людського капіталу: переваги і ризики. Електронний ресурс [Режим доступу]: http://niss.gov.ua/artikles/2638/. 2.Пасічник В.М. Філософська категорія безпеки як основа нової парадигми державного управління національною безпекою. /В.М. Пасічник //Демократичне врядування. – Режим доступу //http //nbuv, gov.ua /UJRV /DeVr_2011_7_7. 3.Словник української мови [Текст]: в II Т. Т. I /за ред. І.К. Білодіда; АН УРСР: Інститут мовознавства. – К.: Наукова думка, 1970. – С. 137. 4.Юридична енциклопедія [Текст]: в 6 Т. Т. I /редкол., Ю.С. Шемученко (відп. ред.) [та ін.]. – К.: Наукова думка, 1998. – С. 207. 5.Енергетика: історія, сучасність і майбутнє. Книга 5. Електронний ресурс [Режим доступу]: http://energetika.in,ua/ua/books/book-5. 6.Политология: энциклопедический словарь /общ. ред. и сост. И.Ю. Аверьянов. – М.: Изд. Моск. коммерч. ун-та, 1993. С. 197-198. 7.Кормич Б.А. Національна безпека, як правова категорія /Б.А. Кормич //Митна справа. – 2003. - № 2. – с. 13-20. 8.Закон України «Про основи національної безпеки України» (Відомості Верховної Ради України. 2003, № 39, ст. 351, від 19.06.2003 р.). 9.Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. (із змінами і доповненнями). 10.Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради України. 2017, № 38-39, ст. 380, від 05.09.2017 р.). 11.Шевченко Л.С. Освітня безпека України в умовах глобалізації. Електронний ресурс [Режим доступу]: http://book.net/index.php.

Г. Р. Петришин

РОЛЬ ОСВІТИ ЯК ФАКТОРУ СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Важливу роль у відтворенні соціального простору відіграє освіта, яка створює умови для володіння індивідами певними соціальними статусами. Соціальні зміни в українському суспільстві зумовили нові тенденції освітньої мобільності, що і стало спонукою до нашого дослідження.

Питанню ролі освіти у процесах соціальної мобільності значну увагу приділено у працях таких зарубіжних науковців як С. Баулес, Г. Ґінтіс, Дж. Мейєр, Е. Дюркгейм, М. Вебер, Дж. Коулман. Аналіз вітчизняної наукової літератури (С. Оксамитна, О. Балакірєва, Н. Коваліско, М. Макарець) свідчить, що проблема знаходиться на стадії становлення. Пропоноване до розгляду дослідження є спробою висловити свої міркування на окреслену проблему.

Нині трансформація українського суспільства спричинила різновекторний вплив на процеси освітньої мобільності (переміщення між соціальними позиціями, стратифікованими за рівнем освіти). Серед позитивних змін можемо назвати розширення можливостей вибору варіантів навчання, зростання популярності вищої освіти, розвиток дистанційної освіти, можливість навчатися за кордоном та інші. Однак, поряд з цілою низкою позитивних тенденцій у сучасній системі освіти, мають місце і ряд негативних тенденцій, які ставлять під сумнів ключову роль вітчизняної освіти у процесах соціальної мобільності.

Аналіз можливостей мобільності завдяки одержаній освіті необхідно розпочати з питання нерівних умов доступу до якісної освіти, що позначається на соціальних переміщеннях індивіда з однієї соціально-класової групи до іншої, його кар'єрі та суспільній активності. Оскільки основним каналом висхідної мобільності слугує вища освіта, спробуємо виділити основні тенденції змін у її функціонуванні в реаліях українського суспільства.

Однією з сучасних тенденцій освітньої соціальної мобільності є обумовленість

соціального статусу індивіда освітніми можливостями навчального закладу. Зокрема, нерівність можливостей щодо одержання якісної вищої освіти простежується по лінії розмежування елітні – не елітні навчальні заклади з відповідною матеріально-технічною базою підготовки сучасного фахівця. Головним засобам відтворення нерівних умов є селекція знань, яку забезпечує процедура відбору до різних типів навчальних закладів.

Якщо елітні заклади створюють умови для набуття спеціалізованого авторитетного знання, то масова освіта орієнтована на формування індивіда, здатного виконувати певні кваліфікаційні функції у системі економічного виробництва і виражає себе у спрощенню споживчого продукту.

Нерівність доступу до якісної освіти у сучасних умовах зумовлена і матеріальними можливостями різних соціальних груп суспільства та, як правило, пов’язана з соціально-класовим походженням батьків. Висока оплата за навчання в елітних закладах виступає своєрідним ситом, завдяки якому здійснюється відбір у вищі соціальні статуси суспільства. Навчальні заклади масової освіти є доступними для різних соціальних груп, однак їх диплом є засобом досягнення кар’єри лише у горизонтальному вимірі освітньої мобільності.

Диференціація індивідів у системі масової освіти здійснюється по лінії престижності – не престижності майбутніх професійних статусів, наявності бюджетних місць, а не за запитами економіки, що позначається на кар’єрному становленні молодих людей. Маємо ситуацію, коли значна частина української молоді не працює за фахом або поповнює лави безробітних. Серед усіх вікових категорій безробітних, зареєстрованих у державній службі зайнятості станом на 1 жовтня 2017 року, 48% безробітних мали вищу освіту [1].

Нерівність освітніх можливостей обумовлена і територіальною віддаленістю індивідів від навчальних закладів. Часто молоді особи, розмірковуючи над своїми освітніми перспективами, вибирають ВНЗ, які наближені до місця їх проживання. Такі орієнтації та поведінку молоді визначає матеріальний фактор стратифікації. Відповідно, у плані досягнення певних соціальних та професійних статусів, представники низькодоходних груп заздалегідь запрограмовують себе на менш престижні статуси.

Освіта має безпосередній вплив як на старт кар'єри так і на поточну кар’єру. Проте в реаліях України низька конкурентоспроможність освіти, невідповідність здобутих знань запитам ринку, відсутність прозорих конкурсів, залежність між особистою кар’єрою людини і фінансовим становищем та зв’язками його родини, недосконалість механізмів отримання практичного досвіду у процесі освіти, обмежені матеріальним фактором можливості пересування поза межі територій поселення унеможливлюють успішну поточну кар’єру.

Непоправної шкоди освіті завдає боротьба багатьох навчальних закладів за виживання в умовах ринку за відсутності стабільної економічної системи. Прагнення вижити в таких умовах спонукає вузи до набору і збереження якнайбільшого числа студентів, що призводить до перетворення диплому у формальний атрибут для досягнення певної соціальної позиції. Як наслідок, українські роботодавці втратили довіру до вищої освіти і вважають, що ВНЗ України не спроможні надавати необхідні кваліфікаційні якості студентам.

Дієвість освітнього чинника у площині соціальної мобільності залежить і від такого фактору, як інтелектуальні та вольові зусилля особистості. У суспільстві, де відбувається циркуляція кадрів, обдаровані молоді люди мають можливість досягнути більш високих соціальних позицій у порівнянні з тими, де вона відсутня або уповільнена.

В українському суспільстві на початку трансформаційних змін ще мала місце циркулююча освітня мобільність між вихідцями із різних соціальних прошарків. Сьогодні маємо констатувати уповільнення циркулюючої освітньої мобільності у зв’язку із закритістю певних соціальних і професійних статусів. Цей факт є свід-

ченням звуження можливостей для випускників вищої школи у просуванні в соціальній ієрархії завдяки особистим зусиллям і здібностям. За таких умов можливість здобути вищий соціальний статус для обдарованої молоді створює освітня міграція з подальшим працевлаштуванням за межами країни. А це втрати інтелектуального потенціалу.

Одним із наслідків економічних перетворень у нашому суспільстві є також формування настанови про недоцільність зусиль для посилення власних компетенцій, сприйняття освіти як «пересиджування» між школою і появою можливості влаштуватися краще, що наносить відчутної шкоди процесам освітньої мобільності. Така ситуація обумовлена недостатністю робочих місць, стійкістю явища «кумівства» при працевлаштуванні та нерівністю шансів на ринку праці після завершення навчання у вузі представників з різних соціально-класових груп.

Зміна норм і цінностей суспільної системи, їх нестійкість створила умови для орієнтації індивіда на самоосвіту, що призвело до послаблення залежності між рівнем освіти і соціальними перспективами особистості. Не здійснюють суттєвого впливу на кар'єру людини і заходи щодо підвищення рівня професійної компетентності, оскільки вони є переважно формальними та слугують сьогодні одним з інструментів збереження уже набутих соціальних статусів.

Характерними особливостями системи вищої освіти України в середині 90-х рр. XX ст. були процеси «масовізації». Унаслідок зростання обсягів вищої освіти відбулося її знецінення як фактору висхідної мобільності. За даними Державної служби статистики України, частка осіб з повною вищою освітою у віковій групі 14–35 років склала 28,2 % [3].

Розгляд вказаних аспектів проблеми дозволяє нам погодитися з думкою А. Левинсона, що нині українська освіта сьогодні «виступає в ролі наслідку, який видає себе за причину успішної вертикальної мобільності» [2]. А роль основного детермінуючого чинника, який визначає дистанцію між людьми та групами в Україні відіграє рівень матеріального забезпечення. Щодо горизонтального виміру мобільності, то освіта впливає на старт кар'єри.

Список використаних джерел

1.Аналітична записка щодо ситуації на ринку праці /Державна служба статистики та Пенсійного фонду України. - К., 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=401365. 2.Левинсон А. Дурное образование – хороший лифт [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.strana-oz.ru/2012/5/durnoe-obrazovanie-horoshiy-lift>. 3.Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2014 році (За даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) / Державна служба статистики. //Статистичний збірник. – К., 2014. – 87 с.

Г. С. Руда

МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На початку XX-го століття у вітчизняній психолого-педагогічній науці активізувалися пошуки джерел, розробка структури і шляхів та методів розвитку музичних здібностей молодших школярів. Вирішення цієї проблеми мало свій специфічний характер, залежало від соціальних потреб суспільства і відповідало рівню розвитку психолого-педагогічної науки.

Найважливішою в теорії здібностей є проблема їхнього розвитку. С.А.Рубінштейн писав, що питання здібностей повинне бути злите з питанням розвитку. Б.М.Теплов дуже чітко проводить думку про те, що здібності існують лише в розвитку, і назвав абсурдним поняття «здібність, що не розвивається».

Так що ж таке здібності? Здібності - це індивідуальні особливості особистості, що є суб'єктивними умовами успішного здійснення певного роду діяльності, не зводяться до знань, умінь, навичок, виявляються у швидкості, глибині, міцності

оволодіння способами й прийомами діяльності.

До музичних здібностей відносяться: музичний слух (в єдності звуковисотного, ладових, гармонійних, тембрових, динамічних компонентів), почуття ритму, музична пам'ять, уява і музична чуйність.

На основі діагностики пізнавальних процесів були зроблені спроби оцінити рівні здібностей дітей (Г. Россолімо та ін.). При цьому науковці, що прагнули дослідити динаміку їх розвитку, намагалися знайти взаємозв'язки між окремими здібностями, визначити їх ядро, репрезентуючи здібності не як суму ізольованих функцій, а як комплекс.

Значним внеском у теорію здібностей стали дослідження вчених, положення яких визначили діяльнісний підхід. У першу чергу слід назвати теоретичні концепції, розвинені в роботах Б.Теплова і С.Рубінштейна. Проблемами музичного розвитку займались В.Бєлобородова, В.Ветлугіна, К.Тарасова, С.Науменко, Ю.Цагареллі, та ін. Шляхи та методи формування й розвитку музичних та музично-творчих здібностей досліджували А. Арісменді, Е. Башич, П. Вейс, В.Верховинець, Д.Кабалевський, М. Леонтович, К. Орф, К. Стеценко та інші.

Для представників діяльнісного підходу найбільш типовим є визначення Б.Теплова, за яким здібності характеризуються «як такі стійкі індивідуально-психологічні властивості особистості, які є умовою успішного виконання одного або кількох видів діяльності» [10,с.325].

Розуміння здібностей як індивідуально-психологічних особливостей передбачає визначення їх місця в структурі особистості та індивідуальності. «По существу способность, - відмічає Т.І.Артем'єва, - входит в систему присущих данной личности качеств и является выражением ее индивидуальности» [1,с.48].

С.Рубінштейн стверджував, що здібність складається з двох компонентів: відпрацьованої сукупності операцій, способів, за допомогою яких здійснюється певна діяльність, і якості процесів, якими регулюється сукупність цих операцій. Останній компонент, на думку вченого, і є власне здібністю. Б.Теплов говорить про здібності як про психічні процеси, які не зводяться до знань, умінь і навичок, але пояснюють легкість і швидкість їх набуття. О.Леонтьєв розглядає специфічні здібності як «формальний» ефект процесу привласнення людиною продуктів культури, на відміну від знань та вмінь, які є його матеріальним результатом.

Сутність або ядро здібностей утворює, за С.Л.Рубінштейном, «притаманна даній людині якість процесів аналізу і синтезу і генералізації відношень». Б.М.Теплов вважав, що «если самые простые, первоначальные музыкальные представлення являются обобщенными, то элемент обобщения увеличивается по мере развития музыкального слуха» . Наявність узагальнень музичного характеру - це та перша ознака, яка різко відділяє просте звукорозрізнення від музичного слуху. Якщо він проявляється яскраво в ранньому дитинстві поруч з такими здібностями як чуття ритму, чуття тембру, то можна передбачати музичне майбутнє.

Як вважає С.І.Науменко, музичні здібності мають емоційно-рухову природу і проявляються: в особливостях сприймання музики, а саме його звукообразності. Тобто коли звукова інформація має для дитини семантичне навантаження: і для переживання, «розуміння» музики не потрібне звертання до асоціацій, уявлень тощо, його цілісності, вибірковості, специфічності: слухоруховій координації, коли руки «самі знають, що їм робити, коли чують пальці і руки»; потребі до самореалізації в будь-якому виді музичної діяльності (дитину дуже цікавить музика, вона її уважно слухає, віддає їй перевагу перед іншими видами діяльності, її не відірвати від музичного інструменту тощо).

Звуковисотний слух С.І.Науменко тлумачить як інтелектуальну можливість до висотного диференціювання, як вирішення певної мислительної задачі. Тому ця можливість розвивається у всіх дітей без винятку в процесі музичного навчання. Від слухових можливостей, саме їх звуковисотної сторони, не залежить адекватність художнього сприймання і переживання цілісного музичного образу. Воно

залежить від індивідуальності перетворення звукової сукупності в «зрозумілий» людині емоційний образ, настрій, почуття.

Зв'язок музики з рухами відомий з давнини. Прикладом можуть бути гра на елементарних музичних ударних інструментах, використання пісень у трудових процесах. Найбагатшим і найрізноманітнішим за своїм змістом видом злиття рухів і музики є хороводи, де рухи учасників ілюструють слова виконуваної під час танцю пісню.

Отже, у визначеннях учених зустрічаються невеликі розбіжності, однак всі вони вважають здібності психічними властивостями, що впливають на результат виконання діяльності.

Список використаних джерел

1. Артемьева Т.И. Проблема способностей: личностный аспект //Псих. журнал. Т. 5. 1984. - № 3. - С. 46 - 55. 2. Ветлугіна Н.О. Музичний розвиток дитини // Н.Ветлугіна, Пер. з рос. К.Скрипченка. - К.: Муз. Україна, 1978. 3. Науменко С.І. Психологія музичності та її формування у молодших школярів: Навч. посібник. - К.: КПДІ, 1993. 4. Падалка Г.М. Учитель, музика, діти. - К., Муз. Україна, 1982. - С.38. 5. Програма за музики для початкової школи / Під ред. А.Авдієвського, А.Болгарського, І.Гадалової. К., 1993). 6. Психология одаренности: проблемы, структура, показатели. Сборник статей. Редколлегия: М.А.Холодная, Р.А.Семенова, А.Г.Виноградов, С.И.Науменко. - К., 1996. 7. Ростовський О.Я. Методика викладання музики у початкових класах: Навч.-метод. посібник для студентів музично-педагогічних факультетів і вчителів музики шкіл різного типу. - К.: ІЗМН, 1997. 8. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. - М., 1946. - С.642. 9. Теплов Б.М. Проблема одаренности // Сов. педагогика. 1940. - № 4, 5. - С. 151. 10. Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей. М., Л., Изд-во АПН РСФСР. М.-Л., 1947, С. 325.

Д. А. Гонтар

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА ЕТАПІ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Істинна мета виховання: максимальний розвиток особистості дитини в розумно організованому суспільстві, що буде слугувати їй та якому вона сама буде служити (С.Френе) [8, с. 38].

Головна мета суспільствознавчих дисциплін полягає в тому, щоб допомогти зорієнтуватися в сучасному суспільстві, свідомо зайняти відповідну соціальну та громадянську позицію, підвищити рівень духовної культури учнів, культури спілкування і практичної діяльності, сприяючи тим самим її активному включенню в соціально-політичне та економічне життя суспільства [2, с. 4].

Серед внутрішніх факторів, які діють на учбову діяльність, поруч із наявністю позитивної мотивації, розвитком пізнавальних інтересів і розумінням значущості засвоюваних знань, навичок і вмінь, вчені значну увагу приділяють навчальності (научуваності) школярів як одному з найважливіших показників їх готовності до стихійного чи цілеспрямованого засвоєння знань [5, с. 181]. У її основі – поєднання інтелектуальних якостей учня, які сприяють вищій продуктивності навчання. Навчальність є індивідуально-своєрідною сукупністю здібностей до навчання, яка властива кожному з учнів [5, с. 182 - 183]. Саме тому етап мотивації навчальної діяльності учнів є одним із ключових у процесі навчання історії в школі.

Мотивація навчальної діяльності – це етап, метою якого є сфокусувати увагу учнів на проблемі й викликати інтерес до обговорюваної теми. Мотивація є своєрідною психологічною паузою, яка дозволяє учням насамперед усвідомити, що вони зараз почнуть вивчати інший (після попереднього уроку) предмет, що перед ними інший учитель і зовсім інші завдання. Крім того, кожна тема, яку ми вивчаємо з учнями, відповідно до фундаментальних положень теорії психолого-філософського пізнання, може реально вважатися засвоєною, якщо вона (тема) стала основою для розвитку в особистості суб’єкта пізнання власних новоутворень: у його свідомості, в емоційно-ціннісній сфері тощо. Отже, суб’єкт навчання має бути налаштований

на ефективний процес пізнання, мати в ньому особистісну, власну зацікавленість, усвідомлювати, що і для чого він зараз буде робити. З цією метою можуть бути використовувані прийоми, що створюють проблемні ситуації, викликають у дітей подив, інтерес до змісту знань та процесу їх отримання, підкреслюють парадоксальність явищ та подій [3, с.216-217]. Проілюструємо це на конкретних прикладах.

Під час вивчення духовного світу первісної людини та основ зародження її мистецьких уявлень, для мотивації навчальної діяльності шестикласників та підвищення їх пізнавального інтересу до вивчення даної теми, можна використати наступну історичну інформацію: «Наскельні малюнки, або петрогліфи, можна знайти майже у будь-якій частині світу. Їх залишили люди епохи палеоліту, які, як виявилося, були не лише чудовими мисливцями, але й талановитими художниками. Одні малюнки вкривають скелі, поряд з якими вони полювали. Інші знаходяться у глибині печер, де ці люди проживали. Одні виконані схематично, інші ж схожі на повноцінні живописні полотна. Із 830 об'єктів історії та культури, внесених ЮНЕСКО до списку культурної спадщини всього людства, 40 галерей петрогліфів давньої людини знаходяться в Іспанії [1,с.4]. Чому першою печерою, де буди знайдені малюнки первісної людини, була печера Альтаміра та чому саме Іспанія стала регіоном найбільшого скупчення петрогліфів ми з вами спробуємо з'ясувати на сьогоднішньому уроці».

Однією з учнівських компетенцій, що формуються у процесі вивчення історії, є вміння школярів аналізувати карту як джерело інформації при характеристиці історичних подій, явищ і процесів, а також проводити нескладні дослідження. Тому під час повторення вивченого матеріалу з курсу історії у 6 класі доцільно використовувати наступну «історичну міркувалку»: «Під час розкопок у Чан-Чані давні легенди стали ніби оживати. Стіни святилищ із необпаленої цегли були прикрашені випукленими глиняними рельєфами з різноманітною морською тематикою: пелікани та чайки, риби та краби, морські зірки й очеретяні човни. Ніде не було виявлено інших сюжетів, пов'язаних, наприклад, із землеробством, з ремеслами, які, якщо вірити іншим знахідкам, тут процвітали і складали основу багатства міста. Рельєфи споруд ніби «оспівували» певну морську державу, можливо, прабатьківщину мешканців Чімора (так називалася держава культури чіму) [6, с. 12]. Чому саме такі зображення могли бути створені у даному регіоні? З чим це було пов'язано?».

Не менш цікавим для учнів буде також додатково дізнатися і про те, що під час розкопок було також розкрито секрет унікальної кераміки чіму. Фінальне обпалення відбувалося у герметично закритій печі, без доступу кисню. За таких умов відбувалося відновлення заліза, що містилося у глині. В результаті готовий виріб набував глибокого чорного кольору [6, с. 13].

Для старшокласників мотиваційний етап уроку доцільно організовувати шляхом постановки проблемних задач, наприклад: «Тривалий час війни розглядалися як продовження політики іншими засобами. Це, вірогідно, відповідало війнам, наприклад, на початку XX ст., коли їхніми основними жертвами були солдати. Так, у Першій світовій війні на цивільне населення припадало лише 5% жертв, 95% - на військових. У сучасних війнах до 90% жертв і більше припадає на цивільних осіб. Чи можна війну між державами, у ході якої відбувається масове винищення («під гарячу руку») дітей, людей похилого віку, жінок, хворих, вважати продовженням політики воюючих сторін?» [4, с. 169].

Висновки. Мотивація навчальної діяльності учнів є одним із основних етапів проведення уроку історії, виступає своєрідним педагогічним «містком» для цілеспрямованого засвоєння знань, на якому учні здійснюють навчально-пізнавальну діяльність, що передбачає: усвідомлення цілей і задач навчання; розвиток і поглиблення потреб і мотивів учбово-пізнавальної діяльності; осмислення теми нового матеріалу і основних питань, що підлягають засвоєнню; сприймання, осмислення і запам'ятовування учбового матеріалу; застосування знань на практиці і наступне повторення; прояв емоційного ставлення і вольових зусиль в учбово-пізнавальній діяльності; самоконтроль і здійснення коректив у учбово-пізнавальну діяльність;

самооцінка результатів власної учбово-пізнавальної діяльності [7, с. 42].

Список використаних джерел

1.Котомкин Н. Эрмитаж каменного века / Н.Котомкин // Загадки истории. – 2017. - №29. – С. 4 – 5. 2.Ладиченко Т.В., Бакка Т.В., Желіба О.В. Суспільствознавство: [Методичний посібник для вчителів] / Т.В.Ладиченко, Т.В.Бакка, О.В.Желіба. – К.: Аконіт, 2005. – 160 с. 3.Пометун О.І., Фрейман Г.О. Методика навчання історії в школі / О.І.Пометун, Г.О.Фрейман. – К.: Генеза, 2009. – 328 с. 4.Степанищев А.Т. Методика преподавания и изучения истории: [Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений]: [в 2 ч.] / А.Т.Степанищев. – Ч.1. - М.: ВЛАДОС, 2002. – 304 с. 5.Степанов О.М. Педагогічна психологія: [Навч. посібник] / О.М.Степанов. – К.: Академвидав, 2011. – 416 с. 6.Тимофеев М. Перуанская Троя / М.Тимофеев // Загадки истории. – 2017. - №29. – С. 12 – 13. 7.Токарева Н.М. Основи педагогічної психології: [Навчально-методичний посібник] / Н.М.Токарева. – Кривий Ріг, 2009. – 151 с. 8.Френе С. Избранные педагогические сочинения / С.Френе. – М.: Прогресс, 1990. – 304 с.

А. А. Анісімова, В. О. Хоменко, С. Ю. Єгорова

РОЗВИТОК ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XX СТОЛІТТЯ

Спеціалісти в галузі медицини надзвичайно необхідні суспільству завжди. Лікар – складна та надзвичайно важлива професія, яка потребує великого багажу знань та навичок. Розвиток української медицини на початку XX-го століття набув широких маштабів. В зв’язку з цим виникла потреба в вищих навчальних закладах, які б надавали високий рівень підготовки.

Вже із зародженням перших українських медичних видань і організацій в кінці XIX століття, з`явилися історичні описання різних проблем медицини, окремих захворювань, способів лікування та попередження недуг, з'явилися перші українські новітні медико-історичні публікації. Подані перші відомості з історії вивчення та профілактики інфекційних недуг, починаючи від Гіпократа. У розвитку кращих вітчизняних традицій вищої медичної освіти визначна роль належить одному з найстаріших вузів України - Дніпропетровській медичній академії.

4 жовтня 1784 р. імператрицею Катериною II підписано Указ Сенату, в якому вона звеліла у губернському місті Катеринославського намісництва заснувати Університет з вищою лікарською школою при ньому. Для відкриття вищої медичної школи знадобилось 132 роки після видання цього документа. У 1899 р. було відкрито Вище гірниче училище, а 15 вересня 1916 р. при ньому створені Вищі жіночі курси, про що повідомлялося в «Екатеринославской земской газете». Курси мали два відділення - фізико-математичне і медичне. Першим директором Катеринославських Вищих жіночих курсів став ректор гірничого інституту, професор М.І.Лебедєв, деканом медичного відділення - професор Я.М.Должанський. Організатори курсів зіткнулися зі значними матеріальними труднощами, бо уряд не надав ніякого фінансування. Кошти фундаторського комітету складалися із членських внесків, пожертвувань, плати за навчання (250 карбованців за рік). Значну допомогу надав заможний комерсант М.С.Копилов, до якого за порадою професора Д.І.Яворницького звернулося товариство сприяння вищій жіночій освіті, що відало Вищими жіночими курсами. З перших років становлення закладу зусилля її керівників були спрямовані не тільки на створення матеріальної бази, але й наукових шкіл, пошук кадрів, розробку навчальних планів та програм, складання підручників та посібників.

У 1918 р. Вищі жіночі курси увійшли до складу Катеринославського університету, статут якого було розроблено і затверджено комісією під головуванням видатного вченого, академіка В.І. Вернадського. У зв'язку з реформою вищої освіти в Україні медичний факультет університету став самостійним вузом і отримав назву Катеринославської медичної академії. Першим ректором було призначено видатного вченого-гістолога, професора В.П. Карпова. Він залучив до академії досвідчені науково-педагогічні кадри, помітно зміцнив матеріальну базу (було прид-

бано Олексіївський госпіталь, розпочато будівництво морфологічного корпусу), видано підручник «Начальный курс гистологии».

У 1925 р. відбувся перший випуск 248 лікарів. Розпочалося створення клінічних баз. Перші клініки розташувались у приміщеннях Земської губернської лікарні та лікарні Червоного Хреста. На базі Олексіївської земської лікарні було засновано пологовий притулок. Нелегкими були ці роки, але вже тоді за складних умов професори М.О. Кабанов, О.І. Тальянцев, І.В. Троїцький, А.Ф.Држевецький, Я.Й.Гальперн, М.С. Кахіані, А.М. Кавецький, С.М. Компанієць, Ф.Г.Цомакіон та інші заклали основу для подальшого розвитку академії, наукових напрямків, створення єдиного медичного товариства, видання журналів «Катеринославський медичний журнал», «Новий хірургічний архів». У ці роки активно формувалися наукові школи: відомого хірурга професора О.О.Абражанова, який створив новий напрямок у шкірно-пластичній хірургії, талановитого педагога і клініциста-педіатра, професора М.Ф.Руднєва, іменем якого названа 3-я міська клінічна лікарня, видатного епідеміолога академіка Л.В.Громашевського, який заснував кафедру епідеміології [1].

У 1926 р. введено новий навчальний план, за яким збільшилася кількість годин практичних занять. З 1931 р. інститут почав видавати газету «За соціалістичні медичні кадри». У 30-і роки з особливою гостротою постало питання державного санітарного нагляду у всіх галузях народного господарства, що зумовило створення у 1931 р. санітарно-гігієнічного факультету. Започаткували його відомі вчені М.Б. Станішевська, Л.М. Горовиць-Власова, І.Л. Штрум, С.С. Каган, М.В. Донич. У 1937 р. відкрито педіатричний факультет. За час із 1935 р. до 1941 р. в інституті було захищено 27 докторських і 158 кандидатських дисертацій. У 1941 р. випущено 644 лікаря. Велика Вітчизняна війна перервала мирну діяльність, але виявила відданість й патріотизм численного загону викладачів і вихованців. В серпні 1941 р. інститут евакуювався до Ставрополя, де відбувся другий достроковий випуск лікарів. Продовжувалась евакуація інституту до Махачкали, а потім до Ташкента і Фергани. Робота інституту перебудовувалась у відповідності із завданням воєнного часу - підготовкою лікарів для фронту. В умовах евакуації (1941-1944) спеціальну підготовку пройшли понад 1000 лікарів [2] .

Отже, розвиток української медицини початку XX століття ознаменувався створенням видатного вищого закладу «Дніпропетровська медична академія», який виховав велику кількість спеціалістів в галузі медицини.

Список використаних джерел

1.Дніпропетровська державна медична академія. Історія. Сучасність. Особистості / Під заг. ред. Г.В. Дзяка. – Харків: Кроссроуд, 2011. – 364 с. 2.Офіційний сайт державного закладу Дніпропетровська медична академія міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]/ Режим доступу: http://www.dsma.dp.ua/ua/.

О. В. Василишина

ЗДАТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Перед вищою школою постає нагальна проблема не стільки у наданні знань майбутнім фахівцям, скільки у формуванні у них компонентів професійної становленості [1], важливішим з яких є здатність до професійного самозростання. Через це нині у системі національної вищої освіти визначається тенденція переходу від навчання у форматі «teaching» (викладання) до навчання у форматі «learning» (вивчення), при якому не особу навчають, а особа навчається.

Мета статті полягає у визначенні та обґрунтуванні змісту, структури здатності здобувачів до професійного самозростання та умов її формування.

В педагогічній науці є чимало праць, присвячених професійно-особистісному саморозвитку людини у процесі навчання та професійної діяльності, особливості

професійного самовизначення – Е.Зеєр [5]. Професійним якостям майбутніх фахівців економічних дисциплін присвячено наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених: А.Алексюк, Є.Маймула, Л.Романишина, Г.Костюк, В.Кушнір. Послідовники Б.Теплова, Г.Костюк, С.Максименко також визначають: «…людина виявляє власні здібності в певній діяльності. Поза діяльністю цю властивість людини не можна виявити, описати…». Вважається, професійне самозростання здобувачів – це вид самостійної їхньої діяльності, щодо формування себе, як фахівця, через, зокрема, самостійне набуття, удосконалення та підвищення професійних знань, умінь і навичок та розвиток професійно важливих особистісних якостей і властивостей під час навчання у вищому навчальному закладі.

Використавши метод спостереження за самостійною діяльністю здобувачів, аналіз результатів вільного описування професійного самозростання майбутніх фахівців, а також на основі порівняльної аналогії відповідних елементів саморозвитку особистості та навчальної діяльності на професійне самозростання, були визначені процеси професійного самозростання майбутнього фахівця, а саме: усвідомлення, пізнання, оцінювання здобувачем самого себе як суб'єкта професійного самозростання та майбутнього фахівця, управління професійним самозростанням.

Системні компоненти професійного самозростання постають як: 1) суб'єкт діяльності – сам здобувач (Я-суб'єкт професійного самозростання); 2) об'єкт (предмет) діяльності – професійно важливі знання, вміння, навички, психологічні якості, властивості, здібності та схильності, що важливі для результативного професійного самозростання. Тобто об'єктом поряд з відповідними знаннями, вміннями і навичками здобувача є його професійні здібності; 3) результати діяльності, професійна динамічність, конкурентоспроможність. Процесуальні й структурні компоненти та компоненти дій складають компонентний аспект структури професійного самозростання майбутніх фахівців. Зазначені компоненти професійного самозростання здобувачів є необхідними, але недостатніми для його реалізації у процесі навчання. Тому дуже важливою умовою професійного самозростання, як і будь-якої діяльності, є, так звана, зовнішня структура, до якої належать умотивованість майбутніх фахівців до професійного самозростання та ситуація, що складається під час діяльності. У сукупності компонентний, цільовий (результативний) та детермінаційно-регуляційний аспекти складають систему професійного самозростання студентів як специфічного виду діяльності. Користуючись діяльністним підходом до визначення здатності та спираючись на специфіку відповідної діяльності, здатність здобувачів до професійного самозростання, доцільно означити їхню спроможність самостійно формувати себе фахівцями, тобто самостійно набувати, удосконалювати та підвищувати професійні знання, вміння, навички та розвивати професійно важливі особистісні якості і властивості під час навчання у вищому навчальному закладі та у процесі майбутньої професійної діяльності.

Аналіз літератури показав, що перспективними, зважаючи на потреби практики ВНЗ та вимоги сучасної освіти, є інтерактивні технології навчання. Питаннями визначення, пояснення сутності інтерактивних технологій та використання їх у навчально-виховному процесі займалися такі дослідники, як: К. Баханов, О. Біда, Г. Волошина, І. Зимняя, Н. Каліцька, М. Картель. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що має конкретну і передбачувану мету – створити комфортні умови для навчання, за яких кожен здобувач відчуватиме свою успішність та професійну спроможність.

Перебуваючи в інтерактивному просторі, майбутній фахівець змушений самостійно мислити, сумніватися, розв'язувати певні завдання і проблеми. Змінюються правила взаємин із викладачем та здобувачами. Такий процес формує компетентність, навички критичного мислення та діалогового спілкування здобувачів, розширює їхні пізнавальні можливості у здобутті, аналізі та застосуванні інформації, а також є базою для формування умінь та навичок у майбутній професійній діяльності. Звичайно, традиційна форма передавання знань не є чимось негативним,

проте в світі швидких змін і безперервного знецінювання знань, вона має певні межі у застосуванні. Саме для забезпечення мети з формування здатності до професійного самозростання доцільно використовувати тренінгові технології. Проведення занять у формі тренінгу створює умови для формування здатності майбутніх фахівців до професійного самозростання: дає змогу людині краще пізнати себе очима інших і, таким чином, набагато краще усвідомлювати свої як позитивні, так і негативні якості, тобто власну Я-концепцію. Залежно від ситуації можливе застосування іншого альтернативного шляху формування у здобувачів здатності до професійного самозростання, приміром, навчання у співпраці – колективній навчальній діяльності у малих групах (3–5 осіб).

Висновки. За таких умов кожен здобувач має рівні можливості для навчання згідно зі своїми здібностями. Найважливішим тут є спільно отриманий результат. Така форма організації навчального процесу дасть змогу підвищити рівень засвоєння знань і умінь, ступінь тренованості таких операцій, як: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, рефлексія, комунікативна компетентність; сприятиме діагностиці, корекції і розвитку особистісних якостей і умінь, позбавленню перешкод, котрі заважають ефективній діяльності; навчатиме вирішувати складні проблеми, збільшувати альтернативні погляди, приймати продумані рішення, а найголовніше розвивати здатність до професійного самозростання.

Список використаних джерел

1. Бодров В.А. Психология профессиональной пригодности / В.А. Бодров. – М. : ПЕР СЭ, 2001. – 511 с. 2. Выготский Л.С. Собрание сочинений / Л.С. Выготский; под ред. Д.Б. Эльконина. – М. : Педагогика, 1982. – Т. 1. – 488 с. 3. Гальперин П.Я. Введение в психологию / П.Я. Гальперин. – М. : МГУ, 1976. – 150 с. 4. Завалишина Д.Н. Психологическая структура способностей. Развитие и диагностика способностей / Д.Н. Завалишина; отв. ред.: В.Н. Дружинин, В.Д. Шадриков. – М. : Наука, 1991. 5. Зеер Э.Ф. Психология профессий. – 2-е изд., перераб., доп. / Э.Ф. Зеер. – М. : Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2003. – 336 с. 6. Лактіонов О.М. Історична та психологічна готовність особистості до прийняття глобалізаційних процесів / О.М. Лактіонов // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2003. – № 599. – С. 188–194. – (Серія «Психологія»), 266 с. 7. Максименко С.Д. Розвиток психіки в онтогенезі: в 2 т. / С.Д. Максименко. – К. : Форум, 2002. – Т. 1. – 319 с. 8. Максименко С.Д. Розвиток психіки в онтогенезі: в 2 т. / С.Д. Максименко. – К. : Форум, 2002. – Т. 2. – 335 с. 9. Маралов В.Г. Основы самопознания и саморазвития / В.Г. Маралов. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 296 с. 10. Петровский А.В. Психология: учеб. для студ. высш. пед. учебных заведений. – 2-е изд., стер. / А.В. Петровский, М.Г. Ярошевский. – М. : Издательский центр «Академия», 2000. – 512 с. 11. Столин В.В. Самосознание личности / В.В. Столин. – М., 1983. – 284 с. 12. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности / С.Д. Смирнов. – М. : Издательский центр «Академия», 2001. – 304 с. 13. Якунин В.А. Педагогическая психология. – 2-е изд. / В.А. Якунин. – СПб. : Изд-во Михайлова В.А., 2000. – 349 с.

І. В. Думіна

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасна система освіти має на меті виховання здорової особистості, яка дбає про своє здоров'я та здоров'я оточуючих, прагне вести здоровий спосіб життя. Тому на сучасному етапі розвитку суспільства проблема збереження здоров'я дітей є пріоритетним напрямом діяльності держави, у контексті якого постає вимога формування у них усвідомлення цінності здоров'я на основі інноваційних підходів, що зазначено у державних документах, якими керується дошкільна освіта (Закон України «Про дошкільну освіту», «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», «Базовий компонент дошкільної освіти» тощо). Враховуючи той факт, що наразі в освіту впроваджується компетентнісний підхід, вважаємо, що актуальною проблемою сучасної педагогічної науки є ро-

зробка нових моделей організації в дошкільних навчальних закладах освітнього процесу, спрямованого на формування у дітей здоров'язбережувальної компетентності, що є запорукою і передумовою здорового способу життя.

Це передбачає зосередження зусиль на створенні ефективної системи методологічного, науково – методичного супроводу модернізації освіти. Тому акцентуємо увагу саме на компетентнісному підході до проблеми здоров'збереження, оскільки він є одним із стратегічних напрямів розвитку системи освіти України, її новим концептуальним орієнтиром[1, с.5].

Аналіз основних досліджень з обраної теми. Проблема зміцнення здоров'я та формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку перебуває у центрі уваги широкого кола вчених. Аналіз наукових здобутків Т. Андрющенко, Г. Бєлєнької, О. Богініч, Н. Денисенко, Л. Лохвицької, М. Машовець, В. Нестеренко та ін.свідчить, що у дошкільній освіті достатньо напрацювань, які присвячені питанням надання дітям знань про здоров'я, формування у дошкільників ціннісного ставлення до власного здоров'я. Особливості формування фізичного здоров'я дошкільників досліджували Е. Вільчковський, О. Богініч, Л. Волков та ін., забезпечення основ здорового способу життя Т. Бабюк, Н. Андрєєва, А. Ошкіна та ін., створення в дошкільних навчальних закладах здоров'язбережувального середовища О. Богініч. Н. Левінець, Т. Овчиннікова та ін., а також підготовка майбутніх педагогів до діяльності з оздоровлення дітей В. Нестеренко, О. Іванашко, та ін.[1, с.9].

Мета статті. Обґрунтувати доцільність побудови освітнього процесу, спрямованого на формування у дошкільників здатності до збереження здоров'я на основі здоров'язбережувальних технологій.

Умови сучасності потребують формування у дітей здатності до збереження здоров'я на основі інноваційних підходів. Вважаємо, що саме компетентнісний підхід до збереження здоров'я забезпечить розвиток особистості, яка свідомо ставиться до власного здоров'я та здоров'я навколишніх, дотримується здорового способу життя, має сформовані здоров'язбережувальні життєві навички, що дозволять вести якісне, повноцінне та продуктивне життя.

Здоров'язбережувальна компетентність – це характеристики, властивості дитини, спрямовані на збереження власного фізичного, соціального, психічного, духовного здоров'я та свого оточення[3].

Саме це ми ставимо за мету та пропонуємо пріоритетні завдання методики формування у дітей:

Для успішного здійснення діяльності з формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку важливо подавати знання за логічно вмотивованою та зорієнтованою на можливості дітей системою. Що вимагає дотри-

муватись таких принципів: 1) принцип мотиваційного забезпечення освітнього процесу; 2) принцип співпраці забезпечує створення сприятливої психологічної атмосфери партнерської взаємодії; 3) принцип індивідуалізації та диференціації; 4) принцип комфортності; 5) принцип свідомості та активності; 6) принцип удосконалення життєвих навичок; 7) принцип наступності та неперервності.

Завданнями дошкільної освіти, окресленими в Законі України «Про дошкільну освіту» передбачено не тільки збереження і зміцнення здоров'я, а й активне формування основ здорового способу життя в дітей, починаючи з раннього віку. Впровадження цього завдання передбачає введення в практику сучасного дошкільного закладу здоров'язбережувальних технологій.

Здоров'язбережувальна технологія – це система заходів, що включає взаємозв'язок і взаємодію всіх факторів освітнього середовища, спрямованих на збереження здоров'я дитини на всіх етапах його навчання і розвитку [5, с.25].

Мета здоров'язбережувальних технологій – забезпечення високого рівня здоров'я вихованців і виховання культури, як сукупності усвідомленого ставлення дитини до здорового способу життя людини. Класифікація здоров'язбережувальних технологій у дошкільній освіті – визначається по домінуванню цілей і розв'язуваних задач, а також провідних засобів здоров'язбереження і здоров'язбагачення освітнього процесу в дитячому садку.

У зв'язку з цим можна виділити наступні види здоров'язбережувальних технологій: 1) медико-профілактичні технології, що забезпечують збереження і зміцнення здоров'я дітей під керівництвом медичного персоналу; 2) фізкультурно-оздоровчі технології, спрямовані на фізичний розвиток і зміцнення здоров'я дитини; 3) технології забезпечення соціально-психологічного благополуччя дитини, що забезпечують психічне і соціальне здоров'я дошкільника. Основне завдання цих технологій – забезпечення емоційної комфортності та позитивного психологічного самопочуття дітей в процесі спілкування з однолітками і дорослими. 4) технології здоров'язбереження і здоров'язбагачення педагогів дошкільної освіти, спрямовані на розвиток культури здоров'я педагогів.

Отже, застосування в роботі дошкільного закладу здоров'язбережувальних технологій підвищить результативність освітнього процесу, сформує у педагогів і батьків ціннісні орієнтації, спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я дітей. А найголовніше – ефективно впливає на формування їхнього здоров'я.

Список використаних джерел

1.Андрющенко Т. К. Формування у дошкільників здоровязбережувальної компетентності : [метод. посіб.] / Т. К. Андрющенко. – Тернопіль: «Мандрівець», 2016. – 114 с. 2.Базовий компонент дошкільної освіти // Вихователь – методист дошкільного закладу. – 2012. – Спецвипуск.– С.1 – 29. 3.Богініч О. Л. Сутність здоров'язберігаючого середовища у життєдіяльності дітей дошкільного віку / О. Л. Богініч // Вісник Прикарпатського університету імені І. Франка. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. XVII-XVIII. – Педагогіка. – С. 191-199. 4.Лохвицька Л. В. Дошкільникам про основи здоров'я : [навч.– метод. посіб.] / Л. В. Лохвицька, Т. К. Андрющенко. – 2 –ге вид., оновл. – Тернопіль : Мандрівець,2008. – 192 с. 5. Івахно О. П. Використання здоров'яформуючих технологій у сучасному дошкільному навчальному закладі для дітей загального розвитку / О. П. Івахно // Гігієна населених місць: зб. наук. праць. – К., 2008. – Вип. 52. – С. 64-70.

Р. В. Ковтуненко, Я. В. Віленський

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЇ В НАПРЯМКУ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ НА КАФЕДРІ ПЕДІАТРІЇ

Інтернаціоналізація, як об'єктивна тенденція розвитку суспільства, вимагає інтеграції відповідно міжнародного досвіду як додипломних, так і післядипломних освітянських програм для забезпечення якості вищої освіти. Інноваційний розвиток системи освіти є основним принципом нового закону України.[1]

Переваги інтернаціоналізації в освітній сфері включають: 1) формування зрозумілої для міжнародної спільноти системи вищої освіти, що досягатиметься шляхом інтеграції з європейським простором вищої освіти і дослідницьким простором; 2) забезпечення конкурентоздатності українських вищих навчальних закладів, за рахунок міжнародного співробітництва університетів та їхньої участі у міжнародних проектах та програмах; 3) підвищення якості вищої освіти в середині кожного університету за допомогою посилення потенціалу вищих навчальних закладів та підготовка їх до активної участі у міжнародних проектах [2].

Концепція розвитку вищої медичної освіти передбачає впровадження в навчальний процес сучасних педагогічних та наукових інновацій відповідно до світових стандартів. Сучасні інновації в напрямку інтернаціоналізації медичної освіти в Дніпропетровській медичній академії почались з 2000 року з втілення Болонської системи навчання і включили вагомі зміни в цілях, змісті, методах та технологіях, формах організації навчально-пізнавального процесу, системі контролю і оцінки рівня освіти, навчально-методичному забезпеченні, в навчальних планах і програмах з метою інтеграції в міжнародне науково-освітнє співтовариство.

Аспекти роботи кафедр в рамках інтернаціоналізації освіти та науки включають «внутрішню» інтернаціоналізацію (навчання іноземних студентів, використання болонської системи навчання, викладання предметів іноземною мовою), «зовнішню» інтернаціоналізацію (освіта за кордоном). Форми міжнародного співробітництва в рамках інтернаціоналізації можуть бути забезпеченими за рахунок: 1) індивідуальної мобільності - мобільність студентів і професорсько-викладацького складу на основі міжнародних проектів та програм, міжнародних договорів співпраці, договорів співпраці між українськими вузами, індивідуального запрошення, студентського обміну, участі у конференціях, семінарах тощо; 2) мобільності освітніх програм та інституціональної мобільності; 3) формування нових міжнародних стандартів освітніх програм; 4) інтеграції в навчальні програми міжнародних елементів освітніх стандартів; 5) інституціонального партнерства.

Сучасні інновації в напрямку інтернаціоналізації медичної освіти на кафедрі педіатрії 3 та неонатології Дніпропетровській медичній академії почались з 2000 року з втілення Болонської системи навчання і включили вагомі зміни в цілях, змісті, методах та технологіях, формах організації навчально-пізнавального процесу, системі контролю і оцінки рівня освіти, навчально-методичному забезпеченні, в навчальних планах і програмах з метою інтеграції в міжнародне науково-освітнє співтовариство.

Досвід впровадженого навчання англійською мовою іноземних студентів-випускників медичного факультету з дисципліни «педіатрія» на засадах кредитно-трансферної системи організації навчального процесу переконує в тому що, це – сучасна та ефективна форма інтернаціоналізації навчання, що сприяє підвищенню якості знань та вмінь іноземних студентів.

Методичне забезпечення кожного практичного заняття для іноземних студентів включає матеріали англійською мовою, які створені співробітниками кафедри: методичні вказівки для студентів та викладачів, тематичні структуровані ситуаційні задачі (відповідно кількості студентів в групі) для позааудиторної домашньої роботи, набір тематичних тестових завдань з бази ліцензійного іспиту «КРОК-2» (10 варіантів по 20 тестів на кожне заняття) для аудиторного контролю знань.

Ефективною розробкою кафедри стала система позааудиторної роботи у вигляді щоденного письмового домашнього вирішення тематичних ситуаційних задач з обґрунтуванням діагнозу, призначенням алгоритму обстеження, лікування та реабілітації. Для зручності всі ситуаційні задачі об’єднані у посібник, видаються кожному студенту на початку модулю. Це дає можливість студентам самостійно планувати свою позааудиторну роботу, а також ознайомитись із завданнями всієї групи. Щоденне розв’язання тестових завдань з банку ліцензійного іспиту «КРОК-2» (за те-

мою заняття по 50 тестів в кожному варіанті) з подальшим обговоренням помилок, безумовно, сприяє підвищенню якості підготовки до ліцензійного іспиту.

В навчанні широко використовуються комп'ютерні технології у вигляді відеофільмів, мультимедійних презентацій англійською мовою, що забезпечує інтенсифікацію навчального процесу та комфортне середовище навчання.

Певною мірою поліпшити інформаційну складову англомовним студентам дозволяє інтернет-сайт кафедри, де окрім навчально-методичної інформації, зібрана література англійською мовою, різноманітні джерела, презентації лекцій, навчальних посібників, створених співробітниками кафедри.

З 2016 році на кафедрі педіатрії 3 та неонатології впроваджено комп'ютерне on-line тестування студентів по тестовим завданням банку Центру тестування МОЗ України (бази 2010-2015 р.р.) на базі програми «SOCRATIVE», куди внесено тести українською, російською та англійською мовами. Всього програма складає 36 варіантів тестів по 50 питань з банку ліцензійного іспиту КРОК-2 (всього 1800 тестів). База постійно доповнюється новими варіантами. Тестування проводиться в аудиторний час по контролюючій програмі та дистанційно в позааудиторні години в програмі тренування щоденно. Студенти позитивно оцінюють впровадження дистанційного тренування по тестам КРОК-2 та проявляють неабиякий інтерес до навчання з використанням комп'ютерних технологій.

Глобалізація світових процесів, об'єднувальні тенденції, притаманні Європейському співтовариству, є могутніми факторами інтенсифікації освіти до рівня світових досягнень

Список використаних джерел

1. Закон України: «Про вищу освіту» від 01.07.2014. №1556-VII. 2. Інтернаціоналізація української вищої освіти // Матеріали семінару Міністерства освіти і науки України - 15 вересня 2015 року.

С. В. Кубрак, Н. В. Лихошвед

РОЗВИТОК САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ГЕОДЕЗИСТІВ НА БАЗІ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Глобалізація ринку освіти та праці висуває особливі вимоги до майбутніх фахівців, їх мобільності, яка залежить здебільшого від професійної підготовки, зокрема, від рівня володіння іноземною мовою професійного вжитку та рівня самоосвітньої компетенції.

Питання розвитку самоосвітньої компетенції є особливо актуальним для майбутніх геодезистів, адже ця технічна галузь розвивається надзвичайно швидко. З метою забезпечити свою конкурентоспроможність, спеціалісти цього профілю мають вміти оперативно дізнаватися про нові розробки, системи, прилади та тенденції. Інформація про останні, найчастіше з'являється в мережі Інтернет англійською мовою.

Проблемі розвитку самоосвітньої компетенції майбутніх спеціалістів присвячені роботи Герасимової О. І., Копил О. А., Кузьміної Н. В., Кутик О. М., Ольховської М. В., Чеботарьової Є. С. та ін. В сучасній педагогічній літературі досліджено сутність, основні поняття, розроблено підходи до утворення та детально розглянуто шляхи формування самоосвітньої компетенції за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Проте, необхідно зазначити практичну відсутність методичного забезпечення для розвитку самоосвітньої компетенції студентів немовних спеціальностей, зокрема – майбутніх геодезистів. Тому підвищення рівня самоосвітньої компетенції за допомогою відеоматеріалів англійською мовою є перспективною сферою нау-

ково-педагогічного дослідження.

Згідно з визначенням Довмантович Н. Г., самоосвітня компетентність є інтегрованою якістю особистості, яка включає такі компоненти: здатність застосовувати теоретичні та практичні знання; готовність на етапі формальної освіти до навчання впродовж життя; планування та здійснення самоосвітньої діяльності; самоаналіз та самоконтроль; використання різноманітних навчально-інформаційних ресурсів з метою неперервного самовдосконалення [2, с. 21].

Розглядаючи вищезазначені компоненти як цілі навчання, спрямованих на формування професійної компетенції майбутнього геодезиста, ми визначили такі складові формування самоосвітньої компетенції за допомогою курсу англійської мови: 1) підвищення мотивації до самоосвіти; 2) формування та розвиток вмінь організації самоосвітньої діяльності, а саме: вміння ставити цілі та визначати засоби їх досягнення; вміння критично аналізувати свою діяльність; здатність розширювати сферу власних професійних інтересів; вміння складати план самостійної роботи; 3) набуття базових знань із професії, за допомогою яких студент може орієнтуватися в професійному просторі; 4) визначення сфери професійних та наукових інтересів, формулювання теми майбутнього дослідження.

Відеоматеріали є потужним засобом активізації самостійної роботи студентів та формування їх самоосвітньої компетенції, оскільки вони допомагають вирішити низку важливих завдань: підвищення мотивації до навчання; інтенсифікація навчання; активізація студентів; самостійна робота студентів; підвищення якості знань студентів [1; 272]

З метою підвищення мотивації до самоосвіти та власної професії ми обрали інформаційні відеоролики, який ознайомлюють з робочими функціями геодезиста та можливостями кар'єрного розвитку: 1) Your Career as a Land Surveyor (https://www.youtube.com/watch?v=mROqwL1qzuI); 2) A Career in Surveying (https://www.youtube.com/watch?v=1UTHxtwgyl0); 3) Surveyors Job Description (https://www.youtube.com/watch?v=PmKiNIcMxxM).

З метою реалізації другої та третьої складової самоосвітньої компетентності майбутнього геодезиста ми склали добірку відеороликів, які містять інформацію про роботу геодезиста, інструкції з експлуатації професійного обладнання (наприклад, електронного тахеометра), детальний опис конкретних процедур (наприклад, складне нівелювання) тощо: 1) How does Land Surveying Work? (https://www.youtube.com/watch?v=SPCewaAfqPA); 2) Setting up a Total Station (https://www.youtube.com/watch?v=H2AQq2jshgg); 3) Differential Levelling (https://www.youtube.com/watch?v=M5YnysJxpeI); 4) Precision and Accuracy in Geodetic Surveying (https://www.youtube.com/watch?v=ApKw5qWqYF8).

Переглядаючи відео, студенти виконують завдання, передбачені алгоритмом роботи з відеоматеріалами, які поділяються на три етапи: до перегляду, під час перегляду та після перегляду відео, та які спрямовані на розвиток навичок аудіювання, монологічного та діалогічного мовлення, письма тощо. Проте, з метою формування та розвитку самоосвітньої компетенції ми також пропонуємо додати серію завдань на планування подальшої самоосвіти, наприклад: 1) виділити три питання, які ставляться у відео, і на які студенти не мають відповіді; 2) виділити тему, з якою студент не знайомий, яка не була розглянута детально на відео і потребує подальшого вивчення студентом; 3) виділити цікаві факти, про які студент бажає дізнатися більше; 4) самостійно знайти відеоматеріали для уточнення незрозумілої інформації або знаходження відповідей на питання, які виникли під час перегляду попереднього відео.

Результатом такого самоаналізу та самостійного формулювання тем для подальшого вивчення є визначення тематики в галузі геодезії, яка якнайбільше цікавить студента. Саме в цій сфері він зможе в майбутньому сформулювати тему подальшого дослідження.

За допомогою вищезазначених відеороликів та прикладів завдань для розвитку самоосвітньої компетенції забезпечується міцний зв'язок між фаховою дисципліною та курсом англійської мови, а також формується стійка потреба у професійній самореалізації та саморозвитку майбутнього фахівці геодезичного профілю.

Список використаних джерел

1.Богданова О. В. Використання автентичних відеоматеріалів для формування комунікативної та соціокультурної компетенції на уроках англійської мови / О. В. Богданова // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Серія : Філологічна. – 2014. – Вип. 49. – С. 271 – 272. 2.Довмантович Н. Самоосвітня компетентність майбутніх фахівців у педагогічній теорії / Наталія Довмантович. // Педагогічний процес: Теорія і практика. – 2014. – №3. – С. 18 – 22. 3.Довмантович Н. Проблема формування самоосвітньої компетентності особистості у педагогічній теорії / Наталія Довмантович. // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2015. – №12. – С. 139 – 144.

О. О. Єсіпова

АНАЛІЗ КОМПОНЕНТІВ СТРУКТУРИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Структура навчальної діяльності розглядається багатьма вченими серед них: П.Я. Гальперін, В.В. Давидов, Д.Б. Ельконін, І.І. Ільясов, В.А. Сластьонін, Л.Д. Столяренко, В.Я. Ляудіс, Т.О. Дмитренко та інші. Виділяють різні складники (компоненти) діяльності – цілі, навчальні задачі, мотиваційний компонент, виконавчий компонент, дії та операції, засоби, рефлексія, результат, коректувальний компонент тощо. Узагальнюючи дослідження багатьох вчених щодо психологічної структури діяльності, і відповідно до зробленого визначення основними компонентами можна вважати: мотивація(спонукальна причина діяльності), цілі (системоутворюючий фактор навчальної діяльності, який може бути виражений в формі очікуваного результату), дії та операції (сукупність цілеспрямованих дій спрямованих для отримання результату), засоби (об'єкти матеріальної та духовної культури за допомогою яких буде здійснюватись навчальна діяльність), результат (психологічний досвід особистості, який він отримає при досягненні мети) [2].

Мотивація – це спонукальна дія до виконання певної діяльності в тому числі і навчальної. Навчальна мотивація може бути зовнішньою та внутрішньою. Проаналізувавши навчальну діяльність сучасних студентів ми можемо побачити, що у більшості переважають зовнішні мотиви, привнесені викладачем. Інформатизація активно вплинула на навчальний процес та мотивацію студентів. Адже за таких умов кожен студент може за короткий термін знайти будь-яку інформацію, отримати освіту будь-де не виходячи з дому, проводити аналіз та порівняння освіти різних країн, тому поряд с традиційними мотивами (пізнавальними, навчальними), з'являються нові мотиви (соціальні, самопізнавальні).

Мета навчальної діяльності – загальне уявлення про конкретний кінцевий результат навчальної діяльності. Мета навчальної діяльності у сучасному навчальному просторі є зовнішньо привнесена, що не дає можливості студенту в повній мірі «представити» майбутні результати своєї власної навчальної діяльності. В свою чергу у інформаційному суспільстві відбувається організація нових форм взаємодії викладача та студента в навчальному процесі, коли викладач разом зі студентом обговорюють майбутні результати навчальної діяльності.

Наступним елементом навчальної діяльності є дії та операції – це структурні одиниці діяльності, доцільне практичне або теоретичне перетворення ситуації, регульоване поданням необхідного результату, умов і способів його досягнення. Виділяють предметні та навчальні дії. До навчальних дій студентів відносяться дії цілепокладання, дії планування, пошуку та виділення необхідної інформації, організація навчальної діяльності, рефлексія тощо. Предметні дії – це сукупність

спеціальних вмінь по різним навчальним дисциплінам [2]. Нами було проведено емпіричне дослідження, щодо планування студентами власної навчальної діяльності та динаміки виконання і здачі обов'язкових навчальних завдань. Проаналізувавши отримані графіки можемо зробити висновок, про те, що більшість студентів не можуть скласти та спланувати своєї навчальної діяльності, та як наслідок здають виконані завдання несвоєчасно або в останній момент.

В умовах інформатизації освіти однією з головних задач студента є самостійний пошук інформації, набуття знання відбору інформації, її подання та передачу, а також планування та організація своєї власної навчальної діяльності за допомогою інформаційно – комунікативних технологій [1]. Задачею викладача є забезпечення обміном інформацією між всіма учасниками освітнього процесу на внутрішньому та зовнішньому рівні.

Засоби навчання – це те, за допомогою чого відбувається навчальний процес студентів. Засоби навчальної діяльності поділяються на предметні та навчальні. Предметні засоби навчальної діяльності допомагають студенту організувати та спроектувати траєкторію навчальної діяльності, навчальні безпосередньо пов'язані з оволодіннями того чи іншого навчального предмету [2]. В інформаційному суспільстві одним з провідних засобів навчання виступає комп'ютер, який допомагає по новому організувати взаємодію всіх учасників навчального процесу, створити інформаційно – освітній простір та програмно-методичні комплекси, студенту знаходити потрібну інформацію та організовувати власну навчальну діяльність.

Продуктом навчальної діяльності – матеріальне уявлення про те, що можна отримати у процесі навчальної діяльності, а результатом – психологічне прирощення досвіду студента, яке він здобуває при досягнені мети [2]. Інформаційні технології забезпечують організацію постійного контролю та оперативний зворотній зв'язок між учасниками освітнього простору, що в свою чергу дозволяє студентам спостерігати за динамікою своєї успішності, а викладачу своєчасно коректувати прогалини в знаннях студентів.

Отже умовах інформатизації освіти відбуваються й зміни в управлінні навчальною діяльністю, а саме якщо раніше процес навчання студентів розглядався як система, що складається з суб'єкта управління, об'єкта управління, управляючого впливу, зворотній зв'язок, зовнішня система, то на ряду з цим з'являється принципова нова підсистема самоуправління студента, що дає можливість студенту планувати, організовувати, контролювати траєкторію власної навчальної діяльності.

Список використаних джерел

1.Григорьев С.Г. Информатизация образования: учеб. [для студ. педагог. высш. учеб. завед.]/ С.Г. Григорьев, В.В. Гришкун. – М., 2005. – 231 с. 2. Ляудис В.Я. Формирование учебной деятельности студентов /В.Я. Ляудис. – Москва: Издательство московского университета, 1989. – 240 с.

Н. В. Ковалевська

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Первинною складовою ланкою системи безперервної освіти є дошкільна освіта. Виховання здорової та компетентної особистості, забезпечення прав дитини на повноцінний фізичний, інтелектуальний, моральний, естетичний і соціальний розвиток, створення умов самостійного пізнання оточуючого світу є її головними пріоритетами. Самостійність як базова якість особистості дитини набуває характеру тенденції і проявляється у її здатності діяти незалежно від допомоги та

керівництва з боку дорослого, виявляти елементарну критичність та самокритичність, доводити будь-яку справу до кінця. Вихователі сучасних ДНЗ часто стикаються з проблемою інфантильності, нездатності до самостійної діяльності дітей дошкільного віку. Важливим завданням професійної підготовки майбутнього спеціаліста є формування професійних якостей, які забезпечать орієнтацію на саморозвиток індивідуальності вихованця.

Сучасні дослідники Г. Бєлєнька, Г. Борин, Л. Загородня, Л. Зімакова, І. Зязюн, Т. Марєєва, А. Пасічніченко та інші підкреслюють, що від рівня сформованості професійних якостей залежатиме успіх професійної діяльності, виконання покладених повноважень, продуктивність педагогічної діяльності. На наш погляд, проблема підготовки майбутніх вихователів полягає в тому, що значна кількість годин навіть з педагогічних дисциплін є відірваними від професійної спрямованості і педагогічної діяльності. Цілком справедливо сучасні науковці ставлять питання про необхідність впровадження сучасних технологій, що сприятимуть ефективному формуванню самостійного мислення і самоконтролю.

На основі теоретичного аналізу проблеми нами проведено дослідження рівня сформованості готовності майбутніх вихователів до формування самостійності у дітей дошкільного віку. Дослідження здійснювалося в процесі спостереження та проведення ряду діагностичних заходів. Результати, отримані під час дослідження, свідчать про недостатній рівень сформованості необхідної компетентності у майбутніх педагогів. Студенти мають уривчасті уявлень про зміст і значення самостійної діяльності, і самостійної діяльності дошкільників, зокрема. Пояснення змісту цих категорій студенти давали узагальнено, з неточностями. Для більшості опитаних студентів вищого педагогічного начального закладу формування самостійністі дітей дошкільного віку не є актуальною педагогічною проблемою. Лише 21% студентів вважає, що уміння формувати самостійність у дітей дошкільного віку для майбутнього вихователя має вагоме значення. 13% опитаних ознайомлені з психолого-педагогічними особливостями формування самостійності дошкільників та з закономірностями планування, організації, стимулювання та контролю самостійної діяльності дошкільників. 44,8% майбутніх вихователів визнали, що спеціальний навчальний курс міг би підвищити рівень їх знань з даної проблеми, але лише 22,9% виявили бажання його відвідувати.

Проведене нами опитування майбутніх вихователів засвідчило ігнорування ними актуальних проблем навчання, виховання та розвитку дітей дошкільного віку. За результатами дослідження, лише 34% студентів усвідомлюють необхідність формувати у дітей самостійність як необхідну компетентність в стрімко мінливому соціумі інформаційного суспільства.

Отримані дані свідчать не лише про низький рівень підготовки майбутніх вихователів до формування самостійності та до педагогічного керівництва самостійною діяльністю дошкільників, а й про відсутність, у цілому, системи такої підготовки. У переважної більшості випадків, самостійна робота не виокремлюється як самостійний напрям роботи. Ця робота «розпорошена» і губиться серед інших напрямів, а тому – безсистемна, без урахування наступності протягом чотирьох років бакалаврату. Цим пояснюється і той факт, що найвагомішими проблемами своєї професійної діяльності студенти вважають:недостатню методичну підготовку (31%); обмаль педагогічних знань – 35,8%; непідготовленість до роботи з дітьми, які мають відхилення у поведінці – 28,3%.

Після проведення формувальної роботи, яка передбачала введення спеціального навчального курсу, ми провели опитування серед студентів щодо значущості його вивчення. 92,2 % студентів висловили думку, що спецкурс важливий та необхідний у системі професійної підготовки майбутніх вихователів; 7,8 % – не в повній мірі поділяють цю думку. Можна зробити висновок про те, що спецкурс «Формування самостійності у дітей дошкільного віку» мав вирішальний внесок у

процес ефективної підготовки майбутніх вихователів до означеної діяльності. Він дає можливість майбутнім педагогам подолати розрив між теорією і практикою, допомогає оволодіти необхідними знаннями та досвідом, дозволяє підготуватись до реалізації діяльності з формування самостійності дітей дошкільного віку у дошкільному навчальному закладі.

Отже, організація самостійної діяльності дошкільників потребує сформованості необхідних компетентностей, які забезпечать готовність майбутніх вихователів до формування самостійності у дітей дошкільного віку. Вивчення експериментального навчального курсу «Формування самостійності у дошкільників» сприяло підвищенню рівня готовності майбутніх вихователів до формування самостійності дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1.Борин Г. В. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до роботи з батьками дітей раннього віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Галина Василівна Борин. – Тернопіль, 2009. – 20 с. 2.Загородня Л. П. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навчальний посібник / Людмила Петрівна Загородня, Світлана Анатоліївна Тітаренко. – Суми : Університетська книга, 2010. – 319 с. 3.Зімакова Л. В. Професійна підготовка магістрів дошкільної освіти до викладання лінгводидактичних дисциплін / Лілія Василівна Зімакова // Педагогічні науки. – 2014. – № 61-62. – С.126-133. 4.Зязюн І. Три кити нової філософії освіти: гуманізація, індивідуалізація, інтеграція / Іван Зязюн // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2000. – № 1. – С. 74-79. 5.Ковалевська Н. В. Професійна підготовка студентів факультетів дошкільної педагогіки до роботи у сім'ях : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Наталія Володимирівна Ковалевська. – Київ, 2007. – 18 с. 6.Марєєва Т. В. Професійний імідж вихователя ДНЗ : навчальна програма варіативної дисципліни для спеціальності 6.010101 «Дошкільна освіта» за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» / Тетяня Вікторівна Марєєва. – Глухів : Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2012. – 24 с. 7.Пасічніченко А.В. Формування психологічної компетентності майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу у процесі професійної підготовки / Анжела Василівна Пасічніченко, Наталія Володимирівна Ковалевська // Педагогіка та психологія: зб. наук. праць / за заг.ред. академіка І.Ф. Прокопенка, проф.С.Т. Золотухіної. – Харків: Видавець Рожко С.Г., 2016. – Вип.53. – С.340-349.

О. А. Кушніренко

БІОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ШКОЛЯРІВ

Динамічні зміни життя України вимагають нового педагогічного бачення навчально-виховного процесу, що обумовлює зміни в діяльності працівників освіти. Сьогодення визначає пріоритетні напрямки роботи вчителя середньої школи, які спрямовані на подолання прірви між освітою й потребами життя. Тому надзвичайно актуально постає питання організації навчального процесу в центрі якого є учень, що набуває ключові життєві та професійні компетентності [1].

Специфіка навчального предмета «Біологія» зумовлює наявність спеціальних знань, умінь, навичок учнів, що включають планування і проведення досліджень, моделювання окремих ознак та встановлення зв'язків між структурними елементами різних систем, розв'язання вузькоспеціалізованих задач і вправ, порівняння біологічних процесів на різних рівнях організації життя. Саме сукупність таких предметних орієнтирів формують біологічну компетентність школярів [2].

Викладання біології пов'язане з використанням великого обсягу різноманітної інформації, тому з перших уроків необхідно звертати особливу увагу на формування інформаційної компетентності, що є важливим для учнів не лише у період навчання, а й продовж життя. Тому варто привчати учнів до пошуку інформації про наукові досягнення і відкриття в біології, медицині та інших споріднених з біологією науках. Деякі учні можуть виконують випереджувальні завдан-

ня у вигляді презентації або буклетів. Така робота спонукує опрацьовувати й переосмислювати новий пізнавальний матеріал, який дає можливість дізнатися більше, розширити інтелект та можливість проявити свої знання в певних життєвих, а також професійних ситуаціях [2]. Вміння працювати та співробітничати в колективі формує комунікативна компетентність, яка є важливою складовою ключових компетентностей. Успішному її становленню сприяють ігри, що розвивають культуру міжособистісних взаємин коли залучаються всі учні групи.

Аналіз навчальної практики свідчить, що більшість учнів не вміють у процесі навчання самостійно встановити причинно-наслідкові зв'язки. Формуючи компетентність саморозвитку, вчитель впливає на динамічність знань, розвиток пізнавальних інтересів, індивідуальних здібностей, здатність учнів до рефлексії різними формами навчально-виховного процесу. Компетентність саморозвитку іноді називають особистісною компетентністю [1]. Адже в процесі взаємодії учень – викладач, учень – група учнів відбувається аналіз сильних та слабких сторін роботи, що дає можливість гідно провести самооцінку своєї діяльності.

Отже, поняття «компетентність» вийшло на загальнодидактичний і методологічний рівень. Не можна нехтувати при формуванні предметних компетентностей діяльнісним підходом, яким повинен керувати компетентний педагог з високим рівнем педагогічної майстерності. Це забезпечує спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток умінь і навичок особистості, застосування на практиці здобутих знань з навчального предмету, успішну адаптацію людини в соціумі, професійну самореалізацію, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти.

Список використаних джерел

1.Мельник Л. С. Формування ключових компетентностей методами інтерактивного навчання / Л. С. Мельник // Біологія в школах України. – 2008. – № 5 – С. 32. 2.Технологічні підходи до проектування уроку / І. І. Зайцева, Г. Д. Довгань, О. Є. Шматько, Н. О. Аніскіна, Л. М. Дементьєва, В. М. Андрєєва // Проектуємо урок разом. Ч.1. Урок 4. – 2006. – С. 17–29.

Ю. В. Коба

РОЛЬ РОЗДІЛУ «ПОЧАТКОВІ ВІДОМОСТІ ЗІ СТЕРЕОМЕТРІЇ» У РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВОЇ УЯВИ

Розділ «Початкові відомості зі стереометрії» має на меті формування уявлень про просторові фігури, площі поверхонь та об'єми геометричних тіл у учнів, які не планують продовжувати вивчення геометрії в старших класах. Інше призначення цього розділу – пропедевтична підготовка до вивчення геометрії в 10 і 11 класах або у вищих навчальних закладах I та II рівня акредитації. Основна мета – повторити, привести в систему і розширити відомості про геометричні фігури в просторі та навчити обчислювати площі поверхонь і об'єми тіл.

При цьому перед геометрією ставляться важливі завдання з формування мислення, розвитку просторових уявлень, уяви, практичних навичок і умінь, оскільки вони є вагомими компонентами загальнолюдської культури взагалі [3].

Усі психічні процеси, зокрема просторова уява, формуються і удосконалюються в результаті діяльності. Таку діяльність необхідно стимулювати й координувати в процесі навчання математики через розв'язування задач. Запропонована система вправ має за мету формувати в учнів просторові уявлення, готувати їх до сприйняття стереометричного матеріалу.

Вона включає вправи трьох типів на формування: 1) просторових уявлень та уяви учнів; 2) вимірювальних та обчислювальних навичок; 3) конструктивних навичок.

Належну увагу необхідно приділити формуванню навичок оперування просторовими уявленнями, одержаними в результаті попередньої діяльності. При цьому

як засіб наочності разом з моделями геометричних тіл доцільно використовувати їх зображення. Уміння бачити просторові образи на готовому рисунку є важливим стимулом для розвитку просторових уявлень та уяви. У результаті виконання відповідних вправ образи поступово втрачають індивідуальні ознаки, набувають абстрактнішого характеру [3].

Мінімальний обсяг матеріалу, що вивчається зі стереометрії в основній школі, визначають базовий зміст навчання. Наступному накопиченню та переробці у свідомості учнів геометричних фактів, формуванню та розвитку просторових уявлень, конструктивних здібностей має сприяти подана нижче система задач.

Учні вже мають уявлення про паралельні та перпендикулярні прямі. У 9 класі вони переносяться на простір. У зв'язку з цим доцільним є виконання серії вправ на засвоєння учнями взаємного розміщення прямих і площин у просторі. Спочатку це потрібно робити на різних моделях геометричних тіл, поступово переходячи до їх наочних зображень [2].

Для формування уявлень про взаємне розміщення прямих у просторі, а також прямої та площини, для більшої наочності доцільно використовувати каркасні та скляні моделі. Розглядаючи поняття про взаємне розміщення площин краще користуватися скляними моделями та моделями, виготовленими з картону [1].

Список використаних джерел

1.Мерзляк А. Г. Геометрія: підручник для 9 кл. загальноосвітніх навч. закл. / А. Г. Мерзляк, В. Б. Полонський, М. С. Якір. – Гімназія, 2009. – 270 с. 2.Якиманская И. С. Развитие пространственного мышления школьников / И. С. Якиманская. – М.: Педагогика, 1989. – 240 с. 3.Якиманська І. С. Вікові та індивідуальні особливості образного мислення учнів / Под ред. І. С. Якиманської. - М.: Педагогіка, 1989. – 142 с.

І. В. Восковцова

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНОЇ КУЛЬТУРИ ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

В сучасних умовах розвитку суспільства складається нове уявлення про культуру, що пов'язане з феноменом проектної культури. Поряд із гуманітарною і технічною, проектну культуру трактують як « третю культуру» , що має інтегративну сутність. На перший план виступає випереджальний розвиток самої людини, формування творчої особистості, яка проектує й організовує своє життя і доцільно перетворює навколишній світ.

Метод проектів впроваджується на уроках, в позаурочній роботі. Проекти знаходять своє застосування на різних етапах вивчення теми: під час вивчення нового матеріалу, для узагальнення знань, для перевірки засвоєння знань учнями.

В системі представлених проектів піднімається одна з актуальних проблем сучасної методики викладання – проблема розвиваючого навчання, а саме – самовизначення, самореалізація, формування і розвиток навичок критично й творчо мислити.

Мета – сприяти самостійному формуванню інтелектуальних, спеціальних і загальнокультурних знань і вмінь учнів, сприяти розвитку таких умінь, як ініціатива, співробітництво, навички роботи в колективі, логічне мислення, бачення проблем і прийняття рішень, одержання і використання інформації, самостійне навчання, планування, розвиток комунікативних навичок..

Метод проектів виник ще з початку минулого сторіччя в США. Його називали також методом проблем, він був пов’язаний з ідеями гуманістичного напрямку в філософії та освіті. Розроблений американським педагогом Дж.Дьюі та його учнем Ц.Х.Кілпатриком.

Згодом ідея методу проектів зазнала деякої еволюції. Народившись із ідеї вільного виховання, на сучасному етапі стає інтегрованим компонентом структурованої системи освіти.

Актуальністю даного підходу полягає в тому, щоб стимулювати інтерес учнів до розв'язання проблем, які передбачають володіння певною сумою знань, та через проектну діяльність, що сприяє розв'язанню цих проблем, розвивати вміння практично застосовувати надбані знання, рефлекторне (термінологія Дж.Дьюі) або критичне мислення.

Список використаних джерел

1.Гатанов Ю. Б. Развитие личности к творческой самореализации// Психологическая наука и образование. -2008. -№1 -С.98-99. 2.Гузеев В. В. «Метод проектов», как частный случай интегральной технологии обучения// Директор школы. -2015. -№6. -с.39-47. 3.Дементіївська Н. П. Телекомунікаційні проекти. Стан та перспективи// Комп'ютер в школі та сім'ї. -2009. -№4. 4.Пахомова Н. Ю. Учебные проекты: методология поиска// Учитель.-2014. -№1. -с. 41-45. 5.Степура А. Метод проектів – сучасна ефективна технологія навчання// Професійно-технічна освіта. -2015. -№3. 6.Хуртенко Л. О. Метод проектів і особливості його використання// Робота з обдарованими учнями. Вид. група «Основа», -2013; Вип.12.

І. В. Вигоднер, Є. В. Балакірева

ВИКОРИСТАННЯ МАТРИЧНОГО МЕТОДУ РОЗВ'ЯЗАННЯ СИСТЕМ ЛІНІЙНИХ АЛГЕБРАЇЧНИХ РІВНЯНЬ ДЛЯ ПОБУДОВИ ІНТЕРПОЛЮЮЧОЇ ФУНКЦІЇ

Перед випускником сучасного технічного вищого навчального закладу стоїть задача набуття відповідних компетентностей, серед яких здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу на відповідних рівнях, вміння застосовувати знання у практичних ситуаціях, навички використання інформаційних і комунікаційних технологій тощо. Виходячи з цього робиться ще більший акцент на зв'язок вищої математики з прикладною і обчислювальною математикою, з математичним і комп'ютерним моделюванням, з системним аналізом і проектуванням.

Формулювання цілей публікації. Розглянути взаємозв'язок вищої та обчислювальної математики на прикладі побудови інтерполюючої функції за допомогою матричного метода розв'язання систем лінійних алгебраїчних рівнянь.

Основний матеріал. Інтерполяція – це один з способів апроксимації даних. Задача інтерполяції полягає в тому, щоб знайти функцію $\varphi(x)$, яка проходить через відомі точки $(x_i; y_i)$, $i=\overline{1,n}$, тобто $\varphi(x_i)=y_i$ (1).

Точки $(x_i; y_i)$ називають вузлами інтерполяції, а функцію $\varphi(x)$ – інтерполюючою функцією, в якості якої часто використовують алгебраїчні поліноми (поліноміальна інтерполяція), оскільки їх легко обчислювати, диференціювати та інтегрувати. Розглянемо задачу лінійної інтерполяції, при якій інтерполююча функція має вигляд:

$$\varphi(x)=C_0\varphi_0(x)+C_1\varphi_1(x)+\ldots+C_m\varphi_m(x)=\sum_{k=0}^{m}C_k\varphi_k(x) \quad (2),$$ де $\varphi_0(x),_1\varphi_1(x),\ldots,\varphi_m(x)$ – базисні функції.

Використовуючи вирази (1) та (2), складемо систему лінійних рівнянь:

$$\begin{cases}\varphi(\overline{C},x_0)=C_0\varphi_0(x_0)+C_1\varphi_1(x_0)+\ldots+C_m\varphi_m(x_0)=y_0;\\ \varphi(\overline{C},x_1)=C_0\varphi_1(x_1)+C_1\varphi_1(x_1)+\ldots+C_m\varphi_m(x_1)=y_1;\\ \ldots.\\ \varphi(\overline{C},x_n)=C_0\varphi_1(x_n)+C_1\varphi_1(x_n)+\ldots+C_m\varphi_m(x_n)=y_n.\end{cases} \quad (3)$$

З курсу лінійної алгебри відомо, що система (3) має єдиний розв'язок, якщо виконуються дві умови: кількість точок $(x_i; y_i)$, $i=\overline{1,n}$ дорівнює кількості коефіціє-

нтів $C_k; k=\overline{0,m}$ та визначник системи $\Delta \neq 0$. Таким чином, якщо виконуються вищевказані умови, то через точки $(x_i; y_i)$ проходить єдина функція $\varphi(\overline{C},x)=\sum_{k=0}^{m} C_k \varphi_k(x)$.

У випадку лінійної поліноміальної інтерполяції базисні функції мають вигляд: $\varphi_0(x)=x^0=1;\ \varphi_1(x)=x^1=x;\ \varphi_2(x)=x^2;\ \varphi_m(x)=x^m$.

Інтерполююча функція при цьому це поліном степіню *m*:

$\varphi(x)=P_m(x)=C_0+C_1x+C_2x^2+...+C_mx^m$ та система (3) набуває вигляду:

$$\begin{cases} C_0+C_1x_0+C_2x_0^{\ 2}+...+C_nx_0^{\ n}=y_0; \\ C_0+C_1x_1+C_2x_2^{\ 2}+...+C_nx_1^{\ n}=y_1; \\ .... \\ C_0+C_1x_n+C_2x_n^{\ 2}+...+C_nx_n^{\ n}=y_n. \end{cases} \quad (4)$$

Розв'яжемо систему матричним методом, відомим з вищої математики, для цього надамо її у вигляді матричного рівняння $A \cdot C = B$, де

$$A=\begin{pmatrix} 1 & x_0 & x_0^2 & ... & x_0^n \\ 1 & x_1 & x_1^2 & ... & x_1^n \\ . & . & . & ... & ... \\ 1 & x_n & x_n^2 & ... & x_n^n \end{pmatrix},\ B=\begin{pmatrix} y_0 \\ y_1 \\ . \\ y_n \end{pmatrix},\ C=\begin{pmatrix} C_0 \\ C_1 \\ . \\ C_n \end{pmatrix}.$$

Визначник матриці *A* завжди відмінний від 0 при $(x_i \neq y_i)$. Тому єдиним розв'язком системи (4) буде вектор коефіцієнтів полінома *C*, який знайдемо: $C=A^{-1}\cdot B$, де A^{-1}– матриця, обернена до матриці *A*.

Список використаних джерел

1.Половко А.М. Интерполяция. Методы и компьютерные технологии их реализации./ Половко А.М., Бутусов П.Н. – СПб.: БХВ – Петербург, 2004. – 320 с.

В. А. Ващенко, Л. П. Ніколаєнко, І. А. Андрушко

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА В ОПОРНІЙ ШКОЛІ

Вимоги, які ставить сьогодення перед освітою вимагає від педаго-гічних працівників неперервного розвитку професійної компетентності, яка в свою чергу сприятиме якісній роботі педагогічного колективу.

Що означає слово «компетентність»? Компетентність у перекладі з латинської competentia означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід. Компетентна в певній сфері людина має відповідні знання та здібності, що дозволяють їй обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній. Отже, виходячи з зазначеного, професійна компетентність – це готовність на професійному рівні виконувати свої посадові та фахові обов'язки відповідно до сучасних теоретичних надбань і кращого досвіду, наближення до світових вимог і стандартів.

Компетентність є поєднання такого рівня науки і практики у діяльності конкретної людини, який дає змогу постійно забезпечувати ви-сокий результат з мінімальними затратами енергії людини, досягти ефективної організації особистої і колективної праці, результатом ґрунтової базової підготовки, творчої діяльності і безперервного підвищення світоглядного, професійного і загальнокультурного рівня в різноманітних формах.

Компетентність передбачає постійне оновлення знань, володіння новою інформацією для успішного вирішення професійних завдань в пев-ний час і в певних умовах. Іншими словами, компетентність – це здатність до якісного виконання професійної діяльності, що є суттю методичної роботи.

Цінним важелем у підвищенні професійної компетентності педа-гогічних працівників є управлінський аспект, який сприяє та створює умови для підняття на новий рівень майстерності педагога з обов'яз-ковим врахуванням рівня кваліфікації, його потреб і запитів.

Одним із завдань методичної роботи на сучасному етапі є активізація творчих здібностей учителів. Творчий характер закладений у самій суті професії педагога. До творчості вчителя спонукає й сьогоднішній учень – розвинена й нестандартна особистість,вимоглива до свого наставника, й нові нормативно-правові документи, які регламентують діяльність школи, саме: опорного закладу, яким є НВК- академічний ліцей № 15.

Успіх навчально-виховного процесу залежить від того, чи відмо-виться педагог від стереотипів минулих часів, чи готовий він будувати стосунки з учнями на принципах гуманізму, педагогіки партнерства Дійсність вимагає позбутися звичних установок, шукати нові форми спілкування як з учнями, як і з їхніми родинами, так із вчителями.

Як підготувати нового вчителя? Які форми інноваційної діяльності допоможуть адаптуватися вчителя до Концепції нової української школи?

Успішність реалізації численних завдань Концепції нової української школи, які поставлені перед освітянами сьогоденням, у більшій мірі залежить від професіоналізму та майстерності вчителя, адже ключову роль у системі освіти надано педагогу. Кадрова політика навчального закладу має позитивні тенденції завдяки розробленої системи науково-методичного супроводу вчителів опорної школи щодо роботи над міським науково-методичним проектом «Забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії особистості в умовах розбудови громадянського суспільства» (див. схему 1).

Схема 1. Чинники впливу на розвиток професійної компетентності педагогів

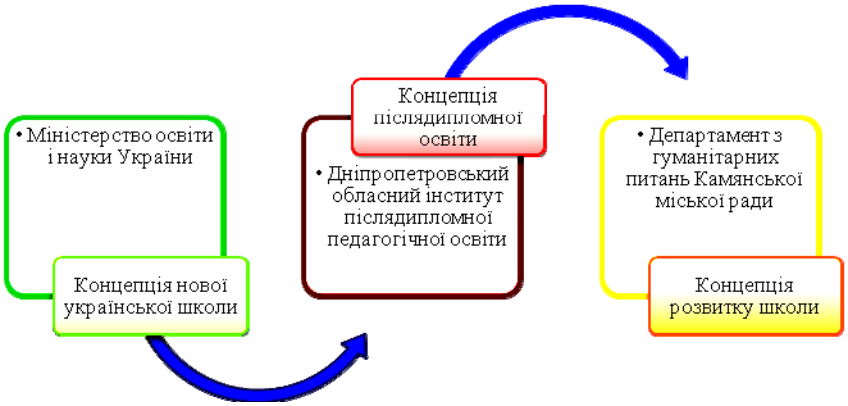

Як зазначила Л.Гриневич, міністр освіти і науки України,: «Відомо: тільки освічена людина може бути справді вільною. Європейське суспі-льство, до якого ми прагнемо, – це суспільство освіченого загалу, суспі-льство високої культури і рівних можливостей. Таке суспільство забезпе-чує європейську якість життя. Таке суспільство ми прагнемо побудувати, коли проектуємо освітню реформу в Україні. Починаємо реформу, яка на десятиріччя визначить освітній ландшафт України. Ми прагнемо побуду-вати суспільство освіченого загалу».

Адаптації вчителів опорного закладу (директор Ніколаєнко Л.П.) під керівництвом методичного кабінету департаменту з гуманітарних питань Кам'янсьої міської ради (завідуюча методичним кабінетом Ващенко В.А.) до нових вимог Нової української школи сприяють точки перетину двох основних нормативно-правових документів з питань освіти: Концепції нової української школи та обласного та міського науково-методичних проектів. Мета кожного проекту доповнює одна одну, синтезується.

Для вчителя настає епоха біфуркаційних змін, вибору свого профе-сійного шляху, визначення особистої «Я-Концепції», вільного відбору навчальних про-

грам та навчально-методичного забезпечення, академічної свободи.

Мета Концепції нової української школи – реформування освіти на чинник економічного зростання, джерело національної єдності, засіб соціа-льного просування кожного громадянина, побудова суспільства освіченого загалу.

Мета науково-методичного проекту – визначення освітніх стратегій соціалізації особистості, розробка показників соціального розвитку учнів різних вікових груп, удосконалення системи психолого-педагогічного супроводу як важливого чинника процесу соціалізації. Серед основних пріоритетних завдань визначені наступні (див. схему 2).

Схема 2. Основні пріоритетні завдання підвищення професійної компетентності педагогів

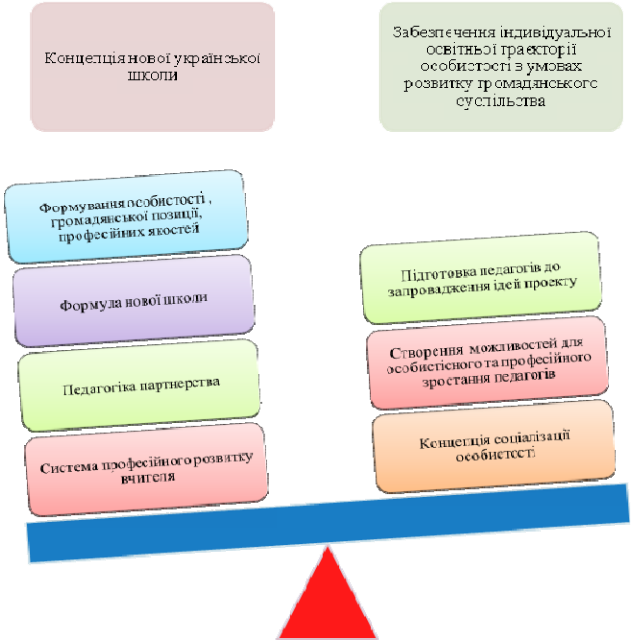

Пристосуванняпедагогів до вимог нової української школи має бути професійною та вимагає від адміністрації опорної школи поетапних та якісних дій. Виходячи з державних та нормативних документів, вносяться суттєві зміни в організацію і зміст методичної роботи з використанням прогресивних концепцій, досягнень психолого-педагогічної науки, упровадженням проблемно-пошукових, розвиваючих методів, інтерак-тивних форм роботи.

Адаптаційні зміни впровадження вимог Концепції нової української школи потребують від закладу: 1) розробки управлінської моделі опорної школи з питань підвищення професійної компетентності педагогіввідповідно до вимог нової української школи (див. схему 3); 2) відпрацювання системи науково-методичного супроводу підвищення рівня професійної компетентності педагогів; 3) побудови навчального процесу на принципах гнучкості, адаптивності, економічної ефективності та інноваційності; 4) удосконалення системи безперервної професійної освіти педа-гогів упродовж їх професійної діяльності в опорному закладі; 5) формування бази електронних освітніх ресурсів (модульного освітнього середовища), спрямованих на підвищення ефективності самоосвітньої діяльності вчителів; 6) зміцнення позиції та статусу опорної школи на різних рівнях.

Механізми розвитку професійної компетентності педагога сприя-тимуть якісному проектуванню індивідуального освітнього маршруту вчи-теля, підвищенню педагогічної майстерності відповідно до вимог Кон-цепції нової української школи.

Вибір форм і методів впровадження Концепції нової української школи здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей, рівня професійної підготовки, потенційних можливостей, ділових і особистісних якостей педагогів.

Ю. П. Антибура

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ В ШКОЛАХ УКРАЇНИ

Сучасна Україна перебуває на стадії активного реформування всіх сфер суспільного життя. Не оминули реформи і середню школу. Наприкінці серпня на сайті МОНУ опубліковано нову редакцію навчальних програм для загальноосвітніх навчальних закладів, у вересні 2017-го року затверджено новий Закон України «Про освіту».

Одні з найсуттєвіших змін відбулись у викладанні історії. В програмі виділено інтегровані змістові лінії, що співвідносяться з ключовими компетентностями учнів, наголошено на необхідності розвитку основних складових історичної свідомості. Оновлено також формулювання мети шкільної історичної освіти: а) формування вільної особистості, яка визнає загальнолюдські та національні цінності й керується морально-етичними критеріями та почуттям громадянської відповідальності у власній поведінці; б) виховання засобами історії громадянської свідомості, зорієнтованої на патріотичне почуття приналежності до власної країни та до її спільних історичних, політичних і культурних цінностей, а також на демократичні пріоритети й злагоду в суспільстві; в) прищеплення толерантності й поваги до різних поглядів, релігій, звичаїв і культур, уміння знаходити порозуміння з іншими людьми задля досягнення суспільно значущих цілей [2].

Для реалізації такої мети дуже важливо змінити сам процес викладання історії через модернізацію методичного забезпечення, відмовитись від формаційного підходу, старих штампів і стереотипів в сучасній українській школі. Виходячи із сучасного суспільно-політичного становища в країні, в тому числі і окупації частини території, стає очевидною роль саме історичної шкільної освіти для виховання громадянина, свідомістю якого складно маніпулювати за допомогою викривлення історичних фактів. Саме на основі огляду трансформації методичного забезпечення шкільної історичної освіти можна виділити наявні проблеми та окреслити шляхи їх вирішення. Все це визначає актуальність даного питання.

Методичне забезпечення шкільної історичної освіти розглядається у загальній педагогічній літературі (О. Пометун, К. Баханов, С. Терно). Але тут проблема висвітлюється лише частково. Деякі її аспекти відображені в роботах сучасних українських істориків (Я. Грицак, В. Смолій, Ф. Турченко). Таким чином, можемо говорити про недостатнє відображення в науковій літературі праць з даного питання. Зміни ж останніх років («Дорожня карта освітньої реформи (2015-2025 рр.», програми з історія 2013 та 2017 рр., Закон України «Про освіту», концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 рр., тощо) ґрунтовно ще не розглядалися.

Методичне забезпечення історичної освіти – це така сукупність нормативних документів, яка всебічно забезпечує її ефективне функціонування. Згідно з Законом України «Про освіту», діяльність в сфері методичного забезпечення освіти включає в себе: 1) розробку пропозицій про засади освітньої політики, прогнозів, інформаційно-аналітичних матеріалів, рекомендацій щодо гуманітарного розвитку держави та вдосконалення освітньої сфери; 2) участь у науково-методичному забезпеченні оцінювання і моніторингу якості освіти, зокрема за міжнародними програмами; 3) здійснення соціологічних досліджень суспільного сприйняття освітньої політики; 4) організація видання підручників та посібників, у тому числі електронних; 5) реалізація інших функцій, передбачених законодавством та їх установчими документами [1].

На сьогоднішній день суттєвою проблемою є невідповідність державних стандартів, навчальних планів та рекомендації наявній методичній базі в українських школах. Починаючи з 2013-го року, поступово набували чинності нові редакції навчальних програм, і, відповідно, друкувалися нові підручники. Беззаперечним позитивом є те, що школи мали змогу вибирати поміж кількома версіями нових підручників. Проте в 2017-му році оновилася програма з історії для учнів 5–9 кла-

сів: «Історія України. Всесвітня історія. 5–9 класи», що затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 р. № 804 [3]. Ця програма набула чинності в 2017-2018 навчальному році. Новими же підручниками з історії для 5-8 класів школи, здебільшого, не забезпечені.

Отже, питання методичного забезпечення шкільної історичної освіти потребує подальшого розгляду і уваги науковців та педагогів, вивчення досвіду європейських держав із впровадження аксіологічного та компетентнісного підходу у викладанні історії, адже виховання життєздатної людини і є основною метою загальної шкільної освіти.

Список використаних джерел

1.Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19. 2.Історія України. Всесвітня історія 5–9 класи навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс] / [М. М. Мудрий, Р. Я. Пастушенко, О. В. Бурлака та ін.] // Міністерство освіти і науки України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html. 3.Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах у 2017/2018 навчальному році [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/metoduchni.html.

T. M. Gontova, S. V. Romanova, A. O. Minaieva, V. V. Mashtaler

TEACHING «PHARMACEUTICAL BOTANY» ON A DISTANCE COURSE

Now the number of higher education institutions that provide higher education for higher education students (HESs) in distance education is increasing rapidly [1]. Distance education has unconditional advantages for the HES in comparison with the traditional: the opportunity to learn anywhere, at any time, at its own pace, without interrupting their main activity; high manufacturability; lower cost of education [2, 3].

In education on a distance learning form, HESs should have a strong motivation for learning and self-organization. As practice shows, those specialists who have already received academic and classical education and are striving to master additional specialties for their further development can successfully acquire knowledge remotely. Such people are motivated, conscious and, first of all, they are interested in obtaining certain knowledge.

So, at the Botany Department of the National University of Pharmacy, HESs study the «Pharmaceutical Botany» course. The components of the discipline are the main and the additional theoretical material, including information from textbooks, multimedia lectures, audiographies lectures, videos. To perform each practical work, videos and two files with a task and a template for the answer are provided. After processing the theoretical material and doing practical work, HESs pass a test control. During the course, the teachers also read on-line lectures.

Behavioral approach to the teaching of discipline provides learning from simple to complex, allows HESs to check the achievement of results independently, and the teacher has the opportunity to correct it in time [2].

HESs gradually perform tasks for each topic, the teacher evaluates them and provides comments and recommendations to improve their knowledge of the topic. Then the students pass the test control, it is evaluated automatically. HESs must score a certain number of points (minimum of 24 points and a maximum of 40 points – for practical work, minimum of 12 points and a maximum of 20 points – for computer testing). An example of the work is provided in the «zero» week, for the assimilation of tests there are «Tests for self-control» with an unlimited number of attempts and the ability to verify the answer. Only after successfully passing all current topics, students are allowed

to content and final modular controls. The constructivist approach involves the assimilation of material through observation, participation and understanding. This approach is the basis for teaching the discipline for full-time education. HESs have several practical and seminar classes where they master new topics, carry out practical work, during which the theoretical material is fixed and practical skills are formed.

The cognitive approach regards learning as an internal process that includes memory, thinking, reasoning, abstraction, motivation and the goal of cognition [3]. HESs use for the assimilation of audio lecture material lectures, video material from the main topics of the course.

The connectivism approach involves the student's connection with the teacher and with each other. In a distance course for communication and feedback, forums are used («Dating Forum», «Teachers' and Mutual Help Forum», «Forum for Discussing Online Lectures»). And already during the full-time session there is a direct contact of HESs with the teacher.

Thus, during the teaching of the «Pharmaceutical Botany» distance course, the National University of Pharmacy uses modern methods of pedagogical approaches to learning.

References

1.Вишнівський В. В., Гніденко М. П., Гайдур Г. І., Ільїн О. О. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів. – Навчальний посібник. – Київ : ДУТ, 2014. –140 с. 2.Кухаренко В. Н. Инновации в e-Learning : Массовый открытый дистанционный курс / В. Н. Кухаренко // Высшее образование в России, 2011. – № 10. – С. 93-99. 3.Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В. М. Кухаренко, С. М. Березенська, К. Л. Бугайчук [та ін.] ; за ред. В. М. Кухаренка. – Харків : «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016. – 284 с.

Г. С. Алєксєєва

ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ СФОРМОВАНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ІНШОМОВНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

В процесі проведення педагогічного дослідження важливим завданням є встановлення критеріїв і показників, які дозволяють оцінювати стан досліджуваного об'єкта. Критерії є підставою для оцінки ключової ознаки об'єкта, що спостерігається [4]. В свою чергу, критерій характеризується та конкретизується показниками – вимірюваними характеристиками якоїсь однієї сторони «ключової» ознаки (критерія) досліджуваного об'єкта, що дає кількісну або якісну інформацію про його конкретні властивості [4]. За критеріями можна здійснити оцінку сформованості досліджуваного феномену. А завдяки показникам можна стверджувати про наявність певної якості, а також про рівень її розвитку.

Проаналізувавши літературу з питань формування інформаційної культури (ІК), можна побачити, що дослідники виділяють критерії сформованості інформаційної культури в залежності від обраних в своїх дослідженнях компонентах інформаційної культури, а саме: 1) мотиваційно-ціннісний, когнітивний, технологічний [1]; 2) ціннісно-смисловий, когнітивний, технологічний і світоглядний [3]; 3) активність, усвідомленість, коммуникативність, інформаційне мислення, інформаційна готовність [6]; 4) особистісно смисловий, пізнавальний, діяльнісний, емоційно ціннісний [2]; 5) мотіваційний, емоційно-вольовий, змістовий, операційний [5] тощо.

Як бачимо, не існує єдиної системи критеріїв та показників сформованості ІК. Всі вищезгадані критерії виділялися на основі запропонованих дослідниками компонентів ІК. Отже при виділенні критеріїв та показників в межах нашого дослідження, ми також спиралися на виділені нами компоненти вихідного поняття – інформаційної культури іноземного студента інженерно-педагогічних спеціально-

стей, а саме мотиваційно-цільовий, когнітивний, комунікативний, операційно-діяльнісний, нормативно-регулятивний, рефлексивний компоненти.

Крім цього, виходячи з того, що процес формування інформаційної культури впливає також і на загальноосвітні досягнення іноземних студентів, рівень сформованості інформаційної культури можна відстежити за результатами їхнього процесу навчання. При визначенні цього критерію ми спиралися на показники за процесом навчання мовних дисциплін, на базі яких проводився експеримент, а також на середній бал з інших предметів.

Зважаючи на мовні проблеми (мовний бар'єр, труднощі обробки іноземної мови, ефект іноземної мови) і особливості навчання іноземних студентів, процес формування інформаційної культури мав суттєво вплинути і на процес комунікації іноземних студентів в іншомовному навчальному середовищі їхнього закладу вищої освіти. Отже ми також можемо відстежити рівень сформованості ІК за показниками здатності до комунікації та розширення кола спілкування іноземних студентів. Ці показники можна визначити за активністю іноземних студентів в сучасних соціальних мережах – Facebook, Twitter, LinkedIn, Pinterest, Instagram тощо; а також за розширенням кількості друзів в цих мережах (або в списку контактів в засобах обміну швидкими повідомленнями – Viber, Line, Telegram, WhatsApp тощо).

Таким чином, ми виділяємо три критерії для перевірки сформованості інформаційної культури (Рис.1): 1) сформованість окремих компонентів інформаційної культури (мотиваційно-цільовий, когнітивний, комунікативний, операційно-діяльнісний, нормативно-регулятивний, рефлексивний); 2) успішність навчальної діяльності; 3) комунікативна діяльність в іншомовному середовищі.

Рисунок 1. Критерії та показники сформованості ІК

Вибір критеріїв і показників мав забезпечити можливість кількісного та якісного оцінювання рівнів сформованості інформаційної культури іноземних студентів в результаті формувального етапу експерименту. Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку засобів діагностики за виділеними критеріями та показниками.

Список використаних джерел

1. Галыня А.В.Формирование информационной культуры у будущих бакалавров-инженеров автомобильно-дорожной сферы в процессе профессиональной подготовки//Современные

проблемы науки и образования. – 2015. – № 1 (часть 1) URL http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=17290 (дата звернення: 09.10.2017). 2. Герасимова О. Ю. Структура, критерии и показатели формирования информационной культуры студентов туристского вуза в процессе изучения информатики // Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова: Педагогика. Психология. Социальная работа. Ювенология. Социокинетика. 2008. №3. URL: http://cyberleninka.ru/article/n/struktura-kriterii-i-pokazateli-formirovaniya-informatsionnoy-kultury-studentov-turistskogo-vuza-v-protsesse-izucheniya-informatiki (дата звернення: 09.10.2017). 3. Кузнецова М.А. Информационная культура студентов вуза: аксиологический аспект / М.А. Кузнецова // Педагогические науки. – 2008. – № 4 (32). – С. 124-127. 4. Педагогический словарь [Текст]: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. И. Загвязинский, А. Ф. Закирова, Т. А. Строкова и др.; под ред. В. И. Загвязинского, А. Ф. Закировой. - М.: »Академия», 2008. - С. 42, 49. 5. Повідайчик О. С. Формування інформаційної культури майбутнього соціального працівника в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Повідайчик Оксана Степанівна. – Ужгород, 2007. – 278 с. 6. Салимова Лилия Хазинуровна Формирование основ информационной культуры студентов // Среднее профессиональное образование. 2012. №6. URL: http://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-osnov-informatsionnoy-kultury-studentov (дата звернення: 09.10.2017).

А. В. Буцик

ГУМАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОСТІ

Вихователь, який не затискує, а визволяє,
не пригнічує, а підносить, не мне, а формує,
не диктує, а вчить, не вимагає, а запитує,
переживає разом з дитиною багато натхненних хвилин…
Януш Корчак

Сучасне демократичне суспільство вимагає від педагогів та вихователів втілення ідей гуманізму у своїй практичній діяльності.

У педагогічній літературі зазначається, що гуманізація педагогічного процесу (від лат. людяний, людський) – це його олюднення, забезпечення з боку тих, хто виховує, любові та уваги до дітей, поваги до їхньої гідності [2].

Ідеї гуманізації пронизують праці педагогів минулого – Я.А.Коменського, Ж.Ж.Руссо. К.Д.Ушинського, Л.М.Толстого, у працях Я.Корчака, В,О. Сухомлинського, А.С. Макаренка домінантною виступає ідея поваги до дитини, глибокого розуміння її потреб і вікових особливостей, неповторності особистості кожної дитини. Значний науковий та практичний інтерес у вивченні цієї проблеми становлять дані про стимулюючий вплив мистецтва на здібності людей, особливо школярів, на їх загальний розвиток, підвищення успішності. У 50-х рр. ще не відомий світові як визначний педагог В.О. Сухомлинський, відповідаючи тим, хто суспільний прогрес вбачав лише в освоєнні космосу, успіхах електроніки і кібернетики, в «Листах до сина» пророче сказав: «Якщо не поліпшиться виховання, ми наплачемося з математикою, електронікою і космосом... Найголовніший засіб самовиховання душі – краса. Краса в широкому розумінні – і мистецтво, і музика, і сердечні відносини з людьми». Це застереження не було почуте вчасно. Усі наші сучасні біди мають, як правило, одну причину – дефіцит культури і моральності, нестачу доброти і милосердя, краси людських стосунків [3; 54]. Саме гуманний підхід у навчально-виховному процесі створює умови для облагородження душі кожної дитини засобами мистецтва та духовних надбань українського народу, а відтак і формування духовно розвиненої особистості.

Тому я шукала такі засоби впливу на особистість вихованця, які допоможуть сформувати на гуманістичних засадах компетентну, моральну, милосердну особистість. Я обрала шлях виховання та навчання дитини засобами театралізованої діяльності. Театральне мистецтво я вважаю основним і чи не єдиним чинником морального, естетичного, громадянського виховання

особистості, який здатний розвиватися тільки на засадах гуманних стосунків між учасниками процесу. Залучення дітей до театральної діяльності сприяє формуванню власне креативних компетентностей: «уміти витягати користь із досвіду», «уміти вирішувати проблеми», «організовувати взаємозв'язок минулих і дійсних подій», «уміти знаходити нові рішення», які були визначені під час симпозіуму Ради Європи на тему «Ключові компетентності для Європи»; всіх семи ключових компетенцій, визначених А. Хуторським. [5]

Сучасні дослідники звертають увагу на значний потенціал театралізованої діяльності. Так, О. Запорожець довів, що театралізована гра вчить дитину перейматися думками, почуттями інших людей, виходячи за коло повсякденних вражень у світ людських прагнень і вчинків. Творчий характер театралізованої гри полягає в тому, що дитина наслідує те, що бачить, та передає своє ставлення до побаченого. Входячи в образ, дитина жваво мислить, її почуття заглиблюються, вона щиро переживає події.

Театралізована діяльність ближче до ігрової діяльності. Це використання сценічних засобів, елементів сценічного мистецтва в суто ігрових формах з наявними навчальними цілями. Основою театралізованої діяльності є театральність. Театральність - це жестикуляція і мовлення, здійснювані в розрахунку на публічний, масовий ефект, свого роду гіпербола »звичайної» людської поведінки, присутня в самому житті [1]. Засоби театральності сприяють, по-перше, саморозкриттю вихованця; по-друге, його самозміні, перевихованню, удосконаленню особистості.

На уроках в початкових класах часто використовую засоби театральності. З чого починаю? Зазвичай створюю правильний емоційний фон засобами літератури, відео, ситуативних вправ. Наприклад, під час вивчення тексту «Благослови мати, весну закликати»: показую учням виступ фольклорного колективу, прошу вивчити веснянки і заклички з тексту (для цього ділю дітей на групи), наступного дня проводимо коротку інсценізацію. І діти самі пропонують мені організувати свято. Готую сценарій. На виховній годині читаю сценарій учням, тим самим дозволяю самостійно визначити для себе ролі. І починається робота: діти вчать слова закличок, слова пісень, ставлять танці, збираються на репетиції. Цьому передує щоденна кропітка робота – це мовленнєва розминка на уроках літературного читання, до неї включаю роботу над технікою мовлення, дихальні вправи, вправи на розвиток читання, на розвиток уяви, пам’яті. Основу розвитку техніки мовлення створює правильна постановка дихання, яка здійснюється завдяки вправам для дихального апарату. Як відомо, емоції та почуття супроводжуються часто виразними рухами – голосовими реакціями, мімікою, пантомімою. Щоб сформувати усвідомлення суті театральної вистави – вміння перетворюватися, розуміти образ, тобто грати будь-яку роль, використовую вправи, в яких передача характеру персонажу здійснюється за допомогою різних засобів образної та емоційної виразності. Результатом такої діяльності є інсценізації до народних («Солом’яний бичок», «Кирило Кожум’яка», «Кривенька качечка») та авторських казок (Н. Забіла «Про Півника, Курочку та хитру Лисичку», казки та оповідання В. Сухомлинського), обрядові свята: Вертепне дійство, Фестиваль веснянок і гаївок, Великодній кошик, щорічне свято до дня матері «Мамі милій усміхнуся!», розважальні свята в класі: «Ну-мо хлопці, ну-мо дівчата!», хрестики-нулики «Ура, канікули», день іменинника, «Наші таланти», інсценізація казки «Про дракона та принцесу».

Вже 15 років під моїм керівництвом діє театральна студія «Світанок» для учнів середніх та старших класів. Умовно розділила свою діяльність з дітьми на три етапи: а) формування вміння «розшифровувати» мистецтво (критично сприймати мистецькі твори, вміння аналізувати), б) виховання естетичного смаку (розпізнання і виокремлення зразків, еталонів); в) розвиток творчих та спеціальних навичок і прийомів, які можна розглядати як певні професійні якості актора.

Щороку наш колектив бере участь у районному фестивалі театральних колективів «Березіль», де відбувається прем'єра вистав українських та зарубіжних класиків (деякі з них: за творами Т.Г.Шевченка «Катерина» - 2013 р., М. Старицький «За двома зайцями» - 2014 р., М.Куліш «Мина Мазайло» - 2015 р., М. Куліш «Помодньому» - 2016 р., М. Кропивницький «Пошилися в дурні» - 2017 р.)

Звичайно, невід'ємною частиною театральних дійств є репетиції, які відбуваються після уроків. Репетиція має величезні можливості з точки зору художньо-естетичного впливу. У процесі репетицій все ретельно вивіряється і заучується: штрихи, нюанси, па, мізансцени. Паралельно йде засвоєння учасниками багатого емоційного і морального досвіду, закладеного у творі мистецтва. Без планування у репетиції неминуче з'являється елемент стихійності самопливу. Виконавці не люблять частих зупинок на репетиції. Це нервує, збиває темп, настрій, не дає спокійно зосередитися, самим розібратися в тому, як потрібно той чи інший уривок зіграти. Важливо також, щоб репетиція носила завершений характер, але при цьому в учасників зберігалося бажання займатися ще. Це налаштовує їх на подальшу самостійну творчу роботу: довчити слова, партії, окремо попрацювати над технічними вправами, рухами і т. д. Для репетицій завжди ділю дітей на групи, кожна група має свій час репетицій, свої задачі – це дає змогу проводити репетиції більш ефективно.

Я, як і кожен керівник залежно від ступеня оволодіння тими чи іншими методами, особистими уподобаннями, волію використовувати певний шлях впливу на учасників. Найчастіше це переконання. Разом із тим для піднесення морального потенціалу особистості, розвитку її активності і самостійності, підвищення культури діяльності важливо постійно оновлювати і збагачувати арсенал використовуваних форм і методів. Я підтримую самостійні починання учасників, часто апелюю до їхньої думки, залучаю до активної критичної діяльності.

Засоби театральності на уроках літературного читання в початковій школі і в позакласній діяльності із дітьми середньої та старшої школи дозволили мені не залишити поза увагою жодного учня; розвивати інтелектуально-емоційний рівень, підвищити рівень психологічного комфорту навчально-виховного процесу, підвищити культуру мовленнєвого спілкування, позитивно впливати на духовно-емоційний світ учня, поєднати гру, навчання і працю.

Театральна педагогіка зосереджує увагу на навчальному діалозі, співпраці, співтворчості між учителем і учнями та сприяє особистісно-орієнтованому навчанню школярів. Так, протягом останніх п'яти років діяльності у комплексі театральної студії «Світанок» взяли участь близько 150 дітей. Я залучаю до спектаклів дітей, які мають проблеми у спілкуванні із дорослими, тим самим спонукаю до співпраці, сприяю їх соціалізації, створюю ситуацію успіху. Такий підхід та напрямок роботи дозволив частково формувати цілу низку ключових компетенцій: ціннісно-смислову (на основі аналізу художніх образів літературних героїв діти вчаться уміти вибирати цільові та значеннєві установки для своїх дій і вчинків, приймати рішення, усвідомлювати свою роль і призначення, творчу спрямованість); загальнокультурну (на прикладі стосунків героїв драматичних творів вчу розуміти особливості національної та загальнолюдської культури, демонструю зразки духовно-моральної основи життя людини й суспільства); навчально-пізнавальну (формую уміння організації цілепокладання, планування, генерації ідей, аналізу, рефлексії, самооцінки навчально-пізнавальної діяльності в процесі репетицій, підготовки обрядових свят); інформаційна (формую вміння самостійно шукати та обробляти інформацію за допомогою інформаційних технологій, коли старшокласники самостійно добирають музику для вистав, зразки хореографічних композиція та под.); комунікативна (в процесі взаємодії з оточуючими й окремими людьми та подіями діти отримують навички роботи у групі; вчу презентувати себе; створюю ситуацію успіху); компетентність особистісного самовдосконалення (учні опановують способи діяльності у власних інте-

ресах і можливостях, що виражається в їх безперервному самопізнанні, розвитку необхідних особистісних якостей, формуванні психологічної грамотності, культури мислення та поведінки). Впевнена, що засоби театральності дозволяють розвивати духовну та культурну особистість громадянського суспільства, оскільки тільки невимушена творча обстановка в класі, коли між учнями і вчителем встановлюється особистісний психологічний контакт, коли обом сторонам працюється легко та охоче, є запорукою успіху у навчанні та вихованні.

Список використаних джерел

1. Аль Д.М. Основи драматургії. - Л., - 1988. 2.Білоусова В.О. Теорія і методика гуманізації старшокласників у позаурочній діяльності загальноосвітньої школи., - К.: ІЗМН, - 1907. – 191 с. 3.Корінна Л.В. Роль учителя у формуванні етичних та естетичних почуттів як формотворчих чинників особистості // Освіта та розвиток обдарованої особистості № 2(9)/02/2013,- с.54. 4.Озерна Н. Виховний потенціал літератури для дітей В.О.Сухомлинського // Випуск 123(ІІ) Серія: Педагогічні науки НАУКОВІ ЗАПИСКИ с.250. 5.Хуторський А. Ключові освітні компетентності http://osvita.ua/school/method/2340/.

Т. М. Гонтова, В. П. Гапоненко, Л. М. Сіра

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ БОТАНІКИ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ФАКУЛЬТЕТУ З ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН

Навчальна практика з фармацевтичної ботаніки є невід'ємною, ефективною складовою навчального процесу з фармацевтичної ботаніки і проводиться з урахуванням наявних знань здобувача вищої освіти (ЗВО), набутих у процесі аудиторних і поза аудиторних занять. Вона сприяє засвоєнню навчального матеріалу, поглиблює набуті теоретичні знання та навички щодо ідентифікації та визначення рослин, розвиває вміння використовувати придбані ботанічні знання на практиці [1,2].

Під час навчальної практики іноземні (ЗВО) поглиблюють свої знання з морфології, систематики рослин, знайомляться з видовою різноманітністю місцевої флори, інтродукованими лікарськими рослинами, оранжерейними тропічними і субтропічними видами, що використовуються у медицині. ЗВО опановують основні методи ботанічних досліджень, визначення систематичної належності видів, отримують навички гербаризації рослин, сушіння, фіксації лікарської рослинної сировини.

Базами проведення практики є ботанічні сади та оранжереї Національного фармацевтичного університету України, Харківського Національного університету ім. В.Н. Каразіна, Харківського Національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди, поля науково-дослідних інститутів, лісові масиви, луки, водойми, міські парки, учбові лабораторії.

Засобами контролю рівня підготовки (ЗВО) є оцінка результатів проведення досліджень за рослинами, їх трактування, формулювання висновків, контролю практичних навичок, тощо.

У ході навчальної практики (ЗВО)іноземного факультету знайомляться з морфоструктурою рослин, їх фенологічним станом, розмноженням і розповсюдженням; вивчають основи класифікації культурних рослин, їх походження, визначають приналежності до певних груп за призначенням та іншими ознаками. ЗВО мають змогу ознайомитися з різноманітністю і видовим складом оранжерейних рослин, особливостями морфологічної будови, приналежності до певних екологічних груп, значенням і використанням представників у фармації, медицині та інших галузях. Особлива увага приділяється дослідженню рослин-космополітів, а також традиційних лікарських рослин, що використовуються у різних країнах.

Контроль засвоєння модуля здійснюється по завершенню проходження практики на останньому підсумкову занятті. За результатами навчальної практики студент отримує залік, до якого необхідно представити викладачеві щоденник прак-

тики, підписаний викладачем практики, гербарні зразки з морфології вегетативних та генеративних органів рослин, фіксований рослинний матеріал (суцвіття, квітки, плоди, насіння, тощо) за завданням викладача. Рейтингова оцінка успішності ЗВО з модулю виставляється за 100-бальною шкалою і визначається як сума балів поточної навчальної діяльності і балів за підсумковий модульний контроль.

Таким чином, проходження навчальної практики з фармацевтичної ботаніки доповнює і закріплює набуті знання, а також створює основу для подальшого вивчення курсу фармакогнозії і є важливим етапом в підготовці кваліфікованих спеціалістів-провізорів.

Список використаних джерел

1.Барковская, О. Я. Структурно-содержательные аспекты прохождения практики студентами специальности «Фармация» /О. Я. Барковская, В. И. Крупеня, Н. Б. Гавриш // Вестник фармации. – 2016. – № 3 (73). – С. 102–108. 2.Ботаника. Учебно-полевая практика : учеб. пособие для студентов фармац. вузов и фак. / В. П. Руденко, А. Г. Сербин, Л. М. Городнянская и др.; под общ. ред. А. Г.Сербина и В. П. Руденко.– Х. : Изд-во НФАУ: Золотые страницы, 2001. – 338 с.

Л. П. Бондарчук

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРИРОДОЮ

Нові світоглядні орієнтири та соціальні завдання, які стоять нині перед людством, актуалізують проблему ставлення людини до природи, корекції ціннісних орієнтацій та утвердження гуманістичних соціально-моральних позицій щодо використання природи суспільством.

У Концепції екологічної освіти України серед завдань дошкільного виховання визначено формування основ екологічної культури, морально-ціннісної орієнтації особистості. Відомо, що цінності є необхідною передумовою розуміння сутності природи, переосмислення власної поведінки в межах гуманістично спрямованих орієнтирів щодо природи. Тому, основним предметом екологічного виховання дошкільників має стати формування суб'єктивного відображення універсальної цінності природи.

Наукові підходи до екологічного виховання в сучасних умовах розроблені в дослідженнях А. Захлєбного, І. Звєрєва, І. Суравєгіної, які визначили мету, принципи, завдання і зміст екологічної освіти та виховання.

Мета статті – обґрунтувати особливості формування пізнавальної активності дошкільників через знання, відчуття, сприймання та уявлення при ознайомленні з природою.

Формування духовного світу гармонійно розвиненої особистості неможливе без виховання у неї ціннісного ставлення до природного середовища. Ставлення до природи – своєрідна проекція тих ціннісних підходів, що виробляються людством у процесі культурного розвитку. Процес становлення та розвитку людських потреб і ставлень обумовлений емоційними переживаннями, що базується на наявному фонді потреб, мотивів і ціннісного ставлення.

Аналіз психологічних та педагогічних джерел показує, що процес виховання позитивного ставлення до природи (як складової екологічної культури особистості) складний і пов'язаний із формуванням ряду структурних компонентів особистості: 1) потреб, що обумовлені функціями природного довкілля; 2) емоційної готовності до усвідомлення цінностей природи; 3) мотивів взаємодії з природою на основі усвідомлення цінностей природи; 4) особистого досвіду емоційного ставлення до природи [3-5].

У працях Т. Байбари, О. Біди, Ф. Кисельова, В. Пакулової та ін. зазначається, що природничі знання засвоюються дошкільниками у формі таких видів знань –

конкретних фактів, уявлень, понять. Доведено, що знання є органічною єдністю чуттєвого і раціонального, без якого вони неможливі. До чуттєвого пізнання належать відчуття, сприймання, уявлення; до логічного або раціонального – поняття, судження, умовиводи. Ці форми відображення мають місце і при засвоєнні знань, оскільки в процесі навчання в свідомості учня повинна бути відтворена реальна картина навколишнього світу.

Аналіз програми з дошкільного виховання дав нам змогу визначити основні природничі знання, які формуються у старших дошкільників у формі уявлень про: 1) предмети та явища природи; 2) взаємозв'язки і залежності в природі; 3) значення сонячного світла і тепла, повітря, води, ґрунту для рослин, тварин, людини; необхідність охорони повітря, ґрунту, водойм; 4) значення рослин і тварин для людини, необхідність охорони рослин і тварин; спеціальні методи пізнання об'єктів природи (спостереження, дослід); 5) способи практичної діяльності з об'єктами природи; норми етичного, естетичного, морального ставлення до об'єктів природи.

Пізнання навколишнього світу починається з відчуття. Відчуття – це процес відображення в мозку людини окремих властивостей, якостей предметів і явищ об'єктивної дійсності внаслідок їх безпосереднього впливу на органи чуттів. На базі відчуття виникає сприймання [4].

Сприймання – це відображення в корі мозку наочних образів предметів і явищ дійсності в результаті їх безпосереднього діяння на органи чуттів. Воно є результатом аналітико-синтетичної діяльності аналізаторів. Сприйняття відображають предмет як ціле з усіма його властивостями, а відчуття – тільки окремі властивості або ознаки предметів та явищ.

Сприймання дитини розвивається як цілеспрямована і раціонально організована діяльність чуттєвого пізнання. Дошкільники за допомогою вихователя обстежують предмети, використовуючи різні аналізатори (зоровий, слуховий, руховий, тактильний), порівнюють предмети за певними ознаками один з одним, розподіляють їх на певні групи на основі виділених суттєвих ознак. У кожної дитини сприймання проходить дещо по-різному, залежно від її індивідуальних особливостей, нахилів, здібностей, набутих раніше вмінь і навичок.

Уявлення формуються на основі спостережень. А для того, щоб у дітей утворювалися чіткі і правильні уявлення, необхідне систематичне керівництво з боку вихователя за процесом сприймання дітьми предметів і явищ у природі [3]. Щоб сформувати у дошкільників загальне уявлення про той чи інший об'єкт найдоцільніше ознайомити їх з ним безпосередньо в природі [2]. Тому великого значення набувають спостереження під час екскурсій, а також самостійні спостереження в природі.

Під час тих спостережень діти не тільки запам'ятовують зовнішні особливості тих або інших об'єктів, а й звертають увагу на їхнє природне оточення. Це дає можливість виявити певні взаємозв'язки між об'єктом і середовищем. Під час спостережень тісно переплітаються елементи чуттєвого (емпіричного) і абстрактного (логічного), що забезпечує розуміння вихованцями суті явищ, які вивчаються. Наприклад, під час екскурсії до парку треба не лише показати дітям ялинку, звернути їхню увагу на колір кори на стовбурі, форму крони, розташування хвоїнок на гілках, колір і форму шишок, а й запропонувати порівняти дерева, що ростуть у гущавині, з деревами на відкритій місцевості [1].

Отже, чуттєва форма пізнання не виступатиме в «чистому» вигляді. Чуттєві образи вивчаються в комплексі суджень та умовиводів, в результаті чого формуються чуттєво-логічні образи. Цим забезпечується єдність чуттєвого пізнання в процесі формування пізнавальної активності під час ознайомлення дітей з природою.

Список використаних джерел

1.Васильєва О.І. Навчайте дітей спостерігати природу / О.І. Васильєва. – К., 2002. – С. 56. 2.Горькова Л.Г. Сценарії занять з екологічного виховання дошкільників (середня, старша, підготовча групи) / Л.Г. Горькова, О.В. Кочергіна. – М.: ВАКО, 2005. – 240 с. 3.Екологічне виховання дошкільнят / Укл. С.М. Ніколаєва. – М.: ТОВ «Фірма « Видавництво АСТ», 1998. – 320 с.

4.Зебзеева В. Про форми та методи екологічної освіти дошкільників / В. Зебзеева // Дошкільне виховання. – 2004. – №7. – С. 45-49. 5.Маршицька В.В. Виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / В.В. Маршицька. – Київ, 2003. – 186 с.

Т. М. Гонтова, В. П. Руденко

ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ БОТАНІКИ

Згідно з вимогами нового стандарту вищої освіти України підготовки фахівців-провізорів дисципліна «Фармацевтична ботаніка» є обов'язковою, виконує роль базової біологічної дисципліни для професійно орієнтованої дисципліни «Фармакогнозія» і повинна забезпечити набуття здобувачами вищої освіти таких спеціальних (фахових) компетентностей як вміння ідентифікувати лікарську рослинну сировину за морфологічними ознаками в свіжому та висушеному вигляді; визначати тотожність лікарської рослинної сировини за макро- і мікроскопічними ознаками в цільному, різаному та порошкованому вигляді. Для досягнення більш високих інтегративних кінцевих програмних результатів навчання, формуванню яких сприяє дисципліна, і оптимізації процесу її викладання на кафедрі надається особлива увага такому методу навчання як наочний.

Наочність - це ефективний засіб пізнання об'єктивної дійсності, який полегшує пізнавальну діяльність, організує сприйняття та активізує процес запам'ятовування. Принцип наочності сформулював і обґрунтував Я. А. Коменський [1]. Підходів до систематизації наочних засобів досить багато. Відповідно до однієї з класифікацій вони об'єднуються в три групи: 1) об'ємні посібники; 2) друковані посібники; 3) проекційний матеріал [2].

При викладанні фармацевтичної ботаніки традиційно використовувались такі наочні засоби, як гербарні зразки, роздатковий фіксований і сухий матеріал, таблиці, рисунки, які не втратили актуальність і сьогодні. Для підвищення якості викладання дисципліни і засвоєння теоретичного матеріалу здобувачі вищої освіти на кафедрі розроблені і створені авторські фото-, відео- і аудіоматеріали. На їх основі підготовлені нові навчальні і контролюючі матеріали, лекційні презентації за всіма розділами дисципліни. Презентації, присвячені вивченню розділу «Анатомія рослин», ілюструються виключно кольоровими мікрофотознімками рослинних об'єктів. При розгляді розділу «Морфологія рослин» в презентаціях використовуються авторські фото, які висвітлюють не тільки загальних вигляд органів, а й окремі особливості їх зовнішньої будови, що дуже важливо при знайомстві з рослинною сировиною, визначенню її діагностичних ознак. В презентаціях розділу «Систематики рослин» особлива увага надається демонстрації ознак будови рослин, які є першочерговими при визначені роду та виду. На практичних заняттях для загального ознайомлення і виконання практичної роботи здобувачі вищої освіти працюють з фотогербарієм, розробленим на кафедрі, який в повнім мірі передає діагностичні ознаки рослини та окремих її частин; тематичними добірками, окремими картками навчальних фотоматеріалів, які надають об'єктивну уяву про морфологічну будову вегетативних і генеративних органів, їх різноманіття. Особливо важливе значення використання наочних матеріалів такої якості має для іноземних здобувачів вищої освіти, які, як правило, не знайомі з флорою України. При розгляді окремих тем самостійної роботи з систематики рослин на заняттях демонструються авторські тематичні відеоматеріали, розроблені колективом кафедри для дистанційного курсу «Фармацевтична ботаніка».

В планах кафедри і надалі удосконалювати та усучаснювати наочні засоби, активно впроваджувати їх в якості навчального і контролюючого матеріалу.

Список використаних джерел

1.Коменський, Я. А. Велика дидактика. Вибрані педагогічні твори. – М., 1982. – С.302-303. 2.Педагогіка: навч. посібник / під ред. П. І. Пидкасистого. – М., 2008. – С. 227-228.

А. Е. Бойко

ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ ПІДРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

В сучасних українських реаліях залишаються актуальними питання розвитку загальноосвітньої школи на засадах цілісності освіти, створення єдиного освітнього простору, в якому базова (основна) та позашкільна освіта дітей є рівноправними та взаємодоповнюючими один одного компонентами, що створюють умови для особистісного розвитку кожної дитини. На жаль, сьогодні школа не в повній мірі використовує унікальний потенціал позашкільної освіти дітей задля підвищення ефективності освіти в цілому.

Метою статті є розкриття навчально-виховного потенціалу позашкільної освіти дітей для ефективного формування творчого самовираження підростаючої особистості.

Насамперед зазначимо, що позашкільна освіта володіє значним навчальним потенціалом, який забезпечує варіативність початкової та основної школи. По-перше, навчальні програми позашкільної освіти можуть суттєво поглибити зміст базових навчальних програм, при цьому надавши дітям необхідні практичні навички. По-друге, вони допоможуть вирішити проблему профільного навчання учнів в старшій школи. По-третє, навчальні програми позашкільної освіти стимулюють навчально-дослідницьку активність школярів та їх мотивацію, формують пізнавальний інтерес до предметів, які вони вивчають у школі; наближають зміст базової освіти до нагальних потреб суспільства і особистості, що надає процесу навчання в школі смисло-ціннісного значення; реально адаптують дітей до певних аспектів життя в сучасних умовах.

Крім того, позашкільна освіта володіє й важливим виховним потенціалом. Законом України «Про освіту» (2017) зазначено, що «метою позашкільної освіти є розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності» [1]. Тому, позашкільна освіта дає змогу збільшити педагогічний вплив на дітей, підвищити їх зайнятість суспільно значущою справою, допомагає протистояти натиску різних деструктивних молодіжних субкультур.

Доцільно відмітити, що спілкування з ровесниками та педагогами, які захоплені спільною цікавою справою, сприяє розвитку взаєморозуміння, взаємодії, співробітництва, тобто комунікативної культури особистості. Входження дитини в систему позашкільної освіти формує в неї важливі навички змістовного проведення власного дозвілля, що запобігає від сумнівних компаній та марнування вільного часу.

Однак аналіз досліджень з даної проблеми свідчить, що реалізації у школі вищезазначеного навчально-виховного потенціалу позашкільної світи дітей перешкоджають типові стереотипи: **1.** В педагогічних колективах загальноосвітніх закладів зберігається стійкий стереотип вторинності по відношенню до позашкільної освіти дітей. Такий підхід виявляється в усвідомленні цього виду освіти як необов'язкового, несерйозного, розважального, націленого на те, щоб відволікти дітей від згубного впливу вулиці. **2.** Позашкільна освіта часто здійснюється вчителями-предметниками, які орієнтуються, перш за все, на зміст свого предмета і будують свою роботу за класно-урочним принципом, не рідко діючи повчально і примусово. В результаті в позашкільну освіту дітей автоматично переносяться засоби, методи і підходи з традиційної педагогіки. Тому замість творчого заняття за інтересами дитина знову опиняється на шкільному уроці [4, с. 229].

На думку Г. Пустовіта навчання і виховання дітей у закладах позашкільної освіти сьогодні слід розглядати не як додаток до навчально-виховної діяльності

загальноосвітньої школи, а як самостійний, і головне, самоцінний вид якісної освіти особистості, який ніколи ніякою школою замінений не буде, оскільки чим вище буде зростати рівень шкільної освіти, тим буде ширший спектр освітніх інтересів, уподобань і запитів особистості, які загальноосвітня школа задовольнити не може [3, с. 14].

Пріоритетною метою розвитку позашкільної освіти дітей, яка визначена в «Концепції позашкільної освіти і виховання», є сприяння становленню творчої особистості а саме: творчій спрямованості особистості, усвідомленню нею значення передусім творчих гуманістичних потреб, мотивів, цілей як провідних у її розвитку та життєдіяльності; творчій самосвідомості, що виявляється у самопізнанні та адекватній самооцінці, самоорганізації та самореалізації; розвитку творчих якостей інтелекту, що формуватиме вміння визначати і розв'язувати життєві задачі, розробляти творчі проекти тощо; постійному зростанню потенціалу творчої діяльності – бажанню систематично здобувати нові знання у певній галузі, вмінню творчо їх використовувати, експериментувати, досліджувати, брати участь у вдосконаленні оточуючого середовища [2, с. 26].

Таким чином, означене нами вище дозволяє сформулювати висновок, що позашкільна освіта компенсує недоліки і протиріччя навчально-виховної діяльності не окремо взятих загальноосвітніх шкіл, а шкільної освіти в цілому. Тому для підвищення її ефективності, сучасним школам слід сповна використовувати можливості позашкільної освіти дітей, яка забезпечує комфорті умови для здобуття підростаючою особистістю знань, умінь та навичок за інтересами й уподобаннями, а також сприяє формуванню та стимулюванню їх творчого самовираження.

Список використаних джерел

1.Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19. 2.Концепція позашкільної освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1996. – № 7. – С. 23-31. 3.Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта: сутність, мета, перспективи / Г. П. Пустовіт // Рідна школа. – 2003. – № 2. – С. 14-19. 4.Роль и место учреждений дополнительного образования детей в социально-экономическом развитии регионов / под ред. Т. Н. Гущиной, А. В. Золотаревой, С. Л. Паладьева. – Ярославль: Изд-во ЯГПУ им. К.Д. Ушинского, 2008. – 396 с.

Н. В. Бхіндер

КАСКАДНЕ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРИКОРДОННИКІВ В РЕСПУБЛІЦІ ІНДІЯ

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови слово «каскад» визначено як «стрімкий, невпинний потік великої кількості, маси чого-небудь» [1; 528]. Це визначення тяжіє до опису каскадного навчання, під час якого спершу навчають групу інструкторів-викладачів з певної дисципліни чи спеціального курсу, а потім вони навчають інструкторів другого рівня, завдання яких підготувати військовослужбовців до виконання визначеного тренінгом завдання [5], і тоді відбувається розподілення великої порції знань між усіма учасниками процесу. Такий цикл підготовки повторюють і для іншої групи інструкторів та учнів. Каскадне навчання – низхідний підхід до забезпечення знань, вмінь, навичок та цінностей.

Каскадне навчання широко використовується для підготовки військовослужбовців в Республіці Індія, у тому числі прикордонників. Так, в системі професійної підготовки прикордонників каскадне навчання полягає у тому, що експерт на державному рівні згідно сертифікованої програми у відомчому навчальному закладі чи центрі підготовки офіцерів готує 6 інструкторів-викладачів. Далі кожен інструктор-викладач у центрі підготовки чи безпосередньо у військовій частині готує 6 інструкторів другого рівня, які в подальшому повинні підготувати по 6 солдат кожен [3] до виконання певного завдання чи сформувати у них специфічні

військові навички.

Каскадна модель створює множинний ефект, забезпечуючи підготовку великої кількості викладачів, і як результат в довготривалій перспективі охоплює всіх військовослужбовців без відриву від служби. Таким чином, використовуючи програму та досвід одного експерта за закінчений цикл каскадного навчання можна підготувати 216 військовослужбовців:

1 Е × 6 ІВ × 6 І × 6 Ву = 216 Вф, де

Е – експерт;

ІВ – інструктор-викладач;

І – інструктор;

Ву – військовослужбовець, який навчається;

Вф – військовослужбовець, який пройшов підготовку.

Цикл каскадного навчання в процесі професійної підготовки прикордонників в Республіці Індія зображено на Рис. 1.

Рис. 1. Цикл каскадного навчання.

Так, спочатку відбувається постановка задачі, обговорення необхідності організації курсу та координаційна конференція, яка вирішує доцільність каскадного курсу та розробляє програму в межах прикордонного відомства. Після цього всіх військовослужбовців знайомлять із завданням, пояснюють важливість курсу, визначають навчальні цілі. На державному рівні експерт готує інструкторів-викладачів у відомчому навчальному закладі. Інструктором-викладачем може бути старший офіцер військової частини, викладач відомчого навчального закладу чи центру підготовки, який має фахову освіту та досвід методичної роботи. Під час курсу, який проводить експерт, він має оволодіти специфічними військовими знаннями та навичками, при необхідності вивчити інноваційні методичні прийоми, отримати методичні матеріали та навчитися їх застосовувати. Інструктор-викладач по закінченню курсу повинен підготувати групу інструкторів. Інструктор – військовослужбовець з фаховою освітою або без неї, може мати досвід методичної роботи. Під час курсу, який проводить інструктор-викладач в центрі базової підготовки чи на базі військової частини, інструктор повинен оволодіти специфічними військовими знаннями та навичками, при отримати методичні матеріали та навчитися їх застосовувати, а також оволодіти навичками моніторингу успішності учнів. Після проведення курсу з учнями інструктор проводить оцінку їх готовності до застосування специфічних військових навичок. Група інструкторів у військовій частині проводить репетицію використання навичок учнями та готує підсумковий звіт. По закінченню циклу командування робить висновок про успішність чи неуспішність навчання та про можливість виконання військовослужбовцями нових функцій чи застосовувати нові знання.

Зважаючи на особливості каскадного навчання [3–5, 9], можна вирішити наступні проблеми професійної підготовки прикордонників:

Географія. Велика кількість інструкторів та учнів географічно розосереджені, а каскадне навчання дозволяє готувати одночасну велику кількість учнів в різних військових частинах.

Оцінка готовності. Різні рівні каскадного навчання вимагають імплементації різних інструментів та оцінювання для об'єктивного оцінювання готовності залежно від посадових обов'язків військовослужбовця.

Гетерогенні групи військовослужбовців. Інструктори та учні мають різний рівень фахових навичок, різний рівень мовної підготовки, педагогічні якості, досвід, тощо. Каскадне навчання дозволяє сформувати рівноцінні групи учнів та підвищити ефективність підготовки.

Можливість організації навчання в реальних чи максимально наближених до реальності умовах. Використання каскадного навчання здійснюється безпосередньо у військових частинах без відриву від служби, де можна отриманні знання та навички застосовувати на практиці та моніторити їх засвоєння учнями.

Каскадне навчання у процесі підготовки прикордонників в Республіці Індія спрямоване на імплементацію коротких курсів, від 10 днів до 2 місяців, а також і довгі – тривалістю 1 рік. Аналіз наукових праць [8,10,11] та нормативних документів [2,6,7] свідчить про те, що короткими курсами є такі: «Протидія повстанській та сепаратистській діяльності», «Протидія стихійним лихам», «Знешкодження вибухових пристроїв», «Протидія контрабанді», «Виявлення фальшивих купюр», «Паспортний контроль», «Спілкування з місцевим населення», «Невербальна комунікація», «Допит порушника кордону» та ін. Крім того під час каскадних курсів прикордонники вивчають нові зразки озброєння, техніки та фортифікаційного обладнання, а також зміни до законів Республіки Індія, навчаються імплементувати урядові та відомчі розпорядження, нові положення митного і прикордонного законодавства. Каскадний курс тривалістю 1 рік впроваджено в Індо-Тибетській прикордонній поліції для вивчення китайської мови мандарин та китайської тибетської мови.

Список використаних джерел

1.Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – Ірпінь: Перун, 2005. – 1728 с. 2.Annual Report 2015-2016 / Ministry of Defence, Government of India. – Режим доступу: http://mod.nic.in/sites/default/files/Annual2016.pdf. 3.Barrett A. Monitoring and evaluating INSET in India: Challenges and possible solutions // Teacher Development and Education in Context: A selection of papers of Annual International IATEFL conference (15 March, 2010) / Ed. by Sheehan S. – Harrogate, 2010. – P. 5 – 16. 4.Cheese J. Cascading the Training // Innovation in Education and Training International. - No. 23(3). – 1986. – P. 248 - 252. 5.Dichaba M. M. et al. Does the Cascade Model Work for Teacher Training? Analysis of Teachers' Experiences. / M. M. Dichaba and M. L. Mokhele // International Journal of Educational Sciences. – No. 4(3). – 2012. – P. 249 – 254. 6.Director General's Message. – Режим доступу: http://www.ssb.nic.in/index1.aspx?lsid=24&lev=1&lid=32&langid=1&Cid=0. 7.Indo Tibetan Border Police Force (ITBPF): Training Centers. – Режим доступу: https://career.webindia123.com/career/options/defence_government/paramilitary_forces/indo_tibetan_border_police_force_itbpf/trainingcenters.htm. 8.Joshi Sh. et al. Future Challenges for the Army 2030 / Joshi Sh., Narang V. // ORF. – 22 February, 2017. – Режим доступу: http://www.orfonline.org/expert-speaks/future-challenges-for-the-army-2030/. 9.Karalis T. Cascade Approach to Training: Theoretical Issues and Practical Applications in Non - Formal Education // Journal of Education & Social Policy. - Vol. 3. - No. 2. – 2016. – P. 104 – 108. 10.Learning Chinese now compulsory for Indian border police's new recruits // CNTV. - August 31, 2017. – Режим доступу: http://en.people.cn/n3/2017/0831/c90777-9262856.html. 11.Learning Mandarin and Tibetan Made Compulsory for ITBP Recruits // The Wire. – August 29, 2017. – Режим доступу: https://thewire.in/171756/mandarin-tibetan-china-itbp/.

Т. М. Гонтова, О. В. Філатова

ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ВИХОВНОЇ РОБОТИ НА КАФЕДРІ БОТАНІКИ НФаУ

Однією з парадигм сучасної вищої освіти, незалежно від її професійної спрямованості, є усвідомлення здобувачами вищої освіти (ЗВО) екологічної відповідальності людства та кожного громадянина, і зокрема – себе, за процеси, що зараз відбува-

ються і будуть незабаром відбуватися на нашій планеті. Тобто завдання викладачів вищої школи – спрямувати ЗВО на усвідомлення власної міри екологічної свободи, межі якої визначені законами стійкості та саморегуляції природних екосистем.

Кафедра ботаніки, як одна із профільних біологічних кафедр НФаУ, при плануванні та проведенні виховної та профорієнтаційної роботи акцентує увагу на екологічних та природоохоронних аспектах,що впроваджується при викладанні фахових дисциплін: «Фармацевтична ботаніка», «Навчальна практика з фармацевтичної ботаніки», «Цілющі рослини та гриби, що культивуються»; читанні загально-університетських лекцій циклу «Здоровий спосіб життя»; проведенні занять студентського наукового товариства та написанні студентських наукових робіт; читанні лекцій у школах м. Харків і області; проведенні екологічних заходів у студентських групах, тренінгів по підготовці до II, III та IV етапів Всеукраїнської учнівської олімпіади з біології, екскурсій ЗВО і школярів у природні фітоценози та ботанічні сади міста.

В кожній студентській групі спеціальності «Фармація» обговорюються питання планетарного і космічного значення зелених рослин; місце продуцентів та редуцентів у кругообігу речовин на планеті; впливу екологічних умов на анатомічну будову, ріст і розвиток рослинних організмів; взаємозв'язку будови метаморфізованих органів з факторами довкілля; екологічної амплітуди лікарських рослин тощо. Значні можливості екологічної освіти надає проведення навчальної практики з фармацевтичної ботаніки. Це екскурсії у природу і безпосереднє спостереження за впливом умов зволоження, освітлення, живлення рослин на структуру фітоценозів, фенологію, морфолого-анатомічні властивості окремих видів. Новий курс за вибором студентів: «Цілющі рослини та гриби, що культивуються», дозволить спрямувати увагу здобувачів вищої освіти на зв'язки кліматичних і екологічних факторів довкілля та агротехніки вирощування лікарських рослин і грибів з накопиченням у їх тілі не лише цінних біологічно-активних речовин, а також важких металів, радіонуклідів тощо.

Тематика загально-університетських лекцій циклу «Здоровий спосіб життя» має спрямування на екологію людини і усвідомлення відповідальності за власне здоров'я. Це лекції на теми: «Правильне харчування – шлях до здоров'я та довголіття», «Фітонцидовмісні рослини», «Ефіроолійні рослини – користь і небезпека», «Нутрициологія – наука про правильне харчування», «Вегетаріанство – здоров'я чи небезпека?» тощо.

Індивідуалізації екологічного виховання сприяє робота у СНТ. Протягом останніх років на кафедрі виконані роботи, що мають екологічне спрямування: «Вплив рослин на психоемоційний стан людини», «Залежність вмісту ефірних олій у сировині лікарських рослин від екологічних умов», «Небезпечні лікарські кімнатні рослини кафедри ботаніки НФаУ», «Використання рослин у баріотрії» тощо.

Зацікавити школярів навчанням у фармацевтичному Вузі викладачам допомагає проведення на базі кафедри тренінгів по підготовці до II, III та IУ етапів Всеукраїнської учнівської олімпіади з біології та читання лекцій у школах міста і області. Тематика лекцій поєднує фахові та природоохоронні аспекти екологічного виховання: «Лікарські рослини в косметології», «Природна аптека», «Загрози знищення рослин-першоцвітів», «Рослини Червоної Книги України» тощо.

Отже, екологічне виховання ЗВО має комплексне впровадження.

Ю. А. Атаманчук

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОНАВСЬКОЇ УВАГИ МУЗИКАНТА

В контексті проблеми розвитку уваги музиканта-виконавця необхідно розглянути видові характеристики виконавської уваги та специфіку включення видових характеристик уваги в музично-виконавську діяльність. Метою статті ми визначили вивчення видових форм виконавської уваги у аспекті професійної підготовки

студентів-музикантів.

Спираючись на положення діяльнісного підходу, ми тлумачимо виконавську увагу музиканта як цілеспрямовану діяльність, спрямовану ми вирішення музично-виконавських задач на основі активізації інтелектуальної, слухової, емоційно-чуттєвої сфер і вольових якостей особистості. Відповідно до сформульованого визначення, ми вважаємо доцільним розглянути види уваги, які активізуються зовнішніми подразниками різної модальності, тобто зорову, слухову та вольову увагу: ***зорова увага*** – потребує активної зорової зосередженості на нотному тексті музичного твору у продовж всіх етапів роботи над ним; ***слухова увага*** – передбачає активну спрямованість музично-слухової діяльності на сприйняття, відтворення та контроль за якістю звуковидобування музичної тканини в процесі слухання, вивчення або виконання музичних творів; ***вольова увага*** – є концентрація свідомості на музичному творі, яка передбачає осмислене управління діями, емоціями і мисленням з метою втілення музичного образу.

Таким чином, зорова, слухова і вольова увага, являються основоположними для успішного виконавського розвитку студентів в процесі навчання грі на музичному інструменті.

Виконавська увага, сферою використання котрої безпосередньо процес інструментального втілення музичного твору, має акцентовано-творчу орієнтацію, що проявляється в зосередженні на створенні художнього образу твору, на висвітленні його психологічного змісту. Процес концентрації уваги підпорядкований творчій задачі, що сприяє стійкому самоконтролю музиканта за виконанням. Динаміка виконавської уваги певною мірою визначена змістом твору та задумом композитора. У науковому доробку автора значне місце займає висвітлення видових форм уваги музиканта-виконавця з врахуванням його темпоральності (часової обумовленості), до них належать передувага та післяопераційна увага [3, с. 56-89].

Вважаємо необхідністю детально розглянути названі видові форми виконавської уваги.

Передувага – являє собою фазово-стадіальний стан, який ще зберігає попередню спрямованість уваги та характеризується наростанням уваги в її підготовці до очікуваної діяльності, це – своєрідна нейтральна смуга уваги, яка виконує функції перехідного стану перед подальшими діями. Поступово воно трансформується у такий різновид уваги як «ділова». Від того, як протікає процес передуваги музиканта-виконавця залежить рівень тієї «ділової уваги», з опорою на котру буде виконаний відповідний музичний твір [3, с. 67].

Саме передувага сприяє своєрідній фільтрації уваги та звільнення її від передуючого заповнення, яке спричиняє труднощі при входженні в нову діяльність. Це відбувається в межах нижнього (початкового) та верхнього кордонів поля передуваги. В часовому співвіднесенні ці кордони підлягають зближенню, але не можуть бути ототожненими. Маніпуляція межами не може самоціллю, інакше можливе виникнення суттєвих поміх формуванню ділової уваги. Невиправдане скорочення часового об'єму передуваги так само небезпечна, як і надмірне його розтягування [2, с. 120-121].

У наукових дослідженнях в рамках процесу передуваги виокремлюються: 1) первинна передувага – котра проявляється на стадії включення в нову діяльність; 2) вторинна передувага – яка актуалізується під час самої діяльності в моменти переключення від одних її процедур – до інших, при зміні діяльнісних операцій в рамках єдиної та цілісної зайнятості [2, с. 118-120].

Враховуючи роль емоційного компонента в психологічній структурі передуваги, необхідно зауважити, що її протікання суттєвим чином залежить від кінцівки, тобто від передуючого факту аналогічної діяльності. Вказані враження значною мірою впливають на успішність процесу переходу до нового етапу даної діяльності.

Післяопераційна увага – являється другою формою уваги, етапно приуроченій до процесу виконавської діяльності. Як видно з семантичного значення терміну,

воно являє собою своєрідний «психологічний шлейф» формально закінченої діяльності, котра ще зберігається практично у вигляді психічного стану.

Післяопераційна увага, як і передувага окреслює виконавську увагу в її дієвому вигляді. Певною мірою ці форми уваги є взаємо перехідними, оскільки післяопераційна увага безпосередньо передує черговому виявленню передуваги, зорієнтованому на нову діяльність. Завертаючи діяльність післяопераційна увага надалі трансформується в передувагу. Тому що настає черга наступному виду діяльності.

Післяопераційна увага розглядається в науковій літературі в двох його темпоральних виявленнях, а саме: 1) оперативна післяопераційна увага, яка виявляється по ббезпосередньому сліду подій – відразу ж після завершення концертного виступу. 2) опосередкована післяопераційна увага, яка має дистанційно-часову відстороненість, що передбачає мнемічне повернення до ситуації концертноговиступу як у відносно незначний проміжок часу, так і чсрез значну дистанцію [1, с.67-69; 2, с.119].

Реконструкція виконавської діяльності на рівні післяопераційної уваги характеризується підключенням механізмів музичної пам'яті, слухового контролю та музичного мислення. В площині післяопераційної уваги опиняються «незаплановані» епізоди сценічного виступу, серед котрих особливо хвилюючими є технічні погрішності, помилки та викривлення окремих фрагментів музичного твору.

Список використаних джерел

1. Бурська О. П. Методичні основи розвитку музично-виконавського мислення студентів у процесі фортепіанної підготовки : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Бурська Олена Петрівна. – Вінниця, 2004. – 239 с. 2. Гусейнова Л. В. Формування готовності майбутніх учителів музики до інструментально-виконавської діяльності : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Гусейнова Лариса Василівна. – К., 2005. – 193 с. 3. Жижина М.В. Психолого-педагогические условия и факторы формирования исполнительского внимания музыканта: [уч.пособие] / Мария Викторовна Жижина. – Саратов: Издательство Саратовского университета, 2002. – 138 с. 4. Тишечкина О.А. Виды внимания учащихся-музыкантов на начальном этапе обучения игре на аккордеоне / Ольга Анатольевна Тишечкина // Жизненные идеалы студенчества планеты «Культура»: Международ. студ. форум (Москва, 20 – 21 декабря 2007 года): Сб. ст. – М.: Издательский Дом МГУКИ, 2007. – С. 117 - 121.

Г. А. Гарагуля, О. Г. Черкасова

КУРАЦІЯ ХВОРОГО ЯК СКЛАДОВА МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Підготовка висококваліфікованих кадрів є однією з умов реформування системи вищої освіти і охорони здоров'я. Високоморальна особистість майбутнього лікаря це результат виховних зусиль його родини, педагогів загальноосвітніх закладів, однак важливу роль відіграє й процес провідні особистісні якості остаточно набувають сенсу професійних.

Основою ефективної роботи лікаря із хворим називають емпатію – здатність входити у стан іншої людини за допомогою уявлення та інтуїції. На важливості емпатії для ефективної діяльності лікаря акцентує увагу О. Юдіна. Емпатія, на її думку, забезпечує конструктивну взаємодію між лікарем і пацієнтом, сприяючи позитивним змінам у психологічному стані останнього. «Емпатійність, – стверджує дослідниця, – корисний спосіб про- фесійного контакту з пацієнтами, внутрішній світ яких доволі складний і багатогранний», людина краще піддається лікуванню, якщо «лікар є достатньо емпатійним». Емпатійність студентів-медиків пов’язана з певним типом ідентифікації і залежить від особистісних якостей. Рівень емпатійності збільшується за умови цілеспрямованої виховної роботи, спрямованої на розширення емоційно-почуттєвої сфери як передумови кращого розуміння хворого [3].

За для досягнення позитивних результатів у педагогічному процесі повинен переважати метод навчання «виконання навчальних завдань» над методом «озна-

йомлення з інформацією» [2]. Одним з таких методів є курація хворого та «Учбова історія хвороби». Під час виконання цього завдання, студент освоює алгоритм успішної професійної діяльності та вчиться отримувати необхідну вірну інформацію для її здійснення.

При вивченні клінічних дісцеплін, зокрема внутрішньої медицини, самостійна робота студентів відрізняється специфічними особливостями. Так, крім усної та письмової підготовки до заняття, створення презентацій, вирішення завдань і тестування, навчання передбачає роботу з хворим. На кафедрі «Внутрішньої медицини 1» для студентів 4 курсу, які навчаються на циклі внутрішні хвороби модуль1, була розроблена схема учбової історії хвороби. За основу була взята форма первинної облікової документаціі№003/0 затвердженої наказом МОЗ України № 110 від 14.02.2012. Учбова історія хвороби за зовнішнім виглядом відповідала первинній обліковій документації. Під час навчання на циклі студенти оглядали тематичних хворих і самостійно оформлювали учбову історію хвороби, яка є складовою виробничої практики. До основних розділів, передбачених медичною документацією, була додана академічна частина: синдромокомплекс патологічних ознак, обґрунтування діагнозу, диференціальний діагноз, методи лікування даного захворювання. Використовуючи дану схему, студент проводить повне об'єктивне обстеження хворого, проводить оцінку додаткових методів обстеження, відображає в щоденниках динаміку перебігу захворювання. Вивчення та аналіз даних додаткових досліджень, формулювання діагнозу, плану обстеження і лікування дозволяє студенту, розвиваючи навчально-пізнавальні та інформаційні компетенції, виробляти професійні компетенції лікаря-фахівця. При безпосередньому спілкуванні з пацієнтами розвиваються комунікативні загальнокультурні компетенції, відшліфовуються практичні навички студента. За умов тісної співпраці викладач-студент-хворий у майбутніх лікарів формується морально-етична культура особистості лікаря. ЇЇ можна визначити як інтегративний особистісний феномен, який відображає готовність фахівця до здійснення професійної діяльності. При написанні академічної частини використовується науково-дослідницька компонента освітнього процесу. Захист історії хвороби (виклад результатів обстеження пацієнта, аналіз і обґрунтування висновків) - це велика і складна самостійна робота студента, тому викладач корегує можливі помилки методик обстеження і при необхідності допомагає інтерпретувати отримані дані [1]. Роботу над історією хвороби визнають результативною, якщо студент з належною об'єктивністю і логічністю інтерпретував отримані дані і під час захисту історії хвороби аргументовано відповів на всі поставлені питання по своєму. Захист історії хвороби проходить у формі обговорення і дискусії в навчальній групі. Викладачем виносяться результати у вигляді словесної оцінки та експертної оцінки за п'ятибальною системою. Отримана оцінка є складовою підсумкової оцінки за виробничу практику в межах циклу внутрішні хвороби модуль1.

Висновки. Самостійна робота з хворим сприяє вмінню співпереживати і розуміти емоційний стан як хворих, так і здорових людей (емпатія). Набуванню навичок встановлення адекватних і емоційно сприйнятливих стосунків з хворими, вміння аналізувати свою поведінку і поведінку оточуючих. Також під час курації хворого у студентів формується здатність сприймати та надавати соціально психологічну підтримку хворим. Такі види робот на клінічних кафедрах формують достатньо розвинений професійний інтелект (клінічне мислення, клінічне спостереження, багаж професійних знань), мовну культуру, гуманне ставлення до пацієнта.

Список використаних джерел

1.Андрійчук О. Виховання гуманності у студентів медичного коледжу в процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 / Андрійчук О. Я. ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2003. – 19 с. 2.Дедуль В.И. Организация управления самостоятельной работы студентов на кафедре внутренних болезней / В.И. Дедуль, В.Н. Снитко // Пути усовершенствования учебного процесса: сб. науч. тр. Гродно, 2012. – С. 74-77. 3.Юдіна О. М. Програ-

ма тренінгу сенситивності студентів-медиків / О. М. Юді- на // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 2. – С. 18–26. 4.http://studbooks.net/65022/psihologiya/protsess_lichnostnogo_stanovleniya_buduschego_vracha.

Л. А. Делова

ИЗУЧЕНИЕ ЭТНОСОЦИОТИПИЧЕСКИХ МОДЕЛЕЙ ПОВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

В условиях глобализации, когда происходит размывание, нивелирование национальной самобытности, важной задачей всех образовательных организаций является изучение этносоциотипических моделей поведения, присущих данному этносу, сохранение национальных нравственных ценностей.

На Северном Кавказе существуют определенные, во многом сходные у многих народов, проживающих в этом регионе, этикетные формы модели поведения, отличающиеся от традиционных этикетных форм поведения, характерных для русского этноса.

Эти модели поведения сохраняют свою актуальность и сейчас, так как адыги (адыги (адыге) - самоназвание родственных народов: адыгейцев, кабардинцев и черкесов) и другие северокавказские народы не утратили этносоциотипические модели поведения. В период возрождения национального самосознания, повышенного внимания к традиционным стереотипным формам поведения этносоциотипические модели поведения не ушли в прошлое, а, наоборот, актуализировались в сознании представителей этноса. Этикетные формы поведения в современный период приобретают все большую значимость становясь маркером, обозначающим принадлежность личности к той или иной этнической группе.

У представителей северокавказской культуры ведущие ценности схожи. Одна из черт традиционной кавказской системы ценностей связана со своеобразным культом старейшин, предельно почтительным отношением к людям старшего возраста. Нормы этикета адыгов в отношении старших в той или иной степени характерны и для других народов региона. Наиболее известна и такая этносоциотипическая модель поведения, закрепленная как адыгским, так и другими северокавказскими этикетными нормами, как гостеприимство. Кавказское гостеприимство широко известно, описано в дореволюционной и послереволюционной литературе. Оно состоит в принятии и угощении посетителей и проезжающих, останавливающихся для отдохновения или для ночлега в доме знакомого или даже вовсе незнакомого им человека. Согласно предписаниям традиционного адыгского этикета гость – фигура священная. Он обладает поистине неограниченными правами. Сходна и система ценностных ориентаций у народов региона и в системе семейных отношений. Отношения в семье строго регламентированы. Глава семьи – всегда муж. Он несет полную ответственность за благополучие членов семьи. Пожилые родители не должны оставаться одни, с ними должна жить семья сына.

Стереотип поведения, принятый как социально одобряемый среди народов Северного Кавказа, направлен на других – стереотип «взаимозависимого Я». Они – эти всеохватывающие стереотипы – вызывают к действию и организуют более специфические стереотипы, в том числе и этнические. Ряд параметров поведения, преобладающих в данной этнической группе, позволяет определить, какой стереотип характерен для данной группы. Суть стереотипа поведения «независимого Я» составляет отношение к другому как средству достижения своих целей, а стереотипа «взаимозависимого Я» – к другому как к цели общения.

Ряд работ, в которых анализируются особенности общения, характерные для народов Северного Кавказа подтверждает – модель «скромного человека», ориентация на социальное одобрение – стереотип «взаимозависимого Я»– принят у народов нашего региона.

Для понимания особенностей взаимодействия в полиэтническом регионе, каким является Республика Адыгея, необходимо знание национальных особенностей этносов, проживающих в регионе.

Несовпадение этнических стереотипов представителей культур, определяемых по основанию «Я» и «Другие», может приводить к затруднениям в межэтническом общении [2, с. 60-65].

Обращаясь к проблемам, возникающим в результате взаимодействия различных национальных, этнических и культурных групп, исследователи [3, с. 80] выделяют особенности восточного и западного взгляда на мир (на примере медицинских понятий и некоторых представлений о болезни), развивая взгляд на восточную и западную культуры как модель поведения с преобладанием ориентации на «Я» и «Мы».

Запад	**Восток**
Болезнь	
Когда человек болен, ему необходим покой. Его мало кто посещает. Визиты воспринимаются как социальный контроль.	Если человек заболевает, его кровать ставят в гостиной. Больной становится центром внимания, его посещают родственники и друзья. для них не прийти означало бы нанести больному оскорбление, продемонстрировать свою неприязнь.
Сила Я	
Это выражение относится к модели буржуазного общества: модели свободной воли, в которой социальная компенсация и фантазия уступают место борьбе с действительностью, побуждаемой мотивом достижения. В психоанализе сила эго (Я) и зрелости эго являются центральными понятиями	Основой идентификации является скорее не Я, а Мы. Я могу быть в порядке, только если живу в гармонии со своим социальным окружением.
Солидарность	
Считаются желательными уверенность в себе и автономия. Дети рано покидают дом: «Я достаточно взрослый и могу стоять на своих ногах!» «Ты уже достаточно взрослый и должен понимать, что делаешь». Слишком большая близость к родительской семье переживается как угроза уверенности в себе.	Большой акцент на семейной солидарности. Родители часто посылают своих детей учиться за тысячи километров и знают, что через «социальную пуповину», контакты, письма и т.д., несмотря на расстояние сохраняется зависимость от родителей и социальные узы.
Страдание	
Человек страдает, как правило, в одиночку, либо потому, что хочет «решить свою собственную проблему», либо потому, что у других нет времени на него, или они говорят: «Посмотрим, как он сам справится». Вдобавок страдающий нередко сталкивается с безразличием, отвержением и садизмом со стороны других.	Страдающего от материальной ли нужды, от психологической или физической боли принимают в социальное лоно расширенной семьи и заботятся о нем. Ответственность коллективно делится. Эта вовлеченность дает страдающему человеку определенную эмоциональную устойчивость.
Уважение	
Шумное поведение рассматривается как невежливое, как признак непослушания и неуважения. «Когда мы были детьми, нам разрешалось говорить только тогда, когда нас спрашивали». «Во время дневного отдыха играть нельзя!». «Не шуми так, ты ведь знаешь, что соседи жалуются!»	Считается нормальным, когда кто-то шумит, особенно дети. На соседей обращают меньше внимания, впрочем, их обычно также не беспокоит шум детей.

Традиционные нормы этикета существуют в виде системы свойственных данному этносу социальных установок, стереотипных форм поведения. Всеохватывающим, общим для всех адыгских культур этническим стереотипом выступает «адыгагъэ» «(адыгство)» – морально-этический комплекс. Лексического синонима адыгскому слову «адыгагъэ» в русском языке нет. Буквальный перевод – адыгство, т.е.

свойство, характерное для всех адыгов, для всех представителей этноса. «Адыгагъэ» (адыгство) является наиболее всеохватывающим стереотипом, регулирующим модели поведения адыгов. Другим всеохватывающим стереотипом массового сознания адыгов является «адыгэ хабзэ»– этикетные нормы поведения, эталон взаимоотношений между людьми, стандартизированные этносоциотипические модели поведения, широко известные на Кавказе под названием «адыгский этикет».

Известный исследователь культуры общения адыгов Бгажноков Б.Х. считает, что адыгский этикет в общекавказском этикете занимал и занимает особое место [1, с. 7]. Этносоциотипические модели поведения, регламентированные адыгским этикетом, были приняты в качестве единой нормы поведения почти всеми кавказцами.

Министерство образования и науки Республики Адыгея осуществило издание учебников адыгского свода нормативов и предписаний – этностереотипных норм поведения. Теперь учащиеся школ республики, с 1-го по 11-й класс, изучают по учебникам «Адыгэ хабзэ» особенности мировосприятия и поведения адыгов.

В эпоху глобализации особую ценность для сохранения этнической и культурной идентичности приобретают базовые национальные ценности, в том числе этносоциотипические модели поведения. Их изучение в курсе средней школы крайне важно для сохранения высоких моральных ценностей народа.

Список использованных источников

1.Бгажноков Б.Х. Адыгская этика. – Нальчик: Издательский центр «Эльфа», 1999. 2.Лабунская В.А. Социально-психологические детерминанты возникновения затруднений в межэтническом общении//Известия вузов. Северо-Кавказский регион. Общественные науки. – 1998. – №2. 3.Пезешкиан Н. Позитивная семейная психотерапия: семья как терапевт/ Пер. с англ., нем. – М.: Смысл, 1993.

В. Б. Григор'єва

КРИТЕРІЇ ДЛЯ ОЦІНКИ СФОРМОВАНОСТІ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З АНАЛІТИЧНОЇ ГЕОМЕТРІЇ МАЙБУТНІХ ПРОГРАМІСТІВ

Математична компетентність є важливою складовою частиною професіоналізму сучасного програміста. У зв'язку з цим у процесі здійснення математичної підготовки майбутніх спеціалістів в галузі інформатики слід враховувати зміст професійної математичної компетентності, що трактується в залежності від поставлених завдань [1]. На нашу думку, можна визначити математичну компетентність спеціаліста як теоретичну складову та вміння застосовувати набуті знання в професійній діяльності. В рамках предметної компетентності саме математична розглядається як ядро професійної компетентності майбутнього програміста. Враховуючи процес організації навчання та враховуючи особливості спеціальності, в професійній компетентності таких спеціалістів можна виокремити наступні складові: 1) базовий компонент (це знання фундаментальних основ математики, вміння застосовувати математичну мову); 2) операційно-діяльнісний компонент (відображення ефективності та продуктивності застосування математичних знань на практиці); 3) мотиваційно-ціннісний компонент (готовність до застосування математичних знань в професійній діяльності).

Відповідно до компонентів математичної компетентності з аналітичної геометрії майбутніх програмістів ми виділяємо такі критерії для оцінки її сформованості: *когнітивний*, *діяльнісний*, *мотиваційний*. *Когнітивний* критерій дає змогу оцінити сформованість знань з аналітичної геометрії. *Діяльнісний* критерій дає можливість визначити вміння й навички використовувати ці знання для вирішення професійних завдань. За допомогою *мотиваційного* критерію можна оцінити сформованість мотивів готовності до вивчення аналітичної геометрії.

Певний стан чи рівень розвитку досліджуваного об'єкта за виділеним критерієм характеризують показники. Для кожного критерію математичної компетентності з аналітичної геометрії майбутнього програміста ми визначили показники, які характеризують його сформованість. Ступінь розвитку показника характеризує рівень. Ми трактуємо рівень як ступінь сформованості кожного компонента математичної компетентності з аналітичної геометрії і математичну компетентність в цілому у майбутніх програмістів. На основі аналізу наукових праць, у яких висвітлено рівні сформованості компетентності [2], відповідно до визначених критеріїв і показників ми виділили такі три рівні сформованості математичної компетентності з аналітичної геометрії майбутніх програмістів: високий, середній, низький. Критерії, показники й рівні сформованості математичної компетентності з аналітичної геометрії майбутніх програмістів подані в таблиці.

Таблиця. Критерії, показники й рівні сформованості математичної компетентності з аналітичної геометрії майбутніх програмістів

Критерій		**Когнітивний**	**Діяльнісний**	**Мотиваційний**
Показник		Успішність, гнучкість знань.	Вміння розв'язувати задачі з аналітичної геометрії, вміння застосовувати математичні знання під час вивчення інших дисциплін, вміння застосовувати ППЗ «Аналітична геометрія» під час виконання завдань.	Ціннісно-мотиваційне ставлення до курсу аналітичної геометрії.
Рівень сформованості	**Високий**	Знання сформовані в обсязі, необхідному для вивчення професійних дисциплін і діяльності за фахом, знання усвідомлені, міцні й системні.	Здатність самостійно приймати рішення, розробляти й обґрунтовувати власні підходи до вирішення професійних завдань, уміння сформовані на творчому рівні, цілеспрямована самоосвітня діяльність.	Стійкі мотиви вивчення аналітичної геометрії, розуміння їхнього значення в професійній підготовці й практичній діяльності, глибокий й осмислений інтерес до обраної професії.
	Середній	Знання усвідомлені, але недостатні, готовність засвоювати нові знання, здатність відтворювати знання й часткове розуміння сфери їх застосування.	Здатність використовувати математичні знання з аналітичної геометрії, самостійно виконувати типові завдання й приймати рішення, здатність до самоосвіти слабко розвинена.	Мотиви вивчення аналітичної геометрії мають нестійкий характер, формальний інтерес до знань з аналітичної геометрії і майбутньої професії.
	Низький	Знання з аналітичної геометрії поверхневі, нестійкі й безсистемні, байдужість до нової інформації, здатність відтворювати окремі знання.	Неспроможність використовувати знання з аналітичної геометрії, дії недостатньо усвідомлені й виконуються за алгоритмом, здатність до самоосвіти відсутня.	Не сформовані мотиви вивчення аналітичної геометрії, домінує мотив уникнення невдач, професійні мотиви ситуативні.

Аналіз досліджень з проблематики компетентнісно зорієнтованої освіти підтверджує, що сьогодні проблема компетентнісного підходу у викладанні математичних дисциплін, формування математичної компетентності і визначення критеріїв, показників та рівнів її сформованості залишається актуальною. Саме тому впровадження спеціальних методик навчання у педагогічну практику вишів і методики навчання аналітичної геометрії майбутніх програмістів зокрема слід здійснювати з урахуванням їх ефективності.

Список використаних джерел

1. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра за напрямом підготовки 050103 «Програмна інженерія». Стандарт вищої освіти. – К.: Міністерство освіти і науки України, 2008. – 20 с.
2. Шевель Б.О. Критеріальний апарат діагностування професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів / Б. О. Шевель // Педагогічний дискурс. – 2012. – Вип. 12. – С. 339-342.

Г. М. Дараган, І. В. Шутка, Д. О. Степанський

ВПРОВАДЖЕННЯ СИМУЛЯЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ

Безпека пацієнтів є серйозною проблемою глобального охорони здоров'я. За оцінками ВООЗ, в розвинених країнах здоров'ю кожного десятого пацієнта завдають шкоди під час його лікування в лікарні. На сьогодні з 100 госпіталізованих пацієнтів у 10 в країнах, що розвиваються і 7 в розвинених виникають інфекційні захворювання, пов'язані з наданням медико-санітарної допомоги. В останні роки держави все більше усвідомлюють важливість даного питання, приділяючи йому пильну увагу [3]. Щорічно такі інфекції вражають сотні мільйонів пацієнтів в світі, що призводить до більш тривалого перебування в лікарні, довготривалої непрацездатності, розвитку стійкості мікроорганізмів до антимікробних засобів, збільшення показників смертності. В результаті системи охорони здоров'я несуть значні втрати, а для пацієнтів і їх сімей це стрес і додатковий фінансовий тягар [2].

У жовтні 2004 року Всесвітня Організація Охорони Здоров’я (ВООЗ) створила програму забезпечення безпеки пацієнтів, що є свідченням важливості безпеки пацієнтів в якості глобальної проблеми охорони здоров'я. Для забезпечення безпеки пацієнтів необхідні комплексні зусилля в рамках всієї системи охорони здоров'я, включаючи широкий ряд заходів щодо поліпшення результатів діяльності, в тому числі інфекційний контроль, використання лікарських засобів і медичного обладнання, створення безпечної клінічної практики і умов для надання допомоги. Керівництвом по забезпеченню безпеки пацієнтів для медичних вищих начальних закладів (WHO, 2009) зазначається, що навчання студентів клінічним вмінням повинне проходити в безпечному і надійному освітньому середовищі. Враховуючи, що відповідно даній програмі студенті не повинні практикуватися реальних пацієнтах, у медичних вищих навчальних закладах почали впроваджувати нові учбові програми з ролевими грами і моделюванням лікарської практики. Одним із способів досягнення цього завдання є симуляційні навчання. Оволодіння клінічним вмінням з використанням манекенів, тренажерів і стандартизованих пацієнтів під наглядом викладача надає можливість студентам робити помилки в безпечному середовищі, що покращує освоєння ними клінічних умінь. Підготовка кваліфікованого лікаря вимагає навчання студентів професійній практиці в умовах максимально наближених до реальних, що можливо досягнути завдяки застосуванню симуляційних технологій медичного навчання, що розповсюджуються в усьому світі. Започатковані дані методики і в Україні. В Національній медичній академії післядипломної освіти ім.П.Л.Шупика організований центр стимуляційного навчання для лікарів, в т.ч. кабінет з лабораторної діагностики. Яскравим прикладом впровадження методів стимуляційної медицини у медичному вищому навчальному закладі може бути створення на базі Одеського національного медичного університету надсучасного навчального центру практичної підготовки лікарів, який не має аналогів в Україні і на іншому пострадянському просторі. В цьому центрі високотехнологічний навчальний клас, оснащений новітнім симуляційним обладнанням з першого по сьомий (найвищий) рівень реалістичності. В центрі мають змогу проходити навчання студентів других-третіх курсів, інтерни, аспіранти, клінічні ординатори, а також лікарі різних спеціальностей [1]. Разом з тим, окремої уваги потребує питання практичної підготовки майбутніх лікарів навичкам мікробіологічної діагностики патологічних станів пацієнта, викликаних різноманітними етіологічними агентами з використанням сучасних методик та обладнання. Дане питання набуває значної актуальності в умовах реформування галузі охорони здоров’я в країні, розвитку первинної медичної допомоги з орієнтацією на раннє виявлення захворювань серед населення та їх профілактику. Питання ранньої діагностики інфекційних станів, особливо експрес-методів діагностики грипу, ВІЛ-інфекції, туберкульозу, тощо, є вимогою сьогоден-

ня. На базі кафедри мікробіології, вірусології, імунології та епідеміології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» у 2017 році створено тренінговий центр з інфекційного контролю. Метою даного центру є підготовка лікарів міста Дніпро з питань профілактики внутрішньолікарняних інфекцій та забезпечення інфекційного контролю при наданні медичної допомоги пацієнтам закладів охорони здоров'я. Планується оснастити центр сучасним обладнанням та демонстраційними матеріалами задля тренування лікарів навичкам проведення тесту на щільність прилягання респіраторів, дотримання правил гігієни рук, вимірювання рівнів бактерицидного опромінення, тощо.

Враховуючи вимоги сьогодення до майбутніх та працюючих лікарів, створення на базі вищих навчальних медичних закладів та впровадження у навчальних процес новітніх форм оволодіння практичними навичками, в т.ч. симуляційного навчання за допомогою інтерактивних технологій, є невід'ємним напрямком сучасної медичної освіти.

Список використанних джерел

1.Величко В.И. Опыт применения симуляционных методов в обучении семейных врачей / В.И Величко, В.В. Артеменко, Г.А. Данильчук Д.А. Новиков // Семейная медицина. – 2015. №2 (58). – С.15-17. 2.Возрастающая угроза развития антимикробной резистентности: возможные меры, ВОЗ. – 2013. – 130 с. 3.Сайт ВООЗ, www.who.int/features/factfiles/patient_safety/ru/.

В. О. Дорошенко

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТА-АКТОРА В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Спрямоване на всебічне запровадження компетентнісного підходу реформування вищої освіти в України, детерміноване деактуалізацією знаннєвої парадигми, потребує модернізації змісту освіти та методичних настанов. Особливо наочною ця потреба стає в контексті мистецької освіти, зокрема у процесі професійної підготовки актора.

Сучасний театр, відзначений розширенням репертуарних меж, експериментальною спрямованістю, наявністю новаційних форм, тяжінням до сучасного прочитання класичного доробку світової та вітчизняної драматургії [3,с.155-159], демонструє максимальне підвищення значущості музичної складової вистав. Максимально розширюється й функціональна палітра сучасного актора – синтетичного виконавця, здатного до виняткової мобільності та повноцінного втілення на високому рівні музичної компоненти ролі. За цих умов вокальна підготовка актора стає не просто частиною фахової освіти, а сферою інтенсивного формування тих компетентностей, що стануть фундаментом творчості, визначеної як «фіксуючий якісний зміст активності, який на світоглядному рівні характеризується трьома ознаками. Це – опредмеченість, цілеспрямованість і свобода» [1,с.141], які забезпечать перманентний свідомий процес творчого самовдосконалення та гармонійної самореалізації.

Традиційно орієнтована на опанування класичної спадщини музичного мистецтва навчальна дисципліна «Сольний спів», безумовно забезпечує формування як професійної, так і ціннісно-смислової та загальнокультурної компетентностей, слугує однією з підвалин формування високоосвіченої гармонійної особистості, орієнтованої в своєму духовному світі на вищі естетичні цінності. Проте зміна освітньої парадигми диктує потребу спрямовує процес оволодіння навичками вокалу не на «вивчення» певного репертуару у відповідності до настанов викладача, а й на формування алгоритмів самостійної роботи над музичним текстом і створення інтерпретації вокального твору, адекватної концепції режисера та змістовній і концептуальній «аурі» ролі.

Особливої складності цей процес індивідуального інтерпретування набуває за причин, детермінованих наповненістю сучасного національного театру межі су-

часною музичною лексикою, ритмікою, гармонією. Водночас із наявно вираженим тяжінням до відродження національних джерел і водночас новаційною експериментальністю це зумовлює потребу в оволодінні актором як основ народного вокального виконавства, так і сучасних вокальних «стилістик», яскравим вираженням яких є соул, джаз, реп тощо.

Із цим пов'язана потреба в активізації модернізаційного потенціалу навчальної дисципліни «Сольний спів». Її можливі шляхи вбачаються передусім у розширенні змісту навчання – оновленні навчального репертуару творами сучасних, зокрема українських, композиторів і уведенні в процес вокальної освіти на рівні магістерської підготовки змістовних модулів, пов'язаних із наданням інформації та практичним оволодінням навичок народного та естрадного співу.

З одного боку, це забезпечить розширення професійної «аури» студента-актора, підвищить рівень його готовності до вирішення розмаїтих творчих завдань і водночас стане підґрунтям відпрацювання високого рівня професійної компетентності, зокрема й потенційно сприятиме розширенню палітри акторських амплуа. Розширене уявлення щодо власних вокальних можливостей водночас активізує розвиток інформаційної компетентності, спрямованої на пошук відповідного до них репертуару та формування нового сценічного образу.

Слід зазначити, що оволодіння новітнім репертуаром українських композиторів у процесі опанування навчальної дисципліни «Сольний спів» детермінує й активізацію громадянської компетентності.

Однак модернізація змісту – репертуарного наповнення навчальної дисципліни «Сольний спів» пов'язано з доволі суттєвими складнощами. Полягають вони не тільки і не стільки в первинній академічності даного курсу, а радше у суперечливості комунікації між виконавцем і творцем за сучасних соціокультурних реалій. Доволі складне становище сучасного музичного видавництва суттєво гальмує процес розширення навчального репертуару новітніми творами українських композиторів попри насиченість ними художнього простору і надає йому стихійних форм, до того ж потенційно пов'язаних із порушенням авторського права.

Модернізації при цьому потребує й методика викладання, яка має сполучати інформаційний блок – ознайомлення із технікою слабкого, проміжного та сильного імпедансу [2, с. 51-52], принципами дихання, звуковидобування, звуковедення, палітрою специфічних виконавських засобів, артикуляції, принципами сценічного іміджу, пластики, в контексті естрадного та народного співу – із практичним оволодінням навичок і технічними засобами, без яких сьогодні естрадне мистецтво фактично неможливо. Особливої потребуваності та співзвучності тенденції модернізації вокального виховання студента-актора набувають такі закріплені у вокальній методиці прийоми як демонстрація – показ та імітація, демонстрація з елементами аналізу, уявний (внутрішній спів), який забезпечує розвиток слухорухових навичок. Проте найважливішого значення набувають метод порівняльного аналізу та самоаналізу. Оволодіння навичками критичного слухання та оцінки вокального виконання забезпечить за цих умов розвиток не тільки професійної, а й здоров'язберігаючої компетентності з огляду на виняткову значимість голосового апарату в професійній діяльності актора.

Суттєвою проблемою у процесі формування вокальних навичок на основі естрадного співу є оволодіння іншомовним репертуаром. Відпрацювання артикуляційної вправності, іншої «мелодики мови» та фразування не тільки забезпечить професійну мобільність, а й сприятиме формуванню полікультурної компетентності і шляхів самореалізації у сучасному глобалізаційному просторі.

Відзначимо, що розширення компетентнісного потенціалу вокального виховання у процесі професійного становлення актора первинно пов'язано із студентоцентристською спрямованістю сучасної освіти, методичним відбиттям якої стають принципи особистісно орієнтованої вокальної педагогіки.

Список використаних джерел

1.Гребенюк Н. Є. Світоглядний аспект вокально-виконавської творчості у ракурсі музичної культури наприкінці другого тисячоліття / Н. Є. Гребенюк // Актуальні проблеми музичного і театрального мистецтва: мистецтвознавство, педагогіка та виконавство : Матеріали міжвуз. наук.-метод. конф., 22-23 грудня 1999 р. – Х. : ХДІМ ім. І. П. Котляревського, 1999. – С. 140-146. 2.Дрожжина Н. В. К вопросу исследования эстрадной техники пения / Н. В. Дрожжина // Вісник ХДАДМ, 2009, № 3. – С. 50-58. 3.Уманець О. В. Сучасний українській театр як віддзеркалення аксіологічних пошуків / О. В. Уманець // С. Рахманінов та культура України (С. Рахманінов : на зламі століть). Вип. 8 : Проблеми та перспективи розвитку культури в незалежній Україні. Ч. ІІ. – Харків : ФОП Носань В. А., 2011. – С. 155-161.

К. В. Джеджера, Н. М. Максимчук

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Головна мета національної дошкільної освіти полягає у тому, щоб створити сприятливі педагогічні умови для особистісного становлення кожної дитини, найважливішим напрямом якого є формування соціальної компетентності (мінімально необхідної та достатньої обізнаності) дітей дошкільного віку в основних сферах життєдіяльності людей.

У наукових працях визначення педагогічних умов базується на думці про те, що вони належать до числа явищ, які сприяють ефективності навчально-виховної роботи або, навпаки, утруднюють досягнення бажаних її результатів у ході вирішення конкретних дидактичних або виховних завдань.

Аналіз поглядів учених (О. Бражнич, А. Алексюк, А. Аюрзанайн, П. Підкасистий) стосовно сутності феномена «педагогічні умови» дав змогу для розуміння цього феномена як сукупності факторів, що забезпечують організацію,регулювання, взаємодію об’єктів і явищ педагогічного процесу задля досягнення поставленої мети.

Водночас варто підкреслити, що вибір таких факторів зумовлений специфікою педагогічного процесу, зумовленою значною мірою віковими особливостями вихованців (зокрема дітей старшого дошкільного віку). У цьому контексті привертають увагу результати досліджень Л. Боровцової, В. Зеньковського, М. Михайленко, А. Колесник, В. Кузьменко, Т. Піроженко, Р. Штайнера, які доводять необхідність забезпечення умов для активного залучення дошкільників до засвоєння соціального досвіду у діяльності, її реалізації в доброзичливій атмосфері взаємодії вихователя з дітьми та шляхом поглиблення співпраці з сім’єю.

Зазначені висновки є відповідними положенням особистісно орієнтованого підходу, який ґрунтується на визнанні дитини найвищою цінністю і спрямований на сприяння становленню дошкільника як особистості, котра живе повноцінним життям, у якої збалансовані тенденції до самореалізації, саморозвитку й самозбереження. Основними способами спілкування дорослого з дитиною в такому разі є: запрошення, співпраця, розуміння, визнання дитини такою, якою вона є, уміння стати на її позицію [1, с. 7].

Відповідно з позицій особистісно-орієнтованого підходу необхідними є такі педагогічні умови, які б уможливлювати виявлення соціальних спроможностей вихованців у різних ситуаціях міжособистісної взаємодії відповідно до їхніх бажань, мотивів і потреб. Відтак у центрі виховного процесу має бути спрямованість діяльності педагога на формування особистості підростаючої людини, надання допомоги в особистісному самовизначенні, знаходженні свого «образу Я» через обов'язкове включення в різноманітні види діяльності, де кожна дитина змогла б реалізувати свої ідеї і виявити творчі здібності.

Оскільки кожний вид діяльності активізує різні сторони особистості, то виховний ефект від участі в ній досягається завдяки використанню у педагогічному процесі комплексу діяльностей, логічно зв'язаних одна з одною (спілкування, гра, праця, нав-

чання, художня діяльність тощо). Це дає дітям змогу активно пізнавати навколишній світ і самим ставати частиною цього світу; засвоювати знання про соціальні явища, виявляти своє ставлення до засвоєного, набувати практичних навичок взаємодії з навколишнім світом.

Важливо підкреслити, що дитина як учасник діяльності є не лише об'єктом виховання, але й суб'єктом цього процесу, оскільки вона може брати активну участь у перетворенні предметів, з якими виконує дії, та впливати на тих партнерів, з якими взаємодіє. До того ж діяльність забезпечує умови для формування багатьох соціально значущих особистісних якостей (обов'язковості, справедливості, дисциплінованості, відповідальності, терплячості, доброзичливості, чуйності, ввічливості, комунікабельності, самовладання тощо), які характеризують дитину як соціальну істоту. І нарешті, діяльність є свого роду школою адекватного емоційного реагування на соціально значущі події і ситуації – дитина вчиться співпереживанню, опановує умінням виявляти своє ставлення і відображати його в різних емоційних проявах та доступних віку формах і продуктах діяльності.

Обов'язковим є і створення в навчально-виховному процесі ситуацій, які стимулюють допитливість дитини, спонукають її використовувати набутий досвід для виконання завдань.

При цьому варто погодитись з думкою М. Михайленко про те, що позитивних змін у формуванні соціальної компетентності можна досягнути у випадку, коли дорослий співпереживає дитині, сприймає її й виражає щиру віру в можливості дитини, створює атмосферу взаєморозуміння, уникає прямих оцінок особистості й характеру дитини [5,с.18]. Тому важливим, на наш погляд, є забезпечення такої якості спільної діяльності дорослого з дітьми, яка відбувається на засадах ділового партнерства [4, с. 24], у ході якої педагог стає емоційно задіяним, зацікавленим партнером, фасилітатором активності вихованців, наставником і водночас прикладом у навчанні конкретним способам розв'язання соціально значущих завдань.

Реалізація особистісно орієнтованої моделі дошкільної освіти базується на тому, що увага педагога має бути спрямована на кожну дитини, що вимагає орієнтації на її індивідуальність кожної дитини і зумовлює необхідність використання у процесі формування соціальної компетентності індивідуального та диференційованого підходів.

Застосувати індивідуальний підхід – означає ставитися до кожної дитини як до своєрідної, неповторної особистості, ураховуючи множинність і різноманітність характеристик кожної конкретної дитини (статевих відмінностей, темпераменту, характеру, здібностей), усвідомлюючи, що кожна дитина не краща й не гірша за іншу, а діти просто різні. Впровадження диференційованого підходу вимагає знання індивідуальних особливостей дитини та спрямовує вихователя на відбір призначеного до вивчення матеріалу (за обсягом, складністю, характером), що оптимізує освітній процес і дає різним дітям можливість навчатись і виховуватись немов за індивідуальною програмою [4, с. 30]

Як засвідчують результати досліджень (А. Богуш, Л. Варяниці, Н. Гавриш, М. Козир, О. Кононко, А. Смик) важливою умовою для формування соціальної компетентності дошкільників є залучення батьків до навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу.

Зокрема варто погодитись з думкою, висловленою авторами праці «Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку» про те, що соціальний розвиток дитини значною мірою залежить від спільних зусиль сім'ї і дошкільного навчального закладу. Кожний з цих виховних інститутів вирізняється притаманними їм особливостями у здійсненні виховання і водночас взаємодоповнюють і коригують виховні впливи один одного [2, с. 7]. За словами Т. Захарової, такі особливості полягають передусім у тому, що «якщо дошкільний навчальний заклад сприяє інтеграції (уніфікації) дитини в соціумі, то сім'я покликана забезпечити індивідуалізацію (диференціацію) дитячого розвитку [3, с. 88].

Інакше кажучи, якщо в сім'ї дитина соціалізується у визначених умовах взаємин

членів родини, то дошкільний навчальний заклад забезпечує умови для суттєвого розширення кола людей, з якими взаємодіє дитина, збагачення спектру взаємин з ними і, що важливо, презентує такі взаємини у виховному контексті.

Викладене утворює підстави для визначення таких педагогічних умов формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку, як: 1) забезпечення активного пізнання вихованцями навколишнього соціального світу шляхом їх залучення до різних видів діяльності (ігрової, навчальної, дослідницької, трудової, комунікативної, художньої тощо); 2) реалізація навчальної взаємодії вихователя з вихованцями щодо формування соціальної компетентності на засадах ділового партнерства, взаємодовіри й поваги; 3) застосування індивідуального та диференційованого підходів у процесі формування соціального досвіду вихованців; 4) активізації взаємодії дошкільного навчального закладу з сім'єю в напрямі ознайомлення дітей з соціальним оточенням та вироблення в них соціально прийнятної поведінки.

При цьому слід зауважити, що оскільки обґрунтовані педагогічні умови доповнюють та уточнюють одна одну, їх упровадження має відбуватись у взаємозв'язку й одночасно.

Список використаних джерел

1.Гуманізація процесу навчання в школі : навч. посіб. / за ред. С. П. Бондар – 2 вид., доповн. – К. : Стилос, 2001. – 256 с. 2.Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / Богуш А.М., Варяниця Л.О., Гавриш Н.В. та ін. ; [за заг. ред. Гавриш Н.В]. – Луганськ :Альма-матер,2006. – 368 с. 3.Захарова Т. Педагогічний аналіз умов соціалізації дитини дошкільного віку / Т. Захарова // Педагогічний дискурс, 2015. – Вип. 19, – С. 84–89. 4.Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. / наук. ред. О. Кононко. – К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с. 5.Михайлено М. У згоді зі світом і з собою: розвиток соціальної впевненості дітей старшого дошкільного віку / М. Михайленко // Психолог. – 2008. -– № 3 (291) січ. – С. 1–32.

Л. В.Кузьмінова, Б. П. Дикий

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ-АГРАРІЇВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Для аграрної країни особливе значення має підготовка та виховання фахівців для сільського господарства. Формування фахової компетенції має три основні компоненти: формування знань, умінь і цінностей особистості. Ці складові набуваються під час навчання [3]. У нашому місті підготовку майбутніх аграріїв здійснює Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет за такими напрямами:Агрономія; Харчові технології та інженерія; Ветеринарна медицина; Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва; Лісове і садово-паркове господарство; Гідротехніка (водні ресурси); Процеси, машини та обладнання агропромислового виробництва; Водні біоресурси та аквакультура; Менеджмент; Маркетинг; Облік і аудит; Фінанси і кредит; Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування.

Рідною землею ми називаємо той край, де народилися і виросли. І планету свою ми називаємо землею. Соціальне благополуччя і здоров'я людей нерозривно пов'язане з землею. Земля розглядається як «триєдина природно–економічна система»: земля – основа екосистем, земля – природний просторовий ресурс, земля – засіб виробництва.

Земельні ресурси є основним, визначальним засобом аграрного виробництва. Це те ядро, навколо якого повинна формуватись виробнича, матеріально-технічна та соціальні бази аграрних формувань. Україна має кращі землі у світі, великий людський потенціал – третина населення живе в селах. Системний підхід до питання АПК може дати шанс зняти всі проблемні питання в цьому секторі. Уряд держави спрямовує зусилля не лише на створення умов для продуктивності праці в АПК, а й на розвиток сучасної інфраструктури, підвищення престижності праці

та відродження кращих традицій, поліпшення соціальної сфери селян, забезпечення гідного рівня життя. Від результатів праці залежить соціальний спокій та життєдіяльність країни, добробут і процвітання кожної родини [2].

У Вищій школі, як ні в якій іншій ланці системи освіти в різних формах навчання присутні: спілкування між викладачами та студентами, взаємодія між поколіннями, що сприяє поглибленню процесу навчання [1]. Результатом такої взаємодії є навчання без примусу зі сторони батьків, навчання, як реалізація свого бажання, свого вибору. Студент вчиться самостійно працювати із запропонованою йому індивідуальною навчальною програмою, яка містить цільовий план дій. При цьому є свобода дій, якою користується студент при самостійному вивченні матеріалу і зростає його відповідальність за його засвоєння.

На інженерно–технологічному факультеті ДДАЕУ, на кафедрі виробничих процесів у тваринництві проводиться профорієнтаційна робота серед старшокласників сільських шкіл для відбору кандидатур для навчання у аграрні навчальні заклади (університет чи коледж) з метою повернення молоді в село. Орієнтація при вибору тієї або іншої професії – суспільно соціальна значущість професії, престиж, заробіток, турбота за своє майбутнє. Що бажає отримати молода людина? Які стимули вона має, щоб покласти свої зусилля на здійснення своїх мрій та бажань? Які якості сучасного фахівця в собі сформувати? Адже сьогодні необхідні якісно нові категорії працівників. Студенти приходять до вищого навчального закладу для отримання перш за все знань, набуття відповідного фаху, розвитку і саморозвитку особистості. Навчання, виховання, розвиток – це основні завдання системи освіти, яка на сьогодні потребує «оздоровлення». Це насамперед створення усіх можливостей для всебічного розвитку студентів і самостійного вирішення студентами цих можливостей. Адже кожна людина як зірка, одна сяє яскравіше, ніж інша. І та людина, яка чогось прагне, старається, докладає зусиль, буде «сяяти» яскравіше. Необхідно підкреслили, що без знань, які дає вища освіти, не підкоряться висоти поставленої мети: бути гідним сином своїх батьків, господарем на власній землі. Педагоги підтримують прагнення до здобуття обраної професії. Саме популяризація її дозволяє майбутньому фахівцю переконатися у правильності свого вибору. Активна молодь має бажання працювати на землі. Сьогодні вже сформовано достойне молоде покоління, яке здатне проводити важливі і якісні перетворення. Однією з важливих задач є підвищення їх активності, виховання поваги до праці землеробів, любові до землі, уваги до навчального та виховного процесу. Це майбутні господарі землі, яким сьогодні необхідно добре навчатися, так як саме професійна підготовка визначає рівень життя і соціальний статус та впливає на рівень доходів, можливість працевлаштування та розвиток професійної кар'єри.

Ринкові умови господарювання вимагають від майбутнього спеціаліста прийняття самостійних рішень і відповідальності за наслідки їх втілення. З перших днів навчання у ВНЗ у студентів формується системне мислення, що наповнює освітньо-наукову діяльність новим змістом, гармонійним поєднанням основ науки, освіти, новаційних процесів у виробництві. Це проведення «круглих столів», зустрічі з випускниками, видатними постатями аграрного виробництва, освіти та науки.

В новому соціально-економічному середовищі оновлюється зміст сільськогосподарської освіти, яка є основою для вивчення технологічних дисциплін, адаптивних, ресурсозберігаючих технологій, які забезпечують врожайність сільськогосподарських культур [3].

Крім знань, які отримують в процесі навчання, якості чіткого спілкування, здобуття навичок організаторської роботи, розширення кругозору саме в студентські роки майбутній спеціаліст формується, як творча особистість, яка в повній мірі вчиться використовувати свій внутрішній потенціал. Практика виховної роботи переконує, що головною метою в сучасних умовах є самореалізація кожного студента шляхом розвитку його творчих здібностей, творчого характеру, виховання віри у свої власні сили, переконання молоді у перевагах здорового способу життя. Студен-

ти приходять до університету в тому віці, коли процес ціннісного самовизначення особистості ще не завершений. Так студенти вчаться самостійності та дисципліні.

Вища освіта передбачає формування у молоді нових пріоритетів – це виховання особистості, яка володіє загальною культурою, сприяє досягненню загальної мети вищої школи – підготовці фахівця, котрий органічно поєднує високопрофесійну підготовку з соціально-адаптованим правовим та гуманістичним мисленням, адже сьогодні цінуються висококласні фахівці. Це той фундамент, який закладається на майбутнє. Вища освіта забезпечує високу якість підготовки фахівців в нових умовах поряд з високими вимогами роботодавців. Працювати впевнено і цілеспрямовано, відкриваючи можливості для свого майбутнього.

Список використаних джерел

1.Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. – http://zakon 1, rada.gov. ua/ laws/ show/2768-14. 2.Національна доктрина розвитку України// Нормативно правове забезпечення освіти. 2004. – Ч.1: Доктрина, закони, концепції. 3.Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник. – К., 2007. – 608 с.

Г. О. Лисичарова, А. В. Лубенець

ІТ-СФЕРА: КРАЩІ СЕРЕД ЛІДЕРІВ

В сучасному розумінні успішною є така країна, що характеризується постіндустріальною економікою, значною часткою та успіхами у наукових та інших дослідженнях, використовує всі можливості інновацій та інформаційної сфери. Інформаційні технології наразі являються тією рушійною силою, яка відіграє вирішальну роль у розвитку інновацій, є стимулом для розвитку технологій, а тому відповідно і визначальним фактором розвитку як міст і країн, так і світової економічної системи. Причини цьому процесу вбачають у поштовху, який було надано науково-технологічною революцією.

Найбільш вживане визначення поняття «інформаційний сектор економіки» сформульоване наступним чином: «це сукупність галузей господарства, основним продуктом яких є науково-технічна інформація у всіх її видах і формах, у тому числі інформаційні продукти і засоби їх виробництва» [2]. Л. С. Гнатюк надає більш розгорнуте визначення:»Під терміном «ІТ-сфера» розуміється одна з галузей інноваційної економіки, що обіймає виробництво, просування на ринку, обслуговування та використання: а) програмного забезпечення та відповідних сервісів; б) комп'ютерного та телекомунікаційного обладнання (апаратного забезпечення); в) ІТ-послуг (підтримка та сервіс, телекомунікацій, консалтинг, системна інтеграція, аутсорсинг тощо). Як така, ІТ-сфера напряму пов'язана зі становленням інформаційного суспільства в країні, зокрема з процесами інформатизації (комп’ютеризації), розвитком національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури, збільшення інтернет-аудиторії, ринку онлайн-послуг тощо [5].

Зростання потреби у таких галузях призвело до процесів постіндустріалізації у світі, зміни класичної трьохкомпонентної моделі економіки (модель економіки Фішера-Кларка-Фураст’є, яка була розроблена в 1935-1949 рр.) на 4-, 5-компонентну і т.д. [2]. Загалом, саме інформаційний сектор разом з освітою, більшість економістів, географів, інших науковців відносять до четвертинного сектору економіки (проте Д. Белл відносить вищезгадані галузі до 5-го сектору економіки) [5].

Проблематика формування сучасної моделі економіки та безпосередньо актуальні питання, що стосуються ІТ-сфери та технологій, наразі лише починають активно досліджуватись. Проведений авторами контент-аналіз створив підстави для висновку про те, що найбільшу частку публікацій становлять вузькоспеціалізовані статті технічного характеру (тематика програмування, обслуговування, тощо) та результати досліджень фахівців економічних наук (зайнятість, експортні операції, вплив на національну економіку, тощо). Серед досліджень географічного характе-

ру домінують роботи, у яких вивчаються територіальні аспекти розміщення, взаємозв'язків та економічні аспекти функціонування ІТ-сфери.

Актуальність розгляду даного питання полягає у тому, що Україна має потужний потенціал у вигляді кваліфікованих кадрів, передусім у технічно-науковій сфері, в тому числі й фахівців ІТ-сфери. На 2016 р. ІТ-індустрія посідає 3 місце за обсягами експорту (3,3 % – приблизно 2,6 млрд. дол.); за даними PwC на 2016 р. Україна входить до топ-20 найбільших експортерів ІТ-послуг у світі; кількість зайнятий у даній сфері невпинно збільшується, як і зростають прибутки [6]. Саме тому дослідження специфіки інформаційного сектору є актуальним у сучасних умовах, а тим більше з'ясування положення країни відносно інших, особливо по відношенню до лідерів.

Задля об'єктивності оцінки загального розвитку ІТ-індустрії у розрізі національних економік та визначення тенденцій і перспектив України, було проведено аналіз ключових рейтингів, за якими, як правило, й проводиться відповідна оцінка авторитетними джерелами, а саме: 1) Індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій у країнах світу – комбінований показник з 11 параметрів, розроблений Союзом електрозв'язку при ООН. У нашому випадку надає змогу оцінити сучасний стан ІТ-сфери в країні, результати роботи галузі [1]; 2) ІЛР – надає змогу оцінити загальний рівень розвитку держави, у нашому випадку демонструє взаємозв'язок між загальним рівнем розвитку країни та розвитком ІТ-індустрії, адже найрозвинутіші держави є постіндустріальними, а ознаками такого типу економіки є саме розвинутий четвертинний (інформаційний сектор) [1]; 3) Топ країн-лідерів за обсягами експорту високих технологій – рейтинг, який демонструє взаємозв'язки між ІТ-сферами різних країн й свідчить про успішність та характер функціонування галузі, дозволяє проаналізувати напрямки потоків продукції та оцінити перспективи розвитку; 4) Індекс мереживної готовності – рейтинг від Світового економічного форуму, дозволяє оцінити взаємозв'язок між інформаційно-комунікаційними технологіями та економічним благополуччям, складається з 53 параметрів [4]; 5) Інтегральний показник згаданих вище рейтингів, був обчислений, як їх середнє арифметичне.

Серед країн, які потрапили у топ-25, було виділено три групи: перша – з показниками 3,9-3,8 (*Південна Корея, Швеція, Велика Британія, Данія, Нідерланди, Ісландія, Фінляндія, Норвегія*); друга – з показниками 3,7-3,6 (*Люксембург, США, Японія, ФРН, Гонконг, Нова Зеландія, Австралія, Франція*); третя – з показниками 3,5 і менше (*Канада, Бельгія, Австрія, Ірландія, Естонія, Ізраїль*).

З цього видно, що перша група країн формує своєрідне ядро розвитку та лідерства, чому сприяють інтеграційні процеси між державами, високий рівень розвитку та життя, наявність висококваліфікованих кадрів. Друга – утворює територіально своєрідне «кільце» навколо ядра, причому частина країн є лідерами не лише у своїх регіонах (США, ФРН), а й дійсними лідерами світової економіки. Третя – тяжіє до ядра, й знаходиться між двома вищеназваними і кожну з представлених можна назвати «супутником» певної країни з попередніх категорій (Канада-США, Бельгія-Нідерланди, Ірландія-Велика Британія, тощо). Розвитку цієї групи сприяє саме географічна близькість до розвиненого лідера, який може використовувати більш дешеві ресурси сусіда та стимулювати цим їх розвиток. Незважаючи на стрімкі темпи розвитку Азійського регіону (високі позиції Південної Кореї, Сінгапуру, Китаю, тощо) більш стабільним та потужним є саме Європейський регіон.

Таким чином в інформаційні сфері економіки вже є певні структурні взаємовідносини, що дозволяють здійснювати районування, з виділенням центрів розвитку сфери. Дослідження цих відносин дозволить прогнозувати розвиток сфери в цілому та окремих її ланок, адже окрім прямого впливу (виробництво продукції ІТ характеру), індустрія має опосередкований вплив – створення технологій і продуктів, які спрощують виробничі процеси, створення нових матеріалів, вплив на соціальну сферу –освіта та структура зайнятості, тощо.

Список використаних джерел

1. Аналітичний портал Гуманітарні технології [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://gtmarket.ru/. 2. Захарова Н.В. Світовий ринок високих технологій: особливості і перспективи розвитку / Н.В. Захарова, О.В. Лабудін // Управлінське консультування. – 2016. – №4. – С.107-115. 3. Офіційний сайт національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.nbuv.gov.ua/. 4. Офіційний портал WIPO(Світова організація інтелектуальної власності) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int. 5. Офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://reports.weforum.org/. 6. Український IT-портал DOU [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://dou.ua/.

Л. В. Литвинюк

БІОГРАФІЧНИЕ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ПОГЛИБЛЕННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ПІДВИЩЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Підвищення педагогічної майстерності як атрибут учительської професії, що взаємообумовлюється освітнім, культурним, економічним рівнями суспільного розвитку, станом освітньої галузі загалом, формує й закріплює індивідуальний почерк педагога у професійній діяльності. Піднесення української освіти, втілення у життя освітніх реформ, генерування нових прогресивних ідей залежать від виявлення та реалізації потенціалу шкільного вчителя. Педагогічна майстерність саме тлумачиться як «комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі» [4, с. 25].

Удосконалення чинних і запровадження нових механізмів розвитку та саморозвитку педагогічної майстерності визначає необхідність модернізації системи післядипломної педагогічної освіти як компонента вищої освіти та дослідницького простору України [3, с. 22], зокрема в контексті поглиблення особистісно орієнтованого підходу в навчанні сучасного вчителя. У цьому напрямі нове поле досліджень для вітчизняної філософії освіти відкривають теоретичне осмислення та практичне впровадження біографічного методу навчання (біографічного навчання) в освіті дорослих зарубіжних країн.

Із метою виявлення у суб’єктів освіти ресурсів подальшого життєконструювання біографічне навчання (БН) звертається до їхнього біографічного досвіду та досвіду інших осіб. Як зазначає французький філософ П. Рікер, «для того щоб судити про перспективу, доцільно почати з ретроспективного аналізу. Із позицій сучасного складно давати адекватну оцінку майбутньому» [5]. Виходячи із рефлективності педагогічної майстерності як способу відкриття нового в особистості вчителя та його можливостях, як стимулятора свідомого вибору педагогом стратегії вдосконалення власного «Я» та своєї професійної діяльності, ураховуючи значення вивчення передового педагогічного досвіду, логічним є формування й розвиток у післядипломній освіті навичок біографічного аналізу та конструктивної рефлексивної позиції освітян. БН відкриває можливості відстеження самим педагогом динаміки свого професійного вдосконалення та встановлення педагогічних здобутків різного характеру (розроблення методичних і дидактичних матеріалів, підготовка публікацій, вирішення складних педагогічних ситуацій, підвищення кваліфікації, кар’єрне зростання тощо), притаманних певному життєвому періоду. Внаслідок аналізу власного біографічного досвіду встановлюються зв’язки між досягнутим позитивним результатом та безпосередніми засобами його здобуття, а також умовами та процесами, особами, які сприяли цьому успіхові.

Метод ремінісценції у БН дозволяє не лише встановити, кого із педагогів учитель наслідує у своїй діяльності, а й виявити міру його професійної індивідуальності. У процесі біографічного самоаналізу постають зв'язаності між виявленими в минулому проблемами в діяльності вчителя та його сьогоденням. При зверненні

до власного досвіду виникають і зіставляються два особисті погляди на нього: з позиції часу, коли подія, явище, дія мали місце (збережене в індивідуальній пам'яті) та сьогодення. У такий спосіб вирізняються помилки минулого та окреслюються питання й орієнтири самовдосконалення фахівця.

Британський психолог, розробник тренінгових програм із самоаналізу та особистісного зростання Dennis Postle стверджує, що людина сприймає світ, конструюючи його із власного досвіду. Особиста історія постійно перебуває з нею та позначається на її поведінці. Проте людина в змозі знизити цей вплив, відмовляючись від захисних стратегій щодо негативного, навіть травматичного біографічного досвіду (проекція, інтроекція, заперечення, заміщення, витіснення) та використовуючи конструктивні (визнання, винагорода, протиставлення, самовладання, регресія, асертивність) [2]. Усвідомлення педагогом впливу особистої історії на його поведінку, розуміння захисних і знання конструктивних стратегій роботи із власним негативним досвідом розглядаємо як важливі для розроблення механізмів розвитку та саморозвитку гуманістичної спрямованості вчителя, розуміння й об'єктивної оцінки особистості учня, налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії зі школярами.

Услід за французьким науковцем P. Dominice [1] вважаємо, що освітні біографії є інструментом і методом навчання дорослих. Написання власних освітніх (навчальних) біографій спонукає до аналізу процесу навчання особистості, зокрема й самоосвітньої діяльності, відстеження стилю навчання особи впродовж її життя, виявленню найбільш ефективних методів і способів впливу на неї.

Важливість вивчення передового педагогічного досвіду беззаперечно визначається ефективним шляхом розвитку педагогічної майстерності сучасного вчителя. Картки передового педагогічного досвіду шкільного вчителя, де фіксуються результати діяльності з його вивчення, містять адресу досвіду, інформацію про його автора (фах, педагогічний стаж, педагогічне звання, громадські доручення, найяскравіші професійні якості особистості, головний принцип її діяльності), тему та короткий зміст досвіду, рівень його творчої новизни та наукового обґрунтування, тривалість функціонування, характер наявних матеріалів про передовий досвід, його результативність і пропаганду. Проте аналіз біографій / автобіографій інших учителів розкриває значно ширший спектр актуальних питань для професійного розвитку педагога: способи підвищення професійного рівня вчителів (стажування, участь у професійних тренінгах, проектах, літніх школах) та дані про організації, які надають відповідні освітні послуги; інформацію про професійні освітянські конкурси; процеси здобуття та реалізації грантів; педагогічні кредо, яких дотримуються вчителі; науково-дослідницьку роботу педагогів; публікаційну діяльність; способи популяризації професійного досвіду; особисті інновації педагога; визначення цілей і способів їх досягнення; секрети самоаналізу вчителем своєї діяльності; філософію освіти педагога; умови праці педагога та стосунки з адміністрацією навчального закладу та колегами; експертну та рецензійну діяльність тощо.

Способами здобуття такої інформації є безпосереднє спілкування із авторами передового педагогічного досвіду, проведення біографічних досліджень, вивчення матеріалів збірок нарисів «Когорта найсильніших» про переможців Всеукраїнського конкурсу «Учитель року», Книги педагогічної слави України, окремі біографічні розвідки про педагогів, зарубіжні праці аналогічного характеру.

Отже, окреслені нами напрями БН у післядипломній освіті вчителя підтверджують актуальність і евристичність осмисленого аналізу біографічного досвіду для розвитку та саморозвитку педагогічної майстерності. Подальшого дослідження потребують методи та технології біографічного навчання, специфіка його організації.

Список використаних джерел

1.Dominice P. Learning from Our Lives: Using Educational Biographies with Adults Jossey-Bass, August, 2000 – 240 p. 2.Дракон в подвале: как психологическая защита мешает вам добиться успе-

ха [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.elitarium.ru/psihologicheskaja-zashhita-uspeh-psihologija-ljudej/. 3.Клепко С. Ф. Розвиток та саморозвиток педагогічної майстерності: діахронія і синхронія / С. Ф. Клепко // Розвиток та саморозвиток педагогічної майстерності у сучасному освітньому просторі : тези доповідей Міжнародного форуму педагогічної майстерності (м. Полтава, 7–8 квітня 2015 року) / редкол. : В. В. Зелюк та ін. – Полтава : ФОП Гаража М. Ф., 2015. – С. 20–23. 4.Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; за ред. : І. А. Зязюна. – 3-тє вид., допов. і переробл. – К. : СПД Богданов А. М., 2008. – 376 с. 5.Рикер П. Память, история, забвение / П. Рикер / пер. с франц. – М. : Издательство гуманитарной литературы, 2004 (Французская философия XX века). – 728 с.

Х. І. Ліщинська, О. С. Манзій, А. П. Сеник, М. Б. Сокіл

СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ПРАКТИКИ СЛУХАЧІВ ВНЗ

Метою вищих навчальних закладів є забезпечення підготовки кваліфікованих, конкурентоспроможних кадрів, що відповідають сучасним вимогам, які ставляться до фахівців з вищою освітою, для їх самостійної роботи за обраним напрямом (спеціальністю) галузі знань, здатних забезпечити науково-технічний, військовий, економічний, соціальний і культурний розвиток держави. Сьогодні від випускників ВНЗ вимагається не лише наявність належних теоретичних знань, але й досвід роботи або участь в реальних практичних проектах. Саме тому виробнича практика слухачів ВНЗ є важливою формою підготовки висококваліфікованих фахівців і має на меті закріплення знань і умінь, отриманих в процесі теоретичного навчання. Виробнича практика – це вид навчальної роботи, спрямований на розширення і закріплення теоретичних і практичних знань, отриманих слухачами ВНЗ в процесі навчання, набуття і вдосконалення практичних навичок за обраною програмою, а також підготовка до майбутньої професійної діяльності. Завдяки виробничій практиці практикант знайомиться з основами майбутньої професійної діяльності, визначає рівень власної підготовки до майбутньої роботи, вивчає діяльність об'єкта. Процес управління та контролю проходження практики модернізується шляхом залучення інформаційних технологій, а сучасні технічні засоби дають можливість моніторингу та обліку з віддаленим доступом. Тому актуальною є задача розробки спеціалізованої Веб-орієнтованої системи контролю проходження практики слухачами ВНЗ різних напрямків підготовки. Метою запропонованої системи є вдосконалення управління процесом виробничої практики.

Запропонована інформаційна система передбачає такі функціональні рішення, як: 1) реєстрація практикантів (заповнення особистих даних (e-mail, телефон для зв'язку та ін.)); 2) заповнення інформаційних даних щодо проходження практики (період, тематика і перелік баз виробничої практики); 3) закріплення практикантів за місцями проходження виробничої практики (вибір теми та підприємства для проходження практики); 4) реєстрація керівників виробничої практики і закріплення за ними груп; 5) моніторинг і управління процесом проходження виробничої практики (e-mail розсилки вказівок і оголошень практикантам, формулювання завдання та ведення щоденника виробничої практики, формування електронного звітування за результатами проходження кожного етапу виробничої практики); 6) генерація звіту за результатами проходження виробничої практики; 7) формування пакету звітної документації, узагальнення та аналіз результатів з метою внесення змін у навчальний процес та процес організації виробничої практики.

Інформаційна система обліку практики представлена у формі Веб-додатку, що складається з окремих модулів, які можна змінювати незалежно. Організована процедура реєстрації в достатній мірі забезпечує інформаційну безпеку системи. Веб-орієнтований підхід дозволяє виконувати роботу з інформаційною системою з різних місць без попереднього встановлення спеціального програмного забезпечення. Запропонований програмний продукт протестований на різних платформах з використанням сучасних операційних середовищ і знаходиться в процесі апро-

бації при організації практики для студентів старших курсів Національного університету «Львівська політехніка» (http://lp.edu.ua).

О. Я. Маньковська, Л. А. Янцур

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОСВІТНІХ ЗНАНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ НА ЗАНЯТТЯХ ОБРАЗОТВОРЧОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Художньо-освітні знання – це знання в галузі образотворчого мистецтва і зображувальної діяльності. Це закони кольору, перспективи, композиції, технології і техніки живопису. Знання цих теоретичних питань допоможе дітям навчитися бачити і розуміти побачене, розвивати живописне бачення природи та оточуючого світу. Тому оволодіння елементарними художньо-освітніми знаннями, являється важливою умовою, яка забезпечує творче вирішення образотворчих завдань, розвитку здібностей до малювання.

Про те, що старші дошкільники можуть сприйняти засоби виразності (композицію, форму, колір) свідчать багато досліджень Н. О. Ветлугіної [4], Г. В. Сухорукової, О. О. Дронової, Н. М. Голоти, Л. А. Янцур [3]. Чим чіткіше діти засвоюють, якими засобами користується художник, тим глибше розкриється перед ними зміст твору, багатство думок і почуттів відображених в ньому, тим більше вражень справить він на дошкільника.

На думку В. Б. Космінської [2], головне завдання – це оволодіння малювання пензлем, олівцем та іншими матеріалами. В процесі навчання особливо важливо правильно зрозуміти і засвоїти елементарні положення, послідовність створення зображення.

На думку Т. С. Комарової [1], погане володіння інструментом, своєю рукою, незнання матеріалів, способів малювання ними, викликають труднощі при вирішенні зображувальних завдань.

Тому оволодіння елементарними художньо-освітніми знаннями з техніки малювання, являється важливою умовою яка забезпечує успішний розвиток творчих здібностей старших дошкільників.

Експериментально-педагогічну роботу по визначенню рівня художньо-освітніх знань ми проводили в Рівненській області на базі Квасилівського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) з дітьми старшої групи. В ньому брали участь 51 дитина двох (експериментальної (26 дітей) і контрольної (25 дітей)) старших груп.

На констатувальному етапі експерименту нам важливо було визначити рівень художньо-освітніх знань з різних видів образотворчого мистецтва, зокрема живопису, графіки, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва, і вивчити стан роботи дошкільних закладів з організації образотворчої діяльності.

У результаті дослідження було виявлено, що не було жодної дитини ні в контрольній ні в експериментальній групі, які б розуміли твори образотворчого мистецтва, на достатньому рівні розрізняли їх види і жанри; володіли знаннями з композиції, кольорознавства; вільно користувалися б різними матеріалами; використовували б у своїх роботах різні техніки і прийоми малювання.

15,4% дітей ЕГ та 20 % КГ виявили достатній рівень художньо-освітніх знань, який характеризується тим, що діти зацікавлені отримати більше знань з зображувальної діяльності, вони активні, непогано володіють знаннями з кольорознавства, прагнуть зрозуміти твори живопису, але їм бракує знань. В своїх роботах вони прагнуть створити цікаві сюжети, користуються різними матеріалами.

Найбільше дітей з середнім рівнем художньо-освітніх знань (61% ЕГ та 56% КГ), який відображається менш активною діяльністю дітей. Діти не завжди вміють

розповісти про художній твір, погано володіють знаннями з образотворчого мистецтва, погано володіють технікою малювання, в своїх роботах використовують один матеріал, недостатньо володіють зображувально-виразними засобами.

Є діти і з низьким рівнем художньо-освітніх знань (23,1% у ЕГ та 24% у КГ), які характеризуються не зацікавленістю до зображувальної діяльності, не володіють знаннями про основні і похідні кольори, байдужі до творів мистецтва.

Вважаємо, що такий рівень художньо-освітніх знань пояснюється тим, що існують недоліки в проведенні занять з зображувальної діяльності. У багатьох дитячих садках використовується одноманітний зображувальний матеріал. Для малювання в основному кольорові олівці і фарби. Для ліплення – пластилін. Не дивлячись на те, що ліплення з глини являється основним видом діяльності, в дитячих садках цей матеріал взагалі не використовується.

Така картина спостерігається і в аплікації. Заняття проводяться переважно з кольорового паперу. Хоча існують багато практичних рекомендацій по використанню для аплікації інших матеріалів: листя, соломка, тканина та ін. Що стосується творів мистецтва, то найчастіше картини художників використовуються на заняттях по ознайомленню з природою, під час читання художньої літератури. Але твори живопису використовуються тут, як ілюстрації, до того, що повідомляється, а сама картина як твір мистецтва, зовсім не аналізується. Розгляд картин проходить досить схематично і зводиться в більшості випадків до перерахування зображених персонажів чи предметів.

Вказані вище недоліки проявляються в одноманітності занять зображувальної діяльності, в обмеженості знань дітей про інші матеріали і їх виразні засоби, композиції, перспективи, основних знань з кольорознавства, що веде до зниження у дітей дошкільного віку інтересу до зображувальної діяльності. Такий рівень знань з образотворчого мистецтва і зображувальної діяльності свідчить про те, що в дитячих садках даному питанню по суті не приділяють належної уваги.

На основі проведеної нами роботи, можна зробити такі висновки: в навчанні старших дошкільників зображувальній діяльності художньо-освітні знання майже не подаються в доступній для дітей формі.

Такий стан досліджуваної нами проблеми дав підстави для того, щоб відібрати художньо-освітні знання, які доступні дітям старшого дошкільного віку і апробувати їх знання з зображувальної діяльності.

Ми відібрали художньо-освітні знання і згрупували в певні цикли: 1. **Образотворче мистецтво** (види образотворчого мистецтва – живопис, графіка, скульптура, архітектура, декоративно-прикладне мистецтво; знання про живопис, жанри живопису – пейзаж, натюрморт, портрет, анімалістичний жанр, казково-билинний жанр; лінія горизонту; хто такий художник, скульптор, архітектор, художник-ілюстратор). 2.**Відомості з кольорознавства** (основні кольори і їх відтінки, теплі і холодні кольори; зображувальні матеріали та інструменти). 3. **Декоративно-прикладне мистецтво** (твори декоративно-прикладного мистецтва, елементи різних видів розпису; візерунок, композиція, аплікація). 4. **Скульптура** (види скульптури – кругла, рельєф; хто такий скульптор; матеріали та інструменти для ліплення – глина, стека, пластилін, тісто, віск).

Заняття проводилися тематичними циклами, у кожен з яких входило по декілька занять з зображувальної діяльності. Використовували різні методи і прийоми: слово вихователя (словесно-образне емоційне пояснення, вказівки); бесіда з дітьми; наочні методи, демонстрація творів мистецтва, методи, спрямовані на розвиток свідомого відношення до діяльності вміння аналізувати, співставляти, самостійно здійснювати задум.

Перший цикл включав заняття по ознайомленню з видами образотворчого мистецтва: «Осінь – художниця» – ознайомлення з творами мистецтва; «Майстерня діда Мороза, Зимовий пейзаж»; «Натюрморт з весняних квітів»; «Портрет».

Другий цикл включав в себе заняття з кольорознавства: «Кольори – основні та похідні» - ознайомлення з основними та похідними кольорами; «Веселка над річкою» - ознайомлення з теплими та холодними кольорами; «Карнавал осінніх барв» - бесіда з кольорознавства.

Третій цикл занять по ознайомленню дітей з народним декоративно-прикладним мистецтвом включав в себе заняття про художні народні промисли, особливості різних декоративних розписів, їх елементи, принципи побудови візерунків. На заняттях діти пізнали, що таке візерунок, як потрібно його створювати на різних формах, використовуючи при цьому знання з композиції. Познайомилися з різними виробами народних умільців, спробували стати справжніми майстрами. Вчилися самостійно задумувати декоративний малюнок за мотивами українського народного розпису, самостійно добирати елементи. Даний цикл включав такі заняття: «Чари Петриківки», «Керамічний посуд», «З чого можна зробити аплікацію».

Наступний цикл занять з ліплення включав в себе знання про скульптуру (малих форм, круглу, рельєф); різні матеріали (глина, пластилін, тісто, віск); інструменти (стека, паличка, каркас, дощечка); хто такий скульптор. На заняттях з ліплення дітям пропонувалося вибрати матеріал (глина чи пластилін), пропонувалося користуватися різними інструментами. Діти пізнали, хто такий скульптор, що він робить, і яка в нього цікава та нелегка праця. В цьому циклі були такі заняття: «Ознайомлення дітей зі скульптурою», «Декоративні пластини», «На ярмарку».

У результаті проведеної нами роботи у дітей збільшився рівень художньо-освітніх знань з різних видів образотворчого мистецтва і відповідно зріс інтерес до зображувальної діяльності, що сприяло розвитку їх творчих здібностей.

Педагогічне керівництво заняттями здійснювалося в поєднанні індивідуальних та колективних форм роботи. Головна увага приділялася активізації художнього досвіду дітей, які вони отримали в процесі навчання. Під час виконання завдань на цьому етапі значне місце відводилося диференційованому підходу до дітей, який здійснювався під час вибору діяльності, матеріалу, засобів виразності та формування технічних вмінь і навичок в роботі з різними матеріалами.

Список використаних джерел

1.Комарова Т. Детское изобразительное творчество: что под этим следует понимать? / Т. Комарова // Дошкольное воспитание. – 2005. – № 2. – С. 80-86. 2.Косминская В. Вопросы развития чувства красоты у ребенка в педагогической литературе / В. Косминская // Дошкольное воспитание. – 2009. – № 8. – С. 11-17. 3.Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підручник / Г. В. Сухорукова, О. О. Дронова, Н. М. Голота, Л. А. Янцур ; за заг. ред. Г. В. Сухорукової. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2013. – 376 с. 4.Система естетичного виховання у дитячому садку / Бібліотека дошкільного працівника; за заг. ред. Н. О. Ветлугіної. – Київ: Радянська школа, 1977. – 264 с.

С. І. Нетьосов, Г. А. Курицька

ТЕХНОЛОГІЇ КОРЕКЦІЇ ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення (далі ФФНМ) – поширена мовленнєва вада, яка проявляється у 17–42 % дітей. ФФНМ – порушення формування мовленнєвої системи рідної мови у дітей з різними мовленнєвими порушеннями внаслідок дефектів сприйняття і вимови фонем. Оскільки дошкільний період є найвідповідальнішим етапом формування мовлення, пошук шляхів корегування мовлення дошкільників із зазначеними порушеннями набуває особливо актуального значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що проблемі навчання та ви-

хования дошкільників із ФФНМ присвячені численні науково-методичні дослідження, в яких розглядаються методи діагностики та корекції фонетико-фонематичних відхилень у дітей (Г. А. Каше, С. В. Коноваленко, Ю. В. Рібцун, Т. Б. Філічева, Г. В. Чіркіна). Д. Н. Богоявленський, Д. Б. Ельконін, А. Р. Лурія стверджують, що усвідомлення особою фонетичних особливостей звуків у слові впливає на загальномовленєвий розвиток та на засвоєння граматичної будови слова, словника, артикуляції та дикції [4].

Мета публікації – розкрити значення використання традиційних і нетрадиційних технологій у процесі корекції та формування фонетико-фонематичної компетентності дошкільників з мовленнєвими порушеннями.

Формування мовленнєвої компетентності – одне із пріоритетних завдань всебічного гармонійного розвитку дитини у дошкільному навчальному закладі.

Для забезпечення успішної корекції і формування ФФК у дошкільників використовуються різноманітні традиційні та нетрадиційні технології, такі як логопедична гімнастика, логопедична лялька, казкотерапія, логоанімація, скоромовки, радіомовлення, спеціалізовані логопедичні комп'ютерні програми.

Розглянемо їх більш детально. Систематична артикуляційна гімнастика являє собою комплекс виконуваних артикуляційних вправ. Основне її призначення – це вдосконалення артикуляційної моторики, зміцнення м'язів артикуляційних органів, вироблення повноцінних рухів, необхідних для правильної вимови [3].

Б. М. Гріншпун висунула такі вимоги щодо проведення артикуляційної гімнастики: необхідність вироблення вмінь швидко приймати необхідну артикуляційну позу, утримувати її та плавно переключатись на іншу; артикуляційні вправи повинні бути статичні й динамічні; заняття потрібно проводити щоденно, відводячи від 5 до 15 хвилин, у залежності від віку дитини; вправи потрібно контролювати, виконувати сидячи або стоячи перед дзеркалом; гімнастику бажано проводити під музичний супровід; темп виконання артикуляційних рухів збільшувати поступово, по мірі оволодіння ними; комплекс потрібно ускладнювати і розширювати; вправу виконувати 5–15разів упродовж 10–15секунд [5].

Отже, логопедична гімнастика є засобом виховання правильної звуковимови, а її застосування є одним з перспективних напрямів логопедичної корекції мовленнєвих вад у дошкільників.

Один із актуальних засобів корекції звуковимови у дошкільників із ФФНМ є використання ляльок. За допомогою ляльки-маріонетки і ляльки-рукавички діалог з дітьми виходить невимушений, а процес проведення ігор-занять стає більш цікавим. Логопед працює індивідуально або з підгрупою дітей і виконує такі вправи: артикуляційну гімнастику для наслідування рухів язика ляльки та вчителя-логопеда; на закріплення вимови язикових звуків; з розвитку слухомовленнєвої пам’яті шляхом загадування лялькою загадок, зокрема про органи артикуляційного апарату. Основні завдання – прискорення темпів підготовки мовнорухового апарату до постановки звуків, полегшення постановки і автоматизації звуків [4].

Отже, використання ляльки дозволяє суттєво покращити формування та відновлення мовленнєвої функції у дошкільників із ФФНМ.

Використання казкотерапії в роботі логопеда з дітьми з ФФП є обов’язковим складовим елементом. Казкотерапія – це спосіб об’єктивізації проблемних ситуацій, створення особливої казкової атмосфери, яка робить мрію дійсністю, огортає все навколо передчуттям дива, дозволяє дитині вступити у боротьбу зі своїми страхами і вийти з неї переможцем, а головне – надає малюку почуття впевненості і захищеності [2]. Завданнями щодо застосування казок у корекційно-розвивальній роботі В. А. Литвиненко визначає: розвиток пізнавальної активності, формування творчого відношення до оточуючого світу, креативності як якості особистості; становлення активної, соціально-компетентної особистості; формування мовленнєво-компетентної особистості. Казкотерапію можна проводити в логопедичному

кабінеті один раз на тиждень, протягом 15–20 хвилин.

Отже, казкотерапія виступає інструментом, який допомагає сформувати духовно розвинену особистість, створює передумови для саморозвитку і самовираження дошкільника.

Логоанімація – це інноваційний засіб корекційної роботи, який впливає на свідомість (через слова, поняття) та на почуття (шляхом образного сприймання). Упровадження логоанімації в корекційно-педагогічний процес дозволяє ефективно поєднувати традиційні та сучасні інноваційні засоби корекції, сприяючи мотивації дошкільників до активного виконання вправ з розвитку мовленнєвого дихання, просодичної сторони мовлення, дрібної моторики рук з головними персонажами логофільму. Під час ознайомлення з логоанімацією, застосування якої здійснюється на етапі диференціації корекційних звуків, діти повинні брати участь у пригодах головних героїв, виконувати різноманітні творчо-мовленнєві завдання та вправи [2]. Отже, логоанімація сприяє мотивації дошкільників до розвитку мовленнєвого дихання, просодичної сторони мовлення, дрібної моторики рук за допомогою різноманітних вправ.

Використання скоромовок у роботі логопеда з дошкільниками – важливий елемент формування мовлення та корекції її порушень. Скоромовки у логопедичній роботі з дошкільниками застосовуються на етапі автоматизації звуків (з метою чіткої вимови звуків у словах і фразах). Слід вчити дітей вимовляти скоромовку швидко, з різною інтонацією, пошепки, але з чіткою артикуляцією приголосних при сильному видиху на голосних і при розімкнутих зв’язках.

Отже, скоромовки є дуже ефективним засобом корекції фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення у дітей дошкільного віку. Вивчення скоромовок допомагає дошкільнику навчитися правильно вимовляти звук і вчить свідомому читанню.

Важливою ланкою системи поширення і пропагування інформації є радіомовлення. Дитяча радіопередача – певна сума репортажів, коментарів, розповідей. У процесі впровадження радіомовлення в корекційно-педагогічний процес із дошкільниками з ФФНМ повинні проводитися підготовчі вправи із застосуванням ігрових методів (ситуацій, сюжетно-рольових ігор, інсценування), прослуховування різнопланового матеріалу (фрагменти передач, голоси ведучих дитячих радіопрограм) [2].

Отже, радіомовлення як засіб корекції мовлення сприяє розвитку у дошкільників пізнавальних інтересів здатності до адекватної оцінки, формуванню і розширенню досвіду спілкування з людьми.

Застосування спеціалізованих логопедичних комп`ютерних програм, таких як «Longitude», «CICERO.Logo diakorr 1», «ЛогоСвіт», «Звуковий калейдоскоп», «Починаю говорити», «Живий звук» дозволяє активізувати накопичення загальних знань і створює передумови для формування направленості пізнавальних інтересів, розширення активного і пасивного словника, підвищення загальної культури дошкільника [1].

Комп’ютер допомагає корекції фонетико-фонематичного недорозвинення, пропонуючи різноманітний навчальний матеріал, шляхом використання ілюстративного матеріалу та створення необхідної мотиваційної основи. Формування за допомогою програмно-апаратного забезпечення зорово-моторної координації та вміння розподіляти увагу є одним із факторів, які підвищують ефективність застосування засобів навчання в корекційній роботі.

Отже, комп`ютерні програми спираються на сучасні методики подолання і попередження мовленнєвих порушень, відкривають можливості для ранньої їх діагностики та корекції первинних порушень мовлення до початку навчання у школі.

Аналіз літератури, логопедична практика свідчать про те, що раннє виявлення дошкільників з фонетико-фонематичним недорозвиненням є необхідною умовою для успішної корекції недоліків в дошкільному віці і попередження порушень письма.

Для цього використовуються традиційні та нетрадиційні логопедичні техноло-

гії. Так, логопедична гімнастика є засобом виховання правильної звуковимови, а її застосування є одним із перспективних напрямів логопедичної корекції мовленнєвих вад у дошкільників; використання ляльки дозволяє суттєво покращити відновлення мовленнєвої функції у дошкільників із порушенням фонетико-фонематичної складової мовлення; казкотерапія – інструмент, який допомагає сформувати духовно розвинену особистість, створює передумови для саморозвитку і самовираження дошкільника; логоанімація сприяє мотивації дошкільників до активного виконання разом з головними персонажами логофільму, вправ з розвитку мовленнєвого дихання, просодичної сторони мовлення, дрібної моторики рук; скоромовки є дуже ефективним засобом корекції фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення у дітей дошкільного віку, який сприяє формуванню мовленнєвого апарату, привчає до складних поєднань звуків; радіомовлення сприяє розвитку у дошкільників пізнавальних інтересів, здатності до адекватної оцінки, формуванню і розширенню досвіду спілкування з людьми; використання сучасного програмно-апаратного забезпечення сприяє попередженню та подоланню мовленнєвих порушень, відкриває можливості для ранньої діагностики та корекції первинних порушень мовлення до початку навчання у школі

Список використаних джерел

1. Нетьосов С. І. Використання програмно-апаратного забезпечення в процесі корекції вад слуху та мовлення у дітей [Електронне видання] / С. І. Нетьосов // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2016, т. 54, № 4. – С. 72 – 82. – Режим доступу: http://journal.iitta.gov.ua. 2. Парамонова Л. Г. Логопедия для всех / Л. Г. Парамонова . – СПб. : Питер, 2004. –352 с. 3. Рібцун Ю. В. Особливості фонематичної складової мовлення дітей середнього дошкільного віку із ФФНМ / Ю. В. Рібцун // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: зб. наук. пр. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – № 18. – С. 208 – 212. 4. Рібцун Ю. В. Професійний довідник учителя-логопеда дошкільного навчального закладу / Ю. В. Рібцун. – Х. : Вид. група Основа, 2013. – 239 с. 5. Филичева Т. Б. Основы логопедии : учеб. пособие для студ. пед. ин-тов по спец. «Педагогика и психология (дошк.)» / Т. Б. Филичева, Н. А. Чевелева, Г. В. Чиркина – М.: Просвещение, 1989. – 223 с.

І. М. Мєзєнцева, Ю. В. Друмі

РОЛЬ НАВЧАЛЬНО-ІГРОВОГО ПРОЕКТУВАННЯ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Успішне оволодіння майбутньою професією значною мірою залежить від позитивної мотивації студента. Мотиваційний фактор відіграє важливу роль у тому, чи сприймаються майбутнім фахівцем норми поведінки, що висуваються суспільством.

Узагальнюючи дані вітчизняних, зарубіжних дослідників, власні дослідження, Є.П.Ільїн наголошує на таких особливостях мотивації діяльності підприємців: 1) свобода вибору і пошук способів економічних дій; орієнтація на особистісну мету, ігнорування тиску групи, ситуативних факторів; цьому сприяють схильність до ризику, внутрішній контроль; 2) переважання безпристрасності над імпульсивністю і, водночас, високий рівень невизначеності рішень, що приймаються, присутність ризику, загроза втрат, схильність до ризику й одночасна відповідальність; 3) прагнення боротись і перемагати, переважання мотиву досягнення над мотивом уникання невдачі; цьому сприяє виражена потреба в самоактуалізації і громадському визнанні [1, с.283].

І теоретики, і практики єдині у визнанні плідності думки про необхідність використання інтерактивних технологій навчання для формування позитивної мотивації майбутніх фахівців. Метою нашого дослідження було визначити роль навчально-ігрового проектування у формуванні внутрішньої мотивації студентів, адже внутрішні мотиви виступають основними у процесі навчання. Коли вони переважають, процес професійної підготовки виступає як внутрішня обумовлена потреба, яка спонукає до поглиблення знань [2, с.72–100]. У ході анкетування та тестування на констатува-

льному етапі експерименту, який було здійснено на базі академічних груп факультету економіки та управління в будівництві Одеської державної академії будівництва та архітектури, нас цікавили такі питання: чи подобаються студентам економічні науки, чи завжди вони мріяли про вищу економічну освіту, наскільки подобається їм перспектива займатися в майбутньому підприємницькою діяльністю, яке становище в суспільстві вони намагаються зайняти, наскільки професія менеджера гарантує емоційну стабільність і дозволяє розвинути впевненість у собі, запобігти багатьох неприємностей у житті тощо. Одержані результати дозволили зафіксувати вихідний рівень основних складових мотиваційного комплексу студентів, а саме: внутрішньої мотивації, зовнішньої позитивної та зовнішньої негативної мотивації. Було виявлено, що у 72, 85% студентів переважають оптимальні мотиваційні комплекси (високий рівень внутрішньої і зовнішньої позитивної мотивації, низький – зовнішньої негативної). До того ж, оптимальність мотиваційного комплексу, як свідчить А.О.Реан, знаходиться у прямому співвідношенні із задоволеністю професією [3, с.234–235].

Це дозволило стверджувати, що застосування технології навчально-ігрового проектування шляхом впровадження відповідних педагогічних умов у процесі формувального експерименту може сприяти оптимізації показників внутрішньої мотивації майбутніх менеджерів. Порівняльна характеристика рівнів внутрішньої мотивації студентів контрольних та експериментальних груп подається у таблиці.

Таблиця. Порівняльна характеристика рівнів внутрішньої мотивації студентів контрольних та експериментальних груп

Групи		**Рівень**					
		Достатній		**Середній**		**Низький**	
		абс.	%	абс.	%	абс.	%
Контрольні	до експ.	14	20	30	42,86	26	37,14
	після експ.	19	27,14	37	52,86	14	20
Експериментальні	до експ.	9	12,18	30	42,86	34	44,29
	після експ.	29	41,43	32	45,71	9	12,86

Як видно з таблиці, після експерименту найвищі показники було зафіксовано на середньому рівні (52,86 – 37 осіб у контрольних групах та 45,71% – 32 особи в експериментальних групах). На достатньому рівні було діагностовано в контрольних групах 19 осіб (27,14%), а в експериментальних групах – 29 осіб (41,43%). На низькому рівні кількість студентів контрольних груп складала 14 осіб (20%), в той час, як в експериментальних групах вона виявилася нижчою – 9 осіб (12,86%).

Отже, під час застосування циклу ігрових проектів у професійній підготовці майбутніх фахівців значно підвищилися показники їхнього рівня внутрішньої мотивації, що, у свою чергу, є виявом мотиву досягнення успіху, важливість якого особливо підкреслюється в галузі економічної психології.

Список використаних джерел

1.Ильин Е. П. Мотивы и мотивация / Е. П. Ильин. – СПб. : «Питер», 2001. – 512 с. 2.Познай себя и других. Психологические тесты. – М. : ИВЦ «Маркетинг», 2006. – 400 с. 3.Реан А. А., Коломинский Я. П. Социальная педагогическая психология / А. А. Реан, Я. П. Коломинский. – СПб. – М. – Х. – Мн. : «Питер», 2000. – 416 с.

Л. В.Мірошніченко

МАЙСТЕР-КЛАС ЯК СУЧАСНА ФОРМА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Проблема виховання майбутніх фахівців із вищою освітою на сьогоднішній день набуває особливої актуальності. Нова школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін. Варто говорити про нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в

індивідуальній освітній траєкторії дитини [1].

Самостійна робота – головний резерв підвищення ефективності підготовки фахівців і в процесі навчання слід цілеспрямовано залучати студентів до здобуття знань, виробляти у них здатність і потребу діяти самостійно і незалежно.Ще Я.Коменський наголошував: «...Альфою та омегою нашої дидактики нехай буде пошук і відкриття способу, за якого б учителі менше навчали, а учні більше б училися» [2, с.162].

Проблемі організації самостійної роботи студентів в умовах реформування вищої освіти в Україні присвячені роботи таких дослідників, як О.Бабкіної, Л.Журавської, О.Заїки, В.Козакова, І.Шимко, А.Аюрзанайн, В.Попович, Г.Січкаренко, Е.Петрова, Л.Радвінської, Н.Шаронової та інших.

Встановлено, що психологічною умовою успішності самостійної роботи студентів є формування стійкого інтересу до обраної професії і методів оволодіння її особливостями, що залежать від наступних параметрів: взаємини між викладачами і студентами в освітньому процесі; рівень складності завдань для самостійної роботи; залучення студентів у формуючу діяльність майбутньої професії.

Таким чином мета самостійної роботи студентів полягає у розвитку такої риси особистості, як самостійність, а саме здатність організовувати та реалізовувати свою діяльність без стороннього керівництва і допомоги. Сприяти її досягненню, на нашу думку, буде така форма самостійної роботи як майстер-клас.

Ми поділяємо позицію Г.А. Русских і Шавровської В. Н. стасовно того, що майстер-клас - це форма ефективного професійного навчання (яскраво вираженою формою навчання) і виділяємо найважливіші особливості майстер-класу, а саме: новий підхід до філософії навчання, що ламає стереотипи; метод самостійної роботи в малих групах, що дозволяє провести обмін думками; створення умов для включення всіх в активну діяльність; постановка проблемного завдання, вирішення його через програвання різних ситуацій; розкриття творчого потенціалу як Майстра, так і студентів; форми, методи, технології роботи повинні пропонуватися, а не нав'язуватися учасникам; процес пізнання набагато важливіше, цінніше, чим саме знання; форма взаємодії - співробітництво, співтворчість, спільний творчий пошук [3].

Мета майстер-класу - створення умов для повноцінного прояву і розвитку майстерності його учасників на основі організації простору для професійного спілкування з обміну досвідом роботи. В самій природі «классу» закладена можливість використання практики активного навчання та виховання студентів.

Для підготовки майбутніх педагогів використання майстер-класів при організації самостійної роботи у стінах навчального закладу на наше переконання особливо доречно, так як дозволяє визначити якість формування його компетенцій та зробити своєчасні корективи в навчальний процес.

Перший майстер-клас, під час самостійної роботи студентів з курсу «Методика виховної роботи», проводить викладач для ознайомлення студентів із його структурою і особливостями проведення. А вже потім до певної дати (підготовчий етап) студент забовязаний підготувати теоретичний матеріал про методику організаціїї різних видів виховної роботи в школі, скласти план-сценарій проведення певної форми виховної роботи, підготувати ілюстративний та наочний матеріал, мультимедійні засоби, скласти план проведення майстер-класу. В підготовці студента до свого майстер-класу надає допомогу вчитель початкових класів школи, де він проходить активну практику. Викладач мотивує, консультує й контролює.

Ми помітили, що в такому, незвичайному, режимі навчання більшість студентів проявляють пізнавальну і творчу активність. При цьому в них виникає бажання підготувати незвичайний майстер-клас, продемонструвати себе як особистість, здивувати, в доброму розумінні, своїх товаришів. На етапі роботи з аудиторією студенту дано право відчути себе в ролі Майстра (викладача), що дуже важливо для професійного становлення майбутнього педагога. При цьому вплив самого викладача як такого

на аудиторію повинен бути мінімальним, щоб перемістити центр уваги аудиторії на Майстра. Цього можна досягати таким чином: по-перше, з початком заняття керівна роль передається студенту-майстру, який займає місце викладача, сам же викладач стає «учнем», він нарівні з усіма виконує вказівки майстра, сидячи за партою. Статус викладача не захищає його від помилок в процесі роботи, аудиторія відчуває уразливість досі «всемогутнього» викладача, але в умовах дружелюбної обстановки ставиться до цього лояльно;по-друге, в умовах обмеженості часу, а також захопленості роботою малоймовірно, що в групі настане хаос і неробство, навіть за відсутності викладача;по-третє, під час подібних занять, не дивлячись на індивідуальний процес і темп роботи кожного учасника майстер-класу, відчувається колектив, об'єднання за принципом спільності інтересів (в даний конкретний момент). У таких випадках часто зав'язується доброзичлива бесіда, в якій може взяти участь і викладач. При цьому його статус не нівелюється, студенти як і раніше прислухаються до його думки як авторитетного, але в той же час можуть задати питання, які в інших випадках соромилися задати або вважали недоречними. А викладач в такі моменти може ділитися своїм життєвим досвідом, висловлювати в легкій формі зауваження, які в інших ситуаціях були б образливими, вести приховану виховну роботу зі студентами [4].

У більшості випадків підготовки студентів до проведення власного майстер-класу у них відпадає можливість перейняти чужий досвід, як, наприклад, при пошуку матеріалу через мережу Інтернет при написанні реферату. Тому, що головною метою самостійної роботи стає особисте вдосконалення, набуття корисних професійних навичок і вмінь, а також творчий аналіз ідей з подальшою їх апробацією на майстер-класі.

Таким чином майстер-клас є однією із результативних форм навчання студентів в процесі їх самостійної роботи, що має чітку структуру. Він дозволяє: мотивувати студентів до освоєння навчальних програм;підвищити відповідальність студентів за своє навчання; формувати в студентів системне мислення на основі самостійної роботи над виконанням індивідуальних та групових творчих завдань з навчальних дисциплін і т.п.

Список використаних джерел

1.Концепція Нової української школи. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс] / – Режим доступу: http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepcziya.html. 2.Коменский Я.А. Великая дидактика.//Избранные педагогические сочинения. М.: Учпедгиз, 1955. - 279 с. 3.Соколова А. Навчальний майстер-клас як метод стимуляції самостійної роботи студентів [Текст] / А.. Соколова / / Проблеми і перспективи розвитку освіти: матеріали міжнар. Заоч. Науч. Конф. (М. Перм, квітень 2011 р.) . Т. ІІ. - Перм: Меркурій, 2011. - С. 139-142. 4.Ярославцева М. Майстер-клас: особливості використання в системі професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів //Вища школа. Гуманізація навчально-виховного процесу.- Випуск LIII.-Частина II -2010.- С.88-93.

Н. О. Ніколаєнко, О. О. Царенко

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ЗМІНИ ПАРАДИГМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Сьогодні Україна чітко визначилася зі своїми геополітичними цілями, інтеграційними пріоритетами та європейськими прагненнями. Головним завданням, яка стоїть сьогодні перед Україною є забезпечення національної безпеки, консолідації суспільства навколо національно-визвольної ідеї та упередження сепаратистських настроїв.

Враховуючи бурхливі та контроверсійні політичні процеси, які склалися сьогодні в Східному регіоні України, кожен український громадянин повинен стати невід'ємною частиною загальнонаціонального визволення. Крім того, навчальний заклад покликаний готувати не тільки вузькопрофільного фахівця

певної галузі, мета освіти - сформувати людину з широким світоглядом, системою гуманістичних цінностей. Це завдання можливо виконати лише за допомогою інноваційних методів національно-патріотичного виховання та викладання дисциплін із соціально-гуманітарного блоку.

Не можна оминути увагою і той факт, що вивчення політології, соціології є, фактично, втіленням громадянської освіти в Україні. Ще двадцять років тому питання щодо необхідності громадянської освіти для української молоді було одним з пріоритетних і для викладачів, і для посадових осіб із Міністерства освіти і науки України. Саме завдяки вивченню політичної науки молодь стала рушійною силою Революції Гідності і сьогодні є активним учасником трансформаційних змін в державі. Тому в сучасних умовах зміни парадигми національно-патріотичного виховання, важливим є проведення навчально-виховної роботи у формі інноваційні методів, з використанням інтерактивних навчальних технологій, розвиток у студентів якостей, що сприятимуть позитивному вирішенню конфліктних ситуацій, навичок співпраці, поваги до інших.

В цілому аналізуючи інноваційні методи національно-патріотичного виховання в цілому, та інтерактивні навчальні технології навчання, зокрема, потрібно визначити їх основні форми:

1. *Обговорення в загальному колі* – це загальновідома технологія, яку застосовують, як правило, у комбінації з іншими. **Її** метою є з'ясування певних положень, привернення уваги студентів до складних або проблемних питань сучасного політичного процесу.

2. *Мікрофон* – ця технологія дає можливість кожному висловитись швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

3. *Незакінчені речення* – цей прийом дає змогу ґрунтовніше працювати над формою висловлення власних ідей, порівнювати їх з іншими. Робота за такою методикою дає присутнім можливість долати стереотипи, вільніше висловлюватися стосовно запропонованих тем, але по суті і переконливо.

4. *Мозковий штурм* - це технологія колективного обговорення, що широко використовується для прийняття кількох рішень з конкретної проблеми. Мозковий штурм спонукає студентів виявляти уяву і творчість, уможливлює вільне висловлювання Мета мозкового штурму полягає у збиранні якомога більшої кількості ідей щодо проблеми від усіх учнів упродовж обмеженого часу. Дана технологія стимулює зацікавленість учасників мозкового штурму процесом пізнання, сприяє підвищенню активності студента, розвиткові його науково-творчого потенціалу, сприяє встановленню взаєморозуміння, культури спілкування, вихованню толерантності та терпимості до альтернативних ідей.

5. *«Круглий стіл»* – це групове обговорення актуальних суспільно-політичних проблем. Проводиться з метою поділитися своїм баченням проблеми, познайомитися з чужим досвідом, досягненнями та світовими новаціями.

6. *Дебати або дискусія.* Цікавою дискусійною формою є засідання експертної групи – «панельна дискусія» – спільне обговорення актуальної проблеми учасниками невеликої групи (5 – 6 осіб з визначеним заздалегідь головою) та обговорення доповіді (досить стислої) кожного з них, у якій доповідач висловлює свою позицію. Серед форм дискусії можна виділити «техніку акваріума» – особливий варіант організації групової взаємодії. Цей різновид дискусії застосовується у роботі з матеріалом, зміст якого пов’язаний із суперечливими підходами, розбіжностями в оцінці.

7. *Тренінг* – це метод, при якому теоретичні блоки подачі матеріалу мінімізовані й основна увага надається практичному відпрацюванню навичок та вмінь. У ході моделювання спеціально заданих ситуацій слухачі отримують можливість розвинути та закріпити необхідні навички, засвоїти нові моделі поведінки, змінити своє ставлення до власного досвіду та підходів до роботи. В основі підготовки тренінгу дуже важливо розробити систему ситуацій на практиці, вирішення яких формують

базові фахові навички і вміння майбутніх фахівців. Для створення таких ситуацій фахівці пропонують: сформувати принцип, який ви бажаєте відпрацювати в ситуації; знайти або самому розробити ситуації. Як, приклад, можна навести проведення тренінгу серед студентів-політологів на тему «Парламентські вибори в Україні». Під час тренінгу учасники мали можливість спробувати побудувати власну політичну партію та взяти участь в імітованих парламентських змаганнях. Тренінг допоміг студентам зрозуміти сутність виборчої боротьби, основні її принципи та краще засвоїти елементи ділової комунікації та побудови політичного іміджу. На думку учасників проекту, створення проблемних ситуацій надало змогу краще зрозуміти процеси, які відбуваються в країні та адекватно на них реагувати.

8. *Рольова гра* – це простий й природний спосіб пізнання людиною навколишньої дійсності, найбільш доступний шлях до оволодіння знаннями, уміннями, навичками. Необхідність раціональної побудови, організації й застосування рольових ігор у процесі навчання студентів ВНЗ засобами соціально-політичних дисциплін вимагає ретельного й детального вивчення цієї проблеми.

Таким чином, застосування інноваційних (сучасних) методів навчання та виховання формуватимуть громадянську позицію, створять умови для засвоєння особистістю системи національних та загальнолюдських цінностей, толерантного ставлення до культурних цінностей інших народів, прояв поваги до культурних надбань рідної країни, усвідомлення своєї національної значущості.

Список використаних джерел

1.Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / за ред. П. Ю. Сауха. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – 444 с. 2.Кроль Л. Тренинг о тренинге / Л. Кроль. – М.: Класс, 2002. – 234 с. 3. Придатко О. В., Ренкас А. Г. Дослідження ефективності та аспекти впровадження інтерактивних засобів навчання в організацію навчального процесу ЛДУБЖД : збірник наукових праць / О. В. Придатко, А. Г. Ренкас. Львів: вид-во Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. – 2010.

С. І. Нетьосов, К. В. Синиця

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ОСВІТИ

Сьогодні в умовах формування інформаційного суспільства відбувається активне використання сучасних цифрових технологій у всіх сферах життя, спостерігається величезний вплив медіа-технологій на людину, а особливо на дитину, інформаційно-комунікаційні технології (далі ІКТ) швидкими темпами впроваджуються у загальноосвітні навчальні заклади та в установи спеціальної освіти.

Застосування ІКТ у педагогічній практиці відкриває винятково нові горизонти для процесу сприйняття та пізнання невідомого, виступає як форма мотивації навчально-виховного процесу, засіб підвищення якості, ефективності та доступності освіти.

Інформаційно-комунікаційні технології є досить універсальними, адже їх можна застосовувати в якості інструмента пізнання навколишньої дійсності та самопізнання; фактора розвитку особистості школяра; об’єкта вивчення в межах засвоєння курсу інформатики; інформаційно-методичного забезпечення й елемента управління навчально-виховним процесом; засобу комунікації, автоматизації процесів контролю і коригування результатів навчальної діяльності, тестування та психодіагностики; форми організації інтелектуального дозвілля учнів тощо. У процесі організації діяльності спеціальних навчальних закладів ІКТ виступають сучасним, надійним та якісним засобом діагностики та корекції психофізичних порушень у дітей.

Зазначені можливості сучасних інформаційних технологій роблять проблематику їх використання у системі освіти необхідною, а вивчення й аналіз процессу –

актуальним питанням.

Дослідженням питань ролі та місця ІКТ у загальноосвітніх закладах займалися В. Биков, О. Глазунова, Н. Дементієвська, Н. Морзе, О. Спірін та інші вчені, а у системі спеціальної освіти це питання розглядали О. Василенко, О. Гончарова, Г. Загурська, В. Засенко, О. Качуровська, А. Колупаєва, О. Легкий, В. Овсяник, М. Сметанський, М. Шеремет та інші фахівці, які визначили шляхи, методи, підходи та прийоми використання програмно-апаратного забезпечення у навчанні, вихованні, корекції, розвитку, адаптації дітей із психофізичними порушеннями та їх включення у суспільне життя [6] .

У даній роботі за мету поставлено проведення аналізу умов, методів та функціональних можливостей використання ІКТ у закладах загальної та спеціальної освіти.

За М.Жалдаком, інформаційно-комунікаційні технології – це сукупність методів, засобів і прийомів, використовуваних для створення, збирання, систематизації, зберігання, опрацювання, передавання та представлення інформації. Отже, поняття «інформаційно-комунікаційні технології» інтегрує семантику терміна «комунікація» і передбачає процес спілкування, обміну думками, знаннями, почуттями, моделями поведінки, а також спільну діяльність учасників комунікації, у процесі якої виробляється спільний погляд на речі, події та оточуюче середовище, що відбувається на основі використання цифрових гаджетів та програмно-апаратного забезпечення [3].

Використання інформаційно-комунікативних технологій приводить до суттєвих змін у методах і формах організації навчально-виховного та корекційного процесів. Вченими було виявлено групи умов ефективності використання цифрових технологій в освіті: умови, що забезпечують формування соціальної та пізнавальної активності як ключових особистісних характеристик суб’єкта навчання в умовах широкого використання ІКТ; варіативність програм та доступа до баз даних, вибір програм та видів діяльності на рівні школи; співвідношення образного і логічного компонентів у програмах, емоційного і раціонального в педагогічній організації інформаційно-комунікаційного забезпечення навчально-виховного та корекційного процесів [1].

Вербальні методи навчання органічно поєднуються з прийомами та способами пошукової та творчої діяльності за допомогою цифрових технологій. Робота з ІКТ сприяє формуванню умінь і навичок самостійного опанування знань, у тих учнів, які активно працюють із сучасними інформаційними технологіями, формує більш високий рівень самоосвітніх навичок, умінь, здатність до аналізу й структуризації одержаної інформації.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітній діяльності відкриває шляхи для представлення високоякісної наочності, забезпечення моделювання об’єктів та процесів; звільняє вчителя та учня від рутинної роботи; забезпечує організацію роботи на основі диференціації та індивідуалізації освітнього процесу, уможливлює проведення оперативного контролю та надання необхідної допомоги школяру з боку вчителя, стимулює творчу активність та самостійність учнів.

Отже, активне включення ІКТ у навчально-виховний процес загальноосвітніх шкіл виступає суттєвим фактором формування компетентної особистості.

Доцільним є використання сучасних інформаційних технологій у закладах спеціальної освіти. Оптимальне поєднання освітньо-корекційних можливостей програмно-апаратного забезпечення з традиційними методами роботи у спеціальній школі відкриває нові підходи до організації корекційної роботи – створює додаткові можливості для розвитку особливих учнів, адаптує навчально-виховний процес у спеціальних навчальних закладах до темпу та способу засвоєння знань особливими дітьми, допомагає педагогу швидше та якісніше досягти цілей уроку, а учню краще

опанувати навчальний матеріал, сприяє ефективній діагностиці психофізичних порушень та організації корекційного процесу.

Упровадження ІКТ у заклади спеціальної освіти передбачає наявність широкого вибору програмного забезпечення з різних навчальних дисциплін, які мають не лише навчальну, а й корекційну мету, удосконалюють знання дітей, вчать застосовувати їх у нових ситуаціях, чим збагачують практичний досвід вихованців та сприяють корекції їх розвитку та соціалізації [4].

Розглядаючи процес використання ІКТ у корекційній роботі з дітьми різних нозологій, науковці підкреслюють, що інформаційні технології допомагають учителю по-новому спроектувати навчальне середовище й оптимізувати поставлені цілі уроку, педагог отримує додаткові можливості для підтримки й спрямування розвитку особистості учня з обмеженими можливостями, творчого пошуку, організації їх спільної роботи [2].

Розглянемо головні моменти включення програмно-апаратного забезпечення в освітньо-корекційниий процес спеціальних навчальних закладів.

Інформаційно-комунікаційні технології допомагають уникнути значних складнощів у процесі адаптації дітей з вадами слуху в суспільне буття. Наприклад, навчально-корегуючі програми «Немовні звуки» та «Світ звуків навколо нас» надають можливість графічного порівняння дитиною власного мовлення із зразковим вимовлянням, наочно забезпечуючи корекцію мовлення, програма «Універсальний комп'ютерний комплекс» наділяє вчителя-дефектолога, психолога, логопеда, сурдопедагога та родину особливої дитини перевагами організаційного характеру, передбачає спеціально підготовлений набір навчально-корекційних модулів, об’єднаних провідною метою – корекцією широкого спектра порушень переважно мовного та слухового аналізаторів [7].

У даний час з'являється велика кількість програмних ігор-тренажерів для дітей-логопатів, завдяки яким учень може заповнити відсутні знання за навчальною програмою і закріпити їх, виконуючи серію спеціально підібраних завдань. Також ІКТ дають змогу працювати над системною корекцією і розвитком мелодико-інтонаційної та лексико-граматичної сторони мови, артикуляційної, дрібної та загальної моторики. Найбільш прийнятними в роботі з дітьми-логопатами виявилися електронні ігри-тренажери «Сімейний наставник», «Ігри для Тигри», мультимедійний проект «Розвиток мови. Вчимося говорити правильно» та логопедичний тренажер «Дельфа-142» тощо [5].

Застосування ІКТ доречне і у тифлопедагогіці, адже різноманітні сучасні технології створюють нові можливості та підходи до навчання дітей із вадами зору. Такі тифлотехнічні засоби як брайлівські принтери, синтезатори голосу, сканери, озвучування іконок на дисплеї, спеціальні клавіатури, маніпулятори, електронні пристрої, що збільшують зображення, програми екранного доступу, екранні лупи, адаптаційно-корекційні програми, аудіокниги тощо посилюють сигнали для осіб з глибокими вадами зору, створюють умови для роботи з цифровою інформацією для тотально сліпих, що ефективно впливає на організацію навчально-корекційного процесу дітей вказаної нозології [8].

Необхідно відзначити, що інформаційно-комунікаційні технології, які використовуються для забезпечення навчання, виховання та корекції учнів з особливими потребами, збагачують їхній життєвий досвід, виступають посередниками в процесі спілкування, а іноді навіть є єдиним способом зв’язку із зовнішнім світом. ІКТ допомагають компенсувати порушення й оптимізують процес отримання інформації, а також створюють додаткові умови для забезпечення соціалізації особливих дітей.

Аналіз умов, методів та функціональних можливостей інформаційно-комунікаційних технологій у системі загальноосвітніх та спеціальних шкіл продемонстрував, що ІКТ виступають суттєвим фактором формування компетентної

особистості інформаційного суспільства, а у роботі з дітьми з особливими потребами відкривають додаткові можливості для корекції психофізичних порушень, формування активного суб'єкта діяльності.

Список використаних джерел

1.Гомонюк О. Значення інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні валеологічної компетентності майбутніх педагогів / О. Гомонюк // Зб. наук. пр. Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки. – 2016. – № 3 (5) – С. 53 – 61. 2.Дегтяренко Т. М. Поширення ідей упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у систему спеціальної освіти / Т. М. Дегтяренко // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2015. – № 2. – С. 11 – 22. 3.Жалдак М. І. Система підготовки вчителя до використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі [Електронний ресурс] / М. І. Жалдак. – Режим доступу: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/661/1/1.pdf. 4.Жигайло О. Педагогічні основи використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання у початковій школі / О. Жигайло, О. Друль // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2014. – № 10. – С. 209 – 213. 5.Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у розвитку зв'язного мовлення молодших школярів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://krasnokutsk-logoped.edu.kh.ua/atestaciya_samoosvita/rmoul-rajonne_metodichne_obyednannya_uchiteliv-logopediv /zastosuvannya_informacijno-komunikacijnih_tehnologij_u_rozvitku_zvyaznogo_movlennya_molodshih_shkolyariv/. 6.Інформаційні технології і засоби навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://scholar.google.com/citations?user=0iqI-UsAAAAJ&hl=ru. 7.Кам'янець-Подільський багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bnrc-kam-pod.at.ua/index/storinka_surdopedagoga/0-202. 8.Нетьосов С. І. Інформаційно-комунікаційні технології – засіб соціалізації осіб із глибокими вадами зору [Електронний ресурс] / С. І. Нетьосов. // Електронні технології та засоби навчання – Режим доступу : http://journal.iitt.gov.ua

О. В. Нутріхіна, Н. І. Квашук

ФОРМУВАННЯ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ У МЕЖАХ ВИПЕРЕДЖАЮЧОЇ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Нагальною потребою XXI століття є формування такого способу життя, який склав би основу довготривалого ощадливого розвитку людства і освіта для сталого розвитку охоплює екологічну, економічну та соціальну проблематику навчання та виховання під кутом зору формування нової системи ціннісних орієнтирів та моделей поведінки підростаючого покоління та суспільства загалом.

В основі ідеї сталого розвитку – визнання людини основною цінністю. Тому важливим є дотримання прав людини, виховання в дитині культури громадськості, що передбачає знання своїх прав та обов'язків, активну громадську позицію, вміння аргументовано відстоювати свою думку, свідоме та відповідальне залучення у громадські справи, у тому числі орієнтовані на вирішення екологічних та соціально-економічних проблем.[1,с.6]

Випереджаюча освіта цілеспрямовано готує учнів до життя й праці в суспільстві, що вимагає від людей підвищеної відповідальності, більш широкої та більш гнучкої загальноосвітньої бази, що підлягає безперервному збагаченню й розвитку життєвих компетенцій учнів.

Формуванню моделей поведінки людини, зміни її ціннісних орієнтирів у бік соціально-відповідальних, екологічно та гуманістично-орієнтованих форм взаємодії із природним та соціальним оточенням, що здійснюється у межах випереджаючої освіти для сталого розвитку, залишається створення передумов для всебічного розвитку особистості, індивідуалізація та диференціація.

Орієнтація на виховання ключових компетентностей, зокрема, патріотичної, загальнокультурної, екологічної, громадянської, здоров'язберігаючої, інформаційно-комунікаційної, дає змогу учням успішно самореалізуватися, задовольнити особисті потреби. Розвиток життєвих компетентностей здійснюється через організовану виховну роботу школи та позаурочну діяльність, а саме: шкільні гуртки «Юні музеєзнавці», «Палітра»,

«Влучний стрілець», «Юні дослідники», клуб «Братерство», факультативи, діяльність наукового товариства « Магістр».

Члени шкільного наукового товариства «Магістр» (керівник Каплієнко В.О.) протягом тривалого часу працюють над екологічним проектом у заказнику місцевого значення «Візирка», в рамках якого проводяться конференції, наукові слухання, створення та перегляд презентацій, здійснюються екологічні акції, десанти.

Сприяння успадкуванню молоддю духовних та культурних надбань українського народу, формуванню мовної культури, оволодінню та вживанню української мови як духовного коду нації відбувається під час уроків української мови, під час проведення тижнів української писемності та мови, Шевченківських тижнів, літературних заходів (вчителі української мови та літератури Лагода К.М., Квашук Н.І).

Громадянська культура формується на уроках історії (вчитель Козарезова Г.С.) на прикладах історії становлення української державності, українського козацтва, героїки визвольного руху, досягнень у галузі політики, освіти, науки, культури і спорту. Вчитель правознавства Козарезова Г.С. на своїх уроках виховує правову культуру, повагу до Конституції України, Законів України, державної символіки та історичних святинь. Під час проведення тижня правових знань увага приділяється вивченню українського державотворення, рідної землі, формуванню гордості за минуле і сучасне українського народу. Державна символіка у фойє школи та в навчальних кабінетах доповнює виховний потенціал уроків та позакласних заходів.

Національно-патріотичне виховання учнівської молоді є важливою складовою виховання у Криворізькій загальноосвітній школі № 59. У процесі навчання педагогічний колектив закладає фундамент глибоких знань, формує світогляд, національну самосвідомість. Уже в молодших класах учні усвідомлюють такі поняття, як «Батьківщина», «подвиг», «патріот», вчаться шанувати землю батьків, вивчають свій родовід. Для забезпечення єдності педагогічних форм і методів патріотичного виховання учнівської молоді в школі створено героїко-патріотичний клуб «Братерство», який очолює вчитель предмету «Захист Вітчизни» Найдюк П.А. Досягнення мети вбачаємо у вихованні почуттів патріотизму, вірності Батьківщині, повазі до минулого, пошані до старшого покоління, вірі в майбутнє.

Особливу увагу в школі приділяємо вихованню поваги до свого минулого через музеї. Із метою залучення учнівської молоді до вивчення і збереження історико-культурної спадщини українського народу, формування розвиненої особистості, розвитку творчих інтересів до пошукової діяльності, збагачення художньо-естетичних цінностей, розуміння нерозривного взаємозв’язку минулого, сучасного і майбутнього з 2007 року відкрито музей «Історія рідної школи».

Змістовні складові випереджаючої освіти для сталого розвитку сприяють правовій та громадянській культурі особистості. Так, у школі працює євроклуб «Нове покоління», учні проводять просвітницькі заходи, конференції, є активними учасниками обласного проекту «Молодь Дніпропетровщини крокує до світового інформаційного простору».

Адміністрація школи приділяє увагу впровадженню інноваційних технологій виховання: проведення тренінгів, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в роботі з обдарованими учнями; за рахунок годин варіативної складової робочого навчального плану введено спецкурси, факультативи «Школа проти СНІДу», «Уроки для стійкого розвитку. Моя щаслива планета», «Сталий розвиток у побуті».

Педагогічний колектив школи проводить ціленаправлену навчально-виховну роботу для досягнення результатів у духовно-моральному, патріотичному, трудовому, художньо-естетичному, екологічному вихованні підростаючого покоління.

Список використаних джерел

1.Джерело. Дніпропетровська обласна педагогічна газета. - № 21 (30) червень-серпень 2009 р. – Дніпропетровськ, ТОВ «Книга», 2009. - С. 6.

Н. О. Перцева, О. В. Гуржій, Д. І. Чуб

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ (ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ЗА МЕТОДИКОЮ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ)

Модернізація медичної галузі держави вимагає від вищої школи оновлення процесу підготовки майбутнього лікаря, що можливо лише за умов використання іновацій та новим освітнім технологіям, де викладач виступає не джерелом навчальної інформації, а є модератором навчального процесу, спрямовує і підтримує навчально-пізнавальну діяльність студентів, враховуючи їх індивідуальні здібності, нахили, потреби та інтереси. [5] Технологія особистісно-орієнтованого навчання належить до таких інновацій і посідає чільне місце серед технологій, що забезпечують підвищення якості вищої освіти. [4]

Традиційне навчання студента медика в умовах соціально-економічних змін у нашому суспільстві вже не може бути провідним у цілісному освітньому процесі підготовки майбутнього фахівця, оскільки сучасні умови вимагають професійної мобільності, високої компетентності та низки особистісних якостей. У зв'язку з цим, важливими стають технології педагогічного процесу, які сприяють розвитку індивідуальності студента, забезпечують необхідні умови для його саморозвитку, самовираження. Особистісно-орієнтоване навчання є однією з таких технологій, у центрі якої перебуває особистість студента, її самобутність і самоцінність. [1] Принципи, на яких ґрунтується особистісно-орієнтоване навчання у вищій школі це: пріоритет індивідуальності студента, врахування його індивідуального досвіду та потреби в самореалізації і самовизначенні; визначення змісту освіти рівнем розвитку сучасних соціальних, інформаційних, виробничих технологій і майбутньої професійної діяльності; випереджувальний характер освіти, співвіднесення освітніх технологій на всіх рівнях освіти із закономірностями професійного становлення особистості; визначення дієвості освітнього закладу організацією навчального процесу [2,3].

Урахування зазначених принципів у процесі підготовки майбутнього фахівця забезпечить гармонійне формування і всебічний розвиток особистості, повне розкриття її творчих сил, набуття неповторної індивідуальності, інтелектуальне, духовне, фізичне зростання, соціалізацію та професійну конкурентоздатність.

Побудова процесу професійної підготовки майбутнього лікаря на засадах особистісно-орієнтованого навчання забезпечить на підґрунті здібностей, нахилів, інтересів, ціннісних орієнтацій і власного досвіду студента можливість реалізувати себе у пізнанні, навчанні та життєдіяльності.

Висновки. Перевагами особистісно-орієнтованого навчання є його побудованість на принципах варіативності, що передбачає визначення змісту, форм і методів навчального процесу з урахуванням розвитку кожного студента для його педагогічної підтримки у пізнавальному процесі та створення умов для самовираження і саморозвитку майбутнього фахівця. Запровадження такої форми навчання у вищому медичному навчальному закладі потребує оновлення змісту освіти, форм, методів і засобів його реалізації. Особистісно-орієнтоване навчання передбачає володіння викладачем методом диференційованого підходу, який різниться за складністю, методами і прийомами організації педагогічного процесу; раціонально поєднувати традиційні та інноваційні методи навчання; формувати вміння у студентів самостійно здобувати знання та їх застосовувати; здійснення постійного контролю та корекції навчальних досягнень студентів.

Застосування особистісно-орієнтовного навчання у вищому медичному навчальному закладі – це максимальний розвиток здібностей і обдарувань студентів, виховання у них мислення, спрямованого на майбутнє, розвиток стійких навичок

самоосвіти.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Особистісно-орієнтоване навчання / І. Д. Бех.. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с. 2. Майорчак Н. Особистісно-орієнтований підхід в організації самостійної роботи студентів / Н. Майорчак // Гуманітарний вісник : зб. наук праць Львівського держ. фін.-екон. ін-ту. – Львів, 2002. – № 2. – с. 54–63. 3. Малафіїк І.В. Дидактика новітньої школи: навч. посіб. / І. В. Малафіїк. – К. : Слово, 2015. – 630 с. 4. Наукові підходи до педагогічних досліджень: колективна монографія / За заг. ред. Д. пед. наук, професора, чл.-кор. НАПН України В. І. Лозова. – Харків: Вид-во Віровець А.П. «Апостраф», 2012. – С. 216-244. 5. Якиманская И. С. Технология личностно–ориентированного обучения в современной школе / И. С. Якиманская. – М. : Сентябрь, 2000. – 176 с.

М. В. Постумент

КОМП'ЮТЕРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ НА ПРИРОДНИЧИХ ФАКУЛЬТЕТАХ ВНЗ

Одним з інноваційних методів навчання майбутніх педагогів є застосування навчальних комп'ютерних моделей. Нині гостро стоїть проблема відбору, систематизації, накопичення та передачі знань, формування вмінь і навичок, тому зростає роль інтелектуальних комп'ютерних систем у підготовці майбутніх педагогів [3]. Реформування системи освіти вимагає реалізації нових підходів до організації навчального процесу з природничих дисциплін в вищій школі та потребує використання найсучасніших педагогічних концепцій і вдосконалення відомих методик, модернізації їхнього змісту з метою формування високоінтелектуальної, духовно багатої, творчої, толерантної особистості. З-поміж розмаїття методів ефективного навчання біології чинне місце посідає метод моделювання біологічних явищ та об'єктів.

Ефективність навчально-виховного процесу з біології залежить насамперед від вибору педагогом форми проведення занять. В.Якупов називає формою навчання спеціальну конструкцію навчального процесу, характер якої зумовлюється змістом навчання, методами, прийомами, засобами діяльності викладачів і студентів, а як дидактична категорія означає зовнішній бік організації навчального процесу, пов'язаний з кількістю студентів, часом і місцем навчання, а також: із порядком його здійснення [6].

Питання комп'ютерного моделювання у навчально-виховному процесі ВНЗ розкриті в дослідженнях С. Архангельського, В. Міхєєва, А. Свиридова, Й. Турбовича. Однак проблема впровадження комп'ютерного моделювання в навчальний процес у вищій школі ще далека від свого вирішення. Викладач, прагнучи оптимізувати свою діяльність у повсякденній практиці, змушений шукати і впроваджувати педагогічні інновації для підтримки свого професіоналізму на належному рівні. Теоретичного прогнозування результатів педагогічних інновацій недостатньо, а тому їх впровадження у навчальний процес вимагає обережності як з гуманістичних, так і з матеріальних міркувань. Звідси випливає необхідність розробки такого інструментального засобу, який дозволив би здійснювати проведення та перевірку результатів педагогічного експерименту без втручання в реальний навчальний процес. Одночасно мало вивченим питанням залишається впровадження комп'ютерного моделювання у підготовку майбутніх педагогів.

Модель у буквальному значенні (від фр. modele, від лат. modulus – «міра, зразок») означає відтворення предмета в зменшеному або збільшеному вигляді, схему, зображення або опис якого-небудь явища або процесу в природі й суспільстві [5]. Моделювання є процесом дослідження об'єктів пізнання на їхніх моделях.

Метод комп'ютерного моделювання в сучасній науці використовують тоді, коли маніпулювання з оригіналом неефективне або взагалі неможливе. Прикладом є вивчення недосяжних у часі та просторі об'єктів і процесів (еволюційні процеси,

фізіологічні й екологічні явища і взаємодії). У вищій школі під час вивчення біології такі ситуації трапляються на кожному кроці, і моделювання допомагає їх розв'язувати.

Моделі в біології застосовуються для моделювання біологічних структур, функцій і процесів на різних рівнях організації живого: молекулярному, субклітинному, клітинному, органно-системному, організмовому і популяційно-біогеоценотичному. Можливе також моделювання різних біологічних феноменів, а також умов життєдіяльності окремих особин, популяцій та екосистем.

Важливим аспектом застосування комп'ютерного моделювання на природничих факультетах ВНЗ є необхідність проведення багаторазових однотипних математичних розрахунків, які набагато простіше виконати, використовуючи комп'ютерні моделі (наприклад, показник Шеннона, індекс Шенера, таксономічний ранг, тощо).

Для розробки комп'ютерних моделей використовуються такі підходи: 1) програмування комп'ютерної моделі мовами програмування (C++, DELPHI, LISP, PROLOG) та мовами моделювання (Smalltalk, Tcl і Tk, MIMOSE та ін.); 2) використання спеціалізованих стандартних комп'ютерних оболонок для побудови комп'ютерних моделей і проведення імітаційного моделювання (SWARM, CORMAS, SDML); 3) використання засобів імітаційного моделювання, включених до стандартних математичних комп'ютерних систем, наприклад, MATLAB, MATHEMATICA і т.д..

Висновки. Математичні та комп'ютерні моделі (математичний та логіко-математичний опис структури, зв'язків і закономірностей функціонування живих систем) будуються на основі даних експерименту, описують гіпотезу, теорію або відкриту закономірність того чи іншого біологічного феномена і вимагають подальшої дослідної перевірки. Широке використання моделювання з використанням комп'ютера робить процес навчання більш наочним, зрозумілим і таким, що запам'ятовується. Використання методу комп'ютерного моделювання дозволяє підвищити ефективність засвоєння навчального матеріалу студентами, проте використання даного методу вимагає високої педагогічної майстерності з боку викладача.

Список використаних джерел

1.Gilbert N., Troitzsch K. Simulation for the Social Scientist. – L., 1999. 2.Використання сучасних методів навчання у процесі викладання курсу біології [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://timso.koippo.kr.ua/hmura10/vykorystannya-suchasnyh-metodiv-navchannya-u-protsesi-vykladannya-kursu-biolohiji/. 3.Загальна методика навчання біології: [навч. посібник] / [І. В. Мороз, А. В. Степанюк, О. Д. Гончар та ін.]; [за ред. І. В. Мороза]. – К. : Либідь, 2006. – 592 с. 4.Підласий І. П. Як підготувати ефективний урок: Кн. для вчителя / Підласий І. П. –К. : Рад. школа, 1989. – 204 с. 5.Савустьяненко Т. Л. Інновації на уроках біології / Т. Л. Савустьяненко, А. В. Савустьяненко. – Х. : ВГ «Основа», 2007. – 190 с. 6.Фридман Л. М. Наглядность и моделирование в обучении / Лев Моисеевич Фридман. – М. : Знание. 1984. – 80 с.

В. В. Процька, І. О. Журавель, В. С. Кисличенко

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФАРМАКОГНОЗІЯ»

В рамках Болонського процесу, учасником якого є Україна, та відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 року система освітнього процесу у закладах вищої освіти (ЗВО) в нашій країні направлена на формування у здобувачів вищої освіти певного обсягу професійних компетентностей, які включають теоретичну підготовку, одержання необхідних практичних навичок та вміння їх застосовувати у подальшій професійній діяльності [3, 5].

Велике значення приділяється самостійній роботі здобувачів вищої освіти, а сам освітній процес передбачає створення необхідних умов для самостійної робо-

ти і самоконтролю [2]. Самостійна навчальна робота забезпечує індивідуальний підхід у навчанні, сприяє формуванню творчого потенціалу, самостійності, готовності в подальшому постійно удосконалювати свої вміння та підвищувати рівень фахових знань шляхом самоосвіти, що дає можливість якнайкраще реалізувати себе на професійному рівні [1, 2].

Важливим аспектом педагогічної діяльності є не лише допомога викладача здобувачу вищої освути в освоєнні навчального матеріалу, а й необхідність навчити його самостійно знаходити, аналізувати та опрацьовувати необхідну інформацію [2]. Основним завданням педагога в сучасних умовах є мотивація здобувачів вищої освіти до самостійної роботи, розкриття їх здібностей та сприяння розвитку ініціативної творчої особистості [1].

Фармакогнозія – це прикладна та вузькоспеціалізована навчальна дисципліна, особливістю якої є вивчення конкретних об'єктів рослинного, тваринного та мінерального походження. Методика викладання дисципліни «Фармакогнозія» на кафедрі хімії природних сполук Національного фармацевтичного університету передбачає аудиторну частину та самостійну роботу здобувачів вищої освіти. Основними формами аудиторної роботи є лекції, лабораторні та семінарські заняття. Лекційний матеріал відображає стислий теоретичний курс, необхідний для освоєння базових понять. Одним із основних завдань лекції є мотивація здобувачів вищої освіти до самостійного поглибленого вивчення програмного матеріалу. Семінарські заняття передбачають обговорення результатів самостійного опрацювання теоретичної частини навчального матеріалу та проблемних питань, які виникли в процесі підготовки. Метою їх проведення є системне повторення, поглиблення та закріплення теоретичних знань і заохочення здобувачів вищої освіти до науково-дослідницької діяльності. На лабораторних заняттях здобувачі мають змогу самостійно практично на конкретних об'єктах перевірити і підтвердити основні теоретичні положення навчального курсу. Мета цих занять полягає в закріпленні теоретичної бази, формуванні вміння застосовувати на практиці одержані знання та накопиченні практичних навиків науково-дослідницької роботи з використанням лабораторного обладнання. Програма дисципліни передбачає використання інтерактивних методів навчання, зокрема, спілкування між собою та викладачем. На кафедрі проводиться систематичний поточний та підсумковий контроль знань та навичок здобувачів вищої освіти, які мають форму тестового та письмового контролів результатів аудиторного та самостійного навчання. Такий підхід дозволяє якісно оцінити рівень підготовки здобувачів та стимулює їх до самовдосконалення, самовираження та самоосвіти [4].

Таким чином, необхідно зазначити, що якість одержаних компетентностей є одним з ключових критеріїв конкурентоспроможності та кваліфікаційного рівня здобувачів вищої освіти на ринку праці. Викладання фармакогнозії на усіх фармацевтичних факультетах ЗВО України динамічно розвивається та вдосконалюється у відповідності з вдосконаленням та оновленням методологічних підходів в освітньому процесі [3].

Список використаних джерел

1.Левитин Е. Я. Разработка программно-методического комплекса для оптимизации самостоятельной работы студентов по курсу «Общая и неорганическая химия» / Левитин Е. Я., Рой И. Д., Крыськив О. С. // Формування сучасної концепції викладання природничих дисциплін в медичних освітніх закладах: матеріали IX Міжрегіональної науково-методичної інтернет-конференції (м. Харків, 1-2 грудня 2016 р.,). – Х.: 2016. – С. 53-55. 2.Лисун С.Ф. Сучасні аспекти викладання фармацевтичних дисциплін / С.Ф. Лисун, С.Ф. Лисун // Матеріали Всеукраїнської науково-методичної інтернет-конференції, присвяченої дню заснування черкаськогомедичногоколеджу (м. Черкаси 15 жовтня 2014,). – Черкаси: 2014.. – С. 115-117. 3.Клименко О. Болонський процес в Україні: в пошуку національної моделі системи вищої освіти / О. Клименко // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2013. – № 3. – С. 58–63. 4.Методика підготовки та проведення лабораторних занять з фармакогнозії: навч.-метод. посіб.: у 2 т. / В.С. Кисличенко, С.М. Марчишин, З.І. Омельченко та ін.; за ред. В.С. Кисличенко, С.В. Огарь. – Тернопіль: ТДМУ, 2016. – Т. 1. – 392 с. 5.Черних В. П. Компетентнісний підхід у

створенні стандарту вищої освіти спеціальності «фармація» / В. П. Черних, А. А. Котвіцька, С. В. Огарь // Актуальні питання якості медичної освіти: матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Тернопіль, 12–13 травня 2016 року). – Тернопіль: 2016. – С. 87-88.

К. В. Скоробагатько

ГЕЙМІФІКАЦІЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Важливою складовою будь-якого навчального процесу є гра, яка підвищує мотивацію учасників, даючи можливість розкрити свої здібності через ігровий процес. Сьогодення вимагає абсолютно новий підхід викладання навчального матеріалу сучасним школярам, адже світові винаходи в області комп'ютерних технологій, віртуальної реальності, робототехніки накладаюсь досить потужний відбиток на свідомість учня, якому вже замало традиційного викладу матеріалу, тому освітяни наразі знаходяться в активному творчому пошуку.

Сучасність диктує нам нові тренди навчально-виховного процесу, одним з них вважається гейміфікація. Близько 3 мільярдів годин на тиждень населення планети витрачає на відео та комп'ютерні ігри, 97% дітей, віком від 10 до 17 років грають у відеоігри, середній вік геймера – 30 років [5]. І серед такої статистики сучасний вчитель насичує урок різноманітними методами та прийомами, щоб захопити увагу та підготувати учня до реалій багатогранності життя [11].

Гейміфікація – (ігрофікація, геймізація, англ. *gamification*) – використання ігрових практик та механізмів у неігровому контексті для залучення кінцевих користувачів до вирішення проблем, була вивчена і досліджена у декількох областях, серед яких: взаємодія з клієнтами, виконання фізичних вправ, повернення інвестицій, якість даних, пунктуальність та навчання. Більшість досліджень з ігрофікації показали позитивні тенденції після гейміфікації [8].

Отже, вищезазначена інформація стимулює для більш ретельного вивчення такого прийому саме на уроках української літератури.

Мета статті – проаналізувати застосування ігрових практик у мотивації учнів старшого шкільного віку (10-11 класи) та вироблення рекомендацій щодо їх реалізацій не лише у шкільні роки, а й у подальшому житті.

Гейміфікація дозволяє досить легко, без примусу вирішити такі *завдання, як:* 1) підвищити загальний рівень продуктивності роботи на уроках та в позаурочний час; 2) виявити лідерів; 3) визначити вектор розвитку кожного учня і команди в цілому, стимулювати їх розвиватися в цьому напрямку; 4) підвищити видимість результатів роботи кожного учня; 5) поліпшити якість комунікації в команді; 6) знизити кількість конфліктів; 7) об'єднати учасників навчального процесу загальною ідеєю, залучити до командної роботи;

Відштовхуємося від поняття «геймер» – гравець, учасник, який має певне завдання або місію (яскраво виражена мотивація), обмеженість у часі на виконання (важливий елемент у проведенні уроку), свою стратегію (розкриває індивідуальний підхід). Наприклад, деякі елементи гейміфікації на уроці української літератури «Я (Романтика) М. Хвильового». Учасники створюють командні пункти Добра та Зла, готуючи своїх персонажів до двобою, який буде відбуватися літературними поняттями, прикладами з творів, аргументуючи стратегію точки зору учасників. *Мета* такої роботи – наочно показати боротьбу «вічних сил» у новелі, спроектувавши на сучасне бачення таких проблем та можливості їх вирішення.

Сучасні педагогічні технології спрямовані на головну фігуру освіти і навчання – учня. Для вибору технології потрібно перебудувати традиційно склався стереотип діяльності педагога: зрозуміти учня, прийняти учня, визнати учня як суб'єкта процесу навчання та підібрати технології освітніх знань, враховуючи підбір класу і вік, тему і наявність дидактичної забезпеченості навчання, не забуваючи про результат, який ви бажаєте отримати [Л. Сергеєва «Гейміфікація: ігрові механіки у

мотивації персоналу»]. Тому так актуальні сьогодні сучасні освітні технології, які спрямовані на організацію діяльності учасників навчального процесу, на розвиток через цю діяльність їх умінь, якостей, компетенції.

Список використаних джерел

1. Андреев А.Г. Лояльный потребитель – основа долгосрочного конкурентного преимущества компании / А.Г. Андреев // Маркетинг и маркетинговые исследования. – 2003. – № 2. – С. 16. 2. Бояршинов А.А. Потребность бизнеса в повышении лояльности клиентов / А.А. Бояршинов. – [Електронный ресурс]. – Режим доступа: http//marketing.spb.ru. 3.Бутчер А.С.Программы лояльности и клубы постоянных клиентов / А.С. Бутчер – М. : Издательский дом «Вильямс», 2004. – 81 с. 4. Мацьків М.Я. Ефективність гейміфікації на уроках іноземної мови//Молодь і ринок. Щорічний науково-педагогічний журнал. Дрогобич, 2014. - №6(113). – С.96-99. 5. Олексюк Н.В. Використання електронних соціальних мереж у соціально- педагогічній роботі зі школярами [Електронний ресурс] / Н.В. Олексюк, Л.В. Лебеденко // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2015. – №4 (48). – Режим доступу до журналу : http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1273/946#.VgkJWsvtmko. 6. Орлова О.В., Титова В.Н. Геймификация как способ организации обучения // Вестник ТГПУ (TSPU Bulletin). – 2015. – №9 (162). – С. 60–64. 7. Соціальна робота в Україні: навч. посіб. / І.Д. Звєрєва, О.В. Безпалько, С.Я. Харченко та ін.; За заг. ред. І.Д. Звєрєвої, Г.М. Лактіонової. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 254 с. 8. Ткаченко О. Гейміфікація освіти: формальний і неформальний простір / О. Ткаченко // Актуальні питання гуманітарних наук. - 2015. - Вип. 11. - С. 303-309. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2015_11_45. 9. Шатилова Е. Инструменты геймификации в управлении персоналом / Е. Шатилова [Электронный ресурс] // Деловой мир – деловая социальная сеть. URL: http://delovoymir.biz/2012/05/02/instrumenty-geymifikacii-v-upravlenii-personalom.html. 10. Яцишин А. В. Використання електронних соціальних мереж для роботи з дітьми та молоддю з особливими освітніми потребами / А. В. Яцишин, В. В. Коваленко // Освіта та виховання обдарованої особистості. – 2015. – № 8 (39). – С. 32–38. 11. Яцишин А.В. Застосування віртуальних соціальних мереж для потреб загальної середньої освіти / А.В. Яцишин // Інформаційні технології в освіті. – 2014.– №19. – С. 119-126.

О. М. Сагач

СИСТЕМА НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ВЧИТЕЛЯ У ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА

Сьогодні, у сучасному світовому просторі, в умовах глобалізації, інтеграції, науково-технічного прогресу, розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, що загалом призводять до швидких темпів оновлення знань, світова спільнота, а отже і Україна, йдуть шляхом перетворень освітнього простору та визнання нових пріоритетів, зокрема щодо неперервної освіти. Важливими стають: постійне навчання фахівців, набуття додаткових знань, постійний професійний розвиток, можливість підвищення кваліфікації. У травні 2009 р. Радою ЄС було затверджено Стратегію Європейської співпраці в області освіти та навчання, де серед основних стратегічних цілей визначалась освіта впродовж життя, тобто неперервна [6]. У розвинених країнах світового співтовариства, у першу чергу європейських, постійний професійний розвиток вважається необхідним. Слід зауважити, що існують різні форми перепідготовки і підвищення кваліфікації. О.Вознюк зазначає, що у провідних країнах світу неперервний професійний розвиток вчителів є багаторівневим. Так, на рівні державних інституцій він здійснюється у Великій Британії, Канаді та США, а саме: на рівні центрів вчителів (Канада), ресурсних центрів (США, Канада), центрів професійного розвитку (США, Велика Британія), міністерств та департаментів освіти. На рівні місцевих органів управління освітою – у Канаді, США, Англії, Уельсі, Північній Ірландії, а саме: шкільних рад (Канада, США), місцевих органів управління освітою (Англія, Уельс), Рад з освіти та бібліотечної справи (Північна Ірландія), локальних інститутів освіти. Загалом, на рівні груп педагогів (педагогічні спілки, асоціації вчителів, шкільні колективи), на університетському рівні (університети, педагогічні коледжі, приватних інституцій і культурно-просвітницьких установ (театри, музеї, галереї, фундації) та на рівні загальноосвітніх шкіл [1]. За даними

Європейської інформаційної мережі Eurydice професійний розвиток учителів у більшості країн відбувається на базі центрів, педагогічних закладів, ВНЗ, закладів для освіти дорослих і професійних об'єднань учителів.

Як зазначає Н.Мукан, система неперервної педагогічної освіти у Канаді складається з різних інституцій, таких як: університети які пропонують програми сертифікації вчителів, а також програми освітніх рівнів бакалавр, магістр, доктор; провінційні, територіальні міністерства/департаменти освіти які керують розвитком національної політики в освітній галузі і оновлюють навчальні програми; офіційні працедавці вчителів – шкільні ради які реалізують програми проведення днів професійного розвитку (обов'язкового і добровільного); регіональні центри викладання які визначають переваги і недоліки професії педагога, аналізують її сучасний стан; спілки вчителів, приватні постачальники послуг професійного розвитку, діяльність яких направлена на управління навчальним середовищем, технології освіти і стратегії, тобто на підвищення кваліфікації на базі шкіл; волонтерські предметні асоціації вчителів які пропонують педагогічні майстерні, семінари, інформаційні бюлетені, web-сайти; дистанційна освіта в Квебеку [5, с.149–165].

Як зазначає Е.Кузнецова, сьогодні у Великій Британії, з огляду на розвиток ідей неперервності освіти, у тому числі і педагогічної, використовують термін «неперервний професійний розвиток» (Continuing Professional Development), який наголошує на тривалості процесу педагогічної підготовки, наступності, послідовності та системності у її забезпеченні [4, с.65–70]. В Англії та Уельсі за професійний розвиток вчителів відповідають школи, місцеві органи управління освітою та департаменти освіти. У Шотландії – школи, місцеві органи управління освітою, Шотландський офіс департаменту освіти. За місцем проведення професійний розвиток вчителів організовується на базі: інститутів педагогіки вищих навчальних закладів, незалежних консультаційних груп, Департаментів освіти і науки, Учительських центрів, місцевих органів освіти, шкіл.

Метою неперервної педагогічної освіти вчителів шкіл в США є: задоволення потреб освітньої галузі у висококваліфікованих педагогах; створення умов для постійного професійного розвитку вчителів; забезпечення неперервного розвитку потенціалу кожного фахівця; запровадження гнучкої системи освіти і самоосвіти. Як зауважує Т.Кошманова, основоположна ідея неперервної педагогічної освіти у США базується на системному підході до розгляду структури педагогічної діяльності і реалізується через багаторівневу підготовку майбутнього вчителя [3]. Відповідальність за неперервний професійний розвиток педагогічних працівників у США покладається на департаменти освіти штату, шкільні ради і асоціації (федерації) вчителів. Для вдосконалення своїх знань і набуття нових, вдосконалення вмінь та навичок американські педагоги беруть участь у різноманітних формах професійного розвитку таких як: симпозіуми, семінари, університетські курси. Передбачається підвищення кваліфікації, перепідготовка, спеціалізація, стажування, навчання з метою здобуття освітньо-кваліфікаційних рівнів магістр, доктор освіти, інші [5, с.165–184].

Система неперервної освіти у Польщі забезпечує потреби вчителів у якісному набутті нових або підвищенні вже отриманих компетентностей, кваліфікацій, професійного рівня, розвитку творчого потенціалу. Неперервний професійний розвиток вчителів тут організовується за такими напрямками як самоосвіта, внутрішньошкільна підготовка та підготовка, що здійснюється поза межами школи і полягає у вдосконалені університетської освіти освітян. Неперервний професійний розвиток вчителів організовується на базі вищих шкіл, центрів неперервного навчання, центрів практичного навчання та центрів перепідготовки і професійного вдосконалення [2, с.187–190].

Список використаних джерел

1.Вознюк О.В.Професійний розвиток педагога у Польщі та провідних країнах світу [Електронний ресурс] / О. В. Вознюк // Українська полоністика. – 2012. – Вип. 9. – С. 138–146. – Режим

доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Up_2012_9_21 2.Клясен Н. Післядипломна педагогічна освіта: зарубіжний досвід та сучасна практика / Н. Клясен // Нова педагогічна думка. – 2014. – № 2. – 250 с. 3.Кошматова Т. Соціальна взаємодія як шлях до неперервної педагогічної освіти / Т. Кошматова // Вісник Львівського ун-ту: Серія педагогічна. – 2007. – Вип. 19. – Ч І. – С. 36 – 43. 4.Кузнецова О. Ю. Неперервна педагогічна освіта: британський досвід / О. Ю. Кузнецова // Наукові записки кафедри педагогіки. – 2011. – Вип. 26. – 230 с. 5.Мукан Н. В. Неперервна педагогічна освіта вчителів загальноосвітніх шкіл. Професійне становлення та розвиток (на матеріалах Великої Британії, Канади, США): монографія / Н. В. Мукан – Л.: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2010. – 284 с. 6.Сергеева С.О. Образование взрослых в образовательной политике Европейского Союза [Електронний ресурс] / О.С.Сергеева // Вектор науки ТГУ. – Тольятти, 2013. – № 1. – С. 242–245. – Режим доступу: http://lenavashchuk.ucoz.ru/ ld/0/44 Vektor nauki TG.pdf.

Т. А. Селуянова, Т. П. Білоусова, Г. Я. Тулученко

ЗАСТОСУВАННЯ ЕВРИСТИЧНИХ ПРИЙОМІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ТЕОРІЇ ЙМОВІРНОСТЕЙ

Виникнення та дослідження парадоксів супроводжує всю історію розвитку теорії ймовірностей як науки. Використання задач із парадоксами, залучення історичних фактів про пояснення парадоксів, про помилки, яких припускалися відомі вчені минулого, при розв'язанні таких задач неодмінно підвищується зацікавленість студентів у вивченні теорії ймовірностей як навчальної дисципліни. Але в умовах тотального скорочення годин на вивчення дисциплін математичного циклу підбір задач із парадоксами, що відповідають темам навчальної програми, стає нетривіальним завданням.

Задача на формулу ймовірності появи події хоча б один раз в серії випробувань. Яка ймовірність того, що монета підкинута двічі, хоча б один раз випаде «гербом»?

Збереглися документальні відомості про те, що відомий французький математик д'Аламбер правильною відповіддю до цієї задачі вважав 2/3. Відскановану копію сторінки із статті д'Аламбера в Енциклопедії 1754 року видання можна знайти, наприклад, за посиланням [2]. Демонстрація історичних документів, які містять роботи великих вчених, як правило, справляють велике враження на сучасних студентів. Для залучення такого педагогічного прийому у свою професійну діяльність викладачі можуть користуватися можливостями проекту Gallica, який реалізує Національна бібліотека Франції.

Історичну задачу варто доповнювати іншою задачею із схожим змістом, при розв'язанні якої студенти часто приходять до неправильної відповіді 1/2.

Задача на застосування формули Бернуллі. Яка ймовірність того, що монета випаде «гербом» 2 рази при 4 підкиданнях?

В основі неправильних розв'язків цих задач лежить відомий недолік класичного означення ймовірності, який полягає у тому, що формування та дослідження повної системи рівноможливих подій і виділення з них тих, що сприяють досліджуваній події, часто важко виконати.

Задача на застосування інтегральної теореми Муавра-Лапласа. У школі навчається 500 учнів. Шкільна їдальня розрахована на 55 місць. Ймовірність того, що учень відвідає їдальню під час великої перерви складає 0,1. Знайти ймовірність того, що

1) усім бажаючим вистачить місць;

2) усім бажаючим місць не вистачить.

Розв'язання цієї задачі за наслідком із інтегральної теореми Муавра-Лапласа приводить до таких відповідей:

1) $P_{500}(0 \le k \le 55) \approx 0{,}7734$; 2) $P_{500}(56 \le X \le 500) \approx 0{,}1867$.

У результаті маємо повчальний парадокс, коли сума двох протилежних подій:

«місця вистачить всім» і «місця не вистачить всім» приблизно дорівнює 0,96, а не 1. При аналізі цього парадоксу слід звернути увагу студентів на те, що функція Лапласа є неперервною, а застосовуємо її до дискретних значень і ймовірність $P_{500}(55 < k < 56)$ в наших розрахунках відсутня. Нажаль, негативна практика скорочення курсів математичних дисциплін не дозволяє у повній мірі залучати всі можливі прийоми активізації навчальної діяльності студентів.

Список використаних джерел

1.Секей Г. Парадоксы в теории вероятностей и математической статистике / Г. Секей. – М: изд-во Института компьютерных наук, 2003. – 272 с. ***2.****Quel Modèle Choisir? [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://vivienfrederic.free.fr/norvege/d_alembert_bis.pdf.*

О. В. Бурлука

САМООСВІТА ОСОБИСТОСТІ У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ

В сучасному суспільстві вся система стосунків трансформувалася завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям, що спричинили багаторазову зміну у виробничій сфері впродовж життя одного покоління. Сьогодні важливо не просто підготувати себе до певної професії або виду діяльності, а постійно спостерігати за змінами в професійній галузі, передбачати вірогідні модифікації, а також адаптуватися до нововведень. Тому, здатність особистості до самоосвіти стала обов'язковою необхідністю щодо компетентності і конкурентоспроможності фахівця в професійній діяльності, а також для повноцінного розвитку його духовної культури. Постійне оновлення інформації вимагає від людини уміння самостійно засвоювати нові знання і навички, що істотно змінює цінність самоосвітньої діяльності особистості, її призначення, функції, зміст і засоби. Актуальність самоосвіти особистості обумовлена не тільки її функціональними і сутнісними характеристиками, скільки новим соціальним призначенням, сформованим під впливом економічних, політичних та соціальних чинників громадського розвитку.

Самоосвітня діяльність стає універсальною характеристикою фахівця, що дозволяє виконати соціальні очікування суспільства і вийти на високий рівень компетентності. Тому сучасна професійна освіта має бути орієнтована на особистість, що готова до самоосвіти і включати основні елементи історичного, культурного, морального, трудового, соціального досвіду. Професійні інтереси є одними з детермінант самоосвітньої активності особистості, а систематична, цілеспрямована діяльність щодо одержання професійних знань, умінь і навичок є необхідною передумовою для вдосконалення фахівця. Однак це не тільки підготовка людини до діяльності в певній галузі праці або до конкретної роботи, але й умова підйому її загальної культури. Із психологічної точки зору, зауважує А.Н.Леонтьєв: «Профессиональное образование – это производство, прежде всего человека как человека, а не как роботоподобного существа, автоматически выполняющего набор профессиональных функций. К любому такому набору нужно еще прибавить от себя: какая-то частица вашего индивидуального отношения к делу, вашего личного представления о том, как его лучше выполнить» [2, с.363]. Тому, від сучасного фахівця потрібні не тільки глибокі знання, але й висока активність, захопленість своєю справою, безперервне самовдосконалення. Професійний інтерес стає сполучною ланкою між ідеалом людини і її практичною діяльністю. Професійний інтерес – це направленість особистості взагалі на професію, а не на функціональний зміст діяльності, це не просто пасивно-споглядальне, емоційне відношення, а активне прагнення особистості до вдосконалення, самоствердження в певному виді праці. Професійний інтерес виступає як специфічний спосіб вираження особистістю цілої системи її соціально-психологічних особливостей: здібностей, схильностей, професійних за-

датків, емоційних властивостей, моральних і властиво соціальних якостей.

Істотне значення щодо актуалізації самоосвіти в реалізації професійного інтересу грає соціальний статус. Одним із перших звернув увагу на це М. Вебер. «Термином «социальный статус», – зазначив він, – мы будем обозначать реальные притязания на позитивные или негативные привилегии в отношении социального престижа, если он основывается на одном или большем количестве следующих критериев: образ жизни; формальное образование, заключающееся в практическом или теоретическом обучении и усвоении соответствующего образа жизни; престиж рождения или профессии» [1, с.155]. З цього визначення зрозуміло, що вплив професійного інтересу й самоосвітньої активності на формування соціальних страт і прошарків можливо тільки в їхньому зв'язку й взаємозалежності, оскільки професійний інтерес визначає і зміст самоосвітньої діяльності, і спосіб життя людей. Таким чином, самоосвіта полягає не тільки в практичному й теоретичному навчанні, але й у засвоєнні способу життя. Розвиваючи цю ідею, П. Сорокін, охарактеризував значення професії для людини: «Она механически, помимо воли и желания индивида, переделывает его, творит по своему образу и подобию, определяет его интересы, убеждения, вкусы, стремления и желания, словом – всю его природу» [3, с. 183].

Самоосвітню активність особистості сьогодні забезпечує не лише мотиваційно-смислова направленість, базова орієнтованість в предметі, методологічна культура, але і її комунікаційний досвід, досвід орієнтації в комунікативно-інформаційному середовищі і практичного використання комп'ютера в самоосвітній діяльності. За допомогою мережевих технологій самоосвіта впроваджується в життя багатьох людей. Багатоцільове використання мультимедіа (екранних підручників, керівництв і інших програмних продуктів) із застосуванням комп'ютерного самоконтролю, формує у особистості власний стиль, підхід, свою систему пізнавальної і практично-професійної самоосвітньої діяльності. Це дозволяє отримати доступ до великої кількості інформації, полегшує її пошук, надає різні програми і редактори для обробки інформації. Такі уміння розширюють можливості самоосвітньої діяльності. Тому важливо забезпечити формування готовності особистості до застосування «екранної» технології самоосвіти в умовах сучасного інформаційного середовища.

Самоосвітня діяльність стає усе більш інноваційною за своєю сутністю, що є соціальним замовленням суспільства щодо людини і чинником її особистісно-професійного росту. Тому стало очевидним, що науковий і соціальний прогрес нашого суспільства залежать і від міри підготовленості фахівця до самоосвіти. У сучасній культурній ситуації, що склалася в Україні, самоосвіта може зумовити соціокультурну незалежність і самостійність особистості. Вона є умовою збереження і вдосконалення загальнокультурної і професійної компетентності фахівця, розглядається як засіб соціального сходження особистості, життєво необхідний елемент професійної праці і усієї життєдіяльності людини, тому формування здатності особистості до самоосвіти є першочерговим завданням системи освіти сучасної України.

Список використаних джерел

1. Вебер М. Основные стратификации / М. Вебер //Социол. исследования, 1994. – № 5. – С. 147 – 156. 2. Леонтьев А.Н. Начало личности – поступок / А.Н. Леонтьев //Избр. психол. произведения. В 2 т. Т. 1. – М.: Педагогика, 1983. – 383 с. 3. Сорокин П.А. Главные тенденции нашего времени /П.А. Сорокин. – М., 1997. – 348 с.

Г. І. Слободяник, Д. О. Овсянников, О. В. Нікітюк, О. М. Шаповал

СИСТЕМА РОЗВИВАЮЧОГО НАВЧАННЯ З НАПРЯМКОМ НА РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ. МЕТОД МОЗКОВОГО ШТУРМУ

Використання методу мозкового штурму сприяє подоланню психологічної інерції, продукуванню максимальної кількості нових ідей у мінімальний термін. Обґрунтував його американський підприємець А. Осборн. Мозковий штурм є колективним пошуком нетрадиційних шляхів розв'язання проблем. Його психологічну основу становить теорія 3. Фрейда про те, що у звичайних ситуаціях мислення людини визначається здебільшого свідомістю, в якій панують контроль і порядок, а для подоланая психологічної інерції потрібно створити умови для прориву із підсвідомості «неспокійних і грізних сил та інстинктів». Цей метод враховує психологію не лише окремої людини, а й «натовпу», що дає змогу залучати з глибини підвалини мозку підказку до розв'язання задачі. Під час мозкового штурму забороняється будь-яка критика (словесна, жестикуляційна, мімічна), підтримується будь-яка ідея, навіть жартівлива або безглузда. Усі висловлені ідеї записують для розгляду групою експертів. Після «затвердження» рішення «генератори ідей» поділяються на «противників» і «прибічників» з метою виявлення слабких місць і їх виправлення [1].

Цей метод використовують у роботі зі старшими дошкільниками та молодшими школярами, а також із педагогами під час семінарів-практикумів [4].

З дітьми мозковий штурм може виникнути як незаплановане під час розв'язання пізнавального завдання гри-заняття тощо. Особливість його полягає в тому, що діти в процесі обговорення самі коригують, аналізують висловлені ідеї.

Мозковий штурм є ефективним за дотримання таких правил: 1) працювати доцільно з невеликою підгрупою (від двох до семи дітей); 2) можна висловлювати будь-яку думку; 3) заохочувати вільне асоціювання: чим незвичною видається ідея, тим вона цікавіша; 4) ідей має бути якомога більше; 5) усе висловлене можна комбінувати будь-як; 6) завершити дискусію необхідно її підсумком, тобто визначенням найцікавішої ідеї.

На початковому етапі вивчення будь-якої значущої теми доцільно застосувати таку схему мозкового штурму: 1. Формулювання мети. 2. Визначення проблеми. 3. Встановлення обмежень. 4. Висвітлення шляхів традиційного розв'язання зазначеного завдання. 5. Виокремлення елементів, які треба вдосконалити. 6. Пропозиція ідей та їхній аналіз. 7. Добір рішень із художньої літератури. 8. Індивідуальний захист дітьми свого рішення. 9. Добір оригінальних рішень, які можна реалізувати. 10. Перевірка ідей на практиці.

Схема організації мозкового штурму на завершальному етапі вивчення теми передбачає: 1. Схематичний аналіз об'єкта. 2. Формулювання мети та проблеми заняття. 3. Встановлення обмежень. 4. Пропонування та аналіз ідей. 5. Підбір рішень із літератури. 6. Добір оригінальних рішень. 7. Практичне застосування нових ідей.

Мозковий штурм доцільний і при переході від механічного запам'ятовування до смислового. Найефективніший він під час практичних занять і групових консультацій на етапі пізнання об'єкта, що вивчається, або на етапі формування нових понять про об'єкт вивчення.

Метод проектів (В. Гузєєв) гармонічно поєднує академічні та прагматичні знання, стимулює самостійну пізнавальну діяльність і здійснюється за схемою: усе, що я пізнаю, я знаю, для чого мені потрібно і де я можу ці знання застосувати. Навчальні проекти можуть бути дослідницькими, творчими, ігровими, інформаційними; форми роботи: індивідуальними або груповими [1].

Проектне навчання будується за алгоритмом: 1. Підготовка (визначення теми

та мети проекту). 2. Планування (визначення джерел інформації, послідовності виконання проекту). 3. Збір і аналіз інформації. 4. Презентація навчального проекту. 5. Підведення підсумків, оцінювання результатів діяльності.

Розроблення проектів, парна та групова робота, вирішення проблемних питань і ситуацій, прес-конференцій.

Проект – це робота, що самостійно планується та реалізується , учнями. Робота над проектом – практика особистісно орієнтованого навчання в процесі конкретної праці учня на основі його вільного вибору з урахуванням його інтересів.

При виконанні проекту органічно поєднуємо з інтелектуально-емоційною діяльністю у формі гри, інтерв'ю, подорожі. Це передбачає, що мета кожного уроку визначається з позиції надбання учнем знань і вмінь, але з погляду прогресивних змін у структурі його особистості. Опановуючи культуру проектування, учень привчається творчо мислити, самостійно планувати свої дії, естетично реалізувати засвоєні засоби та способи роботи, а також удосконалює свої навички та культуру особистого спілку-, вання і співробітництва.

У проектній методиці чітко виражена тенденція до інтеграції у викладанні багатьох дисциплін. Зміст кожного проекту співвідноситься з рівнем розвитку учня, його інформованістю з проблеми. Учитель повинен порадити учню, які інформаційні джерела можна використати.

Результати виконання проектів мають бути відчутними: якщо це теоретична проблема, то конкретне її рішення; якщо практично-конкретний результат, то готовий до впровадження. Проектна технологія передбачає .використання педагогом сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів, засобів.

Отже, суть проектної технології - стимулювати інтерес учнів до певних проблем, які передбачають оволодіння певною базою знань, і через проектну діяльність, яка передбачає розв'язання однієї або цілої низки проблем, показати практичне застосування надбаних знань. Від теорії до практики, гармонійно поєднуючи академічні знання з прагматичними, дотри-муючирь балансу на кожному етапі навчання [3].

Існують такі типи проектів:

1.Дослідницькі проекти потребують добре обміркованої структури, визначеної мети, актуальності предмета дослідження для всіх учасників, соціальної значущості, продуманості методів, зокрема експериментальних методів обробки результатів. Вони повністю підпорядковані логіці дослідження і мають відповідну структуру: визначення теми дослідження, аргументація її актуальності, визначення предмета й об'єкта, завдань і методів, визначення методології дослідження, висунення гіпотез розв'язання проблеми та визначення шляхів їх розв'язання.

2. Ігрові проекти: учасники беруть собі певні ролі, обумовлені характером і змістом проекту. Це можуть бути як літературні персонажі, так і реально існуючі особистості. Учасники імітують їхні соціальні та ділові стосунки, які ускладнюють вигаданими ситуаціями. Ступінь творчості учнів дуже високий, але домінуючим видом діяльності все-таки є гра.

3. Інформаційні проекти спрямовані на збирання інформації про який-небудь об'єкт, явище, на ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз та узагальнення фактів. Такі проекти потребують добре продуманої структури, можливості систематичної корекції під час роботи над проектом. Структуру такого проекту можна позначити таким чином: мета проекту; його актуальність; методи отримання (літературні джерела, засоби масової інформації, бази даних, зокрема й електронні, інтерв'ю, анкетування тощо) та обробки інформації (її аналіз, узагальнення, зіставлення з відомими фактами, аргументовані висновки); презентація (публікація, зокрема в електронній мережі, обговорення на телеконференції). Такі проекти можуть бути органічною частиною дослідницьких проектів, їхнім модулем.

4. Проектно-орієнтовані проекти: результат діяльності учасників чітко визначено із самого початку, він орієнтований на соціальні інтереси учасників (документ, програма, рекомендації, проект закону, словник, проект шкільного саду). Проект потребує складання сценарію всієї діяльності його учасників з визначенням функцій кожного з них. Особливо важливими є хороша організація координаційної роботи у вигляді поетапних обговорень і презентація одержаних результатів і можливих засобів їх упровадження в практику.

5. Творчі проекти не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона розвивається, підпорядковуючись остаточному результату, прийнятій групою логіці спільної діяльності, інтересам учасників проекту. Вони заздалегідь домовляються про заплановані результати та форму «нього подання – рукописний журнал, колективний колаж, відеофільм, вечір, свято тощо. І тоді потрібні сценарій фільму, програма свята, макет журналу, альбому, газети [2].

Проектна методика використовує всі кращі ідеї традиційної та сучасної методи викладання, різноманітність (тем, типів текстів, навчальної діяльності, типів вправ), проблемність, навчання із задоволенням (л-фактор – надання можливості учням говорити про те, що вони думають, виявляти свою творчість в оформленні та презентації проекту). Навчальне проектування орієнтоване перш за все на самостійну діяльність учнів: індивідуальну, групову або колективну, яку учні виконують упродовж певного часу.

Список використаних джерел

1. Гин С.И. Мир фантазии. Учебно-методическое пособие для учителей начальних клас сов / С.И. Гин. – Минск: ИВЦ Минфина. 2007. – 176 с. 2. Гин С.И. Мир логики: Метод. Пособие для учителя начальной школі // Библиотека учителя начальной школі. – М.: Вита-Пресс, 2003, - 140 с. 3. Слободяник Г.І., Косяк М.С., Шаповал О.М. Моніторінг та його складові для навчального закладу на прикладі РУО Оболонського району міста Києва // Мат. ІІ Всеукр. наук. конф. «Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах», част. ІІ. Дніпро. – 2017. – С.121-123. 4. Слободяник Г.І., Яценко В.М., Базілевич А.М., Зарубіна Т.В., Грицай А.І., Слободяник І.О. Короткий нарис роботи педагогів та гуртків Дитячого оздоровчо-екологічного центру Оболонського району міста Києва у 2010-2014 роках.

В. В. Грушка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕРЕЖ ОСВІТНІХ УСТАНОВ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Нині існує ряд проблем щодо організації навчальних закладів, особливо в сільській місцевості. Районними відділами освіти в регіонах України у сільській місцевості виділено ряд проблем: 1) слабкий розвиток транспортних шляхів, що створює проблеми доступності до навчальних закладів; 2) здійснення якісного підвозу учнів, забезпечення ремонту і техогляду шкільних автобусів; 3) мала частка учнів, це є причиною депопуляції населення, малого заселення сіл та міграційний рух населення з сіл в міста; 4) недостатнє фінансування дошкільних навчальних закладів, загальноосвітніх навчальних закладів та позашкільних закладів.

На формування мереж впливають соціально-культурні традиції, історичні та природно-кліматичні особливості, інституційна структура влади та управління. Тим паче, просторова організація таких мереж являє собою комбінацію декількох основних моделей. В науковій літературі можна зустріти виокремлення ядерної, вузлової, мережевої і ступінчастої моделей просторової організації закладів освіти. Ядерна і вузлова моделі описують еволюційний розвиток мереж обслуговування в просторовій організації поселень і їх взаємозв'язків, тоді як мережеву і ступінчасту моделі слід віднести до класу нормативних моделей. Ступінчаста модель склалася і активно розвивалася в радянському містобудуванні в рамках доктрини мікрорайонної організації забудови. Основні її параметри нормувалися будівель-

ними нормами і правилами.

Якщо правильно розрахувати параметри відношення витрат надання послуги до витрат доступу, то ядерна модель відрізняється стійкістю і соціально-економічною ефективністю. Центральна установа, розташована в ядрі має багатофункціональну спрямованість і пов'язана комплементарними зв'язками з периферійними установами, що забезпечує їм доступ до колективного ресурсу. Якщо витрати доступу перевищують цінність послуги, то периферійні установи економічно неефективні при інших рівних соціальних умовах. Розвитком ядерної моделі можна вважати вузлову модель, в якій поряд з головним центром з'являються проміжні центри, між якими організовано мережеву взаємодію. При впорядкованій організації горизонтальних зв'язків вузлова модель дозволяє оптимізувати соціальне обслуговування. Фактично основні моделі, які використовуються регіонами при реструктуризації сільських шкіл, такі як базова школа з мережею філій, ресурсні центри - це і є модифікацією вузлової моделі просторової організації мережі.

Мережева модель найбільш придатна в ситуаціях забезпечення регулярних послуг стандартизованої якості, наприклад навчання в початковій школі або забезпечення доступності послуг екстреної допомоги, готовність якої не повинна залежати від регулярності викликів споживачів, а повинна гарантувати певні параметри доступності (за часом і вартості) послуг в заданому радіусі. Залежність параметрів обслуговування від частоти попиту реалізується в ступінчастій моделі. В її основі лежить принцип рівномірного розміщення установ низового типологічного рівня. У міру «руху» по ступенях наростає спеціалізація і унікальність установ і відповідно збільшується радіус обслуговування. Ця модель, широко використовується в умовах демографічного зростання на стадії індустріалізації, сьогодні стає малопридатною через катастрофічні масштаби низької густоти населення.

Функціонування інтегрованих установ забезпечує високий ступінь автономії самих освітніх установ, наділених правами юридичної особи і господарюючого суб'єкта, і самостійності органів місцевого самоврядування [1].

Нині для України характерна мережева модель, але вона не скрізь функціонує . В сільській місцевості ця модель малоефективна через низьку густоту населення, що спричиняє значне недоукомплектування шкіл.

Згідно чинного Закону України «Про освіту» в регіонах України виділено освітні округи, які визначаються як сукупність закладів освіти (їхніх філій), у тому числі закладів позашкільної освіти, закладів культури, фізичної культури і спорту, що забезпечують доступність освіти для осіб, які проживають на відповідній території. В межах освітніх округів функціонують опорні заклади освіти.

Для вирішення проблеми доступності до опорних закладів освіти в Україні затверджено програму «Шкільний автобус». Передбачено забезпечення у сільській місцевості регулярного безоплатного підвезення до місць навчання і додому учнів та педагогічних працівників [1].

В Україні за межею пішохідної доступності перебувають і потребують підвезення 12 % загальної кількості учнів, які проживають на селі.

З року в рік унаслідок фізичного зносу матеріальної бази автотранспортних підприємств, що обслуговували сільські населені пункти, а також реформування сільськогосподарських підприємств розв'язання цієї проблеми ускладнюється.

Виконання Програми дає змогу створити умови для забезпечення у сільській місцевості регулярного безоплатного перевезення до місць навчання і додому учнів та педагогічних працівників.

Організацію перевезення учнів і педагогічних працівників здійснюється шляхом: 1) створення державних і комунальних спеціалізованих автотранспортних підприємств; 2) укладення договорів з автотранспортними підприємствами, установами, організаціями усіх форм власності та перевізниками - фізичними особами на здійснення організованого підвезення або підвезення рейсовими автобусами.

З метою раціонального використання автобусів керівництво навчальних закладів повинно забезпечити коригування розкладу уроків та режиму навчально-виховного процесу.

Забезпечення спеціалізованих автотранспортних підприємств автобусами проводиться за рахунок коштів державного і місцевого бюджетів.

Виготовлення і закупівля автобусів для організації перевезення учнів та педагогічних працівників у сільській місцевості здійснюється на тендерній основі в установленому порядку.

Існують спеціальні шкільні автобуси, які забезпечують регулярне перевезення учнів та дітей з обмеженими фізичними можливостями на інвалідних візках.

Фінансування Програми здійснюється як за рахунок коштів державного бюджету, так і за рахунок коштів місцевих бюджетів та з інших джерел, не заборонених законодавством [1].

Таким чином можна стверджувати, що проблеми в просторовій організації мереж освітніх закладів поступово, завдяки реформуванню освітньої системи, вирішуються.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» : станом на 5.09.2017 р.: офіц. вид. / Верховна Рада України. – Київ : Парлам. вид-во, 2017. – 101 с. – (Закони України).

І. А. Горобець

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ШКОЛЯРІВ В СИСТЕМІ ОСВІТИ (90-рр. XX СТ.)

Стан здоров'я школярів є сьогодні національною проблемою. Основними причинами стійкої тенденції погіршення здоров'я учнів визнані значні перевантаження під час навчально-виховного процесу, недостатня рухова активність, недотримання режиму навчання та відпочинку, низький рівень сформованості особистих установ на збереження і зміцнення власного здоров'я.

Пріоритетним завданням сучасної системи освіти є виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищої соціальної цінності, формування в школярів високого рівня культури здоров'я.

У 90-роках XX століття відбувались значні зміни в освітній діяльності щодо зміцнення здоров'я учнів, формування рухових умінь і гігієнічних навичок, фізичного розвитку, виховання морально-вольових якостей у школярів. До основних навчальних дисциплін, які формували знання в учнів про здоров'я людини, його зміцнення та збереження, відносилися: фізична культура, труд, основи безпеки життя, основи здоров'я, валеологія.

У зазначений період було започатковано нові підходи до формування здорового способу життя школярів, що вплинуло на процес навчання всіх предметів. Зокрема, школярі під час занять фізичними вправами на заняттях з фізичної культури отримували міцні знання не лише з гігієни, а й з анатомії та фізіології, культури рухів, формування правильної постави [2, с. 56].

Важливе значення на розглядуваному етапі мала підготовка та апробація навчальних програм для загальноосвітніх шкіл з урахуванням Державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості, а також програми для занять з учнями, віднесеними за станом здоров'я до спеціальної медичної групи. Вперше в ці роки було видано підручник з фізичного виховання для учнів молодших класів «Абетка здоров'я» та започаткований журнал «Фізичне виховання в школі» [3].

Під час уроків «Абетка здоров'я» більшість інформації подавалась у формі гри з використанням малюнків, казок, віршів, розповідей, пісень. Уроки складались з

двох частин: інформативно-пізнавальної та оздоровчо-рухової для того, щоб вони були цікавими, необтяженими для учнів.

У липні 1994 року важливу роль відіграла програма інтегративного курсу «Основи валеології та медичних знань» для 1-10 класів, яку було затверджено управлінням змісту базової освіти Міністерства освіти України. Основними завданнями чинною програмою визнавалися: формування бережливого і дбайливого ставлення дитини до власного здоров'я; усвідомлення учнями, що людина є частинкою природи від екологічного стану якої залежить життя на Землі; створення мотиваційних установок на здоровий спосіб життя; збереження і зміцнення власного здоров'я та формування особистості; ознайомлення учнів з основними принципами та методами профілактики найпоширеніших інфекційних захворювань, дитячого травматизму, нещасних випадків тощо [7].

У цей же рік введено в дію Державну програму розвитку фізичної культури і спорту в Україні, в якій організаційна та методична робота була націлена на створення умов для покращення стану справ у фізичному вихованні та спорті в Україні.

Основними завданнями були націлені на подальше зміцнення здоров'я населення на принципах здорового способу життя, посилення впливу фізичної культури і спорту на підвищення продуктивності праці, обороноздатності та профілактики порушень [1].

Значущим в досліджуваний період був Міжнародний проект Європейської комісії, Європейського бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я та Ради Європи «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю», який впроваджено в Україні згідно з Національною програмою «Діти України».

42 школи із 16 областей та м. Києва взяли участь у реалізації цього проекту (з них 24 ввійшли до міжнародної мережі), основною метою яких було відпрацювання моделей такої діяльності, яка б сприяла збереженню і зміцненню здоров'я школярів та вчителів шляхом створення відповідного соціального та фізичного середовища, цілеспрямованої роботи по формуванню валеологічної свідомості, здорового способу життя [6].

Ще одним важливим документом, що визначив пріоритетні напрями державної політики був Указ Президента України від 01.09.1998 року № 963/98, яким затверджена Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації».

Значна увага у програмі приділялась практичним заходам щодо поетапного введення третього уроку з фізичної культури на тиждень в освітніх закладах України; затвердженню державних стандартів «Фізичне виховання»; проведенню комплексних спортивних заходів за програмою спартакіади школярів [5].

Кінець 90-х років XX століття ознаменувався започаткуванням нових підходів в освітньому процесі щодо формування здорового способу життя молодших школярів, що вплинуло на створення сприятливих умов для організації навчання та відпочинку учнів, збереження їх здоров'я. Зокрема, у 4-річній школі початкової школи було встановлено відповідну тривалість уроків: у перших класах – 35 хвилин, у других – четвертих – 40 хвилин. Проте, у 3-річній початковій школі усі уроки тривали по 40 хвилин у кожному класі [4].

Таким чином, 90-роки XX століття були періодом активної реалізації нових державних та освітянських документів, завдяки яким формування здорового способу життя, збереження і зміцнення здоров'я школярів зайняли більш високе місце в системі освіти та житті людей.

Список використаних джерел

1.Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні. – К., 1994. – 31 с. 2.Єрмакова Т.С. Досвід формування здорового способу життя учнів старших класів у вітчизняній педагогіці (ІІ пол. XX ст.)/ Т.С. Єрмакова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. –№ 5. – С. 56–65. 3.Про державну підтримку розвитку фізичної культури і спорту в Україні: наказ № 334/94 від 22.06.1994// Інформаційний збірник Міністерства освіти України. 1994. – № 12. – С. 24– 25. 4.Про тривалість уроків у початкових класах:

лист від 27.10.1999 № 1/9 – 119 // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1999. – № 23. – С. 12. 5.Про цільову комплексну програму «Фізичне виховання – здоров'я нації»: рішення колегії МО України № 14/9–19 від 28.10.1998 року // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1998. – № 7. – С. 6. 6.Про подальше впровадження міжнародного проекту «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю» в Україні»: наказ № 206/272 від 20.07.1998 року // Інформаційний збірник Міністерства освіти України . – 1998. – № 23 . – С. 14. 7.Програма інтегративного курсу «Основи валеології та медичних знань»: інструктивний лист № 3/12–199 від 26.07.1994// Інформаційний збірник Міністерства освіти України. № 17/18. – С. 3–4.

Г. І. Слободяник, І. О. Слободяник

МЕТОДИ МОДЕЛЮВАННЯ МАЛЕНЬКИМИ ЧОЛОВІЧКАМИ (МЕТОД ММЧ) ТА СИНЕКТИКИ У ТЕОРІЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ ВИНАХІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ

Метод моделювання маленькими чоловічками (метод ММЧ) – це один із методів моделювання, який широко використовується у теорії роз'вязання винахідницьких завдань -ТРВЗ. Його можливості допомагають пояснити внутрішню будову предметів і речовин, фізичну суть явищ і процесів, що відбуваються в живій та неживій природі (наприклад, як утворюється пара, електричний струм). Суть методу ММЧ полягає в тому, що дитина має уявити, що всі речовини, предмети, об'єкти, явища складаються з безлічі живих, мислячих маленьких чоловічків.

Методи активізації мислення (МФО, мозковий штурм, ММЧ тощо) ефективні в роботі з дітьми, підлітками та малюками за таких умов, якщо є : 1) ознайомлення з ними відбувається в ігровій формі; 2) використовується наочний матеріал; 3) в процесі ознайомлення діти є активними творцями.

У процесі використання цих методів у дітей з'являється інтерес до винахідництва, розвиваються довільна увага, пам'ять, уміння знаходити залежності, закономірності, класифікувати, систематизувати, формується здатність до комбінування, просторове уявлення та уява, розвиток зв'язного мовлення.

Арсенал ТРВЗ містить також значну кількість оригінальних прийомів, які широко застосовують у роботі з дітьми.

На розвиток творчої уяви дітей спрямовані такі прийоми, як «Фантазери», «Салат із казок», «Книга протиріч», «Що було б, коли..?», «Конструювання загадок», «Біном фантазії», описані відомим італійським дитячим письменником Джанні Родарі (1920–1980 рр.) у книзі «Граматика фантазії». Вступ до мистецтва придумування історій». На основі аналізу педагогічних, психологічних, філологічних творів автор розглядає проблему розвитку фантазії у дітей, а також місце казки в цьому процесі. На думку Дж. Родарі, казки допомагають виховати розум дитини, оскільки вони є джерелом найрізноманітніших гіпотез, а також увійти в дійсність новими шляхами, пізнати світ, збагатити уяву і навчити критично сприймати світ. За його словами, уявою наділені не лише видатні індивіди, а всі люди. Без фантазії неможливо зробити відкриття, стати справжнім ученим, «оскільки фантазія розвиває, спонукає, рухає вперед розум» [3].

Системний підхід у розвитку творчої особистості – це основний принцип ТРВЗ, який використовують для розвитку творчої активності дітей. Завдяки йому з'являються широкі можливості щодо розкриття елементів об'єкта, їхніх внутрішніх і зовнішніх зв'язків, що об'єднують усі знання про об'єкт в єдине ціле. Застосовуючи цей підхід, знаходять відповіді на багато питань, що хвилюють дитину, а опанувавши його, вона сама навчиться пояснювати те, що її цікавить.

Дитина ще немовлям починає досліджувати себе: старанно й довго розглядає, пробує на смак пальці рук і ніг. Спочатку таке дослідження задовольняє її, але в трьохрічному віці виникає значно сильніший спалах допитливості. Іноді це трапляється внаслідок усвідомлення своєї належності до певної статі, тоді – через хво-

робу, травму. Дитина починає розуміти, що за певними ознаками (наприклад, статевими) вона відрізняється від інших людей, що всередині в неї є «щось», яке може виходити з ладу і спричинювати хворобу всього організму. Поступово дитина усвідомлює, що будь-яке ціле має в собі елементи. Як відомо, система охоплює множину взаємопов'язаних елементів, яким притаманні властивості, що не зводяться до властивостей окремих елементів. Наприклад, здатність ніг не зводиться лише до стояння, ходьби. Загадом у системі багато що залежить від цілей її існування.

У процесі вивчення системи і розгляду з дітьми конкретних системних властивостей об'єктів або їхніх елементів використовують компонентний, структурний, функціональний і генетичннй різновиди системного підходу [3].

Компонентний підхід дає змогу вивчати наявність у системі (С) підсистеми (ПС) і надсистеми (НС), тобто визначає її склад, а також більшу систему (надсистему), частиною якої вона є. Наприклад, система «книга» належить до надсистеми «бібліотека» і складається з таких підсистем, як «обкладинка», «сторінки» тощо. Можна інакше визначити надсистему книги, наприклад, «Зібрання творів В. Сухомлинського», а також її підсистеми: «том 1», «том 2» тощо. Зрозуміло, що і бібліотека містить не лише книги. У ній можуть бути відділи, розділи, тематичні жанрові добірки книг.

Структурний підхід зосереджується на проблемі взаємного розташування підсистем, зв'язків між ними в просторі та часі. Йдеться про минуле підсистеми (МПС), теперішнє підсистеми (ТПС), майбутнє підсистеми (МбПС).

Функціональний підхід розкриває роль і місце функцій, їхню взаємодію в кожному підсистемному елементі й у системі загалом. Наприклад, руки, ноги спортсмена і піаніста загалом виконують однакові функції, але виявляються вони по-різному: у бігуна основну функцію виконують ноги, а у піаніста – руки. Усе залежить від цілей існування системи, заради яких конкретна її властивість стає основною чи допоміжною функцією. У кожній системі одні властивості підпорядковуються іншим і обов'язково головній. Наприклад, автомобілі можуть бути різних видів і виконувати відповідні функції: швидка допомога, пожежна, вантажівка, автобус, автокран, таксі тощо.

Генетичний підхід використовують при вивченні етапів становлення системи, послідовності її розвитку, заміни іншою системою. Людина, як і будь-яка система, народжується, живе і помирає. На місці однієї системи з'являється інша зі своїми характеристиками.

Різноманітні підходи до розгляду системи інтегровані в так званій багатоекранній схемі талановитого мислення – дев'ятиекранній таблиці, в якій одночасно відображається система, її надсистема та підсистеми, а також минуле і майбутнє системи, надсистеми та підсистеми. За допомогою системного оператора можна отримати дев'ятиекранну систему уявлення про будову, взаємозв'язки, етапи життя системи, збагатити своє мислення багатоекранним, всеохошіюючим інструментом бачення причинно-васлідковнх залежностей.

Звичайно, дев'ятьма екранами неможливо всебічно описати систему, але вони містять мінімум інформації, достатньої для отримання першого загального уявлення про систему та її оточення. Крім того, дев'ять екранів «чарівного телевізора» дуже зручні в роботі з дітьми. Системний підхід застосовують при веденні зошита для учнів початкових класів із ознайомлення з довкіллям, щоденника спостережень за природою, трудовою діяльністю людини. Цілком природною в них може бути наочність системного оператора. Щоб навчити дітей володіти системним оператором, не обов'язково виокремлювати певні заняття чи уроки. Досить під час вивчення будь-якої теми поетапно, фрагментарно включати елементи системного підходу. Системний підхід в ознайомленні дітей з довкіллям сприяє виробленню передбачених освітніми завданням таких якостей учнів:1) бачення в цілому його частин і навпаки; 2) видокремлення сукупних властивостей системи, відсутніх у її частинах;

3) учення минулого і майбутнього системи та визначення її основних і допоміжних функцій (властивостей) системи; 4) оперування екранами системного оператора при розгляді реальних і створенні фантастичних об'єктів, образів, явищ (з метою розвитку уяви і логічного мислення).

Метод синектики (творець - американський психолог Вільям-Джеймс Гордон) полягає у створенні групи людей різних спеціальностей задля пошуку творчих рішень шляхом необмеженого тренування уяви й об'єднання несумісних елементів. Такі групи називають синектичними (від старогрецької - Sinektike - »об'єднання різнорідних елементів»). Синектика була розроблена наприкінці 50-х – на початку 60-х років XX ст. на основі застосування методу групової генерації ідей (мозкового штурму) [1,2].

У процесі творчості В.-Дж. Гордон виокремлював два його види: 1) коопераційний (некерований), основою якого є інтуїція, натхнення; 2) операційний (керований), що грунтується на використанні різних аналогій.

Для творчого процесу важливо вміти перетворювати незвичне на звичне і навпаки. Головне – побачити у новій, незвичній ситуації, проблемі щось знайоме, тобто таке, що розв'язується відомими способами. А як відомо, цілеспрямоване застосування аналогій суттєво підвищує ефективність творчого мислення. За своєю суттю аналогії можуть бути прямими, фантастичними, емпатійними (заснованими на розумінні емоцій, психічних станів іншого; від гр. empathia – «співпереживання»).

І. Пряма аналогія. Вона означає схожість об'єктів різних галузей за певними властивостями або відношеннями.

Здебільшого її визначають за такими критеріями: 1) аналогія за формою - використовується, коли аналог предмета, який розглядається, містить ті самі ознаки, що й оригінал, або коли новостворений об'єкт зовні нагадує будь-який інший (книга - двері, плитка шоколаду, цеглина тощо); 2) компонентна (структурна) аналогія – встановлюється за схожістю елементів (компонентів) об'єкта. Визначивши його орієнтовну структуру, необхідно знайти об'єкт з аналогічною структурою (сніг - морозиво, вата - хмара, піна - солодка вата); 3) функціональна аналогія – визначивши функції об'єкта, віднаходять об'єкт, якому властиві ці або аналогічні функції. Як правило, шукають у протилежних галузях, наприклад, у техніці та природі (машина - кінь, мурашка, віслючок, стоніжка, потяг; вітер - пилосос, вентилятор); 4) аналогія за кольором – добираються об'єкти одного кольору та відтінку. Наприклад, сонце - кульбабка, банан, лимон; 5) аналогія за ситуацією та станом явищ і предметів. Наприклад, тиха година - захід сонця, свічка, що догорає; 6) аналогія за властивостями, які вимагають відповіді на запитання: «Який (яка, яке, які)?» Наприклад, повітряна кулька яка? - Гумова: калоші, купальна шапочка; 7) комплексна аналогія передбачає одночасне використання різних видів прямої аналогії.

На комбінуванні різних видів прямої аналогії грунтується метод гірлянд та асоціацій. Гірлянди аналогій формуються як перелік слів (це можуть бути окремі частини мови, а також поєднання слів), починаючи з основного слова. Кожна нова асоціація відшукується не за першим, а за останнім словом. Наприклад, діти - багато - галасують - бігають; листопад - прогулянка-дощ - парасолька - калюжі - діти. Ланцюжок слів може закінчитись довільно або тим словом, яким розпочалася гірлянда. Кожний знаходить аналогію, яка ближча йому зі характером, настроєм. Цей метод дає змогу дізнатися, що найбільше сподобалося чи запам'яталося дітям на святі, прогулянці, екскурсії, у вихідний день тощо. Ефективний він під час індивідуальної гри з дітьми або у невеликій групі, оскільки вони схильні наслідувати висловлювання товаришів, відвертаючи увагу від своїх асоціацій.

ІІ. Фантастична аналогія. До неї вдаються, коли при розв'язанні різноманітних завдань і закріпленні знань необхідно відмовитися від стереотипів, подолати

психологічну інерцію, піти невідомим раніше шляхом. Ця аналогія здатна будь-яку дію перенести в казку, використати для розв'язання певного завдання чародійство, фантастичних і казкових героїв, тобто уявити, як би вирішили вони цю проблему.

Використовують фантастичні (нереальні) аналоги під час складання творчих розповідей, казок з новими героями та незвичайними пригодами. Захопившись ними, діти висловлюють незвичайні ідеї, описуючи казковий дитсадок або школу, фантастичні прогулянки, екскурсії, вихідні, свята тощо. Вони інтуїтивно передають свої потаємні думки та бажання. Навчання нової справи або закріплення певних навичок відбувається продуктивніше, якщо робочу ситуацію перенести в казку [2].

III. Емнатійна аналогія. В її основу покладено принцип ототожнення себе з об'єктом, що розглядається. Розв'язуючи завдання, дитина входить в образ об'єкта, намагається по-своєму пережити свої відчуття. Наприклад, дитині пропонують: «А що, якби ти перетворився на кущик? Про що ти мрієш? Кого ти боїшся? З ким би ти потоваришував? Про що шепочуть твої листочки?» або «Уяви, що ти мурашка. Для чого ти живеш? Хто твої друзі? Що ти полюбляєш їсти?».

Формуванню вміння ставити себе на місце іншого, відчувати його настрій, почуття, турботи сприяють спеціальні вправи, наприклад, з використанням елементів костюма. Діти самостійно обирають ролі: свійських тварин, іграшок, посуду, рослин тощо [4]. Під час такого опису вони виконують характерні рухи, а потім розповідають, хто вони (яку роль виконують) і що при цьому відчувають.

Відтворюючи певний образ, дитина непомітно для себе розкриває характер, свої потаємні бажання, мрії, ставлення до навколишнього світу.

Список використаних джерел

1. Гин С.И. Мир фантазии. Учебно-методическое пособие для учителей начальних клас сов / С.И. Гин. – Минск: ИВЦ Минфина. 2007. – 176 с. 2. Гин С.И. Мир логики: Метод. Пособие для учителя начальной школі //Библиотека учителя начальной школі. – М.: Вита-Пресс, 2003, - 140 с. 3. Слободяник Г.І., Косяк М.С., Шаповал О.М. Моніторінг та його складові для навчального закладу на прикладі РУО Оболонського району міста Києва // Мат. II Всеукр. наук. конф. «Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах», част. II. Дніпро. – 2017. – С.121-123. 4. Слободяник Г.І., Яценко В.М., Базілевич А.М., Зарубіна Т.В., Грицай А.І., Слободяник І.О. Короткий нарис роботи педагогів та гуртків Дитячого оздоровчо-екологічного центру Оболонського району міста Києва у 2010-2014 роках.

Г. С. Соловей, В. П. Сердюк

ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА – ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Педагоги не можуть успішно когось учити,
якщо в цей же час ретельно не вчаться самі.
Алі Апшероні

Успіх інноваційних змін, що сьогодні відбуваються в освіті, в першу чергу залежить від учителя, його творчого потенціалу, готовності до безперервної самоосвіти, здібності до гнучкого соціально-педагогічного мислення, гуманістичної спрямованості особистості.

В умовах, коли змінюється освітня стратегія, професійна компетентність учителя набуває надзвичайної актуальності. Адже необхідною умовою сьогодення є не лише глибокі знання у професійній сфері та високий рівень освіченості, а й постійне поповнення та поновлення знань, високий рівень професіоналізму.

Під професійною компетентністю вчителя розуміється сукупність професійних і особистісних якостей, необхідних для успішної педагогічної діяльності. Професійно компетентним можна назвати вчителя, який на досить високому рі-

вні здійснює педагогічну діяльність, педагогічне спілкування, досягає стабільно високих результатів у навчанні та вихованні учнів [4, с.93].

Удосконалення рівня професійної компетентності – один із основних напрямків реформування освіти. Головні нормативно-правові документи Міністерства освіти і науки України свідчать, про те що *педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру, а також наголошується на тому, що підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників, їх професійне самовдосконалення – важлива умова модернізації освіти* [1].

На професійний розвиток викладача впливають зовнішня та внутрішня сфери.

Внутрішня сфера складається з п'яти «само-»: самоосвіта, самовдосконалення, саморозвиток, самовиховання, самоаналіз [3].

«Якщо людина не знає, до якої мети вона рухається, для неї жоден вітер не буде попутним» – сказав Сенека. Ці слова дуже вдало розкривають зміст самоосвіти педагогів. Самоосвіта викладача є основною формою підвищення професійної педагогічної компетентності, яка складається з удосконалення знань та узагальнення педагогічного досвіду шляхом цілеспрямованої самоосвітньої роботи. Самоосвіта – це безперервний процес саморозвитку та самовдосконалення. Механізм самоосвіти – це само формування (яким я себе зроблю, яким я себе уявляю). Самоосвіта – це усвідомлений рух від: «Я» реальне - «Я» ідеальне - «Я» сформоване.

Зовнішня сфера – це педагогічні поради, постійно діючі семінари, методичні об'єднання, творчі групи та інші форми методичної роботи [3].

Основними шляхами підвищення професійної компетентності педагогів є:

I. Формування методичного середовища або професійна взаємодія з колегами, тобто участь у колективних та групових інноваційних формах методичної роботи: співпраця у творчих групах, дослідній діяльності, організація консультативно-методичних груп, педагогічні чи психологічні тренінги, участь у методичних дискусіях, аукціонах, діалогах, проблемних столах, педагогічних консиліумах, ділових рольових іграх, дебатах, методичних мостах, клубі творчих педагогів, освітянських вечорах, аналізі ситуацій, фокус-групах тощо [1].

II. Формування гнучкої системи безперервної освіти педагога: 1) інноваційний підхід педагога до вдосконалення рівня професійної компетентності як у атестаційний, так і в міжатестаційний період; 2) самоосвітня діяльність (епізодична і планова) викладача, саморозвиток, пошук шляхів професійної самореалізації; здійснення безперервного навчання, оскільки «викладач живе доти, доки він учень»; 3) складання плану самовдосконалення професійної компетентності: вивчення передового досвіду колег,проведення відкритих уроків, самоаналіз уроків, обговорення відвіданих уроків, участь у конкурсах; 4) цілеспрямована систематична робота над методичною темою; 5) збір та складання творчого портфоліо викладача (колекція власної бази кращих уроків, цікавих прийомів, власних засобів наочності, дидактичних матеріалів, продуктивних педагогічних технологій, що відображають зусилля викладача, успіхи або досягнення з тієї чи іншої проблеми, відеоматеріали фотоматеріали навчального процесу); 6) самовиховання, удосконалення методів, прийомів і форм навчально-виховної взаємодії з учнями; вироблення індивідуально-творчого стилю роботи; 7) рефлексія власної діяльності (через об'єктивну оцінку прийти до самореалізації); ведення щоденника рефлексії, в якому викладач, залишаючись сам-на-сам, обмірковує власний досвід, види діяльності, визначає нові шляхи втілення творчих планів, прогнозує стратегії для покращення діяльності, визначає успіхи й невдачі, визначає комунікативну стратегію уроку [2, с.25].

III. Створення інформаційно-освітнього простору з рівноправним доступом всіх педагогів до інформаційно-освітніх ресурсів: бібліотека; інтернет; медіа- та відеотека педагогічного досвіду, реєстр програмних педагогічних засобів навчання.

IV. Готовність до інноваційної діяльності, пріоритет освітніх технологій: апробація сучасних науково-методичних концепцій, виявлення та впровадження освітніх продуктивних технологій навчання і виховання; забезпечення методичного супроводу навчально-виховного процесу: розробка авторських програм, спеціальних і факультативних курсів; системне використання міжпредметних зв'язків міжпредметної інтеграції, тобто інтегративного підходу; поповнення власного арсеналу інноваційними формами уроків (занять); організація творчого педагогічного процесу, оскільки підвищення фахової підготовки можливе тільки у творчості [1].

Але не один з перерахованих способів не буде ефективним, якщо педагог сам не усвідомлює необхідність підвищення власної професійної компетентності.

Педагогічні працівники повинні пам'ятати, що формування професійної компетентності – процес циклічний, тому в процесі педагогічної діяльності необхідно постійне підвищення професіоналізму, і кожен із перерахованих шляхів повторюються, але вже в новій якості.

Отже, професійна компетентність може розумітися як один із структурних компонентів професійної готовності до конкретного виду діяльності. А професійно компетентний педагог, в свою чергу, це людина з високим рівнем професійної культури, яка виявляється у здатності знаходити задоволення в праці; творчій діяльності, спрямованій на формування особистості учня; оволодінні культурною спадщиною; в особистих моральних якостях. Бо, як говорив В.Сухомлинський «Далеко не кожен стане вченим, письменником, артистом, далеко не кожному судилося винайти порох або велосипед, але майстром своєї справи має стати кожен».

Список використаних джерел

1.Бойчук Н.І. Професійна компетентність вчителя як запорука успішності суспільства. – [Электронный ресурс] - Режим доступу: http://intkonf.org/boychuk. 2.Зязюн І.А. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; за ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища школа, 2004. – 286 с. 3.Сергієнко Н.Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. – [Электронный ресурс] - Режим доступу: http://tme.umo.edu.ua/ pdf. 4.Скворцова С.О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття / С.О. Скворцова // Наука і освіта. – 2009. – № 4. – С. 93-94.

К. О. Талалаєв, О. О. Сікорська, О. О. Уварова

СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ І ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ (досвід соцопитування в Одеському національному медичному університеті)

Волонтерство на рівні університетської освіти можна розглядати як одну із складових фахової підготовки лікаря. Робота медичних навчальних закладів у напрямку розвитку волонтерського руху створює умови для виховання у студентів-медиків співчуття і прагнення до безкорисної допомоги.

З літературних джерел відомо про наявність мотиваційної складової волонтерського руху [2; 3; 4; 7], волонтерську діяльність у вищому навчальному закладі [1] та її роль у процесі професійної підготовки [5; 6]. Дослідження Дж.Клері та його колег, яке вже стало класичним, дозволило виділити шість основних мотивацій для участі у волонтерському рухові, дві з яких є базою теоретичного обґрунтування участі у ньому студентів-медиків: когнітивна функція (навчитися новому, здобути нові навички) та кар'єрна функція (волонтерство сприймається як засіб для підтримки професійних навичок) [8].

В Одеському національному медичному університеті розроблено «Положення про організацію волонтерського руху», для подальшого практичного втілення якого у жовтні 2017 р. було проведено опитування студентів університету з метою з'ясування їхнього ставлення до волонтерського руху. В опитування взяли участь 196 студентів 2 курсу медичного факультету.

Саме робота, пов'язана з майбутньою професією (робота в лікарнях, хоспісах, догляд за хворими, інвалідами, дітьми тощо), була обрана студентами як найцікавіший напрям, а надання бонусів і пільг під час навчання та можливість кар'єрного росту й досвід у сфері майбутньої професії як найефективніші способи заохочення волонтерів. Крім того, важливими аспектами волонтерської діяльності студенти позначили можливість допомагати людям та отримувати нові знання і досвід. На питання, чи хотіли б вони взяти участь у добровільній роботі в університетських клініках (допомога персоналу та пацієнтам в межах, дозволених законодавством), «так» відповіли 172 (86 %) студенти, з яких 126 основною причиною такого бажання зазначили можливість отримати нові знання і досвід у сфері майбутньої професії.

Враховуючи нахили та інтереси студентів, які вирішили пов'язати своє життя зі сферою охорони здоров'я, найбільш привабливою для них дійсно може стати добровільна допомога пацієнтам, котрі проходять лікування у клініках медичних навчальних закладів, або інших лікарнях та хоспісах. Закордонні дослідження свідчать про користь подібних практик як для виховання особистості майбутнього лікаря, прищеплення йому емпатії, так і для подальшого навчання та роботи [5; 6]. Формою волонтерства може бути відвідування студентами загальноосвітніх закладів з метою інформування школярів про методи запобігання захворювань.

Волонтерська діяльність надасть студентам-медикам можливість оволодіти навичками роботи, отримати допрофесійну підготовку і досвід соціальної роботи, пройти школу життя і сформувати гуманні, духовні цінності, виконувати роботу, яка їм подобається і є частиною подальшої професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бондаренко З. П. Волонтерська робота у вищому навчальному закладі / З. П. Бондаренко // Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки. – 2008. – № 1. – С. 25–30. 2. Демида С. М. Мотивація студентів до волонтерської діяльності / С. М. Демида, М. С. Носок // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. – 2016. – № 13. – С. 168–174. 3. Holdsworth C. Why Volunteer? Understanding Motivations For Student Volunteering / C. Holdsworth // British Journal of Educational Studies. – 2010. – Vol. 58, Is. 4. – P. 421–437. 4. Medical student motivations to volunteer / C. L. Switzer, G. E. Switzer, A. A. Stukas, C. E. Baker // Journal of Prevention & Intervention in the Community. – 1999. – Vol. 18 , Is. 1–2. – P. 53–64. 5. Medical students as hospice volunteers: reflections on an early experiential training program in end-of-life care education / M. L. Mott, R. Gorawara-Bhat, M. Marschke, S. Levine // Journal of Palliative Medicine. – 2014. – Vol.17, Is. 6. – P. 696-700. 6. Medical students as hospice volunteers: the benefits to a hospice organization / J. Setla, L. Watson // American Journal of Hospice and Palliative Medicine. – 2006. – Vol. 23, Is. 5. – P. 392–398. 7. Planalp S. Motivations of hospice volunteers / S. Planalp, M. Trost // The American Journal of Hospice & Palliative Care. – 2009. – Vol. 29, N 3. – P. 188–192. 8. Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach / E. G. Clary, M. Snyder, R. D. Ridge [et al.] // Journal of Personality and Social Psychology. – 1998. – Vol. 74, N 6. – P. 1516–1530.

Г. В. Хоменко

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ТВОРІВ УКРАЇНСЬКОГО ПОСТМОДЕРНІЗМУ

Входження України після здобуття незалежності до європейського культурного простору сприяло залученню вітчизняного письменства до скарбниці світового мистецтва. З одного боку, відсутність політичної заангажованості, відкритість та можливість опертися на загальноєвропейський досвід позитивно впливає на літературний процес, але, з іншого боку, незавершеність, дискусійність та суперечливість в інтерпретаціях нашої епохи породжують численні труднощі у розумінні сучасного мистецтва, зокрема і літератури. XXI століття – це епоха постмодернізму, і такі мислителі як У. Еко, М. Фуко, Ж. Дерріда, Ж.-Ф. Ліотарт, у своїх працях обґрунтовують причини та наслідки змін, що відбуваються у суспільстві, які, у свою чергу, віддзеркалюються у мистецтві. Це час постійних сумнівів, зближення

масової та елітарної культури, час, коли переосмислення, повторюваність стає художнім методом з використанням алюзій, цитування, стилізації. І як зазначив М. Павлишин: «Постмодернізм, у своїй грайливій напівсерйозності, пропонує нам оптимальну, здається, розв'язку для української культури: просвіта і Європа – і Симоненко, і Калинець, і поезія емігрантського традиціоналізму, і нью-йоркська група. Постмодернізм вітає відпружену й легку культуру, що відповідає популярному смакові; він вітає етнографізм саме за його локальність і життєвість, його легкість рецепції» [1, с.123].

Пересічному читачу важко розібратися в усіх умовностях та особливостях постмодернізму, як художньо-естетичного стилю в літературі. Тому завдання вчителя літератури закласти основи для формування глибокого розуміння авторського задуму у межах постмодерністської парадигми.

Визначення світоглядно-стильових домінант є першочерговою задачею на уроках української літератури у старших класах. Вчитель має узагальнити здобутки сучасних українських письменників, вказати хронологічні межі, назвати найяскравіші постаті та особливості стилю тощо відповідно до досліджень літературознавців. На жаль, не велика кількість годин, виділених програмою на вивчення сучасної літератури, не передбачає ґрунтовного оволодіння цією темою. Зважаючи на те, що література, яка твориться на наших очах має бути цікавою для підлітків, адже і хронологічно, і ментально це мистецтво їм близьке, ми пропонуємо знайти ресурси для ширшого вивчення сучасної, а особливо постмодерністської літератури, наприклад через додаткові чи факультативні заняття.

Вивчення літератури сучасного періоду пропонуємо починати з виокремлення письменників немодерністського напряму та власне постмодерністів, відповідно до дослідження Р. Харчук [2]. Слід вказати характерні риси цього періоду загалом та особливості саме українського постмодерну. Український постмодернізм має наступні характеристики: інтертекстуальність з виразною інтермедіальністю, інтелектуальна гра, експресивність, карнавальність мови, автентизм та інше Подальший аналіз пропонуємо здійснювати з врахуванням вказаних ознак постмодерністської літератури і пошуку їх у конкретних творах письменників цього періоду.

Література постмодернізму приваблює своєю неоднозначністю та різноманітністю, інтригує вседозволеністю, близька тим, що є відгуком на сучасні саме нам події. І вчитель має показати найкращі зразки такої літератури, провести «лабіринтами» її інтерпретацій, прививши любов до живого слова новітнього письменництва.

Список використаних джерел

1.Павлишин М. Українська культура з погляду постмодернізму / Марко Павлишин // Сучасність. – 1992. – № 5. – С. 117–121. 2.Харчук Р. Б. Сучасна українська проза: Постмодерний період : [навч. посіб.] / Р. Б. Харчук. – К. : Академія, 2008. – 248 с.

О. Г.Черкасова, Г. А. Гарагуля

НАВИЧКИ РОБОТИ З ІНФОРМАЦІЄЮ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Відповідно до концепції реформування системи підготовки лікарів в Україні, одним із основних напрямів медичної освіти є безперервний професійний розвиток лікаря. Це передбачає постійне підвищення рівня професійної компетенції, що гарантує надання якісної медичної допомоги відповідно до розвитку науки і нових медичних технологій. Удосконалення навчання майбутніх лікарів неможливо уявити без формування у них професійно значущих умінь і навичок. На сьогоднішній день робота з інформацією стає невід'ємною частиною професійної діяльності в інформаційному суспільстві, необхідним компонентом інформаційної культури

[2]. Якщо раніше для випускників основними показниками були знання, вміння і навички, отримані в навчальному закладі, то сьогодні не менше значення мають: - здатність правильно сформулювати проблему, яка стоїть перед людиною; - вміння відібрати зі свого досвіду ту інформацію, яка стане в нагоді для вирішення проблеми; - вміння визначати, якої інформації не вистачає для вирішення даної проблеми і де її шукати; - вміння виносити об'єктивне судження про якість, важливість, корисність або ефективність інформації для вирішення проблеми; - вміння генерувати інформацію, адаптувати, застосовувати, проектувати або розробляти її самостійно; - вміння користуватись різними джерелами інформації; - вміння обробляти і передавати інформацію за допомогою сучасних технічних засобів.

З іншого боку, сучасний освітній процес передбачає залучення студентів до участі в різноманітних наукових заходах. Кожен фахівець повинен мати уявлення про методику й організацію науково-дослідницької діяльності, про науку та основні її поняття. Основою будь-якого пізнання є робота з інформацією. Завдання вищої школи – надати майбутньому спеціалісту інструмент роботи з літературою. Будь-яка наукова робота має містити огляд літератури за темою дослідження, а це вимагає від дослідника наполегливої праці з науковою літературою [1]. Уміти працювати з літературою – означає швидко розбиратись в її структурі, правильно оцінювати та фіксувати в зручній формі все, що здається цікавим і потрібним для виконання наукового дослідження. Етапи вивчення наукових джерел інформації можна поділити на: - загальне ознайомлення з вирішенням наукової проблеми; - перегляд відібраної літератури та її систематизацію відповідно до змісту роботи і черговості вивчення, опрацювання-читання за послідовністю розміщення матеріалу; - вибіркове читання окремих частин; - виписування потрібного матеріалу для формування тексту наукової роботи; - критичне оцінювання записаного, редагування і чистовий запис у вигляді фрагмента тексту наукової роботи (статті, монографії, магістерської роботи, дисертації тощо) [3,4]. У процесі опрацювання джерел медичної літератури слід відбирати лише наукові факти. Науковий факт – це елемент, який лежить в основі наукового пізнання, відображає об'єктивні властивості процесів і явищ: новизну, точність то об'єктивність і достовірність. Слід відбирати джерела, що містять останні дані, й точно зазначати, звідки взято матеріал.

Більшість сучасних студентів віддають перевагу джерелам інформації, які подаються в спрощеному вигляді [1] . Неприйняття наукової літератури є одним із основних каменів спотикання, який фіксують як студенти, стикаючись упродовж навчання з різними текстами, так і викладачі. Однією з причин розвитку такої ситуації є те, що на початку навчання студенти під час роботи зі спеціальною літературою знаходить окремі зрозумілі слова, але вони не складаються в єдине розуміння. Така ситуація може формувати почуття безпорадності та особистої непридатності до навчання або навіть викликати відразу до самого процесу навчання. Розв'язання цієї проблеми полягає в участі викладача в процесі формування навичок роботи з інформацією. Матеріал за своєю складністю має відповідати рівню підготовки студентів. З часом необхідно формувати у студентів навички читання наукової літератури. Допомогти в цьому можуть процесі можуть рольові ігри, коли студент виступає в ролі викладача і має переформулювати, відтворити, пояснити, певним чином оформити отриману інформацію, зробити її зрозумілою для всіх одногрупників.

З метою отримання інформації про процес підготовки до практичних занять з внутрішньої медицини, було проанкетовано 32 студенти 4 курсу медичного факультету. Виявилось, що більшість студентів витрачають на підготовку 2-4 години - 55% опитаних (17 чоловік), більше 4 годин 13% - 4студента відповідно, двоє з опитаних відповіли на це питання: «Залежить від теми заняття». Викликає занепокоєння, що кожен третій з опитаних витрачає на підготовку всього 1-2 години, тобто студенти постійно майже не готуються дома і це для них є нормою. Це зумовлено ще й тим, що доступність, простота доступу до інформації створює очікування її легкого і шви-

дкого засвоєння, що насправді є тільки ілюзією. Ще однією цікавою деталлю було те, що питання про час на підготовку викликало складності. Відповіді: «1-4 години», «5-10 годин», «0,5-1 годину», скоріш за все, є свідченням досить незрілого ставлення до роботи. Для підготовки студенти користуються бібліотечними підручниками і електронними книгами, методичними розробками кафедри, конспектами лекцій, інтернет-ресурсами. Третина опитаних -11студентів користуються виключно електронними носіями інформації. Троє студентів зазначили, що віддають перевагу паперовим носіям інформації, ці ж студенти пишуть конспекти при підготовці до заняття. Переважна більшість опитаних користується і паперовими, і електронними носіями інформації. В усіх групах викладачі описали роль конспектів під час підготовки до заняття, зупинились на методології їх створення і запропонували студентам провести цю роботу. Підкреслили, що конспект може бути не тільки на паперовому носії, зважаючи на роль електронних носіїв інформації в житті молоді. Майже половина студентів почала це робити регулярно при підтримці педагога. Це позитивно позначилось на якості засвоєння матеріалу, що відзначили і студенти, і викладачі.

Таким чином, самостійна робота з текстом і підготовка конспектів є традиційною і досить ефективною початковою формою створення навичок роботи з інформацією. Про неї слід постійно нагадувати і її контролювати протягом всього часу навчання, особливо на клінічних кафедрах старших курсів, підтримувати студентів на непростому шляху формування науковця.

Список використаних джерел

1. Белікова І.В. Формування навичок комунікації та роботи з інформацією в студентів-медиків / Белікова І.В., Костриков А.В., Ляхова Н.О.// Удосконалення якості підготовки лікарів в сучасних умовах: матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю. - Полтава: 2016.- С.19. 2. Дерезюк А.В. Особливості сучасних педагогічних підходів до викладання у вищих медичних навчальних закладах // Дерезюк А.В., Ахмедова А.А.// Підготовка медичних кадрів в сучасних умовах реформи системи охорони здоров'я в Україні: тези доповідей навчально-методичної конференції 15 лютого 2017.- Вінниця: ВНМУ ім.М.І.Пірогова, 2017.- С.51. 3. Короткина И. Академическое письмо : учеб-метод. пособ. для руковод. школ и специалистов образования /И.Короткина. – LAP LAMBERT AcademicPublishing, 2011. – 175 с. 4. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2003. – 192 с.

С. М. Бойко, Л. М. Василишин

УКРАЇНОЗНАВЧІ ПОШУКУВАННЯ У СФЕРІ РОЗКРИТТЯ СУТНОСТІ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ САМОБУТНОСТІ УКРАЇНЦІВ

В умовах глобальних трансформацій та неоголошеної російсько-української війни проблема розкриття сутності національної самобутності українців набула особливої актуальності. Відтак, поряд із усвідомленням власної етнонаціональної ідентичності перед українцями постало важливе завдання – зберегти й адаптувати до сучасних соціально-економічних умов специфічні риси національного буття.

А успішне розв'язання цієї проблеми, як слушно зауважує В. Чабанов, можливе лише за умови готовності самих українців до розробки та реалізації реальних кроків інтеграційної співпраці, де етнокультурні взаємини набудуть нових рис і при цьому власна самість українців буде гармонійно доповнювати європейський етнокультурний простір [3].

Відомо, що комфортність та продуктивність перебування людини в будь-якій системі соціокультурних, економічних та політичних відносин, як зазначає О. І. Якимчук, багато в чому залежить від її ціннісних орієнтацій, світогляду, внутрішнього стану, від тих внутрішніх установок та моделей пізнання й мислення, з якими вона підходить до справи. Залежить це й від уміння самостійно розібратись у переплетінні мотивів діяльності інших людей, здатності вникнути в духовний контекст відносин, зрозуміти закономірності соціальної взаємодії в тій чи іншій

системі відносин, а особливо в освіті [4].

Метою статті є аналіз освітньої діяльності в сфері українознавчих пошукувань задля розкриття етнокультурної самобутності українців через визначення механізмів взаємодії різноманітних компонентів цілісного навчально-виховного процесу на прикладі досвіду роботи Львівської української гуманітарної гімназії імені Олени Степанів з поглибленим вивченням українознавства та англійської мови, з якою Науково-дослідний інститут українознавства співпрацює на основі договору про співпрацю № 1 від 4 грудня 2014 року.

Нині по-особливому гостро постає питання про те, яку роль відіграє особистість у культурі того або того історично конкретного суспільства, яка роль особистості, спільноти та держави в культурному прогресі й у формуванні етнокультурної самобутності українського народу.

Серед вітчизняних науковців, які досліджують такі поняття, як збереження самобутності українського народу, етнокультурна ідентифікація, слід виокремити: М.Поповича, Ю.Римаренка, Л.Азу, В.Євтуха, М.Обушного, Т.Воропаєву, І.Грабовську, М.Козловця, О.Білявську, О.Коппель, В.Котигоренка, С.Кримського, Л. Нагорну, Н. Паніну, Ю. Пахомова, Н. Пелагешу, М. Шульгу, В. Чабанова та ін.

Так, сучасний український дослідник В. Чабанов пропонує визначати етнокультурну самобутність як складну систему відносно стабільних, своєрідних особливостей культури, ментальності й способу життя певної спільноти та її представників. Ця система, як зазначає дослідник, є унікальною і самостійною у своєму розвитку [3].

Серед зарубіжних учених, з ім’ям яких пов’язують розвиток концепції етнічної самобутності та теорії етнічності варто назвати: Р. Абдеева, Ф. Барта, Ю. Бромлея, Л. Баткина, З. Баумана, Е. Ґелнера, Е. Гобсбаума, І. Гофмана, Е. Еріксона, Ч. Кулі, Дж. Міда, А. Панченко, П. Рікера Е. Сміта, Ч. Тейлора, Л. Уорнера.

Науковці стверджують, що самобутність є результатом своєрідного самостійного розвитку суб’єктів, у процесі якого були сформовані їх унікальні характеристики як атрибути ідентичності.

У процесі творчого пошуку, через використання звичаїв і традицій, людина проходить шлях творення самої себе. Під впливом глобальних трансформацій, коли з’являються нові традиції й новий спосіб життя, – змінюється й особистість.

У зв’язку з цим постає необхідність зосередження уваги на значенні буття особистості та її розвитку в умовах життєдіяльності суспільства, яке пронизують смислові домінанти освіти й науки. При чому специфіка й креативність освітнього й наукового простору виявляє себе у взаємодії з різними сферами, зокрема такими, як: політична, економічна, інформаційна, релігійна, культурна, екологічна, етнічна тощо. Їх оформлення відбувається відповідно до поступу суспільства, й вони з різною інтенсивністю здійснюють вплив на розвиток процесів у світі.

Українознавчі пошукування в освітній та науковій діяльності є одним із можливих варіантів для найефективнішого розкриття особливостей сучасної гуманітарної політики [2].

Розкриємо українознавчі пошукування педагогів та гімназистів на прикладі діяльності Львівської української гуманітарної гімназії імені Олени Степанів з поглибленим вивченням українознавства та англійської мови, яка безпосередньо бере участь у регіональному експерименті за темою «Українознавство як основа дидактики».

Серед багатьох напрямних у роботі Львівської гімназії зосередимо увагу на науково-дослідній діяльності гімназистів, яка сфокусована на реалізації таких пошукових проектів, як: *«Україна, світове українство – історична місія», «Наукові контакти українців із вченим світом Європи», «Міжнародна популярність українців».* Основні методи роботи гімназистів: спостереження; аспектний аналіз, навчально-науковий аналіз, аналіз-роздум; зіставлення й протиставлення, підготовка презентацій та публічний захист.

Робота над науково-дослідними проектами – це не лише пошук наукової інформації серед архівних матеріалів та нових наукових праць сучасних учених. Це і можливі подорожі за кордон та мовна практика. Так, за період з 2013 по 2016 рр. загалом деяким гімназистам під час виконання науково-дослідних проектів пощастило побувати в Австрії, Угорщині, Італії, Франції, Фінляндії, Празі, Чехії та Німеччині.

У ході виконання науково-дослідних проектів гімназисти скрупульозно збирають інформацію про життя відомих і маловідомих українців в Україні та за кордоном, досліджують їхні інтереси, професійну і творчу діяльність за кордоном, досягнення, місію й місце в світі. Гімназисти ще можуть взяти участь у Міжнародному конкурсі з українознавства для учнів 8–11 класів [1].

Так, перебуваючи у Австрії гімназисти відвідали Відень та За́льцбург. Відень завжди був осередком для інформування Західної Європи про українські справи. Під час подорожі юнь гімназії дізналася, що М. Драгоманов, дядько Лесі Українки, був першим, хто виніс проблему українства, а зокрема переслідування української мови і культури, на міжнародну арену. С. Рудницький поклав початок географічному українознавству. У Віденському університеті, найстарішому університеті Центральної Європи після Карлового університету в Празі та Яґеллонського університету в Кракові, під керівництвом відомого славіста В. Яґича І. Франко захистив дисертацію «Варлаам і Йоасаф, старохристиянський духовний роман і його літературна історія» і здобув учений ступінь доктора філософії. Сьогодні пам`ятну дошку І. Франку встановлено на фасаді Віденського університету, а погруддя І. Франка роботи львівського скульптора Любомира Яремчука, встановлене у центрі Відня поблизу церкви Святої Великомучениці Варвари. Саме у цій церкві взяла шлюб перша у Світі жінка офіцер Олена Степанів та Роман Дашкевич. Олена Степанів закінчила Віденський університет та захистила докторську дисертацію німецькою мовою «Розподіл і розвиток суспільства в старій Русі до половини XIII ст.».

Українознавча спрямованість науково-дослідних робіт якнайкраще допомагає молоді у розкритті сутності української самобутності українців та збереженні української ідентичності. Проведене українознавче пошукування підтверджує здатність підростаючого покоління сформувати та виокремити власну самобутність, доводить, що завдяки процесам ідентифікації формується й зберігається етнокультурна самобутність українського народу як соціокультурний феномен.

Список використаних джерел

1.Бойко Т. Українознавчі студії призерів Х Міжнародного конкурсу з українознавства для учнів 8–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів // Українознавство. – 2017. – № 1–2 (62–63). – С. 176–178. 2.Гай-Нижник П. Українознавство як комплекс знань про Україну та чинник сучасної гуманітарної політики і системи національної безпеки // Гілея. – 2014. – Вип.86 (№7). – С.109–116. 3.Чабанов В. Етнокультурний вимір європейськості українців // Українознавчий альманах. – 2013. – Вип. 11. – С. 223–226. 4.Якимчук О. І Філософсько-когнітивні засади розвитку національного простору освіти. – Дис. ... на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. – К., 2015. – 198 с.

А. В. Юдіна

ЗАСТОСУВАННЯ ВІДЕО НА ЗАНЯТТЯХ ЗІ «СПЕЦІАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО ІНСТРУМЕНТУ (ФОРТЕПІАНО)» У КУЛЬТУРООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У наш час спостерігається значний інтерес до застосування засобів кіно- й відеомистецтва в навчальному процесі. Даному питанню присвячується чимало спеціальної наукової, науково-популярної літератури, періодичних видань, Інтернет-сторінок. Розробляються спеціальні методики стосовно викладання конкретних дисциплін у середньо-спеціальних та вищих навчальних закладах.

Застосування відео в навчальному процесі є не лише питанням методичного

порядку, воно має вирішувати в контексті мистецтвознавчих дисциплін проблему загальноестетичну, що полягає в трансформації матеріалу різних видів мистецтва, поданого засобами відео, та адекватності його сприйняття студентами.

Викладачі-практики в більшості вважають застосування відео необхідним в умовах сучасного навчального процесу. Це пов'язується з активізацією психічних процесів студентів, зокрема, підвищенням ефективності сприйняття інформації, збільшенням емоційного впливу, варіюванням видів навчальної діяльності. На користь широкого використання відео слугує також доступність відеоматеріалів, їх наочність, можливість демонстрування з різних технічних носіїв [5, с. 189].

Хоча відеоматеріали застосовуються при викладанні будь-яких дисциплін, природа відеоматеріалів з питань музичного (фортепіанного) мистецтва є специфічною. Головна мета застосування відео при викладанні спеціального музичного інструменту (фортепіано) – допомогти педагогу «навіяти» студенту певне емоційне ставлення. При системному використанні відеоматеріалів різних типів (відеофільми, таблиці, схеми тощо) можна казати про відео як метод навчання, що передбачає подання навчальної інформації через екранні пристрої.

Відеоматеріали визначають такі принципи: 1) умовно-драматургічний; 2) складно-асоціативний; 3) психологічний; 4) дослідницький принципи.

Умовно-драматургічний принцип переважно організує матеріали програмної музики. Сюжетно-образний зоровий ряд розкриває програму твору, що звучить з екрану, і тим самим посилює увагу студента. Драматургія зорових образів у таких фільмах відповідає розвиткові музичної драматургії, виходить із емоційного змісту, закладеного в музиці.

Складно-асоціативний принцип тяжіє до метафоричності, інтерпретації, він активізує сприйняття переважно непрограмних творів. Засобами відео досягається проникнення в глибинні пласти змісту музики або окремих її характеристик. Асоціативний принцип припускає велику варіативність тлумачення інформації.

Психологічний принцип ґрунтується на передачі переживань із приводу творів, процесу їх написання. У таких фільмах зазвичай автор або виконавець твору стає об'єктом психологічного аналізу. Фільми, засновані на психологічному принципі, як правило, не анімаційні, а ігрові, іноді документальні, призначені для студентів.

Дослідницький принцип ґрунтується на простеженні процесу творчості митця. Це дозволяє режисерові розкрити внутрішній механізм художнього впливу. Фільми засновуються на документальних матеріалах, тому присвячені здебільшого майстрам і творам Новітнього часу.

Для відеоматеріалів, побудованих на основі психологічного і дослідницького принципів важливу роль відіграє колір. Нерідко застосовується ефект контрасту кольорового та чорно-білого зображень. Наприклад, чорно-біле може асоціюватися з минулим, спогадами, повсякденною важкою творчою працею, кольорове – з теперішнім, творчими планами на майбутнє, результатами роботи [6, с. 527].

Ґрунтуючись на принципі наочності, застосування відеоматеріалів забезпечує слухозоровий синтез під час сприйняття і засвоєння інформації.

При всьому різноманітті відеоматеріалів, що застосовуються при викладанні мистецтвознавчих дисциплін, їх можна розділити на дві групи: 1) автентичні відеоматеріали; 2) неавтентичні відеоматеріали.

Автентичні відеоматеріали – це створені режисером відеодокументи (фільми, репортажі, телепередачі, відеокліпи), що характеризуються цілісністю, мають самостійну художню значущість, не обмежену дидактичними цілями. Найбільш вживаним у навчальному процесі автентичним відеоматеріалом є фільм (або його фрагмент).

Неавтентичні відеоматеріали не мають першоджерела. Вони створені з дидактичними цілями, не є структурно цілісними, припускають переробку, переставляння компонентів, доповнення тощо. До таких матеріалів відносяться мульти-

медійні презентації, слайд-шоу, тематичні наочні посібники, відеоуроки тощо. Якщо неавтентичні відеоматеріали можуть постійно перекомпоновуватися, використання автентичних відеоматеріалів у навчальному процесі унеможливлює таке вільне поводження [1, с. 88].

Комплексний вплив на органи сприйняття, який здійснює відео, підвищує якість засвоєння інформації об'єктами педагогічного впливу. Засоби відео через свою наочність, конкретність, динамізм наближають навчальний матеріал до фізичної реальності. Відео органічно поєднує музично-звуковий і зорово-наочний плани з мовленням, причому в різних інтонаційних модальностях. Поліхудожня взаємодія проявляється в застосуванні матеріалу й виражальних засобів різних мистецтв, «перекладу» образного змісту з одного художнього ряду в інший. Оскільки відео майже завжди супроводжується звуком, може містити текстові елементи, воно виводить на дослідження феноменів мультимедіа в ракурсі мистецької освіти, що є перспективою подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Агафонова Н. А. Общая теория кино и основы анализа фильма: [уч. пособие] / Наталья Анатольевна Агафонова. – Минск: Тесей, 2008. – 392 с. 2. Бокшицкая Е. Музыковедческий фильм как средство эстетического воспитания / Е. Бокшицкая // Эстетические очерки. – Вып. 3. – М.: Музыка, 1973. – С. 209–228. 3. Власенко І. Сучасні підходи до застосування відео у викладанні мистецтвознавчих дисциплін / І. Власенко // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Педагогічні науки. - 2016. - Вип. 143. - С. 22-27. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2016_143_7. 4. Планкова В. А. Практический аспект проблемы использования видеофильмов при обучении аудированию на старшей ступени обучения [Электронный ресурс] / Вероника Андреевна Планкова // «Magister Dixit» – научно- педагогический журнал № 4 (12). – Декабрь, 2011. – Режим доступа: http://md.islu.ru/. 5. Рейзенкінд Т. Й. Мистецтво кіно як фактор організації поліхудожнього виховання молоді / Тетяна Йосипівна Рейзенкінд // Дидактичні основи професійної підготовки вчителя музики в педуніверситеті: [монографія]. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2006. – С. 526–539. 6. Суминова Т. Н. Информационные ресурсы художественной культуры (артосферы): [научное издание] / Татьяна Николаевна Суминова. – М.: Академический проект, 2006. – 480 с.

Л. А. Янцур, М. М. Якимчук

ТЕАТР У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Слово «театр» має багатовікову історію і веде свій початок від грецького слова «театрон», що означало спочатку «місце для видовищ». Пізніше значення слова розширилось. Під ним почали розуміти видовище. В українській мові первісний зміст цього слова був таким же, як і у стародавніх греків. Воно заміняло слово «дійство», що раніше вживалося для визначення видовища (так наші предки називали ранні театральні вистави). З часом зміст слова «театр» поступово розширюється, і сьогодні ми вживаємо його в різних значеннях (домовляючись про місце зустрічі, також зрозуміло, що тут під «театром» ми розуміємо саму будову, споруду, пристосовану для показу вистав), таке тлумачення дає М. Стефанович [2].

В.Маяковський, даючи визначення мистецтву театру, казав, що «театр не відображуюче дзеркало, а збільшувальне скло» – і був, звичайно, глибоко правий. Сцена здатна так яскраво показувати життєві явища, що ми сприймаємо їх ніби крізь збільшуване скло. Це пояснюється тим, що мистецтво театру відтворює найважливіші, найглибші, найхарактерніші й найтиповіші для даного явища риси. Зв'язок сцени з глядачем надає театрові надзвичайної сили, здатної, за словами М. Гоголя, примусити «натовп, ні в чому не подібний між собою, зворушитися одним рухом, заридати одними сльозами і засміятися одним загальним сміхом».

К.С.Станіславський [1] відзначав, що саме у процесі раннього спілкування з театром «у дітей розкриваються тайники їх творчої сили (інстинкту або дару)». Великий режисер не лише розумів значення дитинства під час спілкування людини з те-

атром, але й наголошував на загально естетичній ролі театрального мистецтва.

Німецький письменник і композитор Е. Гофман говорив, що найвище завдання мистецтва, зокрема театру – запалювати в людині радість, яка звільняє від гніву сірості і буденності. А така радість є важливою виховною силою, кличе до вдосконалення власної душі та навколишнього світу, тому цим могутнім вихователем не можна нехтувати [3].

Важлива роль театру у роботі з дошкільниками розкривається в дослідженнях Фурміної Л.С. Його вплив на різні аспекти розвитку особистості доведено в численних дослідженнях присвячених вивченню ігрової (Артемова Л.В., Жуковська Р.Й. та інші.), мовленнєвої (Аматьєва О.П., Богуш А.М., Полозова Г.І, Фесенко Л.І. та ін.) діяльності, становленню емоційної сфери дошкільників (Кошелєва Г.Д., Стрелкова Л.П.), образотворчої (Трусова О.Л.).

Театр – вид мистецтва для дітей, який дозволяє вирішити багато актуальних питань: виховання дітей (Поніманська Т.І), формування естетичного смаку (Ветлугіна Н.А), розвиток комунікативних якостей особистості (Аматьєва О.П., Богуш А.М), створення позитивного емоційного настрою (Кошелєва Г.Д., Стрелкова Л. П) та інших.

Як показали дослідження, дитина усвідомлює театр як вираження життєвих ситуацій в акторській грі, дізнається про різні види театру (пальчиковий, настільний, драматичний, театр іграшок, фланелеграф, театр картинок), їх особливості, призначення.

За програмою дошкільного навчального закладу з дітьми можна використовувати такі види театру: 1) настільний ляльковий театр (театр на плоскій картинці, магнітний, настільний, конусний, театр іграшки (готова, саморобна); 2) стендовий театр (фланелеграф, тіньовий, магнітний, стенд-книжка); 3) театр на руці (пальчиковий, картинки на руці, рукавички, тіней); 4) верхові ляльки (на гапіте, на ложках, бі-ба-бо, тростинними); 5) підлогові ляльки (маріонетки, конусний театр); 6) театр живої ляльки (театр з «живою лялькою», ростові, люди-ляльки, театр масок).

Всі ці види театрів займають певне місце в роботі з дітьми дошкільного віку.

Вивчення стану роботи ДНЗ міста Рівного (№ 45,№ 12,№ 4,№ 31) показав, що у роботі з дітьми дошкільного віку використовують такі види театру, як тіньовий театр, пальчиковий, ляльковий, театр масок, настільний та театр на фланелеграфі. Результати показали, що знання дітей недостатні і потребують більшої організованості з боку вихователів та керівників дошкільних навчальних закладів.

Пальчиковому та ляльковому театру віддається більша перевага, діти з радістю переглядають вистави та безпосередньо беруть у них участь. Тіньовий театр використовується лише епізодично, адже не кожна група має матеріал для його проведення.

Важливе значення у роботі з дітьми має розташування дошкільного навчального закладу від театру. ДНЗ № 31 та № 45 розміщені поряд з ляльковим і драматичним театром, тому вони мають можливість співпрацювати з цими театрами. Досить часто їх вихованці переглядають різні вистави як лялькового і драматичного театрів. Таким чином дошкільники мають можливість ґрунтовніше ознайомлюватися з театром. А от дошкільні навчальні заклади № 12 та № 4, розташовані на досить великій віддалі від театрів і не мають можливості співпрацювати з ними. Тому вони змушені обмежитися запрошенням різних виїзних театрів в ДНЗ, або пропонувати батькам відвідати ту чи іншу виставу.

Для вдосконалення роботи в ДНЗ з метою естетичного виховання дошкільників засобами театру ми вважаємо за доцільне:

На підготовчому етапі спрямувати роботу на загальне знайомство дітей з різними видами театру і викликати інтерес до них.

Тому на першому етапі робота була спрямована на розширення знань дітей про театр. На перших заняттях ознайомили дітей з різними видами театру за допомогою

комп'ютерної презентації, де діти мали змогу за допомогою фрагментів вистав вчитися пізнавати театр . Таким чином ми вчили розрізняти різні види театру, що сприяє виникненню інтересу до них. В доступній формі розповіли дітям, як виник театр. З дітьми були проведені екскурсії до театру, де вони мали можливість переглянути вистави, побачили закулісну сторону життя акторів, що викликало емоційне піднесення у дошкільників. До перегляду вистав ми намагалися залучити батьків.

На другому етапі нашої роботи знайомили дітей з акторами та акторською діяльністю, з тими хто, працює у театрі. Також вивчали літературні твори, персонажів, тому що вони є основою для проведення вистав. Спочатку відбувалося залучення дітей до настільного театру, а потім до театралізованої діяльності. Проводилися ігри «Веселі перетворення», «Уявіть собі, що ми зайчики, ведмедики і інші звіри», «Ігри з уявними предметами» (з м'ячем, з лялькою і ін.). В ході занять застосовувалося читання художньої літератури, разом з дітьми складали історії, грали в розвиваючі ігри «Мій настрій». Залучали дітей до виготовлення атрибутів до різних видів театру (пальчикового, настільного, ігор-драматизацій (масок).

На третьому етапі ми безпосередньо залучали дітей до участі у театралізованій діяльності, тобто діти показують настільний, пальчиковий, ляльковий театр до малюків. В результаті цієї роботи діти прагнуть самостійно створювати свої вистави, драматизувати казки, виготовляти атрибути до вистав (маски, костюми), тобто взяти участь самому у постановці різних спектаклів, інсценувань творів. І тоді театралізована діяльність виявляється, як показник естетичного виховання. У дітей виникає інтерес та бажання відвідувати театр. Паралельно проводилась робота з батьками у вигляді консультації «Створюємо домашній театр». Для вихователів було проведено консультацію на тему «Вимоги до організації та проведення театралізованих ігор», тренінг для розвитку творчого підходу в організації та керівництві грою, підвищуванні педагогічної майстерності педагогів, спонуканню їх до створення власних сценаріїв «Вихователь – режисер дитячого театру». Крім того педагогам надавалися методичні поради щодо організації театрально-ігрової діяльності дошкільників. Особливо показовим було проведення тематичного дня «День театру», що мало на меті продовжити знайомити з театром як видом мистецтва, формувати бажання займатися театралізованою діяльністю, розвивати інтонаційну виразність мовлення дітей.

Підсумовуючи вище сказане, маємо підстави стверджувати, що театр може стати ефективним та потужним емоційно забарвленим засобом гармонійного розвитку та творчого потенціалу дитини за умови грамотного керівництва та створення оптимального, театрально-освітнього простору в дошкільному навчальному закладі, який сприятиме розвитку емоційної сприйнятливості, бадьорого, радісного настрою, уяви, артистичних здібностей, винахідливості для дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1.Станіславський К. Моє життя в мистецтві / К.Станіславський – К.: «Мистецтво», 1955. – 479 с. 2.Стефанович М. Що таке театр / М. Стефанович – К.: Просвещение, 1961. – 44 с. 3.Шахрай В. Соціально-ціннісний аспект діяльності дитячого театру: Монографія / В. Шахрай – Біла Церква, 2004. – 172 с.

К. П. Бовсуновська, О. В. Шарун

АНГЛІЙСЬКА МОВА В СИСТЕМІ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Друга декада двадцять першого сторіччя знаменна своїми змінами. 1 вересня 2017 року відбулася ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом його учасниками.[1] Дещо раніше, а саме, 17 травня 2017 року відбулася церемонія підписання Угоди про безвізовий режим України [3].

Як відомо, одною з найпоширеніших мов у світі є – англійська. Вона визнана офіційною в 59 країнах. І, напевно, не існує людини, яка не знала хоча б примітивні вислови англійською.

Метою нашої роботи є визначити чи потрібна англійська мова лікарю загальної практики в Україні, чи можливо мати достатній рівень кваліфікації не знаю чи цієї іноземної мови.

Пропонуємо екскурс в минуле. 1990 рік група канадських учених з Університету Мак-Мастер запропонували термін Evidence-bases medicine, що перекладається як доказова медицина. Що являється підходом до медичної допомоги, при якому клініцисти використають кращий можливий обґрунтований доказ, тобто більшу частину адекватної доступної інформації, в ухваленні клінічного рішення щодо індивідуальних пацієнтів. Оцінювання і впровадження науково обґрунтованої практики ґрунтуються на клінічному досвіді, знанні механізмів хвороби, і патофізіології. Науково обґрунтована практика містить у собі комплексне і сумлінне ухвалення рішення, засноване не тільки на доступному обґрунтованому доказі, але також і на характеристиках, положенні і перевагах пацієнта. В остаточному підсумку, науково обґрунтована практика – формалізація процесу медичної допомоги, якою кращі клініцисти займалися протягом декількох поколінь.

Кожен новий лікар в Україні, на думку представників Міністерства, мусить знати англійську на бездоганному рівні. Таким чином, за планами МОЗ, лікарі зможуть використовувати протоколи лікування інших країн (Європи, США, Канади), для лікування українських пацієнтів.

З кожним роком кількість іноземців в Україні збільшується. Всі ми однакові люди і всі хворіють. Відповідно, ніхто не може виключити той факт, що до будь-якого лікаря може прийти на прийом англомовний пацієнт і для надання допомоги необхідне знання англійської.

Існує безліч друкованих та електронних видань, де описані нові цікаві випадки, різні стани та якісна швидка допомога. Достатньо відкрити, ознайомитися і надалі використовувати інформацію, для покращення станів хворих або їх швидшому видужанню. Володіючи цими знаннями набагато легше довести ту чи іншу патологію. Але більшість наукової літератури друкується англійською.

Більшість програм та медичних апаратів запрограмовані саме англійською. Звісно, програм для перекладу також достатньо, та важливим є те, що користуючись перекладачами ми втрачаємо дорогоцінний час. А де, як не в медицині, кожна секунда важлива.

Студенти третього курсу за направленнями «Фармація», «Загальна лікарська практика», «Стоматологія» стануть першими, хто буде здавати субтест як на англійській, так на іншій мові, яку вони вивчали у Вищому навчальному закладі. Зміни будуть внесені вже на 2017-2018, 2018-2019 навчальні роки. Проте, результат цього субтесту не буде впливати на можливість проходження далі.

Остаточні зміни в освіті українських студентів-медиків запрацюють з 2019-2020 навчальних років. У випадку недобору балів, студент не зможе продовжити навчання [4].

Для того, щоб все вищеперераховане реалізувати необхідно створити відповідні умови. Але студентам потрібно опановувати не тільки англійську мову, як таку, а й професійну з обов’язковим знанням термінології. Для цього необхідно відвідувати тренінги, спілкуватися з носіями (в вишах навчається багато іноземних студентів англійською), відвідувати лекції викладачів на англійській. Прослуховувати лекції в інтернеті, читати літературу з самостійним перекладом. Для досягнення мети необхідно весь час працювати. Тобто повинна бути система навчання з підґрунтям у вигляді базових знань. Тому для того, щоб вступити до вишу кожен школяр має здати ЗНО з англійської мови. Тобто в вищому медичному закладі студенти повинні досконало вивчати професійну англійську, а базові знання отримувати в школі.

Висновки. Англійська мова є обов’язковою особливо для тих, хто планує бути лікарем. А якщо є мрія не просто «бути», а, дійсно, допомагати, то знання англій-

ської обов'язкове для розірвання меж знань.

19 жовтня 2017 року відбулася історична подія для України. Верховна Рада України ухвалила медичну реформу. Народні депутати ухвалили у другому читанні законопроект №6327, що докорінну змінює систему охорони здоров'я. Настав той час, коли пацієнт може самостійно вибрати собі лікаря. І в цей час перед лікарем також є вибір. Залишатися у комфортних умовах, чи вивчати нову мову розкриваючи, тим самим, собі нові горизонти і стаючи конкурентоспроможним. [2]

Список використаних джерел

1.Звіт про виконання порядку денного асоціації та угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом; 2. Законопроект №6327. 3.http://mfa.gov.ua. 4.https://medprosvita.com.ua. 5.http://life.pravda.com.ua/health.

С. А. Кушнірук

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ ДИДАКТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У IX– середині XVI ст.

Вивчення української педагогічної думки на різних етапах її розвитку – одна з найважливіших умов просування сучасних дослідницьких пошуків у напрямі вивчення історії розвитку понятійно-термінологічного апарату української педагогічної науки і практики.

Провідними тенденціями формування категоріально-понятійного апарату вітчизняної дидактики у IX– середині XVI ст. були такі:

I.**Суспільно-політичні та культурно-економічні.**

1. Прийняття Київською Україною-Руссю у 988 р. Християнства, що сприяло розширенню економічних, політичних культурних зв'язків з Візантією, іншими країнами [4].

2. Монголо-татарська навала, яка у 1240 році зруйнувала Київ (світські споруди, книгозбірні, державний устрій [5, 81] і призвела до того, що у XII– поч.XIII ст. Україна-Русь поступово втратила свою провідну роль у політичному та економічному житті Європи; на території України виникли нові держави: Галицько-Волинська (існування до 1340 р.) та Суздальська.

3. Втрата української самостійності (всередині XIV ст.). Так, «Галичину захопили поляки. … Київщина, Чернігівщина, Переяславщина, Поділля і значна частина Волині потрапила в руки литовців» [5, 84].

II.Педагогічні і лексикологічні.

1. Основним джерелом педагогічної термінології була побутова народна лексика, частина якої стала вживатися в спеціально-педагогічному значенні. Водночас з прийняттям християнства на педагогічну термінологію починає впливати церковнослов'янська лексика та запозичення *грецизмів*.

2. Поява писемності (IX ст.), створення слов'янської азбуки – кирилиці. Нова азбука полегшувала переклад книг з грецької мови на слов'янську, що сприяло поширенню античної літератури, науки, педагогічних ідей та утвердженню *грецизмів* у понятійно-термінологічній системі педагогіки та дидактики зокрема.

3. Розвиток педагогічної думки Київської Русі, який яскраво відображають різноманітні пам'ятки писемності, літературні твори різних жанрів, твори образотворчого мистецтва тощо, які дійшли до наших часів. Серед перекладних творів на особливу увагу заслуговують «Пчела», «Златоуст», «Ізборник» Святослава та інші. Серед важливих пам'яток давньоукраїнської літератури і педагогічної думки – збірник законів «Руська правда» Ярослава Мудрого і «Правда» Ярославичів (його синів), «Повчання» Володимира Мономаха, «Житіє Євдокії Полоцької» та «Повчання дітям» ченця Ксенофонта, низка уривків із часописів і листів, де подаються описи народних традицій сімейного виховання, ставлення батьків до своїх на-

щадків тощо [3; 5; 6].

4. Педагогізація усного та писемного мовлення Київської Русі. Граматично це було пов'язано з утворенням дієслівних іменників (наприклад, учіння від учити). Іноді нове поняття виражалося не одним словом, а цілою фразеологічною одиницею: *почитання книжне*. У літописних записах дидактичний процес у вузькому сенсі позначався словами: *учіння книжнее*, *вчити книгам, вчити ремеслу, вчити співу, вчити письму і т. ін.* Замість слова «учні» говорили «*повчающеся»*. Термін *повчання* у X - XIII ст. позначав: а) особливий жанр літературних творів, вельми поширений також в Греції і на Сході; б) метод морального впливу [2].

Термін «*старанність»* зустрічається вже в Остромировом євангелії (XI ст., книгам старанний), але педагогічного значення він набув дещо пізніше. Також у ранніх літописах можна знайти *грецькі терміни*: *грамота, лексикон* і ін. [2].

Зауважимо, що термін «школа» вперше з'являється у грамоті, написаній у Луцьку 1388 р. [5, 73].

Значущим у розрізі проблематики нашого дослідження є і той факт, що найголовнішою літературною пам'яткою Галицько-Волинської держави був Галицько-Волинський літопис, який на думку С.Сірополко, навіть з мистецького боку перевищував київські літописи того часу, але однак не міг досягнути величі пам'яток староруської літератури IX - XII ст. [6, 49].

5. Гостра боротьба між прихильниками використання грецьких, латинських і слов'янських термінів (у результаті якої офіційною мовою стає старослов'янська, а навчання рідною українською мовою в школах не відбувається).

7. Прийняття християнства, що сприяло подальшому розвитку освіти й шкільництва. Набули поширення різні типи шкіл, «… в яких готувалися переписувачі церковної літератури, готувалося вітчизняне духовенство, майстри будівельної справи для зведення храмів, …, дипломати і державні чиновники різних служб» [5, 75]. У цей період на території Київської Русі існували: 1) *школи «книжного вчення»; 2) школи «вчення грамоти» (*XI–XII ст.); 3) *монастирські та жіночі школи* та ін.

Охарактеризуємо ще деякі історичні факти, які значною мірою позначилися на становленні та розвитку категоріально-понятійного апарату вітчизняної дидактики.

Так, історично відомо, що впродовж майже двох століть значною територією України володіла Литовська держава, яка зробила незначний внесок у культуру українського народу, але при цьому, литовські князі, переймаючи освітні традиції українців того періоду, широко використовували українську мову в управах, законодавстві та суді. В Статуті литовськім зазначалось: «Писар земський мав по-руському, літерами й словами, всі листи й позови писати, а не іншою мовою і словами» [6, 49-50]. Тому сучасна литовська мова, й педагогічна в тому числі, має багато термінів українського походження.

На становленні понятійно-термінологічної системи вітчизняної дидактики позначився і розвиток правопису. В XIV-XV ст. вводиться новий правопис: півустав (літери мали простіший нарис, ніж устав, замість прямих ліній вживаються ламані, кожна літера писалася окремо, мала декілька форм) і скоропис (визначався ще більшою різноманітністю нарису) [1].

У Кракові ж (у 1491 р.) за сприяння Павла Русина, була надрукована кирилицею перша слов'янська книжка «Часословець» (друкарня Ф.Швайцпольта). По суті, для цього періоду це було найбільшою перемогою у справі відродження освіти в Україні та формуванні понятійно-термінологічної системи не лише дидактики, а й педагогіки в цілому.

Розвиткові освіти у XV- XVI ст. сприяла також організація мандрівними дяками та світськими майстрами грамоти пересувних шкіл на тій території України, де не було церков і як наслідок - шкіл. Такі «мандрівні вчителі» навчали сільських та хуторських дітей мистецтву читання, письма і співу.

Отже, на розвиток педагогічної термінології Київської Русі неабиякий вплив мало запровадження християнства, яке обумовило активну інтеграцію церковнослов'янської лексики в педагогічну. Дослідження історико-педагогічної спадщини України в період IX – середині XVI ст. у контексті суспільно-політичних, культурно-економічних, педагогічних і лексикологічних детермінант дозволяє стверджувати, що ініційовані та введені в світський та науковий обіг досліджуваного періоду категорії та поняття й сьогодні є складовими категоріально-понятійного апарату вітчизняної та світової дидактики.

Список використаних джерел

1. Голубев Т. О начале книгопечатания в Киеве / Т. Голубев // Кіевская старина. – 1882. – Т. II, № 4–6. – С. 381–400. 2. Комаровский Б.Б. Русская педагогическая терминология / Б.Б. Комаровский. – М. : Просвещение, 1969. – 311 с. 3. Кушнірук С. А. Педагогіка. Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів педуніверситетів / С. А Кушнірук. – К.: НПУ, 2011. – 472 с. 4. Литвин В. М. Історія України : в 3 т. / В. М. Литвин. – К. : ВД «Альтернативи», 2003. –Т.1. З найдавніших часів до кінця XVIII ст. – 863 с. 5. Любар О.О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. Історія української педагогіки. Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів / О.О. Любар, М.Г. Стельмахович, Д.Т. Федоренко; за ред. М.Г. Стельмаховича. - К. : Ін-т змісту і методів навчання МО України, 1999. - 360 с. 6. Сірополко С. Історія освіти в Україні / Степан Сірополко. – К. : Наукова думка, 2001. – 912 с.

В. М. Мельник

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ І ГІПЕРТЕКСТ У КОНТЕКСТІ ШКІЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ

Оновлена в 2017-2018 н.р. програма визначає роль літературної освіти у формуванні нових компетентностей і компетенцій, у тому числі й літературної компетентності. Її формування тісно пов’язане з удосконаленням комунікативної компетентності, розвитком умінь і навичок володіння учнями українською й іноземними мовами, видами мовленнєвої діяльності, основами культури усного й писемного мовлення.

Масова шкільна медіаосвіта – це важливий чинник розвитку суспільства, наявність якого підвищує рівень медіаграмотності спільноти, в якій відбуватиметься соціалізація кожної конкретної дитини. Фоновий, нормативний рівень медіаграмотності дорослих – прояв суспільної культури, що засвоюватиме дитина у процесі своєї соціалізації [2, с. 19].

Публікації, присвячені впровадженню медіаосвіти в загальний освітній процес, свідчать про те, що ця тема на часі й розглядається в різних аспектах: положення, що ґрунтуються на психологічній теорії творчої особистості та її розвитку (Р. Грановська, Я.Пономарьов), роботи вітчизняних і зарубіжних учених із проблем технологізації освітнього процесу (Г. Сазоненко, В. Бондар, А. Горальський, А.Маслоу), проблеми використання ІКТ та мультимедіа в контексті шкільного навчання, методології і теорії комп’ютеризації освіти (В.Биков, Ю.Жалдак, Ю.Жук, І.Захарова, О.Полат, С.Раков).

Традиційний підхід до літературної освіти в основному орієнтований на формування комплексу знань, умінь і навичок. Проте ціннісні орієнтації вже інші. Освіта сьогодні переходить зі знаннєцентричної лінії до дитиноцентричної, компетентністно спрямованої, тобто до способів застосування знань і вмінь на практиці.

Дослідження шляхів формування комунікативної та інформаційно-комунікаційної компетентностей учнів на уроках української й зарубіжної літератури, визначення найбільш доцільних для цього технологій, форм і методів, інтерактивність, креативність сприятимуть розвитку ключових компетентностей учнів, удосконаленню вмінь і навичок сприймати, критично осмислювати, аналізувати і зв’язно відтворювати інформацію, створюючи власне висловлення, а також

підготовці такого випускника, рівень якого гармонійно поєднує освіченість, моральність і духовність, здатність до продукування принципово нових духовних і матеріальних ідей за допомогою комунікативних, інформаційно-комунікаційних і медіаосвітніх технологій.

Нові освітні технології п'ятого покоління – діяльнісні або діяльнісно-ціннісні, які будуть, на думку професора В.В. Гузєєва, засновані на глобальній взаємодії особистостей, які розвиваються, через всесвітні інформаційні мережі й телекомунікації, що супроводжуватиметься такою ж взаємодією педагогів [1, с. 12].

На уроках літератури основним принципом роботи над текстом – традиційним друкованим чи у форматі медіатексту (гіпертексту) – доцільно застосовувати такий алгоритм: сприйняття – розуміння (осмислення) – аналіз – засвоєння (усвідомлення) – оцінка.

Інтерпретуючи художній текст (гіпертекст), школярі можуть і повинні бачити варіативність трактувань тем і образів у залежності від загального рівня знань, культури й виховання того, хто здійснює аналіз. Під час роботи з медіатекстами доцільно акцентувати увагу на знаннях і навичках учнів, що були отримані як на уроках словесності - використання елементів морфологічного, лексичного, мовностилістичного та синтаксичного аналізів тексту, літературознавчих досліджень прийомів і засобів творення образності, так і на заняттях із інформатики – вміння застосовувати програмне забезпечення MS Office (Word, Power Point, Microsoft Publisher) для створення й редагування текстових документів, графічних об'єктів, електронних презентацій, працювати в мережі і публікувати медіатексти та відеофайли в Інтернеті.

Мультимедіа – це сучасна інформаційна технологія, що дозволяє об'єднувати в одній комп'ютерній програмно-технічній системі текст, звук, відеозображення, графічне зображення та анімацію.

Комп'ютер, передбачаючи роботу з текстом, не знецінює значення друкованого тексту, на відміну від телебачення, орієнтованого на зоровий образ, і сприяє вдосконаленню вміння читати: «користувачі перейшли на використання писемної комунікації у вигляді дисплею, котрий, на відміну від телеекрану, вибудовує світ образів подібно книжковому» [3, с. 4]. Але текст на моніторі комп'ютера набуває ознак гіпертексту (книга в книзі), що характерно і для творів мистецтва, зокрема й літератури, постіндустріального суспільства. На думку О. Барст, гіпертекст являє собою нову нелінійну форму знань, служить композиційною основою організації текстового простору в умовах електронного художнього дискурсу. З точки зору дидактичних можливостей «гіпертекст дозволяє зв'язувати текст, аудіо, фотографії, креслення, карти, картинки, що рухаються, та інші форми інформації в осмислене ціле, до якого може здійснюватися доступ за допомогою системи індексації, орієнтованої на конкретні ідеї, а не на конкретні слова в тексті» [4, с. 177].

Навчальні засоби, «підготовлені на основі мультимедійних гіпертекстових технологій, мають ряд значних переваг, що забезпечують новий рівень презентації навчального матеріалу. Крім того, сама гіпертекстова побудова матеріалу має власне дидактичне значення, бо є більш гнучкою формою подачі матеріалу, що дозволяє максимально враховувати індивідуальні особливості учнів: швидкість мисленнєвих процесів, спосіб сприйняття матеріалу та ін.» [5, с. 84-85]. По суті, це створення власного навчального тексту, унаслідок чого процес навчання набуває творчого характеру. Використання на уроці літератури гіпертексту дає широкі можливості для порівняння культурних зразків різних літератур та культур, урізноманітнює тематику матеріалу й вибудовує сприйняття культурних явищ як єдиний гіпертекст.

Робота над медітекстами має високий виховний потенціал для формування і вдосконалення як громадянських, соціальних, естетичних і особистісних, так і інформаційно-комунікаційних компетентностей підлітків.

Результати діагностики учнів протягом кількох років спостережень дозволяють стверджувати: цілеспрямоване й систематичне використання засобів ІКТ і медіаре-

сурсів для розвитку мовлення під час уроків української та зарубіжної літератури сприяють підготовці підлітків до життя й діяльності в інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Гузеев В. Поколения образовательных технологий: технология образования в глобальном информационном сообществе / В. Гузеев // Химия в школе. – 2004.− № 2. – С. 12–17. 2. Життєва компетентність особистості: від теорій до практики: Науково – методичний посібник / За редакцією І.Г. Єрмакова – Запоріжжя; Центріон, 2005. – 640 с. 3. Зязюн І. Освітній простір культури в умовах сучасних інформаційних технологій / І. Зязюн // Рідна школа. – 2006. − № 5. – С. 3–7. 4. Федоров А.В. Словарь терминов по медиаобразованию, медиапедагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности. – Таганрог: Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та, 2010. 5. Шуляр В. І. Сучасний урок літератури: технологічні моделі : [навчальний посібник] / Василь Іванович Шуляр. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009 – с. 85.

Г. В. Попов, І. В. Попова

ЕКОЛОГІЧНІ СТАНДАРТИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТРАНСФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

На початку XXI століття головним стратегічним завданням всієї світової спільноти стало забезпечення стабільного та ефективного існування сучасної цивілізації на засадах цілісності природного оточення, економічної життєздатності та соціальної справедливості для нинішніх і майбутніх поколінь. Особливість сучасної епохи полягає в тому, що нині принцип корисності має глобальний характер на відміну від локального в попередні епохи. Реальний соціально-економічний розвиток виявив одну з найсуттєвіших суперечностей, яка значною мірою виражає суть екологічної проблеми: це суперечність між необхідністю подальшого нарощування потужностей господарських об’єктів і компенсаційними можливостями біосфери, що під впливом господарської діяльності та антропогенного тиску деградує, наближаючи світ до глобальної екологічної катастрофи [1].

Директор Інституту європейської екологічної політики Е. фон Вайцзеккер у своїй книзі «Політика на Землі» пише, що реальна екологічна політика у «столітті захисту навколишнього середовища» формує нову парадигму існування людства. Економічна парадигма незабаром має поступитися екологічній, і правильною буде політика, яка зможе зберегти природні основи нашого світу у щонайширшому сенсі, а не та, що сприяє максимальному кількісному економічному зростанню для заохочення задоволення будь-яких, особливо найабсурдніших, потреб, не та, що прагне культурної і мовної єдності нації за рахунок інших, і не та, що прагне насильницького досягнення конфесійної та релігійної однорідності [2].

Одним з шляхів поліпшення ситуації може стати подальший розвиток освіти для сталого розвитку. Як вказано у документах, які супроводжують цей процес, новому періоду розвитку людства має відповідати нова філософія освіти, нові системи, нові моделі навчання.

За рішенням Ради ЮНЕСКО з 1 січня 2005 року оголошено проведення Десятиріччя освіти для сталого розвитку. У березні 2005 року Україна стала однією з 55-ти країн, які підписали документ ООН «Стратегія освіти для сталого розвитку». Цей документ визначає основні підходи до впровадження стратегії сталого розвитку в освіту і виховання, залучення до цієї роботи працівників освіти та інших фахівців. Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 р. № 634 було затверджено «Комплексну програму реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003-2015 роки», складовими якої є системна перебудова вітчизняної освіти на засадах сталого розвитку.

Основну ціль освіти для сталого розвитку у контексті системних завдань реформування вітчизняної освітньої системи доцільно визначити як сприяння становленню всесторонньо освіченої, соціально активної особистості, яка розуміє нові явища та

процеси суспільного життя, володіє системою поглядів, ідейно – моральних принципів, норм поведінки, які забезпечують готовність до соціально відповідальної діяльності та неперервної освіти в швидко змінному світі. Зокрема, освіта для сталого розвитку має сприяти розповсюдженню знань про довкілля та його стан і надавати критерії, стандарти, рекомендації щодо прийняття рішень з питань охорони довкілля.

Освіта для сталого розвитку бачиться як процес навчання тому, як приймати рішення, необхідні для забезпечення довгострокового майбутнього економіки, екології, соціальної справедливості. Розвиток мислення, орієнтованого на стале майбутнє та відповідних смисложиттєвих цінностей і пріоритетів – ключова задача освіти в XXI столітті. У цьому відношенні освіту для сталого розвитку можна схарактеризувати як освіту, що ґрунтується на моральних принципах ноосферного суспільства і орієнтована на духовність як інтегрований результат функціонування освітньої системи.

Для реалізації означених вище завдань необхідні принципово нові методології та технології освітньої діяльності, перебудова системи освіти на засадах та принципах сталого розвитку.Для освітньої системи ці принципи були сформульовані дослідником М. Моїсеєвим, який у своїх наукових дослідженням обгрунтував низку педагогічних позицій, орієнтованих на екологічну освіту та освіту для стійкого розвитку, а саме: 1) сучасна система освіти повинна прищеплювати нову шкалу цінностей і моральності для нового взаємовідношення Людини-природи-суспільства; 2) постійний пошук нових форм освіти і виховання, а також виключення застарілих; 3) готувати майбутніх фахівців до швидкого переключення на нові галузі знань і моральної готовності до сприйняття нових життєвих умов; 4) в основі сучасної освіти має бути цілісність освіти, інтеграція природничонаукового (науково-технічного) і соціально-гуманітарного знання на фундаменті раціоналізму; 5) екологічна освіта як основа освіти для сталого розвитку повинні стати стрижнем сучасної освіти; 6) екологізація учбових дисциплін, тобто насичення їх екологічним змістом і ключовими проблемами сталого розвитку можливо при спільних зусиллях викладачів самих різних спеціальностей на педагогічному принципі міждисциплінарності; 7) сучасна освіта і екологічне виховання повинні базуватися і розпочинатися з естетичного виховання і передусім з естетичного сприйняття краси Природи [3].

Учити потрібно тому, як людина повинна вчитися новому; надлишок і неструктурованість інформації (в умовах інтернету) народжує інформаційний хаос. Сучасна школа покликана забезпечити досягнення таких освітніх результатів, які б відповідали цілям розвитку особистості й сучасним вимогам суспільства. Найголовнішими серед них є формування усталених моделей поведінки людини, зміна її ціннісних пріоритетів у бік соціально-відповідальних, екологічно та гуманістично-орієнтованих форм взаємодії із природним та соціальним оточенням. Надзвичайно важливу роль у сучасних умовах розвитку науки і техніки має застосування прогресивних методів та засобів контролю стану довкілля з метою забезпечення гармонізації принципів і методів його охорони зі світовими вимогами, що спонукає до підвищення вимог до загальної освіти фахівців екологічних спеціальностей вищих навчальних закладів при вивченні загальних питань охорони довкілля.

Список використаних джерел

1. Степанов С.А. Основные методологические и содержательные аспекты экологического образования для устойчивого развития в высшем учебном заведении. Монография [Текст] / Степанов С.А. – М.: Из-во МНЭПУ, 2010. – 246 с. – С.77. 2.Вайцзеккер Э. У. Політика на Землі. Реальна екологічна політика в століття захисту навколишнього середовища / Эрнст Ульрих фон Вайцзеккер. – Дармштадт: б. и, 1989. – 176 с. – С 24. 3. Комплексна програма «ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ» на період 2009-2015 рр. – Режим доступу до ресурсу: http://www.uondmr.at.ua/kompl.progr.doc.

Н. М. Потій

ДІЯЛЬНІСТЬ КУРСІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В ЧЕРНІГОВІ ВПРОДОВЖ 1941–1943 РР.

Окупація Чернігова нацистами та їхніми союзниками призвела до значних змін у житті міста та його мешканців. Це стосувалося й сфери освіти, адже позиція окупантів щодо цього питання та воєнна розруха накладали свій тяжкий відбиток як на кількість навчальних закладів, так і на зміст навчання. Зокрема, набуло актуальності вивчення місцевим населенням німецької мови, що й обумовило створення відповідних курсів. Мета нашої публікації – висвітлити особливості відкриття та діяльності курсів німецької мови в Чернігові впродовж 1941–1943 рр.

Для ефективного управління окупаційна влада потребувала перекладачів і службовців із місцевого населення, які б володіли німецькою мовою. Жителі міста також були вимушені пристосовуватися до нових умов принаймні для того, щоб прогодувати себе й свої сім'ї. Тому восени 1941 р. представники місцевого вчительства створили ініціативну групу, яка зайнялася питанням відкриття спеціальних курсів німецької мови. 8 жовтня відбулася нарада, на якій педагоги Н. Заостровська, О. Бакуринська, В. Бакуринська, В. Вершковська, М. Доброговський склали проект положення майбутнього освітнього закладу. Передбачалося, що курси допоможуть дорослим слухачам навчитися читати й розмовляти німецькою мовою. Особи, які раніше не вивчали цю мову, вступали на перший курс і навчалися два роки. Якщо ж вони володіли німецькою мовою на рівні п'яти класів гімназії, тоді їх одразу приймали на другий однорічний курс. Навчальний заклад мав надавати освітні послуги особам обох статей віком від 15–16 р.

Ініціативна група планувала зібрати лише чотири групи слухачів і відкрити два відділення. На першому відділенні курсанти щотижня мали б 15 уроків німецької та вісім уроків російської мови. На другому відділені планувалося давати 15 уроків німецької та вісім уроків української мови. Охочі могли б факультативно відвідувати один урок співів на тиждень. Навчання на курсах коштувало б 400 крб. за рік [5, арк. 1–1 зв.].

Відділ освіти та культури підтримав ініціативу місцевих педагогів, але дав дозвіл на вивчення лише німецької та української мов. Зважаючи на чітку антибільшовицьку та антиросійську політику нацистської окупаційної влади, російську мову повністю виключили з ужитку в навчальних закладах. Курси німецької мови на чолі з Н. Заостровською розпочали свою діяльність 14 жовтня 1941 р. На цей час функціонування освітньої установи забезпечувало семеро викладачів німецької мови та стільки ж викладачів української, однак надалі чисельність педагогів періодично змінювалася.

Охочих вивчати німецьку мову виявилося значно більше, аніж сподівалися, тому відразу сформували не чотири, а вісім груп, до яких зарахували 273 слухачів. Але навіть із початком навчання керівництво курсів продовжувало отримувати вступні заяви, тому згодом кількість груп зросла до десяти [11, арк. 56–56 зв.]. Водночас деякі курсанти залишали навчальний заклад через те, що знаходили роботу [10, арк. 26, 85, 87, 91, 93, 95], виїжджали працювати до Німеччини [10, арк. 81, 82, 88], переселялися в інші населені пункти Чернігівщини [10, арк. 86, 100], тяжко хворіли [10, арк. 94]. До зменшення кількості слухачів також призвело відкриття медичної школи [10, арк. 99] та початок весняних польових робіт. Унаслідок цього кількість курсантів не була стабільною, а постійно змінювалася. Навесні керівництво навчального закладу організувало додатковий набір, унаслідок якого станом на 1 травня сформували 12 груп [12, арк. 31]. Кількість слухачів зросла до 370 осіб (291 жін. і 79 чол.) віком від 15 до 37 років.

Ще в грудні 1941 р. на курсах відкрили окреме недільне відділення для службовців, які навчалися невідривно від виробництва. Однак невдовзі його реор-

ганізували у вечірнє й заняття стали проводити двічі на тиждень. Спочатку на це відділення записалося 52 особи, але в другій половині навчального року залишилося лише 24 [11, арк. 56–56 зв.].

Лише 19 квітня 1942 р. керівництво навчального закладу склало положення про діяльність курсів німецької мови для дорослих. У документі зазначалося, що цей професійно-навчальний заклад створено з метою підготовки канцелярських працівників для німецьких установ, а також учителів молодших і середніх класів. Курси підпорядковувалися відділу освіти та культури, який мав затверджувати навчальні плани та програми, кошториси, штати викладачів, а також контролювати учнівський контингент, проведення іспитів тощо. Положення здебільшого лише відображало вже встановлені правила діяльності закладу. Однак важливим уточненням стали вимоги до вступників. На перший курс могли приймати осіб не молодших від 15 років із рівнем підготовки не нижче 7 кл. На другому курсі мали право навчатися випускники шкіл після закінчення 9–10 кл. Крім того, приймали осіб, які склали відповідні іспити з німецької та української мов [4, арк. 9–10].

Слід відзначити, що курси діяли виключно коштом слухачів. Відділ освіти та культури надав допомогу лише на облаштування вчительської та шести класних кімнат. За перший рік діяльності закладу зібрали всього 138 931 крб. 26 коп. З них на заробітну плату витратили 84 827 крб. 7 коп., на господарчі потреби – 14 542 крб. 17 коп., на учбові та інші запити – 7724 крб. 23 коп. Станом на 1 серпня 1942 р. в розпорядженні керівництва курсів залишалося 31 837 крб. 67 коп. [6, арк. 17].

Навчання на курсах проходило в приміщенні колишньої приватної жіночої гімназії Н. Заостровської. Унаслідок бомбардування воно було дуже пошкоджене і не повною мірою відповідало потребам закладу. Перший поверх будівлі потребував значного ремонту, а дві кімнати, де вели заняття, були прохідні. Керівництво ще й оплачувало оренду понівеченого війною приміщення [11, арк. 56; 12, арк. 32 зв.].

Навчання на курсах відбувалося на основі програм і планів, складених викладачами. Після повторення фонетики й морфології основну увагу зосереджували на синтаксисі складного речення та лексичному матеріалі. Вивчали такі теми як сім'я, дім, пори року, вулиця, ринок, частини тіла, одяг, страви, домашні та дикі тварини. Педагогам було надзвичайно складно справлятися зі своїми обов'язками, адже вони не мали підручників, словників, навчальних посібників. Уроки проводили за записками, читання – за єдиною книгою дореволюційного видання, яку іноді приносив один із педагогів. Газети німецькою мовою не видавали, для перекладу на німецьку мову використовували місцеве періодичне видання «Українське Полісся». Курси не мали власної бібліотеки, гостро відчували нестачу україномовної літератури, а також звичайних зошитів і паперу [12, арк. 32–32 зв.].

Наприкінці навчального року слухачі склали іспити, у результаті яких 125 осіб перейшло на другий курс, а 95 [11, арк. 56] (за іншими даними – 92 [9, арк. 26]) успішно завершило навчання. З усіх випускників 34 осіб атестували за першою категорією (помічник перекладача), 30 – за другою (підсобний персонал канцелярії), 28 – за третьою (закінчили дворічні курси німецької мови) [9, арк. 26 зв.]. 60 випускників одразу знайшло роботу, а 11 виїхало остарбайтерами до Німеччини [11, арк. 56].

Діяльність курсів ретельно контролювала окупаційна влада. Упродовж навчального року на заняттях побували представники місцевої комендатури, відділу освіти та культури, районної управи та біржі праці. Також викладачі неодноразово перекладали на німецьку мову різні заяви та ділові папери [9, арк. 26 зв.–28 зв.].

Міська управа запланувала розширити роботу курсів німецької мови та 11 серпня 1942 р. під час засідання визначила цілий перелік необхідних заходів. Зокрема, збиралися відкрити підготовчу групу для тих слухачів, які раніше не

вивчали німецьку мову та організувати третій курс для підготовки вчителів і перекладачів. Для бідних курсантів пропонували створити 10 стипендій і впровадити практику звільнення від плати за навчання. Службовці й надалі мали навчатися на вечірньому відділенні, а на довершення передбачалося організувати заняття на підприємствах. Для вдосконалення навчального процесу ініціювали відкриття консультаційно-допоміжного бюро та впровадження методичного нагляду. Додатково створювали посаду завідувача педагогічної частини й довідкову бібліотеку. Щоб поліпшити умови навчання, слід було якнайшвидше відремонтувати перший і другий поверхи будівлі курсів. Крім того, з 1 вересня (початку навчального року) цей заклад освіти звільняли від орендної плати за користування приміщенням [5, арк. 44–45].

Наступного навчального року на денне відділення курсів записалася 631 особа (за іншими даними – 692 [9, арк. 53]), а на вечірнє – 137. Зважаючи на суттєвий ріст охочих опановувати німецьку мову, кількість викладачів німецької мови зросла до 11, проте українську мову й досі викладало семеро. Адміністративно-технічний персонал курсів складався з директора, завідувача господарства, рахівника, двох прибиральників, вартового та секретаря педради [2, арк. 9]. Дирекція курсів отримала від місцевої комендатури дозвіл відкрити третій курс, на якому висловило бажання навчатися 40 осіб. Утім, через незавершений ремонт заняття деякий час відкладали. Згодом сформували групу із 36 осіб, з яких 35 прагнуло стати вчителями молодших класів і лише одна особа – перекладачем. У січні 1943 р. біржа праці запросила відомості про цих слухачів, щоб відправити їх на тримісячну практику в різні установи Чернігова. Водночас вона відмовила в організації педагогічної практики, аргументуючи це тим, що потреба у вчителях наразі відсутня [8, арк. 29].

Крім того, біржа праці зобов’язала виконувати її наряди всіх слухачів віком від 16 років. У зв’язку з тим, що до цієї вікової групи входила більша частина курсантів, стабільна робота закладу опинилася під загрозою. Шукаючи вихід із ситуації, 18 вересня С. Баран-Бутович дав розпорядження Н. Заостровській з’ясувати, скільки днів на місяць слухачі мали працювати. На випадок їх відсутності до 10 днів запропонували створити окремі групи з особливим розкладом навчання [2, арк. 9]. Проте в другому півріччі згідно з новими розпорядженнями біржі праці та міської комендатури від 10 січня 1943 р. чимало курсантів уже не відвідувало заняття. Станом на 25 січня 219 слухачів працювали за завданнями біржі. Як наслідок, у дев’яти групах залишилося лише 248 курсантів: 51 чол. та 197 жін. Зросла лише кількість слухачів-службовців, яких на цей час налічувалося 157 осіб, і для яких планували організувати ще одну додаткову групу [9, арк. 53 зв.; 1, арк. 5; 7, арк. 99]. Отже, окупаційна влада все сильніше відчувала потребу в працівниках і зрештою стала залучати курсантів до виконання нарядів у примусовому порядку. 30 червня на підготовчому, першому та другому курсах навчалося 178 осіб [3, арк. 6 зв.].

Суттєві зміни сталися й у керівництві начального закладу. Зокрема, 13 січня 1943 р. за пропозицією біржі праці педагогічна рада обрала нового директора – С. Левченка. Завідувачкою педагогічної частини стала Л. Іванова, а обов’язки голови господарчої комісії із заробітною платою в розмірі 500 крб. поклали на Н. Заостровську. Викладачі запропонували також призначити колишній директорці пенсію й надати їй можливість безкоштовно проживати у квартирі. 3 лютого того ж року Чернігівська міська управа схвалила перелічені зміни та пропозиції. Узявши до уваги понад 40 років її праці на педагогічній ниві, Н. Заостровській надали пенсійне забезпечення в розмірі 150 крб. [5, арк. 63].

Планувалося, що курси німецької мови продовжать свою діяльність і наступного року. Тому в черговий раз постало питання про покращення умов навчання. Ремонт будівлі, де розташовувалися курси, був виконаний наприкінці 1942 р. За

попереднім кошторисом ці роботи мали коштувати 16 344 крб., з яких 10 000 крб. виділила міська управа [5, арк. 44]. Ремонтно-будівельна контора витратила лише 8874 крб., проте незабаром виявилося, що будівлю полагодили лише поверхово і вкрай неякісно. 25 червня 1943 р. спеціально створена комісія провела обстеження і зробила висновок, що для нормальної роботи закладу потрібен повторний ремонт. Зовні приміщення слід було тільки оштукатурити, а всередині ще й побілити. Також лагодження потребували вікна, двері, залізний дах і система пічного опалення [2, арк. 4–5].

Таким чином, протягом 1941–1943 рр. у Чернігові діяли курси німецької мови для дорослих, які давали місцевим жителям можливість вивчати не тільки німецьку, але й українську мову. Окупаційній владі були необхідні службовці, які б володіли обома мовами для ведення документації. Водночас мешканці міста були вимушені адаптуватися до нових надскладних умов життя, а тому ставали слухачами курсів і платили чималі гроші за навчання. Утім, за наявності вибору, вони воліли працювати вчителями в початкових школах, а не перекладачами в німецьких установах.

Список використаних джерел

1.Державний архів Чернігівської області (далі – Держархів Чернігівської обл.), ф.Р-3001, оп. 1, спр. 109, 7 арк. 2.Держархів Чернігівської обл., ф.Р-3004, оп. 1, спр. 39, 13 арк. 3.Держархів Чернігівської обл., ф.Р-3004, оп. 1, спр. 107, 10 арк. 4.Держархів Чернігівської обл., ф.Р-3004, оп. 1, спр. 29, 26 арк. 5.Держархів Чернігівської обл., ф.Р-3004, оп. 1, спр. 3, 63 арк. 6.Держархів Чернігівської обл., ф.Р-3004, оп. 1, спр. 66, 35 арк. 7.Держархів Чернігівської обл., ф.Р-3004, оп. 1, спр. 93, 101 арк. 8.Держархів Чернігівської обл., ф.Р-3004, оп. 1, спр. 94, 123 арк. 9.Держархів Чернігівської обл., ф.Р-3004, оп. 1, спр. 44, 67 арк. 10.Держархів Чернігівської обл., ф.Р-3010, оп. 1, спр. 11, 104 арк. 11.Держархів Чернігівської обл., ф.Р-3010, оп. 1, спр. 14, 86 арк. 12.Держархів Чернігівської обл., ф.Р-3010, оп. 1, спр. 15, 58 арк.

Б. А. Сірко, С. Ю. Єгорова

АКТУАЛЬНІСТЬ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ У ЗАГАЛЬНІЙ ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО ЛІКАРЯ

На сьогоднішній день проблема практичної підготовки майбутнього лікаря в Україні як ніколи актуальна та має велику кількість не вирішених питань. Важливим завданням сучасної медичної освіти є формування особистості майбутнього фахівця, готового до успішної професійної діяльності, який вміє вирішувати складні клінічні завдання.

Ціллю даної роботи є знаходження шляхів вирішення проблеми достатньої практичної підготовки лікаря, спираючись на історичний досвід. Було проаналізовано викладацьку та практичну діяльність видатного хірурга, анатома і педагога Пирогова Миколая Івановича. Він надавав величезного значення використанню наочного методу при вивченні студентами навчального матеріалу. При цьому М.І.Пирогов був переконаний, що наочний принцип необхідно застосовувати з можливо більш раннього віку, вже в школі, і тим більше при навчанні студентів-медиків. Він писав у статті «Про наочне навчання», що «... головний обов'язок педагога полягає переважно в тому, щоб науку не викладати стільки для самої науки, скільки для розвитку, за допомогою науки тієї чи іншої розумової або душевної здібності». Створені М. І. Пироговим неперевершені атласи та посібники в даний час є найважливішими ланками в забезпеченні наочності викладання. В двадцять першому столітті в медичних вишах на теренах України практично відсутня робота студентів з трупним матеріалом при вивченні таких дисциплін, як нормальна анатомія, топографічна анатомія, клінічна анатомія, патологічна морфологія та хірургії різних напрямків. В той час, як в дев’ятнадцятому столітті це було основою підготовки студентів. Прикладом цього може бути медико-хірургічна школа Ми-

колая Бидлоо, в якій було за правило, що професор демонструє операцію на живих людях, а студенти відпрацьовують її на трупах в анатомічних театрах. Також студенти повинні були постійно препарувати трупи під наглядом професора для постійного закріплення нових знань та умінь, котрі були отриманні у теорії . Ці методи і зараз є одними з головуючих у вищих медичних закладах таких країн як Німеччина, Сполучені Штати Америки, Франція. Завдяки цьому в цих країнах загальний рівень підготовки фахівців в рази вище, ніж в Україні.

Впровадження вказаних методів навчання конче необхідно нашій медичній сфері, так як ми стоїмо на початку глобальної реформи національної медицини. Проте, для впровадження цього ми повинні вплинути на юридичну та деонтологічну сферу даного питання. Кожна людина має усвідомити, що її тіло може врятувати не одне життя, завдяки так необхідній для майбутнього лікаря практиці.

Таким чином, використавши історичний досвід у підготовці лікаря, отримаємо можливість зробити сучасного українського лікаря одним з найкращих на світовій арені. Найголовнішим зверненням М. І. Пирогова до всіх лікарів є: «Гарний лікар це той, хто гарно знає анатомію».

Список використаних джерел

1. Волкович В.А. Друг людства Н.И. Пирогов.−СПб.: Изд. О.В. Богдановой, 1910.−50 с. 2. Геселевич А.М. Літопис життя М.І. Пирогова (1810-1881). −М., 1976.−36 с. 3. Красновський А. А. Педагогічні ідеї М. І. Пирогова. −М., 1949.−47 с. 4. Пирогов Н.І. Питання життя (1856). −М.: Изд. АПН РРФСР, 1952. − с. 55-85 с. 5. Пирогов Н.І. Вибрані педагогічні твори. − М.: Изд. АПН РРФСР.−1952.−12-15 с.

Н. Е. Чекалова

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

1. Під час складання розкладу у навчальних закладах склалася тради-ція враховувати побажання посадових осіб за ієрархією, а побажання штат-них кадрів та сумісників враховуються відповідно до внутрішньої політики кожного закладу; іноді ще враховують наявність матеріально-технічної бази.

Чомусь в жодному разі не враховують можливості самих учнів сприймати інформацію та її засвоювати. Але ж учні – це не машини, які мають однакову продуктивність в різних часових параметрах. *З метою підвищення ефективності засвоєння знань слід враховувати інертність людини, роботу біологічних годин та циклічність її біоритмів.*

Якщо біологічний ритм людини протягом довгого часу пригнічується вольовими зусиллями – це призводить до зниження розумової та фізичної працездатності, появи хронічної втоми та втрати будь-якого інтересу до праці (навчання). *Неврахування добового ритму людини та його біологічних здібностей під час робочого процесу приводить до підвищення фізіологічної вартості праці на одиницю часу.*

Протягом навчального дня здатність сприймати інформацію найниж-ча на першому занятті, коли учні по інерції ще тільки просинаються, та на останньому занятті, коли мозок вже переповнений інформацією, яку ще треба осмислити та розкласти “по полицях”. Тому вкрай неефективним буде розклад, у якому на перше або останнє заняття ставлять ті предмети, які потребують інтенсивних мозкових зусиль та роботи логічного апарату.

За умов браку сил та енергії фільтрувати потік інформації, аналізува-ти статистичні дані, находити і, що саме головне, запам’ятовувати причинно-наслідкові зв’язки дуже важко. Коли ж мова йде про творчість, то перелічені негативні моменти набувають позитивний забарвлення, так як цей вид розумової роботи передбачає генерування нових ідей і нераціональне мислення. Іншими словами,

втомлена нервова система при роботі над творчими завданнями більш ефективна.

На рис. 1 показано зміну розумової, так і фізичної працездатності студентів в період неспання [2, с.216-217].

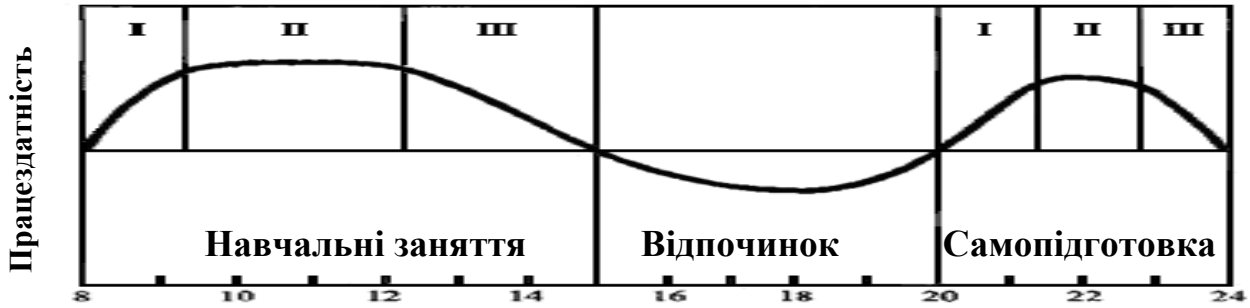

Рис. 1. Динаміка працездатності в період неспання

Як бачимо з рис. 1, навчальний день умовно можна поділити на 3 частини: (I) - період впрацьовування - деякий час (10-15 хв, а іноді й більше), перш ніж працездатність досягне оптимального рівня. (II) - період високої і стійкої працездатності тривалістю 1,5-3 год. (III) - помітне зменшенні продуктивності навчальної діяльності. Після відпочинку спостерігається другий підйом працездатності (який слід використовувати для самопідготовки) менший за тривалістю і з більш різким спадом.

Різкий перехід з фази сну в активну фазу сприймається організмом як стрес. І якщо на першому занятті від учня вимагають максимум енергії та уваги, наприклад при здачі нормативів з фізкультури або при написанні контрольних робіт, то його мозок сприйме цю подію не інакше як стрес. Але є тут один позитивний момент: той хід рішення, який учень винайшов у стані стресу, він запам'ятає надовго. Причину цього легко пояснити: стрес за своїм емоціональним забарвленням наближається до страху, а страх – найсильніша емоція, яка залишає глибокий слід в пам'яті людини.

Якщо в розкладі перша - фізкультура, то таке заняття буде небезпеч-ним для тих учнів, які мають проблеми із здоров'ям, Організм людини не одразу, а поступово включається в ритм робочого дня, а для людей із незадовільним станом здоров'я різкий перехід від стану сну до активних фізичних вправ може взагалі закінчитися трагічно. Таким чином, на перші та останні заняття доцільно ставити ті предмети, які учні (студенти) зможуть засвоїти і самостійно (в першу чергу, гуманітарні).

Найбільш ефективний час для інженерних дисциплін – з другого до передостаннього заняття. Також добре засвоюється інформація із складних предметів, що вимагають максимальної уваги, коли вони у розкладі їдуть одразу після фізкультури. Це пояснюється тим, що під час фізичних вправ мозок насичується киснем і починає активно функціонувати.

Динаміка працездатності протягом тижня, семестру, навчального року має в своїх часових рамках ту ж тенденцію, що і для навчального дня.

2. В процесі навчальних занять з будь-якої дисципліни важливо, щоб учні розуміли всі терміни та поняття, якими оперує викладач, що також актуально при переході до викладання на українській мові.

Особливість сприйняття нами нової інформації полягає в тому, що ми запам'ятовуємо не дослівно весь вербальний матеріал, що викладається, а намагаємося його скомпонувати, а для зменшення обсягу зрозуміти його логіку, визначити причинно-наслідкові зв'язки, а при читанні літературних творів – створюємо образи в своїй уяві. Мозок людини побудований таким чином, що будь-яка інформація, яка надходить до нього, дублюється в різних видах, що природно збільшує ефективність її засвоєння, а у випадку пошкодження частини осередків, інші продовжують зберігати дану інформацію.

Якщо всередині лекції або тексту, який вивчає учень, йому зустрічаються незрозумілі слова – на них концентрується увага, бо вони створюють перешкоду для побудови логічних зв'язків та створюють розрив у ланцюжку образів. До цього розриву людина підсвідомо буде вертатись знову і знову, бо мозок прагне подолати дискретність та відновити безперервність ланцюжку сприйняття. Якщо в тексті незрозумілі слова будуть зустрічатись і далі мислення знову і знову буде нас вертати на ті місця, де ми зустріли перешкоди сприйняття. А якщо навчальна інформація пересичена незрозумілою термінологією – вже наступного дня учень не зможе відтворити прочитаний або прослуханий матеріал, що вже казати про тривалу пам'ять...

Слід враховувати і те, що при переході викладання від мови, на якій учні думають, до іншої часто не спрацьовує аналогова пам'ять.

Щоб збільшити ефективність засвоєння навчального матеріалу, слід обов'язково розтлумачувати незрозумілі учням терміни та поняття, і обов'язково розпитувати студентів, чи все їм зрозуміло. Бо бар'єри у сприйнятті та розриви ланцюжку образів зведуть нанівець працю виклада-чів, а довготривала пам'ять студентів залишиться як чистий аркуш паперу.

3. З урахуванням постійних реформ у галузі освіти, особливо у вищій школі, з року в рік їде скорочення аудиторних годин, в т.ч. лекційних. Не зважаючи на зміни, багато викладачів твердо переконані в тому, що навчальний матеріал у попередньому великому обсязі студентам треба по-старому просто «зубрити», але в даний час, коли обсяг знань, що накопи-чуються людством, зростає в геометричній прогресії і подвоюється менш ніж за рік [1, с.22], це неактуально і вивчити шляхом зубріння все просто неможливо. Студентам необхідно і достатньо по кожній з дисциплін дава-ти дуже стисло теоретичну «канву», на яку накладати додаткові знання, вміння і навички вони повинні самі, а завдання Вчителя - навчити їх користуватися для цього різними інформаційними ресурсами, довідни-ками, словниками, класифікаторами, комп'ютерними тренажерами та ін.

З метою впорядкування інформації та підвищення ефективності її засвоєння на думку автора, слід дотримуватись наступних умов:

а) на кожному занятті у студентів повинний бути роздрукований матеріал наступної лекції (3-5 сторінок, як показує практика, самостійно студенти більше на засвоять) для того, щоб вони йшли на наступне заняття вже маючи уяву про його тему та її зміст.

б) інформацію, що викладачі надають студентам, доцільно розділити на 3 рівні: 1 - теорія, 2 - практичне впровадження, 3 – сучасні напрямки наукової думки за даною темою. Інформацію 1-го рівня студенти можуть засвоїти самостійно, користуючись стислим конспектом лекцій викладача. Контролювати засвоєння теорії допоможе бліцопитування або словарний диктант (5-10 хв.). Переважну більшість часу на занятті доцільно присвятити практичному впровадженню теорії, розглядаючи приклади з життя, з господарської практики, або наводячи результати аналізу та пропонуючи студентам самостійно надати оцінку процесам чи явищам, які аналізувалися. В цій частині заняття слід також в форматі круглого столу дати відповіді на запитання, які виникають у студентів.

Останні 5-10 хв. заняття викладачу слід присвятити останнім науко-вим дослідженням з даної теми. Студенти, як правило, дуже жваво включа-ються у навчальний процес, якщо вони розуміють його мету, розуміють, для чого необхідно було вивчати теорію з даного предмету. Їх цікавлять саме ті практичні питання, якими займається сучасне виробництво.

Викладач, тримаючи руку на пульсі сучасних наукових досліджень з курсу, що викладається, підвищує і рівень своєї професійної компетенції.

в) Щоб не втратити інтерес студентів до навчального процесу, викла-дачам необхідно відмовлятись від застарілої практики читати лекцію, не відриваючи

очей від конспекту, оскільки це негативно сприймається студентами і вони не відчувають співпричетність у навчальному процесі.

Список використаних джерел

1.Карпенков С.Х. Концепции современного естествознания. Учеб. для вузов /С.Х.Карпенков. – 12-е изд., перераб и доп. – М.:Директ-Медиа, 2014. – 624 с. 2.Шеметова Е.Г., Мальгин Е.Л. Динамика работоспособности студен-тов вуза в процессе обучения /Филологические науки. Вопросы теории и практики Тамбов: Грамота, 2017. № 2(68): в 2-х ч. Ч. 1. С. 215-218.

К. М. Есина, А. А. Мигалуш

ФОРМИРОВАНИЕ ГЕНДЕРНЫХ СТЕРЕОТИПОВ О РОЛЯХ ЖЕНЩИНЫ У ДЕТЕЙ И МОЛОДЕЖИ

Под гендером в современных социальных науках понимается совокупность социальных и культурных характеристик поведения, ролей и норм, приписываемых мужскому и женскому полу. Эти роли и нормы и соответствующие им стереотипы и ожидания окружающих людей, сопутствующие принадлежности к тому или иному полу, несомненно, задают определенные рамки и направления процесса социализации, а далее и процесса размещения людей на разных социальных позициях. Гендерное образование девушек и юношей является неотъемлемой составляющей социализации молодого поколения. И в современных условиях актуальными являются не просто знания о гендере, а знания о том как не смотря на свою гендерную принадлежность человек может достигнуть тех или иных высот в социальной иерархии благодаря собственному таланту и желаниям [1].

Система образования должна преобразоваться в ту, которая нацелена на потенциал человека, а не на гендерные стереотипы. Понимание того где человек более развит, какие его качества, таланты, навыки и умения могут быть полезны, дает возможность правильно размещать людей на производстве, в фирмах, в организациях. Примером может стать стратегия размещения кадров Генри Форда. По мнению Г. Форда, «Благотворительность станет ненужной в тот миг, когда неспособные к содержанию самих себя будут извлечены из класса «непроизводящих» и включены в класс производящих. Опыты на нашей фабрике доказали, что в хорошо организованной промышленности всегда найдутся места для калек, хромых и слепых» [2, с.96]. Для каждого человека не зависимо от состояния здоровья, принадлежности к той или иной этнической группе или полу можно найти достойное место для реализации его потенциала. Но что же блокирует возможности людей проявлять себя как личностей в социуме?

Многочисленные исследования говорят, что только 5% факторов, влияющих на социальную идентичность человека, касаются ее пола. Но такая псевдонаука, как биодетерминизм, усиливает стереотипы и постоянно пытается найти гендерную разницу между мужчинами и женщинами, чтобы навязать людям социальные роли на основе их пола. Единственное, что отличает мужчин от женщин – разные роли в процессе рождения ребенка. И попытки перебросить физиологические различия в социальный порядок приводят к созданию стереотипов. Кроме того, не стоит забывать и о том, что гендерное поведение детей представляет собой копирование ролевого поведения взрослых людей, мужчин и женщин, оно формируется культурой, религией, временем, национальной принадлежностью.

Нередки случаи, когда в семьях мигрантов женщина-мать, не имея образования и плохо знакома с новым современным стилем жизни, зацикленная на традициях которые передавались из поколения к поколению без изменений в соответствии с трансформацией общества, занимает низший статус в семье, постоянно находится дома, занимается хозяйством. Она настраивает девочку на полное подчинение мужчине, сначала отцу, а потом мужу, воспитывает в ней готовность к замужеству, вне

зависимости от возраста. Родители запрещают задерживаться после учебных занятий, принимать участие в массовых мероприятиях, заниматься во внеурочное время. Такое скованное воспитание только негативно влияет на девушку, в ходе чего из-за непонимания, такие ситуации заканчиваются уходом в девиантные формы поведения или суицидом [3].

А теперь посмотрим на рынок труда Украины с точки зрения важных должностей и того кто занимает преимущественно лучшие управленческие и директорские места. Высший орган законодательной власти Верховная Рада Украины характеризуется почти сплошным доминированием мужчин. В результате последних выборов женщины занимают лишь 12% мест международной сравнительной статистике четко видно, что наше государство «пасет задних» по количеству женщин в парламенте, занимая до 107 место в международном рейтинге [4].

Подобная картина с доступом к руководящим должностям наблюдается также и в целом в государственной службе. Это иллюстрируют данные о государственных служащих, предоставленные Государственным комитетом статистики Украины. В целом среди руководящих работниц и работников около 65% женщин и 35% мужчин. Однако, женщины находятся преимущественно внизу карьерной лестницы, занимая должности шестой (70%), пятой (69%) и четвертой (49%) категорий. Мужчины, напротив, доминируют в руководящих должностях среди государственных служащих первой (87%), второй (74%) и третьей (59%) категорий. Есть, общая тенденция в Украине заключается в том, что женщины не присутствуют на высших уровнях принятие решений [5].

Данные статистические показатели не просто отображают отношение украинского общества к ролям женщины и ее социальным позициям, а и показывают то, что в какой-то мере закреплено в сознании людей, что женщина не лидер, она следует за мужчиной. Экспертиза детской литературы и учебников подтверждает этот тезис. Когда рассказывают о профессии – «женских» оказывается в разы меньше чем тех, где изображены мужчины и мальчики. Даже там, где девушки есть, они чаще изображаются как фон для ребят, прислуживают кому-то или ухаживают. Печально, но факт – в качестве человека, который символизирует лидерство, достижения, творческие достижения, власть, интеллект почти всегда изображают мальчиков и мужчин. Такие книги не способствуют гармоничному развитию ребенка как личности и навязывают стереотипы. Обращать внимание стоит на особенности, таланты, способности, но не стоит разделять детей стеной стереотипов на девушек и парней. Надо относиться ко всем детям как к уникальным личностям, и всесторонне развивать, согласно способностям и талантам, не руководствуясь своими личными представлениями о том, какими должны быть все девочки или мальчики. Именно это должно стать целью современного образования, а не подкрепление и развитие гендерных стереотипов.

Список использованных источников

1. Недопад О.В. Гендерное образование как способ борьбы с гендерными стереотипами/ О.В. Недопад // Молодёжь и наука: Сборник материалов VII Всероссийской научно-технической конференции студентов, аспирантов и молодых учёных, посвященной 50-летию первого полета человека в космос [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://conf.sfu-kras.ru/sites/mn2011/section07.html. 2. Форд Г. Моя жизнь мои достижения/ Генри Форд. – Л.: Время, 1924. – 113 с. 3. Суровцова Е.И. Учёт гендерных особенностей при обучении детей из семей мигрантов/ Е.И. Суровцова// Историческая и социальная мысль. – 2014. – № 6. – С. 151-154. 4. По состоянию на 1 мая 2015 года, взяты из базы данных Women in National Parliaments, Inter-Parliamentary Union [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm. 5. Марценюк Т., Плахотнік О. Ґендерова робота: як ринок праці та хатня робота конструюють ґендер (Розділ 5) // Ґендер для медій: підручник із ґендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К.: Критика, 2013. – С. 77-96.

С. В. Чекалина

СТЕРЕОТИПНОЕ ГЕНДЕРНОЕ НЕРАВЕНСТВО ПРИ ВЫБОРЕ МЕДИЦИНСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Гендерная проблематика является одной из самых популярных в современной науке. Она обязана своей разработкой, в основном, психологам, социологам, этнологам и философам. Сфера интересов представителей этих отраслей знания лежит в области социокультурного оформления пола, что возможно не совсем правильно, и должно интересовать и представителей медико-биологических дисциплин. Только обширный клинический материал может предоставить доказательства взаимодействия пола и определенного рода деятельности, эксплицировать эволюционные тенденции этого взаимодействия и предоставить данные для социального регулирования данного процесса, если таковое потребуется. Возможно, гендеры - всего лишь наши представления о них?[3].

Как правило, равенство стартовых позиций мужчин и женщин после окончания вуза не обеспечивает одинаковой профессиональной карьеры.

В структуре системы здравоохранения большинство врачей, которые находятся на ключевых постах - ректоры медицинских университетов, главные врачи больниц и ведущих научно-исследовательских центров - продолжают занимать мужчины, большая часть женщин врачей занята в области оказания первой помощи больным. В то же время, стиль общения женщин-врачей с больными отличается большей степенью эгалитарности и часто направлен на решение психологических проблем пациента. Сотрудники Университета Монреаля провели интересное исследование, показавшее, как пол врача влияет на качество и эффективность его работы.

Проведенный ими анализ информации показал, что врачи-женщины тщательнее соблюдают все рекомендации, касающиеся диагностики и лечения, по сравнению с их коллегами мужчинами.

Так, например, обследование глаз при диабете пациентам назначают 75% женщин, тогда как медики-мужчины делают это в 70% случаев. Лекарственные препараты, предписанные правилами, выписывают обычно 71% женщин врачей и только 67% мужчин-врачей. Между тем, мужчины-врачи отличились более высокой производительностью труда: они проводят каждый год на 1000 процедур больше, чем их коллеги женщины, что может свидетельствовать о том, что врачи-женщины уделяют значительно больше времени пациентам, проводя при этом более качественное их обследование [1].

Просматривается противоречие: медицинские профессии - это профессии, в основном, женские, но карьеру в медицине делают, как правило, мужчины. Возможно, изменение ситуации пошло бы на пользу развитию здравоохранения.

Касаемо специализации в медицинской сфере: существует та же гендерная проблема, построена на стереотипных общественных взглядах. Например, в социуме есть мнения, что хирург исконно мужское ремесло.

Обусловлено это утверждения тем, что работа хирурга требует высочайшей концентрации внимания и быстроты реакций, которой якобы женщины не обладают. Хотя, с точки зрения физиологии и анатомии, устойчивой зависимости между половой принадлежностью и этими качествами нет. Считается также, что женщины более эмоциональны и склонны к сопереживанию, им труднее абстрагироваться от пациента, поэтому они не годятся для хирургии [5].

Американские исследователи опровергают стереотип, что мужчины менее уязвимым к психологическим травмам, чем женщины, заявляя, что разведенных мужчин значительно чаще чем женщин посещают мысли о суициде, они почти всегда сталкиваются с депрессией и отсутствием социальной поддержки. Об этом рассказывает Ридван Шабсигх- профессор кафедры урологии Корнелльского университета, в своей статье, опубликованной в Clinical Advisor.

А специалисты в области нейробиологии провели исследование, в котором обнаружили гендерные различия в ответе организма на стрессовые ситуации.

Оказалось, что у женщин фиксируется более высокий гормональный ответ, чем у мужчин, но они меньше реагируют на стресс, чем сильный пол благодаря компенсаторным механизмам женского организма заложенного в процессе филогенеза. Активность кортизола при стрессе у мужчин значительно выше и они испытывают большее психологическое напряжение и чаще нервничают при возникновении сложных обстоятельств.

У сильного пола чаще отмечаются последствия стресса: ограничения двигательной активности, приобретения психических расстройств, потеря слуха ,зрения, памяти. Также исследования показали, что мужчины после стрессовых ситуаций склонны к употреблению алкоголя.

Кроме способности быстро принимать решения и эмоциональной устойчивости в таком направлении медицины, как хирургия, также требуются терпение, способность к кропотливой мелкой работе, весьма характерные для женщин. Это положение подтверждают многочисленные работы по психологии и психофизиологии. Например, в книге «Гендерная психология» профессор Клецина пишет: «При работе, связанной с выраженными затратами мышечной энергии, женщины менее успешны, а в работах, требующих ручной ловкости, они обнаруживают большую скорость и точность».[4]. А Грошев И.В. в монографии «Психофизиологические различия мужчин и женщин» говорит о том, что внимание к деталям у женщин выше, чем у мужчин [2].

Отсюда следуют такие выводы: глубокие исследования в нейробиологии, физиологии, психологии и психиатрии в контексте гендерных вопросов в системе высшего образования Украины на современном этапе реформирования системы здравоохранения и интеграции страны в общее Европейское пространство своевременными и необходимыми. Понимание аспектов данной проблематики может способствовать, наряду с другими инновациями, выходу отечественной медицины на новый уровень.

Список использованных источников

1.Геодакян В.А. Теория дифференциации полов в проблемах человека // Человек в системе наук. М., 1989. Грошев, И. В. Психофизиологические различия мужчин и женщин, 2005. 3.Груздева Е.Б., Чертихина Э.С. Положение женщин в обществе: конфликт ролей / Общество в разных измерениях. М., 1990. - С. 147-167. 4.Клецина И.С. Гендерная психология. Учебное пособие. СПб., Изд-во РГПУ им. А.И.Герцена. 1998. 5.Решетников А.В. Социология медицины. М.: Медицина, 2002. – С. 976

СЕКЦІЯ ІІІ.
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

М. М. Ібрагімов, Е.В. Колядич

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ У ДИСКУРСІ СВІТОГЛЯДНО-АНТРОПОЛОГІЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Сучасний спорт із відокремленого від загальнокультурного процесу достатньо екзальтованого і подієвого явища, привілейованого в одні часи і переслідуваного в інші, щільно увійшов у повсякденне життя людини, утворюючи повноцінну і взаємопов'язану з іншими реаліями специфічну сферу суспільної життєдіяльності. Поряд із пізнавальною і практично-перетворюючою діяльністю людини спорт активізує фізичну і рухову активність її тілесності і тим створює своєрідну *спортивну реальність*, «*світ спорту»,* що вимагає філософського осмислення. Він ніби утворює вододіл між матеріальною, фізично-предметною сферою реальної буттєвості людини і духовно-ідеальними, мотиваційно-спонукальними силами її творчості та постійно відчуває на собі двосторонній вплив як утаємничених, закладених у природі тяжінь до життєствердження (Б. Спіноза), так і невичерпних, безмежних демонічних сил людської духовності (М. Шелер).

Незважаючи на неоднозначність, протилежність поглядів на соціальну значущість спорту, різноманіття його понятійно-термінологічних визначень, загальноприйнятним є твердження про те, що спорт є соціально-культурним феноменом, важливим конструктом цивілізаційного процесу. У контексті багатовимірних науково-природничих і гуманітарних досліджень актуалізується філософсько-інтегративний світоглядний дискурс спорту, який прагне виробити методологічні засади осмислення впливу спорту на існування людини в сучасному техногенному середовищі. Виникає практична і теоретична потреба у формуванні «філософії спорту» як нового напряму культурно-антропологічних досліджень і навчальної дисципліни, поки що майже відсутніх у вітчизняних студіях.

Практичний інтерес до «філософії спорту» зумовлюється рядом причин, серед яких виділимо три основних: 1) кризовий стан здоров'я населення, який сучасна медикаментозна терапія самотужки подолати не в змозі, а тому на порядок денний ставиться питання про пошук соціокультурних спонук до культивування людської тілесності, формування інтересу до активних занять фізичною культурою і спортом; 2) інституалізація сучасного спорту і трансформація його із аматорського в професійний, формування на його основі потужної бізнес-структури інсценує всі вади та переваги нинішнього культурно-цивілізаційного процесу, активно впливає на всі сторони життя суспільства, що стало приводом неоднозначних оцінок; 3) в суспільно-громадській думці зберігається консервативне ставлення до спорту як довільної та дозвільної форми буттєвості, а в соціальній політиці за яскравими декларативними гаслами відсутня належна турбота про забезпечення фінансово-матеріальних умов розвитку масової фізкультури і спорту.

Теоретична актуальність «філософії спорту» зумовлюється тим, що фізкультурно-спортивна галузь знань знаходиться в стані переходу від експериментально-прикладного етапу до формування відповідної теоретичної частини, яка б, з одного боку, узагальнила здобутий у спорті емпіричний досвід адаптації людини до навколишнього середовища, а з іншого – інтегрувалась у загальне наукознавство, що передбачає застосування філософської методології, до чого закликають фахівці (В. М. Платонов, Т. Ю. Круцевич, М. В. Дутчак, М. М. Булатова).

Наразі у подоланні кризи загострюється проблема філософсько-світоглядних настанов, ціннісно-смислових імперативів та антропологічного моделювання у визначенні гуманістичних засад спортивної діяльності. Це зумовлено рядом причин:

по-перше, філософсько-світоглядний абрис спорту необхідний для визначення стабілізаційних тенденцій у мозаїчній загальній культурі, яка втратила нормативні параметри і розпадається на прикладні різновиди соціокультурних практик. «Повороти» в історії філософської культури сприяли невизначеності і поліфонії онтологічних засад у фізичній культурі, яка втратила попередні фундаменталістські орієнтири. «Постекзистенціалістське мислення», яке тільки-но починає активно артикулюватися в українському духовному просторі (К. Ю. Райда, Г. Д. Ємельяненко, С. Л. Шевченко), створює відповідну філософсько-світоглядну платформу для синтезування досягнень фізкультурно-спортивної науки з екзистенційною антропологією. *по-друге*, в ґенезі культурологічних альтернатив спорт виступає в іпостасях: наука, релігія, культура, мораль, політика, мистецтво. Під таким кутом зору розвиваються нові суміжні напрями знання – екстримологія (В. В. Кузнецова), акмеологія (Г. І. Хазяїнов), «ризикософія» (Д. Вісконт), а також альтернативні спорту вищих досягнень змагально-ігрові види фізкультурно-спортивної практики: інтелектуальні ігри, етноспорт, кіберспорт. Виникає питання про спільне у спортивному тілесному досвіді, який відкриває шлях до метанаративів спорту у вигляді перипетій «людського тіла» як природної настанови культури, що виступає містком у поєднанні гуманістичної і природно-органічної її частин (Б. Вальденфельс);

по-третє, спорт спонукав природничі науки до міжгалузевих досліджень біологічної природи людини, спричинив виникнення спортивного наукового гуманітарного наукознавства. Але, на жаль, до цього часу спортивна наука не вийшла за межі прикладного вузькопрофільного застосування, перенасичена методиками і прийомами «бойових мистецтв», технічними прийомами в ігровій майстерності, методиками виконання фізичних вправ (Г. І. Наталов, В. О. Сутула). Настав час переходу науки фізичного виховання і спорту на другий етап свого розвитку, що зумовлює необхідність вироблення нової наукової і світоглядної парадигми. «Філософія спорту» може відігравати *інтегративну роль* у формуванні загальної теоретичної системи, де культурна антропологія поєднувала б поліваріантні особливості фізкультурно-спортивного загалу.

Отже, сучасні соціокультурні трансформації детермінують спорт як феномен ціннісно-смислового змісту життєтворчості людини, оскільки визначають специфіку входження її у навколишній світ. «Філософія спорту» в системі «постекзистенціалістського мислення» дозволяє обґрунтувати нову філософсько-світоглядну парадигму фізичної культури і спорту, яка, з одного боку, доповнює філософський інструментарій вимірами людського буття, створює «цілісний образ людини» у «цілісному світі», а з іншого – збагачує сучасну науку з фізичного виховання і спорту методологію культурної антропології, яка інкорпорує в науковий арсенал вивчення особистісних якостей спортсмена і тих, хто займається фізичною культурою.

Гуманістичний концепт філософсько-спортивного світогляду виявляється історіософії фізичної культури і спорту [2]. Історіософія в ґенезі фізичної культури та спорту виступає наріжним каменем у визначенні їхнього ціннісно-смислового значення в різні періоди культурно-цивілізаційного процесу. При цьому особливо акцентуємо увагу на те, що історіософія піднімає дві групи проблем: методологічну і світоглядну.

Історіософія фізичної культури і спорту є реалізація «спортивної ідеї» в культурній антропології. Практична значущість історіософії спорту полягає в глобальній рефлексії сучасної ситуації, гіподинамії, зменшення фізичних навантажень та ігнорування фізичної рухової активності. Вона призводить до погіршення стану здоров'я населення, яке традиційно не до оцінює необхідність тілесного навчання і фізичного виховання. В освітньо-педагогічних програмах шкіл і ВНЗ уроки фізичного виховання не являються приорітетними. А тому фізична культура і спорт вимагають нових світоглядних підходів. На разі актуалізується історіософський

аналіз соціально-педагогічних парадигм у тілесній практиці людства. Фізична культура і спорт є одним із основних видів тілесних практик людства, входження людини в світ[5, с. 79-97]. Така практика показує ступінь адаптованості людини до навколишнього середовища. В цьому сенсі історіософія формує історичний світогляд, що в даному контексті звучить як розгортання спортивної ідеї в реальність на кожному конкретно-історичному етапі культурно - цивілізаційного розвитку людини. [4, с. 192-251]. Історичний фізкультурно-спортивний світогляд у термінологічному оформленні розкриває зміст спортивної ідеї у співвідношенні ідеалів і цілей, цінностей і смислів у соціальній практиці різноманітних комбінацій ідеалізації людської тілесності.

Фізкультурно-спортивний світогляд є однією з складових філософсько-світоглядної антропологічної парадигми в культурі. Антропологічна сутність культурологічного потенціалу фізичної культури і спорту: гра, змагання, видовищність, полягає в тому, що будь-який, у тому числі і гуманістичний, смисл фізкультурно-спортивної ідеї має змістовий бік [3]. У процесі історичного розгортання виявляється взаємозв'язок сутнісних сил людини, її суб'єктивна та інтерсуб'єктивна природа.

Світоглядний смисл культурної антропології спорту окреслюється трьома питаннями, навколо яких ведеться дискусія серед гуманітаріїв, щодо проблеми визначення сутнісних рис (атрибутів) спортивної діяльності: *гри, змагання та видовищності*. Найбільше дискусій викликає ігровий елемент спорту, який багато дослідників виключають з основних характеристик спортивної діяльності. При цьому розрізняються два сенси гри: гуманістичний – як конструкт історичного процесу, в якому людина виявляє свої сутнісні творчі сили, і протилежне цьому сенсу – як дегуманістичне дійство, де в змагальній грі втрачається співпраця і на перший план виходять агресивність, злостивість, прагнення до переваги. Якщо розставити акценти, то людина – це не «біосоціальна», а «соціобіологічна» істота, яка сама створює умови свого індивідуального буття у злагоді (або протистоянні) із собі подібним. Агресія лежить в основі людської життєдіяльності і одним зі способів її приборкання є спорт.

Екзистенціалістська методологія розглядає спортивну гру як суттєву ознаку людської самобутності, в якій в образах фізичної культури відбувається рольове перевтілення спортсмена з повсякденного стану в неперевершену і художньо-естетичну привабливу силу. Спортивна гра відрізняється від іншого калейдоскопа ігрових форм культурно-цивілізаційного процесу її *змагальністю*.[1, с. 72-81].

Як висновок підкреслимо, що історіософія фізичної культури і спорту – це філософська галузь знань, яка за допомогою «світоглядної парадигми» розкриває їх гуманістичний сенс, цінності і цілі в історичному процесі, що фахівці називають «культурологічним потенціалом фізичної культури». В такий спосіб ідеали епохи як світоглядні образи світу стають цілями в духовній практичній діяльності людини. Фізкультурно-спортивна світоглядна парадигма поєднує епохальні та індивідуальні цілі й образи. Тілесний образ світу, який створює спортсмен під час змагальної діяльності, корелюється з образом світу, створеного світоглядною культурою епохи.

Список використаних джерел

1. Ібрагімов М.М. Сова Мінерви і Аполона: філософське есе про спорт / М.М. Ібрагімов. – К.: ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2013. 320 с. 2.Кун Ласло. Всеобщая история физической культуры и спорта / Л. Кун; пер. с венг. – М.: Радуга, 1982. – С. 9, 24. 3. Олимпийский спорт: в 2 т. В.Н. Платонов, М.М. Булатова, С.Н. Бубка [и др.]; под общ. ред. В.Н. Платонова. – К.: Олимп. Л-ра, 2009. – Т. 1. – 736 с. : ил. – Библиогр.: С. 730–735. 4.Сафонік Лідія. Буттєвість сенсу людського життя: монографія / Лідія Сафонік. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – 350 с. 5.Філософія: Світ людини. Курс лекцій: Навч. Посібник / В. Г. Табачковський, М.О. Булатов, Н.В. Хамітов та ін. – К.: Либідь, 2003. – 432 с.

Л. П. Корогод

ПРОПАГАНДА ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ 1920-30-Х РР.: МАЛОВІДОМІ СТОРІНКИ

Фізична культура і спорт, маючи потужний і багатовимірний потенціал у житті суспільства, об'єктивно стають полем політико-пропагандистської діяльності. Цей факт зумовлює звернення до фізкультурно-спортивної тематики представників різних видів мистецтва. Актуальність цього питання в Україні 1920-30-х рр. зумовлювалась необхідністю консолідації суспільства, формування нової моделі патріотизму, укріплення обороноздатності країни. Вирішення цих завдань відбувалось також і за рахунок формування нових героїв часу.

В середині 1930-х років з метою посилення пропаганди фізкультури і спорту на сторінках центральної преси України з ініціативи органів державного управління було заторкнуто питання про висвітлення фізкультурно-спортивної тематики в літературі, музиці, кіно, образотворчому мистецтві. Враховуючи потребу у пропаганді фізкультури і спорту засобами мистецтва, розгортання масовості фізкультурного руху, в персі була висунута пропозиція організувати при ВРФК УСРР мистецьку групу, куди увійшли б представники всіх галузей мистецтва і яка дбала б про висвітлення фізкультурно-спортивної тематики в мистецтві [4, с. 17]. А також посилити фізкультурну підготовку у навчальному процесі театральних навчальних закладів як обов'язкову для виховання і забезпечення фахової відповідності майбутніх акторів [2, с. 23].

Вносилась також пропозиція поширити друкування нарисів і поезій з фізкультурної тематики не тільки в спортивній пресі («Фізкультура й спорт», «Красный спорт»), але і в художній періодиці.

Наявні художні літературні твори з фізкультурно-спортивної тематики того часу «Победа над собой», «Мяч и солнце», «Время вперёд», «Соревнование состоится», «Берем старт» (автори не вказані – К.Л.) оцінювались як такі, що не задовольняють потреб читача-фізкультурника, малоцінні з художнього боку оповідання і повісті. Серед художників перш за все називались Ю. Піменов, А. Самохвалов, М. Дормідонтов, О. Дейнека. Останній створив чимало талановитих картин на фізкультурну тематику («Біг», «Гра в м'яч», «Футбол»). Особливо схвально відзначився той факт, що улюблені теми художника – динамічно організовані колони фізкультурників, різні ігри, змагання; ряд праць присвячені не окремим особам, а фізкультурному колективу.

В роботах Ю. Піменова («Лужники», «Біг», «Футболісти», «Стрибок у воду») спостерігався в деякій мірі формалістичний підхід, захоплення формою, зовнішністю [4, с. 16-17].

Художникам Н. Ряжському («Фізкультурниця»), А.Самохвалову («Дівчина у футболці»), М. Дормідонтову («Лыжница», «Дискометатель Архипов»), за оцінками спеціалістів, були притаманні статичність, одноманітність творчих прийомів, що не завжди було виправдане ситуацією [1, с. 22, 26; 4, с. 17].

Серед скульпторів, що звертаються до фізкультурної тематики, найбільш відомими були наступні: М.Манізер («Переможець», «Дискобол», «Ривок та багато ін.), Е.Янсон («Баскетболістка»), Степанян («Дівчина з м'ячем»), Гельман («Кидання гранати», «Тенісистка»), Гатпо («Купальниця»), Сергеєв («Сангігієна») [4, с. 17].

До середини 1930-х років фізкультурна тематика у радянському кінематографі СРСР була представлена приблизно десятком художніх фільмів. Це: «Беспризорный спортсмен» реж. Бравко, Госкино, 1926; «Знаменитость» реж. Е. Кузис, Госкино, 1929; «Неудержимый» реж. Б. Никифоров, Трудкино, 1928; «Курс на …» реж. Доббельт, Трудкино, 1928; «Спортивная лихорадка» реж. Доббельт и Ники-

форов, Трудкино, 1927 [3, с. 42], а також «Щасливий фініш», «Прапор стадіону», «Щаслива юність», «Воротар Республіки» [4, с. 17]. В 1934 р. був створений перший український звуковий документальний фільм режисера М.І. Шапсая «За здорову зміну». В 1936 р. Всеукраїнська фабрика «Союзкінохроніка» (м. Київ) випускає кінофільм «Спартакіада щасливих» [5, с. 338].

Фізкультурі у кіно була відведена ділянка агітмасових, пропагандистських та інструктивних картин. Таких фільмів у фонді Союзкіно було понад 50. Серед них і стрічки виробництва студії Українфільм «Підготовка стрілка» (1931 р., інструктивно-навчальна); «Фізкультура» (1931 р., звуковий агітмасовий фільм про досягнення фізкультури в Україні, роз'яснюється значення фізкультури і показуються урочисті, святкові заходи фізкультурників); «Сильні – непереможені» (1931 р., агітаційно-пропагандистський фільм: значення фізкультури в будівництві і зміцненні обороноздатності країни; профшкідливості і боротьба з ними; ранкова зарядка; коригувальна гімнастика; правильний режим харчування та відпочинку; різні види фізкультури і вибір їх в залежності від стану здоров'я [3, с. 42, 48-49].

Окремо слід відзначити розвиток в означений період спортивної кінодокументалістики. Перші дані про спортивну кінохроніку, як зазначає Л. Таран, відносяться до 1923 р., коли Всеукраїнське фотокіноуправління починає випускати хронікальні періодичні кіножурнали. За 1925 рік збереглося два номери кіножурналу «Кінотиждень Маховика», де з екрану пропагується масовий фізкультурний рух. З 1927 р. в Україні став регулярно виходити кіножурнал «Кінотиждень», який став початком систематичного випуску кінохроніки в Україні. У 1938 р. студія хронікально-документальних фільмів розпочала випускати кіножурнал «Радянська Україна», де містилось багато спортивної інформації тих років [5,с.338]. «В цих номерах кіножурналу, – зазначає Л. Таран, – активно висвітлювались різні сторони життя і діяльності українського суспільства тих років, разом з тим значне місце відводилось і для показу фізкультури і спорту, як важливого фактору зміцнення здоров'я населення, активного відпочинку» [5,с.337].

У червні 1940 р. вийшов документальний фільм «Фізкультурний парад в Києві» (виробництво Української студії хронікально-документальних фільмів).

Отже, аналіз преси 1920-30-х років в Україні і наявної малочисельної наукової літератури з обраної тематики свідчить, що фізкультурно-спортивна галузь була об'єктом творчого осмислення для представників різних видів мистецтва, полем ефективної політико-пропагандистської діяльності, спрямованої на вирішення важливих державотворчих завдань, в тому числі і формування моделі радянського патріотизму.

Список використаних джерел

1.Антонова А. Спорт в творчестве Н. Дормидонтова / А. Антонова // Художник. – 1986. – № 8. – С. 22-26. 2.Люстін Г. Актори і спорт / Г. Люстін // Спорт. – 1939. – № 10. – С. 23. 3.Рождественский А.С. Кино и физкультура / А.С. Рождественский // Физкультура и социалистическое строительство. – 1932. – № 10-11. – С. 42-52. 4.Синько Т. Фізкультура в мистецтві / Т. Синько // Фізкультурник України. – 1935. – № 10-11. – С. 16-17. 5.Таран Л. Фізична культура і спорт в хронікально-документальному кіно України в 20-40 роках XX століття / Л. Таран // Молода спортивна наука України: Зб. наук. праць у галузі фізичної культури та спорту. – Вип. 8: У 4-х т. – Львів: НВФ «Українські технології», 2004. – Т.4. – С. 335-339.

Г. В. Охромий, Э. Ф. Замовский, В. С. Луганская

СПОРТИВНАЯ ГЕНЕТИКА - ОСНОВА ЭФФЕКТИВНОЙ СИСТЕМЫ ПОДГОТОВКИ СПОРТСМЕНОВ

Впервые термин «генетика физической (или двигательной) деятельности» был предложен Клодом Бушаром в 1983 году. В журнале «Exercise and Sport Science reviews», им были опубликованы обобщающие факты: об индивидуальных отли-

чительных реакциях в ответ на физические нагрузки; а так же о наследуемости многих физических, физиологических и биохимических качеств, вовлеченных в процесс физической деятельности.

На **актуальность** рассматриваемой проблемы, указывают следующие факты: **1)** ученые, работающие с олимпийской сборной Великобритании, обнаружили, что некоторые из спортсменов обладают предрасположенностью к травмам на генетическом уровне; **2)** в 50% случаев дети выдающихся спортсменов имеют выраженные спортивные способности; если оба родителя спортсмены, то в 70% случаев. Тип наследования спортивных показателей - доминантный; **3)** сотрудники Института Вингейт (Израиль) обследовали 155 профессиональных бегунов и обнаружили, что 80% из тех, кто показывает в состязаниях на выносливость (таких как стайерский бег и марафон) наилучшие результаты, имеют определенные вариации гена NRF2. Среди спринтеров носителями таких вариаций являются лишь 46%; **4)** многочисленные исследования, проведенные в последние десятилетия, свидетельствуют о большом влиянии генетической конституции на формирование фенотипа спортсмена, как совокупности свойств его организма, сформированных под влиянием наследственности и внешней среды. В частности, в футболе.

Цель исследования: изучить в историческом аспекте развитие спортивной генетики – направления генетики, изучающее гены человека в аспекте физической (спортивной) деятельности. На основе научных данных выяснить, существует ли наследственная предрасположенность к спортивным достижениям, разработать систему подготовки высококвалифицированных спортсменов.

По **результатам исследования** научной литературы в историческом аспекте выявленные факты дают основание утверждать, что люди с особым генотипом имеют больше шансов стать выдающимися спортсменами. За кажущейся простотой математического подсчёта генов стоят некоторые актуальные проблемы, на некоторых из которых мы остановимся ниже. На сегодняшний день пока ещё существует значительная сложность в оценке генетической предрасположенности ребенка (взрослого) к выполнению определённого вида физических нагрузок, которая заключается в том, что любое физическое качество человека определяется не одним геном, а большим количеством полиморфных (разнообразных) генов. Практически ни один признак нашего организма не зависит только от генов. В его проявление вносят свой вклад образ жизни, окружающая среда, возраст. Известно, что у части людей не активен ген лактозы, который определяет толерантность к молочным продуктам. Варианты этого гена влияют на структуру костей. Человек, который не может усваивать лактозу, перестает по этой причине употреблять молоко или пьет его реже и в результате недополучает кальций. Но на Западе это не является проблемой, так как там люди пьют добавки, которые предотвращают развитие остеопороза, то есть хрупкость костей. Состояние костей зависит, в том числе, и от физических нагрузок. Если вести малоподвижный образ жизни, но при этом правильно питаться, кости все равно не будут прочными, так как они рассчитаны на постоянные нагрузки, но не на перегрузки.

Учеными доказано, что здоровье человека только на 10-15% зависит от деятельности учреждений здравоохранения, на 15-20% - генетических факторов, на 20-25% - состояния окружающей среды и на 50-55% - условий и образа жизни. По мере стремительного увеличения числа генов-маркёров физической активности человека, всё более очевидным становится недостаток данных о функциях генов и, прежде всего, о функциональной значимости тех полиморфизмов, которые они содержат. Исследования в этой области нуждаются в привлечении кадров и в государственном финансировании. Возрастное развитие организма в целом протекает неравномерно - чередуются периоды ускорений, замедлений и относительной стабилизации в развитии. Генетически закономерным для многих является сложный, широковариативный темп индивидуального биологического развития, что повышает нестабильность в динамике спортивных результатов. Наряду с этим неодновременно (гетерохронно) в юноше-

ские годы формируются, как известно, отдельные органы и системы. У спортсменов чаще всего наиболее выразительно проявляется несоответствие между темпами развития сердечно-сосудистой системы, которая составляет фундаментальную физиологическую основу спортивного мастерства, и приростом основных морфологических показателей, прежде всего весоростовых. Период стремительного прироста морфологических показателей при отставании темпов совершенствования функциональных возможностей реже сопровождается стабилизацией и чаще - спадом (иногда значительным) спортивных результатов. Обусловленная неравномерностью возрастных изменений в организме отрицательная динамика показателей физической подготовленности школьников, безусловно, временна, поэтому ее нельзя расценивать, как свидетельство неперспективности занятий спортом.

В процессе возрастного развития происходят естественные количественно-качественные изменения скелетных мышц. Если у новорожденного вес всей мускулатуры находится в пределах 24% от веса тела, то к 18 годам доля мышечной массы возрастает до 40% от веса, а у спортсменов превышает 50%. Причем растут мышцы неравномерно, к 15-18 годам они считаются функционально зрелыми.

В последнее время ученые в области спортивной генетики все больше приходят к пониманию того, что основным направлением исследований должно стать не столько изучение молекулярных механизмов наследования спортивных задатков, сколько изучение способности сохранения здоровья спортсмена в процессе адаптации его организма к длительным высокоинтенсивным физическим нагрузкам.

Таки образом, ДНК-технологии в сфере физической культуры и спорта позволяют не только выявить наследственную предрасположенность спортсмена к развитию и проявлению разных физических качеств, но и оценить генетические факторы риска различных патологических состояний и заболеваний сердечно-сосудистой, мышечной, костной, иммунной и эндокринной систем спортсмена; определить особенности метаболизма в организме спортсмена разных пищевых продуктов, биологически активных добавок, нарушения процессов детоксикации лекарственных препаратов и ксенобиотиков. Все это дает возможность повысить надежность и эффективность системы индивидуальной специализации и подготовки высококвалифицированных спортсменов.

Список использованных источников

1. Сологуб Е.Б. Спортивная генетика // Е.Б. Сологуб, В.А. Таймазов.- Москва, 2000.- 157 с. 2. Genetics of Fitness and Physical Performance. Bouchard C., Malina R.M., Perusse L. 1997. 408 pp. 3. Холодов Ж.К. Теория и методика физического воспитания и спорта // Ж.К. Холодов, В.С. Кузнецов.- Москва, 2001.- 151 с.

М. С. Калина, Г. С. Машеренкова

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

На сьогодні роль занять масовим спортом та руховою активністю серед населення країн є важливим показником здоров'я, творчого потенціалу та фізичного й духовного розвитку людей у відповідній державі чи регіоні. Для України актуальним є сприяння популяризації спорту та фізичної культури серед усіх груп населення, особливо дітей та молоді, оскільки вони творитимуть майбутнє держави. І система освіти має всебічно сприяти даній меті. В умовах євроінтеграції України усі сфери державної політики, в тому числі фізична культура і спорт, набувають нового значення, так чи інакше мають відповідати умовам майбутнього членства України в Європейському Союзі. Це також означає, що роль спорту та фізичної культури в системі української освіти повинна корелюватися із тими ідеями, які несе з собою сучасний спорт в Європі. Отже, діти та молодь мають бути на достатньому рівні ознайомлені із роллю спорту в ЄС. Зокрема, молоде покоління має розуміти той по-

тенціал, яким володіє спорт зараз та який актуалізується у майбутньому.

Європейські дослідники наразі відмічають, що останніми десятиліттями спорт все частіше розглядається як інструмент соціальної інтеграції груп населення, які по тим чи іншими причинам є виключеними з активного соціального життя [2]. Ця точка зору є, можна сказати, загально прийнятою в європейських країнах та розширює значення спорту зі сфери здоров'я до сфери вирішення гострих соціальних проблем.

Багато інформації щодо розуміння суспільної ролі спорту в Європі міститься на офіційному сайті Європейського Союзу, де зазначається, що управління в сфері спорту на всіх рівнях має відбуватися на певних засадах. Зокрема, йдеться про те, що ЄС поважаючи автономію спортивних організацій, сприяє дотриманню наступних принципів: демократія; прозорість; підзвітність в процесі прийняття рішень; представленість усіх зацікавлених сторін [3].

На даному етапі розвитку, регулювання сфери спорту в ЄС відноситься до сфери компетенції держав-членів, при тому, що Союз підтримує, координує та запроваджує спільні дії. ЄС у сфері спорту, так само як у сфері охорони здоров'я, промисловості, культури, туризму та освіти не має права ухвалювати закони та впливати на законодавство країн-членів. Відповідно, ЄС володіє у цих сферах так званою підтримуючою компетенцією «supporting competences» [1]. Також на офіційному сайті ЄС відзначається, що значущість спорту полягає в тому, що він сприяє фізичному і психологічному благополуччю, виконує освітню функцію та сприяє утвердженню важливих соціальних цінностей, об'єднує людей та громади, є великим сектором економіки, що постійно зростає, допомагає створенню нових робочих місць [3]. ЄС підтримує співпрацю між усіма сторонами, відповідальними за вироблення політики у сфері спорту та діалог із спортивними організаціями з метою утвердження позитивних цінностей спорту та вирішення актуальних проблем [3].

Тому, одним з важливих завдань фізичної культури як в школах, так і у ВНЗ має бути навчання дітей та молоді основним ідеям щодо інтеграційної, соціально-адаптивної та гуманістичної ролі спорту загалом. Крім того, викладання фізичної культури має включати виклад загальних пунктів європейського досвіду розвитку спорту та його можливостей заради сприяння гендерній рівності, культурній інтеграції, соціалізації молоді, поширенню ідеалів миру та співпраці. Діти та молодь повинні навчатися не тільки навичкам рухової активності, основам масового спорту, але й розумінню ролі спорту в сучасній культурі, зокрема в європейській культурі, короткій історії становлення спорту як соціокультурного феномену в державах Західної Європи та Північної Америки. Такий підхід матиме важливе значення у контексті європейської інтеграції України.

Список використаних джерел

1. Areas of EU action. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/about-european-union/about-european-commission/areas-eu-action. 2. Henry I., Amara M., Aquilina D. Multiculturalism, interculturalism, assimilation and sports policy in Europe. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/260864977_Sport_and_Multiculturalism. 3. Sport in the EU. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://europa.eu/european-union/topics/sport_en.

М. В. Данилевич, О. В. Романчук

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Упродовж останніх 20 років у нашій державі тривають дискусії навколо проблем вищої школи. Адже, вища освіта – основа духовного розвитку людини і суспільства, економічного зміцнення держави. Від якості розбудови її системи залежить інтенсивність відтворення інтелектуального потенціалу народу, його місце в світовій спільноті. Саме тому робляться спроби вдосконалити її, інтегрувати у Єв-

ропейський освітній простір. Знайти оптимальний шлях можливо, якщо врахувати власний досвід та здобутки інших країн. На цьому тлі природним є зростання інтересу до міжнародного досвіду.

Питання професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту в Україні та за кордоном досліджувалися в працях Л. П. Сущенко, М.В. Данилевич, І. Гринченко, І.А. Лисенко [2]. Зазначимо також, що Е. Вільчкоський та В. Пасічник вивчали особливості професійно-педагогічної підготовки вчителів фізичного виховання у Польщі [1]. У працях М. Данилевич, У. Проценко, Т. Пантюк проаналізовані шляхи оптимізаціє системи підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту у вищих навчальних закладах України [3].

Система навчання кадрів для сфери фізичної культури і спорту є важливою складовою інституту освіти в європейських країнах. Підготовка фахівців з фізичного виховання та спорту у Республіці Польща здійснюється у шести академіях: Академія фізичної культури імені Е. П'ясецького в Познані, Академія фізичного виховання імені Юзефа Пілсудського у Варшаві, Академія фізичного виховання в Катовіцах, Академія фізичної культури у Вроцлаві, Академії фізичного виховання і спорту імені Енджея Снядецького у Гданську, Академія фізичного виховання імені Броніслава Чеха У Кракові. Система підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту у Польщі має два основні освітньо-кваліфікаційні рівні: ліценціат (термін навчання три роки) та магістратура (термін навчання два роки). Навчальний процес провадиться згідно стандартів освіти Міністерства науки і вищої освіти.

У цьому дослідженні зупинимося детальніше на особливостях підготовки майбутніх фахівців у Академії фізичного виховання імені Юзефа Пілсудського у Варшаві [4]. Цей навчальний заклад пропонує підготовку фахівців за вісьмома напрямами: **фізичне виховання** (І, ІІ освітньо-кваліфікаційний рівень з 29 спеціалізацій, підготовка кваліфікованих наукових кадрів); **спорт** (І рівень 23 спеціалізації – спортивний тренер, 8 спеціалізацій - інструктор з фізичної рекреації, 6 вільних спеціалізацій); **фізіотерапія** (5 річна програма підготовки магістрів); **ерготерапія** (І освітньо-кваліфікаційний рівень); **туризм і рекреація** (І, ІІ освітньо-кваліфікаційні рівні з можливістю викладання англійською мовою); **косметологія** (І освітньо-кваліфікаційний рівень, лише на факультеті у Бяла Подляска); **фізичне виховання для військовослужбовців** (І освітньо-кваліфікаційний рівень, лише на факультеті у Бяла Подляска).

Для правильного розуміння системи підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту в Академії фізичного виховання імені Юзефа Пілсудського наведемо також визначення освітньо-кваліфікаційних циклів (рівнів). **І освітньо-кваліфікаційний цикл** – це трирічне навчання та здобуття ступеня бакалавра. **ІІ освітньо-кваліфікаційний цикл** – це дворічне навчання та здобуття ступеня магістра. Ця програма передбачає наявність ступеня бакалавра. **Післядипломне навчання** – поглиблена програма для тих, хто вже отримав ступінь бакалавра, інженера чи магістра. **ІІІ освітньо-кваліфікаційний цикл** – підготовка та здобуття докторських ступенів. Особлива поглиблена програма, яка готує до самостійних наукових досліджень передбачає здобуття ступеня доктора філософії. Наявність ступені магістра є бажаною для початку навчання на ІІІ освітньо-кваліфікаційному рівні.

Таким чином вивчення досвіду показало, що спільними аспектами у підготовці фахівців з фізичного виховання і спорту в Україні і Республіці Польща є перелік спеціальностей, за якими здійснюється підготовка та освітньо-кваліфікаційні рівні. Проте існують відмінності у терміні підготовки бакалаврів і магістрів 3 і 2 роки в Польщі та 4 і 1,5 року в Україні відповідно. Зазначимо також, що навчальні плани підготовки є близькими за змістовим наповненням, формами навчальної роботи та способами оцінювання якості знань студентів.

Подальшими перспективами наших досліджень буде детальний аналіз досвіду підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту в інших вищих навчальних за-

кладах Республіки Польща і порівняльний аналіз отриманих результатів з метою імплементації окремих аспектів у підготовку фахівців зазначеної вище галузі в Україні.

Список використаних джерел

1. Вільчковський Е., Вільчковська А., Пасічник В. Особливості професійно-педагогічної підготовки вчителів фізичного виховання у ВНЗ Польщі // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми / Вільчковський Е., Вільчковська А., Пасічник В. – Київ-Вінниця, 2006. – С. 270 – 274. 2. Сущенко Л.П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. / Л.П.Сущенко. – Київ, 2003. – 46 с. 3. Protsenko U., Pantiuk T., Romanchuk O., Danylevych M. Improvement features of the Ukrainian physical education system // Journal of Physical Education and Sport (JPES), 16 (1), Art 19, pp.113 – 117, 2016. 4. http://www.awf.edu.pl/.

В. В. Пічурін

ЗМІСТ ПСИХОФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ «ВАГОНИ ТА ВАГОННЕ ГОСПОДАРСТВО», «ЛОКОМОТИВИ ТА ЛОКОМОТИВНЕ ГОСПОДАРСТВО» У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ

Залізничний транспорт є тією галуззю народного господарства, у якій особливо гостро відчувається роль і значення так званого людського фактора. Актуальним це є і для спеціальностей «Вагони та вагонне господарство», «Локомотиви та локомотивне господарство».

Психологи [1] наголошують на необхідності удосконалення процесу підготовки фахівців у технічних вищих навчальних закладах. Одним із шляхів називають формування у студентів у процесі навчання психофізичної готовності до професійної діяльності.

При розробці концепції психофізичної підготовки студентів залізничних вищих навчальних закладів в процесі фізичного виховання одним із ключових є питання про зміст такої підготовки. Мета дослідження – встановити професійно значущі психофізичні якості сучасних фахівців спеціальностей «Вагони та вагонне господарство», «Локомотиви та локомотивне господарство» та розробити засади їх формування у фізичному вихованні.

Спеціальності «Вагони та вагонне господарство» та «Локомотиви та локомотивне господарство» відносяться до числа головних на залізничному транспорті. Ці фахівці часто займають посаду інженера з приймання локомотивів (вагонів) у депо. До завдань і обов'язків цього спеціаліста входить здійснення приймання всіх відремонтованих деповським, капітальним ремонтом локомотивів і вагонів. Він контролює якість капітального і поточного видів ремонту і технічних обслуговувань вагонів, локомотивів, електросекцій та дизель-поїздів, а також окремих їх вузлів; відповідність випробувальних стендів, контрольно-вимірювальних приладів, вимірювального інструменту, спеціальних шаблонів, дефектоскопів та іншого обладнання паспортним характеристикам і технічним умовам; виконання правил та інструкцій з ремонту вагонів, локомотивів і моторвагонного рухомого складу, їх вузлів і деталей. Цей фахівець оглядає комісійно два рази на рік (весною та восени) локомотиви, вагони й моторвагонний рухомий склад. У разі наявності несправностей, нестійкості роботи обладнання, виключених пристроїв або апаратів, а також відхилень від норм допустимих розмірів вузлів і деталей забороняє випуск локомотивів, вагонів та моторвагонного рухомого складу. Він перевіряє технологічну підготовку й метрологічне забезпечення ремонтних дільниць, відділень та цехів, у разі порушень призупиняє ремонт або технічне обслуговування тягового рухомого складу, вузлів та агрегатів; аналізує якість капітального і поточного ремонтів локомотивів, вагонів та моторвагонного рухомого складу (за результатами

аналізу відмов вузлів і обладнання локомотивів, вагонів та моторвагонного рухомого складу, розробляє пропозиції щодо їх зменшення); контролює виконання обов'язкового обсягу робіт, що передбачений правилами та технологією ремонту, інструкціями, вказівками, а також затвердженим технологічним процесом; контроює якість відремонтованих локомотивів, вагонів та моторвагонного рухомого складу; бере участь в інженерній роботі депо, в обкатуванні локомотивів, вагонів і моторвагонного рухомого складу, у розслідуванні випадків псувань, несправностей, відчеплень і непланового ремонту локомотивів, вагонів і моторвагонного рухомого складу, у підготовці технічних заходів, що спрямовані на поліпшення якості ремонту й утримання технічних засобів; оформляє встановленим порядком відповідні повідомлення, акти, облікові форми й книги ремонту локомотивів, моторвагонного рухомого складу, вагонів; контролює своєчасне подання претензій; подає квартальні, місячні письмові звіти про роботу згідно з колом обов'язків; організовує свою роботу з урахуванням правил внутрішнього трудового розпорядку.

До якостей, які сприяють успішному виконанню професійної діяльності інженера з приймання локомотивів (вагонів) у депо, слід віднести: уважність, спостережливість, кмітливість, пильність, обачливість, терпеливість, спритність, акуратність, сумлінність, психічну врівноваженість, ретельність, пунктуальність, відповідальність, спостережливість, організованість, зібраність, впевненість, вестибулярну стійкість, вибірковість уваги, концентрацію і стійкість уваги, розвинене технічне мислення, гарну моторну пам'ять, гострий зір, гарний слух, добре розвинену координацію рухів, гарне зорове сприйняття (вміння визначити несправність «на око»).

Якостями, які перешкоджають ефективному виконанню професійної діяльності, є: безвідповідальність, халатність, неуважність, нерозвинене технічне мислення, відсутність спостережливості, неакуратність, вестибулярна нестійкість.

В структурі навчального процесу з фізичного виховання психофізична підготовка студентів цих спеціальностей проводиться на першому і другому курсі в обсязі 4-х навчальний годин на тиждень. Структура і зміст занять за авторською концепцією психофізичної підготовки студентів залізничних вищих навчальних закладів представлена в таблиці 1.

Таблиця 1. Структура і зміст занять за авторською концепцією психофізичної підготовки студентів залізничних вищих навчальних закладів

Зміст занять	1 курс	2 курс	Всього
Лекції, кількість навчальних годин	10	8	18
Заняття професійно значущим видом спорту, кількість навчальних годин	72	74	146
Виконання спеціальних фізичних вправ для розвитку професійно значущих якостей і вправ для формування навиків саморегуляції психічного стану, кількість навчальних годин	22	22	44
Спортивні змагання з професійно значущих видів спорту, кількість навчальних годин	16	16	32
Контрольні заходи, кількість навчальних годин	8	8	16
Всього, кількість навчальних годин	128	128	256

Як видно з таблиці, головним засобом психофізичної підготовки, яка запропонована у даній роботі, є заняття професійно значущими видами спорту. Використання цього засобу в ході навчальних занять (разом із спортивними змаганнями з професійно значущих видів спорту) складає 178 навчальних годин із 256. В той же час, суттєвою особливістю запропонованого підходу є те, що для окремих залізничних спеціальностей пропонується як окремий набір професійно значущих видів спорту, так і окреме співвідношення в обсязі занять цими видами спорту. Така диференціація пов'язана з різною важливістю використання того чи іншого професійно значущого виду спорту для підготовки до професійної діяльності. В табли-

ці 2 представлено співвідношення занять професійно значущими видами спорту для студентів спеціальностей «Вагони та вагонне господарство», «Локомотиви та локомотивне господарство».

Таблиця 2. Співвідношення головних засобів психофізичної підготовки для студентів, які навчаються за спеціальностями «Вагони та вагонне господарство», «Локомотиви та локомотивне господарство»

Професійно значущі види спорту	**Кількість навчальних годин**	**% від загальної кількості навчальних годин для занять професійно значущими видами спорту**
Професійно-прикладна гімнастика	50	35
Спортивні ігри (за вибором студента)	44	30
Легка атлетика (біг на середні та довгі дистанції)	30	20
Пауерліфтинг, важка атлетика, єдиноборства (за вибором студента)	22	15
Всього	146	100

Загальну структуру психофізичної підготовки за авторською концепцією для студентів спеціальностей «Вагони та вагонне господарство», «Локомотиви та локомотивне господарство» представлено в таблиці 3.

Таблиця 3. **Загальна структура психофізичної підготовки для студентів, які навчаються за спеціальністю «Вагони та вагонне господарство», «Локомотиви та локомотивне господарство»**

Зміст занять	**1 семестр**		**2 семестр**		**3 семестр**		**4 семестр**		**Всього**
	місяці	к-ть навч. год.	місяці	к-ть навч. год.	місяці	к-ть навч. год.	місяці	к-ть навч. год.	
Лекції	9	10			9	8			18
Заняття професійно значущими видами спорту: • Професійно-прикладна гімнаст.	11; 12	12	2; 3	14	11; 12	12	2; 3	14	52
• Спортивні ігри (за вибором студента)	10; 11	10	4; 5	12	10; 11	10	4; 5	12	44
• Легка атлетика (біг на середні та довгі дистанції)	9	6	5; 6	8	9	6	5; 6	8	28
• Пауерліфтинг, важка атлетика, єдиноборства (за вибором студента)	12	4	2	6	12	6	2	6	22
Виконання спеціальних фізичних вправ для розвитку професійно значущих якостей і вправ для формування навиків саморегуляції психічного стану	10 – 12	10	2 – 5	12	10 – 12	10	2 – 5	12	44
Спортивні змагання з професійно значущих видів спорту	10; 12	8	3; 5	8	10; 12	8	3; 5	8	32
Контрольні заходи	12	4	6	4	12	4	6	4	16
Всього, навчальних годин		64		64		64		64	256

Запропонований зміст психофізичної підготовки було експериментально перевірено на предмет ефективності щодо формування низки професійно значущих (для майбутніх фахівців спеціальностей «Вагони та вагонне господарство», «Локомотиви та локомотивне господарство») характеристик. Зафіксовано суттєвий позитивний вплив використання наведених засобів в процесі навчальних занять з фізичного виховання на формування у студентів низки професійно значущих рис особистості [2, 3], адаптивних і відносно адаптивних копінг-стратегій [4], толерантності до невизначеності [5], зниження високих показників особистісної тривожності [6], розвитку концентрації і стійкості уваги [7], вестибулярної стійкості [8].

Список використаних джерел

1. Євдокімова О. О. Теорія і практика психологічного супроводу навчально-виховного процесу у вищому технічному навчальному закладі: автореф. дис. ... д-ра психол. наук. Київ, 2011. 42 с. 2. Пічурін В. В. Формування професійно-значимих рис особистості студентів-залізничників в процесі психологічної і психофізичної підготовки // Наук. часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. 15: Фізичне виховання і спорт: зб. наук. пр. 2014. Вип. 4 (47) 14. С. 121–127. 3. Пічурін В. В., Москаленко Н. В. Психологическая и психофизическая подготовка как фактор формирования личности студентов // Актуальные проблемы совершенствования системы образования в области физической культуры: зб. науч. тр. Кишинёвского гос. ун-та физ. восп. и спорта. Кишинёв: ГУФВИС, 2014. С. 596–601. 4. Пічурін В. В. Копінг-стратегії студентів і психологічна готовність до професійної праці // Педагогіка, психологія та мед.-біол. проблеми фіз. виховання і спорту. 2015. № 2. С. 53–59. 5. Пічурін В. В. Толерантність до невизначеності як складова психологічної готовності студентів до професійної діяльності і її формування в процесі фізичного виховання // Наук. часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. 15: Фізичне виховання і спорт: зб. наук. пр. 2015. Вип. 4 (47) 14. С. 121–127. 6. Пічурін В. В. Психологічна і психофізична підготовка як фактор зниження особистісної тривожності у студентів // Педагогіка, психологія та мед.-біол. проблеми фіз. виховання і спорту. 2015. № 3. С. 46–51. 7. Пічурін В. В. Особливості розвитку уваги у студентів на заняттях з фізичного виховання // Наук. часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. 15: Фізичне виховання і спорт: зб. наук. пр. 2012. Вип. 22. С. 43–47. 8. Пічурін В. В. Розвиток вестибулярної стійкості студентів-залізничників в процесі психологічної і психофізичної підготовки // Наук. часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. 15: Фізичне виховання і спорт: зб. наук. пр. 2013. Вип. 40. С. 153–160.

Г. І. Горбунова, Н. О. Хлус

УРОК ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СИСТЕМІ ПОЧАТКОВОЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ

Важливим джерелом визначення сучасної європейської стратегії розвитку галузі фізичного виховання в Україні є аналіз передового досвіду організації навчально-виховного процесу, дослідження закономірностей та тенденцій розвитку цієї важливої складової частини освітньої галузі в європейських практиках. Питання організації і методики фізичного виховання в сучасних європейських країнах цікавлять багатьох сучасних українських фахівців, таких як Л. В. Волков (2003), Е. С. Вільчковський (2004), Л. П. Сергієчко (2007). На сучасному розвитку України без запозичення передового досвіду сьогодні не може благополучно розвиватися будь-яка країна, без знання нового у своїй професії не може бути конкурентоспроможним будь-який фахівець. Однією з найближчих до України європейських країн-сусідів, які узгоджують освітню політику в галузі фізичного виховання є Польща. Проведені в цій країні на початку XXI століття реформи, змінили структуру та зміст польської системи фізичного виховання школярів [1].

Мета дослідження: аналіз специфіки організації, значення та змісту уроків фізичного виховання школярів Польщі.

Структура та зміст польської системи фізичного виховання школярів за останнє десятиріччя зазнала значних змін. Шкільна освіта Польщі передбачає таку структуру : початкова (основна) школа – 1–6 класи; гімназія – 1–3 класи; ліцей (повна середня школа) – 1–3 класи. Існують також 2-х або 3-х – річні професійно-

технічні школи. Протягом навчання у початковій школі діти вивчають 11 обов'язкових предметів, серед яких є й фізичне виховання. Міністерством народної освіти затверджено єдину програму з фізичного виховання, проте вчитель фізичної культури має можливість застосовувати власну технологію педагогічної діяльності в проведенні уроків фізичної культури. Вчителі на власний розсуд мають можливість її видозмінювати, зважаючи на матеріально-технічне забезпечення школи, кліматичні умови, спортивну спеціалізацію вчителя, й, передусім, потреби учнів. Навчання, у початкові школі відбувається з використанням тематичних, а не предметних блоків.

Важливим завданням для вчителя є налагодження міжпредметних зв'язків. Обов'язковою умовою шкільної програми є тісний зв'язок уроку фізичної культури з основами здоров'я.

Програма з фізичного виховання у початковій школі Польщі спрямована на вирішення таких завдань: фізичне виховання повинно приносити учням задоволення та можливість фізично розвиватися; шкільна фізична активність повинна переростати в самостійні заняття спортом після закінчення школи; необхідно створювати учням умови для розвитку вміння оцінювати власні досягнення і очікування; при оцінюванні варто враховувати здебільшого не отриманий результат, а поступ, зроблений учнем; важливим є зв'язок рухової діяльності зі здоров'ям людини [3].

Щотижнево у початкових школах Польщі передбачено 4 уроки фізичної культури, які проводяться фахівцями (зазначимо, що в деяких школах заняття можуть проводити класоводи). Необхідною умовою є зв'язок програми з фізичної культури з навчально-виховним, спортивним та рекреаційним планами школи. У формуванні програми беруть участь на лише вчителі, але й учні польських шкіл. Знання про здоровий спосіб життя школярі отримують, відвідуючи обов'язкові лекції, спортивно-рекреаційні та туристично-рекреаційні заняття (для бажаючих), а також можуть брати участь у різноманітних співбесідах.

Впродовж навчання вчителі фізичної культури здійснюють контроль за тим, як учні ведуть «Спортивний щоденник учня». У цьому щоденнику школярі фіксують власні результати, особисті очікування, кількість відвіданих занять тощо.

Програмою з фізичного виховання для початкових шкіл Польщі передбачено, наприклад, у 4-6 класах такі види рухової активності: командні ігри; легка атлетика; гімнастика; плавання; активне дозвілля на природі; корекційна гімнастика; аеробіка – танцювальні вправи, ритміка; рекреаціно-спортивні заняття; рухливі ігри та забави; піші та велосипедні мандрівки; відновні заходи, йога, стречінг [2]. Проведення на початку року анкетування серед учнів дозволяє їм вибирати із зазначених видів рухової активності дві позиції (по одній на семестр). Цими видами діти будуть займатися у позаурочний час з урахуванням наявної в школі матеріальної бази.

Крім найпопулярніших серед учнів початкових шкіл баскетболу та волейболу, вони часто обирають туризм, плавання, аеробіку, гандбол і футбол. Протягом року школярі мають можливість змінити обрану ними спортивну дисципліну.

При оцінюванні учнів з фізичної культури вчителями враховується: систематичність відвідування занять, поступ у індивідуальному фізичному розвитку, постава, участь у необов'язкових формах занять, представлення класу або школи у міжшкільних змаганнях, ведення «Спортивного щоденника учня», практичне застосування знань про здоровий спосіб життя, співпраця з вчителями та однокласниками.

Системою уроків фізичної культури передбачено, що після завершення навчання у початковій школі від учнів очікується наявність: знань про здоровий спосіб життя та вміння його дотримуватися; знань і вмінь з організації та участі у рекреаційних і спортивних заходах [4].

Проведений нами аналіз засвідчує, що система організації уроків фізичного виховання у польських школах, незважаючи на ряд недоліків, має чималий, як кадровий так і науково-методичний потенціал для успішної реалізації основних вимог системи освіти, а також відповідає нормам і критеріям системи фізичного виховання школярів країн Євросоюзу.

Висновки: На сучасному етапі одним з основних завдань уроку фізичної культури у початковій школі Польщі є формування у школярів цінностей здорового способу життя, пристосування до індивідуальних потреб та інтересів учнів, що збільшуватиме мотивацію до відвідування занять і є пріоритетними завданнями систем фізичного виховання школярів Європи.

Список використаних джерел

1. Берека В. Зарубіжний педагогічний досвід у галузі позашкільної освіти / В. Берека // Шлях освіти. – 2000. – №3. – С. 27 – 30. 2. Пасічник В. Сучасний стан фізичного виховання учнів основних шкіл Польщі / В. Пасічник // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2004. –№4. – С. 130 – 133. 3. Bielski J. Program rozwoju wychowania fizycznego i sportu szkolnego jako elementu przeciwdziałania patologiom / Bielski J., Cendrowski Z., Dziubiński R., Jezierski Z., Pańczyk W., Pośpiech J. // Lider, 2001. – №5. – S. 14 – 16. 4. Bodziak B. Program – wychowanie fizyczne i zdrowotne. Szkola podstawowa / B. Bodziak // Lider, 2006. – nr. 10. – S. 4 – 6.

В. О. Жамардій

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ФІТНЕС-ТЕХНОЛОГІЙ

Фітнес-технології – це сукупність наукових способів, прийомів, сформованих у певний алгоритм дій, який реалізується в інтересах підвищення ефективності оздоровчого процесу, забезпечує досягнення результатів на основі вільного, свідомого і мотивованого вибору занять фізичним вправами із застосуванням інноваційних засобів, методів, організаційних форм занять, сучасного інвентарю та обладнання. До них відносять різні види класичної і танцювальної аеробіки, степ-аеробіку, фітнес-йогу, стретчинг, авторські дихальні практики [3].

Витоки становлення фітнес-технологій датуються V століттям до н.е. Тоді в Стародавній Греції масового вжитку набувають заняття спортом, які стають справжнім мистецтвом. Головною метою цих занять була гармонія душі й тіла людини. Платон перемагав на Олімпійських іграх, Софокл, Евріпід отримували нагороди за спортивні досягнення, Гіппократ оптимальним станом здоров'я вважав фізичне навантаження разом із раціональним харчуванням і способом життя людини. У ті стародавні часи атлетика вже ставала професією. Вільний свій час спортсмени присвячували тренуванням. Також, у цей час існували прообрази сучасних фітнес-клубів, тобто місця де можна було не тільки тренуватися, але й відпочивати. Тут були створені давньоримські терми – комплекси зі спортзалами, салонами краси та SPA в сучасному розумінні. Зі завершенням античної культури фактично була закінчена традиція фітнес-клубів [1].

У середні віки значно менше часу приділяли догляду за власним тілом. У навчальних закладах були анульовані заняття фізичною культурою, забуті античні принципи фізичного виховання і гармонійного розвитку людини. Місцем відродження фітнес-технологій і фітнесу в сучасному його розумінні стали Сполучені Штати Америки. Офіційно цей термін з'явився у 70-ті роки, хоча перші по-справжньому тренувальні програми виникли ще під час Другої світової війни. Американські солдати, лікуючись у клініці, щоб не витрачати свій час виконували вправи з обтяженням, зміцнюючи м'язи черевного пресу, підтягувалися на перекладині. Найпростіші вправи стали класикою, а фахівці з фітнес-технологій постійно їх удосконалювали.

У 70-ті рр. XX ст. при президенті Сполучених Штатів Америки була створена Рада з фітнесу до складу якої увійшли 20 найбільш авторитетних фахівців цієї галузі, а також політики. Головним завданням ради була популяризація спортивно-оздоровчих занять. У 1983 р. американець Марк Мастров створив систему «24 години фітнесу», ідеологічною основою якої була доступність фітнес-залів від цінової політики до режиму їхньої роботи. Розробка М. Мастрова позитивно вплинула на американців, поставивши необхідність постійно займатися спортом, підтримувати гарну фізичну форму, а фітнес-технології стали популярними серед людей [2].

На кінець 80-х рр. минулого століття витоки фітнес-технологій з'являються у СРСР, тим самим окресливши радянський етап свого розвитку за яким наступив пострадянський. До початку історичних змін у Радянському Союзі поняття «фітнес-технологія», «фітнес» взагалі не існувало, було лише одне загальноприйняте поняття «фізична культура». Саме вона є прообразом сучасного фітнесу в Україні.

За радянських часів доступність занять фізичною культурою та спортом послугувала справжнім фундаментом успішних виступів спортсменів, розвитку фізичної культури та спорту. Безоплатна можливість тренуватися у секціях із видів спорту при школах, будинках культури, спортивних інтернатах була в кожної людини будь-якого віку та статі. Обдарована молодь могла розраховувати на подальші заняття спортом у групі спортивного вдосконалення. З історичним завершенням радянської епохи спортивні споруди перетворилися у ринки, фізична культура та спорт переживали справжній занепад. Одним із атрибутів європейського життя стають фітнес-технологоії. Вони потрапили до нас спочатку на відеоплівках із записами фітнес-програм, потім у вигляді практичних і семінарських занять, лекцій, майстер-класів. Фітнес-технології стають соціокультурним явищем, починають відкриватися фітнес-клуби. Тренери розробляють персональні програми, які включають елементи аеробіки, вправи на тренажерах – для досягнення оптимального фізичного навантаження і найкращого максимального результату. Відвідування фітнес-клубів стає буденним явищем і стилем життя сучасної людини.

Список використаних джерел

1.Григорьев В. И. Фитнес-культура студентов : теория и практика / В. И. Григорьев, Д. Н. Давиденко, С. В. Малинина. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2010. – 228 с. 2.Кудра Т. А. Фитнес. Американская концепция достижения здоровья / Т. А. Кудра. – Владивосток : МГУ им. адмирала Г. И. Невельского, 2002. – 222 с. 3.Сайкина Е. Г. Фитнес в системе дошкольного и школьного физкультурного образования : диссертация... доктора педагогических наук : 13.00.04 / Сайкина Е. Г. – Санкт-Петербург, 2009. – 560 с.

Н. О. Зелененко

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК АСПЕКТ СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

У процесі виховання молодого покоління, яке не має належного соціального досвіду, педагоги мають постійно дбати про створення сприятливих умов для формування у вихованців певних мотивів виховання шляхом актуалізації необхідних потреб. Поступово, в міру набуття знань, достатнього соціального досвіду кожна особистість самостійно починає усвідомлювати потреби, які стимулюють внутрішні спонукальні сили – мотиви, програмує процес самовиховання, соціального становлення.

Актуальність цієї теми полягає у тому, що фізична культура є важливим засобом підвищення соціальної і трудової активності людей, задоволення їх моральних, естетичних та творчих запитів, життєво-важливої потреби взаємного спілкування, розвитку дружніх стосунків. А також позитивно впливає на формування особистості, яка поєднує в собі духовне багатство, моральну чистоту і фізичну досконалість, що стало пріоритетом у програмі виховання людей у сучасному суспільстві. Тому, фізична культура виступає як складова частина загальної та профе-

сійної культури людини, як найважливіша якісна характеристика її особистісного розвитку, як фундаментальна цінність, що визначає початок соціокультурного буття, спосіб і міру реалізації сутнісних сил і здібностей.

Індивідуальна фізична культура є результатом особистісного осмислення, вироблення уявлень, відносин, переконань, «програм поведінки». У ній інтегруються структура самосвідомості, аспекти саморегуляції, самопізнання, самоставлення [1].

В останні роки все частіше йдеться про фізичний стан організму не тільки як про абстрагований соціальний феномен, але і як про властивість особистості. Тому фізичне виховання виступає не тільки як засіб покращення фізичного стану, зміцнення здоров'я, розвиток рухових якостей, а й сприяє всебічному розвитку людини. Фізичне виховання впливає на підвищення культури людини (зокрема фізичної), утверджуючи в її свідомості вирішальне значення розумової і фізичної активності для розвитку особистості, формування потреб у систематичних заняттях фізичними вправами, готовності до раціональної організації рухової діяльності протягом дня, оволодіння необхідними гігієнічними навиками, а також системою знань про шляхи збереження і зміцнення здоров'я, покращення працездатності.

Заняття фізичною культурою впливають на моральні якості, розвиток вольової та емоційної сфер людини, естетичних і етичних уявлень і потреб. Також фізичне виховання пов'язане з формуванням характеру людини, тобто тих особливостей особистості, які відбиваються на вчинках і відносинах з іншими людьми та зовнішнім світом [1, 2].

В системі фізичного виховання акцентуються механізми й ефекти впливу на розумовий розвиток та розширення пізнавальної інформативності особистості, вдосконалення почуттів і соціальної поведінки, моральності й духовності.

Фізичний розвиток і здоров’я студента необхідно розглядати у взаємозв’язку з інтелектуальною та соціальною активністю, формуванням її особистості та індивідуальності.

Виховні ситуації, які створюються в рамках особистісно-орієнтованого фізичного виховання, мають забезпечити розвиток такого рівня свідомості, який би спонукав студентську молодь до самопізнання фізичного стану і фізичної самоактивності з тим, щоб вона могла стати творцем власного духовно багатого, здорового життя.

Діяльність у галузі фізичної культури має і матеріальні, і духовні форми вираження. Впливаючи на біологічну сферу людини комплексом засобів і методів, фізична культура неминуче впливає на інтелектуальну, емоційну, духовну сфери особистості в силу єдності та взаємообумовленості функціонування матеріального і духовного в людині.

Тому в системі фізичного виховання людина задовольняє не тільки біологічні потреби в рухах, але і соціальні (формування особи, вдосконалення суспільних відносин).

Зрозуміло, що, підпорядковуючись біологічним законам, при достатній руховій активності фізичний розвиток особи може здійснюватись природним шляхом без педагогічного втручання в цей процес. Але рівень рухової активності сучасної людини недостатній для забезпечення належного рівня її фізичних можливостей. Лише система фізичного виховання, реалізуючи свої специфічні функції, може цілком задовольнити потреби людей в руховій активності, забезпечивши їм високий рівень здоров’я і фізичної дієздатності [1, 3].

Реалізуючи свої педагогічні функції, система фізичного виховання здатна також вирішувати завдання морального, естетичного, інтелектуального розвитку, досягаючи успіху там, де виявляються неефективними інші системи.

Таким чином, можна стверджувати, що фізична культура прямо і опосередковано охоплює такі властивості, якості, орієнтації особистості, які дозволяють їй розвиватися в гармонії з культурою суспільства, досягати гармонії знань і творчо-

го дії, почуттів і спілкування, фізичного і духовного, вирішувати протиріччя між природою і виробництвом, працею і відпочинком, фізичним і духовним. Досягнення особистістю такої гармонії забезпечує їй соціальну стійкість, продуктивну включеність в життя і працю, створює їй психічний комфорт.

Список використаних джерел

1.Гончаров В.Д. Фізична культура в системі соціальної діяльності: Автореф дис. ... Д-ра социол. наук / В. Д. Гончаров / / СПб.: С.-Петербург. ун-т, 1995. - 36 с. 2.Ільїніч В.І. Фізична культура студента / В. І. Ільїніч. - М.: Гардарика, 2001. - 463 с. 3.Морозова Є.В. Фізична культура як складова частина загальної культури особистості/Е.В.Морозова// Вісник Удмуртського університету. - 2003. - № 10. -С.161.

В. М. Вишняков, О. А. Кіреєв, В. В. Грюкова

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА У СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Зростання інформаційних потоків, розширення номенклатури навчальних дисциплін ведуть до підвищення інтенсифікації навчального процесу у вузах і, як наслідок, - зростанням психоемоційних навантажень студентів. Дана ситуація висуває підвищені вимоги до рівня здоров'я і працездатності студентів. Недостатня фізична активність нинішніх студентів у дитячому віці призводить до того, що, з одного боку, нинішні абітурієнти за рівнем своєї фізичної підготовленості набагато нижче, ніж абітурієнти минулих років, з іншого - до низького рівня культури ставлення до свого здоров'я і рухової активності в студентські роки як природному рекреаційного засобу. Як наслідок усього цього, до кінця навчання фізична підготовленість студентської молоді суттєво погіршується, а захворюваність - збільшується. Близько 50% студентів мають відхилення у стані опорно-рухового апарату, а 20% - надлишкова вага. Засоби фізичної культури недостатньо ефективно використовуються в якості профілактики емоційних і фізичних (в основному статичного плану) перевантажень. До фізичного самовиховання долучається менше 2% студентів. У зв'язку з цим представляється досить актуальним підхід, спрямований на вирішення завдання залучення студентів до регулярних занять фізичними вправами на основі реалізації їхніх інтересів до сучасних оздоровчим системам. Сучасна система управління сферою фізичної культури і спорту має спільні риси за аналогічними системами інших країн, як далекого, так і близького зарубіжжя. Основною спільною рисою систем управління сферою фізичного виховання і спорту є те, що у ній представлені два типи організацій: державні і громадські (або недержавні). Організацій названих типів є значна кількість, а майбутнім фахівцям фізичного виховання слід знати їх назви, побудову, коло повноважень, підпорядкованість та інше.

Управління системою фізичного виховання і спорту в Україні також здійснюється на базі взаємодії двох чинників: державного та громадського.

Серед пріоритетів державної політики у сфері фізичної культури і спорту важливе місце займає і забезпечення розвитку інфраструктури фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем навчання.

На жаль, під час зміни соціально-політичного устрою в Україні, глобальних економічних перебудов, системи впровадження фізичної культури за місцем проживання яка ґрунтувалася на рівні державного регулювання, сьогодні майже зруйнована. Часткове виключення складають лише нечисленні потужні, економічно самостійні підприємства.

Активізації фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем проживання громадян мали би сприяти фізкультурно-спортивні товариства. Але ці спортивні організації в силу низки об’єктивних і суб’єктивних причин останнім часом ці обов’язки майже не виконують, перетворившись на своєрідних посередників між бюджетом та спортивними школами. У названому вище напрямку їхня діяльність переважно

обмежується організацією проведення галузевих комплексних фізкультурно-спортивних заходів. І взагалі, враховуючи орієнтир на західну клубну модель, фізкультурно-спортивні товариства, найімовірніше, доживають свій вік. Тому доцільно було б, щоби активізації фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем роботи та проживання громадян сприяли центри «Спорт для всіх».

Сучасний спорт та система підготовки спортсменів високої кваліфікації ставлять першочерговим завданням ефективний розвиток дитячо-юнацького спорту, формування діючої системи відбору перспективних дітей та підлітків до регулярних занять з обраного виду спорту, створення умов для реалізації ними придбаним рухових навичок і основ окремих видів спорту у подальшій спортивній діяльності. Система дитячо-юнацького спорту об'єднує спортивні школи усіх типів, які забезпечують відбір обдарованих осіб із системи дитячого спорту, поступову спеціалізацію юних спортсменів, що мають високий рівень підготовленості.

У колишні часи в якості пріоритетів в освіті домінували інтереси держави. Це виражалося в тому, що державні програми з фізичної культури від дошкільних до вищих навчальних закладів були націлені на певні нормативи, відповідали установленим критеріям готовності до праці і оборони. Таке положення, природно, не могло сприяти розвитку інтересу підростаючого покоління до підвищення рівня власної фізичної культури, швидше, стимулювало органічне її неприйняття. У зв'язку з цим представляється досить актуальним підхід, спрямований на вирішення завдання залучення студентів до регулярних занять фізичними вправами на основі реалізації їхніх інтересів до сучасних оздоровчих систем. Формування колективних умінь у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту як складової готовності вирішення проблемних ситуацій є актуальною проблемою підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, вирішення якої має важливе значення як їх професійної підготовки, так і для великих досягнень у спорті [1, с.250].

У науково-методичній літературі наводяться різні методики оцінки якості організаційно-педагогічної діяльності фахівців, але всі вони носять описовий характер, а кількісні їх показники багато в чому визначаються суб'єктивно (експертами) [2,с.50].

Список використаних джерел

1.Вишняков В.М., Кіреєв О.А. Формування вмінь до вирішення проблемних ситуацій професійної діяльності у студентів, що займаються фізичною культурою і спортом // Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах. Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції 24-25 березня 2017р. Частина ІІ. Дніпро–2017. – С. 250-251. 2.Довбенко Т.В. Соціокультурні аспекти спорту / Т.В. Довбенко // Філософія спорту як трансдисциплінарна галузь знань /тези доповідей і виступів учасників YII Всеукраїнського «Круглого столу» з філософії спорту 17 травня 2016 року (ред. кол. Ібрагімов М.М., Пінчук Є.А.). 3.Закон України «Про фізичну культуру і спорт». [Електронний ресурс] – режим доступу: http:// www.zakon.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cginreg 3808-12. 4.Савченко В., Сергеєв А. Управління сферою культурою і спортом у науковому дискурсі в Україні / В. Савченко, А.Сергеєв// Спортивний вісник Придніпров'я. - 2016. - № 1. – С. 16-22.

Л. С. Індиченко, В. Ю. Брицька

СПОРТИВНЕ ОРІЄНТУВАННЯ – ОДНЕ З ЗАСОБІВ, ЯКЕ РОЗВИВАЄ СПРИТНІСТЬ ТА ВИТРИВАЛІСТЬ

У системі фізичного виховання молоді особливе місце займає фізична підготовка. Розвиток суспільства, науково- технічний прогрес вносять зміни до способу життя сучасної людини: зменшується обсяг фізичного навантаження, при цьому підвищується роль розумової праці. Відповідно зменшується рівень рухової активності юного покоління, що спричиняє негативні зміни в стані їх здоров'я. Ця тенденція передбачає включення до змісту програм з фізичної культури альтернативних засобів фізичної культури, що мають оздоровчу спрямованість та здатні за-

безпечити максимально можливий рівень як фізичної, так і розумової працездатності. Вченими встановлено, що суттєвий оздоровчий вплив мають фізичні вправи аеробного характеру, тобто ті, що забезпечують розвиток витривалості. Крім того, встановлено тісний зв'язок між витривалістю, спритністю, фізичною працездатністю і рівнем соматичного здоров'я . У практиці фізичного виховання і спорту оптимальним засобом оздоровчого тренування, а також ефективної фізичної та інтелектуальної підготовки є спортивне орієнтування. Проблема існує у тому, що на сьогодні немає науково обґрунтованої системи знань про специфіку використання спортивного орієнтування у фізичній культурі молоді. Це б дозволило швидко й ефективно підбирати засоби і методи психофізичної підготовки, розвитку соматичного здоров'я молоді завдяки занять спортивним орієнтуванням у загально освітньому навчальному закладі. Тому вибраний напрямок наукового дослідження є своєчасним і актуальним [2].

Мета нашої роботи полягає в тому, щоб довести, як оволодіння навиками орієнтування допомагають студентам розвити такі якості як: витривалість та спритність.

Спортивне орієнтування - один з видів спорту, в якому учасники змагань діють суто індивідуально, поза полем зору викладача, суддів, глядачів і навіть суперників. Тому метою є необхідна висока психологічна підготовленість, прояв наполегливості, витривалості, спритності, рішучості, сміливості і самовладання. Встановлено, що заняття орієнтуванням значно розвиваються обсяг і переключення уваги, наочно-образна пам'ять. За даними медичних досліджень спортивне орієнтування займає одне з перших місць серед всіх видів спорту по кількості споживаного кисню на 1 кг ваги спортсмена, а за розумовим навантаженням поступається тільки шахам. Ні в якому іншому відомому виді спорту не виробляються настільки швидко, як в орієнтуванні, такі необхідні студентам якості, як самостійність, рішучість, самодисципліна, наполегливість в досягненні мети, вміння володіти собою, ефективно мислити в умовах великих фізіологічних навантажень, організувати свій побут у польових умовах.

За даними та нормативними документами виділяють наступні способи тренування спортивного орієнтування: орієнтування бігом; орієнтування на лижах; орієнтування на велосипедах; орієнтування по стежках [3].

Також розрізняють змагання із спортивного орієнтування і за іншими критеріями: час проведення змагань (денні, нічні); взаємодія спортсменів (індивідуальні, естафетні, групові змагання); спосіб організації старту (роздільний, гандикап, загальний); характер заліку результатів (особисті, особисто-командні, командні); спосіб визначення результату змагань (одноразові, багаторазові, кваліфікаційні), способи розвитку особистих критерій витривалості та спритності тощо.

Під витривалістю розуміється здатність організму протистояти стомленню в якій - небудь діяльності. Загальна витривалість характеризується здатністю тривалий час виконувати роботу помірної інтенсивності, пов'язану з функціонуванням усього м'язового апарата й всіх систем організму. Спеціальною витривалістю варто розуміти здатність тривалий час підтримувати ефективну працездатність у певній діяльності (переважно силового, швидкісного або швидкісно-силового характеру).

Засоби розвитку витривалості: 1. Циклічні вправи помірної потужності (біг і плавання на довгі дистанції, лижні перегони на 5-10 км, марш-кидки). 2. Циклічні вправи великої потужності (крос 3-10 км, плавання 400-1500 м, лижні перегони 5-10 км, марш-кидки та ін.) [3].

Основним методом розвитку витривалості є рівномірний метод. Він характеризується тривалим навантаженням (від 20 і більше хв.) з помірною інтенсивністю при частоті пульсу 130-180 уд /хв. – залежно від періоду підготовки й підготовленості студентів, також є повторний метод розвитку витривалості полягає в повторному чергуванні навантаження й відпочинку. Змінний метод виражається у без-

перервному проходженні певної дистанції з різною швидкістю, багаторазове виконання короткої, але інтенсивної роботи підсилює анаеробні процеси, які, у свою чергу, стимулюють аеробний обмін під час відпочинку.

Загальні засоби для вдосконалення витривалості: біг на гору під різними кутами підйому; біг сходами на гору через одну – три сходинки; кросовий біг у рівномірному й змінному темпі 15 – 20 хв. [1].

Під спритністю розуміється здатність швидко, точно, раціонально й винахідливо вирішувати рухові завдання (особливо складні й раптово виникаючі). Як засоби розвитку спритності атлета можуть використати всілякі вправи фізичної підготовки – як з відносно обмеженим складом рухових дій (біг, плавання, ходьба на лижах), так і складно координовані вправи, наприклад, елементи гімнастики, акробатики, більшість спортивних ігор і єдиноборств. Необхідно відзначити, що в міру того, як вправа стає звичною, вона перестає ефективно впливати на вдосконалювання спритності [1].

Основними методами розвитку спритності є метод незвичайних рухових завдань і сенсорний метод. Метод незвичайних рухових завдань полягає в тому, що студенти швидко й точно виконує незвичайні для себе рухи й дії. Незвичайність рухових завдань забезпечується новизною вправи, координаційною складністю її виконання. Сенсорний метод полягає в тому, щоб шляхом застосування додаткової й термінової інформації підвищити можливість студентів управляти своїми рухами.

Засоби для вдосконалення спритності: старт з різних вихідних положень (стійка спиною вперед, сід на підлозі обличчям та спиною уперед, упор лежачи головою вперед та назад, після стрибка на 360°); старт за м’ячом, якій підкинуто вперед-в гору; стрибки зі скакалкою зі зміною положення ніг; біг з зупинками, розворотом та бігом у протилежному напрямі; біг з зупинками, нахилами вперед та бігом у протилежному напрямі.

Висновки і перспективи подальших розробок у даному напрямку. Спортивне орієнтування – це захоплюючий вид спорту, який вимагає від студентів величезної витривалості, швидкості мислення та уважності – фізичної та інтелектуальної підготовки одночасно. Це завжди щось нове, цікаве та захоплююче. Це вид спорту, у якому гармонічно поєднуються фізичні, розумові та психологічні якості, які розвивають спритність та витривалість. Розвиток і вдосконалювання рухових якостей здійснюється шляхом багаторазового виконання фізичних вправ, яке залежно від кількості повторених вправ, їхнього чергування, інтервалів відпочинку між діями і від ступеня інтенсивності й тривалості виконуваної роботи.

Список використаних джерел

1. Індиченко Л.С. Оздоровчий біг для всіх бажаючих: більш витривалим є той, хто менше втомлюється / Л.С. Індиченко// Тренування задля повноцінного життя: як успішно скласти державні нормативи з фізичної підготовленості: навчально-методичний посібник / заг. ред. В. І. Саричев; авт.-упоряд. І. М. Головійчук, В. А. Ніколенко. – Д., 2017. – 139 с. 2.Суханова М. Г. Спортивне орієнтування як один із засобів виховання фізичних і інтелектуальних здатностей студентів : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.14 / Марина Гуріївна Суханова. – М., 2014. – 170 с. 3.Офіційний сайт Федерація спортивного орієнтування в Україні [електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.orienteering.org.ua/.

В. С. Кацман, Н. О. Хлус

ВПЛИВ ФІТБОЛ-АЕРОБІКИ НА ОЗДОРОВЧО-ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

На сучасному етапі розвитку України як європейської держави однією з найважливіших проблем є збереження та зміцнення здоров’я підростаючого покоління. Від стану здоров’я підростаючого покоління залежить благополуччя і розвиток суспільства. Охорона і зміцнення здоров’я дітей є першочерговим завданням нав-

чально-виховного процесу. Однак в останні десятиріччя спостерігається помітна тенденція до погіршення здоров'я дітей. За даними офіційного сайту Міністерство охорони здоров'я України в останні роки зростає кількість абсолютно здорових дітей дошкільного віку знизилась з 25 % до 14 %. Педагоги не на достатньому рівні володіють теоретичними знаннями та практичними уміннями щодо сучасних здоровязбережувальних технологій в педагогічному процесі. Основні завдання будуть вирішені завдяки введенню сучасних здоровязбережувальних технологій в навчально-виховний процес дошкільних закладів, а саме фітбол-аеробіки.

Питання необхідності впровадження здоров'язбережувальних технологій у дошкільному навчальному закладі докладно представлена у сучасних дослідженнях українських та зарубіжних вчених : Н. Ф. Денисенко (2004); Л. М. Волошина (2006); О. Л. Богініч (2008); О. П. Івахно (2008); Л. В Гаращенко (2011). Авторські опрацювання здоровязбережувальних технологій представлені у працях Н. М. Букрєєва (2007); А. М. Митяева (2008); Н. І. Семенова (2008); В. М. Єфімова (2010); Е. С. Вільчковський (2010).

Мета дослідження – обґрунтувати впровадження сучасної здоров'язбережувальної технології фітбол-аеробіки у оздоровчо-освітній процес дошкільного навчального закладу.

До сучасних здоровязбережувальних технологій фізичного виховання дітей дошкільного віку відноситься фітбол-аеробіка. Вправи на фітболах особливо впливають на організм і викликають емоційне задоволення у дітей старшого дошкільного віку.

Під час виконання вправ на фітболах важливо звернути увагу на правильну поставу дітей: дитина повинна сидіти посередині, в центрі фітбола, спина пряма, голова трохи піднята, руки на поясі, ноги впираються в підлогу всією ступнею, ступні паралельні один одному або трохи розведені в сторони, гомілка ноги не натикається з фітболом, між гомілкою і стегном повинен бути прямий кут. Після того як дитина навчилися правильно сидіти на фітболах, можна приступити розучування комплексу вправ [2].

На фітболах діти можуть займатися з народження (2-тижневого віку). Правильно організовані заняття та підібрані вправи з футболами для дітей старшого дошкільного віку приносять велику користь. Найголовніша особливість фітбол-аеробіки в тому, що для занять не існує жодних протипоказань. Фітбол має певні особливі властивості: колір, розмір, запах та його особлива пружність. Фітбол може бути не тільки різний за розміром, але й кольором [1].

Фітбол-аеробіка має фізкультурно-оздоровче значення, яке підтверджено передовим досвідом спеціалізованих корекційно-оздоровчих та реабілітаційних центрів всього світу. Під час виконання вправ за допомогою коливань та амортизаційної дії фітбола покращується кровообіг, обмін речовин, мікродинаміку в хребетному стовбурі та внутрішніх органах, що допомагає розслабленню, корекції лордозів і кіфозів у дитини [3].

Комплекси вправи фітбол-аеробіки допомагають лікувати такі захворювання як сколіоз, остеохондроз та неврастенія. Під час занять з фітбол-аеробіки з дітьми дошкільного віку вирішуються такі завдання: розвиток рухових якостей; розвиток та вдосконалення координації і рівноваги; зміцнення м'язового корсета; формувати навичку правильної постави; поліпшувати психоемоційний стан та стимулювати нервово-психічний розвиток; удосконалювати моторику рук та мовлення; пристосувати організм дитини до виконання фізичного навантаження [4]. Фітбол можна використовуватися під час виконання комплексу як снаряд, предмет та опора.

Впровадження фітбол-аеробіки у систему фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку варто починати з розробки комплексів вправ з фітболами. Поступово ці комплекси слід використовувати під час занять з фізичної культури і закріплювати їх виконання під час ранкової гімнастики. Під час навчання дітей до-

шкільного віку на почтовому етапі слід проводити індивідуальну роботу з дітьми: кожній дитині надають можливість самостійно ознайомитися та погратися з фітболом. Наступний етап навчання дітей вправам на фітболах – самостійно сідати на фітбол та утримувати рівновагу на ньому: при сидінні коліна мають бути розміщені на рівні стегон, слід сидіти стійко і впевнено, не провалюючись. Правильне сидіння на фітболі сприяє не лише ефективності, а й безпеці виконання вправ. На даному етапі вчимо дітей підгрупами займатися на фітболі не більше 4–5 хв, поступово збільшуючи тривалість виконання вправ до 20–25 хв залежно від вікових, рухових і індивідуальних особливостей дітей. Перед початком заняття треба зробити вологе прибирання, провітрити приміщення, діти повинні бути одягнені легко [2].

Висновки. Використання в дошкільному навчальному закладі здоров'язбережувальної технології – фітбол-аеробіки сприяє оптимізації рухового режиму дошкільника, системному підходу до формування у дітей ціннісного ставлення до власного життя і мотивації щодо здорового способу життя.

Список використаних джерел

1.Богініч О. Л. Створення здоров'язбережувальних технологій в дошкільному навчальному закладі / О. Л. Богініч, Н. В. Левінець, Ж. Г. Петрова // Сучасні технології в дошкільній освіті України / Упорядник І. І. Загарницька. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – С. 14 – 25. 2.Гаращенко Л. В. Здоров'язбережувальні методики виховання у фізкультурно-оздоровчому процесі сучасного дошкільного закладу / Л. В. Гаращенко // Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 1 (44). – 2011. – С. 67 – 71. 3.Денисенко Н. Ф. Оздоровчі технології в освітньому процесі / Н. Ф. Денисенко // Дошкільне виховання. – 2004. – № 12. – С. 4 – 6. 4.Івахно О. П. Здоров'язберігаючі технології в системі дошкільної освіти / О. П. Івахно // Часопис «Дитячий садок». – 2008. – № 21 – 24 (453 –456). – С. 97 – 100.

В. А. Коваленко, С. М. Малахова

ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ЗАСОБІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

На сьогоднішній день доведено, що студентська молодь зазнає великих психоемоційних та розумових навантажень, пов'язаних з необхідністю адаптації до нових умов навчання та проживання, формуванням особливих міжособистісних відносин, пошуком позанавчальних додаткових джерел доходу, саме ці обставини сприяють тому, що студентська молодь відноситься до групи населення з підвищеним ризиком захворювань [3].

Здоров'я нації базується на усвідомленому ставленні до здоров'я та здорового способу життя [2]. Здоровий спосіб життя включає такі аспекти, як ставлення до здоров'я як цінності, уявлення про себе як про здорову людину, переживання, пов'язані зі станом здоров'я і ризиком його втрати, а також поведінку, що сприяє збереженню і зміцненню здоров'я [1]. Численні дослідження доводять, що значна частина сучасної молоді вибирає спосіб життя, який не відповідає завданням збереження і зміцнення здоров'я, що знижує ефективність навчання у вищій школі та в подальшому обмежує професійну успішність фахівців. У зв'язку з цим, найважливішим завданням вищої школи є формування у студентів готовності до реалізації здорового способу життя [4]. Одним з важливих етапів на шляху до здорового способу є проведення медичних оглядів, як превентивного засобу здоров'язбережувальних технологій.

Мета дослідження. Проаналізувати результати медичного огляду студентів, які вступили до Запорізького державного медичного університету у 2017-2018 навчальному році.

Матеріали і методи дослідження. Проведено профілактичний медичний огляд 1506 студентів-першокурсників Запорізького державного медичного університету (800 іноземних та 706 вітчизняних студентів).

Всім студентам проведені антропометричні дослідження, електрокардіографічне обстеження, функціональні проби з дозованим фізичним навантаженням. проведений огляд лікарем терапевтом, невропатологом, хірургом та травматологом, офтальмологом, отоларингологом та дерматовенерологом.

На підставі результатів медичного обстеження проводиться розподіл контингенту на медичні групи для участі у навчальних та додаткових заняттях фізичною культурою, що забезпечує оптимальне дозування фізичних навантажень і дозволяє, з одного боку – підвищити ефективність та безпеку занять фізичними вправами, а з іншого – ліквідувати наслідки гіподинамії і гіпокінезії.

Відсоток студентів, у яких під час медогляду були виявлені захворювання органів та систем серед вітчизняних студентів становив 32,4%, серед іноземних – 37,8%.

Серед вітчизняних студентів захворювання розподілились наступним чином: патологія органів зору – 9,8%, захворювання серцево-судинної системи – 6,4%, порушення опорно-рухового апарату – 6,2%, захворювання нервової системи – 3,7%, ендокринної системи – 2,3%, органів дихання, шлунково-кишкового тракту та сечостатевої системи, 1,7%, 1,3% та 1,1% відповідно.

У іноземних студентів першого курсу діагностовано велику чисельність осіб з патологією органів зору – 32,6%, порушенням опорно-рухового апарату – 2,1%, по 0,9% – з захворюваннями нервової системи та шлунково-кишкового тракту, органів дихання, 0,4% – ендокринні хвороби.

Висновки. Результати медичного огляду доводять, що найбільш поширеними серед обстежених осіб, незалежно від країни проживання є захворювання органів зору, серцево-судинної системи та опорно-рухового апарату, що можна розцінити як результат нехтування здоровим способом життя, в тому числі. Отже, такі студенти потребують проведення роз'яснювальної роботи щодо зміни способу життя і, обов'язково, заходів щодо медичного спостереження і, за необхідністю, медикаментозної корекції.

Список використаних джерел

1. Павлова Е.О. Формирование ценностного отношения к здоровому образу жизни среди подростков в учебно-воспитательном процессе / Е.О. Павлова // Молодой ученый. – 2014. – № 6. – С. 745-748. 2. Парвадов Л.А. Педагогический опыт и современные подходы к исследованию проблемы формирования ЗОЖ в системе образования / Л.А.Парвадов, Э.А. Чалабова, А.М. Улановский // Вісник Житомирського державного університету. – 2014. – № 3 (75) – С. 123-129. 3. Рубан Л. Оценка индекса качества жизни студентов / Л. Рубан, С. Ставицкий // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Х.: ХДАФК – 2016. – № 4 (54). – С. 89-93. 4. Щур Л. Вплив технології формування навичок здорового способу життя на зміни фізичної активності студентів / Л. Щур, І. Грибовська, В. Іваночко // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Х.: ХДАФК. – 2016. – № 4 (54). – С. 123-127.

М. С. Ковінько, Т. П. Короткова, О. Л. Костинська

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДОРОВ'ЯФОРМУВАЛЬНОЇ СУТНОСТІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Більшість вчених вважають основним джерелом розвитку і зміцнення ресурсів здоров'я систематичну, цілеспрямовану фізичну активність людини протягом усього життя, яка є складовою фізичної культури особистості. З огляду на це, ми розглядаємо фізичну культуру особистості у системі детермінантних факторів, які визначають здоров'я людини. Важливим є розкриття сутності та внутрішнього змісту здоров'яформувальних механізмів фізичної культури особистості.

У літературі є багато різних підходів до тлумачення сутності феномену «фізична культура особистості», не кажучи вже про окремі спроби формулювання і обґрунтування цього поняття. Однак, незважаючи на таку детальну увагу, процес те-

оретичного осмислення даного явища є далеким від свого завершення. Здійснення всебічного аналізу матеріалів з цього приводу в рамках нашої роботи не уявляється можливим, та у цьому немає і необхідності. Головним є виділення основних проблемних моментів з приводу тлумачення здоров'яформувальної сутності фізичної культури особистості, зокрема механізмів її впливу на здоров'я людини.

На думку М.М. Візітея фізична культура є першим і базовим видом культури, який формується у людини [1]. Специфічною особливістю фізичної культури особистості на відміну від інших видів культури є спрямованість як на «фізичне» у людині, так і на її соціально-психологічні якості. Уже в самому понятті «фізична культура особистості» закладено єдність тілесності і духовних начал особистості. У минуле відходить механістичний та позитивістський підходи до фізичної культури лише як до засобу тренування тіла. Вона виступає як базовий, фундаментальний вид, інтегруюча ланка культури в цілому, що має великий потенціал відтворення особистості та формування здоров'я [4,6].

Будучи однією з людських і соціальних цінностей, фізична культура виступає одночасно і як культура суспільства у цілому, і як культура способу життя кожної людини. Головним її суб'єктом, у першу чергу, стає особистість. Саме через особистість фізична культура впливає на спосіб і стиль життя індивіда, а через нього – на здоров'я. Культурний спосіб діяльності – особливий спосіб життєдіяльності людини, який виражається у відсутності домінування генетичної програми розвитку. Здоров'я, окрім всього іншого, результат упорядкування світоглядних установок і цінностей, який значною мірою обумовлений цілеспрямованими діями, активними зусиллями самої людини. Здоров'я визначається концепцією активного саморозвитку людини. Про рівень фізичної культури особистості може свідчити її активність щодо формування власного здоров'я, тобто здоров'яформувальна поведінка як культурний акт, культурний процес. Якщо головним системоформувальним компонентом фізичної культури особистості є діяльність, то системним ефектом формування позитивного ставлення до власного здоров'я є міра забезпеченості самозбереження здоров'я. Фізичну культуру людини ми розглядаємо у двох аспектах: як підсистему культури особистості і у аспекті її відображення у способі життя та здоров'ї людини. Сутнісна основа поняття «фізична культура особистості» у відповідності зі змістом поняття «фізична культура» базується на матеріальних і духовних фундаментах. Виходячи із цього, концептуальним ядром фізичної культури, як явища і частини людської культури є формування фізичної культури особистості на основі єдності і позитивного взаємозв'язку біологічного і соціального у людині,матеріального (рухового) і духовного (інтелектуального) [5,7,8].

Фізична культура особистості розглядається нами як складна багаторівнева система взаємопов'язаних та інтегрованих компонентів. У даному випадку рівень розвитку, інтегративний взаємозв'язок та синергетична взаємодія компонентів визначають міру впорядкованості та ефективності системи. На нашу думку, синергетична єдність функціонального, мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного і результативного компонентів фізичної культури особистості сприяє розумінню її інтегративної, людинотворчої, духовно-фізичної сутності. Єдність цих компонентів обумовлена діяльною сутністю людини, де буття цінності визначається її соціальними функціями, а самі функції, зокрема фізичної культури особистості, реалізуються головним чином через активну діяльність людини, спрямовану на культивування відповідних культурних цінностей, зокрема здоров'я [2, 9]. Не дивлячись на об'єктивну єдність функціонального, мотиваційно-ціннісного, когнітивного і діяльнісного компонентів змісту фізичної культури особистості у формуванні здоров'я, явно помітна відмежованість їх теоретичного розкриття. Це ускладнює розуміння внутрішнього механізму засвоєння людиною цінностей фізичної культури та механізму здоров'яформувальної поведінки, перетворення і формування її у цьому процесі. Виходячи з компонентної структури фізичної культури особистості, сутність її

інтегрується на основі синергії ціннісного і діяльнісного компонентів як найбільш важливих умов рефлексії фізичної культури у самосвідомості особистості.

Різні погляди на фізичну культуру особистості з позицій системності слід розглядати у єдиному взаємозв'язку, що дає можливість сформувати уявлення про її інтегративну здоров'яформувальну сутність. Фізична культура особистості пов'язана із пріоритетом духовності у процесі формування тілесних якостей людини, її психофізичного потенціалу та на цій основі здоров'я. Домінантним компонентом фізичної культури особистості, який визначає активну позицію людини по відношенню до власного здоров'я є мотиваційно-ціннісний, за умови його спонукальної смислоціннісної суб'єктивізації. При перетворенні людиною власної (біологічної) природи з метою формування та забезпечення індивідуального здоров'я потрібне відповідне духовне освоєння даної реальності (пізнання основних властивостей, значення для людини, виявлення спрямованості способів, засобів і т.п.). Перетворена «природа» людини виступає перш за все, як свідчення рівня її духовного освоєння. Не випадково, при розгляді проблеми тілесності, зазначається, що у повному сенсі про культуру фізичну можна говорити лише на рівні «творити тіло», пов'язаному із одухотворенням, возвишенням тілесного, введенням його у соціокультурний простір.

Нині стає цілком очевидно, що у суспільній і індивідуальній свідомості має відбутися концептуальна зміна поглядів (системи мислення) на сутність фізичної культури особистості у напрямку її розуміння (як не парадоксально на перший погляд це сприймається) як явища духовно-фізичного. Оскільки культура (при всіх її модифікаціях) пов'язана із формуванням духовно-цілісної особистості людини, а культурна діяльність – це перш за все смислоціннісно орієнтована активність людини у відношенні об'єкта (предмета), який вона перетворює [3]. Саме духовне у людині (що є загальним для усіх видів культури) формує її, у тому числі і при перетворенні нею своєї тілесності та формуванні здоров'я, безумовно, з урахуванням біологічних закономірностей розвитку і функціонування організму. У даний час реальні зрушення у формуванні теоретичних концепцій фізичної культури особистості можливі лише за умови кардинальної зміни парадигм теоретичного знання про її сутність, пов'язану із розвитком фізичних здібностей, формуванням рухових умінь і навичок (що сьогодні домінує), до іншої, де в основу буде покладено формування цілісної людини, у єдності її соматопсихічного (тілесного) і соціокультурного (духовного) компонентів (при провідній ролі останнього), її здоров'яформувальний і людинотворчий характер.

Резюмуючи, підкреслимо, що фізична культура особистості є одним із головних детермінантних здоров'яформувальних чинників. Рівень фізичної культури особистості визначається, в першу чергу, діяльно-активною поведінкою самої особистості щодо власного психофізичного вдосконалення та на цій основі формування індивідуального здоров'я. Фізкультурно-оздоровчі заняття можуть забезпечити здоров'я лише тій людині, яка у загальносвітоглядному плані в повній мірі знайшла себе і якій вдається заняття фізичними вправами внутрішньо узгоджувати з реалізацією відповідних глибинних, екзистенційно-смислових прагнень. Лише у цьому випадку заняття фізичними вправами мають шанс стати засобом розвитку фізичної культури особистості, а значить, у повній мірі і засобом зміцнення здоров'я людини.

Список використаних джерел

1.Визитей Н. Н. Социология спорта. Курс лекций / Н. Н. Визитей. – Киев : Олимпийская литература, 2005. – 248 с. 2.Ермаков С.С. Физическая культура – основной инструмент культуры здоровья / С.С. Ермаков, Г.Л. Апанасенко, Т.В. Бондаренко, Прасол С. Д. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту – 2010. – N 11. – С. 31-33. 3.Ковинько М.С., Формирование физической культуры личности в условиях гуманизации образования: философско-педагогический аспект / М.С.Ковинько, А.И. Драчук, В.В.Романенко // Здоровье для всех:сборник статтей 5 международной научно-практической конференции. - Пинск: Полесский государственный университет, 2013. – С. 291-295. 4.Ковінько М.С. Наукові передумови системно-інтегративного аналізу фізичної культури особистості/ М.С.Ковінько //

Фізична культура, спорт та здоров'я нації: збірник наукових праць. Випуск 19 (Том 2)/ Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського; гол.ред. В.М. Костюкевич. – Вінниця: ТОВ «Планер», 2015.– С. 612-619. 5.Лубышева Л. И. Концепция формирования физической культуры человека / Л. И. Лубышева. – М.: ГЦОЛИФК, 1992. – 120 с. 6.Муравов І. Оздоровчі ефекти як інструмент фізичної культури / І. Муравов, Е. Булич // Валеологічна освіта в навчальних закладах України : стан, напрямки й перспектива розвитку : зб. наук. праць XIII Всеукр. наук.-практ. конф. Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2007. – С. 3–15. 7.Николаев Ю.М. Теория и методология науки о физической культуре: учебно-метод. пособие/ Ю.М. Николаев. – СПб.:Олимп-СПб, 2010. – 200 с. 8.Сутула В.О. Системоутворювальна функція фізичної культури / В.О. Сутула // Слобожанський науково-спортивний вісник [наук.-теорет. журнал]. – Харків: ХДАФК, 2014. – С.118-121. 9.Haskell W. L. Physical activity and public health: Updated recommendation for adults from the American College of Sports Medicine and the American Heart Association / W. L. Haskell [et al.]. // Circulation. – 2007. – Vol. 116(9). – P. 1081–1093.

С. В. Королінська

ОСНОВНЕ ЗНАЧЕННЯ РУХЛИВИХ СПОРТИВНИХ ІГОР У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Недолік рухової активності є хворобою 20-21 століть, яка поширилася на різні верстви населення. Особливо це стосується студентів. Велике навчальне навантаження, інформаційні перевантаження, недотримання гігієнічних правил сну, режиму харчування, способу життя, недостатній обсяг фізичної активності, який становить не більше чотирьох годин на тиждень, обов'язкових занять фізичної культури, які, в останній час не передбачено навчальним планом багатьох вищих навчальних закладів та переведено у розділ факультативного заняття.

На тлі цих негативних явищ, безумовно, з кожним роком відзначається прогресуюче погіршення якості здоров'я студентів, зростає кількість захворювань. Наукові та статистичні дослідження підтверджують, що в порівнянні з особами, які не займаються спортом, люди, що активно і регулярно займаються спортом, в 1,5 рази менш страждають від стомлюваності, в 2 рази рідше хворіють захворюваннями органів травлення, в 2,5 рази - на гіпертонічну хворобу, в 3,5 рази - хронічний тонзиліт, в 2 рази - на грип. Як результат, особи, які активно займаються спортом, в 2-3 рази рідше пропускають роботу за станом здоров'я [4]. Таким чином, можна зробити висновок, що фізичне виховання в вищих навчальних закладах є невід'ємною частиною збереження здоров'я.

Гра - історично сформоване суспільне явище і самостійний вид діяльності, властивої людині, яка може бути засобом самопізнання, засобом спорту. Ігри, які використовуються для фізичного виховання, дуже різноманітні. Їх можна розділити на дві великі групи: рухливі та спортивні [4].

Основні завдання рухливих ігор, що застосовуються на заняттях з фізичної культури: зміцнювати здоров'я студентів, сприяти їх правильному фізичному розвитку; сприяти оволодінню життєво необхідних рухових навичок, вміннями і вдосконаленням в них; виховувати у студентів необхідні морально-вольові і фізичні якості; прищеплювати студентам організаторські навички і звичку систематично самостійно займатися спортом та фізичною активністю [3].

Спортивні ігри - це найвища ступінь розвитку рухливих ігор. Вони відрізняються від рухливих єдиними правилами що визначають склад учасників, розмір і розмітку майданчика, тривалість гри, обладнання та інвентар та ін., що дозволяє проводити змагання різного масштабу. Змагання зі спортивних ігор носять характер спортивної боротьби і вимагають від учасників великого фізичного напруження і вольових зусиль [3].

Заняття рухливими іграми збагачують учасників новими відчуттями, уявленнями і поняттями. Ігри розширюють коло уявлень, розвивають спостережливість, кмітливість, уміння аналізувати, порівнювати і узагальнювати бачене, на основі

чого робити висновки з явищ, що спостерігаються в навколишньому середовищі. У рухливих іграх розвиваються здібності правильно оцінювати просторові і тимчасові відносини, швидко і правильно реагувати на ситуацію, що склалася та часто змінюється обстановці гри [2].

При визначенні впливу спортивних ігор на організм студентів, а також їх значення в системі фізичного виховання, необхідно виходити із загальної характеристики ігрових дій. У спортивних іграх застосовуються різноманітні рухи і дії: ходьба, біг, стрибки, раптові зупинки, повороти, різні метання і удари по м'ячу [1].

Рухливі ігри є одним з ефективних засобів, які допомагають зняти нервову напругу і викликати позитивні емоції.

Як засіб і метод фізичного виховання, вони широко застосовуються в середніх і вищих освітніх установах. Відповідно до освітніх програм з фізичного виховання рухливі спортивні ігри проводяться на заняттях в поєднанні з гімнастикою, легкою атлетикою, де використовуються для вирішення освітніх, виховних та оздоровчих завдань відповідно до вимог програм. В іграх, що застосовуються на заняттях фізичного виховання, на відміну від інших форм занять, головну увагу треба звертати на освітню і оздоровчу сторону гри, а також на виховання фізичних якостей. Складні рухи, включені в гру, попередньо освоюються студентами за допомогою спеціальних вправ.

Методика проведення рухливих ігор на заняттях фізичного виховання специфічна у зв'язку з їх короткочасністю і необхідністю зберегти відповідну щільність заняття: якщо вся основна частина присвячена іграм, то більш рухливі ігри чергуються в ній з менш рухливими, причому підбираються різні ігри також і за характером рухів. Включаючи в ігри той чи інший елемент спортивної техніки, важливо стежити, щоб основна структура руху в ході гри не порушувалася [2].

У ході ігор виробляється взаєморозуміння партнерів в колективі, що необхідно в командних та особисто-командних змаганнях. Навчання студентів рухливим іграм має представляти собою організовану систему, що забезпечує повне і якісне оволодіння комплексом необхідних ігор. Основна вимога до такої системи - поступовість ускладнення. Рухи в ігровій діяльності складні і різноманітні, в них, як правило, можуть бути залучені всі м'язові групи, що сприяє гармонійному розвитку опорно-рухового апарату.

Для загальнофізичної підготовки студентів використовуються різноманітні ігри та естафети з елементами бігу, стрибків і метань, ведення, передач, кидків, прийому і лову м'яча.

У процесі навчання ми прагнемо: 1) виховувати високі морально-вольові якості; 2) сприяти формуванню життєво важливих рухових навичок та вмінь; 3) зміцнювати здоров'я і сприяти правильному фізичному розвитку.

Рухливі і спортивні ігри мають виховне, оздоровче і освітнє значення. Однак заняття ними недостатньо для повноцінного, гармонійного розвитку організму. Застосування ігор має поєднуватися в комплексі з іншими засобами фізичної культури. Тому, за допомогою вправ, різних видів спорту, раціонального харчування, режиму праці та відпочинку можна змінювати показники фізичного розвитку. Необхідною умовою повноцінного фізичного розвитку є рухова активність.

Список використаних джерел

1.Платонов В. М. Фізична підготовка спортсмена / В. М. Платонов, М. М. Булатова. – К. : Олімпійська література, 1995. – 342 с. 2.Спортивні ігри : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. : у 2 т. / Ж. Л. Козіна, Ю. М. Поярков, О. В. Церковна, В. О. Воробйова; під заг. ред. канд. наук з фіз. виховання та спорту, доц. Ж. Л. Козіної. –Харків, 2010. – Т. 2. – 227 с. 3.Теорія і методика викладання спортивних ігор : навч. метод. посіб. [для факульт. фіз. вих. і сп. вищих навч. закладів III - IV рівнів акредитації] / М. В. Прозар, В. В. Слюсарчук, М. В. Зубаль, С. М. Телебей. – Кам'янець – Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2014. – 198 с. 4.Теорія і методика фізичного виховання. Загальні основи теорії та методики фізичного виховання : підручник :в 2-х томах / за ред. Т. Ю. Круцевич. – К. : Олімпійська література, 2008. – Т. 1. – 391 с.

Е. О. Красавін, І. В. Жерносекова

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Ідея гуманізму як складової наукового, літературного й педагогічного руху не втрачає свого значення протягом багатьох століть. Перші його паростки з'явилися Італії в кінці XIII ст., які згодом набули широкого розвитку в Європі і сформували цілісну філософську систему. Термін «гуманізм» виник у XV ст. як означення світської, а не церковної освіченості. Він був характерним не лише для Західної Європи, а й для України. Теоретичні основи процесу морально-гуманістичного виховання викладені у працях А.С.Макаренка, В.О.Сухомлинського та інших педагогів.

Процес гуманізації освіти ставить перед освітньою системою країни важливі проблеми і завдання, реалізація яких не лише сприятиме вдосконаленню засобів, методів і форм навчального процесу, впровадження інноваційних технологій, але й в результаті входженню України до європейського освітнього простору, гуманізації соціальних стосунків. І в цьому процесі особлива роль належить фізичній культурі і спорту, що історично були носіями гуманізму й миру. Тому вирішення проблем фізичної культури й спорту, що нагромадилися в нашій країні, є запорукою зростання мотивації молоді до занять фізичним вихованням і спортом, розуміння їх базового значення у забезпеченні гідного життя людини та її творчого довголіття.

Метою роботи є проаналізувати головні проблеми фізичної культури й спорту в Україні в умовах гуманізації освітнього процесу, виявити впливу гуманістичної системи педагогічного спілкування на формування особистості; визначити значення валеологічного аспекту фізичного виховання і спорту та об'єктивних вимог до педагогів, які сприяють гуманізації освіти і здорового способу життя.

Важливим чинником гуманізації навчально-виховного процесу з фізичного виховання є прийняття Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту в Україні, метою якої є орієнтація українського суспільства на поетапне формування ефективної моделі розвитку фізичної культури і спорту на демократичних та гуманістичних засадах, а також формування гуманістичних цінностей та створення умова для всебічного гармонійного розвитку людини [6].

Фізична культура є одним із засобів гармонійного, фізичного та духовного формування людини, оскільки в процесі занять фізичною культурою вирішуються завдання не лише фізичного, а й духовного вдосконалення особистості [3]. До найбільш важливих філософсько-соціологічних проблем фізичного виховання та спорту, які є актуальними в XXI столітті відносять проблему гуманізації та підвищення духовно-моральних цінностей. Гуманізація фізкультурної освіти полягає в ставленні педагога до учня, як до рівноцінної з ним людини зі своїми індивідуальними особливостями, інтересами і потребами, системою екзистенційних цінностей, серед яких цінність здорового способу життя та його потенційні наслідки займають відповідне місце.

Фізичне виховання у гуманістичному суспільстві має бути валеологічно орієнтованим, тобто дотримуватись оздоровчого принципу в організації та проведенні занять з фізичного виховання [5]. Тому, важливим кроком для викладача є впровадження нових підходів у проведення занять фізичним вихованням і спортом спрямованих на здоров`я, самопочуття, психофізичний розвиток особистості молодої людини. Для цього перед початком занять з фізичного виховання викладач повинен: вивчити відомості про стан здоров'я своїх студентів; використовуючи методику К.Купера, визначити рівень фізичного розвитку кожного студента; розробити відповідні методики проведення занять за індивідуальними планами для відповідних груп (сильної, середньої); продумувати й дозувати фізичні навантаження для відповідної групи [1].

Загальновідомо, що сучасні проблеми фізичного виховання і спорту мають

об'єктивно-суб'єктивний характер. Їх місце залежить від ставлення суспільства до фізичної культури і спорту, рівня фінансового та методичного забезпечення. Надзвичайно важливим є індивідуальний інтерес до занять фізичною культурою і спортом та зацікавленість у досягненні певних результатів у даній галузі. Для занять власне спортом особливого значення набувають спортивні здібності людини. У час гуманізації освіти й переходу на Болонську систему навчання зростає роль особистості вчителя фізичної культури, гідного розвивати й виховувати підростаюче покоління та бути відповідальним за здоров'я, творчий розвиток і тривалу фізичну працездатність молоді. Сьогодні у нашому суспільстві, існує відсутність серйозної мотивації занять фізичним вихованням і спортом, тому що більшість студентів ігнорує оздоровчий мотив занять фізкультурою і спортом, не усвідомлює їх валеологічну спрямованість. Очевидно, це пов'язано з відсутністю в державі дійової пропаганди здорового способу життя та розуміння об'єктивної ролі в даному процесі занять з фізичного виховання та спорту. У свій час знаменитий французький лікар 18 століття С.А. Тіссо писав: «Фізичні вправи за своєю дією можуть замінити будь-які ліки, але всі ліки світу не можуть замінити дії фізичних вправ» [2].

Фізичне виховання – це створення умов для оптимального гармонійного розвитку фізичних, духовних сил та можливостей особистості на сучасному етапі [4].

Резюмуючи проаналізовану літературу, можна заключити, що гуманізація фізичної культури та спорту, призведе до зміцнення і посилення гуманних основ і людських стосунків у спортивній практиці, змінення ідеології, психології та етики сучасного спорту. Від того, наскільки вдало у свідомості молодого покоління вдасться сформувати та закріпити навички прояву фізичної культури, здорового способу життя, залежить у подальшому реальний спосіб життя, що сприяє розкриттю потенціалу особистості. А все це дозволить підняти загальнокультурний, психолого-педагогічний рівень, а також сприятиме формуванню професійно-ціннісних орієнтацій, спрямованих на будування сучасного суспільства України на основах гуманізації та демократизації.

Список використаних джерел

1. Булич Э.Г. Здоровье человека: биологическая основа жизнедеятельности и двигательная активность в её стимуляции / Э.Г. Булич, И.В. Муравьев. – К.: Олимпийская литература, 2003. – 424 с. 2. Дмитренко А.К. Основи гуманістичної психологи: Навчально-методичний посібник / А.К. Дмитренко, Г.В.Чуйко. – Чернівці: Прут, 2002. – 268 с. 3.Енциклопедія українознавства. Словникова частина: в 11т. /Наукове товариство ім. Т.Г.Шевченка: гол.ред.проф., д-р В. Кубійович - Париж,Нью=Йорк,Львів: Молоде життя, 1954. 4.Енциклопедический словарь по физической культуре и спорту. Т. I - III - М.,1954. 5. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». 6. Левченко Т.І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах / Т.І. Левченко. – Вінниця: Нова Книга, 2002. – 512 с.

С. В. Аніскевич

ВАЖЛИВІСТЬ САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Самостійні заняття фізичними вправами, спортом, туризмом повинні бути обов'язковою складовою частиною здорового способу життя студентів вищих навчальних закладів (ВНЗ). Самостійні заняття заповнюють дефіцит рухової активності, сприяють більш ефективному відновленню організму після стомлення, підвищенню розумової й фізичної працездатності, поліпшують здоров'я людини. Здорова людина – звичайно людина життєрадісна, оптимістично настроєна, інтереси її широкі й різноманітні, їй легше обходити життєві перешкоди, переборювати труднощі на шляху до мети. Таким чином, здоров'я необхідне для життя і є вірний спосіб бути в ній здоровим – уміти здоров'я зберігати й створювати. Один із шляхів до цього – систематичні, самостійні заняття фізкультурою і спортом. Приступаючи до регулярних само-

стійних занять, необхідно засвоїти основні правила тренування, навчитися оцінювати різні сторони своєї рухової підготовленості й особисті досягнення [2, с. 27].

Головною метою при проведенні самостійних тренувальних занять є свідомість і активність, систематичність, доступність і індивідуалізація, динамічність і поступовість. Принцип свідомості й активності припускає поглиблене вивчання що займаються теорії і методики спортивного тренування, усвідомлене відношення до тренувального процесу, розуміння мети і завдань тренувальних занять, раціональне застосування засобів і методів тренування в кожному занятті, облік обсягу й інтенсивності виконуваних вправ і фізичних навантажень, уміння аналізувати й оцінювати підсумки тренувальних занять. Самостійні заняття повинні бути не тільки свідомими, але й активними. Студенти повинні проявляти ініціативу і творчість у плануванні занять, підборі й використанні сучасних засобів і методів спортивного тренування. Принцип систематичності вимагає безперервності тренувального процесу, раціонального чергування фізичних навантажень і відпочинку в одному занятті, наступності до послідовності тренувальних навантажень від заняття до заняття. Необхідно, щоб ефект кожного наступного заняття нашаровувався на слід, залишений попереднім заняттям. Епізодичні заняття або заняття з більшими перервами (більше 4–5 днів) неефективні й приводять до зниження досягнутого рівня тренованості. Принцип доступності й індивідуалізації зобов'язує планувати й включати в кожне тренувальне заняття фізичні вправи, по своїй складності й інтенсивності доступні для виконання що займаються. При визначенні змісту тренувальних занять необхідно дотримувати правил: від простого до складного, від легені до важкого, від відомого до невідомого, а також здійснювати строгий облік індивідуальних особливостей що займаються: підлога, вік, фізичну підготовленість, рівень здоров'я, вольові якості, працьовитість, тип вищої нервової діяльності й т. п.; підбір вправ, обсяг і інтенсивність тренувальних навантажень здійснювати відповідно до сил і можливостями їхнього організму. Принцип динамічності й поступовості визначає необхідність підвищення вимог до що займається, застосування нових, більш складних фізичних вправ, збільшення тренувальних навантажень по обсязі й інтенсивності. Перехід до більше високих тренувальних навантажень повинен проходити поступово з урахуванням функціональних можливостей і індивідуальних особливостей що займаються. Підвищення тренувальних навантажень може бути прямолінійно-висхідної стрибкоподібним, східчастим або хвилеподібним. Використання того або іншого виду залежить від мети й завдань занять на даний період, а також від індивідуальних особливостей що займаються. Поступове підвищення навантаження характерно для одного заняття, для тижневого й річного циклу й для багаторічного тренування. Ігнорування принципу поступовості, прискорена, форсована підготовка не сприяють досягненню запланованих результатів, можуть бути шкідливими для здоров'я. Якщо в тренувальних заняттях був перерив через хворобу, то починати заняття треба після дозволу лікаря при строгому дотриманні принципу поступовості. Спочатку тренувальні навантаження значно знижуються й поступово доводять до запланованого в тренувальному плані рівня. Всі перераховані вище принципи перебувають у тісному взаємозв'язку. Це різні сторони єдиного, цілісного процесу підвищення функціональних можливостей що займаються. Особливості занять для осіб жіночої статі. Організм жінки має анатомо – фізіологічні особливості, які необхідно враховувати при проведенні самостійних занять фізичними вправами або спортивним тренуванням. На відміну від чоловічого жіночий організм характеризується менш міцною будовою кісток, менш загальним розвитком мускулатури тіла, більш широким тазовим поясом і могутнішою мускулатурою тазового дна. В осіб жіночої статі значно слабкіше розвинені м'язи згиначі кисті, передпліччя й плечового пояса. Для здоров'я жінки велике значення має розвиток м'язів черевного преса, спини й тазового дна. Від їхнього розвитку залежить нормальне положення внутрішніх органів. Особливо важливий розвиток м'язів тазового дна [1, с. 14].

Таким чином, після ознайомлення із запропонованою методичною розробкою студенти повинні: 1. Уміти, з урахуванням індивідуальних особливостей, правильно вибирати системи оздоровлення свого організму, способи й методи контролю за його станом, засоби для самостійних занять. 2. Навчитися використовувати літературні джерела й засоби масової інформації (телебачення, радіо, газети, журнали) при проведенні самостійних занять фізкультурою й спортом. 3. Усвідомити основні принципи планування й дозування фізичного навантаження при самостійних заняттях. 4. Усвідомити, що для збереження молодості, здоров'я, підтримки високої спортивної форми й поліпшення рівня фізичної підготовленості необхідно створити власну систему фізичного процвітання свого організму, включаючи тіло, душу й вільну циркуляцію біоенергії [1, с. 12].

Список використаних джерел

1.Аветисов Э.С., Ливадо Е.И., Курпан Ю.И. Физкультура при близорукости. – М.: Знание, 1985. – С. 13-16. 2.Амосов Н.М., Муравов И.В. Сердце и физические упражнения. – К.: Знание, 1985. – С. 26-28. – С. 52-53. 3.Булич Э.Г. Физическое воспитание в специальных медицинских группах. Учебное пособие для техникумов. – М.: Высшая школа, 1986.–С. 16-17.

О. Л. Дворікова, В. І. Нікітюк

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В ШКОЛІ – ЗАПОРУКА ЖИТТЄВО КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Ситуація, що склалася сьогодні, характеризується погіршенням фізичного, психічного і духовного здоров'я, особливо молодого покоління і на думку вчених обумовлена способом життя людини, пов'язаним з відривом від природи, гіподинамією. Саме на фізичному вихованні потрібно активізувати роботу по зміцненню здоров'я учнів і формуванню у них здорового способу життя.

Одним із основних завдань школи у галузі освіти є турбота про здоров'я дитини, виховання фізично загартованого підростаючого покоління. Цим зумовлена необхідність посилення виховної роботи у школі та обґрунтування ефективних методик виховання учнів, здатних наполегливо навчатися у школі та займатися фізичною культурою. Виходячи з вимог сьогодення, робота з фізичного виховання у Криворізькій загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів № 59 характеризується різноманітністю форм: уроки фізичної культури, фізкультурно – оздоровча робота в режимі дня (гімнастика до початку занять у школі, фізкультхвилинки на уроках із загальноосвітніх предметів, рухливі ігри і розваги на великих перервах, спортивні години в групі продовженого дня), позакласна спортивно-масова робота, самостійні заняття, а також участь у методичних заходах для підвищення методичної грамотності вчителів.

У навчально-виховному процесі педагогами використовуються такі форми організації дітей, як: спеціально організована навчальна діяльність (уроки), самостійна діяльність дітей (рухова, ігрова), індивідуальна робота за всіма розділами програми, позакласні заходи та розваги, гуртки тощо. На сучасному етапі розвитку загальноосвітньої школи значне місце приділяється впровадженню в навчально-виховний процес інноваційних технологій, орієнтованих на перспективу розвитку нетрадиційних форм та систем оздоровлення, що допоможе учням встановити зв'язки з природою, навчитись керувати своїми емоціями, поведінкою, рухами, досягти гармонії між тілом і духом. Правильний добір форм та напрямків роботи дає можливість вчителеві спрогнозувати позитивне ставлення учнів до уроку фізичної культури та спорту, активно впроваджують методи інтерактивного навчання, використовуючи «асоціативний кущ», «мікрофон», роботу в парах та груповий метод, метод колового тренування, роботу на станціях, ігрові технології та для реалізації міжпредметних зв'язків практикують бінарні уроки, де творчість двох педагогів переростає у творчий процес учнів та формує в останніх креативну компетентність. На бінарних уроках фізична культура – основи здоров'я здійснюється

діяльнісний підхід, який дає можливість обґрунтувати спрямованість творчого розвитку і ставлення учнів до свого потенціалу. З метою відновлення балансу і створення гармонії між душею і тілом, широко застосовується тандем фізична культура – музичне мистецтво. Правильно підібрана музика, як один із методів емоційного розвантаження, дозволяє досягти «здорового звучання» організму.

Виховання на основі українознавства, зокрема ознайомлення з добою козацтва – це осмислення і прагнення засвоїти кращі риси своєї нації, що найбільш відповідає потребам сучасної України.

На сучасному етапі розвитку освіти має місце і використання на уроках фізичної культури комп'ютерних технологій. Уроки включають великий об'єм теоретичного матеріалу (техніка виконання вправ, історичні факти розвитку видів спорту, біографії спортсменів, профілактика травматизму, правильне харчування, правила гігієни тощо). Застосування сучасних інформаційних технологій дозволяє вирішувати проблему ефективного використання урочного часу та спонукає учнів до самостійного опрацювання матеріалу, а вчителеві допомагає перевірити виконання домашнього завдання та правильно оцінити учня з теорії.

Видатний учений-педагог К.Д.Ушинський зазначав: «Дайте дитині трохи порухатися, і вона знову подарує вам 10 хвилин уваги, а десять хвилин жвавої уваги, якщо ви зуміли їх використати, дадуть вам більше, ніж цілий тиждень напівсонних занять». У зв'язку з цим учені рекомендують відводити на кожному уроці, особливо третьому і наступних, 1-2 хв. для проведення фізькультхвилинки. Фізкультхвилинка стала обов'язковим елементом кожного уроку в початковій школі (крім тих уроків, на яких сам процес навчання передбачає достатню рухливість: уроки музики, трудового навчання, фізичного виховання). Щоденне проведення в школі ранкової зарядки перед заняттями, фізкультхвилинок і рухливих перерв сприяє підвищенню не тільки фізичної, а й розумової працездатності учнів. Зарядка проводиться на свіжому повітрі, включаючи вправи на дихання, корекцію постави, координацію (щомісяця змінюється комплекс вправ), підвищує розумову й фізичну працездатность учнів.

При всій значимості уроку як основи процесу навчання та виховання в школі головну роль у заохоченні до постійних занять фізичними вправами учнів належить позашкільній спортивно-масовій роботі. Головне в тому, що фізкультурно-оздоровчі заходи охоплюють всіх учнів нашої школи. Основна роль в організації фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі навчального та позаурочного дня для організації позакласної та спортивно-масової роботи належить шкільній раді колективу фізичної культури. До складу ради обирають найбільш активних і авторитетних учнів, кращих спортсменів, що відповідають за фізкультурну роботу в школі.

Використання ігор під час навчально-виховного процесу з фізичного виховання надають можливість вчителю суттєво розширити педагогічний арсенал і етичне вдосконалення школярів, виховує національну самосвідомість, розширює коло спілкування.

Здійснення освіти по збереженню здоров'я передбачає корінне покращання організації освітнього процесу, зміцнення здоров'я учнів, підвищує гуманістичні й культурологічні цінності школярів.

Список використаних джерел

1.Енциклопедія українознавства. Словникова частина: в 11т. /Наукове товариство ім. Т.Г.Шевченка: гол.ред.проф., д-р В. Кубійович - Париж,Нью=Йорк,Львів: Молоде життя, 1954. 2.Ециклопедический словарь по физической культуре и спорту. Т. I - III - М.,1954. 3. Закон України «Про фізичну культуру і спорт».

Ю. Ю. Мосейчук

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Сьогодні особливої актуальності набуває потреба у підвищення рівня культури здоров'я усього українського населення. В авангарді цієї діяльності мають стояти майбутні учителі фізичної культури, які ще під час навчання у ВНЗ були змотивовані до використання здоров'язбережувальних технологій (мотиваційна складова), отримали ґрунтовні теоретичні знання у сфері усіх складових культури здоров'я (когнітивна складова), мають належним чином сформовані практичні уміння та навички збереження та зміцнення здоров'я (конативна складова), розвинули особистісні якості та риси (особистісна складова), а також володіють рефлексією та мають сформоване прагнення до самовдосконалення у зазначеному напрямі (рефлексивна складова).

Підтримуємо позицію О. Мельника [2] у тому, що нині назріла необхідність активного використання системного підходу під час формування культури здоров'я учасників освітнього процесу. Як доводить М. Громкова [1], системний підхід функціонує на підставі системного характеру і передбачає: відкритість освітнього процесу, взаємний обмін інформацією між усіма суб'єктами освітнього процесу; самоорганізацію і творчу самореалізацію студентів; пріоритет спрямовуючої ролі викладача стимулюванні розвитку студентів. Однак його потенціал під час професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, у контексті формування високого рівня культури здоров'я ще недостатньо вивчений. Ці аргументи було покладено в основу вибору системного підходу як основоположного.

Вважаємо, що системна постановка проблеми формування культури здоров'я дозволить по-новому підійти до формування культури здоров'я, системно та цілісно проаналізувати прогалини. Вагомим був і той факт, що для проведення формувального етапу дослідження необхідне чітке виділення системоутворюючих зв'язків і виявлення структурних характеристик процесу формування культури здоров'я, яке розпочинається з розвитку мотиваційно-ціннісної сфери. У цьому контексті системний підхід базується на дослідженні мінімально достатніх складових для формування культури здоров'я та використанні процедури педагогічного моделювання для розробки цілісної системи формування культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури у процесі неперервної професійної підготовки засобами фізичного виховання.

У нашому баченні системний підхід надасть змогу сформувати у студентів внутрішню мотивацію та інтерес до діяльності, яка спрямована на формування культури здоров'я. Головний сенс системного підходу полягає у тому, що будь-яка деталь у контексті формування культури здоров'я повинна бути задекларована та переведена в один із умовних механізмів внутрішньої архітектоніки освітнього процесу на факультетах фізичного виховання під час вивчення навчальних дисциплін: «Вступ до спеціальності», «Теорія і методика фізичного виховання», «Загальна теорія здоров'я», «Основи здорового способу життя» – у бакалавраті; «Наукові засади здорового способу життя», «Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології у фізичному вихованні», «Основи оздоровчого харчування», «Методика спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи» – у магістратурі, а також узагальнюючого спецкурсу «Теорія і методика формування культури здоров'я.» (магістратура).

Тобто, у своїй практичній діяльності ми виходили з тих міркувань, що кожна наукова тема, що вивчається студентами не може бути сформульована поза конкретною системою. До уваги необхідно брати міжпредметні зв'язки, а також цілеспрямовано проводити ранжування методів, форм і засобів та системно й цілісно застосовувати їх відповідно до поставленої мети – формування у переважної більшості майбутніх учителів фізичної культури високого рівня культури здоров'я під

час навчання у ВНЗ.

Вважаємо, що ефективне застосування системного підходу для формування культури здоров'я у майбутніх учителів фізичної культури потребує від викладачів застосування певної послідовності процедур: 1) виокремлення та фіксацію усіх складових елементів, що впливають на формування культури здоров'я; 2) встановлення взаємозв'язків (зовнішніх і внутрішніх) між усіма елементами та складовими культури здоров'я; 3) проведення виваженого аналізу потенціалу основних принципів і підходів, що визначаються в якості провідних під час формування у студентів спеціальності «Середня освіта. Фізична культура» високого рівня культури здоров'я; 4) вивчення процесів управління освітнім процесом, що забезпечують стабільний характер досягнення позитивних та статистично достовірних результатів у формуванні культури здоров'я.

Відзначимо, що будучи основною методологічною основою у формуванні культури здоров'я, системний підхід має свої специфічні особливості. Зокрема, в його основі повинні лежати принципи діалектики, які дозволяють конструювати і активно моделювати процес формування усіх показників культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури у вигляді цілісної системи під час вивчення професійно орієнтованих дисциплін. Однією з визначальних особливостей використання системного підходу вважаємо створення емоційно-позитивного середовища під час вивчення професійно орієнтованих дисциплін. Системність в освітньому процесі наповнюватиме освітній процес відповідною інформацією, допоможе активно використовувати проблемний виклад начального матеріалу та активні методи навчання (ділові ігри, мозкові штурми, кейс-стаді), дискусії, методи заохочення й похвали, встановлювати правила спілкування, здійснювати індивідуальний підхід до студентів, самостійну пізнавальну та науково-дослідницьку роботу з урахуванням потреб та інтересів студентів.

Обравши системний підхід, ми, насамперед виходили з тих позицій, що організація професійної підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ є складною системою і розглядається як сукупність підсистем, які мають за головну мету підвищення якості усього освітнього процесу. Враховуючи, наведений факт системний підхід, з методологічної позиції передбачав: 1) розробку та впровадження нових тем у навчальні програми з дисциплін професійної підготовки, які відповідають стандартам підготовки майбутніх фахівців спеціальності «Середня освіта. Фізична культура»; 2) демократизацію та гуманізацію освітнього процесу; 3) максимальне наближення професійної підготовки студентів у ВНЗ до майбутньої професійної діяльності; 4) впровадження у професійну підготовку сучасних інноваційних технологій навчання з метою формування високого рівня культури здоров'я.

Резюмуючи можливості системного підходу, слід зазначити, що він використовувався нами з огляду на світоглядні позиції формування професійно компетентного фахівця, який сам має високий рівень культури здоров'я та уміє системно формувати її у своїх вихованців.

Список використаних джерел

1.Громкова М. Т. Психология и педагогика профессиональной деятельности / М.Т. Громкова – М. : ЮНИТИ, 2003. – 415 с. 2.Мельник О. Системний підхід до формування культури здоров'я учасників навчально-виховного процесу / О. Мельник // Директор школи. – 2005. – № 13 (349). – С. 20–21.

Я. А. Нікітіна, Н. О. Хлус

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ШКОЛАХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

В останні десятиліття в різних країнах світу фізичне виховання стало розглядатися як потужний засіб зміцнення здоров'я населення, забезпечення його високої працездатності та якості життя. Питання організації і методики фізичного ви-

хования в загальноосвітніх школах цікавлять багатьох науковців різних країн (Т. Ю. Круцевич (2004), О. С. Куц (1995), Б. М. Шиян (1999), С. И. Гуськов, А. П. Зотов (2002), T. Lisicki, B. Wilk (2005).

Мета дослідження - вивчити особливості організації фізичного виховання в школах Європейських країн.

Методи дослідження. Теоретичний аналіз та узагальнення даних наукової та методичної літератури, порівняння та зіставлення, абстрагування та систематизація.

Фізичне виховання є обов'язковим предметом у початкових і середніх школах Європейських країн. У його організаційних засадах є багато спільного, однак під час дослідження були виявлені деякі відмінності щодо проведення фізичного виховання учнів у школах різних країн. Упродовж останнього десятиліття в багатьох європейських країнах проведено освітні реформи. Зокрема, вони стосувалися кількості шкільних годин фізичного виховання. Зазначимо, що названа кількість збільшилася в школах лише 16 % країн, залишилася незмінною у школах 68 %, а у школах 16 % країн – кількість год шкільного фізичного виховання зменшилася [1]. Усі Європейські країни визнають важливість шкільного фізичного виховання. У більшості країн Західної Європи мета й завдання фізичного виховання формулюються на державному (Бельгія, Італія, Люксембург, Португалія, Франція), регіональному (Німеччина, Іспанія, Швейцарія) або на місцевому рівнях. Фізичне виховання виступає обов'язковою, незамінною складовою загального виховання. Фізичне виховання в школах європейських країн спрямовано не стільки на розвиток фізичних умінь і навичок, скільки на формування особистих інтересів при організації активного дозвілля й відпочинку школярів [4].

На уроках фізичного виховання учні здобувають вміння і знання, які можуть використовувати згодом в різних життєвих ситуаціях, такі як уміння працювати в команді, знання принципів «fair play» («чесної гри»), повага до суперника, тощо [3]. Більшість країн робить акцент на рекламу здорового способу життя: у школах Фінляндії, Ірландії і Кіпру заняття фізичним вихованням є обов'язковим предметом. У школах деяких країн (Німеччина, Португалія, Великобританія чи Скандинавські країни) застосовують міжпредметний підхід до таких занять. Це означає, що зміст деяких предметів із природничих чи суспільних наук можуть вивчати в рамках уроків фізичного виховання і навпаки, наприклад: у школах Чехії, Німеччини і Норвегії на заняттях фізичним вихованням учні знайомляться з правилами дорожнього руху; у школах Скандинавських країн на уроках дітей вчать користуватися мапою і знайомлять із основами орієнтування на місцевості; у школах Чехії, Греції і Польщі акцентується увага на здобутті знань з олімпійської освіти, зокрема про цінності й символіку олімпійських ігор; у школах Словенії вчителі інших предметів переривають уроки на так звану «хвилину для здоров'я» [2].

Серед обов'язкових видів фізичної активності на шкільних уроках найчастіше виступають ігри, особливо – командні. До програм шкільного фізичного виховання в окремих країнах Європи вводяться нові або модні види спорту, які також можуть мотивувати учнів займатися фізичною активністю. Так, наприклад Латвія і Литва ввели в програму фізичного виховання софтбол і фрізбі, щоб допомогти розвинути позитивний інтерес учнів до фізичної активності. У більшості шкіл Німеччини обсяг часу фізичного виховання становить від 2 до 3 годин на тиждень. На Кіпрі в початкових школах відбувається 2 уроки по 40 хв. У школах Литви шкільна рада встановлює кількість годин (обов'язкових та додаткових). У Нідерландах немає конкретних настанов щодо кількості уроків фізичного виховання, але є в середньому 90 хв. на тиждень. У Португалії встановлено проведення 3 уроків фізичного виховання по 30 хв. У Бельгії на обов'язкові заняття з фізичного виховання відводиться 3 год. для учнів віком 6–14 років і 2 год. – для 15–18-річних, а також 2 год. на тиждень на позаурочні обов'язкові заняття. У 1-х класах Німеччини заняття фізичним вихованням проводяться щодня, для решти школярів навчальними планами передбачено 3 уроки фізичного виховання на тиждень. Програми фізичного виховання в школах Фінляндії

передбачають обов'язкові заняття: у 1–2-х класах – по 1,5 год. на тиждень, у 3–4-х класах – 3 год., у 5–6-х класах – 2,5 год., у 7–9-х класах – 2 год.

У європейських країнах використовуються два методи для визначення результатів фізичного виховання: формальний і оцінний. Формальний метод використовується найчастіше в початковій школі. У деяких країнах (Греція, Латвія, Угорщина, Польща, Португалія та Словенія) використовується оцінний метод результатів навчання з фізичного виховання в початковій школі. У школах Болгарії, Хорватії, Німеччини, Франції і Австрії використовується лише оцінний метод у початковій і середній школах, тоді як у Данії та Сполученому Королівстві (Північна Ірландія) переважно, використовується формальний метод визначення результатів навчання з фізичного виховання. Також у більшості країн оцінка з фізичного виховання включається до табеля разом із оцінками з інших предметів.

Оцінки з фізичного виховання у школах Європейських країн виставляють вчителі, починаючи з різних років навчання: у школах Греції – тільки з 3 класу початкової школи; у школах Латвії, Польщі і Словенії – тільки з 4 класу початкової школи; у школах Угорщини – наприкінці другого року навчання в початковій школі; у школах Португалії – тільки з 5 класу; у школах Фінляндії – з 8–9 років.

Висновки. В усіх країнах Європи надається величезне значення фізичному вихованню в школах упродовж усього періоду навчання. У більшості країн уроки фізичного виховання проводяться не менше ніж 3 рази на тиждень, причому найбільша кількість годин припадає на молодший шкільний вік – найбільш сприятливий для формування навичок і розвитку фізичних якостей. Усі Європейські країни визнають важливість фізичного виховання в школі та підкреслюють важливість фізичної активності та спорту як кращого способу проведення вільного часу.

Список використаних джерел

1. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання: досвід європейських країн / І. Б. Гринченко // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. – К., 2014. – Вип. 42. – С. 39–50. 2. Annerstedt C. Physical Education and Health in Sweden / Annerstedt C. // International Comparison of Physical Education. – 2005. – P. 604–629. 3. Balz E. Physical Education in Germany / Balz E., Neumann P., Puhse U., Gerber M. // International Comparison of Physical Education. – 2005. – P. 292–309. 4. Ronholt H. Physical Education in Denmark / Ronholt H. // International Comparison of Physical Education. – 2005 – P. 206–227.

В. В. Пічурін, Д. П. Любавіна

АНАЛІЗ СИСТЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ МЕДИЧНОЇ ГРУПИ, ЩО МАЮТЬ ЗАХВОРЮВАННЯ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ

Соціально-економічні зміни останнього десятиліття вплинули на стан здоров'я населення нашої країни. Зважаючи на це вимагає особливого аналізу стан здоров'я студентів вищих навчальних закладів (ВНЗ), відсоток захворюваності яких з кожним роком зростає, що впливає на їх рухову активність, працездатність та успішність.

Хвороби серцево-судинної системи є найбільш розповсюдженими не лише серед дорослого населення, але і серед студентів. Для більшості захворювань серцево-судинної системи характерний хронічний перебіг з поступовим прогресуючим погіршанням фізичного стану. Однією з причин збільшення кількості захворювань серцево-судинної системи серед студентської молоді є зниження їх рівня рухової активності [3].

Проблема ефективного застосування засобів фізичної реабілітації у фізичному виконанні студентів спеціальної медичної групи(СМГ) вивчається вченими вже багато років. Дослідниками досягнуто значних успіхів, проте питання вдосконалення програм з фізичної реабілітації для студентів СМГ, що мають захворювання серцево-судинної системи (ССС), є актуальними і важливими і в наш час.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров`я в усіх країнах світу захворювання серцево-судинної системи посідають перше місце серед інших захворювань. З кожним роком частота та тяжкість захворювань ССС неухильно зростають.

Масові медичні огляди студентів перших та передостанніх курсів різних ВНЗ довели, що найчастіше студенти хворіють на такі захворювання ССС: ревматичне ураження серця, неревматичні кардіопатії, інфекційно-алергійні міокардити, порушення регуляції судинного тонусу, що проявляються у формі синдрому вегетосудинної дистонії, гіпертонічної та гіпотонічної хвороби [2, с. 63].

В наукових роботах аналізуються причини збільшення захворювань ССС у студентів СМГ [4,5]. Перш за все, ріст захворюваності обумовлений істотними соціальними змінами в їхньому житті. Було встановлено, що перехід до нових соціальних умов викликає спочатку активну мобілізацію. а потім виснаження фізичних резервів організму, особливо в перші роки навчання. Це пояснює той факт, що ріст захворюваності студентів відбувається на фоні помітного зниження загального рівня їхнього фізичного розвитку. Крім того, нові умови формують новий спосіб життя, норми поводження та звички студентів, (наприклад, гіподинамія. нераціональне харчування, хронічне недосипання, вживання алкоголю, тютюну та ін.), які також негативно впливають на стан серцево-судинної системи.

Реабілітація студентів із захворюванням ССС є однією з найактуальніших проблем. вирішення якої багато у чому залежить від правильної побудови рухового режиму. Дослідження свідчать, що систематичні навантаження сприяють розвитку пристосувальних реакцій, підвищують опірність організму, покращують емоційний стан. Фізична активність сприяє покращенню функціональних систем, що регулюють кровообіг, скорочення міокарда, кровообіг, знижують гіпоксію. Більшість фахівців-медиків вважають, що фізичні вправи, як засіб реабілітації та вторинної профілактики показані при всіх захворюваннях ССС, а протипоказання мають лише тимчасовий характер [1].

Відомо, що фізичні вправи чинять трофотропну та енерготропну дію на міокард та сприяють його відновленню. У результаті серцевий м'яз поступово зміцнюється, підвищується його скоротлива здатність. М`язова діяльність сприяє тренуванню екстракардіальних факторів кровообігу. Так, фізичні вправи для дрібних м`язових груп, сприяють просуванню крові по венах, діючи, як м`язова помпа. Така дія фізичних вправ компенсує недостатність кровообігу.

У літературі накопичений великий теоретичний і експериментальний матеріал про раціональне поєднання різних засобів фізичної реабілітації у студентів СМГ, що мають захворювання ССС: лікувальна фізична культура, лікувальний масаж, раціональне харчування, медичні та фізіотерапевтичні методи, загартування, психофізичне тренування, плавання та ін. Проте на практиці в умовах ВНЗ вищезазначені засоби фізичної реабілітації під час проведення занять з фізичного виховання застосовують частіше всього ізольовано. Це є актуальною проблемою, яку необхідно вирішувати у співпраці викладачів фізичного виховання ВНЗ та фахівців фізичної реабілітації.

Ні в кого не виникає сумніву в ефективності застосування дозованої ходьби при захворюваннях ССС. Це основний вид фізичної активності, що сприяє відновленню функції серця. Проте ходьба у студентів СМГ не дуже популярна в наш час, можливо, тому що студентів цікавлять біль активні та емоційні засоби реабілітації, такі як різновиди фітнесу, аеробіка та аквааеробіка, стрейтчинг, шейпинг, спортивні та рекреаційні ігри тощо [2].

Літературні джерела свідчать про доцільність занять оздоровчою аеробікою низької інтенсивності (ЧСС в межах 128-140 уд/хв, або 60-74% від ЧСС max) у студентів СМГ з обмеженими можливостями серцево-судинної системи.

Фізичне навантаження в програмах реабілітації має завжди відповідати функціональному стану організму студентів СМГ, що мають захворювання ССС, та рівню їх фізичної підготовленості.

Необхідно розробляти нові, більш ефективні оздоровчі та реабілітаційні програми залежно рівня здоров'я, нозології, психофізичних та психоемоційних чинників стану здоров`я студентів, діагностики фізичного стану організму студентів як за візуальними ознаками, так і за результатами спостереження динаміки стану здоров'я.

З метою вдосконалення програм фізичної реабілітації студентів, що мають захворювання ССС, потрібно більш широко застосовувати сучасні засоби фізичної реабілітації, враховуючи інтереси студентів та матеріально-технічні можливості ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Апанасенко Г.Л. Валеология на рубеже веков: [навч. посіб.] / Г.Л.Апанасенко – Д.: УДХГУ, 2000. – 148 с. 2. Бісмак О.В. Лікувальна фізична культура у СМГ: навчальний посібник/ О.В. Бісмак. – Харків: Стиль-Іздат, 2010. – 202 с. 3. Лечебная физическая культура: учеб для студ.вузов / Под ред. С.Н. Попова. – М.: Издательский центр «Академия», 2009. – 416 с. 4. Халайцан А.П. Культура здоров`я особистості як складова частина її фізичної культури //Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. - 2014. - №3. – С. 79-84. 5. Шинкарьов С.І. Фізичне виховання студентів спеціальних медичних груп / С.І. Шинкарьов // Освіта та педагогічна наука. - 2012. - № 5-6 (154-155). - С. 31-36.

В. Л. Полякова, Н. О. Хлус

ПРАВИЛЬНІСТЬ ПІДБОРУ МУЗИЧНОГО СУПРОВІДУ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ЗІ СТЕП-АЕРОБІКИ ЗІ СТУДЕНТКАМИ ВИШІВ

Загальновідомо, що використання музичного супровіду на заняттях з фізичної культури відіграє значну роль в створенні сприятливого психічного комфорту, гарного настрою, зняття нервової напруги, підвищення емоційного і фізичного тонусу і позитивно впливає на оздоровлення організму в цілому [3]. Ефективність та інтерес до занять зі степ-аеробіки у студенток залежить від якості музичного супровіду, що використовується. На заняттях зі степ-аеробіки застосовується сучасні молодіжні музичні твори, на яку «накладаються» відповідні їй за стилем рухи танцювальної спрямованості. Існує чітка залежність ефективності заняття від уміння фітнес-інструктора або тренера проводити різноманітні види фізичних вправ під музичний супровід, наповнювати заняття зі степ-аеробіки естетичним смаком, звертати увагу студенток до виразних, точних та гарних рухів [1]. В даний час дуже актуальні дослідження науковців в сфері правильності та доцільності підбору музичних композицій та використання їх під час тренувальних заняття зі степ-аеробіки.

Багато авторів, які вивчали використання музичних творів у галузі фізичного виховання (А. Г. Брикін, 1971; В. А. Кручинін, 1974; Т. Т. Ротерс, 1989; Ю. Г. Коджаспіров, 1998; С. І. Кулагін, 2003; В. М. Цветков, 2004; С. Мялук, 2005) відзначають, що музичний супровід сприяє підвищенню фізичної працездатності, розвитку координації рухів, виховує почуття і розуміння ритму, такту мелодії і відповідної їм краси та виразності рухів, музичного смаку.

Мета дослідження - дослідити правильність підбору музичного супровіду під час занять зі степ-аеробіки зі студентками вишів.

Позитивний вплив музичних творів на психоемоційний стан людини і його організм безмежний. Це виявляється в удосконаленні рухових здібностей, розвитку музичних здібностей, накопиченні знань, у виникненні сильних позитивних переживань, емоцій та прагненні до творчості [4]. Музичний супровід покращує емоційність заняття зі степ-аеробіки, позитивні емоції викликають бажання виконувати рух енергійніше, що посилює їх вплив на організм людини. Музичні твори можуть бути використані і як фактор навчання, тому що рух легше запам’ятати. При підборі музичних творів до занять зі степ-аеробіки треба враховувати два основних моменти: музичні смаки тих, хто займається та темп музичного супроводу [1]. Існують певні правила підбору музичного супроводу для занять зі степ-аеробіки: 1) хореографічні комбінації, в яких використовується музичний супровід, темп

якого менше 100 акц./хв, називають композиціями повільного темпу (використовуються в стретчингу); 2) музичні твори в темпі 100–120 акц./хв застосовуються в підготовчій або в заключній частині заняття; 3) темп 110–130 акц./хв використовують найчастіше при виконанні комплексу силових вправ (у положенні лежачи, сидячи на підлозі); 4) при складанні музичних композицій використовується музика в темпі 130–160 акц./хв – це аеробна серія, виконання вправ і їх повторення в швидкому темпі.

При складанні комбінацій підбирається музика з поєднанням чіткого ритму і сильних ритмічних ударів: 1) темп повільний (джаз, блюз, лірична) – 40–60 акц./хв. Характер рухів – вправи на дихання, розслаблення; м'які, плавні рухи; 2) темп помірний (марш, пісні) – 70–80 акц./хв. Характер рухів – ходьба, махи; 3) темп середній (танцювальна музика, пісні, твори чіткого розміру) – 90–120 акц./хв. Характер рухів – гімнастичні вправи, загальнорозвиваючі, танцювальні рухи; 4) темп швидкий – 130–140 акц./хв. Характер рухів – махи, біг, стрибки. 5) темп дуже швидкий (рок-н-рол, шейк) – 150 акц./хв. і швидше. Характер рухів – біг, підскоки, диско-танці.

У **підготовчій частині** занять зі степ-аеробікою слід застосовувати музичний супровід для організації студенток, що активізує увагу і здатний настроїти організм на ритм тренувального процесу [3]. В цій частині треба послідовно підбирати музичні композиції, яка своєю динамікою регулює ступінь фізичного навантаження та розслаблення працюючих м'язів, характер підвищення або виснаженості м'язових зусиль та гнучкість виконуваних рухових дій. При цьому виникає гармонія музики та гнучкості тулуба, що доставляє студенткам отримувати естетичну насолоду, підвищує інтерес та гармонійне задоволення від виконаного фізичного навантаження [4].

Для **основної частини** заняття зі степ-аеробіки характерно підбирати музичні композиції, перш за все відповідні за своїм темпом і характером звучання виконуваних фізичних вправ. Як правило, темп збільшується в залежності від режиму роботи: від 130–140 акц./хв (аеробний) до 150–160 акц./хв (анаеробний). В основній частині заняття зі степ-аеробіки музичні композиції повинні бути підібрана з чітким ритмом, зручні для сприйняття, з урахуванням того, що сильний темп музичної композиції асоціюється у студенток зі зростанням м'язового зусилля і видихом, а слабкий темп – з ослабленням м'язового зусилля і вдихом.

У **заключній частині** заняття зі степ-аеробіки використовуються музичні твори, які допомагають зняти втоми, відпочинку та відновлювання сил. Темп музичного супровіду від 60 до 100 акц./хв, звучання – тихе (60–70 дб) [4].

Висновки. Аналізуючи літературні джерела з'ясували, що шляхи використання музичного супровіду досить різнобічні. Він позитивно впливає на стан функціональних систем організму, може бути використаний для лікування і профілактики різноманітних порушень і захворювань, чинить тонізуючий, заспокійливий вплив.

Список використаних джерел

1.Бермудес Д. В. Музична ритміка і хореографія в системі підготовки вчителів фізичної культури / Д. В. Бермудес, Т. О. Лоза // Актуальні проблеми фіз. виховання та спорту на сучасному етапі : матеріали наук. конференції, 17–18 травня 2007 р. – Чернігів : ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2007. – № 44. – С. 131–133. 2.Кумскова С. Я. Педагогічні умови впливу музичного супроводу на психологічний стан студентів під час занять з фізичного виховання / С. Я. Кумскова, Н. А. Орленко // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. Л., 2006. – Вип. 10, т. 4, Кн. 2. – С. 381–385. 3.Муллагильдина А. Я. Музыкальное сопровождение на занятиях физического воспитания: метод. рекомендации / А. Я. Муллагильдина, И. Г. Беленькая, Е. Н. Дейнеко. – Х. : ХАГИФК, 1999. – 36 с. 4.Ніколайчук І. Ю. Вплив комплексів вправ з аеробіки на духовно-фізичний розвиток особистості / І. Ю. Ніколайчук // Актуальні проблеми фіз. виховання та спорту на сучасному етапі : матеріали наук. конф., 17–18 травня 2007 р. – Чернігів: ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2007. – № 44. – С. 293–295.

А. В. Прокопенко, Н. О. Хлус

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ БАСКЕТБОЛІСТІВ В ПЕРІОД ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сучасному етапі спорт досяг такою високою ступеня розвитку, що фізична, технічна і тактична підготовленість найсильніших спортсменів перебуває на одному рівні. Тому результат спортивних змагань визначається значною мірою чинниками психічної готовності спортсмена [2]. Чим відповідальніші змагання, тим напруженіше спортивна боротьба, тим особливої уваги набуває психічний стан й особливо індивідуальні особливості спортсмена. В змагальних умовах зазвичай перемагає той спортсмен, хто краще психологічно підготовлений для виступу. Емоційна напруга, рівень розвитку психомоторних процесів та психологічна готовність нерідко спонукають до перемоги над фізично, технічно та тактично сильнішим суперником [4].

Проблему психологічної підготовки піднімали багато авторів, в основному для окремих видів спорту, вони виокремлювали відповідні засоби психологічної підготовки. (Г. Д. Горбунов, 2003; О. Н. Гогунов, 2007). У вітчизняній психології спорту розроблено науково-обгрунтовані рекомендації, що стосуються різних аспектів психологічної підготовки спортсменів (А. В. Родіонов, 2006; Б. А. Вяткін, 2007).

Мета дослідження - висвітлити особливості та ключові аспекти психологічної підготовки спортсменів-баскетболістів в процесі змагальної діяльності.

Методи дослідження. Теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури, порівняння та зіставлення, абстрагування та систематизація.

Психологічна підготовка – це система психолого-педагогічних впливів, застосованих з формування й постійного вдосконалювання індивідуальних особливостей спортсменів і психічних властивостей індивіда, які необхідні для успішного виконання тренувальної діяльності, підготовки до змагань та надійного виступу на них. Однім з вирішальних чинників успіху при однакових рівнях фізичної і техніко-тактичної підготовленості є психічна готовність спортсмена-баскетболіста до спортивних змагань, що формується у процесі психічної підготовки особистості [2].

Основні напрямки психологічної підготовки баскетболіста [1]:

1. Перший напрям припускає формування функціональної надійності психіки спортсмена-баскетболіста, що досягається на основі вдосконалення спеціалізованих форм пізнавальної діяльності.
2. Другий напрям пов’язаний з формуванням емоційно-вольової стійкості, психологічної надійності спортсмена. Це передбачає розвиток здатності керувати своєю поведінкою в екстремальних ситуаціях спортивної діяльності.
3. Третій напрям передбачає формування психічної готовності до змагань в умовах міжособистісного і групового суперництва.
4. Четвертий напрям психологічної підготовки обумовлений досягнутим на змаганнях результатом і особливостями після змагальної діяльності.

Прийнято виділяти загальну психологічну підготовку й спеціальну психологічну підготовку до конкретного змагання [3]. Загальна підготовка вирішується двома шляхами. Перший передбачає навчання баскетболістів універсальним прийомів, які забезпечують психічну готовність до діяльність у екстремальних умовах. Друга можливість передбачає навчання прийомів моделювання в тренувальній діяльності в умовах змагальної боротьби у вигляді словесно-образних і натурних моделей.

Структура психічної підготовки включає ряд принципів:

Принцип свідомості. Процес психічної підготовки може бути продуктивними лише в тому випадку, якщо спортсмен застосовує їх свідома, з вірою у те, що це прийом відповідає його індивідуальності і буде корисним у цій конкретної історичної ситуації.

Принцип систематичності. Успіх дає систематичне, цілеспрямоване, послідовне

застосування системи психічних процесів з урахуванням всіх супутніх чинників.

Принцип всебічності. Необхідно, щоб методи психічної підготовки об'єднувалися в єдину структуру, що забезпечує єдність загальної економічної й спеціальної підготовки спортсмена.

Принцип узгодженості. Цей принцип належить до технології психічної підготовки, організації її заходів у часі.

Принцип індивідуалізації. Від тренера вимагається всебічного знання особливостей баскетболіста з наступним вибором таких психічних впливів, які відповідають всім його індивідуальним властивостями і якостям.

Види планування психологічної підготовки: **оперативне** (на гру, турнір, зустріч, конкретне змагання); **поетапне** (на місяць, етап або період підготовки, навчально-тренувальний збір і т.п.); **поточне** (на річний цикл підготовки); **перспективне** (на декілька років, наприклад, на олімпійський цикл підготовки).

Результатом психологічної підготовки баскетболіста має стати стан психічної готовності, яке знаходить своє вираження в максимальної мобілізованості баскетболіста, віддачі всіх сил задля досягнення найкращих успіхів у змаганнях [2]. Психологічна готовність баскетболіста до змагань визначається: рівновагою баскетболіста в екстремальних ситуаціях, що є характерною рисою його ставлення до навколишнього середовища (до умов діяльності); упевненістю баскетболіста в собі, у своїх силах як однієї зі сторін ставлення до себе, що забезпечує активність, надійність дій; бойовим духом спортсмена.

Висновки. Одним з основних моментів підготовки спортсменів-баскетболістів (команди) є питання психологічної підготовки. Підготовчий процес повинен урахувати за допомогою тренерів і самих спортсменів питання різниці в технічній підготовці, різниці в статусі спортсменів, невідповідності техніки, індивідуальності та можливості співпраці. Психологічна підготовленість команди багато в чому залежить від ступеня її згуртованості, коли досягнуто впевненої взаємодії і одночасно знайдено оптимальний шлях реалізації індивідуальності спортсменів.

Список використаних джерел

1. Гогун Є. М. Психологія фізичного виховання і спорту: навч. посібник [для студ. виш. пед. навч. закладів] / Є. М. Гогун., Б. І. Мартьянов. – М.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 288 с. 2. Горбунов Р. Д. Психопедагогика спорту. – М.: ФиС, 1986. – 186 с. 3. Гуменюк Н. П. Психология физического воспитания и спорта / Н. П. Гуменюк, В. В. Клименко. – К.: Вища школа, 1985. – 217 с. 4. Джамгаров Т. Т. Психологическая систематика видов спорта и соревновательных упражнений // Психология и современный спорт / Т. Т. Джамгаров. – М.: ФиС, 1982. – С. 35-43.

А. С. Смирнов, Л. І. Татарченко

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

Турбота про розвиток фізичної культури та спорту – найважливіша частина соціальної політики держави, що забезпечує втілення в життя гуманістичних ідеалів, цінностей та норм, що відкривають широкий простір для виявлення здатностей людей, задоволення їх інтересів та потреб, активізації людського фактору [1]. Фізична культура в житті людини відіграє надзвичайно важливу роль. Нажаль, лише невелика частина людей знає про всі позитивні моменти, які вміщують в собі фізичні навантаження, як вони впливають на розумову активність людей, психологічне та моральне здоров'я. Фізична культура - основа соціально-культурного буття індивіду, модифікація його загальної та професійної культури. Як інтегрований результат виховання і професійної підготовки вона проявляється у відношенні людини до свого здоров'я, фізичним можливостям, в образі життя та професійної діяльності та представляється у єднанні знань, практичному втіленні [3].

Говорячи про гуманітарну освіту, важливо зазначити, що люди, які навчають-

ся, мають подолати вузькопрофесійне мислення майбутнього спеціаліста, виховати в собі духовну особистість та моральну відповідальність, в чому і допомагає фізичне виховання. Гуманітарна підготовка у сфері фізичної культури направлена на розвиток цілісної особистості, гармонізованої, що готова реалізовуватися в освітньому процесі.

Судження студентів про вплив фізичної культури на загальнокультурний розвиток особистості більш пов'язані із покращенням форм тілесного та функціонального розвитку. Зниження впливу фізичної культури на інші сторони особистості та її діяльність обумовлені постановкою фізичного виховання у ВНЗ, недостатньою реалізацією його гуманітарного складу , негативним досвідом попередніх занять, впливом близького оточення і так далі [2]. Менш ніж четверта частина студентів регулярно займається фізкультурно-спортивною діяльністю у вільний час. На цьому фоні спостерігається недостатня ефективність пропаганди здорового способу життя викладачами, медичними працівниками. Студенти виділяють серед факторів ризику здоров'я – вживання алкоголю - 75,6%, паління - 73,5%, що відображає один із стереотипів пропаганди здорового способу життя; недостатньо рухової активності - 39,9%, забруднення навколишнього середовища-29,3%. Учбова програма – сукупність теоретичного та практичного матеріалу, спеціально підібраного для вирішення освітніх, оздоровчих та виховних задач фізичного виховання [4]. Для представників гуманітарних професій хорошої загальної фізичної підготовки майже достатньо, щоб мати психофізичну готовність до майбутньої професії.

Список використаних джерел

1.http://kremlin.ru/events/president/transcripts/21920. 2.Виленский М. Я., Соловьев Г. М. Основные сущностные характеристики педагогической технологии формирования физической культуры личности // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. 2011. № 3. С. 2–7. 3.Матвеев Л. П. Теория и методика физической культуры. – М. : ФиС – С. 7 - 8. 4.Соловьёв Г. М. Физическая культура в образовательном процессе вуза. Ставрополь: Изд-во СГУ, 2004. 222 с.

Д. В. Рек, Н. О. Хлус

ПОКРАЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СТЕП-АЕРОБІКИ

Збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини – одне з основних завдань, визначених Законом України «Про дошкільну освіту». На сьогодні проблема збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку, їх фізичного розвитку, рухової активності, рівня фізичної підготовленості постає перед сучасним суспільством як ніколи. Одне з найбільш актуальних на сьогоднішній день питань серед дітей дошкільного віку – це фізичне здоров'я, тому здійснюється активний пошук результативних здоров'язбережувальних технологій, які б після впровадження їх в навчальний процес сформували у дітей дошкільного віку фізкультурно-оздоровчий вплив в привабливих різноманітних формах [1]. Враховуючи зацікавленість дошкільнят старшого дошкільного віку до фізкультурно-оздоровчих занять з музичним супроводом, було обрано для дослідження рівня фізичної підготовленості сучасну популярну здоров'язбережувальну технологію – степ-аеробіку [3].

Проблемою покращення стану здоров'я дітей дошкільного віку займалися такі сучасні українські та закордонні науковці, як М. В. Сократов, 2005; Л. П. Ігнатієва, 2008; В. М. Єфімова, 2010; Л. В. Геращенко, 2011; С. В. Пєхарєва, 2012.

Мета дослідження – дослідити рівень фізичної підготовленості дітей старшого дошкільного віку під впливом здоров'язбережувальної технології степ-аеробіки**.**

Організація дослідження. Дослідження проводилось впродовж 2016–2017 н. р. на базі дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 5 «Журавка» м. Глухів. У

ньому прийняло участь 40 дітей старшої дошкільної групи, де дітям було запропоновано займатися під час занять з фізичної культури за спеціальною програмою зі степ-аеробіки. Було досліджено показники фізичної підготовленості дітей старшого дошкільного віку.

Під час дослідження було вивчено показники фізичної підготовленості дітей старшого дошкільного віку (6 років): біг 10 м, біг 30 м, човниковий біг 4 х 9 м, стрибок у довжину з місця, стрибок у довжину з розбігу, стрибок у висоту з розбігу, метання мішечків з піском на дальність (100 гр), вис на зігнутих руках, підйом тулуба з положення лежачи за 1 хв, нахил тулуба вперед з положення сидячи [2].

Цілеспрямований розвиток рухових якостей повинен починатися у дошкільному віці. Тільки за цієї умови можна забезпечити необхідну загальну фізичну підготовленість дошкільнят.

Одним з найбільш важливих факторів, що забезпечують потенціал здоров'я в цілому, є показники фізичної підготовленості. Показники фізичної підготовленості дошкільнят можуть спрямовано поліпшуватися без будь-яких лікарських засобів, за допомогою задоволення природної біологічної потреби організму в руховій активності [4].

На початку дослідження встановлені показники фізичної підготовленості дівчаток та хлопчиків старшого дошкільного віку (табл. 1). У дівчаток старшого дошкільного віку спостерігається підвищення показників майже у всіх контрольних випробуваннях, окрім нахилу тулуба вперед з положення сидячи. Найбільша динаміка показників спостерігається в стрибках в довжину з розбігу та у стрибках у висоту з розбігу. Середні показники оцінюються за оцінними таблицями на «добре».

Таблиця 1.Показники фізичної підготовленості хлопчиків та дівчаток старшого дошкільного віку

№	**Контрольні випробування**	**Дівчата (n=24)**	**Хлопчики (n=16)**
		X ± m	X ± m
1	Біг 10 м, с	2,86 ± 0,17	2,8 ± 0,23
2	Біг 30 м, с	7,16 ± 0,75	6,96 ± 0,51
3	Човниковий біг 4 х 9 м, с	13,36 ± 0,77	12,7 ± 0,82
4	Стрибок у довжину з місця, см	104,73 ± 20,5	115,7 ± 11,5
5	Стрибок у довжину з розбігу, см	160,7 ± 20,03	177,0 ± 21,64
6	Стрибок у висоту з розбігу, см	52,33 ± 4,09	52,17 ± 3,39
7	Метання мішечків з піском на дальність (100 гр)	5,80 ± 1,22	9,61 ± 2,31
8	Вис на зігнутих руках, с	19,77 ± 9,97	14,27 ± 7,34
9	Підйом тулуба з положення лежачи за 1 хв	25,0 ± 4,84	26,266 ± 5,95
110	Нахил тулуба вперед з положення сидячи, см	6,67 ± 3,79	8,0 ± 2,84

У хлопчиків старшого дошкільного віку спостерігається збільшення показників у всіх контрольних випробуваннях. Середні показники оцінюються за оцінними таблицями так: контрольні випробування з бігу на 30 м – «задовільно», з човникового бігу – «добре», зі стрибків у довжину з місця – «добре», з піднімання тулуба з положення лежачи за 1 хв – «відмінно», з нахилу тулуба вперед з положення сидячи – «відмінно».

Після застосування здоров'язбережувальної технології – степ-аеробіки в нав-

чальному процесі дошкільного закладу, на кінець навчального року спостерігається тенденція покращення фізичної підготовленості за всіма показниками (табл. 2).

Таблиця 2. **Динаміка показників фізичної підготовленості дітей старшого дошкільного віку 2016-2017 н. р.**

Показники	Вихідні дані			Кінцеві дані		
	Висок	Норма	Низьк	Висок	Норма	Низьк
Біг 10 м, с	8 %	76 %	16 %	14 %	80 %	6 %
Біг 30 м, с	11 %	80 %	9 %	15 %	80 %	5 %
Човниковий біг 4 х 9 м, с	13 %	68 %	19 %	20 %	72 %	8 %
Стрибок у довжину з місця, см	13 %	77 %	10 %	19 %	79 %	2 %
Стрибок у довжину з розбігу, см	11 %	79 %	10 %	17 %	77 %	6 %
Стрибок у висоту з розбігу, см	12 %	72 %	16 %	15 %	77 %	8 %
Метання мішечків з піском на дальність (100 гр)	10 %	77 %	13 %	14 %	79 %	7 %
Вис на зігнутих руках, с	8 %	76 %	16 %	14 %	80 %	6 %
Підйом тулуба з положення лежачи за 1 хв	5 %	77 %	18 %	10 %	82 %	8 %
Нахил тулуба вперед з положення сидячи, см	9 %	78 %	13 %	15 %	80 %	5 %

Висновки. За отриманими результатами дослідження встановлене якісне зростання за всіма показниками фізичної підготовленості дітей старшого дошкільного віку. Впровадження степ-аеробіки у навчально-виховний процес дітей старшого дошкільного віку визначає: збільшення рівня фізичної підготовленості дошкільників до навчання у школі, розвиток координаційних здібностей, фізичних якостей – м'язової сили, спритності, витривалості, гнучкості; зміцненням кістково-м'язової системи, підвищення функціональної діяльність органів і систем організму.

Список використаних джерел

1.Богініч О. Л. Створення здоров'язберігаючих технологій в дошкільному навчальному закладі / О. Л. Богініч, Н. В. Левінець, Ж. Г. Петрова // Сучасні технології в дошкільній освіті України / Упорядник І. І. Загарницька. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – С. 14 – 25. 2.Вільчковський Е. С. Критерії оцінювання стану здоров'я фізичного розвитку та рухової підготовленості дітей дошкільного віку / Е. С. Вільчковський. – К., 1998. – 96 с. 3.Івахно О. П. Здоров'язбережувальні технології в системі дошкільної освіти / О. П. Івахно // Часопис «Дитячий садок». – 2008. – № 21. – С. 97 – 100. 4.Семенова Н. І. Формування здорової особистості дошкільника: теоретичний аспект / Н. І. Семенова // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Серія «Педагогічні науки». – Луцьк : Волинський націонал. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – № 23. – С. 171 – 175.

В. В. Пічурін, Д. С. Проноза

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЗАЦІКАВЛЕННОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ НА ОСНОВІ ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ УНІВЕРСИТЕТІВ РОЗВИНЕНИХ КРАЇН

На сьогоднішній день ми спостерігаємо ситуацію, коли студенти вищих навчальних закладів зовсім не зацікавлені у відвідуванні занять з фізичної культури, спортивних заходів. Студенту простіше казати, що він ходить в фітнес-клуб, а потім приходити здавати тільки нормативи чи зробити собі довідку про те, що великі

навантаження йому заборонені. Студенти не зацікавлені брати участь у спортивному житті університетів. Це в свою чергу призводить до того, що рівень фізичної підготовки та здоров'я студентів знижується за роки навчання. І тут постає питання: чому студенти не мають зацікавленості та як університет може залучити їх до спорту? Ми пропонуємо знайти відповідь у досвіді іноземних університетів, а саме США, Японії та Австралії.

У США багато років існує практика, яка дозволяє школярам вступати до коледжів по спеціальній спортивній стипендії чи гранту. Таким чином зацікавленість майбутнього студента починається ще зі школи. Дітей, що проявляють значні успіхи у спорті помічають ще у старшій школі, і чим ближче до випуску, тім частіше таким дітям надходять пропозиції від різних університетів. При цьому не обов'язково обирати спортивну спеціальність, так як гнучкий графік та можливість вибору дисциплін дозволяє встигати займатися спортом та відвідувати заняття [3].

Далі університет всіляко допомагає студентам у їх спортивній та навчальній діяльності. Наприклад, якщо у студента виникають труднощі у навчанні, він може звернутися до безкоштовного репетитора (advisors), який допоможе розібратися з темою або домашнім завданням. Вони працюють в окремих кабінетах університету. Також студенти повністю забезпечуються екіпіровкою та іноді навіть харчуванням. Студент Нікіта Заботів із Саратова, що навчається у Ramapo College of New Jersey підтверджує це: « У нас куча экипировки, и я говорю не только о спортивной форме и тренировочных костюмах и паре кроссовок. Я говорю вам и о повседневной одежде в плоть до новых носков каждый день...Питание, в большинстве университетов 24 часа в сутки 7 дней в неделю, и мой университет не исключение. Но, на баскетбольную команду у нас свой повар, который следит за диетой каждого игрока и готовит именно то что необходимо употреблять» [3].

Якщо проаналізувати всі ці аспекти в українських університетах, то частіше за все безкоштовним є тільки відвідування та тренування у команді, а екіпіровку, харчування та виїзди на змагання зазвичай оплачує сам студент. Якщо говорити про навчання, то іноді викладачі чи адміністрація йдуть на зустріч студентам, не зараховуючи дні на змаганнях, як пропущенні чи надаючи додаткові бали до заліку чи рейтингу, проте це навіть не завжди прописано в уставі університету і є тільки суб'єктивним відношенням самих викладачів. До того ж спеціальних спортивних стипендій від університету не надається, таким чином студенту необхідно встигати вчитися, тренуватися та знаходити підробіток, щоб забезпечити власне існування.

Важливою причиною, чому студенти не зацікавлені у відвідуванні занять з фізичного виховання є несприятливі умови у спортивних комплексах. Відсутність опалення, старий інвентар, стан приміщень. Також відсутній вибір у видах спорту чи тренувань. Такі умови просто відбивають бажання витрачати власні сили та енергію, а можливо і здоров'я за для отримання оцінки.

Зовсім іншу ситуацію ми можемо спостерігати в Японії. Наприклад, у Тойо був відкритий чотирьохповерховий комплекс виключно для бігунів, що є безкоштовним та добре обладнаний. Він включає в себе стадіон, парк, офіси тренерів, тренажерний зал, кімнати для студентів, душові кімнати, включаючи кімнату з льодяною ванною, кабінет фізіотерапії, кухні, пральні, виставку трофеїв та кімнати для відпочинку. Маючи таким набір, студенти з радістю займаються спортом [2].

На прикладі Австралії, а саме університету Монаша, ми можемо побачити, що для студентів пропонують альтернативу, яким саме видом спорту вони хочуть займатися, і для кожного напряму є свої тренери. Також для занять спортом виділяються додаткові години, що зараховуються в навчальний план [1].

Також важливою частиною заохочення студентів до занять спортом та фізичною культурою є проведення масових спортивних заходів. Наприклад, в університеті Монаша щорічно проводяться: Portsea Swim Classic (один із найбільших запливів на відкритій воді в Австралії); Traralgon Marathon; Chancellor's Cup Golf

Day; Mega Swim (командні змагання з плавання); GLOBAL Walk/Run (ходьба на 3 км або біг на 5 км); Around the Bay in a Day bike ride (велосипедні перегони на 250, 210, 100 и 50 км). В цих змаганнях переможці отримують цінні призи: грошові винагороди, обладнання та екіпіровку чи квитки національні чи світові спортивні події, а не грамоту «За перше місце» [1].

Таким чином ми можемо бачити, що для ефективного залучення студентів до спорту мало обов'язкового включення фізичної культури до розкладу. Для формування спортивної молоді та спортивної нації Україні потрібно зробити багато змін, а саме: 1) провести реформу системи освіти із введенням можливості більш гнучкого графіку навчання для студентів та системи надання спортивних стипендій; 2) забезпечити фінансування чи сприяти переобладнанню та модернізації спортивних комплексів при університетах; 3) забезпечити проведення масових спортивних заходів серед студентів з можливістю отримання винагород та заохочень.

Такі реформи потребують значного часу та фінансування, проте, на нашу думку, їх можливо реалізувати через 10-15 років.

Список використаних джерел

1.Особенности физического воспитания в зарубежных университетах // Sports.ru [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://www.sports.ru/tribuna/blogs/sportfreedom/543908.html. 2.Парняков В. Как сделать страну спортивной? Университетский спорт в Японии / В.Парняков // SkiRun [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://skirun.ru/2013/04/03/university-sport-japan/. 3.Спорт и учеба в США. Особенности процесса обучения в университете в США. Интервью с баскетболистом из России. Часть 2 // Sports.ru [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://www.sports.ru/tribuna/blogs/alexskryagin/1097679.html.

М. Г. Токарев, О. А. Хауссі

РОЗВИТОК ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УКРАЇНІ

Розвиток фізичної культури та спорту властивий нашим співвітчизникам ще за часів Київської Русі. Вже на той час відзначалась любов народу до різноманітних спортивних змагань. З того часу багато чого змінилося, не виключаючи й підхід до спортивних заходів. Очевидно що українські спортсмени змогли зайняти призове місце на великій кількості олімпіад та інших спортивних змаганнях. З пост радянських часів держава активно розвиває спортивні заклади та установи, пов’язані з фізичною культурою.

Галузь фізичної культури і спорту в соціально-економічній і галузевій структурі країни займає важливе соціально - значуще місце, будучи важливим засобом гармонійного розвитку особистості, зміцнення здоров'я, організації активного дозвілля та формування здорового способу життя городян

Уряд України приділяє особливу увагу популяризації здорового способу життя, створенню і розвитку спортивної інфраструктури країни, орієнтуючись на такі країни, як Норвегія, де з кожного літра бензину стягується певний відсоток на розвиток олімпійського руху; на США, де надзвичайно розвинений спорт серед студентів і студентські ліги є повноцінними і професійними спортивними об’єднаннями [1].

Популяризація спорту через ЗМІ та інші комунікаційні канали дає гарні результати, особливо ефект відчутний на молоді. Приділяється увага турботі про фізичне виховання підростаючого покоління. Вирішальна роль в цьому належить школам, вищим навчальним закладам. В загальноосвітніх школах, професійно-технічних училищах, вищих навчальних закладах закладаються основи фізичного розвитку підростаючого покоління. Учні отримують необхідні знання та навички з фізичної культури і масових видів спорту: легкої атлетики, гімнастики, плавання, спортивних ігор, туризму. Навчальні заклади повинні забезпечити всебічний фізичний розвиток і піклуватися про зміцнення здоров'я молоді.

Розвиток інфраструктури дозволить не тільки дозволить краще готуватися до

змагань спортсменам й також зробить спорт більш доступним для всіх громадян держави.

Сильний стрибок у розвитку інфраструктури стався під час оголошення проведення Євро-2012 в Україні. Почалось активне спорудження стадіонів, спортивних майданчиків, спортивних залів. Також відбувся ремонт багатьох вже існуючих споруд і майданчиків. Як наслідок Україна наразі може приймати спортивні змагання не тільки у сфері футболу, але й в інших видах спорту, зокрема в баскетболі (у 2015 році Україна вперше прийняла Чемпіонат Європи з баскетболу «Євробаскет-2015»), волейболі, хокеї. Багато побудованих закладів після чемпіонатів перейшли до юніорських спортивних шкіл [2].

Також велика увага приділяється підготовці збірної до Олімпіади та Параолімпіади. Це дозволяє досягати українським спортсменам значних успіхів на міжнародних спортивних аренах.

Особливий успіх зазначається у: гімнастиці, боксі, плаванні, стрільбі, боротьбі, веслуванні на байдарах і каное, важкій атлетиці, легкій атлетиці. Із зимових видів спорту передовими є: біатлон, фігурне катання.

Відомими своїми досягненнями у спорті є Параолімпійська збірна, яка відзначається гарними успіхами й вважається однією з найсильніших збірних у світі. Цьому сприяв розвиток спеціалізованих шкіл та закладів в яких працювали з молоддю, яка має певні фізичні вади. Нажаль, інфраструктура для людей з обмеженими можливостями не дозволяє вільно займатися спортом у всіх регіонах України. Найбільше таких спеціалізованих спортивних центрів у Києві.

Наразі гострою проблемою залишається недостатній рівень фінансування спортивних закладів. Наслідком цього стає відставання від більш розвинених країн у сфері фізичної культури.

Ще однією проблемою залишається недостатня доступність спортивної інфраструктури в регіонах країни. Даний факт не дозволяє систематично займатися спортом великій частині населення, що веде до збільшення ризиків різноманітних захворювань. Для вирішення цієї проблеми необхідно й надалі розвивати інфраструктуру, особливу увагу приділяючи віддаленим регіонам, містам, селам. Адже покращення здоров'я громадян країни повинно бути одним з пріоритетних напрямків діяльності будь-якої держави. Здоровий народ не тільки буде швидше розвиватися у соціальній та економічній сферах, а також зможе вести активний образ життя.

Отже, на сьогоднішній день фізична культура і спорт має ряд перспектив і проблем. Становище не можна назвати безвихідним. Додаткові інвестиції з боку держави дозволять мінімізувати існуючі недоліки. Окрім діяльності держави, органи самоврядування та громадськості також приділяють увагу спортивному розвитку країни. При більш тісній співпраці держави і громадськості вирішення наявних проблем не стане складною задачею.

Список використаних джерел

1.Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 № 115 - http://www.istpravda.com.ua.
2.Цікаві факти з розвитку спорту в Україні. Стаття -http://www.istpravda.com.ua.

Г. О. Топчієва

МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ЗОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Формування потреби рухатися є пріоритетним у навчально-виховній діяльності, що можливо тільки за умови систематичних занять фізичною культурою та спортом. Однією з основних складових цієї діяльності є мотивація.

Мотив – це те, що визначає, стимулює, спонукає людину до скоєння будь-якої дії, включеної в обумовлену цим мотивом діяльність. Мотиви діяльності, за сло-

вами А.Н. Леонтьєва, це багатогранне поняття, що включає в себе потреби, установки, інтереси, звички, спонукання, бажання, схильності, потяги. Термін «мотивація» є ширшим поняттям, ніж термін «мотив». Мотивація, на думку вчених, це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, дають межі і форми діяльності та додають цій діяльності спрямованість, орієнтовану на досягнення певних цілей [2].

Мотивація є основою активного, наполегливого, позитивного ставлення до фізичної підготовки та спортивної діяльності. Створення належної мотивації до здорового способу життя дозволяє ефективно управляти діяльністю студентської молоді, підвищує їх відповідальність і дисциплінованість, активність і самостійність у процесі оволодіння вміннями і навичками індивідуальних занять фізичними вправами, дає позитивні передумови для ведення здорового способу життя.

Розглядаючи здоровий спосіб життя як пріоритетну цінність виховання сучасних дітей та молоді, Ю. Куртова наголошувала на тому, що діяльнісною основою здоров'язбереження в рамках фізичного виховання у ВНЗ слід визнавати фізкультурно-оздоровчу діяльність студентів, а процес формування мотивацій здоров'язбереження повинен бути сукупністю послідовних і взаємопов'язаних стадій, де основними компонентами є цінності фізкультурно-оздоровчої діяльності (усвідомлене здоров'язбереження – регулярна фізична активність) [5].

Фізична активність впливає на діяльність, ціннісні орієнтації поведінки, фізичне, психологічне, соціальне становище суспільства в цілому. Здоровий спосіб життя – це спосіб життєдіяльності людини, метою якого є формування, збереження і зміцнення здоров'я. До його основних складових належать: рівень культури суспільства і особи; місце здоров'я серед потреб людини; мотивації збереження і зміцнення здоров'я; зворотні зв'язки; настанова на довге здорове життя; навчання засобам збереження і зміцнення здоров'я. Люди, які ведуть здоровий спосіб життя, дотримуються правил безпеки навчанні та праці, яким властива висока духовність, залишаються здоровими до глибокої старості [1].

Оскільки здоров'я і навчання студентів взаємопов'язані і взаємозумовлені, то важливо підтримати інтерес і позитивне мотиваційно- ціннісне відношення до фізичної культури та спорту, сформувати потребу в регулярних самостійних заняттях фізичними вправами, у фізичному самовдосконаленні.

Особливий статус навчальної дисципліни «Фізичне виховання» обумовлено тим, що її програма передбачає безпосереднє залучення кожного студента до занять фізичною культурою та спортом – цих найдійовіших сучасних засобів зміцнення здоров'я та підвищення працездатності майбутніх фахівців. Основне завдання цієї дисципліни зводиться до того, щоб сформувати у студентів знання про життєдіяльність людини, її здоров'я та здоровий спосіб життя, навчити володіти аспектами практичних умінь та навичок, які забезпечують зміцнення й збереження здоров'я, формування й поліпшення психофізичних здібностей і якостей особистості.

Фізичне виховання молоді на сучасному етапі розвитку суспільства має відображати нові підходи до формування особистості. Фізичне виховання повинно формувати у студентства дбайливе ставлення до власного здоров'я та фізичного стану, комплексно розвивати фізичні й психічні якості, сприяти творчому використанню засобів фізичної культури в організації здорового способу життя. Аналіз досвіду освітньої та виховної практики свідчить, що залишається актуальною проблема дефіциту рухової активності, зниження імунітету, зацікавленості та поширення пов'язаних із цим захворювань серед студентської молоді [6]. Серед цих причин Коновалов І. виділяє наступне: слабка фізична підготовленість; невпевненість у власних силах; нерозуміння цінності фізичної культури для збереження і зміцнення здоров'я; знання можливості використання засобів фізичної культури для професійної підготовки; страх отримати травму під час занять фізичними вправами; неувага з боку викладача фізичної культури [4].

Фізична культура студентів являє собою невід'ємну складову частину вищої гуманітарної освіти. Вона є якісною мірою, яка узагальнює комплексний вплив різноманітних форм, засобів та методів на особистість майбутнього фахівця в процесі формування його професійної компетенції. Матеріалізованим результатом цього процесу є рівень індивідуальної фізичної культури та спорту кожного студента, його духовність, рівень розвитку професійно значущих здібностей.

Ряд фахівців (В.Б. Базильчук, Г.П. Грибан, В.І. Завацький, Г.Є. Іванова, С.М. Канішевський, Р.З. Поташнюк, Р.Т. Раєвський, В.В. Романенко, С.А. Савчук та ін.) стверджує, що в більшої частини студентів не сформована потреба піклуватися про власне здоров'я. Такі студенти покладаються на свою молодість, діяльність лікувальних закладів, авторитет і професіоналізм лікарів, а такими ефективними й економічно вигідними засобами оздоровлення, як фізична культура та спорт, нехтують. Важливою умовою реалізації виховного потенціалу фізичного виховання є правильна постановка мети [3]. З постановки мети безпосередньо починається діяльність студента, звідси остання і називається цілеспрямованою і доцільною.

Досить важливим чинником мотиваційного ставлення студентської молоді до здорового способу життя є залучення до активних занять спортом. У сфері спорту діють екстремальні режими виявлення фізичного і психічного потенціалу особистості. Спорт є органічною складовою цілісної соціально-педагогічної і виховної системи ВНЗ, одним із дієвих засобів виховання студентської молоді. Аналізи науково-методичної літератури дозволяють стверджувати, що основна частина студентів залучається до спорту не заради досягнення високих спортивних результатів, участь та перемоги на змаганнях, а для задоволення своїх особистих потреб. Пріоритетними засобами фізичної культури та спорту, якими бажають займатися студенти, є: заняття на тренажерах (фітнес), черлігінг, плавання, східні єдиноборства, теніс, спортивні ігри та інші види рухової активності [3].

Слід зазначити, що студенти, які з достатньо високою активністю займаються фізичною культурою та спортом, виробляють у собі певний стереотип добового режиму, в них підвищується впевненість, спостерігається розвиток цілеспрямованості, високий життєвий тонус. Вони більш комунікабельні, мають нахил до товаришування, колективізму, прагнуть до соціального визнання, не бояться труднощів. Це підкреслює, що систематичні заняття фізичними вправами і спортом сприяють розвитку саме таких якостей, які потрібні для навчання у ВНЗ та у майбутній виробничій діяльності. Розглядаючи особистість студента, йдучи шляхом його формування і виховання засобами фізичної культури та спорту, можна стверджувати, що цей процес поєднує стійкі об'єктивні та суб'єктивні соціальні якості, що виникають і розвиваються у процесі навчальної діяльності, а також під впливом соціального середовища. Тому для виховання фізично розвиненої та активної особистості студента необхідно формувати і розвивати такі складові: потреби, інтереси, мотиви особистої поведінки, знання, волю та духовну чуттєвість, культурні цінності суспільства, світогляд, віру, переконання, ідеали та інші регулятори поведінки та діяльності особистості.

Мотивація методичної системи фізичного виховання потребує розробки програми психолого-педагогічних впливів на студентів, яка може функціонувати лише за умови цілісного підходу до фізичного виховання, що визначає: єдність духовного і фізичного виховання, єдність цілей і спрямованості навчальних і поза навчальних занять з фізичного виховання.

У зв'язку з цим, на навчальних заняттях необхідно робити акцент на освітню, виховну спрямованість фізичного виховання, тобто максимальну психолого-педагогічну направленість усіх використаних методів, на виховання і формування моральної, організаційної, фізичної та оздоровчої активності студентів.

Таким чином, залучення студентської молоді до здорового способу життя слід починати з формування у них мотивації здоров'я. Турбота про здоров'я, його

зміцненні повинна стати ціннісним мотивом, що формує, регулюючим і контролюючим спосіб життя людини. Впливаючи на мотиви студентів, можна покращити обсяг рухової активності, а це, у свою чергу, буде сприяти підвищенню фізичної та спортивної активності студентів у навчальному процесі, покращить їх відвідуваність занять з дисципліни «Фізичне виховання» та буде сприяти поліпшенню показників їх фізичного здоров'я.

Список використаних джерел

1. Бутов Р.С. Здоровий спосіб життя, як один з основних чинників збереження та зміцнення здоров'я / Бутов Р.С // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини», 2009. – Випуск 2. – 144– 146 с. 2. Гончаренко С.У. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: навч. посіб. / [С.У. Гончаренко, П.М. Олійник, В.К. Федорченко та ін.]. – К. : Вища шк., 2003. – 324 с. 3. Грибан Г.П. Фізичне виховання студентів аграрних вищих навчальних закладів [монограф.] / Г.П. Грибан. – Житомир: Вид-во Рута, 2012. – 514 с. 4. Коновалов И.Е. Основные направления формирования мотивации у студентов музыкальных ССУЗ к занятиям физической культурой// Фундаментальные исследования, №4, 2011. – 23-29 с. 5. Куртова Г. Ю. Здоровий спосіб життя як пріоритетна цінність виховання сучасних дітей та молоді / Г. Ю. Куртова, Д. М. Іванов // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. – 2008. – Вип. 55. – 168-170 с. 6. Плачинда Т. С. Педагогічні умови стимулювання активності студентів вищих педагогічних навчальних закладів до фізкультурної діяльності : автореф. дис. канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Т. С. Плачинда. – Кіровоград, 2008. – 25 с.

С. В. Халайджі

РОЗВИТОК СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В ВУЗАХ УКРАЇНИ (на прикладі ОНАХТ)

Спортивний туризм – один з найбільш популярних у світі видів активного відпочинку, фізичного та духовного вдосконалення [1,6]. Він активно сприяє фізичної загартованості та розвитку всіх необхідних для життя та продуктивної професійної роботи фізичних та морально-вольових якостей, виховує почуття патріотизму, колективізму, комунікативних здібностей, любові до рідного краю і всього спектру інших якостей особистості [2, 3, 5, 6].

Спортивний туризм у вузі сприяє формуванню гармонійно розвитої особистості. Про це свідчить практика туристського клубу «САЛО» (Самые активные люди Одессы) Одеської національної академії харчових технологій [4].

Організація спортивного туризму в вузі – не простий процес, який потребує значних організаторських зусиль зі сторони кафедри фізичної культури та спорту і громадських організацій учбового закладу.

Досвід ОНАХТ показав, що розвиток спортивного туризму в вузі найбільш ефективно починати з масових пішохідних походів вихідного дня під керівництвом кафедри фізичної культури та спорту [4].

Цілі, задачі та цінність таких походів можуть бути досить різні: 1) активний відпочинок, рекреація, оздоровлення; 2) фізичне і психічне загартовування; 3) культурне і духовне збагачення; 4) ефективне відновлення після навчання; 5) укріплення здоров'я; 6) загальнокондиційна фізична підготовка; 7) формування і удосконалення життєво і професійно важливих особистих якостей і навичок; 8) культурна освіта; 9) патріотичне виховання. Конкретними завданнями походів можуть бути також: спортивно-туристські (подолати певні перешкоди – перевали, пороги тощо); навчально-туристські (навчитися ставити намети, розпалювати багаття, орієнтуватися на місцевості); краєзнавчі (ознайомитися з новим районом, його природою, історією); дослідні (вивчити новий маршрут, скласти опис району); екскурсійні (відвідати пам'ятні місця, пов'язані з ім'ям видатних діячів історії та культури); військово-патріотичні (пройти по місцях бойової слави); суспільно-

корисні (очистити ліс від сміття, зібрати лікарські рослини).

Крім того, походи можуть бути орієнтовані на розвиток почуття самоствердження, бажання цікаво і з користю провести день відпочинку, відпустку, канікули; на прагнення до подолання труднощів і перешкод, виконання суспільно корисної роботи, завдань наукових і господарських організацій, згуртування колективів академічних груп, на знайомство з природою, новими місцями, пам'ятками історії та культури та ін .

Як встановлено в процесі наших досліджень, туристські походи є, перш за все, ефективним засобом активного відпочинку, відновлення після психічних навантажень, зміцнення здоров'я та підвищення фізичних кондицій. Оздоровча цінність піших туристських походів визначається поєднанням фізичних вправ з перебуванням в природних умовах. Перебування на свіжому повітрі в оточенні красивих природних ландшафтів, активна м'язова діяльність ефективно стимулює відновлювальні процеси в організмі, підвищує настрій, сприяє припливу бадьорості і сил. Велика цінність походів полягає також в тому, що вони сприяють задоволенню природних потреб студентів до рухової фізичної активності, тязі до нових, різноманітних романтичних почуттів. Вони приносять радість неформального спілкування, дозволяють студентам краще розкрити свої особистісні якості, отримати потужний заряд позитивних стимулюючих емоцій. Проведення масових туристських походів дозволяє виявити, сформувати ентузіастів і фанатів туризму, хороших організаторів і на цій основі створити в вузі дієвий туристський клуб зі своїм громадським керівництвом, матеріально-технічною базою, традиціями і т.д.

Важливо й те, що спортивним туризмом охоче, без «натиску» з боку кафедри фізичного виховання і спорту йдуть займатися, за нашими даними, до 17% студентів. Його розвиток стимулюють чинники, які залежать від економічного стану суспільства. Це проблеми внутрішнього вдосконалення кожної людини, проблема самоствердження, які туризм вирішує.

Важливо і те, що молодь вибирається з-під батьківської опіки і сама змушена приймати життєво важливі рішення. Це формує молоду людину як особистість, є тим магнітом, який притягує до себе молодь.

Наш прогноз показує, що і в подальшому спортивний туризм не втратить своїх позицій, а буде активно розвиватися, особливо в середовищі студентства, і залишиться одним з популярних видів фізичної рекреації і діяльнісної частиною гармонійного розвитку особистості сучасної молоді. І сьогодні існують всі передумови для його розвитку в вищих навчальних закладах України, як цього вимагають сучасні соціально-економічні умови і європейські канони вищої освіти.

Але для того, щоб спортивний туризм отримав широкий розвиток в країні, необхідно вирішити ряд проблем: 1) розробити його сучасну класифікацію; 2) створити кадастр екологічно безпечних туристичних маршрутів країною; 3) розробити нові технології з різних видів туризму; 4) створити електронну бібліотеку методичних матеріалів зі спортивного туризму.

Список використаних джерел

1.Булашев А.Я. Спортивно-оздоровительный туризм /А.Я. Булашев, В.И. Нечаев, А.С. Ровный. – Учеб. пособие. – Харьков, 2003, 191 с. 2.Клемба А. Узагальнення досліджень професійної діяльності і досвіду туристської підготовки у навчальних закладах України/А. Клемба, Л.Зубрицький, А.Кухтій, Л.Шевчук. Молода спортивна Україна. – Львів, Вип.9 – Т.3–2005, С.201-205. 3.Халайджи С.В. Успешной деятельности клуба туристов «Романтик» ОНПУ 50 лет //Физическое воспитание и спортивное совершенствование студентов: современные инновационные технологи: Научная монография под ред. проф. Р.Т. Раевского. – О.: Наука и техника, 2008. – С. 434. 4.Халайджі С.В. Спортивний туризм як дієвий засіб укріплення здоров'я студентів/ С.В. Халайджі, Д.В.Болтоматіс. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія№15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури/фізична культура і спорт/» Зб.наукових праць/за ред Г.М.Арзютова. – К.:Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2015. – Випуск 3К1 (56)15. – С.373-377. 5.Раевский Р.Т., Халайджи С.В. Студенческий поход выходного дня/Р.Т.Раевский, С.в. Халайджи. – Уч. пособие. – О.,Наука и техника, 2010. – 136с.

Л. О. Чобіток, Д.С. Ярошенко

ВПЛИВ ПОМІРНОГО ФІЗИЧНОГО НАВАНТАЖЕННЯ І ЦИРКАДНИХ РИТМІВ НА ПАМ'ЯТЬ ЛЮДИНИ

Багато біохімічних, фізіологічних і поведінкових процесів в організмі ссавців, в тому числі людини, протікають циклічно з довжиною періоду близько 24 год, підкоряючись так званим *циркадним*, або добовим, ритмам [3]. На рівні молекулярної організації біологічний годинник являє собою особливу групу *циркадних* генів і їх білкових продуктів [1,2,4].

На теперішній час відоме лише приблизне уявлення про те, як саме працюють *циркадні* ритми людини. Розкриття форм впливу *циркадних* ритмів на творчу діяльність людини дозволить використовувати ці закономірності як відправний пункт для покращення ефективного запам'ятовування інформації під час навчання.

З метою вивчення особливостей формування короткочасної пам'яті людини, в залежності від *циркадних* ритмів, нами було досліджено дві групи студентів Дніпропетровської медичної академії (ДМА) по 7 чоловік кожна, віком18–19 роки. Для дослідження пам'яті використовувався метод аудіо-словесного тесту навчання (AVLT). Тестування проводили протягом 3 днів по 4 рази на день – в 9:00, 12:00, 15:00 і в 18:00. Всі фізіологічні функції пам'яті досліджувалися до початку фізичних навантажень та після швидкої, 10 хвилинної прогулянки, з наступним 15 хвилинним відпочинком, через кожні 3 годин протягом активної частини доби (9:00–18:00). Контрольна група проходила такі ж тестування, але без фізичного навантаження.

В результаті дослідження виявлено чітку закономірність – пам'ять залежала від *циркадних* ритмів: максимальна її продуктивність спостерігалась о 12:00, а найгірша – о 15:00. Швидка, 10-хвилинна прогулянка з наступним 15 хвилинним відпочинком, помітно покращувала пам'ять у кожному періоді тестування, окрім 15:00.

Під час експерименту спостерігалась висока залежність між здатністю студентів до запам'ятовування, фізичними вправами та часом дня. При порівняні результатів тестів по ефективності запам'ятовування, проведених в 9:00, отримано коефіцієнт кореляції $R = 0,667$. В 12:00 коефіцієнт кореляції дорівнював $R = 0,899$; $p = 0,0709$; в 18:00, відповідно, $R = 0,881$; $p= 0,0840$. В цей же час, аналогічне порівняння в 15:00, виявило слабкий кореляційний зв'язок $R = 0, 294$. У всіх тестах значення $p< 0,05$ вважалось статистично значимим.

При аудіо-словесному тестуванні пам'яті в 9:00, потім 12:00, 15:00 і 18:00 з'ясовано, що *циркадний* ритм впливав на процес навчання і консолідації пам'яті, максимальне запам'ятовування спостерігалось о 12:00 і, відповідно, мінімальні можливості до запам'ятовування слів студентами припадали на 15:00.

Таким чином, за результатами проведеного тестування було встановлено, що здатність студентів ДМА до запам'ятовування суттєво залежала від часу доби. Визнаючи позитивний вплив фізичних навантажень встановлена доцільність в проведенні помірних фізичних вправ перед предметами, що потребують значних розумових навантажень з коригуванням до *циркадних* ритмів; ця проста методика може мати широке застосування у поліпшенні функції пам'яті та ефективності навчання студентів.

Список використаних джерел

1.Cermakian N, Boivin DB. A molecular perspective of human circadian rhythm disorders. Brain Res Rev 2003; 42: 204–20. 2.Dardente H, Cermakian N. Molecular circadian rhythms in central and peripheral clocks in mammals. Chronobiol Int 2007; 24 (2): 195–213. 3.Pittendrigh CS. Temporal organization: reflections of a Darwinian clock-watcher. Annu Rev Physiol 1993; 55 (1): 17–54. 4.Reppert SM, Weaver DR. Coordination of circadian timing in mammals // Nature 2002; 418: 935–41.

СЕКЦІЯ IV
НАУКА ТА ТЕХНІКА У СВІТІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

В. О. Бандус

РОЗВИТОК ПРИКЛАДНОЇ МЕХАНІКИ В ОДЕСЬКОМУ ПОЛІТЕХНІЧНОМУ ІНСТИТУТІ В 20-30-і рр. XX ст.

Розвиток і дослідження прикладної механіки на півдні Україні пов’язано з заснування та становленням Одеського Політехнічного Інституту. Відкритий в 1918 р. новий навчальний заклад, на протязі першої половини XX ст. став провідним центром технічної науки в Україні.

Разом з відкриттям Інституту, в 1918 р. було засновано і кафедру «загального машинобудування», якою майже на протязі 40 років, з 1923 по 1963 рр. керував відомий український науковий діяч, професор, доктор технічних наук – Віктор Опанасович Добровольський (1884-1963). Вченого, серед основних інтересів якого, був постійний зв'язок науки з виробництвом, цікавили всі аспекти прикладної механіки, від спротиву матеріалів, питань проектування зубчатих механізмів, до загальних питань деталей машин.

Під керівництвом Віктора Опанасовича на кафедрі в 20-30-і рр. було організовано роботу ряду видатних науковців, що розвивали різні напрямки прикладної механіки, серед них: Б. Л. Ніколаї «Супротив матеріалів», П. Є. Ширяєв «Технічна механіка» та ін. [9]. Постійно консультуючи ряд підприємств усього СРСР, кафедра розробляла теми пов’язані з голчастими підшипниками, зубчатими, черв’ячними та ремінними передачами, паровими котлами, міцністю металів.

На початку 20-х рр. В. О. Добровольського особливо цікавили питання проектування різного типу механізмів. У статтях «Передача гнучкою біндою з натяжним коточком», 1929 р., «До питання сучасних швидкісних зубчастих передач» [3, С. 24], 1930 р. «Натяжний ролик в зубчастій передачі» [8], вченим було розглянуто проблему конструкцій передач з співвідношенням їх коефіцієнту корисної дії, та проведено ряд передових для свого часу розрахунків, стосовно пасових і зубчатих передач. Підсумував власні напрацювання з даної тематики вчений, в 1934 р., виданням монографії «Пасова передача: Теорія, конструкція, розрахунки, монтаж» [6], у якій він представив власні розрахунки, щодо конструкцій передач та можливостей їх застосування.

В 30-і рр., завдяки відкриття науково-дослідної лабораторії, кафедра стала центром досліджень голчастих підшипників. Спільними зусиллями колективу в 1935 р. було видано монографію «Голчасті підшипники» [3, с. 27], передове дослідження присвячене питанням проектування, варіантам застування, монтажу цих конструкцій на тернах СРСР.

Але головним спрямуванням діяльності Віктора Опанасовича, а в подальшому і усієї кафедри, стало написання науковцем в 1926 р. «Конспекту до курсу «Деталі машин»« [5, с. 23], який включив у себе усі важливі питання прикладної механіки, де були представлені правила, методи і норми розрахунку та конструювання деталей, причини несправностей та варіантів їх виправлення.

На базі конспекту в 1928 р. було видано повноцінний підручник «Деталі машин» [7], доповнений та виправлений, призначений для використання у вищих навчальних закладах технічного спрямування. Основу роботи становили оригінальні дослідження науковця, а в наступних виданнях і його учнів з болтових та зварних з’єднань, зубчастих, пасових передач, валів, редукторів, голчастих підшипників, апробовані студентами у навчанні та дослідником і його колегами в практичній діяльності.

Підручник В. О. Добровольського став основоположною частиною дисципліни «Деталі машин» на просторах усього СРСР і був актуальним на протязі усієї дру-

гої половини XX ст., неодноразово перевидавався після смерті науковця, його учнями і колегами.

Віктором Опанасовичем в 30-і рр. було закладено основи для подальшого розвиток прикладної механіки на півдні України. Починаючи з 1934 р., коли вченому було дозволено відрити аспірантуру, його учні досліджували перспективні напрямки даної дисципліни. В 1939 р. було захищено дисертації двома аспірантами дослідника: Ерліхом Л. Б. «Питання раціонально проектування верстатів» [2] та Маком С. Л. «Основні положення проектування грейферів» [1], які в подальшому продовжили роботу в ОПІ. В 1940 р. почав роботу над дисертацією «Питання жорсткості при розрахунку зубчастих передач великої потужності» Заблонський К. І. [4] (майбутній ректор ОПІ), захист якої відклала війна на 1947 р.

Завдяки продуктивній діяльності В. О. Добровольського і його колег з кафедри «Деталі машин», ОПІ, незважаючи на створення лише в 1918 р., уже в 20-30-і рр. XX ст., став провідним центром з досліджень цілого ряду перспективних напрямів прикладної механіки і підготовки молодих наукових кадрів із цієї спеціальності.

Список використаних джерел

1.Архів ОНПУ. – Ф. Р-126. – Оп. 20. – Спр. 126 (Особова справа С. Л. Мак). – 68 арк. 2.Архів ОНПУ. – Ф. Р-126. – Оп. 24. – Спр. 324 (Особова справа Л. Б. Ерліх). – 89 арк. 3.Віктор Опанасович Добровольський Бібліографічний покажчик. – Одеса: Наука і техніка, 2014. – 45 с. 4.Вопросы жесткости при расчёте зубчатых передач большой мощности: дис. ... канд. техн. наук. / Заблонский Константин Иванович. – Одеса: ОПИ, 1947. – 226 с. 5.Добровольский В. А. Конспект к курсу «Детали машин» / В. А. Добровольский. – Одесса: Веч. рабочий техникум, 1926. – 328 с. 6.Добровольский В. А. Ременная передача: Теория, конструкция, расчёты, монтаж / А. В. Добровольский. – К.: Гостехиздат, 1934. – 218 с. 7.Добровольський В. О. Деталі машин: їхня теорія, конструкція та розвиток: Підруч. Для ін.-тів та технікумів мех. фаху. / В.о. Добровольський. – Одеса: Держвидав України, 1928. – 516 с. 8.Натяжной ролик в ременной передаче: (Варианты) // Весн. инженеров и техников. – 1930. – №3. – С. 121-126. 9.О кафедре // Одесский національній политехнический університет / режим доступа: http://mbei.opu.ua/rus/chairs/mdm.

С. А. Радогуз, В. В. Голова

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ГАЛУЗІ ХІМІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСОРА ХАРКІВСЬКОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ О. П. ЛІДОВА

Значна роль у становленні хімічної технології та механіки у вищій технічній школі наприкінці XIX – на початку XX ст. належить першому вищому інженерному навчальному закладу в Наддніпрянській Україні – Харківському технологічному інституту (ХТІ). Саме в цій установі зосередилося розгортання наукових досліджень у галузях механіки, опору матеріалів та хімічної технології.

Багато хто з визначних науковців та організаторів технічної науки кінця XIX – початку XX століття в тій чи іншій мірі був пов’язаний з діяльністю ХТІ. Так з числа професорсько-викладацьких штатів перших років існування Харківського інституту директорські (ректорські) посади в вищих технічних школах згодом займали В. Л. Кирпичов, Х. С. Головін, Д. С. Зернов, І. М. Пономарьов, П. М. Мухачов, Ю. Л. Зубашев, В. П. Алексєєвський, І. І. Бобариков, О. В. Угаров, К. О. Зворикін, В. Ф. Тимофєєв, І. Д. Жуков, П. Ф. Єрченко. Всіх їх об’єднує те, що вони працювали в ХТІ за часів управління В. Л. Кирпичова (1885–1898 рр.) – першого директора і фундатора цього вузу [4, с. 267]. Все це свідчить про місце значення організаторського таланту В. Л. Кирпичова в становленні та розгортанні науково-дослідної діяльності цього інституту.

Разом з тим, імена окремих науковців, яких протягом 1890-х рр. В. Л. Кирпичов залучив до роботи в ХТІ залишаються незаслужено забутими. Одним із таких вчених став Олександр Павлович Лідов, який протягом 1892 – 1915

рр. працював завідувачем лабораторії органічних та фарбувальних речовин ХТІ.

Метою роботи стало висвітлення окремих аспектів експертної (практичної) діяльності вченого. Так, наприклад, у березні 1916 р. до керівництва ХТІ надійшло прохання від судді 10-ї дільниці м. Харкова щодо залучення науковців інституту для експертизи гасового виробництва, директор інституту професор І. П. Осипов (у 1916 р.) рекомендував Олександра Павловича, як спеціаліста (теоретика та практика) із гасового виробництва для надання незалежної оцінки та вирішення внутрішніх питань підприємства. Відповіддю на запит судді стала заява професора: «Загальна технологія нафти, а особливо гасове виробництво входить у сферу моєї спеціалізації, тому я берусь за поставлене мені завдання» [1, арк. 4, 4 зв.].

Олександра Павловича неодноразово запрошували на судові експертизи пов'язані зі шкіряним виробництвом. Так, у 1896 р. до керівництва ХТІ звернулися з проханням із судового відомства м. Харків щодо проведення однієї з таких експертиз. За даними судового слідчого другого Сумського повіту, працівник Старченко побудував у м. Суми без дозволу шкіряний завод. Стало відомо, що чани, використані цим міні-підприємством, устатковані невірно. Окрім того, були порушені правила зберігання готового виробу. Для виконання цієї експертизи директором ХТІ було рекомендовано Олександра Павловича, який дослідив дане підприємство досить прискіпливо та надав звіт у письмовому вигляді [2, арк. 8, 9].

Ще одне звернення до ХТІ було також у 1916 р. у червні і також за направленням, що вивчав Олександр Павлович. Експертиза стосувалася виготовлення юхтової та глянцевої шкіри, а саме визначення кількості матеріалу для їхнього виробництва. Через те, що Олександр Павлович кожного року на канікулярний час знаходився у виробничих відрядженнях, на час звернення щодо виробництва шкіри він був відсутнім. Тому, воєнне товариство, що давало запит на експертизу, чекало повернення науковця. Окрім О. П. Лідова, жодного фахівця з цієї справи у Харківський губернії на той час не було [1, арк. 15.].

Як провідного науковця у галузі вивчення загальної неорганічної та органічної хімії, Олександра Павловича запрошували брати участь у експертизах якісного складу різноманітних хімічних речовин. Так як, Олександр Павлович був визнаним спеціалістом і з миловарного виробництва також, у 1916 р. його було запрошено зробити експертизу з цього напрямку. Професором, після необхідних досліджень було визначено склад мильного засобу, наданого наглядачем Інтендантського продовольчого магазину. Для аналізу було доставлено «фунтовий» шматок мила, вагою 279 гр. (0,68 фунта). Мило мало мармуровий колір та нечіткий ультрамариновий відтінок. Воно складалося із води (42,1%), крохмалю, невеликої кількості силікату, фуксового скла та фарби, нерозчинної у C_2H_6 (17,6%), мильної речовини (40,3%). Учений зробив висновок, що лугу мило не містило, а вода складала припустимий рівень, каніфоль же знаходився у зовсім незначній кількості. Тобто, вивчений зразок мила – це сально-каніфольне або так зване «наливне» мило, виготовлене заводським шляхом (варкою), а наливання зроблене за допомогою крохмалю [3, арк. 65, 65 зв.].

Отже, цей короткий виклад свідчить про істотне практичне значення доробку професора О. П. Лідова, який був не лише провідним науковцем ХТІ, але й входив до малочисленої групи провідних експертів країни з хімічної технології.

Список використаних джерел

1. ДАХО (Державний архів Харківської області), Ф 770, оп. 1., Спр. 832, 4 февраля 1916 р. – 19 ноября 1916 р. 23 арк. 2. ДАХО, Ф 770, оп. 1., Спр. 857, 12 февраля 1906 р. – 29 декабря 1916 р. 66 арк. 3. ДАХО, Ф 770, оп. 1., Спр. 250, 1896 р. 13 арк. 4. Радогуз С. А. Директори (ректори) вищих технічних навчальних закладів – учні та соратники професора В. Л. Кірпічова / С. А. Радогуз, В. М. Скляр // Мат. 16-ї Всеукр. наук. конф. «Актуальні питання історії науки і техніки» (м. Київ, 5 – 7 жовтня 2017 р.) – К., 2017. – С. 267–270.

К. В. Ремесло, Л. М. Сладкова

ПАТОГЕННІСТЬ HELICOBACTER PYLORI ТА МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ ЗАХВОРЮВАНЬ, ВИКЛИКАНИХ ЗБУДНИКОМ

Helicobacter pylori - короткі, S-образно вигнуті бактерії. Середнього розміру - 2,5-4 мкм; рухливі (лофотрихи); джгутиків зазвичай 4-5, вони часто покриті чохликами і мають колбоподібне потовщення на кінцях. Оптимальна температура 37 ° С. Деякі штами хелікобактера проявляють гемолітичну активність (а-гемоліз). На твердих середовищах через 48-72 год. утворюють дрібні (близько 1 мм) прозорі блискучі колонії, що містять бактерії з характерною морфологією; у міру старіння в колоніях починають переважати коркоподібні форми. У рідких середовищах хелікобактер утворює поверхневу блакитно-сіру плівку і незначну зміну середовища [1].

До факторів вірулентності хелікобактера відносять його здатність до руху і участь в проникненні в слизову оболонку. Фермент уреаза при руйнуванні сечовини до аміаку і СО2 призводить до утворення газової оболонки, що захищає від кишкового соку. Хелікобактер продукує фосфоліпази, що руйнують фосфоліпіди. Їх токсичність пов'язана з цитотоксином, який впливає на епітеліальні клітини, порушує міжклітинні контакти. Крім того, на поверхні клітин утворюються білки теплового шоку, які розглядають як реакцію на стрес. Це призводить до аутоімунного запалення і утворення виразок в шлунку і дванадцятипалій кишці. Н. pylori виділяються в 80% випадків виразкових гастритів.

Потрапивши в шлунок людини, хелікобактер долає захисну слизову оболонку і закріплюється на поверхні слизової оболонки шлунка. В результаті життєдіяльності бактерія Helicobacter pylori виробляє ферменти, що викликають серйозні порушення в біохімії шлунка [2].

Ферменти і токсини, що виділяються бактерією хелікобактер пілорі, і їх вплив на організм людини: 1.Уреаза - каталізує процес гідролізу сечовини з утворенням аміаку, відповідно, значення рН в прилеглих областях починає рости (зменшується кислотність). Зміна кислотності середовища шлунка запускає механізм відновлення нормального балансу - підвищується секреція пепсину і соляної кислоти з одночасним зниженням вироблення бікарбонатів. 2.Helicobacter pylori виробляє ліпазу, муциназу і протеазу - ферменти, що викликають деструкцію полімерних ланцюгів слизу шлунка і подальше їх розчинення. Оголені слизові тканини шлунка піддаються прямому впливу соляної кислоти, що призводить до пошкодження тканин і утворення виразок. 3.Бактерія хелікобактер пілорі виділяє ендотоксин, що провокує вакуолізацію (клітинна дистрофія, супроводжується накопиченням в цитоплазмі клітини надмірної кількості води у вигляді кульок - вакуолей). Прогресування процесу призводить до повного руйнування уражених клітин.

Зараження бактерією халікобактер пілорі відбувається дуже просто. В першу чергу при звичайному контакті з хворою людиною. Так бактерії можуть потрапити в організм при використанні одних і тих же побутових предметів, засобів особистої гігієни (зубна щітка), столових приладів. Найчастіше такі мікроорганізми передаються повітряно-крапельним шляхом. Для цього хворому достатньо кілька разів чхнути або кашлянути не прикривши обличчя. При вдиханні інфекції хелікобактер пілорі осідає на слизовій оболонці носоглотки, а з часом може потрапити в шлунок. Завдяки своїй спіралеподібній будові хелікобактер пілорі поширюється по організму дуже швидко. Зараження відбувається також через простий поцілунок, а також статевим шляхом. Діти можуть використовувати чужу соску або брязкальце, від чого часто піддаються захворюванню на хелікобактеріоз.

Недотримання правил особистої гігієни або відсутність прибирання в приміщенні підвищують ризик заразитися. Бактерії можуть потрапити в організм через нестерильні медичні інструменти, а також при вживанні брудних немитих

продуктів харчування.

Діагностика. 1.Уреазний дихальний тест. Такий вид аналізу можна провести за короткий проміжок часу. Він безболісний і доступний. Полягає в двократному диханні через трубку, підключеної до зчитувального апарату. Потім порівнюється показники до прийому спеціального розчину і після. Тест повинен фіксувати біохімічні зміни в цих процесах. 2.Хелік-тест. Принцип дії Хелік-тесту заснований на біохімічному методі визначення інфікованості бактерією хелікобактер пілорі по її уреазній активності, тобто за здатністю гідролізувати карбамід. Пацієнт приймає розчин карбаміду, і утворений в ході гідролізу газ надходить в повітря ротової порожнини. Навантажувальний метод заснований на порівнянні рівня вмісту газу, що утворюється в ході гідролізу карбаміду (навантаження), з базальним, вихідним рівнем вмісту цього газу. З усіх можливих уреазопродуцентів тільки хелікобактер пілорі проявляє таку високу уреазну активність, внаслідок якої швидко гідролізується карбамід. Для кожного пацієнта порівнюється його базальний рівень з його ж навантажувальним рівнем, за рахунок чого метод і забезпечує високу точність діагностики Helicobacter pylori.

Лікування. Потрійна терапія. 1.Препарати вісмута (де-нол, віс-нол). У кислому середовищі шлунка препарати вісмуту утворюють на поверхні виразок і ерозій захисну плівку, яка сприяє рубцюванню виразок і захищає слизову від чинників агресії. Крім того, вони збільшують продукцію простагландинів і секрецію бікарбонатів, стимулюють вироблення слизу і пригнічують утворення пепсину, а також володіють протимікробною активністю відносно Helicobacter pylori місцево в зоні виразки і в слизі, куди антибіотики проникають погано. 2.Антибактеріальна терапія (азітроміцин, кларітроміцин). Механізм дії азитроміцину, полягає в оборотному зв'язуванні з різними доменами каталітичного пептидилтрансферазную центру 50S субодиниці рибосом чутливих мікроорганізмів. В результаті цього порушуються процеси транслокації і транспептидації. 3.Протипротозойні препарати(метронідазол, тріхопол). Механізм дії полягає в біохімічному відновленні 5-нітрогрупи метронідазолу внутрішньоклітинними транспортними протеїнами анаеробних мікроорганізмів і найпростіших. Відновлена 5-нітрогрупа метронідазолу взаємодіє з ДНК клітини мікроорганізмів, інгібуючи синтез їх нуклеїнових кислот, що веде до загибелі бактерій [3].

Розповсюдженість. У 90% випадків причина хронічних гастритів - мікроб хелікобактер пілорі. В Україні їм інфіковано приблизно 70% населення, тільки не у всіх виникають клінічно значущі захворювання. У кожного п'ятого - виразки, і при певній схильності у 1% - рак шлунка.

Список використаних джерел

1. Предерій В.Г., Ткач С.М.. Основи внутрішньої медицини,2009. 2. Тимаков В.Д., Левашев С.В., Борисов Б.Л.. Микробиология-М:Медицина,1983. 3.https://probakterii.ru/prokaryotes/species/bakteriya-xelikobakter-pilori-lechenie.html. 4. http://www.helic.ru. 5. http://zhivotbolit.ru/kishechnik/kak-vylechit-helikobakter-pilori-517.html.

О. В. Роменська

ТЕНДРІВСЬКИЙ МАЯК: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Одним із найважливіших маяків Чорноморського узбережжя є Тендрівський маяк. Тендрівська коса, на якій знаходиться цей маяк, має цікаву історію і незвичайні природні характеристики. Тендра – це вузький низький острів у кілометр-півтора шириною, з одного боку омивається Чорним морем, а з іншого утворює Тендрівську затоку. Тендрівська коса (Тендра) простягнулася на 65 км вдовж відкритого Чорного моря на південному заході Херсонщини. Західну кінцівку коси, яка розширюється до 2 км, з давніх часів мореплавці називають островом, адже й лежить він у відкритому морі за 15 км від материкових земель.

Тендра була відома ще давнім грекам. Згідно з міфами, під Троєю Ахіллес гнався морем за Іфігінією з досить прогнозованою метою. Але дівчині допомогла богиня-заступниця. Довга піщана коса, за легендою, – творіння Артеміди для спасіння Іфігінії. А давньоримський автор Помпоній Мелла писав, що Ахіллес, перебуваючи з флотом у Чорному морі, влаштовував на острові ігри для свого війська. Тому північно-східний кінець острова, де розкладали багаття, називався Ахіллесовим бойовищем.

В античні часи Тендрівську косу називали Ахіловим Дромосом (Бігом). Тут знаходилося святилище Ахілла, проходили періодичні спортивні змагання на честь славнозвісного грецького героя. Напевно, вже в ті далекі часи на Тендрі височів маяк. На середньовічних мореходних картах цей острів називали Священним (Сакрум). Повз нього проходили маршрути кораблів, що прямували з Царгорода до портів Тавриди, й Тендрівский маяк відігравав важливу роль, був добре відомим мореплавцям [3].

Тендрівська коса – перлина Чорноморського біосферного заповідника. Саме сюди, раз в десять років збирались спортмени з усієї Греції, щоб взяти участь у спортивних і іграх не подалік міста Ольвія. Коса ще раз потрапила в історію в ході російсько-турецької війни (1787-1792 роки). Саме біля берегів Тендри флотилія під командуванням адмірала Ушакова розбила ескадру супротивника. Сталося це 8 вересня 1790. А під час Громадянської війни на Тендрі стояли кораблі Врангеля, які загрожували Одесі. Наразі, Тендрівська коса – це унікальний заповідник, де можна побачити рідкісні види птахів, зокрема пеліканів, а також табуни диких мустангів. Тендрівський маяк є єдиною пам’яткою архітектури на косі.

Це один із найдавніших маяків на Чорноморському узбережжі: його встановлено у 1827 році на західному березі Тендрівської коси за 2,8 милі на південь від її північного краю. Це було викликано необхідністю запобігти у цьому районі частим посадженням на мілину суден, що йшли з Босфору до Одеси. Та є відомості, що вогні на цій косі запалювали ще древні греки, бо у цьому районі часто гинули їхні кораблі. Під час переходу з Босфору до Одеси судна нерідко зносило вітром і течією на схід, в результаті чого вони сідали на відмілини біля Тендри.

Маяк почав регулярно світити 11 вересня 1827 року.

Тендрівський маяк був побудований в координатах 46° 19′ широти та 31° 31′ довготи. Він мав висоту 30 м, й з того часу не змінювався, покрашений був в 1864 р. З початку дії Тендрівського маяка він отримав назву першого й позначався «1 Зн». Пізніше на Тендрі з’явилися «2 Зн» та «3 Зн» [1].

Будували його у пустельному безлюдному місці, де не було навіть польових доріг, що дуже ускладнювало будівельні роботи, а потім і обслуговування. А невдовзі виявилося, що коса почала дуже швидко підмиватися з боку моря. Якщо у рік завершення будівництва лінія прибою знаходилася на відстані 94 м від башти, то за чотири десятки років вона наблизилася до 7 м. Над маяком нависла загроза руйнування. Декілька разів його ремонтували, вирівнювали від перекошувань, укріплювали підступи до нього камінням, будували буни. Та користі від цього великої не було.

Лише у 1903–1904 роках маяк було капітально відремонтовано. Замість катоптричного апарату із 16 гасоґнотових ламп на ньому встановили лінзи Френеля у комплекті з ліхтарною спорудою.

У роки громадянської війни та інтервенції маяк було виведено з ладу, а відновлено його роботу лише наприкінці 1923 року.

У роки ІІ Світової війни маяк опинився у центрі боїв за Тендрівську косу. Тут розмістилася артилерійська батарея, яка захищала конвої суден, що забезпечували оборону Одеси, базувалися торпедні катери. На голій відмілині було розгорнуто маніпуляторні пункти 1-го (Севастопольського) маніпуляторного загону, які надійно забезпечували відхід кораблів і транспортів із Одеси.

Після визволення Криму маяк відновлено, обладнано сучасною маяковою технікою, відбудовано чи заново збудовано капітальні споруди, господарські приміщення. У 1975 році на маяку знову було встановлено новий світлооптичний прилад, а згодом, на початку 90-х років, – наутофон, радіолокаційний маяк-відповідач, радіомаяк, резервний вогонь.

Тендрівський маяк до 1994 року перебував у складі Гідрографічної служби ЧФ ВМФ СРСР. У вересні 1994 року гідрографія перейшла під юрисдикцію України до складу її Військово-Морських сил (ВМСУ) [2, с.4].

Н. І. Рублевська, О. А. Шевченко, Г. С. Канюка, Ю. С. Крамарьова, С. А. Щудро, В. В. Зайцев, О. О. Кулагін, М. В. Дзяк

АНАЛІЗ ВІДНОШЕННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО МЕДИЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЯК ВИДУ ДІЯЛЬНОСТІ

В сучасних умовах при підготовці майбутніх лікарів актуальною стає орієнтація навчального закладу на особу, що прагне саморозвитку, здатну самостійно поповнювати і оновлювати знання, вести самостійний пошук додаткового матеріалу, творчо підходити до виконання учбових завдань. Вирішення цих завдань неможливе без підвищення ролі самостійної роботи студентів над навчальним матеріалом і посилення відповідальності викладачів за розвиток у студентів навиків самостійної роботи, за стимулювання у них професійного зростання, творчої активності і ініціативи [3]. Впровадження в практику учбових програм з підвищеною часткою самостійної роботи активно сприяє модернізації учбового процесу. Згідно з новими освітніми стандартами питома вага самостійної роботи студентів має складати до 60 % від загального учбового часу. Значення самостійної діяльності студентів важко переоцінити, оскільки з її допомогою вдається вирішити протиріччя між трансляцією знань і їх засвоєнням у взаємозв'язку теорії і практики [2]. Лише через активну самостійну роботу, а не через сприйняття знань в готовому вигляді студент та лікар-інтерн можуть якісно опанувати спеціальні навички [1].

Метою дослідження було вивчення організації і відношення до самостійної роботи студентів медичного ВНЗ. Дослідження, в якому взяли участь студенти 6-го курсу (61 особа) і студенти-іноземці 3-го курсу (45 особа), проводилися на кафедрі гігієни і екології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» у лютому-березні 2017 року.

Студентам була запропонована анонімна анкета, яка стосувалася таких питань, як: розуміння значущості самостійної роботи у ВНЗ; необхідних витрат часу на самостійну підготовку до теоретичних і клінічних дисциплін; контролю засвоєного учбового матеріалу за допомогою самостійної роботи і ін. Цікаво було зіставити відповіді студентів випускного курсу з відповідями іноземних студентів, які вчаться на 3-му курсі.

Результати дослідження показали, що у студентів існує різне відношення до самостійної роботи як форми навчання. Серед вітчизняних студентів позитивно відносяться до самостійної роботи тільки 19,5 % опитаних, а негативну оцінку такому виду діяльності дають 66,5 % респондентів. При порівнянні цих результатів з відповідями іноземних студентів встановлено, що позитивно оцінюють самостійну роботу 91 % опитаних. Такий різнобій в отриманих даних свідчить не лише про різне розуміння вітчизняними і іноземними студентами значення і функцій самостійної роботи в підготовці майбутніх фахівців, але і про недостатньо зрілу соціальну позицію наших випускників. Відрізняються думки вітчизняних та іноземних студентів з питання кількості годин, відведених на вивчення теоретичних і клінічних дисциплін. Більшість опитаних іноземних студентів (71 %) вважають, що на самостійну роботу, як

по теоретичних, так і по клінічних дисциплінах необхідно відводити однакову кількість часу. Більшість вітчизняних студентів (91,5 %) не згодна з такою думкою, оскільки їм на самостійну підготовку по цих дисциплінах потрібна різна кількість годин. В ході дослідження встановлено, що самостійна підготовка до кожного аудиторного теоретичного зайняття у більшості опитаних вітчизняних студентів (46,8 %) і студентів-іноземців (62 %) займає 1-2 години. При підготовці до аудиторних клінічних дисциплін така ж кількість годин потрібна 39,5% опитаних вітчизняних студентів і кожному третьому іноземному (31%), а більше 2-3-х годин самостійної роботи йде у кожного другого вітчизняного респондента (57,5%) і у 28 % студентів-іноземців. Якщо аналізувати підготовку до кожного позааудиторного заняття, то теоретичним дисциплінам більшість вітчизняних студентів (43,3 %) приділяють менше 1 години, а іноземні студенти (31 %) - від одної до двох годин. По клінічних дисциплінах витрати часу на самостійну роботу наступні: менше однієї години йде у 24,6 % вітчизняних студентів і у 28 % іноземних респондентів; 1-2 години - у 36,2 % вітчизняних і у 31 % іноземних студентів; від 2-х до 3-х годин - у 26,5 % вітчизняних і у 13 % іноземних опитаних; більше 3-х годин - у 12,7 % наших студентів і у 6 % іноземних.

Аналіз інформації, отриманої при анонімному анкетуванні студентів, свідчить в цілому про неготовність більшої частини респондентів до зміни ідеології навчання та відходу від споживчої парадигми при отриманні професійних знань. Показовою в цьому сенсі є помітна різниця у відповідях вітчизняних та іноземних студентів. Останні, навчаючись цілком на комерційній основі, більш прагматично підходять до процесу отримання знань та не нехтують шансом для використання всіх освітніх можливостей, що надає ВНЗ, в тому числі і при виконанні самостійних фрагментів роботи (більше 90 % позитивних відповідей). Готуючись до непростого кваліфікаційного підтвердження якості своїх професійних знань та навичок на батьківщині ці студенти також більш рівноцінно відносяться до теоретичних та практичних дисциплін. Цікаво, що майже тотожні відповіді отримані нами відносно мотиваційного заохочення до самостійного опанування учбового матеріалу: і українські і іноземні студенти готові глибше вивчати теми, які їх зацікавили, або ж є важкими для засвоєння. І тут не можна не згадати одну з найважливіших задач викладача – пробудити інтерес студента до своєї дисципліни, будучи при цьому не тільки добрим фахівцем у своїй галузі, але й лідером, партнером, людиною, *від якої хочеться навчитись*. Не випадково переважна більшість опитаних в обох групах визнають необхідність консультацій викладача при опануванні тем для самостійного вивчення. Звертає на себе увагу структура джерел, яким надають перевагу респонденти при засвоєнні позааудиторних тем. І вітчизняні і іноземні студенти активно і рівною мірою користуються електронними джерелами інформації та кафедральними посібниками, при цьому практично ігноруючи рекомендовані підручники. Це підтверджує загальносвітову тенденцію швидкого старіння інформації, коли об'ємні класичні керівництва на паперових носіях просто не встигають за розвитком знань. З іншого боку студенти надають перевагу менш змістовним і розлогим, але легшим для засвоєння та користування методичним посібникам та матеріалам з ІТ-мереж. При цьому виникає загроза певної профанації рівня професійних знань, особливо при користуванні неспеціальними електронними ресурсами, та покладає особливу відповідальність на кафедральних співробітників – викладачів і розробників дидактичних матеріалів.

Висновки. 1.Самостійна робота студентів залишається найбільш складною та актуальною формою учбової роботи у навчальному закладі питома вага якої, згідно з новими освітніми стандартами, може складати до 60 % від загального учбового часу. Вона найменш піддається управлінню ззовні та може бути ефективною лише при щирій зацікавленості студента в самостійному вивченні матеріалу для досягнення загальної мети свого навчання. 2.Проведене опитування серед студентів 3 та 6 курсів вищого медичного навчального закладу свідчить про необхідність пошуку ефективних засобів для підвищення їх відповідальності за кінцевий ре-

зультат своєї освіти та зміни переважної пасивної ідеології навчання («нехай мене навчать») і відходу від споживчої парадигми при отриманні професійних знань.

Список використаних джерел

1.Бабак О.Я., Панченко Г.Ю., Кліменко М.І., Масляєва Л.В., Романюк Є.Ю., Зайченко О.Є., Нестерцова І.А. Сучасні методи тестування у підготовці лікарів-інтернів // Інноваційні технології в системі професійної підготовки студентів в ХНМУ (Матеріали XLVIII навчально-методичної конференції, 10 грудня 2014 року, м. Харків), с.23-26. 2.Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України [Електронний ресурс] / Ю. В. Бистрова // Право та інноваційне суспільство : електрон. наук. вид. – 2015. – № 1 (4). – Режим доступу: http://apir.org.ua/ wp-content/uploads/2015/04/Bystrova.pdf.3.http://pidruchniki.com/70160/pedagogika/suchasni_tehnologiyi_navchannya_vischomu_navchalnomu_zakladi.

В. Р. Русакевич, Н. Г.Смотрова

ТУБЕРКУЛЕЗ

Несмотря на выдающиеся успехи современной науки в области разработки диагностических средств, предупреждения эпидемий и лечения сложных инфекций победить туберкулез до сих пор не удалось. Наоборот, существует мнение, что M. tuberculosis инфицировала примерно треть населения Земли, и примерно каждую секунду возникает новый случай инфекции. На Украине с 1995г. зарегистрирована эпидемия туберкулеза. Заболевание прогрессирует и обретает широкие масштабы. Сейчас в Украине, по данным МОЗ, число больных туберкулезом составляет 300-370 тысяч человек, ежегодно оно увеличивается на 68-72 тысяч. Ежедневно регистрируют 80-90 новых больных туберкулезом людей, а 30 из тех, которые заболели ранее, умирают. Смертность в Украине от туберкулеза достигает почти 40%. Около 80% больных при условии своевременной диагностики и соответствующего лечения можно было бы спасти. Поэтому эта проблема на данный момент является очень актуальной в области медицины и микробиологии.

Цель исследования – изучить историю открытия, этиологию и механизмы развития, а также лечение и профилактику данного заболевания.

Туберкулёз – широко распространённое в мире инфекционное заболевание человека и животных, вызываемое различными видами микобактерий из группы Mycobacterium tuberculosis complex (M. tuberculosis и другими близкородственными видами) или иначе палочками Коха.

Туберкулезная палочка была открыта Робертом Кохом, а за исследования туберкулёза он был награждён Нобелевской премией по физиологии и медицине в 1905 году.

Генрих Герман Роберт Кох – немецкий микробиолог. Открыл бациллу сибирской язвы, холерный вибрион и туберкулёзную палочку.

После открытия возбудителя сибирской язвы, Кох предпринимает попытки найти возбудителя туберкулёза, болезни в то время широко распространённой и являющейся основной причиной смертности. Близость клиники Шарите, заполненной туберкулёзными больными, облегчает ему задачу – он ежедневно, рано утром приходит в больницу, где получает материал для исследований: небольшое количество мокроты или несколько капель крови больных чахоткой.

Однако, несмотря на обилие материала, ему всё же никак не удаётся обнаружить возбудителя болезни. Вскоре Кох понимает, что достичь цели можно только с помощью красителей. К сожалению, обычные красители оказываются слишком слабыми, но спустя несколько месяцев работы ему всё же удается найти необходимые вещества.

Растёртую туберкулёзную ткань 271-го препарата Кох окрашивает в метиловой синьке, а затем в едкой красно-коричневой краске, используемой в отделке кожи, и обнаруживает крохотные, слегка изогнутые, ярко-сине окрашенные па-

лочки – палочки Коха.

24 марта 1882 года, когда он объявил о том, что сумел выделить бактерию, вызывающую туберкулёз, Кох достиг величайшего за всю свою жизнь триумфа. В своём докладе Кох подчеркнул: «Пока имеются на земле трущобы, куда не проникает луч солнца, чахотка и дальше будет существовать. Солнечные лучи – смерть для бацилл туберкулёза. Я предпринял свои исследования в интересах людей. Ради этого я трудился. Надеюсь, что мои труды помогут врачам повести планомерную борьбу с этим страшным бичом человечества»

Несмотря на то, что туберкулез – хорошо изученное заболевание, оно остается одной из главных проблем современности. Из этого следует, что необходимо выяснить основные причины, способствующие развитию туберкулеза. Основные: 1) неблагоприятные социальные и экологические условия жизни; 2) неполноценное питание; 3) алкоголизм, курение, наркомания; – снижение иммунитета; 4) стрессы; 5) наличие сопутствующих заболеваний (СПИДа, диабета, язвенной болезни желудка или 12-перстной кишки, заболеваний легких).

Профилактика. Для специфической профилактики используют живую вакцину БЦЖ. Вакцинацию проводят всем новорожденным на 5-7 день внутрикожным методом. Ревакцинацию проводят людям с отрицательной туберкулиновой пробой с интервалом 5-7 лет до 30-летнего возраста. Существует менее реактогенный вариант вакцины – БЦЖ-М, которая содержит в 2 раза меньше бактерий.

Химиопрофилактику проводят пациентам с группы риска, которые стали туберкулинопозитивными, или при наличие рентгенологических изменений. Используют изониазид (300мг/сутки) на протяжении полугода.

Для лечения туберкулеза используются антибиотики и химиотерапевтические препараты. Противотуберкулезные препараты делятся на 2 группы: препараты 1 группы – изониазид, рифампицин и их производные; препараты 2 группы – стрептомицин, канамицин, этамбутол, пиразинамид и др. Лечение продолжительное, в зависимости от клинических проявлений – от 2 до 9 месяцев.

Вывод. Туберкулёз – инфекционное заболевание человека и животных, вызываемое Mycobacterium tuberculosis. Туберкулезная палочка была открыта Робертом Кохом (в 1905 году он был награждён Нобелевской премией). Ежедневно регистрируют 80-90 новых больных туберкулезом людей, а 30 из тех, которые заболели ранее, умирают. Для преодоления этого заболевания нам следует улучшить условия жизни, избавиться от вредных привычек, избегать стрессов, правильно питаться, а также усовершенствовать диагностику и лечение туберкулеза.

Список использованных источников

1.Актуальность проблемы туберкулеза [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://medvedka.biz/statty/235-aktualnost-problemy-tuberkuleza.html. 2.Кох, Роберт [Электронный ресурс] / Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%85,_%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D1%80%D1%82#.D0.A2.D1.83.D0.B1.D0.B5.D1.80.D0.BA.D1.83.D0.BB.D1.91.D0.B7. 3.Медицинская микробиология, вирусология и иммунология: учебник для студентов высших медицинских учебных учреждений / По редакции В.П. Широбокова/ Издание 2-е. – Винница: Новая книга, 2011. – С.447-450. 4.Медицинская микробиология, вирусология, иммунология, 4 издание, Л.Б. Борисов, Москва, 2005. – С.436-441.

А. И. Саид, С. Ю. Єгорова

РАЗВИТИЕ МЕДИЦИНСКОЙ МИКРОБИОЛОГИИ: ВСЕ ИЗ НИЧЕГО

Название работы «Все из Ничего» связано с тем, что до 16 века люди не имели представления о микроорганизмах, которые могли вызывать необратимые изменения в организме человека, приводящие к смерти. Другими словами, люди умирали, и даже не подозревали, что их могли погубить микроорганизмы, которые находятся в воздухе, почве, воде, еде, ведь на первый взгляд там ничего нет. Но

это только на первый и невооруженный взгляд.

Открытие микроорганизмов связано с изобретением первого микроскопа голландцем Антони ван Левенгуком в 16 веке. Стали изучаться строение, виды, культуры микроорганизмов и появляется микробиология .

Микробиология – это наука, изучающая микроорганизмы, их жизнедеятельность, а так же влияние на организм человека, что очень важно знать лицам, работающим в сфере медицины.

Впервые связь микроорганизмов с болезнями человека была установлена французским ученым Луи Пастером в 19 веке. Который также разработал способ борьбы с некоторыми из них с помощью вакцин. В конце 19 века произошел, так называемый, прогресс микробиологии, связанный с работами знаменитого немецкого ученого Роберта Коха, который занимался изучением возбудителей инфекционных заболеваний. В процессе своих исследований Роберт открыл возбудителей туберкулеза, за что в 1905 году получил Нобелевскую премию в области физиологии и медицины. А бактерии, вызывающие туберкулез были названы в честь него «палочка Коха».

Велика заслуга в развитии микробиологии И.И. Мечникова, который показал, что защита организма от болезнетворных микроорганизмов – это сложная биологическая реакция, в основе которой лежит способность иммунных клеток захватывать и разрушать посторонние тела, попавшие в организм, за что он получил в 1909 году Нобелевскую премию в области иммунологии.

Дальнейшие исследования и опыты проводились различными учеными и были направлены на обнаружение новых микроорганизмов, их влияние на организм, методы борьбы с теми, или иными болезнями. В этот период очень важными и по сей день являются открытия вакцин против таких болезней как: Натуральная оспа, туберкулез, дифтерия, столбняк.

В наше время исследования микроорганизмов существенно упростилось, так как прогресс не стоит на месте, создаются лаборатории, новейшие оборудования, которые позволяют детальней изучать свойства микроорганизмов. Что имеет как положительный, так и отрицательный эффект. К положительному можно отнести упрощение практических исследований, опытов для выведения лекарственных средств против тех, или иных микроорганизмов, так же упростилось их выращивание, определения их свойств и патологического влияния на организм, но это же является и отрицательным показателем, так как позволяет отобрать наиболее опасных представителей и произвести оружие массового поражения. В наше время многие страны конструируют различные и весьма поражающие по показателям оружия массового поражения (ядерные, водородные бомбы и так далее). Но биологическое оружие может не только стоять с ними наравне, но и по некоторым показателям даже превосходить их, например в дешевизне и простоте произведения, а так же в величине губительного действия. На сегодняшний день идет разработка оружия на основе ботулотоксина, производимый бактерией, вызывающий ботулизм, заболевание, которое ведет к тяжелым повреждениям центральной нервной системы.

Именно поэтому основная задача медицинской микробиологии с начала ее открытия и по сей день и в дальнейшие дни и века является поиск методов борьбы с микроорганизмами, а ведь все начиналось из ничего.

К. Ю. Сарахман

ПИТАННЯ ЛАБОРАТОРНОЇ ДІАГНОСТИКИ СКАЗУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Сказ (rabies, гідрофобія, водобоязнь) - гостре інфекційне зоонозне захворювання, що виникає після укусу зараженої тварини, протікає з важким ураженням нервової системи і закінчується смертю. Збудник сказу- Neuroryctes rabiei, відноситься до групи міксовірусів роду Lyssavirus сімейства Rhabdoviridae. Має форму

гвинтівкової кулі, розміри від 90-170 до 110-200 нм, містить однониткову РНК. [4]

Джерелами інфекції для хворих служать собаки, лисиці, кішки, вовки та інші хворі м'ясоїдні тварини. Тварина стає заразною за 3-10 днів до появи ознак хвороби і залишається такою протягом періоду захворювання. Зараження відбувається при укусі або ослиненні пошкодженої шкіри. Вірус передається зі слиною. Найбільш небезпечні укуси області голови, шиї та кистей. [1] Не кожна людина, покусана скаженою твариною, захворює: це залежить від особливостей індивідуальної сприйнятливості, вірулентності збудника та інфікуючої дози.

Лабораторна діагностика заснована на використанні вірусоскопічного, біологічного та серологічного методів. Матеріалом для дослідження є мозок тварин і загиблих людей, слина, слинні залози, рогівка ока, які після отримання зберігають та відправляють у лабораторію у стерильному посуді, замоченими в гліцерині та обкладені льодом.

Метод флуоресцентних антитіл – найшвидший та найточніший метод лабораторної діагностики сказу. В мазках-зрізах мозку, тканині слинних залоз і рогівки ока виявляють антигени за допомогою прямої і непрямої реакції імунофлюоресценції. Мазки фіксуються у ацетоні протягом 8-10 годин та при температурі 4°С, після чого обробляються у вологій камері 30 хв міченим флуоресцеінізотіоціанатом антирабічним імуноглобуліном, промиваються фосфатним буфером, висушуються та досліджуються у люмінесцентному мікроскопі. Антигени вірусу мають вигляд зелених гранул різної форми і величини.

Менш чутливим, ніж метод флуоресцентних антитіл, але досить специфічним є метод виявлення тілець Бабеша-Негрі на зрізах мозку і тканини слинних залоз. З мозку загиблої людини або тварини знезараженими ножицями нарізають в поперечному напрямку шматки товщиною 3-4 мм з довгастого мозку, гіпокампу і мозочка. Далі предметне скло притискають до зрізу для отримання відбитка тканини, після чого препарати забарвлюють за Муромцевим або Селлером. Тільця Бабеша-Негрі мають величину 4-10 мм та різноманітну форму (округлу або овальну) пурпурно-червоного кольору, цитоплазма і ядра нервових клітин синього кольору. Гістологічні зрізи забарвлюють за Романовським-Гімзою, Манном або Туревич. В клітинах ми можемо знайти різну кількість тілець, що оточені оболонкою у вигляді базофільної зернистості. Даний метод рекомендується використовувати поряд з іншими для підтвердження діагнозу, тому що у тканині мозку собак тільця Бабеша-Негрі знаходять в 90-95% випадків, а у людей - в 70%.

Біологічний метод діагностики сказу може бути застосований не тільки після загибелі хворих тварин або людей, а також в якості прижиттєвого тесту. При цьому, визначення рабдовірусу у тканинах головного мозку, зрізах слинних залоз можливе тільки посмертно. Слину та рогівку ока можна дослідити ще до смерті хворих. Заражують 15-20 мишей-сисунців під наркозом шляхом інтрацеребрального введення 0,03 мл суспензії досліджуваного матеріалу. Також можна заражати сирійських хом'ячків внутрішньом’язово. За наявності в досліджуваному матеріалі вірусу сказу у мишей виникає тремор м'язів, паралічі, та через 5 днів тварина гине. Наявність вірусу підтверджують прямою реакцією імунофлуоресценції або нейтралізації.

Серологічні дослідження проводяться для виділення поствакцинального імунітету у людини. Антитіла проти рабдовірусу виявляють за допомогою реакцій нейтралізації, зв’язування комплементу, імунофлуоресценції, радіоімунного та імуноферментного аналізу.

Після вакцинації віруснейтралізуючі антитіла утворюються через 5-10 днів, досягають протективного рівня наприкінці 1-го та на початку 2-го місяця. Мінімальний захисний титр- 0,5 МО/мл. Антитіла знаходяться в організмі протягом 7 місяців. При тривалому інкубаційному періоді (до року) можливий розвиток хвороби після вакцинації. [3]

Враховуючи, що сказ – це смертельне захворювання, вакцинація є єдиним засобом захисту проти даної хвороби, тому особливо важливо інформувати населення про наслідки захворювання, та у разі укусу негайно звертатися до лікаря для вирішення питання щодо вакцинації проти сказу. На жаль, в Україні останнім часом реєструються деякі проблеми з забезпеченням антирабічною вакциною, у зв'язку з чим, краще попередити зараження, дотримуючись простих правил, таких як щорічно прищеплювати домашніх тварин, не намагатися годувати бродячих тварин, не дражнити та уникати їх скупчень. [2]

Список використаних джерел

1.Бессарабов Б.Ф., Вашутин А.А., Воронин Е.С. Инфекционные болезни животных - Москва: КолосС, 2007 р.- 357 с. 2.ВОЗ – Бешенство. Информационный бюллетень - [Електронний ресурс] – 2017 р. - Режим доступа: http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs099/ru/. 3.Гоц Ю.Д., Колеснікова І.П., Мохорт Г.А. - Епідеміологія- Київ: Видавничий дім Асканія, 2007 р.- 362 с. 4.Ташута С.Г. Загальна вірусологія- Київ: Знання., 2004р.- 324 с.

Д. О. Соломевич

ГЕННО-ИНЖЕНЕРНЫЕ ВАКЦИНЫ

Несмотря на значительные терапевтические успехи, лечение инфекционных заболеваний остаются очень проблематичными. Недавние достижения в области технологии производства вакцин на основе ДНК, а также растущие знания об иммунной системе, дали новое представление об идентификации эпитопов, необходимых для нацеливания на разработку высокоприоритетных вакцин.

Рекомбинантные генно-инженерные вакцины - новые перспективные препараты для профилактики инфекционных болезней.

Генно-инженерные вакцины – это препараты, полученные с помощью биотехнологии, которая по сути сводится к генетической рекомбинации. Для начала получают ген, который должен быть встроен в геном реципиента. Небольшие гены могут быть получены методом химического синтеза. Для этого расшифровывается число и последовательность аминокислот в белковой молекуле вещества, затем по этим данным узнают очерёдность нуклеотидов в гене, далее следует синтез гена химическим путем [2].

Примером такой вакцины является вакцина против гепатита В. Вооружившись методами генной инженерии, медико-биологи получили прямой доступ к геному. Теперь возможно встраивать гены, удалять их или удваивать. Например, ген одного организма можно встроить в геном другого. Но генетически модифицированные (GM) вирусы и генно-инженерные вирусно-векторные вакцины обладают значительной непредсказуемостью и рядом присущих вредных потенциальных опасностей [3]. Для всех этих вакцин всегда была важна оценка безопасности относительно непреднамеренных и нежелательных побочных эффектов в отношении целевых вакцин. Важные вопросы, касающиеся воздействия на нецелевых особей одного и того же вида или других видов, остаются неизвестными. Новые гибридные вирусные потомки, возникающие в результате генетической рекомбинации между генетически модифицированными вакцинированными вирусами и их встречающимися в природе родственниками, могут обладать полностью непредсказуемыми характеристиками[1]. Кроме того, когда генетически модифицированные или спроектированные вирусные частицы разрушаются в окружающей среде, их нуклеиновые кислоты высвобождаются и вполне готовы для генетической перестройки. Надлежащее управление рисками является ключом к минимизации любых потенциальных рисков для людей и окружающей среды в результате использования этих ГМ-вакцин. Недостаточно знаний для определения вероятности непреднамеренных событий или последствий генетических модификаций [3].

Генно-инженерные вакцины содержат антигены возбудителей, которые полу-

чают с помощью методов генной инженерии, и включают только высокоиммуногенные компоненты, способствующие формированию защитного иммунитета. Существуют несколько вариантов создания генно-инженерных вакцин. 1) внесение генов вирулентности в авирулентные или слабовирулентные микроорганизмы; 2) внесение генов вирулентности в неродственные микроорганизмы с последующим выделением антигена и его использованием в качестве иммуногена; 3) искусственное удаление генов вирулентности и использование модифицированных организмов в виде корпускулярных вакцин.

Современные противовирусные вакцин сконструирован путём введения генов, кодирующих основные антигены патогенных вирусов и бактерий в геном вируса осповакцины (HBsAg вируса гепатита В) и непатогенных для человека сальмонелл (HBsAg вируса гепатита В и Ag токсина столбнячной палочки). Другим примером служит введение генов возбудителя туберкулёза в вакцинный штамм БЦЖ, что придаёт ему большую активность в качестве дивергентной вакцины [2]. Такие препараты известны как векторные вакцины. Для активной иммунопрофилактики гепатитаВ также предложена вакцина, представляющая собой HBs антиген вируса. Его получают из дрожжевых клеток, в которые введён вирусный ген (в форме плазмиды), кодирующий синтез HBsAg. Препарат очищают от дрожжевых белков и используют для иммунизации. В качестве метода более быстрой и дешёвой наработки бактериальных экзотоксинов в настоящее время разработаны методы их получения при помощи неприхотливых микроорганизмов, в геном которых искусственно внесены гены токсинообразования (например, в виде тех же плазмид). Селективное удаление генов вирулентности открывает широкие перспективы для получения стойко аттенуированных штаммов шигелл, токсигенных кишечных палочек, возбудителей брюшного тифа, холеры и других диареегенных бактерий[3]. Синтетические вакцины по своему принципу конструирования вакцин включают синтез или выделение нуклеиновых кислот или полипептидных последовательностей, образующих антиген. Подобные препараты наиболее безопасны в плане возможных поствакцинальных осложнений. Введение синтетических вакцин в комбинации с адъювантами и иммуномодуляторами перспективно у лиц с нарушениями иммунного статуса, в этом случае является практически единственным решением защитить пациентов от инфицирования[1]. Особые перспективы имеет использование нуклеиновых кислот для иммунопрофилактики инфекций, вызываемых внутриклеточными паразитами. В эксперименте показано, что иммунизация организма РНК и ДНК многих вирусов, малярийного плазмодия или возбудителя туберкулёза приводит к развитию стойкой невосприимчивости к заражению, что дает в будущем большую надежду отправить многие заболевания в прошлое.

Подведя итоги можно заключить что, развитие генно-модифицированных вакцин набирает обороты с большой скоростью, становясь прогрессивным лекарством в случаях заболеваний, этиологическим фактором которых являются микроорганизмы. Благодаря большим возможностям и лабильной структуре вакцин в недалеком будущем рассматривается их применение в борьбе с аутоиммунными заболеваниями, в терапии онкологических заболеваний и состояниях, обусловленные наследованием патологических генов, что во много раз увеличивает шансы выздоровления больных, которые сейчас считаются тяжелыми пациентами.

Список использованных источников

1.Логунов Д. Ю., Народицкий Б. С., Гинцбург А. Л. Молекулярно-генетические технологии защиты от патогенов // Ремедиум. – 2007. – Т. 3. 2.Максютов Р. А., Щелкунов С. Н. Сравнение протективных свойств противооспенной ДНК-вакцины на основе гена A30L вируса натуральной оспы и его варианта с измененным кодоновым составом // Молекулярная генетика, микробиология и вирусология. – 2011. – № 2. 3.Максютов Р. А., Щелкунов С. Н. Сравнение протективных свойств противооспенной ДНК-вакцины на основе гена A30L вируса натуральной оспы и его варианта с измененным кодоновым составом // Молекулярная генетика, микробиология и вирусология. – 2011. – № 2.

О. А. Сорокина, Н. Г. Смотрова

ИСТОРИЧЕСКИЕ АСПЕКТИ БОРЬБЫ С ОСПОЙ И ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОСТИ

Натуральная оспа (лат. Variola, Variola vera) - острое инфекционные заболевание, эпидемии которого уносили тысячи жизней. После победы над оспой в 1980 году, исследования вируса и его патогенных свойств были прекращены, практически все образцы вируса были уничтожены. Обязательная вакцинация была отменена. В данный момент существует реальная угроза повторных эпидемий, так как иммунитета у населения нет.

Цель и задание исследования - сделать вывод, возможна ли эпидемия оспы в наше время, почему она возникнет и насколько она может быть опасна, а также такие технические и научные средства нужно будет использовать для предотвращения и борьбы с эпидемией на основе анализа исторических данных.

Натуральная оспа относится к антропонозам и представляет собой высококонтагиозную, особо опасную (карантиннную) инфекцию. Её вызывают два вида вирусов: Variola major (летальность 20–40 %, по некоторым данным – до 90 %) и Variola minor (летальность 1–3 %), которые относятся к семейству Poxviridae, подсемейства Chordopoxvirinae, рода Orthopoxvirus. Известно, что оспа является одной из наиболее древних инфекционных болезней. Первое время она накатывала эпидемиями, но уже в Средние века вирус постоянно циркулировал среди населения. Считается, что в отдельные годы в Европе заболевало 10–12 млн. человек, причем летальность составляла до 25–40%.

Заболеваемость носит эпидемический характер с поражением неиммунных лиц, с абсолютной восприимчивостью всех возрастов, но преимущественно детей. Инкубационный период оспы составляет 7–17 дней. Заболевание проявляется высокой температурой тела, рвотой, головной и поясничной болями, появлением сыпи. Первоначально сыпь имеет вид розовых пятен, которые затем переходят сначала в узелки – папулы, а затем – в пузырьки (везикулы) и пустулы, подсыхающие и превращающиеся в корки. Основной причиной смерти был оспинный сепсис, инфекционно-токсический шок, и кровотечения из внутренних органов при тяжёлых формах заболевания.

Поворотным этапом в борьбе с инфекцией явилось открытие Э. Дженнером оспенной вакцины в 1796 году. В 1958 г. на XI сессии Всемирной ассамблеи здравоохранения было внесено предложение о ликвидации натуральной оспы во всем мире. В результате с 1977 года не было зарегистрировано ни одного случая заболевания. Это позволило в 1980 году объявить о полной победе над оспой. В связи с этим было принято решение о прекращении вакцинации. Вплоть до 1979 года шла интенсивная работа по совершенствованию технологии изготовления вакцины и снижению ее реагентности. После открытия Дженнера технология получения вакцины и метод применения подвергалось значительной модификации, была получена терморезистентная вакцина, что имело важное значение при ликвидации оспы в странах с жарким климатом. Таким образом, все, кто родились позже 1979 года, на данный момент являются беззащитными перед оспой, а привитые потеряли иммунитет (защитный уровень поствакционнного иммунитета сохраняется по меньшей мере в течение 3–4 лет.) На данный момент вирус оспы повсеместно уничтожен, но остались его образцы. Штаммы вируса черной оспы, по официальным данным, хранятся в двух лабораториях в России и в США.

Оспа обладает большим эпидемическим потенциалом, так как передается воздушно-капельным путем, а также при непосредственном контакте с выделениями больного; вирус оспы стоек во внешней среде; источником инфекции является больной человек. Заразность наблюдается на протяжении всего заболевания - от последних дней инкубации до отторжения корочек. Трупы умерших от оспы также сохраняют высо-

кую контагиозность. Опасение вызывает то, что в условиях изменяющегося климата и загрязнения окружающей среды возможна природная мутация вируса. Известно, что вирус натуральной оспы животных (обезьяньей оспы) может быть патогенен для человека. Возможна и искусственная трансформация вируса, целью которой в условиях возрастающего количества военных конфликтов будет биотерроризм.

Также существенной проблемой является то, что из-за уничтожения образцов вируса и отсутствии исследований, появилась нехватка информации о данном заболевании. Данные об оспе, полученные в XX веке, сегодня актуальны, но их недостаточно. В связи с этим существует потребность в новых исследованиях, т.к. за это время появились новые методы исследований, в частности, в генетике, что даёт возможность изучить этот вирус гораздо подробнее. Последний имеющийся образец вакцины на данный момент всесторонне изучен в плане осложнений и последствий, хотя эффективность его применения вызывает определенные сомнения, так как её воздействие на организм современного человека не изучено. Например, вакцина против оспы не применима для людей с иммунодефицитными состояниями, количество которых значительно увеличилось за последние 20 лет. Важным является то, что возможно появление генетически модифицированных вариантов вируса, а также возникновение природных мутаций, против которых существующая осповакцина неэффективна.

При выявлении в наше время больных оспой для предотвращения эпидемии нужны жесткие меры по сдерживанию инфекции. На данный момент лекарства от оспы не существует. Наиболее целесообразной мерой по предотвращению заболевания является вакцинация. Слаженная и координированная работа по изоляции больных и карантин для контактных позволят избежать массового инфицирования. Должно проводиться постоянное медицинское наблюдение, для лечения должны применяться противовирусные средства и антибиотики (при инфицировании сыпи сопутствующей микрофлорой) резерва. Также следует применять дезинтоксикационную и симптоматическую терапию.

Вывод. Из результатов исследования следует, что эпидемии натуральной оспы в наше время возможны в случае террористической атаки, утечки вируса из лаборатории или мутации животных штаммов. В условиях глобализации мира и развитого транспортного сообщения, распространение вируса будет колоссальным. В настоящее время население не имеет иммунитета к данному заболеванию. Вирус оспы опасен для людей всех возрастов, особенно для детей. Патологические изменения в организме человека и появление сопутствующих болезней могут снижать эффективность имеющейся вакцины и не дают возможность прогнозировать течение и исходы заболевания. Для профилактики возможной эпидемии следует начать разрабатывать вакцину нового поколения, с учетом современных факторов, осложняющих ее действие, а также иметь средства резерва для оказания эффективной помощи.

Список использованных источников

1. Казанцев А.П., Матоковский В.С. Справочник по инфекционным болезням. - М.: Медицина, 1985. - 320 с. 2. Коротяев А.И. Медицинская микробиология, иммунология и вирусология: Учебник для мед. Вузов/А.И. Коротяев, С.А. Бабичев/ Под ред. А.И. Коротяева. – 3-е изд., испр. И доп.– СПб.: СпецЛит, 2002. - 591 с.

В. В. Сорочан, Т. Ю. Крушинская

ВОЗРАСТАНИЕ РОЛИ МИКРОБОВ-ОППОРТУНИСТОВ КАК ВОЗБУДИТЕЛЕЙ ГОСПИТАЛЬНЫХ ИНФЕКЦИЙ

В последние десятилетия внутрибольничные инфекции становятся все более значимой проблемой здравоохранения, причем их возбудителями в основном являются оппортунистические микроорганизмы. Новый период нарастания числа госпитальных инфекций наступил в начале 50-х годов XX в. и продолжается по настоящее время. Для него характерно резкое увеличение частоты и тяжести этих

инфекций, распространение их в медицинских учреждениях всех профилей, расширение видового состава возбудителей и нозологических форм заболеваний.

Основной причиной создавшейся ситуации является распространение условно-патогенных микроорганизмов в результате широкого, подчас нерационального применения химиотерапевтических препаратов, особенно антибиотиков, внедрения в лечебную практику процедур, ведущих к нарушению целостности наружных покровов (кожа и слизистые оболочки) и др. Это привело к широкой циркуляции полирезистентных к антибиотикам и больничных эковаров бактерий, нарастанию тяжести внутрибольничных, хронических, смешанных инфекций и сепсиса.

Антимикробная резистентность признана глобальной проблемой и в настоящее время является одной из стратегических задач во всем мире – сдерживание развития резистентности к действию противомикробных препаратов. Негативно влияет на эффективность мер борьбы с внутри больничных инфекций развитие резистентности их возбудителей к антимикробным препаратам и использование длительное время, без ротации, ограниченного набора дезинфицирующих средств, которые не имеют научно обоснованных режимов и области их применения.

Среди условно-патогенных микроорганизмов, вызывающих госпитальные инфекции встречаются бактерии, микоплазмы, грибы и простейшие. Основное значение среди них имеют представители следующих родов: Staphylococcus, Streptococcus, Peptostreptococcus, Escherichia, Enterobacter, Klebsiella, Citrobacter, Serratia, Proteus, Pseudomonas, Haemophilus, Acinetobacter, Bacteroides, Bacillus, Mycobacterium, Mycoplasma, Candida, Cryptococcus, Pneumocysta.

Клиническая картина оппортунистических инфекций мало специфична. Она зависит в большей мере от локализации поражения, чем от вида возбудителя. В основе хронизации лежит иммунодефицит, а также смена вариантного или видового состава возбудителей в течение болезни. Эти же факторы обусловливают склонность оппортунистических инфекций к генерализации, развитию септикопиемии. К особенностям оппортунистических инфекций относится так же сложность лечения, которая связана с множественной устойчивостью возбудителей к антимикробным препаратам, недостаточной активностью факторов неспецифической защиты, а также слабым иммунным ответом организма больного на антигены возбудителя.

Условно-патогенные микроорганизмы вызывают такие поражения как: бактериемия, сепсис, различные гнойно-воспалительные заболевания, бронхо-легочные инфекции (бронхит, пневмония), заболевания моче-половых путей (уретрит, пиелонефрит, цистит, бактериурия), кандидозы.

По официальным данным, в лечебно-профилактических заведениях Украины, ежегодно в среднем регистрируется 5-6 тысяч случаев внутри больничных инфекций. Из них 98% составляют гнойно-воспалительные инфекции, в том числе: 62% – послеоперационные осложнения, 26% – гнойно-септические инфекции новорожденных и рожениц, 10% – инфекции мочевыводящих путей и 2% – другие нозологии. По данным Всемирной организации здравоохранения, ВБИ в развитых странах поражают до 15% хирургических больных. В странах СНГ эти инфекции выявляются в среднем среди 35-45% больных. Послеоперационные гнойно-воспалительные инфекции в Украине, по результатам выборочных исследований составляют 27-29%, а расчетное количество больных с внутри больничными инфекциями насчитывается 300-500 тыс. в год. В то же время, по данным государственной статистической отчетности этот показатель в период с 2000 по 2014 варьировал в пределах от 1700 до 1900 случаев в год.

Для эффективной борьбы с внутри больничными инфекциями необходимо, прежде всего, выяснить масштабы проблемы. Это требует получения данных о наиболее распространенных возбудителей инфекций, их чувствительности к антимикробным препаратам, а также пути распространения инфекции в стационаре. Это требует разработки в каждом учреждении здравоохранения стратегии,

направленной на предотвращение распространения инфекций в стационаре, на основе простых и эффективных мер инфекционного контроля. Так же одной из предотвращение распространения – соблюдение всех правил асептики и антисептики. Сознательное отношение и тщательное выполнение медицинским персоналом требований противоэпидемического режима предотвратит профессиональную заболеваемость сотрудников, что позволит в значительной степени снизить риск заболевания внутри больничных инфекций и сохранить здоровье пациентам.

Список использованных источников

1.Медицинская микробиология, вирусология , иммунология / Л.П. Борисов С. 655-657 ; С. 659-675. 2.Внутрибольничные инфекции [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://medportal.ru/mednovosti/news/2017/07/17/760hospitalinfections/. 3.Внутрибольничные инфекции и мероприятия по их профилактике [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://all-gigiena.ru/lit/kommunalnaya-gigiena-uchebnik-goncharuk/vnutribolnichnie-infekcii-i-meropriyatiya-po-ix-profilaktike. 4.Внутрибольничные инфекции [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://www.epidemiolog.ru/prof/?ELEMENT ID=553. 5.Условно-патогенные микроорганизмы [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://microbiologu.ru/mikroorganizmyi/vozbuditeli-infektsionnyih-bolezney-naruzhnyih-pokrovo/uslovno-patogennyie-mikroorganizmyi-.-vozbuditeli-gnoyno-vospalitelnyih-bol-2.html.

К. Д. Старостенко, А. М. Иванова, И. Ю. Стеценко

БЕШЕНСТВО В ИСТОРИИ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА

Л. Пастер избавил человечество от болезни, долгое время считавшейся неизлечимой – бешенства. Бешенство – тяжёлое заболевание, передающееся человеку от больных животных, как домашних, так и диких. Связь между возникновением болезни и укусами диких и домашних животных была подмечена ещё в древности, что нашло отражение в работах римских поэтов Марона Публия Вергилия (70 – 19 до н. э.) и Публия Овидия Назона (ок. 43 до н. э. – 17 н. э.), древнегреческого философа Аристотеля (384 – 322 до н. э.). Древнеримский врач, автор трактата «О медицине» Авл Корнелий Цельс (I в. до н.э.), заметил, что люди могут заражаться бешенством через слюну при укусе бешеного животного, а от человека к человеку болезнь практически не передаётся. При укусе или попадании слюны на кожу и слизистые оболочки возбудитель проникает в кровь, а затем в клетки головного и спинного мозга, где размножается и нарушает их деятельность. Крупные эпизоотии (массовое заболевание среди животных) бешенства среди собак и волков отмечались в 1271 г. В Германии, в 1500 г. – в Бельгии и Испании, в 1590 г. – среди волков во Франции. В течение XVIII и XIX вв. эпизоотии среди собак прокатились мощной волной почти через все страны Европы, Азии и Африки. На протяжении почти двух тысячелетий предлагались разнообразные способы лечения бешенства. Так, римский врач Цельс советовал выжигать укушенное место калёным железом. Римский учёный и писатель Плиний Старший считал, что укушенному человеку надо съесть печень бешеного животного, а другой римский врач – Клавдий Гален предлагал в качестве лекарства настой глаз улиток. Бешенство было заболеванием, от которого нельзя было спастись.

Луи Пастер долго размышлял о том, как избавить человечество от этой напасти. В отличие от всех прочих заболеваний, которые изучал Пастер, культуру возбудителя бешенства получить не удалось. Не обнаруживался возбудитель и под световым микроскопом: как было установлено позднее, это был вирус, изучение которого стало возможным гораздо позднее – после изобретения электронного микроскопа. Во дворе института, где проводились исследования, находились клетки для здоровых и бешеных собак. К больным собакам впускали здоровых, бешеные набрасывались на них. Искусанные становились новыми жертвами эксперимента. Поскольку бешенство передаётся через укус, можно было предположить, что возбудитель находится в

слюне. Пастер вставлял в пасть бешеной собаки стеклянную трубочку и ртом высасывал немного слюны для исследования. Пастеру удалось установить, что возбудитель бешенства находится в нервных клетках. Это открытие позволило заражать кроликов и собак материалом, в котором не содержалось посторонних микроорганизмов. Для приготовления такого материала использовали высушенные клетки больных животных. Учёный открыл, что наиболее верный способ заражения бешенством лабораторных животных заключается во введении материала, содержащего возбудитель, непосредственно в мозг. Пастер заметил, что вирус, содержащийся в мозге, постепенно теряет свои вирулентные свойства в процессе высушивания кусочков мозга в стерильных условиях. Учёный подвешивал эти кусочки в стерильные флаконы с каустической содой на дне, которая поглощала влагу. По мере обезвоживания мозга вирулентность вируса всё более понижалась и через 14 дней полностью исчезала. Собакам под кожу вводили сначала суспензию мозга кролика, высушенного за 14 дней, на второй день – за 13 дней, на третий – за 12 и т.д., вводя в последний день вакцинации препарат мозга животных, погибших от бешенства, не заболевали. Таким образом, суспензию высушенного мозга кроликов Пастер рассматривал как ослабленную живую вакцину против бешенства. Он провёл серию опытов по предохранению животных от бешенства. Они дали блестящие результаты. Но вставал вопрос: предохранит ли вакцина от бешенства человека? После долгих размышлений и опасений с помощью и при моральной поддержке Ж. Гранше и других учёных Пастер решился на прививку человеку. Большую роль здесь сыграл случай с девятилетним мальчиком Жозефом Мейстером, укушенным двумя днями ранее бешеной собакой. Обезумевшая от страха за жизнь ребёнка мать умоляла Пастера сделать прививку её сыну. После мучительных колебаний Пастер решил применить для спасения пострадавшего спустя два дня свой метод вакцинации. В результате мальчик, не смотря на тяжесть укусов, бешенством не заболел. День 6 июля 1885 г., когда впервые был вакцинирован против бешенства человек, вошёл в историю науки, и в частности в историю пастеровских прививок против бешенства, как знаменательная дата. Вскоре после опубликования первых сообщений Пастера о предохранительных прививках против бешенства к нему начали отовсюду приходить люди, пострадавшие от укусов бешеных животных. Уже к 1 марта 1886 года в Париже было с успехом вакцинировано 350 человек. Благодаря успеху вакцинации новое средство борьбы с самыми страшными инфекциями прошлого вызывало у врачей и населения доверие. Однако были и противники метода вакцинации Пастера. В частности, известный бактериолог Роберт Кох (1843 – 1910) и его ученики считали, что человек, получивший предохранительную прививку, может умереть от бешенства, поскольку вирус в противоядии полностью не уничтожен. Поддержка Пастеру неожиданно пришла от молодого австрийского врача Ульмана, ставшего впоследствии хирургом и профессором. Он явился к Пастеру и сказал: «Меня не кусала собака, ни бешеная, ни подозреваемая в бешенстве. Проведите на мне предохранительную прививку – мы увидим, умру ли я от этого». Пастер согласился, и тотчас же была произведена первая прививка. В последующие дни Ульману сделали ещё десять прививок, и он остался здоровым. Так была доказана безопасность вакцины против бешенства.

В 1888 г. в Париже был основан специальный институт для вакцинации людей, укушенных бешеными собаками, для изучения инфекционных заболеваний и преподавания микробиологии. По предложению Французской академии наук этот институт был назван институтом Пастера. Торжественное открытие его состоялось 14 ноября 1888 г. Л.Пастер был его первым директором. Институт состоял из шести отделов: бешенства (руководитель – профессор Ж. Гранше), общей микробиологии (руководитель – проф. П. Дюкло), промышленной микробиологии (директор – Э. Ру), микробиологии и гигиены (руководитель – Ш. Шамберлан), морфологической микробиологии (директор – И.И.Мечников), сравнительной микробиологии (руководитель – Н. Ф. Гамалея). В течение длительного времени институт Пастера был важ-

нейшим мировым центром микробиологических исследований. В 1888 г. здоровье Пастера ухудшилось, он уже не мог работать сам, однако до самой смерти внимательно следил за работами своих сотрудников и учеников. Французская академия наук избрала его своим членом. В 1892 г., в день семидесятилетия, Пастеру в Сорбонне была вручена юбилейная медаль. Сегодня же вакцина для лечения бешенства успешно применяется во всех странах мира.

Список использованных источников

1. Груздев, К. Н. Бешенство животных [Текст]: практическое руководство / К. Н. Груздев, В. В. Недосеков – М.: Аквариум ЛТД, 2001. – 303 с. 2. Макаров В.В. Реальная эпизоотология бешенства. 2002 г. 3. Материал из Википедии – свободной энциклопедии [Электрон. ресурс] - 10/10/2010 г. - Режим доступа: ru./wiki. 4.Мовсеянц А.А. Современные проблемы бешенства. Ветеринарные и медицинские аспекты зооантропонозов. 2003.

И. Ю. Стеценко, Я. О. Гакк

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ИММУНОПРОФИЛАКТИКИ

Иммунопрофилактика – это мероприятия, направленные на предупреждение возникновения и распространения инфекционных заболеваний с помощью медицинских иммунобиологических препаратов (МИБП): вакцин/анатоксинов, иммунных сывороток и иммуноглобулинов, бактериофагов, цитокинов.

Эти мероприятия направлены на третье звено эпидемического процесса – создание или повышение уровня иммунитета среди восприимчивого населения.

По данным Всемирной Организации Здравоохранения, вакцинация предотвращает ежегодно 180 миллионов случаев заболеваний коклюшем, дифтерией, столбняком, корью, 400 тысяч паралитических форм полиомиелита и 2,4 миллионов случаев хронического гепатита В. Вакцинация:риск или польза? Риск заболеть туберкулезом для непривитых - 1:1200. Вероятность осложнений в виде генерализованной инфекции при вакцинации БЦЖ - 1:2000000. Шанс развития паралича при полиомиелите - 1:100.

Плановые прививки осуществляются вне зависимости от уровня заболеваемости. В Украине проведение профилактических прививок регламентируется законом «О защите населения от инфекционных болезней» (статья 12). В соответствии с этим, работники отдельных профессий, производств и организаций, деятельность которых может привести к их заражению и/или распространению ими инфекционных болезней (перечень устанавливается Кабинетом Министров Украины), подлежат обязательным профилактическим прививкам и против некоторых других инфекционных болезней. При отказе или уклонении от обязательных прививок в порядке, установленном законом, эти работники отстраняются от выполнения отмеченных видов работ.

Вакцинация (создание активного иммунитета) – наиболее эффективное средство предотвращения инфекционных болезней.Вакцины и анатоксины должны отвечать ряду требований: специфичность, иммуногенность, отсутствие косвенного повреждающего действия, стабильность при длительном хранении, удобство в использовании, высокие показатели иммунологической и эпидемиологической эффективности.

По способу получения различают живые, инактивированные корпускулярные (цельновирионные), химические, генно-инженерные, векторные рекомбинантные, растительные, ДНК-плазмидные, мукозальные вакцины.

Биологическая основа живых вакцин – вирулентные штаммы микроорганизмов (бактерий, вирусов, риккетсий), получаемые селекцией в неблагоприятных условиях (аттенуирования) из штаммов, циркулирующих в окружающей среде или у людей, или путем длительных пассажей через организм животных, что приводит к исчезновению патогенности при сохраненной иммуногенности. Вакцинные штаммы сохра-

няют способность размножаться в организме после их введения. Потеря вирулентности у таких штаммов закреплена генетически, но у лиц с иммунодефицитами могут возникнуть серьезные проблемы. Существует также угроза реверсии в дикий штамм, с чем связаны тяжелые осложнения в поствакцинальном периоде.

Преимущество таких вакцин – полноценность и длительность иммунного ответа на введение препарата, аналогичная такой при постинфекционном иммунитете. Для создания иммунитета во многих случаях достаточно одноразового введения вакцины. Они могут быть применены не только методом подкожного введения, но и другими путями, более удобными для пациента и при проведении массовой иммунизации – перорально, интраназально, накожно. Живые вакцины требуют тщательного соблюдения температурного режима транспортировки и хранения; замораживание не влияет на их активность.

Живые вакцины не содержат консервантов, при работе с ними следует строго соблюдать правила асептики. В то же время недопустим контакт живых вакцин с любыми дезинфектантами, которые их могут инактивировать. Целесообразно за 1-2 дня до прививки живыми бактериальными вакцинами и первую неделю после этого исключить прием антибактериальных препаратов, иммуноглобулинов, которые резко снижают интенсивность «вакцинальной инфекции» и эффективность прививки.

На сегодня используются такие живые (аттенуированные) вакцины: против туберкулеза (БЦЖ), полиомиелита (Себина, ОПВ), кори, паротита, краснухи, лихорадки Ку, чумы, туляремии, бруцеллеза, бешенства, сибирки, ветряной оспы, желтой лихорадки, а также сыпного тифа, гриппа. Натуральная оспа ликвидирована в масштабах планеты благодаря прививкам соответствующей живой вакциной.

Инактивированные (убитые) - корпускулярные (цельновирионные) и субъединичные – вакцины получают путем химического или физического обезвреживания микроорганизмов (нагревание, радиация, формальдегид, УФО, спирт, ацетон, мертиолат). Они менее иммуногенны, чем живые, поэтому нуждаются в многоразовом парентеральном введении. Кроме защитных (протективних) антигенов, в препаратах содержится значительный балласт в виде бактериальных клеток (вирионов), с чем связана реактогенность препаратов. Сохраняться вакцины должны при температуре 4-8 °С; замораживание и следующее розмерзание жидких убитых вакцин уменьшает активность препаратов и повышает их реактогенность за счет дополнительного лизиса микроорганизмов. Убитые вакцины используют против гриппа, гепатита А, брюшного тифа, холеры, коклюша, полиомиелита (Солка, ИПВ), лептоспироза, бешенства (культуральная антирабическая вакцина - КАВ), клещевого энцефалита, герпеса, сыпного тифа и др.

Химические вакцины лишены недостатков последних, поскольку содержат протективные антигенные детерминанты и гораздо меньше балластных веществ. Препараты получают путем синтеза антигена или экстракцией его из микроорганизмов (рибосомальные фракции бактерий). Преимуществом препаратов является также возможность получения высоко стандартизированных препаратов по химическому составу, слабой реактогенности, высокой безопасности, но они имеют слабую иммуногенность и потому нуждаются в адъюванте. В практике используют вакцины против менингококковой инфекции, холеры, брюшного тифа. Химические вакцины, особенно сухие, стойки к влиянию факторов окружающей среды, могут использоваться в разных ассоциациях, направленных одновременно против ряда инфекций.

Генно-инженерные вакцины (рекомбинантные) получают путем биотехнологии при пересадке генов, кодирующих протективные антигены определенных возбудителей, в живые аттенуированные штаммы вирусов, бактерий, дрожжей. Конечный продукт (антиген) получают путем экстракции из культуральной среды или препарированием из штамма-продуцента (вакцина против гепатита В). В случае, если штамм используется в качестве вакцинного без препарирования антигенов, то вакцина относится к векторным рекомбинантным. Такие вакцины безопас-

ны, достаточно эффективны, для их получения применяется высокоэффективная технология. Они могут быть использованы для разработки комплексных вакцин, которые создают иммунитет одновременно против нескольких инфекций.

ДНК-вакцины представлены плазмидными ДНК, кодирующими протективные антигены. Иммунный ответ на эти вакцины обеспечивается за счет внутриклеточного синтеза антигенов и по эффективности аналогичен такому при использовании живых вакцин. В отличие от последних, они лишены возможности реверсии в дикий штамм. По прогнозам, это вакцины будущего при ВИЧ-инфекции, бешенстве, гриппе, гепатитах В и С, герпесе, папилломавирусной инфекции, туберкулезе, малярии и т.п. Сейчас это самые эффективные вакцины при внутрибольничных инфекциях.

Теория получения растительных трансгенных вакцин, впервые предложенная в 1995 г. заключается в использовании трансгенных растений. Поедание растений, которые содержали пересаженные гены микроорганизмов, вызывало у экспериментальных животных синтез специфических антител. Основным преимуществом этих вакцин является оральный способ иммунизации и высокий экономический эффект от их использования. Это однозначно вакцины будущего.

Анатоксины – обеззараженные бактериальные экзотоксины в результате действия повышенной температуры или формалина, с сохраненными антигенными и иммуногенными свойствами; используются для активной профилактики инфекций, в патогенезе которых ведущую роль играют именно экзотоксины возбудителя. Этим препаратам присуща высокая профилактическая эффективность при двукратном введении, которая достигает 95-100 %, а также сохранение стойкой иммунологической памяти, что обеспечивает быстрый иммунный ответ на повторное введение препарата.

Список использованных источников

1. Коротяев А.И., Бабичев С.А. Медицинская микробиология, иммунология и вирусология. 2. Медицинская микробиология / Под ред. В.И.Покровского, О.К.Поздеева.- М.: ГЭОТАР Медицина, 1999. 3. Клиническая иммунология / Под ред.Е.И.Соколова.- М., 1998.

К. А. Трипутина

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ЗАБОЛЕВАЕМОСТИ И ПРОФИЛАКТИКИ ГРИППА В УКРАИНЕ

Грипп является актуальной проблемой здравоохранения в силу высокого уровня заболеваемости, превосходящего уровень других инфекционных патологий. Ежегодно в мире заболевает гриппом до 15% всего населения, а умирает до 2 млн. человек. Эта инфекция относится к категории высококонтагиозных болезней с легко реализуемым воздушно-капельным путем передачи [1].

Многолетние наблюдения за гриппом, данные об иммунитете к заболеванию у здоровых людей, а также низкий процент вакцинации населения плюс ухудшение социально-экономической ситуации в Украине позволяют прогнозировать увеличение количества заболевших на 14%. В Украину идет новый штамм – Мичиган. По информации Министерства охраны здоровья, с начала эпидемиологического сезона высокий уровень эпидемии зафиксирован почти по всей территории страны, в 21 области Украины. Наиболее в Днепропетровской, Житомирской, Запорожской, Херсонской и Черновицкой. В среднем на 100 тыс. населения - 1000 заболевших. На пике эпидемии эпидемиологический порог был превышен в 13 областях Украины [2].

Лабораторными молекулярными исследованиями подтверждено, что сейчас больше всего в Украине превалирует вирус гриппа А, штамм H3N2. Отличие H3N2 и H1N1 в следующем: 1) При штамме H1N1 пик смертности припадает на трудоспособное население – в 2009 году умирали люди 25-49 лет (штамм H3N2 вызывает пик заболеваемости и смертности среди пожилых людей); 2) Штамм H1N1 поражает пациентов с избыточной массой тела; 3) В зоне риска пациенты с

инсулинорезистентностью, пациенты с сердечно-сосудистыми заболеваниями, с астмой, с сахарным диабетом и те, которые долгое время принимают ацетилсалициловую кислоту, аспирин, по кардиологическим проблемам [3].

Сезонный грипп распространяется легко и быстро передается в местах с большим скоплением людей, таких как школы и интернаты.

Поскольку вирус Мичиган является подвидом «свиного» гриппа, то он имеет схожие признаки заболевания. Его инкубационный период составляет 4-7 дней. Однако грипп Мичиган отличается тяжелым течением с большой вероятностью возникновения осложнений [4].

При заражении вирусом гриппа Мичиган осложнения развиваются достаточно быстро и протекают сложно. У больных наблюдается повышение температуры до 38,7-40 градусов, которая остается высокой в течение трех и более суток. Может наблюдаться головная боль, ломота или боль в суставах, мышцах, сонливость, слабость, отказ от еды, кашель без отхождения мокроты, обильное выделение пота, сухость слизистых оболочек рта, носа, носоглотки.– В ходе прогрессирования гриппа состояние больного может осложняться из-за развития пневмонии (первичной, вторичной или смешанной), серозного менингита, энцефалита [5].

Самым эффективным путем профилактики болезни или ее тяжелых последствий является вакцинация. Вот уже более 60 лет имеются и используются безопасные и эффективные вакцины.

Вакцинация особенно важна для людей из групп повышенного риска развития серьезных осложнений гриппа, а также для людей, живущих вместе с людьми из групп высокого риска или осуществляющих уход за ними [6].

ВОЗ рекомендует ежегодную вакцинацию для следующих групп населения: 1) беременные женщины на любой стадии беременности; 2) дети от 6 месяцев до 5 лет; 3) пожилые люди 65 лет и старше; 4) люди с хроническими болезнями; 5) работники здравоохранения [7].

Вакцинация против гриппа наиболее эффективна в случаях, когда циркулирующие вирусы в значительной мере соответствуют вирусам, содержащимся в вакцине. В связи с постоянным изменением вирусов гриппа Глобальная система эпиднадзора за гриппом и ответных мер ВОЗ (ГСЭГОМ) – сеть национальных центров по гриппу и сотрудничающих центров ВОЗ во всем мире – ведет постоянный мониторинг за вирусами гриппа, циркулирующими среди людей, и два раза в год обновляет состав противогриппозных вакцин [8].

Выводы. Ежегодные эпидемии гриппа оказывают серьезное воздействие на все группы населения, но наибольшему риску развития осложнений подвергаются беременные женщины, дети с шестимесячного возраста, пожилые люди и люди с некоторыми хроническими заболеваниями, такими как ВИЧ/СПИД, астма и хронические болезни сердца и легких, а также работники здравоохранения. У здоровых людей противогриппозная вакцина может обеспечить умеренную защиту. Однако среди пожилых людей противогриппозная вакцина может быть менее эффективной в предотвращении заболевания, но может ослабить тяжесть болезни и уменьшить число случаев развития осложнений и смерти. По итогам Минздрава в прошлом эпидемсезоне (28 сентября – 22 мая 2015-2016 гг.) гриппом переболело 15% населения страны. В Украине было зарегистрировано 5,8 млн случаев заболеваний гриппом. То есть 1294,6 на 100 тыс. населения, что на 12,1% больше предыдущего сезона. 259 тыс. человек (4,5% от общего количества больных) были госпитализированы. 391 подтвержденный летальный исход (в том числе 5 детей) [9]. В целом вакцина против гриппа действительно является одной из наиболее важных мер профилактики заболевания, в особенности, если проводится планово до эпидемии, да и сам пациент внимательно относящийся к своему здоровью, и к выбору препарата. В таком случае она гарантирует 75% защиту от заболевания и легкое его течение при инфицировании. Рекомендуется людям со сниженным им-

мунитетом. По данным ВОЗ , при совпадении эпидемических и вакцинных штаммов и наличии лабораторно подтвержденной диагностики вакцинация инактивированными гриппозными вакцинами предотвращает случаи заболевания у 70–90% здоровых людей. Для пожилых людей и долгожителей, проживающих в домах престарелых и инвалидов, эти показатели еще более убедительны: снижение числа госпитализаций на 50%, риска пневмонии – на 60%, смертности – на 60% [10].

Список использованных источников

1.https://medaboutme.ru/zdorove/spravochnik/bolezni/gripp/.
2.http://umedp.ru/articles/gripp_i_orvi_aktualnaya_problema_sovremennosti_ii_vserossiyskaya_nauchnoprakticheskaya_konferentsiya.html.3.http://nikmedia.com.ua/news/view/25222/mediki_predupredili_o_novom_shtamme_grippa__ugrozhayushhem_ukraincam.4.http://virusstop.com.ua/articles/stati-o-grippe/epidemiya-grippa-v-ukraine-v-2016-simptomi-i-lechenie.html.5.http://nedelya-ua.com/news/minzdrav-preduprezhdaet-v-ukrainu-idyot-gripp. 6.https://meduza.io/feature/2016/12/20/kak-uberechsya-ot-grippa-instruktsiya.7.http://c-ib.ru/novosti-dnya/99180.html.
8.https://symptomd.ru/icd10/j11_gripp_neopredelennyy/prevention.
9.http://fakty.ictv.ua/ru/lifestyle/zdorove/20161006-vaktsynatsiya-proty-grypu-2016-argumenty-na-koryst-zhyttya/. 10.http://zdoroviy.com.ua/content/docs/4.7.4.pdf

И. Ю. Стеценко, А. В. Иващенко

ИСТОРИЯ СОЗДАНИЯ ВАКЦИНЫ БЦЖ

Альбер Кальметт (Albert Calmett) 1863-1933 - один из авторов БЦЖ-вакцины, знаменитый французский микробиолог и гигиенист, ученик и сподвижник Луи Пастера. Член Французской медицинской академии (1919) и Французской академии (1928). В 1901 году он основал первый противотуберкулезный диспансер, пропагандировал идею борьбы с туберкулезом путем создания сети специализированных диспансеров. Кальметт организовал т.н. Северную лигу борьбы с туберкулезом, являясь одним из инициаторов создания Французского национального комитета борьбы с туберкулезом, он был избран его вице-президентом, построил первый санаторий для больных туберкулезом и их семей. Однако главной задачей Кальметт считал разработку эффективного способа иммунизации человека и домашних животных против туберкулеза.

А. Кальметт вместе со своим помощником Камиллом Гереном (C. Gue'rin) занялся подробным изучением механизма инфекции и иммуногенеза при туберкулезе, расширив и углубив исследования Коха, Беринга, Ренера. На базе экспериментальных данных им была создана собственная концепция первичного инфицирования и противотуберкулезного иммунитета. Кальметт пришел к выводу, что для создания противотуберкулезного иммунитета необходимо «заселить» организм человека (его лимфатическую систему) с самого его рождения живыми, но авирулентными микобактериями туберкулеза. Для получения искусственным путем штамма микобактерий туберкулеза, способного обусловить иммунологическую перестройку организма без опасности вызвать туберкулезное воспаление, Кальметт и Герен использовали культуру микобактерий бычьего типа (M. bovis). «Животные из семейства быков, подвергнутые заражению туберкулезом даже в массивной дозе, а потом изолированные от внешней инфекции, поражаются туберкулезом в очень малой степени и вылечиваются от него или же делаются резистентными по отношению к новым инфекциям».

В результате 13-летнего культивирования M. bovis на желчноглицериновой питательной среде (использовалось открытое Кальметтом свойство бычьей желчи снижать вирулентность микобактерий), после 230 пассажей с интервалами в 2 недели Кальметт и Герен получили штамм, потерявший исходную вирулентность. Направленно изменяя условия среды и питания микобактерий туберкулеза, Кальметт и его помощники добились последовательного изменения свойств микобактерий и наследуемого закрепления их новых свойств. После получения

экспериментальных доказательств того, что потеря вирулентности является наследуемым признаком, и испытуемый штамм, названный BCG (Bacille bilie' Calmette-Gue'rin), обладает выраженными иммуногенными свойствами, в 1921 году Кальметт и Герен совместно с Вайлль-Алле (B. Weill-Halle) впервые сделали прививку новорожденному ребенку живой вакциной, полученной из этого штамма. К 1924 году во Франции были вакцинированы более 300 новорожденных, матери которых были больны туберкулезом [1].

Многие страны, получившие от Кальметта и Герена штамм БЦЖ (1924-1925 гг.), подтвердили его безвредность, специфичность и иммуногенность и перешли вскоре к ограниченной, а затем и к массовой вакцинации против туберкулеза. В СССР штамм БЦЖ был привезен Л.А. Тарасевичем в 1925 году и обозначен BCG-I. Вакцина БЦЖ выдержала испытание временем, ее эффективность проверена и доказана практикой. В наши дни вакцина БЦЖ является основным препаратом для специфической профилактики туберкулеза, признанным и используемым во всем мире. Попытки приготовления противотуберкулезной вакцины из других ослабленных штаммов или отдельных фракций микробных клеток пока не дали значимых практических результатов [2].

Список использованных источников

1.Митинская Л.А. Проблемы туберкулеза. – 2001 г. С. 53-55. 2.Учайкин В.Ф., Шамшев О.В. Вакцинопрофилактика: настоящее и будущее. – 2001 г. С.10-13.

И. О. Шалыгина, И. Ю. Стеценко

ПОЛІМЕРАЗНА ЛАНЦЮГОВА РЕАКЦІЯ ЯК НАЙСУЧАСНІШИЙ МЕТОД ДІАГНОСТИКИ

У світі де кожну хвилину з'являється все більше нових захворювань, які неухильно намагаються зруйнувати наше життя, нам необхідні найбільш ефективні методики лікування, але насамперед методи діагностики, які дозволять нам встановити вид мікроорганізму, що став причиною захворювання, і зробити це з високою точністю і швидкістю. Саме таким є метод полімеразно ланцюгової реакції (ПЛР). Витонченість, простота виконання, неперевершені показники чутливості та специфічності принесли методу полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР) нечувану популярність у всьому світі. За короткий проміжок часу ПЛР-аналіз перейшов із лабораторій наукових закладів у лабораторії практичної медицини. В сучасній лабораторній діагностиці ПЛР займає особливе місце. Метод ПЛР підійняв клінічну лабораторну діагностику на принципово новий рівень – рівень визначення нуклеїнових кислот (ДНК и РНК), що дозволяє провести пряме виявлення інфекційного агента або генетичної мутації в будь-якому біотичному чи абіотичному середовищі.

В основі методу ПЛР лежить унікальна властивість НК (як ДНК, так і РНК) - здатність до саморепродукції, яка відтворюється штучно in vitro. При цьому синтезуються тільки суворо специфічні фрагменти НК. У зв'язку з цим, перш ніж проводити ПЛР, необхідно дізнатися нуклеотидну послідовність шуканої НК. Після цього синтезуються два коротких ДНК-зонда або праймера, які комплементарні відповідним ділянками НК - мішені. Праймер - найголовніший елемент в ПЛР, що забезпечує запуск і специфічність реакції. Таким чином, тест-система для ПЛР складається з суміші НК випробуваного зразка, праймера, дезоксирибонуклеотидів (набору нуклеозидтрифосфатів) і термостабільної ДНК полімерази (ензиму термофільних бактерій Termus aquaticus). Вищевказану реакційну суміш піддають повторним циклам нагрівання / охолодження для денатурації (при нагріванні) НК і гібридизації або відпалі (при охолодженні) праймери з метою синтезу (за допомогою ДНК- полімерази) нових НК.

Етапи ПЛР: **1.** Денатурація. На першому етапі необхідно денатурувати ДНК,

що знаходиться у зразку. Для цього реакційну суміш нагрівають до 92–95°С, у результаті чого дволанцюгові молекули ДНК розплітаються з утворенням двох одноланцюгових молекул. Цей процес триває не менше 1 хвилини. **2.** Відпал. На другому етапі температуру суміші знижують до 55°С, праймери приєднуються до одноланцюгової ДНК-мішені. Праймери вибирають так, щоб вони обмежували необхідний фрагмент і були комплементарні протилежним ланцюгах ДНК. **3.** Елонгація (синтез ДНК). На третьому етапі температуру в реакційній суміші доводять до оптимуму роботи Taq-полімерази – 75°С, і починається синтез комплементарного ланцюжка ДНК, ініційований 3'-гідроксильною групою праймера, який проходить з максимальною ефективністю.

Надалі етапи денатурації, відпалу і елонгації багаторазово повторюються (30 і більше разів). На кожному циклі кількість синтезованих копій фрагмента ДНК подвоюється. Так, якщо один цикл триває приблизно 3 хвилини, то менш ніж через 2 години можна отримати близько мільярда копій визначеної послідовності НК. Якщо в розчині не опиниться жодної молекули НК з ділянкою, комплементарної внесеним праймерам, навіть, незважаючи на те, що в розчині буде плавати мільйон інших молекул НК, реакція ПЛР не пройде.[2]

Метод ПЛР використовується в медичній практиці для діагностики інфекційних захворювань таких як: ВІЛ, вірусних гепатитів, герпетичної інфекції, цитомегаловірусу, вірусу Епштейна-Барр, папіломавірусної інфекції, хламідіозної, мікоплазменої і хелікобактерної інфекцій та ін.

Застосування ПЛР для діагностики туберкульозу дозволяє в короткі терміни (до 48 годин) виявити мікобактерії в будь-якому біологічному матеріалі. Аналітична чутливість комерційних тест-систем дозволяє ідентифікувати поодинокі колонії (до 10 клітин). Це особливо важливо, тому що мікобактерії відрізняються уповільненим ростом при культивуванні на поживних середовищах.[1]

Метод використовується також для виявлення онкологічних захворювань. ПЛР є найбільш прийнятним способом точно і швидко визначати аномальну ДНК. Висока чутливість методу дає змогу визначати аномальну ДНК в мізерно малих кількостях, що дозволяє виявляти неопластичні клітини на доклінічній стадії пухлинного процесу.

Не оминув цей метод і сучасну трансплантаційну хірургію, що неможлива без використання методу ПЛР, який гарантовано показує ступінь тотожності гомотрансплантантів за антигенами головного комплексу гістосумісності (HLA) класу I і II, відповідальних за реакцію відторгнення. Використовуючи ПЛР для зіставлення генетичної сумісності донора і реципієнта, результати дослідження можна отримати в максимально короткий час.

В судово-медичній практиці ПЛР став основним методом експертної оцінки. Для досліджень можуть використовуватися висушені плями крові, обривки або шматочки органічної тканини (наприклад, кісткової), змиви з носоглотки, і, що найдивніше, фіксовані гістологічні препарати. Генетичні відмінності і збіги визначають, досліджуючи високополіморфні ділянки молекул нуклеїнових кислот, зокрема, ділянки зі змінною кількістю коротких повторів (variable number of tandem repeats, VNTR). Аналіз алельних варіантів кількох поліморфних VNTR-локусів дозволяє простежити родинні зв'язки індивідуума чи встановити причетність тієї чи іншої особи до злочину. В даний час в криміналістиці і судовій медицині метод ПЛР використовується для визначення батьківства; ідентифікації особистості невпізнаних трупів; доказу причетності особи до вчинення злочину [3].

В галузі фармакогенетики ПЛР дозволяє встановити індивідуальні відмінності у дії лікарських препаратів на організм людини. Ці відмінності пов’язані з активністю ферментних систем і детермінуються на генетичному рівні. Проведення попереднього генотипування дає змогу встановити індивідуальну дозу препарату для кожного пацієнта [3].

Використовуючи такий метод діагностики, як ПЛР, що має високу специфічність, чутливість, універсальність, ми можемо попереджувати виникнення величезної кількості захворювань, і робити це в максимально швидкий термін. Але все ж таки це не вирішує проблеми смертності у світі, необхідна наявність, таких же, достатньо ефективних методів лікування.

Список використаних джерел

1.Воробьев А.А. Медицинская микробиология, вирусология и иммунология – Москва 2004. 2.Широбокова В.П. Медицинская микробиология, вирусология, иммунология – Винница 2015 – 144 с. 3.http://savon.com.ua/uk/articles/12(сайт МЗХ Украины).

П. А. Бульба

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕТІОТРОПНОГО ЛІКУВАННЯ ЛЯМБЛІОЗУ

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), 10-20% населення земної кулі вражене лямбліями [3]. В Україні, на жаль, поширеність лямбліозу знаходиться на рівні країн, що розвиваються. За даними офіційної статистики, в нашій країні щорічно реєструється від 30 до 40 тис. випадків лямбліозу, з них 65% - у дітей [5]. Відповідно до визначення ВООЗ(1988 р), під лямбліозом мається на увазі будь-який випадок інвазії лямбліями, як клінічно явний, так і безсимптомний. Актуальність хвороби багато в чому обумовлена тим, що її клінічні прояви часто маскуються різними варіантами гастроентерологічної патології [10]. «Масками» лямбліозу можуть бути полівітамінна недостатність, вегетативні розлади, а також, різноманітні алергічні захворювання [7, 11]. При цьому, труднощі діагностики часто не дозволяють проводити своєчасну терапію. Золотим стандартом підтвердження діагнозу лямбліозу є виявлення цист і вегетативних форм паразита у фекаліях або дуоденальному вмісті. Однак у 10-15% пацієнтів інвазія лямбліями не діагностується або виявляється після багаторазових досліджень, що можна пояснити великими перервами у виділенні цист (до 2 тижнів) і невеликою їх кількістю[1].Незважаючи на широкий спектр етіотропних препаратів, питання вдосконалення терапії лямбліозу залишається актуальним, адже резистентність лямблій до лікарських засобів безупинно росте [9]. Останні дослідження свідчать про стійкість лямблій до фуразолідону, метронідазолу, тинідазолу [11]. У зв'язку з цим, необхідний постійний пошук нових методів лікування та профілактики цього захворювання.

Численними дослідженнями доведена висока ефективність похідного нітрофурану – препарата Макмірор, синтезованого науково-дослідною лабораторією Polichem, Італія [2]. Аналіз схем етіотропної терапії пацієнтів з інвазією Lamblia intestinalis, проведений фахівцями кафедрі медичної паразитології і тропічних хвороб Харківської медичної академії післядипломної освіти, з метою оптимізації лікувально-діагностичних заходів при лямбліозі встановив, що при виборі етіотропного препарату для лікування лямбліозу слід враховувати не тільки його протипаразитарну ефективність, але й безпеку та переносимість [1]. На тлі значної частоти побічних ефектів, що становить 15% для похідних нітроімідазолу та 10% - для фуразолідону, при застосуванні препарата Макмірор даний показник склав 2% [1]. Важливе значення має його здатність практично повністю елімінуватися нирками [4]. Повторне виявлення лямблій при лікуванні препаратом Макмірор зареєстровано тільки у 6,8% обстежуваних, в той час як при терапії метронідазолом - у 20,6% [8]. Власні дослідження інших науковців також підтвердили високу ефективність специфічної терапії Макмірором, довели його безпеку і добру переносимість як у дорослих, так і у дітей [1].

У дослідженні Т.В. Кучері та співавторів (2008) було проведено пряме порівняння декількох препаратів. Ефективність терапії Макмірором склала 98,6%, метронідазолом- 85,0%, фуразолідоном - 78,5% [6]. На сьогоднішній день його включено в наказ МОЗ України від 29.01.2013 № 59 «Про затвердження уніфікованих клінічних

протоколів медичної допомоги дітям із захворюваннями органів травлення».

Отже, враховуючи широке розповсюдження лямбліозу на Україні, було проведено численні дослідження, завданням яких був пошук найбільш ефективного лікарського засобу для боротьби з цим захворюванням. Таким препаратом виявився Макмірор. Було підтверджено його ефективність поряд із безпекою та доступністю.

Список використаних джерел

1. Бодня К.І. «Лямбліоз. Обстеження и терапія хвороби у сучасних умовах» / К.І. Бодня, Г.О. Мочалова, Л.О. Кадельнік // «Актуальна інфектологія». - 2015. - № 1. - С. 131-137. 2. Бут Г. «Сучасністратегії терапії інфекцій в дитячій гастроентерології «/ Г. Бут // «Новини медицини і фармації». - 2013. - № 451. - С. 29-33. 3. ВООЗ. Доповідь комітету експертів «Профілактика кишкових паразитарних інвазій і боротьба з ними». 4. Конанихіна С.Ю. «Ефективність і перспективи застосування препарату Ніфуратель (Макмірор) в терапії лямбліозу у дітей» // Хвороби і антибіотики. - 2013. - № 2 (7). - С. 18-22. 5. Крамарєв С.О. «Роль лямблій в патології органів травлення у дітей» / С.А. Крамарєв, Ю.Г. Григорович // Medicusamicus. - 2005. - № 4. 6. Кучеря Т.В., Макарова Т.А., Кочергіна Е.А., Авдюхина Т.І. Лікування лямбліозу у дітей в сучасних умовах: ефективність і вибір специфічного препарату // Медична паразитологія - 2008. - № 3. 7. Молчанов Д. «Лямбліоз у дітей: епідеміологія, діагностика, лікування» // Охорона здоров'я. - 2013. - № 1. - С. 45-51. 8. Мочалова А.А., І.Б. Єршова, І.М. Карпенко, С. Черкасова «Лікування та діагностика лямбліозу в сучасних умовах» // Актуальна Інфектологія. - 2013. - № 1. - С. 117-122. 9. Michael J.G. Farthing treatment options for the eradication of intestinal protozoa // Nature Clinical Practice Gastroenterology & Hepatology. – 2006. 10. Thompson R.C. Giardia and giardiasis / R.C. Thompson, J.A. Reynoldson, A.H. Mendis // Adv. Parasitol. – 1993. – № 32. – С. 71-160. 11. Zaat J.O. A systematic review on the treatment of giardiasis / J.O. Zaat, T.G. Mank, W.J. Assendelft // Trop. med. int. health. – 1997. – 2. – P. 63-82.

Н. Л. Шелкунова

ОРГАНІЗАЦІЙНО-НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ Г.Я. АНДРЄЄВА У ВИЩІЙ ТЕХНІЧНІЙ ШКОЛІ 1950–1963 РР.

Діяльності вищої технічної школи України Г. Я. Андрєєв присвятив 28 років свого життя. Важливою складовою роботи вченого стала його викладацька та організаційна робота. Саме у вищої школі він пройшов шлях від викладача до ректора. Становлення Г.Я. Андрєєва, як організатора та науковця відбулося у Харківському гірничому інституті. У 1953 р. став доцентом кафедри технології гірничого машинобудування. За досить короткий час йому вдалося завоювати авторитет серед колективу. Тому, не випадково 1954 р. його обрано за конкурсом завідувачем кафедри технології гірничого машинобудування та деканом гірничо-електромеханічного факультету [1, с. 10].

У 1957 р. Г.Я. Андрєєв став заступником ректора із наукової роботи ХГІ. Враховуючи попередній досвід організаційної роботи на провідних промислових підприємствах та за його ініціативою у ХГІ активізувалася науково-дослідна робота. Унаслідок ефективної діяльності створених у 1957 р. лабораторій вже у 1960 р. ХГІ сталися зміни у науково-дослідній роботі. Зокрема, у 1960 р. у виконанні госпдоговірних науково-дослідних робіт брало участь 380 осіб, а вже у 1963 р. – 606 осіб. Серед них: штатні співробітники науково-дослідного сектору (НДС) – 234 особи, професорсько-викладацький склад – 128 осіб, навчально-допоміжний персонал – 102 особи та 142 студенти. Важливим фактом поліпшення виконання НДР є зростання загальної чисельності штатних наукових співробітників з 65 осіб у 1958 р. до 234 осіб у 1963 р. Варто зауважити, що наукові співробітники з’явилися у штатному розписі лише у 1958 р. Окрім цього, зросла також загальна чисельність співробітників та студентів, які брали участь у науково-дослідній роботі з 174 осіб у 1957 р. до 606 осіб у 1963 р. [2, арк. 27; 3, арк. 43; 4, арк.46; 7, арк. 21-22].

Свідченням позитивних змін стало значне зростання обсягу госпдоговірних робіт. Збільшення фінансування досліджень, об’єктивно відкрило нові можливості для придбання обладнання для лабораторій. Розширилася географія наукових ро-

біт, які виконувалося за договорами з промисловими підприємствами не лише Харківського, а й Луганського, Сталінського, Бєлгородського раднаргоспів. Слід зазначити, що всього у 1960 р. колектив професорсько-викладацького складу і науково-дослідного сектору за договорами з промисловими підприємствами розробив 58 наукових досліджень на загальну суму 570 тис. карб. [10, арк. 30].

За керівництва Г. Я. Андрєєв колектив ХГІ досягнув успіхів у науково-дослідній роботі, зокрема у зміцненні зв'язків із виробництвом. Із призначенням Г. Я. Андрєєва на посаду заступника директора інституту з наукової роботи значно збільшився обсяг госпдоговірних тем. Зокрема, у 1956 р. обсяг науково-дослідних робіт становив 63,5 тис. карб., а вже у 1962 р. збільшився до 846,0 тис. карб. [4, с.14]. Тобто, обсяг науково-дослідних робіт збільшився більш ніж у 13 разів.

Г. Я. Андрєєв потрапив в умови коли дійсно було змінено відношення до науки. Спостерігалося інтенсивне зростання числа наукових госпдоговірних тем. Зокрема, лише в 1961 р. за закінченими НДР було отримано прибуток 216,0 тис. карб. При цьому, кошти були використані ефективно: 108,0 тис. карб. було спрямовано на поліпшення матеріально-технічної бази інституту та 101,8 тис. карб. витрачено на придбання навчально-наукового обладнання [5, арк. 28]. Така модель фінансування сприяла розгортанню наукових студій та підвищувала ефективність науково-дослідної роботи у ХГІ. Не остання роль у цьому належала Г.Я. Андрєєву. Як раз у ХГІ проявилася схильність Г.Я. Андрєєва до наукової та організаційної діяльності. Він сприяв виконанню НДР не лише в межах кафедри гірничого машинобудування, яку очолював, а й межах усього інституту. Вчений належав до числа не багатьох науковців в яких органічно поєднувалися науково - дослідницькі та організаційні здібності. Він дійсно був не вченим – одинаком, а науковцем – лідером, який об'єднував багатьох колег для реалізації наукової теми.

Завідувач кафедри гірничого машинобудування Г.Я. Андрєєв багато уваги приділяв значущості виконуваних науково-дослідних робіт. На посаді завідувача кафедрою гірничого машинобудування вчений створив унікальну лабораторію з склопластику та став її науковим керівником. У 1960–1961 рр. Г.Я. Андрєєв із колективом кафедри брали активну участь у розробці та впровадженні технології теплового складання. Як раз у цей період визначився головний науковий напрям, розробкою якого Г.Я. Андрєєв займався у наступні роки. Ця технологія впроваджувалася на підприємстві «Уралвагонзавод», як автоматична лінія для формування колісних пар залізничного транспорту з використанням індукційного нагрівання. Також співробітники кафедри проводили науково-дослідну роботу для Харківського вагоноремонтного заводу. На цьому підприємстві науковці у виробничих умовах вивчали можливості розформування вагонних колісних пар методом подавання масла під високим тиском у зону стикання. Це допомогло автоматизувати процес розпресування, а також зменшити завантаження верстатного устаткування та збільшити строки служби осей [7 с. 10].

З 1950 р. Г. Я. Андрєєв змінив своє професійне спрямування у бік вищої технічної освіти. На посаді заступника ректора інституту з наукової роботи ХГІ (ХІГМАОТ) активно займався реформуванням навчального закладу. Співробітники інституту реалізовували результати наукової діяльності у виробництво. За рахунок фінансових надходжень з госпдоговірної тематики оновлено матеріально-технічну базу інституту: придбано навчальне та наукове устаткування. За підтримки проректора з наукової роботи зміцнено взаємозв'язки наукових та науково-педагогічних кадрів ХГІ (ХІГМАОТ) з великими промисловими підприємствами.

Список використаних джерел

1. Андреев Георгий Яковлевич. Личное дело. Начато 04.01.1964 г. Окончено 10.02.1978 г. // Архив Укр. инж.-пед. акад. Д. 1. 60 л. 2. Госархив Харьков. обл. Ф. Р-5649 Харьковский институт горного машиностроения, автоматики и вычислительной техники 1943–1970 гг. Оп. 2. Д. 945 Л. 81. Годовой отчет о научно-исследовательской работе за 1957 г. 3. Госархив Харьков. обл. Ф. Р-5649 Харьковский институт горного машиностроения, автоматики и вычислительной техники 1943–1970 гг.

Оп. 2. Д. 1022. Л. 44. Сводный годовой отчет о научно-исследовательской работе за 1958 г. 4. Госархив Харьков. обл. Ф. Р-5649 Харьковский институт горного машиностроения, автоматики и вычислительной техники 1943–1970 гг. Оп. 2. Д. 1175. Л. 50. Сводный годовой отчет о научно-исследовательской работе за 1960 г. 5. Госархив Харьков. обл. Ф. Р-5649 Харьковский институт горного машиностроения, автоматики и вычислительной техники 1943–1970 гг. Оп. 2. Д. 1237. Л. 63. Сводный годовой отчет о научно-исследовательской работе за 1961 г. 6. Госархив Харьков. обл. Ф. Р-5649 Харьковский институт горного машиностроения, автоматики и вычислительной техники 1943–1970 гг. Оп. 2. Д. 1302. Л. 35. Сводный годовой отчет о научно-исследовательской работе за 1962 г. 7. Госархив Харьков. обл. Ф. Р-5649 Харьковский институт горного машиностроения, автоматики и вычислительной техники 1943–1970 гг. Оп. 2. Д. 1349. Л. 28. Сводный годовой отчет о научно-исследовательской работе за 1963 г.

К. В. Єфіменко

МЕХАНИЗМЫ ФОРМИРОВАНИЯ АНТИБИОТИКОУСТОЙЧИВЫХ ШТАММОВ МИКРООРГАНИЗМОВ

Ещё 3000 лет назад великий грек Гиппократ догадался, что заразные болезни вызываются и переносятся живыми существами. Назвал он их миазмами. Но глаз человека не мог их различить. В конце XVII века голландец А. Левенгук создал достаточно мощный микроскоп, и только тогда удалось описать и зарисовать самые разные формы бактерий – одноклеточных организмов, многие из которых являются возбудителями различных инфекционных заболеваний человека. Бактерии – один из видов микробов («микроб» – от греч. «микрос» – малый и «биос» – жизнь [1].

Человечество веками борется за устранение негативных последствий влияния микробов на организм. Тем самым, доводя до появления резистентности микроорганизмов к лекарственным препаратам, а именно антибиотикам. Поэтому проблема антибиотикорезистентности среди клинически значимых микроорганизмов уходит своими корнями в сложные экологические и эволюционные отношения между самими микроорганизмами, сложившиеся задолго до появления человека как биологического вида. Способность отдельных микроорганизмов синтезировать антибиотики, других – обладать резистентностью к ним, обусловлена тем, что антибиотики в концентрациях, встречающихся в природных экосистемах, играют роль внутриклеточных сигнальных молекул, регулирующих транскрипцию генов. Изменение реакции бактериального сообщества на определенный сигнал, вызванное приобретением, или, наоборот, утратой антибиотикорезистентности, приводит к образованию новых экотопов. («Экотоп» – совокупность абиотических условий неорганической среды определенного участка, представляющего собой местообитание конкретного сообщества) [2].

В основе механизма распространения генов антибиотикорезистентности между бактериями лежит обмен плазмидами и конъюгативными транспозонами. В эволюции антибиотикорезистентности плазмиды и конъюгативные транспозоны выполняют функцию генетических платформ, на которых посредством рекомбинационных систем бактерий происходит сборка и сортировка генов антибиотикорезистентности, включенных в транспозоны, интегроны, генные кассеты и инсерционные криптические последовательности.

К настоящему времени известно не менее четырех биохимических механизмов, отвечающих за развития у бактерий антибиотикорезистентности: 1) осуществляется бактерией с помощью специфических ферментов, расщепляющих антибиотик до структур, не представляющих для нее опасности; 2) уменьшение проницаемости стенки бактерии для антибиотиков и/или выкачивание его из клетки («efflux pump») быстрее, чем антибиотик поразит свои мишени. Аналогичным образом действует судовая помпа, выкачивающая из трюма корабля забортную воду; 3) структурные изменения в молекулах, являющихся мишенями для антибиотиков. Проникший в

клетку антибиотик не находит свои мишени и не может блокировать биохимические процессы; 4) продукция бактерией альтернативных мишеней, которые резистентны к ингибирующему действию антибиотика. Они связывают антибиотик и лишают его возможности поразить настоящие мишени. Обычно в качестве ложных целей выступают ферменты [4]. Высокие уровни антибиотикорезистентности у грамотрицательных бактерий обусловлены их способностью детоксицировать антибиотики в периплазматическом пространстве. В клеточной стенке грамположительных бактерий периплазматическое пространство отсутствует, поэтому механизмы их детоксикационной резистентности к антибиотикам менее эффективны, чем у грамотрицательных бактерий [3]. Модификация антибиотиков (другое название процесса – детоксикация). Заключается в разрушении антибиотика еще до его проникновения в цитоплазму клетки (внешняя среда, периплазматическое пространство грамотрицательных бактерий). При этом мишени антибиотиков в цитоплазме клетки остаются интактными. Повышение эффективности химиотерапии за счет использования комбинаций различных антимикробных препаратов - наиболее реальный метод, ограничивающий появление и накопление устойчивых бактерий в организме животных. Так, быстрое спользование антиботиков изониазида со стрептомицином предупреждает развитие резистентных к антибиотику штаммов микобактерий туберкулеза. Помимо предотвращения развития резистентности, рационально подобранные сочетания антибактериальных препаратов могут воздействовать на устойчивые штаммы микроорганизмов с помощью подавлений ферментов, инактивирующих один из компонентов смеси.

Означает, что для предотвращения развития лекарственной резистентности и воздействия на устойчивую микрофлору наиболее перспективно использовать комбинированную химиотерапию.

Список использованных источников

1.Периодическое издание «Наука и жизнь» // Д. Макунин «Микробы. Их имена» – 2008. 2.Словарь ботанических терминов. Киев: Наукова Думка. Под общей редакцией д.б.н. И.А. Дудки. 1984. 3.Hawkey P.W. The origins and molecular basis of antibiotic resistance // BMJ. – 1998. – V. 317. – P. 557–560.4.Supotnitskiy M.V. Mechanisms of Antibiotics Resistance in Bacteria // Biopreparats (Biopharmaceuticals) – 2011. – No. 2. – P. 4–11.

С. А. Яковенко

ПРОБЛЕМЫ БИОТЕРРОРИЗМА В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ МЕДИКОВ

В наше время одной из глобальных проблем человечества является биологический терроризм – использование микробов, токсинов или вирусов для заражения населения или экономической инфраструктуры в социальных, политических, идеологических, религиозных или личных целях [4]. Биологические оружие создает большую панику среди населения. На протяжении многих лет в мире ведется биологическая война. Биотеррористическая атака на ранних этапах может ошибочно считаться естественной вспышкой инфекционного заболевания, что провоцирует большое количество жертв [3].

Подготовка студентов медицинских ВУЗов в защите от биологического оружия очень важна. Еще в конце марта 1930 г. на медиков возложили работу с созданием средств защиты от биологического оружия. Медицинские институты были ориентированы на решение оборонительных задач биологической войны: разработка научных вопросов создания средств защиты от бактериологического нападения и разработка с организацией производства сывороток и вакцин. [1] Студенты подробно изучают, что относится к биологическому оружию, категории биологических агентов, их патогенные свойства, устойчивость к физическим и химическим факторам, методы защиты от биологического терроризма.

Существуют данные о том, что на территории Украины биотерроризм застал во-

доёмы и реки. В Добротворском водохранилище на реке Западный Буг во Львовской области, на Кировоградщине и Херсонщине рыболовы нашли опасный улов – подвид пираньи паку. Основное место их обитания - бассейны рек Ориноко и Амазонки. Были замечены случаи с китайскими и голладскими крабами в Днепровско-Бугском лимане в Николаевской области. В обводном канале реки Днепр под Киевом живет стайка медуз. Весной медузы истребляют личинки леща, тарани и сазана. В данный момент река Днепр находится в состоянии клинической смерти (8 видов рыбы исчезли). В Каховском и Кременчугском водохранилищах встречаются медузы, рыба-игла и еще 2 десятка видов, что нехарактерны для наших широт [6].

Проблема биологического терроризма и биологических диверсий актуальна для всего мира: в октябре–ноябре 2001 г. в США были созданы письма, содержащие споры сибирской язвы, которые были направлены в государственные учреждения и редакции СМИ, в результате террористической акции от сибирской язвы скончалось 5 человек. Известны случаи криминального использования биологических средств: в январе 1999 г. Брайэн Т. Стюарт, фельдшер по специальности, арестован и посажен в тюрьму за умышленное заражение своего 11-месячного ребенка инфицированной ВИЧ кровью, чтобы не платить за его содержание; в октябре 1996 г. Диана Томпсон, лаборантка, заразила 12 своих сослуживцев Shigella dysenteriae, тип 2, которые она положила в пирожные в буфете; в декабре 1964 г. – марте 1966 г. Мицуру Сузуки, врач-бактериолог, давал фрукты и кексы, зараженные возбудителями дизентерии и брюшного тифа, 120 пациентам и сотрудникам (четверо из них умерли) в течение целого года, поскольку он чувствовал себя дискриминируемым ими [2].

К биологическому оружию относятся: рецептуры на основе возбудителей инфекционных заболеваний человека; возбудители инфекционных болезней сельскохозяйственных животных; микроорганизмы, которые разрушают нефтепродукты и другие промышленные материалы; переносчики инфекционных заболеваний, которые выращивают в искусственных условиях и зараженные болезнетворными микроорганизмами; микроорганизмы, животные и растения, которые нарушают биоценозы и приводят к экологическим изменениям в окружающей среде.

Потенциальные агенты биологического оружия могут иметь: вирусную природу – натуральная оспа, геморрагические лихорадки Марбург, Ласса, Эбола, боливийская и аргентинская геморрагические лихорадки, венесуэльский энцефаломиелит лошадей, восточный энцефаломиелит лошадей, желтая лихорадка, японский энцефалит, лихорадка Денге, лихорадка долины Рифт, геморрагическая лихорадка с почечным синдромом, Конго – крымская геморрагическая лихорадка. В таком качестве могут использоваться риккетсии – эпидемический сыпной тиф, пятнистая лихорадка Скалистых гор, КУ – лихорадка. Иметь бактериальную природу – чума, сибирская язва, туляремия, сап, мелиоидоз, бруцеллез, легионеллез или токсины растительного и животного происхождения – ботулинические токсины, столбнячный, сибиреязвенный, шигеллезный, стафилококковый и энтеротоксины, рицин, нейротоксин. [7] Большинство из этих агентов относится к микроорганизмам или представляют продукты их жизнедеятельности. Поэтому для противодействия биологическим угрозам особенно важно изучение медицинской микробиологии.

Защита от биологического оружия имеет такие этапы, как проведение санитарно–гигиенических и противоэпидемических мероприятий, организационные и медико-специальные мероприятия, проводимые для предупреждения внезапности нападения, проведение специальных мероприятий в момент применения биологического оружия с целью уменьшения его поражающего действия, организация и проведение противоэпидемических мероприятий при ликвидации последствий применения биологического оружия [5].

Биологическое оружие относится к оружию массового поражения и поэтому мероприятия, которые проводят в системе биологической защиты имеют важное значение в жизни населения страны. В организации и проведении этой работы за-

няты медицинские работники практически всех специальностей. Для эффективных методов борьбы с биотерроризмом необходимы – постоянный надзор, координация разведслужб, обеспечение режима всемирной биологической безопасности и новые научные идеи. Особая роль в этом принадлежит качественной подготовке студентов-медиков на занятиях по микробиологии и эпидемиологии.

Список использованных источников

1. Зуева, Л. П. Эпидемиология / Л. П. Зуева, Р. Х. Яфаев. – «ФОЛИАТ», 2005. – 15 с. 2. Маркович И. В. Биологическое оружие. Проблемы распространения, терроризма, политики противодействия / И. В. Маркович, А. Е. Симонова. – М.: Логос, 2011 – 76 с. 3. Онищенко, Г. Г. Биотерроризм: Национальная и глобальная угроза / Г. Г. Онищенко, Л. С. Сандахчиев, С. В. Нетесов, Р. А. Мартынюк. – Книголюб, 2003. – 124 с. 4. Онищенко, Г. Г. Противодействие биотерроризму: стратегия национального здравоохранения, 2002. – 57 с. 5. Предотвращение биологических угроз: что Вы можете сделать: пособие по вопросам биологической защиты и как их решать / под ред.: С. Уитсби, Т. Новоселова, Д. Вальтер, Д. Малкольм. – Институт биохимии им. Палладина НАН Украины, 2015. – 72 с. 6. Сандахчиев, Л. С. Необходимость международного сотрудничетсва для успеха борьбы с инфекционными заболеваниями и биотерроризмом / Л. С. Сандахчиев, Р. А. Мартынюк. – Академия, 2004. – 27 с. 7. United States, 2014, United States Government Policy for Institutional Oversight of Life Sciences Dual Use Research of Concern. Release and Effective date, 24th September.

С. Л. Лушня

СТЕРЕОФОТОМЕТРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ АНТРОПОМЕТРИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ОДА

В современной практике врача ортопеда-травматолога зачастую бывают клинические ситуации когда возникает необходимость динамического контроля или наблюдения за состоянием опорно-двигательного аппарата пациента, уточнить биомеханические особенности исследуемого сегмента ОДА или регистрировать антропометрические показатели с научной целью для анализа результатов лечения или течения возрастной костно-суставной трансформации.

Наиболее распространенными способами такого мониторирования традиционно являются ортопедический осмотр и рентгенография.

В информационную эпоху, стремительного развития цифровых компьютерных технологий и устройств, развиваются и все больше обращают на себя внимание, как врачей так и пациентов, компьютерные методы диагностики и мониторирования ортопедических показателей.

Одним из очевидных достоинств данных методик является – отсутствие лучевой нагрузки на организм.

Наиболее интересными из компьютерных методов нам представляются: механометрический, сканометрический, тензометрический и фотометрический метод. В свои исследованиях мы применяли фотометрический аппаратно-программный метод. В данной технологии включена возможность регистрации исследуемого сегмента при помощи цифровых фотокамер, применяемых в одних и тех же условиях (уровень, расстояние, контрастность и т.д.) и обработка данных программными средствами, в базу которых занесены ортопедические и расчетные математические показатели. Врач корректирует установку расчетных точек на всех снимках, компьютер рассчитывает показатели. Полученные результаты объединяются в лист заключения и по ним строится диагноз.

Диагностика легко выполнима, не несет лучевой нагрузки, показатели подтверждены математическими данными, что позволяет диагностировать патологию и проводить достоверное динамическое наблюдение.

Вся информация также остается в базе и при повторном тестировании через пол года – год, даже если пациентом утеряны данные предыдущего тестирования, результаты повторной диагностики сравниваются с первичными или предыдущими.

Компьютерная фотометрия наилучшим образом подходит для динамического наблюдения патологии, так как все показатели выходят в цифрах, а также диагностика не имеет патологического воздействия на организм пациента (не лучевой метод). Также этот метод является доступным и экономичным.

Унифицированность данной технологии позволяет использовать ее в работе ортопеда для топографии, измерений и коррекцией тела человека.

Подводя итоги можем отметить что на сегодняшний день компьютерные диагностические технологии развиты и могут находить применение: при анализе состояния биомеханики и мониторинге патологической и возрастной трансформации опорно-двигательного аппарата. Особенно удобно регистрировать и анализировать показатели деформации голеностопного сустава, осевые деформации коленного сустава, укорочения, деформации сводов стопы ,угол отклонения I пальца стопы.

Список использованных источников

1.Лушня С.Л. Компьютерная диагностика на аппаратно-программном комплексе «Плантовизор» при оценке статико-динамической функции нижних конечностей. /Збірник наукових робіт «Новини і перспективи медичної науки». 15-17 квітня 2015 р, м.Дніпропетровськ, с. 119.

Н. М. Андреев, И. А. Андреева

СТРАТЕГИЯ АНТИБИОТИКОТЕРАПИИ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Устойчивость к противомикробным препаратам угрожает самим основам современной медицины и надежности эффективных глобальных медико-санитарных ответных мер на стойкую угрозу со стороны инфекционных болезней. Наличие эффективных противомикробных препаратов является обязательным условием как для профилактических, так и для лечебных мер, поскольку они обеспечивают защиту пациентов от потенциально смертельных болезней и позволяют проводить с наименьшим риском такие сложные процедуры, как хирургические операции и химиотерапия. Однако, систематическое неправильное и чрезмерное использование этих лекарственных средств в медицине человека и производстве пищевых продуктов поставило под угрозу все страны [1]. На этапе разработки находятся лишь немногие препараты-заменители. Без согласованных и незамедлительных действий в глобальных масштабах мир будет приближаться к «пост-антибиотической» эре, когда самые обычные инфекции могут снова стать смертельными.

Приобретение микроорганизмами устойчивости к лекарственным средствам сужает возможности для лечения болезней, которые эти микроорганизмы вызывают. Поэтому, возникла необходимость поиска путей оптимизации назначения антибактериальных препаратов. На смену применению антибиотиков без знания свойств возбудителей предложен подход контролированного использования с использованием компьютерной программы WHONET, которая в странах Европы получила широкое распространение, как одна из самых эффективных и практичных. Профессор T. O'Brien и доктор J. Stelling (Бостон, США) разработали и предложили компьютерную программу WHONET, которая получила одобрение ВОЗ [2]. В настоящее время последняя версия WHONET используется в Западной и Восточной Европе, США, Канаде, странах Азии. Программа WHONET представляет собой международную компьютерную систему мониторинга чувствительности микроорганизмов к антимикробным препаратам. Преимуществом данной программы является то, что для ее внедрения не требуется значительных финансовых затрат. Необходимо лишь оснастить рабочее место персональным компьютером и установить программный продукт, размещенный в сети Интернета. С внедрением в практическую деятельность программы «WHONET» у врачей появдляется возможность назначать антибиотики не только после определения чувствительности к лекарственному препарату микроорганизма, выделенного из биологического материала конкретного пациента, но и на основании мониторинга и анализа ранее полученных результатов бактериологического исследования и антибиоти-

корезистентности, что значительно уменьшает время и повышает эффективность лечения [2]. Рациональное применение антибиотиков является необходимым условием, способным снизить вероятность стойкости к ним микроорганизмов. Одним из подходов, способных повлиять на развитие этого феномена, есть исключения применения антибиотиков, резистентность к которым достигает 25% и больше штаммов. Полученные результаты позволяют обосновать назначение антибактериальных средств в профилактических и лечебных целях до получения антибиотикограммы каждому пациенту, а также могут дать возможность делать целенаправленные закупки антибиотиков, разрабатывать периоперативную профилактику.

Таким образом, разработка рациональной стратегии и тактики применения антимикробных препаратов на основе постоянного динамического наблюдения за чувствительностью микроорганизмов, прежде всего, служит целям по сдерживанию формирования стойкости к антимикробным препаратам.

Список использованных источников

1.Глобальный план действий по борьбе с устойчивостью к противомикробным препаратам. - Всемирная организация здравоохранения, 2016 г. – 40 с. 2.http://www.who.int/emc/WHONET/WHONET.html. 3.Основы инфекционного контроля: Практическое руководство / Американский международный союз здравоохранения. – М.: Альпина Паблишер, 2003. – 454 с .

С. Л. Лушня

АНАЛИЗ ПО ДАННЫМ КОМПЪЮТЕРНОЙ СИСТЕМЫ «ORTO» ВОССТАНОВЛЕНИЯ ОПОРОСПОСОБНОСТИ ПОСЛЕ АРТРОДЕЗА ГОЛЕНОСТОПНОГО СУСТАВА

Ограничение функции голеностопного сустава, например при выполнении артродеза сказывается на походке, степени устойчивости человека и нагрузке каждой нижней конечности и различных отделов стопы.

Для объективизации оценки функционального состояния оперированной нижней конечностей на разных этапах лечения после артродеза голеностопного сустава выполненного открытым и артроскопическим методом и сравнительного анализа восстановления опороспособности, мы использовали возможности методов компьютерной системы «ORTO» (С.-Петербург,1992).

Методика заложенная в программе построена на определении опорных функций по схеме лучевого строения стопы и определяет две функции стопы: опорную и балансировочную, результаты представляются в виде графиков.

Программа вычисляла коэффициент асимметрии опоры на конечности (КАО) который свидетельствует о степени опоры на каждую нижнюю конечность, и коэффициент асимметрии продолжительности опоры (КАПО) который показывает какую временную долю шага занимает опора каждой конечности.

Сравнительный анализ показал, что до операции все пациенты, с тяжелыми формами посттравматического остеоартроза голеностопного сустава имели значительное отклонение параметров походки: при опоре на больную конечность имела место нагрузка только пяточной области, либо в сочетании с частичной опорой на внутренний отдел стопы, то есть отсутствовали физиологические изменения опоры на стопу в динамике, такие как перекат с пятки на передний отдел стопы и перенос нагрузки с наружного отдела стопы на внутренний.

У пациентов которым был выполнен артроскопический артродез голеностопного сустава, через 9 месяцев отмечалось более равномерное распределение опоры на здоровую и больную конечности (КАО - 30,66; КАПО - 20,73). Через 6 месяцев отмечалось появление переката опоры с наружного отдела стопы на внутренний.

В группе пациентов которым артродез голеностопного сустава был выполнен

открытым методом, более равномерное распределение опоры на обе конечности наступало через 12 месяцев (КАО - 30,8; КАПО - 20,7). Перекат опоры с наружного отдела стопы на внутренний восстанавливался через 9 месяцев.

При анализе показателей подограммы, коэффициент асимметрии опоры на конечности (КАО), было отмечено, что нормализация опоры на больную конечность, у пациентов после артроскопического артродеза голеностопного сустава наступала быстрее в 1,3 раза, чем у пациентов после открытого артродеза.

При изучении показателей коэффициента асимметрии продолжительности опоры (КАПО), было отмечено, что в динамике восстановление нормальных значений КАПО и появление поперечного и пяточно-носкового переката происходило быстрее после артроскопического артродеза голеностопного сустава, чем после открытого артродеза, так же в 1,3 раза.

Таким образом, при помощи компьютерной системы оценки опороспособности «ORTO», было установлено, что пациенты с тяжелыми формами посттравматического артроза голеностопного сустава после артоскопического артродеза, быстрее восстанавливали устойчивую походку, нарушения которой были связана с изменением биомеханики голеностопного сустава.

Список использованных источников

1.Лушня С.Л. Компьютерная диагностика на аппаратно-программном комплексе «Плантовизор» при оценке статико-динамической функции нижних конечностей. /Збірник наукових робіт «Новини і перспективи медичної науки». 15-17 квітня 2015 р, м.Дніпропетровськ, с. 119.

В. В. Добровольський, Л. М. Сладкова

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА ОСНОВНІ ЗАСАДИ ВІРУСУ ІМУНОДЕФІЦИТУ ЛЮДИНИ

ВІЛ-інфекція – це соціально небезпечне інфекційне захворювання, що розвивається внаслідок інфікування вірусом імунодефіциту людини, довготривалої персистенції ВІЛ у лімфоцитах, макрофагах та клітинах нервової тканини. Хвороба характеризується прогресуючою дисфункцією імунної, нервової, лімфатичної та інших систем організму. Відповідно до сучасних уявлень ВІЛ-інфекція відноситься до невиліковних хвороб, має тривалий хронічний перебіг і, в разі відсутності ефективної терапії, закінчується смертю хворого.

За п'ять місяців 2017 року за даними Центру громадського здоров'я МОЗ України було зареєстровано 7 490 нових випадків ВІЛ-інфекції (з них 1085 дітей до 14 років). Всього з 1987 року в Україні офіційно зареєстровано 304914 нових випадки ВІЛ-інфекції. Найбільш уражені ВІЛ-інфекцією регіони - це Дніпропетровська, Донецька, Київська, Миколаївська та Одеська області, а також Київ.

Наразі статистика захворюваності вірусом імунодефіциту людини невпинно зростає. Тому я вважаю за потрібне більш досконало вивчити історію становлення ВІЛу та особливості факторів ризику. Для мене, як для майбутнього лікаря, ця тема є надважливою, тому що знання принципів та шляхів ураження вірусом забезпечить українців впевненістю у здоровому майбутньому.

Розпочнемо з найперших згадок про дане захворювання. Взимку 1981 року до госпіталю Нью-Йоркського університету поступило декілька молодих чоловіків, близько 30 років, з незнайомою формою саркоми Капоші. У той час це захворювання зустрічалося досить рідко: всього 1-2 випадки на 10 мільйонів населення, переважно в людей похилого віку. Саркома мала злоякісний перебіг: пухлини поширювалися по всьому тілу, виявлялися на слизових оболонках, не піддавалися лікуванню й швидко призводили до смерті.

Навесні 1981 року в Лос-Анджелесі з'явилася ще одна категорія незвичайних хворих – зі злоякісною формою пневмоцистної пневмонії. У трьох із них пневмо-

цистне запалення легень супроводжувалося кандидозом. Основою раніше невідомого захворювання було різке ослаблення імунітету, тому його стали позначати як вірус імунодефіциту.

Влітку 1981 р. у Центр контролю за захворюваннями США, в Атланті, надійшла інформація вже про сто одинадцять пацієнтів із подібним захворюванням. Майже усі вони виникли у чоловіків молодого віку і усі ці особи були гомосексуалами. Висока смертність спонукала організувати обов'язковий облік, спостереження й вивчення усіх випадків нової хвороби.

Літо 1981 року прийнято вважати початком глобальної епідемії синдрому набутого імуннодефіциту (кінцевої стадії ВІЛ-інфекції). Ретроспективний аналіз сироваток, що зберігалися в Національному Центрі контролю за інфекційними захворюваннями в США, показав, що перші випадки СНІД людини відносяться до 50-х років XX сторіччя, захворювання виникло в Африці, а потім поширилося на території інших країн.

Але однозначної теорії виникнення ВІЛу немає, існують лише гіпотези. Першу з них висловив американський дослідник Б. Корбетт більш ніж 20 років тому. Він вважав, що ВІЛ початково потрапив у кров людини від шимпанзе під час поділу туші чи через укус тварини, і для цієї версії є серйозні аргументи. Один з них – у крові шимпанзе знайдено вірус, який, потрапивши в людський організм може викликати хворобу, схожу на СНІД.

Другу гіпотезу висловив Е. Хупероу, що вірус з’явився внаслідок помилки науковців під час створення вакцини поліомієліту у 50-х р. минулого століття. Для виробництва цієї вакцини використовували печінку шимпанзе. Ця версія не доведена, але й не спростована.

Завершуючи з гіпотезами варто звернути увагу на групи ризику захворювання на вірус імунодефіциту. Сьогодні за добу у світі чотириста тисяч осіб заражається цією хворобою, тому що не знають або нехтують профілактичними заходами. З особливою уважністю потрібно слідкувати за своїм здоров’ям безпритульним громадянам; дітям, у тому числі із сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах; мігрантам; особам, звільненим з місць позбавлення волі; громадянам, які надають сексуальні послуги на комерційній основі (поза законом); особам, які утримуються в установах виконання покарань; споживачам ін'єкційних наркотиків; чоловікам, які мають сексуальні стосунки з чоловіками; працівникам медичної сфери, які мають підвищений ризик інфікування ВІЛ (згідно з Законом України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ»).

Для того щоб уникнути зараження вірусом імунодефіциту людини потрібно дотримуватися наступних профілактичних рекомендацій: 1.Безпечний секс. Уникнути зараження допомагає захист за допомогою презерватива при статевому контакті. Але використання даного методу запобігання не може дати 100% гарантії навіть при правильному використанні. Щоб переконатися в тому, що ризик зараження відсутній, обидва статевих партнера повинні пройти спеціальне обстеження. 2. Уникати вживання наркотиків. У разі неможливості відмови від згубної звички, потрібно користуватися тільки одноразовими голками, не застосовувати шприци, які вже були у використанні. 3. Якщо мати ВІЛ-інфікована, необхідно виключити грудне вигодовування дитини.

Однак потрібно знати, що ВІЛ не передається наступними шляхами: під час чхання та кашлю; через рукостискання; через обійми; вживаючи спільну з хворим їжу або пиття; у лазнях, басейнах, саунах; шляхом «уколів» у місцях великого скупчення людей.

З огляду на вищесказане можна зробити висновки. Вірус імунодефіциту людини - це соціальне, надзвичайно важливе захворювання XXI століття. Науковці називають його «новою чумою», але лише через те, що населення не обізнане або не

вважає за потрібне дотримуватися правил профілактики та уникати захворювання на вірус імунодефіциту. Як свідомий громадянин, я сподіваюся, що у майбутньому завдяки науково-просвітницькій роботі та превентивним заходам населення України нарешті усвідомить важливість цієї проблеми та зробить крок у бік зменшення масової захворюваності вірусом імунодефіциту людини.

Список використаних джерел

1.Адлер М., Мортімер П., Беверлі П., Саттентду К. «Азбука СНІДу» Москва світ 1991; 2.Бочаров Є.Ф., Про профілактику ВІЛ-інфікованості, Медична газета, № 4 лютий 2001р; 3.Покровський В.І., Покровський В.В.: «СНІД» Москва: Медицина 1988; 4.http://www.antiaids.org; 5.http://www.ifp.kiev.ua.

В. В. Здор, И. Ю. Стеценко

МИКРОБИОЛОГИЧЕСКАЯ ДИАГНОСТИКА СИФИЛИСА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Возбудитель Treponema pallidum входит в семью Spirochaetaceae, рода Treponema. T. pallidum имеет вид нежной спирали с 8-12 завитками одинакового размера. Спирохеты подвижны. Проявляют 4 вида движений: вперед, назад, вращательные и гибочные. Эти признаки отличают ее от сапрофитных трепонем, могут существовать на половых органах и в полости рта.

Материалом для исследования отделяемое твердого шанкра или его пунктат, пунктат лимфатического узла, соскоб с розеолы, ликвор, кровь. При подборе материала от больного необходимо соблюдать меры предосторожности (работа в резиновых перчатках).

Микробиологическую диагностику сифилиса проводят микроскопическим и серологическими методами. **1**. Микроскопический метод. Каплю тканевой жидкости или экссудата наносят на предметное стекло и накрывают покровным стеклом. Препарат «раздавленная капля» исследуют в темном поле. Микроскопируют также препараты из материала, который исследуют, окрашивая их по Романовскому. Спирохеты по этому способу окрашивания приобретают бледно-розовой окраски. Хорошие результаты дает окрашивание по Бури, серебрения Морозовым. **2.** Серологический метод. Является основным методом диагностики сифилиса, так как его можно использовать в разные периоды заболевания, кроме первичного серонегативных сифилиса. Для выявления специфических антител используют комплекс серологических реакций: реакции Вассермана, реакцию микропреципитации, реакцию иммобилизации трепонем, реакцию иммунофлюоресценции. В этих реакциях используют как специфический трепонемный антиген, который готовят из разрушенного ультразвуком штамма Рейтера (апатогенного культуральной штамма T. pallidum), так и неспецифический кардиолипиновый антиген (экстракт из сердца быка).

Реакция Вассермана (RW) основана на принципе реакции связывания комплемента и отличается от последней тем, что при ее постановлении наряду со специфическими антигенами берут и неспецифические.

RW бывает положительной через 2-3 недели после появления твердого шанкра, в течение всего вторичного периода и в 75% случаев в третичном периоде. Необходимо учитывать тот факт, что довольно часто реакция Вассермана дает лжепозитивни результаты. Теперь ее ставят сразу в трех вариантах: 1) С использованием антигенов трепонемы, разрушенных ультразвуком вируса. 2) С кардиолипиновыми антигенами из экстракта сердца быка с холестерином и лецитином. 3) С неспецифическими антигенами, представляющими спиртовой экстракт липоида, полученный из мышц бычьего сердца.

Реакция Вассермана проводится так: в 4 пробирки разливается разведенная в соотношении 1:4 сыворотка крови, за которой ведется наблюдения. Эта реакция

может дать отрицательный результат на ранних сроках.

В качестве скрининг- тестов применяют и реакцию микропреципитации с плазмой крови и с инактивированной сывороткой.

Для постановки окончательного диагноза с использованием серологического метода ставят одну (или несколько) из перечисленных ниже специфических реакций: 1) реакцию иммунофлюоресценции (РИФ); 2) иммуноферментный анализ (ИФА); 3) реакцию иммобилизации бледных трепонем (РИБТ); 4) реакцию иммунного прилипания (РИП); 5) реакцию непрямой гемагглютинации (РНГА).

Реакция иммунофлюоресценции (РИФ). Для РИФ, что ставится в косвенном варианте, как антиген используют штамм Николса (тканевая культура бледной трепонемы от инфицированного кролика).

Иммуноферментный анализ. Находит все большее применение в диагностике сифилиса. Налажен выпуск диагностических тест-систем.

Реакция иммобилизации бледных трепонем. Основана на феномене потери подвижности бледных трепонем при воздействии на них сыворотки крови больного в присутствии комплемента. Трепонемы получают из яичка кролика, пораженного специфическим орхитом. Эта реакция имеет высокую чувствительность и остается положительной после выздоровления больного.

Реакция иммунной прилипания. Сущность этой реакции состоит в том, что тканевые трепонемы штамма Николса при смешивании с сывороткой крови больного сифилисом в присутствии комплемента и эритроцитов человека прилипают к поверхности эритроцитов.

Реакция непрямой гемагглютинации. Широко используется в диагностике сифилиса благодаря простоте постановки. Она бывает положительной через 3 недели после инфицирования и остается такой много лет после выздоровления.

Попутно рядом с этим исследованием в лабораториях проводятся более сложные реакции. Часто используются для диагностики сифилиса реакция Кана и Закс-Витебского. Для проведения данных исследований тоже требуется сыворотка крови. Путем анализа выявляется наличие в материале защитных антител.

Список использованных источников

1.http://www.zppp.saharniy-diabet.com 2.http://estnauki.ru 3. Ю.К.Скрипкин, Г.Я.Шарапова, Г.Д.Селисский. Инфекции, передаваемые половым путем. М. – Медицина, 1997 г. 4.Р.А. Андреасян, М.В. Яцуха. Оптимизация качества диагностики заболеваний, передаваемых половым путем, функциональные обязанности и нормирование труда персонала лабораторий, занимающихся их диагностикой.

Д. К. Інгул

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ НАУКОВОЇ РОБОТИ КАФЕДРИ МІКРОБІОЛОГІЇ, ВІРУСОЛОГІЇ, ІМУНОЛОГІЇ ТА ЕПІДЕМІОЛОГІЇ ДМА ЗА 100 РОКІВ ІСНУВАННЯ

Кафедрі мікробіології Дніпропетровської медичної академії вже 100 років. За цей період велика кількість видатних вчених очолювала науковий підрозділ. Основні вектори наукового пошуку були обумовлені як магістральними напрямками світової мікробіології так і завданнями, що стояли перед радянською а потім і українською охороною здоров‘я. Основоположником кафедри є Лев Володимирович Падлевський, заснував її в 1918 році, займався вченням про збудники черевного тифу та дифтерії [8]. Основними напрямками світової мікробіології на початку XX століття було вивчення інфекційних захворювань, а саме збудників висипного тифу, сифілісу та вивчення «сонної хвороби». Наступним керівником кафедри в 1923 р. стає професор І. І. Степанов-Григор'єв, продовжує основний напрям наукової роботи кафедри, вивчає збудники кишкових інфекцій. Його роботи мали велике значення для вивчення цієї

проблеми. У 1925 р. науковий підрозділ очолює новий завідувач кафедри професор С. М. Предтеченський, який займався вивченням ролі бактеріоносіїв в епідеміології черевного тифу та холери. Він запропонував практичне застосування реакції аглютинацації дезинтерійних бактерій з фільтрату випорожнень хворого, що одержала найменування «реакція Предтеченського» [8]. На початку 30-х років кафедру очолює професор С. М. Мінервін. Він досліджував питання патогенезу дифтерії, епідемічного паротиту, скарлатини, туберкульозу, ботулізму і питань алергії і сенсибілізаці. Зробив великий внесок у вивчення цих питань. В 1937 році захистив докторську дисертацію на тему «До навчання про патогенез ботулізму». В науковій роботі, С. М. Мінервін приділяв велику увагу питанню патогенезу інфекційних захворювань (дифтерії, туберкульозу, менінгіту). В 20-30х роках минулого століття в світовій мікробіології були актуальні теми досліджування бактеріофагів, збудників грипу, гепатиту, вірусних енцефалітів. В період Великої Вітчизняної війни кафедрою завідував А. М. Барболін, наукова діяльність кафедри була тимчасово призупинена. У післявоєнний період тематику світової мікробіології було кардинально змінено, від вивчення окремих патогенів до нового напряму - дослідження антибіотиків. Відновлення наукової діяльності кафедри мікробіології відбулося в 1947 році,професором Ю. І. Деміховським, який її і очолював. Він розгорнув наукову роботу щодо пошуків нових продуцентів антибіотиків, також активно вивчалися аерококи - продуценти перекису водню, представники мікрофлори людини і тварини [5]. Таким чином кафедра мікробіології в 60-70ті роки. XX ст. посідає одне із провідних місць в Україні. У другій половинні XX ст. продовжується формування нових актуальних напрямків в світовій мікробіології, вивчення та дослідження нових видів вірусних та бактеріальних інфекцій. У 1972 р. кафедру очолює М. Л. Горбунова, захищає докторську дисертацію «Бактерії-продуценти H_2O_2, представники мікрофлори організму людини» [2]. Вона заклала нинішній науковий напрямок кафедри. Почалися роботи з обґрунтування можливості застосування аерококів як бактеріального препарату для лікування і профілактики різних інфекцій. Були розпочаті розробки лікарського препарату з аерококів, також було доведено ефективність А-бактерину при експериментальних інфекцій викликаних стафілококами, туберкульозною паличкою, сальмонелами й іншими збудниками кишкових інфекцій мікоплазмами. Наукову діяльність кафедри мікробіології у 1991 р. очолює учень Ю. І. Деміховського та М. Л. Горбунової, професор Г. М. Кременчуцький. Він вивчає практичне застосування препарату з живої культури «аерококів-антогоністів» представників нормальної мікрофлори людини і тварини. Одною із складових наукової праці кафедри з перорального застосування А-бактерину, стало вивчення препарату як засобу профілактики холери [4]. Вивчаються перспективи перорального застосування препаратів для профілактики і лікування інфекційних хвороб, боротьби з бактеріоносійством, відновлення мікробіоценозу під час стадії ранньої реконвалесценції у гастроентерології з метою корекції дисбактеріозу і лікуванні виразкових процесів шлунково-кишкового тракту, у хірургії черевної порожнини для профілактики прогресуючого перитоніту[1]. У цій якості препарат сьогодні застосовується в гастроентеральних, інфекційних, хірургічних, урологічних, гінекологічних, шкірно-венеричних та стоматологічних клініках Дніпра та всієї країни [3]. Наприкінці XX ст. та початку XXI ст. у світовій практиці мікробіології розширено дослідження молекулярно-генетичної організація багатьох вірусів і механізмів їх взаємодії з клітинами, встановлені здатність вірусної ДНК вбудовуватися в геном чутливої клітини і основні механізми вірусного канцерогенезу. Сьогодні кафедру мікробіології очолює учень Г .М. Кременчуцького доцент Д. О. Степанський, який вивчає аутопробіотики та продовжує наукову діяльність щодо вивчення нормофлори людини [6], займається проблемами біобезпеки та інфекційного контролю, які актуальні у всьому світі [7].

Таким чином, на прикладі кафедри мікробіології простежуються основні тенденції розвитку вузівської науки в Україні за 100 років, які зумовлені різними соціально-економічними факторами.

При будь яких умовах українські науковці демонструють потужний дослідницький потенціал!

Список використаних джерел

1.А-бактерин в лечении и профилактике гнойно воспалительных процессов [Текст] / А. Н. Кременчуцкий [и др.]; ред.Г .Н. Кременчуцкий. - Д.:Пороги, 2000. - 150 с. 2.Горбунова М. Л. Бактерии - продуценты Н2О2, обитающие в организме человека [Текст] Автореферат дис. на соискание ученой тепени доктора медицинских наук.- Днепропетровск : Днепропетр. гос. мед. ин-т, 1970. – 40 с. 3.Кременчуцкий Г. Н. Применение эубиотиков в практике лечения ожогов [Текст] / Г. Н. Кременчуцкий, С. В. Слесаренко; Днепропетровская гос. медицинская академия, Украинская академия национального прогресса. - Д.[б.в.], 1999. - 30 с. 4.Новый пробиотик А-бактерин [Текст] / С. А. Рыженко; ред. Г. М. Кременчуцкий . - Д.Пороги, 2001. – 252 с . 5.Професори Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара : Біобібліограф. довідник / Голова редкол. проф. М. В. Поляков. – 2-е вид., перероб. і доп. – Д. : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2008. – 596 с. 6.Степанський Д. О. Вивчення впливу аерококів на колонізацію слизової оболонки кишечнику вібріонами та здатність руйнування стафілококового токсину /Д. О. Степанський // Мед. перспективи. - 2015. - 20, № 4. - С. 61-65. 7.Степанський Д. О. Доклінічне вивчення властивостей аутосимбіонтів людини A. Viridans / Д. О. Степанський, Г. М. Кременчуцький, І. П. Кошова // Мед. перспективи. - 2016. - 21, № 2. - С. 87-93. 8. 100 років. Дніпропетровська Державна Медична Академія за редакцією академіка АМН України Г.В. Дзяка. - Д: 2016- 417 с.

И. О. Канивец

ЭВОЛЮЦИЯ МЕТОДОВ ИССЛЕДОВАНИЯ В МИКРОБИОЛОГИИ

Проведение микробиологических исследований является важной и актуальной деятельностью в биологии и медицине, так как они позволяют с высокой точностью и достоверностью подтвердить или опровергнуть факт присутствия в исследуемом объекте возбудителей инфекционных заболеваний. Классические микробиологические методы исследования решают задачи выделения чистой культуры возбудителя с его последующей идентификацией по биохимическим, антигенным, вирулентным признакам. Медицинская микробиология оперирует четырьмя основными методами диагностики: микроскопическим, культуральным (бактериологическим), экспериментальным (биологическим) и иммунологическим (иммунобиологическим).

Микроскопический метод, связанный с развитием оптики и механики, используется для диагностики инфекций с XVIII века. Он включает приготовление мазков и препаратов для микроскопирования. В большинстве случаев результаты микроскопических исследований носят ориентировочный характер (например, определяют отношение возбудителей к окраске), так как многие микроорганизмы лишены морфологических и тинкториальных особенностей. Тем не менее микроскопией материала можно определить некоторые морфологические признаки возбудителей (наличие ядер, жгутиков, внутриклеточных включений), а также установить факт наличия или отсутствия микроорганизмов в присланных образцах [1]. Основным преимуществом микроскопии является его простота в использовании, быстрота и относительно небольшая стоимость оборудования. К недостаткам принадлежит трудоемкость процесса, необходимость высокой квалификации для интерпретации полученных результатов.

Культуральный метод связан с классическими работами Роберта Коха, который разработал метод выделения чистых культур микробов путем посева смеси на пластинках желатина и с его помощью выделил в 1883 году вибрион холеры [2]. Метод заключается в посеве исследуемого материала на питательные среды, культуры клеток или куриные эмбрионы с целью выделения и идентификации чистой культуры возбудителя. Метод ценен для определения условно-патогенной микрофлоры, определения чувствительности к антибиотикам. Из всех методов диагностики инфекционных заболеваний это самый дорогой и трудоемкий метод. Однако эти недостатки компенсируются: если анализ на

инфекцию методом посева дает положительный результат, можно не сомневаться в присутствии этих бактерий в организме. Преимуществом культурального метода является относительно высокая специфичность исследования, высокая чувствительность. К недостаткам можно отнести длительность исследования, высокие требования к отбору материала, повышенные требования к квалификации персонала лабораторий, высокая себестоимость.

Биологический метод диагностики связывают с именем Уильяма Гарвея, но широко применяться он начал лишь в начале XIX века. Метод направлен на определение наличия токсинов возбудителя в исследуемом материале и на обнаружение возбудителя. Метод включает заражение лабораторных животных исследуемым материалом с последующим выделением чистой культуры либо установлением факта присутствия микробного токсина и его природы. Моделирование различных заболеваний у чувствительных животных – важный инструмент изучения патогенеза и характера взаимодействий внутри системы микроорганизм - макроорганизм.

Открытие специфичности взаимодействия антигенов и антител в первой половине XX века позволило использовать для диагностики серологические реакции. С помощью серологических реакций можно выявлять антигены микробов. В этом случае смешивают взвесь исследуемых микроорганизмов и специальные диагностические сыворотки, содержащие известные антитела. При этом микробные антигены можно выявлять непосредственно в патологическом материале, без предварительного выделения из него чистой культуры. Такой метод позволяет сделать вывод о наличии в организме больного возбудителя инфекционного заболевания очень быстро, в считанные часы. Поэтому он носит название экспресс - диагностики. Серологические реакции можно так же использовать для выявления антител против микробных антигенов. В этом случае смешивают диагностикум и сыворотку крови больного. Такой способ диагностики микробных заболеваний называется серодиагностика [3].

Успехи иммунохимии в 1930-1950-х годах привели к созданию целого ряда новых методов. Иммунный анализ основывается на взаимодействии антигена и антитела с использованием различных вариантов мечения одного из компонентов (фермент, радионуклид, флуоресцентный краситель). В зависимости от типа используемой метки и условий постановки теста иммунный анализ обозначается как иммуноферментный, радиоиммунный, иммунофлуоресцентный. Иммуноферментный анализ – это иммунологический лабораторный метод количественного измерения и качественного определения антигенов, гормонов и иммуноглобулинов. Метод иммуноферментного анализа предоставляет возможность обнаружения антител к возбудителям различных инфекций в крови. Преимущества ИФА – высокая чувствительность и специфичность метода, т.е. возможность безошибочно распознать нужное вещество, даже если его концентрация в образце невысока Высокая степень технологичности ИФА уменьшает влияние человеческого фактора, что снижает вероятность ошибки. В случае диагностики инфекционных заболеваний иммуноферментный анализ не может найти возбудителя и определить его специфичные свойства: он лишь указывает на наличие антител в крови у больного, свидетельствующих о присутствии чужеродного микроорганизма в теле человека. ИФА – крайне точный, но не дешевый метод, поэтому обращаться к нему нужно с умом, а интерпретацией результатов должен заниматься квалифицированный врач.

Таким образом, научный прогресс, развитие физики, химии, а затем и молекулярной биологии находит отражение в том числе, и в эволюции методов, применяемых в микробиологии, позволяющих выявлять и определять различного рода возбудителей тех или иных инфекционных заболеваний. Правильно выбранный метод способствует в дальнейшем правильному лечению заболеваний.

Список использованных источников

1.Meduniver Микробиология / [Электронный ресурс] / Meduniver.com URL: http://meduniver.com/Medical/Microbiology/328.html. 2.Медицинская микробиология, вирусология, иммунология / Под ред. В.П.Широбоков. Винниця, Нова книга, 2011.- 951 с. 3.Левинсон, У. Медицинская микробиология и иммунология / У. Левинсон. - М.: Бином, 2015. – 1181 с. 4.Поздеев О.К.Медицинская микробиология / Под ред. В.И.Покровского. –М.: ГЗО ТАВ-Мед, 2001. –786 с.

Є. В. Качина, І. Ю. Стеценко

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ МІКРОБІОЛОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ТУБЕРКУЛЬОЗУ В УКРАЇНІ

Туберкульоз (від лат. *tuberculum* – горбок) - первинно хронічне інфекційне захворювання людини і тварин, що супроводжується пошкодженням різних органів і систем, найчастіше вражаються легені.

Актуальність проблеми обумовлена широким розповсюдженням туберкульозу. У зв'язку з бурхливим збільшенням захворюваності ВООЗ в 1993 р. поголосила туберкульоз проблемою «всесвітньої небезпеки».

Основними або обов'язковими методами мікробіологічної діагностики туберкульозу являються бактеріоскопічне і бактеріологічне дослідження, біологічна проба, а також туберкулінодіагностика в виді внутрішньошкірного тесту з 2ТЕ очищеного туберкуліну в стандартному розведенні чи в виді градуйованої шкірної проби з різним розведеннями туберкуліну. Виявлення в патологічному матеріалі збудників туберкульозу являється прямим доказом активності інфекційного процесу [1].

Для діагностування туберкульозу багато країн досі покладаються на давно використовуваний метод, званий мікроскопією мазка мокротиння. Спеціально підготовлені лаборанти досліджують мазки мокротиння під мікроскопом з метою виявлення туберкульозних бактерій. Мікроскопія дозволяє виявити лише половину випадків туберкульозу і не дозволяє виявляти стійкість до лікарських препаратів.

На сучасному етапі використання експрес-тесту Xpert MTB / RIF® широко поширюється починаючи з 2010 року, коли ВООЗ вперше рекомендувала його застосування. За допомогою тесту одночасно виявляються туберкульоз і стійкість до рифампіцину - найбільш важливого протитуберкульозного препарату. Діагноз може бути поставлений протягом двох годин, і в даний час цей тест рекомендується ВООЗ в якості початкового діагностичного тесту для всіх людей з ознаками і симптомами туберкульозу. Тест вже використовується більш ніж в 100 країнах, і в 2015 році у всьому світі було закуплено 6,2 мільйона картриджів для його проведення.

Діагностування туберкульозу з множинною лікарською стійкістю (МЛС-ТБ) і туберкульозу з широкою лікарською стійкістю, а також ВІЛ-асоційованого туберкульозу може бути складним і дорогим. У 2016 році ВООЗ було рекомендовано чотири нових діагностичних тестів - молекулярний експрес-тест для виявлення туберкульозу в периферійних медичних установах, де немає можливості для проведення тесту Xpert MTB / RIF, і три тести для виявлення стійкості до протитуберкульозних засобів першої і другої лінії. Особливо складно діагностувати туберкульоз у дітей, і єдиним широко доступним тестом, що допомагає виявляти у них хворобу, поки що є Xpert MTB / RIF [2].

В Україні завдяки розвитку лабораторної мережі вдалося значно покращити своєчасну діагностику туберкульозу. Якщо на початку 2006 року у структурі нових випадків туберкульозу тільки у 30,4% пацієнтів підтверджували діагноз туберкульозу виділенням збудника захворювання, то 2010 року цей показник становив 47,3%. Якщо в загальнолікувальній мережі 2006 року діагностували туберкульоз методом мікроскопії мазка мокротиння у пацієнтів з підозрою на туберкульоз усього в 0,3% випадків, то 2010 року цей показник становив 1,5% (критерій ВООЗ-5%). Сьогодні обстеження на туберкульоз шляхом мікроскопії мазка мокротиння проводять у кожній районній лікарні. Проте досягнуті успіхи можна вважати тимчасовими, оскільки на

тлі стабілізації та покращення епідеміологічної ситуації щодо звичайного туберкульозу через поширення епідемії ВІЛ/СНІДу і систематичні помилки в реалізації та недостатнього фінансування заходів Загальнодержавної програми набувають надзвичайної актуальності дві проблеми: збільшення захворюваності та смертності від коінфекції туберкульоз/ВІЛ; поширення мультирезистентного туберкульозу [3].

Дослідження показують, що ТБ пацієнти, інфіковані ВІЛ, у трьох країнах Східної Європи (Латвії, Естонії та Республіці Молдова) піддавалися більш високому ризику розвитку МЛС-ТБ в порівнянні з ТБ пацієнтами без ВІЛ-інфекції. Такі ж висновки були зроблені в результаті досліджень, проведених в Литві, Україні та Мозамбіку [2].

Ці проблеми сьогодні поки що не позначилися на загальній епідеміологічній ситуації, але будуть стрімко поширюватись у разі зволікання з їх негайним вирішенням. Збільшення кількості випадків коінфекції туберкульоз/ВІЛ зумовлене поширенням епідемії ВІЛ/СНІДу в Україні та все ще високим рівнем захворюваності на туберкульоз серед загального населення України. Система охорони здоров'я України характеризується високим рівнем вертикалізації, у якій різні паралельні структури надають спеціалізовані послуги одному пацієнту з кількома захворюваннями (туберкульоз, ВІЛ-інфекція, наркоманія). Сьогодні механізми співпраці між різними службами не достатні, що призводить до несвоєчасної діагностики туберкульозу у ВІЛ інфікованих, низької ефективності лікування поєднаних захворювань. Високий рівень смертності від коінфекції туберкульоз/ВІЛ зумовлений труднощами діагностики позалегеневих форм туберкульозу через атиповий перебіг захворювання, відсутність діагностичних можливостей (комп'ютерної томографії, мікробіологічних аналізаторів для визначення збудника туберкульозу), недостатню координацію між протитуберкульозною службою і службою СНІДу.

Наступною значною проблемою є збільшення кількості хворих на хіміорезистентний туберкульоз. Усього в Україні зареєстровано 4178 хворих на мультирезистентний туберкульоз. Найбільшу кількість таких хворих відмічають у Дніпропетровській, Донецькій, Харківській областях. Для вирішення цієї проблеми необхідно впроваджувати швидкі методи діагностики мультирезистентного туберкульозу шляхом модернізації та переоснащення мережі лабораторій з мікробіологічної діагностики туберкульозу. Сьогодні у більшості областей України діагностику мультирезистентного туберкульозу проводять за допомогою рутинних методик на твердих поживних середовищах. Результат тесту медикаментозної чутливості при таких методиках отримують через 3-4 міс. [3].

Проблема туберкульозу стає гострішою через поширення серед населення ВІЛ-інфекції та СНІДу, наркоманії, при яких туберкульоз виявляють у 2-3 рази частіше ніж за звичайних умов. До речі за останні десятиріччя зросла захворюваність на туберкульоз серед медичного персоналу і передусім працівників протитуберкульозних закладів. Отже, проблема діагностики в боротьбі з туберкульозом у світі і в Україні надто актуальна і для її вирішення необхідно значні зусилля, перш за все, зі сторони держави, громадськості, медичної служби.

Список використаних джерел

1. Воробйов А.А. Медична мікробіологія, вірусологія і імунологія. - Москва, 2004 – 451 с.;2. http://www.who.int/ru/ (Сайт ВООЗ).;3. Медична газета «Здоров'я України» - Київ, № 2 (14) квітень - 2011 - Пульмонологія. Алергологія. Ринолаpингологія – 8 - 9 с.

А. Ю. Конюшенко

ОТ ПРОБИОТИКОВ К ПСИХОБИОТИКАМ

Нормальная микрофлора кишечника отвечает за множество функций. Она участвует в пищеварительных процессах, поддерживает баланс витаминов и минералов, помогает формировать иммунитет, обеспечивает полноценное клеточное

питание всего организма.

Психика и тело человека тесно взаимосвязаны. Стрессы приводят к головной боли, мышечному напряжению, расстройству желудка (с физической стороны), что дополнится быстрой утомляемостью, раздражительностью, нежеланию что-либо делать, беспокойству, низкой самооценкой и утратой веры в себя (с психической стороны). То есть любые симптомы физического недомогания влекут за собой и душевный дискомфорт, так же и наоборот. Установлено, что микрофлора кишечника может влиять на вес взрослого человека и новорожденных, аппетит и восприятие вкусовых ощущений, иммунитет, скорость старения организма. Изучение влияния микрофлоры кишечника на психическое состояние человека только начинается.

В кишечнике вырабатывается 90 % серотонина – гормона счастья, то есть, возможно, причина депрессии кроется не в мозге, а в кишечнике. Также обнаружена связь между состоянием кишечника и тревожностью, аутизмом, нейродегенеративными заболеваниями, такими как болезнь Паркинсона и Альцгеймера [3]. Более того: не только сам кишечник подает сигналы через блуждающий нерв, но и населяющие его микроорганизмы. Они делают это разными способами – например, стимулируя выработку серотонина клетками слизистой оболочки кишечника. Влияние микрофлоры на поведение и настроение доказано в ходе многочисленных экспериментов на лабораторных мышах [5].

В экстремальных условиях депрессивные мыши не в состоянии противостоять действующим на них раздражительным факторам. При добавлении бактерии Lactobacillus rhamnosus JB-1в корм они становятся активнее, могут противостоять раздражительному фактору, а их организм выделял меньше гормонов стресса по сравнению с контрольной группой. Рассечение блуждающего нерва сводило на нет эффект полезных бактерий.

Lactobacillus rhamnosus – грамположительные анаэробные неспорообразующие бактерии. Они являются симбионтами человека. Lactobacillus rhamnosus могут быть особенно полезны при лечении диареи, вызванной ротавирусной инфекцией. В настоящее время на основе этих бактерий уже производятся пробиотические йогурты и кисломолочные продукты Gefilus, Vifit [1].

Относящиеся к той же группе молочнокислых бактерий Lactobacillus reuteri обитают в толстой кишке человека и многих животных. Они также встречаются в ротовой полости, желудке, тонкой кишке, влагалище. В кишечнике человека Lactobacillus reuteri во время анаэробного роста способны выделять сильнодействующую антимикробную субстанцию широкого спектра, названную «реутерин». Реутерин может угнетать рост различных бактерий, включая Escherichia, Salmonella, Shigella, Proteus, Pseudomonas, Clostridium и Staphylococcus, а также дрожжи, грибы, простейшие и вирусы.

Обнаружено, что у мышей с аутистическим расстройством сильно снижена численность бактерии Lactobacillus reuteri в кишечнике. Этот микроорганизм влияет на выработку окситоцина – гормона, который регулирует социальное поведение. Рацион с высоким содержанием жиров подавляет Lactobacillus reuteri в кишечнике матери, а она передает свою нарушенную микрофлору потомству. Нехватка полезной бактерии и, соответственно, окситоцина во время развития мышонка приводит к его асоциальности. Добавляя живые бактерии Lactobacillus reuteri в питьевую воду, ученым удалось привести поведение подопытных животных в норму. Для людей данный микроорганизм используется в качестве биологически активных пищевых добавок Reuteri, ProTectis, Рела Лайф, БиоГая [4].

Эксперименты, изучающие влияние микрофлоры кишечника на психику людей, показывают, что депрессию и тревожное расстройство можно лечить с помощью пробиотиков – полезных бактерий. Для их обозначения предложен термин «психобиотики». В эксперименте пациенты с большим депрессивным расстройством получали добавки с бактериями или плацебо. Психобиотик содержал: Lactobacillus

acidophilus (грамположительные анаэробные неспорообразующие бактерий, являющиеся единственным действующим веществом в лекарственных препаратах Ацилакт, Биобактон сухой, Экофемин [2]), Lactobacillus casei (нормальный резидент ротовой полости, кишечника, вульвы и влагалища человека, входящий состав ряда кисло-молочных продуктов, например, Actime) и Bifidobacterium bifidum (грамположительные анаэробные бактерии, антагонисты широкого спектра патогенных и условно патогенных микроорганизмов имеющие антидиарейный эффект, действующее вещество лекарственных препаратов Бифидумбактерин, Пробифор, Бифилиз [6]). Через восемь недель у пациентов, которые принимали психобиотик, значительно улучшились показатели шкалы депрессии Бека (широко используемый тест для оценки депрессии) по сравнению с контрольной группой.

При исследовании влияние кефира, содержащего штамм Shirota бактерии Lactobacillus casei, на психологическое состояние студентов-медиков во время сдачи важного экзамена. Они выяснили, что кефир нормализует уровень гормона стресса кортизола и повышает уровень серотонина. Кроме того, пробиотик уменьшает проявление недомоганий, связанных со стрессом, таких как простуда и боли в животе.

Экстремальные климатогеографические условия, загрязнение биосферы промышленными отходами, инфекционные заболевания, болезни органов пищеварения, неполноценное питание, стресс и другие факторы вызывают нарушения качественного и количественного состава нормальной микрофлоры кишечника. К основным группам риска относятся студенты, их жизнь полна чрезвычайных и стрессогенных ситуаций, поэтому они часто испытывают стресс и нервно-психическое напряжение. В связи с этим, актуально включение в рацион питания пробиотиков, которые являются самовозобновляемым резервуаром биологически активных веществ в организме человека, оказывают позитивное воздействие как на физическое, так и на психическое здоровье.

Список использованных источников

1.Ганина В.Л. Пищевая добавка на основе пробиотических культур / В.Л. Ганина, М.М. Сониева, С.М. Хвыля, Н.С. Мотылина // Молочная промышленность. - 2008.-№4.-С.56-57. 2.Запрудов А.М. Микробная флора кишечника и пробиотики: Методическое пособие / А.М. Запрудов, Л.Н. Мазанкова. - М.: Издательство, 2001.-С.112. 3.Романов Н.М. Нейродегенеративные заболевания. -К.: Издательство, 2007.-С.67. 4. Рухля С. Пробиотики против антибиотиков.- С.:Петербургские ведомости.-2009.- №19.-С.12-13. 5. Тейлор Дж. Здоровье по Дарвину: Почему мы болеем и как это связано с эволюцией. -М.: Альпина Паблишер, 2016.-С.333. 6.Шендеров Б. А. Медицинская микробная экология и функциональное питание. - 2006.-№7.-С.71-72.

Ю. О. Корепанова, Л. М. Сладкова

«ПОМОГАЯ ДРУГИМ – ПОМОГАЕШЬ СЕБЕ» ИЛИ НОВОЕ СВОЙСТВО САЛЬМОНЕЛЛ

В ходе изучения взаимоотношений патогенной бактерии *Salmonella enterica serovar Typhimurium* с лабораторными мышами ученые Института Биологических исследований Солка (Сан-Диего, Калифорния, США) Sheila Rao, Alexandria M. Palaferri Schieber, Carolyn P.O'Connor, Mathias Leblanc, Daniela Michel, Janelle S. Ayres обнаружили, что эффекторный белок SlrP (Salmonella leucine rich repeat protein) блокирует работу сигнальной системы, которая отвечает за снижение аппетита при кишечных инфекциях у мышей. В результате зараженные мыши продолжают активно питаться, что облегчает течение болезни и снижает смертность, в свою очередь, способствуя распространению возбудителя в окружающую среду. В то время, как потеря аппетита организма хозяина делает сальмонеллу более вирулентной в связи с необходимостью поиска питательных веществ за пределами кишечника. Однако повышенная вирулентность убивает своего хозяина слишком

быстро, что ставит под угрозу способность бактерий распространяться на новых хозяев. Ранее считалось, что вирулентность возбудителя и его передача связаны, но данное открытие опровергает это суждение, по крайней мере для одного вида — *Salmonella Typhimurium*. В процессе исследования была обнаружена способность бактерии идти на компромисс между вирулентностью, которая является способностью микроба вызывать заболевание в пределах одного хозяина, и передачей, необходимой для распространения и последующего заражения новых индивидов.

Сальмонеллы, попадая в кишечник, незначительно влияют на аппетит организма хозяина. Экспериментально сальмонеллы без гена *SlrP* (штамм *ΔslrP*) вызывают намного более сильную анорексию, чем сальмонеллы дикого типа. Версии о том, что сальмонеллы *ΔslrP* быстрее размножаются в зараженной мыши, быстрее поражают внутреннее органы или что анорексия объясняется влиянием сальмонелл *ΔslrP* на других бактерий, живущих в кишечнике, не подтвердились. В первые дни после заражения, когда анорексия уже четко выражена, но смертность еще нулевая, численность бактерий и в кишечнике и во всех других органах и тканях инфицированных животных не различается при заражении обычными сальмонеллами и *ΔslrP*. Опыты по заражению сальмонеллами безмикробных мышей показали, что и у них тоже сальмонеллы дикого типа не так сильно снижают аппетит, как *ΔslrP*. Значит, дело не в том, что *ΔslrP* влияет на кишечную микробиоту.

Следующая серия опытов показала, что анорексия вовсе не идет на пользу больным мышам. Выяснилось, что если животных, зараженных обычной сальмонеллой, держать на ограничительной диете, то болезнь протекает тяжелее, а смертность становится такой же высокой, как и при заражении сальмонеллами *ΔslrP*. Если же, наоборот, в принудительном порядке кормить мышей, зараженных *ΔslrP*, это повышает их шансы на выживание.

Известно, что сальмонеллы сначала проникают в клетки эпителия тонкого кишечника, а затем в лимфоидную ткань и находящиеся там лейкоциты. Здесь, выделяемый бактериями белок SlrP, блокирует активацию инфламмасом, которые поэтому не могут перевести в активное состояние фермент каспазу-1, который, в свою очередь, не может из-за этого синтезировать интерлейкин 1β (IL-1β) из белка-предшественника (pro-IL-1 β), который играет важную роль в снижении аппетита при инфекциях. В то время, как попадание сальмонелл *ΔslrP* в кишечник мыши приводит к резкому повышению уровня IL-1β в тонком кишечнике, сигнал о его повышении по блуждающему нерву передается в гипоталамус и тормозит чувства голода.

Кроме того, удалось выяснить, почему анорексия повышает смертность зараженных животных. У голодающих мышей сальмонеллы из кишечника активно проникают в другие органы, включая печень, селезенку и мезентериальные лимфатические узлы, и начинают там быстро размножаться. Это справделиво как для мышей, зараженных сальмонеллой *ΔslrP* и потому утративших аппетит, так и для мышей, зараженных нормальной сальмонеллой, но содержащихся на скудной диете. При нормальном питании сальмонеллы в основном остаются в кишечнике, а болезнь протекает легче – в том числе и у мышей, зараженных *ΔslrP*, если кормить их насильно.

Авторы предположили, что бактерия таким способом повышает эффективность своего распространения. Эксперименты подтвердили эту гипотезу. Оказалось, что в помете мышей, зараженных обычной сальмонеллой, бактерий существенно больше, чем у мышей, зараженных сальмонеллой *ΔslrP*. Это объясняется тем, что у хорошо питающихся мышей сальмонеллы живут, в основном, в кишечнике, а у голодающих – распостраняются по другим органам. Патогенного помета в первом случае тоже получается больше, поскольку, во-первых, возбудитель в большей степени локализируется в кишечнике, во-вторых, мыши, зараженные обычной сальмонеллой, больше едят, в-третьих, дольше живут. В результате обычная сальмонелла заражает других мышей намного эффективнее, чем *ΔslrP*. Эксперименты по содержанию в одном помещении двух мышей, зараженной и здоровой, показали, что из

здоровых мышей, поселенных вместе с мышью, зараженной обычной сальмонеллой, в течение месяца умерло 60%. Из таких же мышей, живших с сородичем, зараженным сальмонеллой *ΔslrP*, за то же срок умерло лишь 10%.

Таким образом, открытие впервые экспериментально подтвердило связь между аппетитом и инфекцией, механизм передачи в гипоталамус информации о воспалительном процессе в кишечнике и участие интерлейкина 1β в формировании сигнала о торможении чувства голода.

Установлено, что бактерии могут вмешиваться в этот процесс, сохраняя аппетит хозяина, что поддерживает его уровень жизнедеятельности и способствует передаче бактерий другим хозяевам. Исследование показало, что паразиту бывает невыгодно быстро убивать хозяина, а, напротив, возбудитель старается модифицировать свою вирулентность таким образом, чтобы максимизировать шансы на заражение новых особей. Полученные результаты позволяют предположить, что анорексия в ответ на кишечную инфекцию – это адаптация на благо группы, а не индивида. Отдельной мыши, болеющей сальмонеллезом, голодать вредно, однако это резко минимизирует шансы заражения ее популяции.

Данная работа полезна для постановки новых схем лечения инфекционных заболеваний, связанных с потерей аппетита, и воспалительных процессов в кишечнике, а также создания новых лекарственных препаратов для повышения или снижения аппетита при кишечных инфекциях по механизму белка SlrP. Знание о данном механизме регуляции аппетита дает обоснования для поисков разрешения проблем, связанных с повышением аппетита при метаболических заболеваниях. Открытие дает возможность поиску альтернатив антибиотикотерапии при лечении инфекционных заболеваний с помощью вмешательства в питание.

Список использованных источников

1.Pathogen-Mediated Inhibition of Anorexia Promotes Host Survival and Transmission // Cell. 2017. V. 168. P. 503–516. 2.https://medicalxpress.com/news/2017-01-cold-starve-fever-fast.html.

А. А. Кротова, І. А. Андрєєва

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМАТИКИ ІМУНОПРОФІЛАКТИКИ КОРУ ТА КРАСНУХИ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

У 2017 році 735 людей із 15 регіонів України захворіли на кір. Більшість із них – діти. У 2016 році лише 45% дітей в Україні зробили щеплення від кору.Повторну дозу вакцини отримали лише 30% дітей.[8] Кір залишається головною причиною смертності дітей молодшого віку.[7] Захворюваність на краснуху зросла на 6,3% (головним чином, за рахунок дорослого населення, 43,73% випадків) [8].

Кір – небезпечне вірусне захворювання, з аерогенним механізмом передачі [2], яке відзначається високою заразністю (індекс контагіозності 95-96%) з природною сприйнятливістю (100%). Ускладнення при кору виникають у 52,0 % дорослих та 28,1 % дітей у вигляді уражень з боку органів дихання: гнійний ларинготрахеобронхіт у 17,7 % пацієнтів, обструктивний бронхіт – у 10,8 %, пневмонія в розпалі хвороби – у 14,8 %, синусит – у 3,2 % осіб, отит –2,9 %, меніенгоенцефаліт –0,7 % осіб, кератокон'юнктивіт – 1,8% [1] Краснуха – гостра вірусна інфекція з аерогенним та вертикальним механізмами передачі [2],що призводить до ускладнень у вигляді артритів, менінгоенцефалітів, ураження ЦНС плода(під час ембріогенезу), викиднів,зі встановленною летальністю у 25-30% [6].

Ріст захворюваності насамперед пов'язаний із низьким рівнем вакцинації. [8] Якщо вакцинація від кору і краснухи проводиться у віці 12 місяців і старше, очікувана ефективність складає щонайбільше 95%. Недостатнє охоплення населення дворазовим плановим щепленням призводить до зростання числа людей, сприйнятливих до кору і краснухи в кожному контингенті осіб [7].

Ще одним чинником, який може негативно вплинути на імуногенність вакцини проти кору, є температура зберігання вакцини. Для збереження імуногенності вакцини проводиться забезпечення «холодового ланцюга» (зберігання в холодильниках). До моменту посилення національної програми вакцинації в Україні на початку 2000-х років, «холодовий ланцюг» не був обов'язковим.

Населення,яке отримало таку вакцину,має недостатню імуностимуляцію і не є захищеним.

Запропонована модель вирішення проблеми: 1. Забезпечення закупівлі імунобіологічних препаратів, включених до календаря профілактичних щеплень. 2. Забезпечення сучасного рівня контролю якості, імуногенності та безпечності імунобіологічних препаратів [4]. 3.Проведення планових вакцінацій та ревакцінацій відповідно до Календаря профілактичних щеплень [5]. 4. Удосконалення і підтримка діючої інформаційно-комп'ютерної мережі та програмного забезпечення для проведення моніторингу і своєчасного коригування заходів з імунопрофілактики. 5. Проведення моніторингу випадків можливої побічної дії вакцин і розроблення заходів щодо їх запобігання шляхом обліку, реєстрації та розслідування кожного такого випадку. 6.Санітарна просвіта населення з метою підвищення рівня знань стосовно вакцінопрофілактики засобами агітаційно-інформативних виступів по радіо- та телебаченню, видачі листівок, публікацій в пресі, лекцій батькам дітей, перебуваючих у дитячіх навчальних закладах.

Список використаних джерел

1.Буковинський медичний вісник. Том 19. № 2 (74). 2015 «Ускладнення кору в дітей та дорослих» В.В. Гнатюк. 2. Епідеміологія за ред. Проф. І.П. Колесникової .-2012 рік-. С. 206-224. 3. «Епідемічна ситуація щодо кору та краснухи в Україні» М.А. Ємець,2.04.2014 р. 4. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» № 1645-III від 06.04.2000,стаття 13. 5. Наказ МОЗ України №551 від 11.08.2014 року. 6. «Тенденція розвитку епідемічного процесу в Україні» Л.С. Красюк, Т.А. Біломеря. 7. Публікація МОЗ від 16.06.2017 «Зупинити захворюваність на кір може вакцінація». [Електроний ресурс]./Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20170616_a.html. 8. «Стан виконання Загальнодержавної програми імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб на 2009 – 2015 роки» 2015 рік, [Електроний ресурс]. /Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pgrep_imun_2014.html.

М. О. Кульбіцька, Л. М. Сладкова

ГНОТОБІОЛОГІЯ У СУЧАСНИХ МЕДИКО-БІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Упродовж останнього десятиліття новітні медико - біологічні дослідження значно розширили можливість контролю мікробного фактору. Досягнуті успіхи обумовлені виникненням нової та поки не досить добре вивченої науки - гнотобіології.

Гнотобіологія – розділ експериментальної біології та медицини, що займається культивуванням та дослідженням тварин - гнотобіонтів, вільних від природної нормальної мікрофлори, та вивченням їх життєдіяльності. Доведено існування безмікробних тварин у природі. Так, зародок у матці здорового представника виду ссавців розвивається у повністю стерильних умовах.

Гнотобіологія відносно молода наука, бо ж перші згадки про безмікробних тварин датуються початком XIX століття. Ідея отримання стерильних тварин належить Луї Пастеру. Саме він експериментальним шляхом отримав курчат-гнотобіонтів у 1885 р. Наступні роки відзначились випробуванням гнотобіології на різних видах та сімействах, таких як лабораторні миші, гвінейські свинки та навіть собаки.

Та, незважаючи на таких розквіт науки у період 1960-70рр., на сьогодні гнотобіологія втратила свої рейтинги у світових дослідженнях через складність та відносну коштовність процесу. Але я вважаю цю тему надзвичайно актуальною. Адже з роками питання благополуччя нормальної мікрофлори лише зростає й достеменно-

го вивчення потребують майже всі етапи даного питання. Дослідники та науковці мають в арсеналі лише повноцінну злагоджену та синергізовану систему симбіозу макроорганізм-мікроорганізм, можливості дослідити макроорганізм як самостійну, єдино організовану систему не існує. Тоді як гнотобіологія дозволить скоректувати та вдосконалити знання про біотронів, як окрему одиницю існування.

При підготовці роботи досліджено літературні джерела, науково-популярні статті, також авторські тезисні роботи з даної теми. Більшість об'єму інформації, яка доступна для вивчення, належить до суто наукового поверхневого викладення одного з тисячі розділів підручників для студентів, як лише етап у вивченні мікробіології. Але гнотобіологія – як шлях до пізнання нормальної мікрофлори людини, надто важливий розділ аби нехтувати поглибленим вивченням даної теми.

Під час вивчення даного розділу мікробіології було визначено три робочих гіпотези. Згідно з першою гіпотезою, гнотобіологія є теоретичною наукою, яка не має у практиці жодного дослідницького підтвердження. Відповідно до другої теорії, припускаю, що гнотобіонти є біологічно штучною ланкою мікробіології, життєдіяльність якої буде спотворено відображати метаболічні процеси, що перебігають у організмі звичайних лабораторних тварин.

Якщо говорити про безпосереднє отримання гнотобіонтів у лабораторних цілях - існує декілька методів. Найпростішим є гістерестомія – вилучення під наркозом плоду вагітної самки, перев'язуючи її в області шийки. Після цього її переводять до гідрошлюзу ізолятора безмікробного простору камери, при цьому забезпечуючи повну стерильність новонародженої тварини. Більш досконалим шляхом отримання стерильних тварин є гістеректомія. При правильному виконанні амікрофлорність тварини досягається використанням спеціального хірургічного ізолятора. Маніпуляції із забезпечення стерильності для піддослідного формуються завдяки повністю стерильній їжі та підживлюючих агентів.

Використання гнотобіонтів у мікробіологічних дослідженнях спрямовано на вивчення аутоімунних процесів та виявлення участі тканинних та бактеріальних агентів у процесах аутосенсабілізації. Створення стерильних тварин також потребує фармакологія для вивчення та оцінки токсичності речовин.

Потребують отримання гнотобіотичних тварин і в вірусологічних дослідженнях, при вивченні вірусної природи раку та інших вірусних захворювань. Загалом гнотобіотичні тварини - прекрасна, якщо не сказати, ідеальна модель для вирішення найрізноманітніших проблем медичної мікробіології, модель, значення якої важко переоцінити. Адже таким шляхом дослідники отримують у руки ще один інструмент, що дозволяє проникнути у таємничий світ мікроорганзмів, і, що найголовніше, саме мікробів хвороботворних. Але ж дізнатися у всіх деталях, як ці мікроорганізми взаємодіють один з одним і організмом вищим, - це означає віднайти ключ до створення нових, більш дієвих способів боротьби з ними.

Результати отримані при дослідженні життєдіяльності гнотобіотичної гвінейської свинки свідчать про природнє зниження маси органів травлення, а саме шлунка та кишківника, та їх часткову атонію та гіпоплазію. Але причиною цього може бути не досить збалансоване харчування або загальний стрес організму піддослідного. Та з іншої сторони, спостерігається підвищення імунологічної реактивності та бактеріальної резистентності організму. Гнотобіотичні тварини більш стійкі до враження іонізуючим випромінюванням, що є причиною стверджувати про кількісне зменшення схильності до онкологічної патології, причиною якої є радіоактивне випромінювання. Також знижується рівень алергологічної відповіді на дію стандартних алергенів. Усі ці характеристики дають змогу говорити про підвищення загального імунологічного статусу піддослідних, а отже й опірності бактеріальним інфекціям у цілому.

Вище наведені факти очно спростовують як першу так і другу гіпотезу. Піддослідні гнотобіотичні тварини показали високі, хоча досить неоднозначні результати. Так у загальному стан органів та систем тварин, що були одержані стерильним

шляхом та у подальшому утримувалися у безмікробному середовищі знизився та виявися морфологічно погіршеним. Але враховуючи знову ж таки загальний стрес та деякі погрішності у харчуванні, результати можна вважати задовільними. Щодо першої гіпотези, в мене не залишилось сумнівів з приводу практичності та необхідності вивчення нормальної мікрофлори на прикладі стерильних піддослідних.

Отже, гнотобіологія, як надважливий розділ вивчення стерильних тварин, займає належне положення у ієрархії мікробіологічних методів. Згідно з отриманими результатами гнотобіонти є новим вирішенням дисбактеріологічних розладів та виникнення алергічних реакції, що суттєво погіршують якість життя повноцінного організму.

Список використаних джерел

1.Западнюк Б.В. «Лабораторные животные» – 1980, ст.13-25; 2.Лебедев К.А «Имунологические проблемы замкнутых пространств»-1971, ст. 235-280; 3. Чахава О.В. «Гнотобиология» – 1972, ст. 190-200; 4. Reyniers J.A. «Germfree Vertebrates: Present Status» – 1959, p. 871-890; 5. http://biologylib.ru/ 'BiologyLib.ru: Библиотека по биологии'; 6. http://oxfordmedicalpedia.org; 7. http://worldgonesour.ru.

М. Р. Малая, Е. П. Бовсуновская, И. А. Андреева

ПРОБЛЕМЫ АНТИБИОТИКОТЕРАПИИ ПРИ ЛЕЧЕНИИ ЗАБОЛЕВАНИЙ, ВЫЗВАННЫХ МИКРООРГАНИЗМАМИ, ЗАКЛЮЧЕННЫМИ В БИОПЛЕНКУ

На сегодняшний день известно, что большинство бактерий существуют в природе не в виде свободно плавающих клеток, а в виде специфически организованных биопленок (Biofilms) [4]. К настоящему времени достоверно доказана роль микробных биопленок в возникновении и развитии многих распространенных и опасных заболеваний [1].

Все эти заболевания трудны для лечения, имеют высокую частоту рецидивов и некоторые из них могут явиться причиной летальных исходов. Далеко не до конца ясны механизмы, по которым микроорганизмы, образующие биопленки, вызывают патологические процессы в макроорганизме.

По современным представлениям, основу нормальной микрофлоры человека составляют облигатные анаэробные бактерии, количество которых достигает 10^{13}-10^{14}, что на 1-2 порядка превышает количество эукариотических клеток всех тканей и органов человека вместе взятых. Исследования последних лет показали, что представители нормальной микрофлоры присутствуют в организме человека в виде фиксированных к определенным рецепторам микроколоний, заключенных в биопленку, которая как перчатка, покрывает кожу и слизистые оболочки. Биопленка состоит из экзополисахаридов микробного происхождения, микроколоний и муцина. Функционально биопленка напоминает плаценту. Если плацента регулирует взаимоотношения плода и организма матери, то биопленка выполняет схожую роль, регулируя взаимоотношения между микроорганизмом и окружающей средой [3].

Интересно то, что бактерии расположенные у края пленки и имеющие неограниченный доступ к питательным веществам, периодически перестают поглощать их позволяя веществам проникнуть ко внутренним клеткам биопленки [2]. Таким образом, бактериальная колония повышает свою защищенность на случай «атаки»: «укрытые» клетки внутри колонии смогут пережить воздействие и передать последующим клеткам, чем именно была нанесена атака.

Известно, что в процессе формирования биопленок ряда бактерий важнейшую роль играет КС (Quorum Sensing) регуляция экспрессии генов. КС – это особый тип регуляции экспрессии генов бактерий, зависящей от плотности их популяции. КС системы включают низкомолекулярные сигнальные молекулы, названные

аутоиндукторами, легко диффундирующие через клеточную стенку, и регуляторные рецепторные белки, с которыми связываются аутоиндукторы (AI). По мере того, как популяция бактерий увеличивается и достигает критического уровня, AI накапливаются до необходимого порогового значения и взаимодействуют с соответствующими регуляторными белками, что приводит обычно к активации (индукции) экспрессии определенных генов у бактерий. С помощью AI осуществляется коммуникация бактерий - межклеточная передача информации между особями бактерий, принадлежащих к одному и тому же и разным видам, родам и даже семействам. Благодаря КС регуляции бактерии получают возможность скоординированно контролировать экспрессию генов во всей популяции. В подобном поведении бактерий проявляются черты сходства с многоклеточными организмами. КС определяет возможность «социального» поведения бактерий. В этом типе поведения бактерии используют преимущества, которые не были доступны им как индивидуальным клеткам. Передача информации от клетки к клетке с использованием КС систем, которая приводит к индукции специализированных наборов генов, способствует быстрой адаптации популяций бактерий к меняющимся условиям среды и их выживанию в природных условиях. Кроме того, микроорганизмы одной биопленки могут передавать информацию другой. Соответственно вторая биопленка уже будет готова угрожающему фактору, который ее еще не достиг.

Предотвращение адгезии клеток можно вызвать при введении в систему гидрофобных агентов, которые тормозят взаимодействие бактерий с субстратом. Это наблюдалось, например, в присутствии р-нитрофенола, который почти полностью подавлял адгезию P. aeruginosa в культуре пневмоцитов человека. Было показано, что образованию биопленки P. aeruginosa и ряда других бактерий препятствует комплекс D-аминокислот (D-тирозин, D-лейцин, D-триптофан, D-метионин). Предполагают, что их действие зависит от включения D-аминокислот в пептидные цепи пептидогликана (вместо концевого D-аланина), что препятствует формированию адгезивных связей с субстратом [4].

Следует отметить также, что материал, из которого изготовлена колонизируемая бактериями поверхность, его физико-химические свойства (гидрофильность, электрический заряд, инертность, гладкость), играют важную роль в возможности и скорости образования биопленок [1].

Для борьбы с уже образованными биопленками может использоваться разрушение матрикса биопленок с помощью различных ферментов. Например, ферменты папаин, трипсин и ферментный комплекс вобэнзим могут не только частично угнетать образование микробных биопленок, но и усиливать действие на них различных неродственных антибиотиков, что свидетельствует о неспецифичном общем увеличении поступления препаратов в биопленки. Одним из хорошо изученных матрикс-деградирующих ферментов является дисперсин В – гликозидгидролаза. Дисперсин В разрушает один из главных матриксных полисахаридов, поли-N-ацетилглюкозамин и подавляет в результате образование биопленок [5]. Однако, этот фермент не действует на биопленки всех бактерий – например, такой важный патоген, как P. aeruginosa, лишен поли-N-ацетилглюкозамина. Мукоидный (альгинатный) матрикс P. aeruginosa разрушается собственным ферментом, альгинатлиазой.

Итак, для всех микробов установлено, что бактерии в биопленке: 1) устойчивы к факторам иммунной системы хозяина; 2) вырабатывают и освобождают в матрикс биопленок, а только потом во внешнюю среду эндотоксины; 3) выживают в присутствии антибиотиков; 4) интенсивно обмениваются генетической информацией, в том числе генами антибиотикоустойчивости [3].

Выводы. Таким образом, мы можем сделать вывод, что антибиотики не могут полностью убить биопленки, а всего лишь предотвращают их усиление, увеличение. А так как в современном мире большинство современных микробов находятся в биопленках, для лечения заболеваний, вызванных микроорганизмами, нахо-

дящимися в составе биопленок, необходимо сочетать антибиотики с различными ферментами, такими как папаин, трипин и другие.

Список использованных источников

1.Виноградов Н.А. Введение в общую эпидемиологию 2. Колпачихин Ф.Б., Шафеев М.Ш., Зорина Л.М. Введение в эпидемиологию. Учение об эпидемическом процессе 3.https://studopedia.su/10_19439_bioplenki-ih-stroenie-svoystva. 4.http://pmarchive.ru/chto-takoe-bioplenka/. 5.https://studfiles.net/preview/3889819/.

Д. С. Литовченко, Н. А. Назипов

ПОЛИМЕРАЗНАЯ ЦЕПНАЯ РЕАКЦИЯ: ИСТОРИЯ ОТКРЫТИЯ И ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДА В КЛИНИЧЕСКОЙ МИКРОБИОЛОГИИ

На современном этапе развития медицины одной из главных задач клинической микробиологии является своевременная и точная диагностика возбудителей патологических состояний. Наряду с традиционными методами – культивированием на питательных средах или в культурах клеток, биологическими пробами на сегодняшний день существует масса других методов – различные серологические реакции и технологии молекулярной диагностики. К последним относится полимеразная цепная реакция, суть которой состоит в многократном копировании ДНК возбудителя с его дальнейшей идентификацией.

Первый шаг в создании метода совершил А. Корнберг в 1955 году. Он открыл и описал фермент ДНК-полимеразу, который участвует в репликации ДНК. Этот фермент удлиняет праймеры – короткие олигонуклеотидные затравки, присоединяя нуклеотиды к 3'-концу цепи. В 1971 Клеппе разработал среду, в которой могла оптимально работать ДНК-полимераза, но она была нестабильна и разрушалась при высокой температуре – в связи этим применение метода было сильно ограничено. В 1975 году Т. Брок и Х. Фриз выделили термостабильную Taq-полимеразу, которая не разрушалась под действием высоких температур. Начиная с этого года ПЦР стали использовать повсеместно – от идентификации возбудителей различных заболеваний до диагностики иммунодефицитных состояний. Метод ПЦР использовался в международной программе «Геном человека» [1].

Чтобы идентифицировать определенную последовательность ДНК, необходимо сделать множество её копий. Накопление (амплификация) гена осуществляется в несколько этапов: 1) Пробоподготовка. Из исследуемого материала выделяют генетический материал; 2) Денатурация. С помощью температуры ДНК разлагают на 2 нити; 3) Отжиг. В среду добавляют праймеры, затем её охлаждают. В случае нахождения в смеси гена искомого ДНК происходит связывание праймеров. 4) Элонгация. Далее к смеси добавляют ДНК-полимеразу и нуклеотиды. Устанавливают температуру, оптимальную для функционирования ДНК-полимеразы. В случае комплементарности ДНК гена и праймера, происходит присоединение нуклеотидов к 3'-концам праймеров, в результате чего синтезируются две копии гена. Происходит повторение цикла с удвоением ДНК гена[2]. Проводят реакцию в специальных приборах – амплификаторах. Из подходов, используемых для идентификации микроорганизмов с помощью ПЦР, можно выделить: 1) Специфический. Основан на использовании праймеров, комплементарных к определенному участку гена микроорганизма (например, кодирующего белок наружной мембранны Chlamidiya trachomatis). 2) Множественный. В данном случае используются несколько пар праймеров для одновременной диагностики нескольких микроорганизмов, как правило вызывающих однотипное заболевание (C.trachomatis и N.gonorheae). 3) Альтернативный. Использование универсальных праймеров для амфипликации генов, характерных определенной таксономической группе (рибосомные гены 16S и 23S, и др.). Причём он позволяет определять таксоны как и определенного рода, так и определенного порядка, типа и т.д. Однако этот подход

обычно не используется в случаях большого количества микроорганизмов в материале для исследования, затрудняющих анализ продукта реакции.

ПЦР может использоваться, как и для диагностики выделенной чистой культуры возбудителя, так и для исследуемого материала. Следует учитывать, что во втором случае чувствительность метода снижается.

Изучение и расширение возможностей ПЦР позволяют так же определять различные свойства микроорганизмов, особенно – чувствительность к антибиотикам. Особое значение этому исследованию придают при некомпетентности или затруднении использования обычных методов исследования, например при исследовании Mycobacterium tuberculosis [3].

Изучив особенности ПЦР мы можем говорить не только об его преимуществах, но и об недостатках. Существенным плюсом ПЦР является высокая скорость и производительность. Процесс выделения ДНК микробной клетки и её дальнейшая амфипликация занимает несколько часов, а в совокупности с приёмом материала и выдачей результатов – не более суток. Для сравнения, бактериологическая диагностика метициллрезистентного золотистого стафилококка занимает около 3-5 суток. Так же, одно из достоинств ПЦР – высокая специфичность, поскольку геном каждого микроорганизма в своём роде уникален. ПЦР отличается высокой чувствительностью. Для диагностики необходимо всего одна копия ДНК. При помощи ПЦР можно обнаружить исследуемый организм в том материале, где его количество крайне мало.

Однако высокая чувствительность ПЦР одновременно является уязвимым местом этого метода. Это объясняется тем, что загрязнение (контаминация) внешними ДНК которые могут быть мишенью для праймеров может привести к чрезмерной их амфипликации, в итоге продукт реакции станет основой ложноположительного результата. Загрязнение может происходить из-за продуктов предыдущей диагностики. Так как во время ПЦР образуется большое количество копий ДНК, они могут оставаться на дне пробирки, распространятся в виде аэрозоля, попадать на поверхность перчаток при открытии пробирки т. д. Поэтому на первое место выходит соблюдение мер по предотвращению загрязнений при ПЦР. Случаются и обратные случаи, связанные с уменьшением чувствительности ПЦР, приводящие к ложноотрицательным результатам. Причин, как и в предыдущем случае, может быть много, к примеру, ингибирование амфипликации компонентами исследуемого материала (кровь, моча, мокрота и др.). Серьёзной проблемой является и сама подготовка биологических образцов к диагностике. Быстрые методы подготовки не всегда доводят материал до необходимой чувствительности в реакции, а многоэтапные достаточно трудоёмкие и могут привести к дополнительному загрязнению образцов. Наконец, наибольшим недостатком ПЦР является его стоимость. Холодильники, центрифуги, дозаторы, устройство для ДНК-электрофореза и другое оборудование являются дорогими, что ограничивает доступность данного метода исследования.

Подводя итог вышесказанному, можно сказать, что уже сегодня ПЦР является незаменимым методов при диагностике многих заболеваний и состояний. Этот метод используется как во время рутинной диагностики, так и при научных исследованиях. Появление усовершенствованных методов – имунно-ПЦР, ОТ-ПЦР говорит о популярности метода и о возможности решения с его помощью насущных научных вопросов [4].

Список использованных источников

1.Гильмиярова Ф.Н., Колотьева Н.А., Гусякова О.А., Сидорова И.Ф. Полимеразная цепная реакция. История открытия. Новый этап развития // Ремедиум Приволжье. 2017. №4 (154). С.17-21. 2.Лопухов Л.В., Эльденштейн М.В. Полимеразная цепная реакция в клинической микробиологической диагностике // Клиническая микробиология и антимикробная химиотерапия. 2000. №3. С.96-106. 3.Ковтун И. С., Ефимова М. В. Особенности подбора праймеров конститутивного гена для проведения полимеразной цепной реакции после обратной

транскрипции // Вестн. Том. гос. ун-та. Биология. 2013. №2 (22). С.160-171. 4.Маерле А. В., Сергеев И. В., Алексеев Л. П. Метод иммуно-ПЦР: перспективы использования // Иммунология. 2014. №1. С.44-48.

М. Р. Малая, А. В. Шарун

ИЗУЧЕНИЕ ВОЗМОЖНОСТЕЙ НОВЫХ МЕТОДОВ ЛЕЧЕНИЯ АКНЕ КАК АЛЬТЕРНАТИВЫ АНТИБИОТИКОТЕРАПИИ

Акне весьма распространенное кожное заболевание. По статистике, им страдает до 80% населения в возрасте от 12 до 25 лет, и примерно 30-40% лиц старше 25 лет. Тенденция «взросления» этого заболевания в настоящее время, его значительное влияние на психоэмоциональную сферу, социальный статус и общественную адаптацию больных обуславливают актуальность данной проблемы и необходимость разработки новых эффективных средств и схем лечения. Наиболее часто акне встречается среди подростков в возрасте от 15 до 18 лет и поэтому заболевание имеет еще и другое название - «подростковая сыпь». Более чем в одной трети случаев эта патология требует серьезного, подчас длительного лечения с применением антибиотиков.Одновременно наблюдается глобальный рост устойчивости к антибиотикам - от 20% в 1978 году до 72,5% в 1995 году. Местное применение эритромицина и клиндамицина, что чаще всего назначают при акне, определено одной из главных причин стремительного роста резистентности в течение последних двух десятилетий. Систематический обзор 50 клинических испытаний местных антибиотиков в 1974-2003 годах доказывает эту тревожную тенденцию [3].

Длительное использование в терапии акне местных или системных антибиотиков привело к отбору и развитию устойчивых генов в потенциально патогенных организмов. Эти устойчивые организмы могут создавать трудности в лечении.

Изучение антибиотикорезистентности коагулазонегативных стафилококков, выделенных от лиц с акне (n=25), показало высокую степень резистентности s.epidermidis к ряду антибиотиков: пенициллину – 77,8%, препаратам тетрациклина – 66,7%, линкомицину – 66,7%, канамицину – 55,5%, эритромицину – 55,5%. Резистентность к бета-лактамам, как правило, ассоциируется с устойчивостью к макролидам, тетрациклину. Такие же изменения в антибиотикограмме были характерны дляs.saprophyticus. В большей степени резистентность проявлялась в отношении к пенициллину – 96,2%, доксициклину – 75,0%, канамицину 50,0%. К эритромицину была устойчива ¼ штаммовs.saprophyticus [4]. Эритромицин резистентность стафилококков обусловлена как плазмидами, так и конъюгативнымитарнспозонами, интегрированными в бактериальный геном , и характеризуется быстрым распространением, что подтверждается нижеприведенным анализом мониторинга чувствительности стафилококков.

Изложение. В медицине используется низкоинтенсивное лазерное излучение (НИЛИ), которое относится к красному и инфракрасному диапазонам. Воздействие НИЛИ на биологические ткани зависит от активизации биохимических реакций и физических параметров излучения. Под влиянием НИЛИ атомы и молекулы биологических тканей переходят в возбужденное состояние, активнее участвуют в физических и физико-химических взаимодействиях . Известно, что биологические объекты, в том числе бактериальные клетки, способны поглощать кванты лазерного излучения [2].

Одной из главных характеристик лазерного излучения является его интенсивность. Лазерное излучение высокой интенсивности вызывает обезвоживание, испарение жидкой части клеток, облучение средней интенсивности – коагуляцию белковой фракции клетки.

Выраженность антимикробного действия наночастиц меди, лазерного излучения и их сочетанного применения в эксперименте invitro [1].

Ультрадисперсный порошок меди получали термолизом в токе оксида углеро-

да оксалата меди. Последний синтезировали из ацетата меди и щавелевой кислоты. Таким способом удаётся получить ультрадисперсный порошок меди, состоящий из её кластеров, включающих фрагменты от 60 до 80 нм, и обладающих повышенной устойчивостью на воздухе.

Выводы.Таким образом, действие лазера, в зависимости от мощности, интенсивности, частоты излучения, времени экспозиции, позволяя избирательно воздействовать на субклеточные структуры, вызывает у прокариотических клеток изменения морфологических и биохимических свойств на различных уровнях, от адаптации и активации физиологических процессов до утраты жизнеспособности. В итоге эксперимента выявлен синергизм антимикробного действия сочетанного использования наночастиц меди и низкоинтенсивного лазерного излучения при воздействии на культуры Pseudomonasaeruginosa и Staphylococcusaureus. Хотя Pseudomonasaeruginosa не участвует в развитии акне, а вторично присоединяется, с ней тоже нужно бороться. Она не чувствительна к таким антибиотикам, как тетрациклин. Поэтому сегодня именно лазерное излучение оказывает желаемый терапевтический эффект в лечении акне.

Список использованных источников

1.Кривошеев Б. Н., Ермаков М. Н., Криницына Ю. М. Современные методы лечения угревой болезни: Метод.рекомендации. - Новосибирск, 1997. 2.Масюкова С. А., Ахтямов С. Н. Акнэ: проблема и решение // Consiliummedicum. – 2002. 3.https://cyberleninka.ru/article/n/akne-acne-vulgaris-s-pozitsii-dokazatelnoy-meditsiny. 4.http://www.cosmetsovet.ru/threads/679-29.

Є. О. Охотнік, О. О. Пампуха, Г. М. Дараган

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ АНТИБІОТИКОРЕЗИСТЕНТНИХ ШТАМІВ MYCOBACTERIUM TUBERCULOSIS НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕПІДЕМІЇ ТУБЕРКУЛЬОЗУ

Туберкульоз (ТБ) сьогодні посідає перше місце серед причин смерті від інфекційних хвороб. За даними, опублікованими ВООЗ у «Глобальному звіті про боротьбу з туберкульозом», у 2015 році 10,4 млн. осіб у світі захворіли на туберкульоз, 1,8 млн. померли від цієї хвороби. В Україні з 1995 р. спостерігається епідемічне розповсюдження туберкульозу. Найбільш несприятливою в світі і нашій країні є ситуація з мультирезистентним туберкульозом (МР ТБ) і подвійною інфекцією ТБ/ВІЛ. У 2015 році у 580 тис. людей у світі діагностований МР ТБ. У 2014 р. Україна вперше ввійшла до п’ятірки країн світу з найвищим тягарем МР ТБ. За абсолютною кількістю випадків туберкульозу з розширеною резистентністю (РР ТБ) країна посіла друге місце після Індії [4].

Мета: визначити основні проблеми резистентності Mycobacteriumtuberculosis і можливі шляхи їх вирішення.

Матеріали та методи дослідження: проведено аналіз результатів сучасних наукових досліджень, опублікованих у вітчизняній і зарубіжній літературі.

Результати. Сучасна етіотропна терапія туберкульозу пов'язана з відкриттям протитуберкульозних антибіотиків і хіміопрепаратів. У 1943 р в США мікробіолог З.Ваксман спільно з А.Шацем отримали перший високоефективний протитуберкульозний препарат стрептоміцин з бактеріостатичною дією на мікобактерії туберкульозу (МБТ), який з початку застосовували для лікування хворих з ускладненими формами туберкульозу, туберкульозом гортані, туберкульозним менінгітом, в подальшому - для лікування туберкульозу легенів. З 1954 р. у фтизіатрії почали застосовувати парааміносаліцилову кислоту (ПАСК), тибон, препарати гідразиду ізонікотинової кислоти (ізоніазид, фтивазид, салюзід, метазид). У 1970 році в практику лікування хворих на туберкульоз увійшли і інші високоефективні препарати - рифампіцин, етамбутол, піразинамід. До кінця минулого століття спектр лі-

ків ще більш розширився. Для лікування туберкульозу почали застосовувати високоефективні фторхінолони.

Однак, з часом, виникли серйозні проблеми, що перешкоджають лікуванню хворих на туберкульоз. Одна з них це - розвиток стійкості МБТ до протитуберкульозних препаратів [1]. Розрізняють декілька видів медикаментозної резистентності МБТ. Монорезистентность - це резистентність МБТ до одного протитуберкульозного препарату І-го ряду. Мультирезистентність - це резистентність МБТ як мінімум до ізоніазиду і рифампіцину. Полірезистентність - це резистентність МБТ більш ніж до одного протитуберкульозного препарату. Розширена медикаментозна резистентність - резистентність МБТ одночасно до ізоніазиду, рифампіцину і до 2-х груп протитуберкульозних препаратів ІІ ряду - аміноглікозидів і фторохінолонів. Виділяють початкову резистентність, яка виявлена у вперше діагностованих хворих, і вторинну або набуту резистентність, що виявлена у хворих, які лікувалися антибактеріальними препаратами більш 4-х тижнів. За результатами першого національного епідеміологічного дослідження щодо хіміорезистентного туберкульозу в Україні рівень МР ТБ серед хворих, яким вперше в житті встановлено діагноз ТБ складає 24,3%, серед хворих з повторними випадками ТБ – більш ніж в двічі вище – 58,2%. Питома вага випадків РР ТБ становить 13,9% від загальної кількості хворих на МР ТБ [1]. Особливості мікобактерій, які ускладнюють боротьбу із захворюваннями – повільний, внутрішньоклітинний зріст збудника, велика концентрація патогенних мікроорганізмів на ураженій ділянці, здатність до знаходження тривалий час у фазі відсутності росту, природна резистентність до ряду антибіотиків. Основа стійкості до антимікробних препаратів – зміни в генетичному матеріалі, а саме - мутації в незалежних генах. Найпоширеніші причини, що можуть запустити такий механізм розвитку резистентності, - неадекватна терапія та монотерапія.

Вперше фтизіатри зіткнулися зі стійкістю мікобактерій до стрептоміцину. Відомо, що резистентність виникає в результаті мутацій в генах, що кодують будову субодиниць рибосом. Стрептоміцин порушує синтез білка в клітині мікобактерій за рахунок зв'язування з 16S - компонентом рибосомальної РНК, що викликає порушення читання генетичного коду і пригнічення процесу трансляції. Мутації в гені, який кодує рибосомальний білок S12, - домінуючий механізм розвитку лікарської стійкості до стрептоміцину. Менш значущою мішенню є ген, що кодує 165-компонент рибосомальної РНК [3]. Крім суто генетичних змін, відбуваються зрушення і в метаболізмі мікобактерій, пов`язані із розвитком антибіотикорезистентності. Бактерія перебудовує свій обмін речовин таким чином, щоб реакції, на які направлена дія антибіотиків, редукувались. Наприклад, мікобактерії здатні поглинати ізоніазид в неактивному стані і під впливом власного ферменту каталази активувати його. Мутації в гені ферменту призводять до інактивації каталази і, відповідно, неможливості ізоніазиду перейти в активну форму і подіяти на мікобактерію [2].

Висновки. Отже, для попередження формування антибіотикорезистентних штамів МБТ важливим є пошук нових препаратів серед вже відомих груп синтетичних та природних структур, розробка для них нових форм та схем використання, а також знайти принципово нову групу препаратів з новим механізмом дії, який буде направлений на гени, що відповідають за життєдіяльність МБТ in vivo. На нашу думку, такий новий підхід міг би значно допомогти у боротьбі із резистентністю мікобактерій.

Список використаних джерел

1.Аналітично-статистичний довідник «Туберкульоз в Україні» за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://phc.org.ua/uploads/files/%20%D0%A2%D0%91%202015.doc. 2.Коровкин В.С. Медицинские новости [Електронний ресурс] / В.С. Коровкин // Молекулярные основы лекарственной устойчивости микобактерий туберкулеза. – 2003. - № 9.- С.8-13. – Режим доступу: http://www.mednovosti.by/journal.aspx?article=2421. 3.Musser J.M. Clinical Microbiology Reviews [Електронний ресурс] / J.M. Musser // Antimicrobial Agent Resistance in Mycobacteria: Molecular Genetic Insights.–1995. - V.8. N.4. - P. 496-514. – Режим доступу:https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC172873/pdf/080496.pdf. 4.WHO Global tuberculo-

sis report [Електронний ресурс] / WHO //Treatment out comes by TB case type, 2014 and treatment out comes for MDR/RR-TB and XDR-TB cases, 2013. – 2016 – 201 p. – Режим доступу: http://www.who.int/tb/publications/global_report/en/.

Л. А. Песоцкая, А. С. Короленко, Т. О. Третяк, О. В. Писаревская, Я. Кочкарова

ВЫЯВЛЕНИЕ ПОТЕНЦИАЛЬНЫХ МЕНТАЛЬНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ МЕТОДОМ ГАЗОРАЗРЯДНОЙ ВИЗУАЛИЗАЦИИ

Задачами высшей школы являются не только профессиональное обучение студентов, но и формирование у них морально-этических качеств личности, которые невозможно реализовать без раскрытия их творческого потенциала, индивидуального подхода, с учетом природных особенностей восприятия актуальной информации, связанные с типом мышления, потенциальной способностью. Любой мыслительный процесс обеспечивается обменом веществ на разном уровне организации живой материи с изменением его энергетической активности. Поэтому диагностика ее состояния является целесообразной, для большей объективизации результатов психологических исследований, у тестируемых лиц.

В экспериментальной биологии в прошлом веке А. Гурвич установил существование электромагнитной природы биополя человека в ультрафиолетовой части спектра, которое индуцирует митотическую активность клеток и биоэнергетический процесс. Необходимо отметить, что А. Гурвич посвятил более 30 лет изучению электромагнитного излучения клеток, подчеркнул его важную роль в физиологических процессах, пришел к выводу о том, что главную и первичную роль в организации жизни клеток, внутриклеточном и межклеточном взаимодействии играет митотическое, т.е. поле формы (биологическое поле) [3].

Поле клеток с внутриклеточным источником его развития не ограничивается только клеточными границами, а распространяется за пределы клетки – в межклеточное пространство, в свою очередь - поля клеток образуют биологическое поле всего организма. Формирование и поддержание неравновесного состояния молекул в живых системах осуществляется как за счет энергии метаболизма, так и вследствие пространственно организующего действия клеточного поля [7].

Это фотонное свечение живого организма в ультрафиолетовой части спектра фиксируется на рентгеновской пленке. Свечение усиливается при помещении объекта в высокочастотное поле и известно как эффект Кирлиан [1, 4], в основе которого лежит газовый разряд [5].

В работах Ямшанова В.А. изложена гипотеза о возможности возникновения свечения вокруг пальцев человека или его тела за счет окисления окиси азота (NO**).** При окислении окиси азота озоном в высокочастотном поле образуется двуокись азота: NO + O3-> NO2* + O2 ; NO2* -> NO2 +hn. При этом при переходе из возбужденного состояния в основное двуокись азота излучает свет в широком диапазоне, в том числе в видимой области. Это излучение может фиксироваться на фотопленку или с помощью фотоумножителя. Предполагается, что источником окиси азота могут быть токопроводящие каналы, которые связывают внутренние органы с акупунктурными точками на поверхности тела. Окись азота и ее производные помимо антропогенного загрязнения окружающей среды образуются и в естественных условиях в воде или атмосфере **[**8**].**

В 1973-1980 годы П.Мандел (ФРГ) разработал систему медицинской диагностики, основанную на типе свечения, соответствии секторов в короне излучения пальцев рук и ног органам и системам человека **[**9]; анализ цветных кирлианограмм разрабатывали исследователи Канады **[**10], Бразилии **[**11].

Целью исследования является изучить ментальное состояние студентов высшей школы методом визуализации газоразрядного свечения их пальцев рук, про-

вести сравнительную характеристику с результатами психологического тестирования и данными электроэнцефалографического обследования.

Материал и методы исследования. Потенциал ментальной и психоэмоциональной активности студентов изучали по изменению изображений кирлиановского свечения пальцев рук до и после проведения заседаний студенческого кружка (с прослушиванием классической музыки), факультативных занятий по тематике соответствующей учебной программы с элементами личного участия учащихся в подготовке их проведения.

Обследовали 32 студента 2-4 курсов Днепровского национального университета имени О. Гончара и медакадемии. Регистрацию кирлиан-свечения проводили на приборе «РЕК-1», разработанным УкрНИИ технологий машиностроения (г. Днепр) [6], с фиксацией свечения на рентгеновскую и цветную фотопленки («Кодак 200»). Для интерпретации полученных кирлианограмм использовали разработанные нами критерии компьютерной обработки отсканированных кирлиановских изображений [2]. По результатам психологических тестов определяли три типа мышления: наглядно-образный, словесно-логический, интуитивный. Кирлианографическое исследование 3 и 4 пальцев правой руки проводилось до и после каждого тестирования (сектора регулирующих систем организма).

Метод регистрации, обработки и последующего анализа параметров изображений газоразрядного излучения построен на следующей последовательности этапов: аналого-цифровое преобразование кирлиановских изображений посредством сканирования; фрагментация изображений с целью выделения областей свечения отдельных пальцев; бинаризация изображений по порогу яркости; вычисление площади короны свечения (ПКС).

ФИО	Площадь засветки				
	Палец	Контр	Интуиц	Логика	Образ
Б.И.А.	3 прав	12583	19543	40737	39715
	4 прав	1225	15968	35914	41218

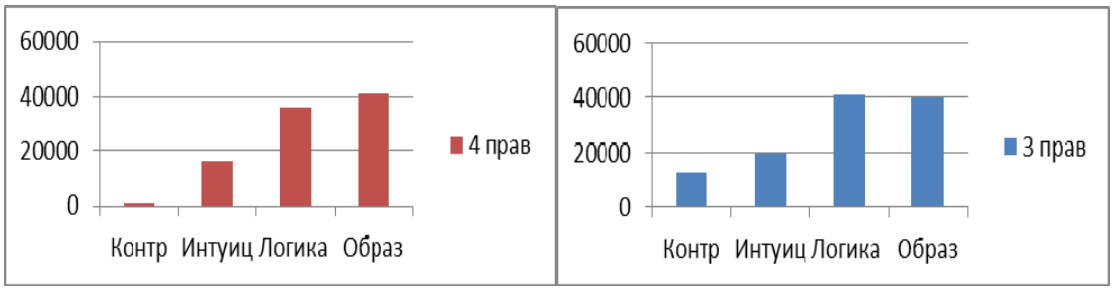

Рис. 1 Пример результата анализа кирлинограммы пальцев рук.

С целью анализа цветных изображений ГР свечения, определения их информативных признаков в количественном аспекте, проведены исследования параметризации гистограмм яркости для каждого канала пространства RGB (модель, в которой цвет каждого пикселя описывается композицией из красного (R), зеленого (G) и синего (B) цвета, которые в данном контексте называют первичными основными цветами либо компонентами). Каждая из трех гистограмм показывает соответственно распределение R, G, B-кодов пикселей матрицы по всему изображению, а, следовательно, может служить интегральной характеристикой цветовой палитры газоразрядного излучения. Указанные рядом с графиками количественные значения измеряются в пикселях и характеризуют следующие параметры: ***max value*** – максимальное (пиковое) значение пикселей оттенка соответствующего цвета (красного (Red), зеленого (Green) либо синего (Blue)) в гистограмме яркости; ***max index*** – числовое обозначение градации оттенка указанного цвета в соответствии со стандартно принятой шкалой от 0 (темный) до 255 (светлый).

Результаты исследований и их обсуждение. По результатам психологических

тестов высокие уровни типов мышления в целом чаще наблюдались у студентов младших курсов, в частности – наглядно-образный и словесно-логический (71% и 47%, соответственно). Среди средних уровней типа мышления у студентов младших курсов чаще были интуитивный и словесно-логический типы (62% и 47%, соответственно). У студентов старших курсов среди высоких уровней типов мышления выделялся наглядно-образный тип мышления (55%); среднего уровня – словесно-логический и интуитивный, как у студентов младших курсов. Высокого интуитивного типа мышления не выявлено.

В норме корона излучений вокруг пальцев рук представлена внутренним овалом, средним слоем излучений в виде равномерно расположенных стримеров (рис. 1). Наружным слоем короны является люминесценция – тонкие, равномерно расположенные, более или менее ветвящиеся лучи за пределами стримеров. При психоэмоциональном неравновесии появлялись выпадения в короне свечения, у некоторых студентов встречались, так называемые, пучки страха (по П. Манделу) (рис. 2, 3).

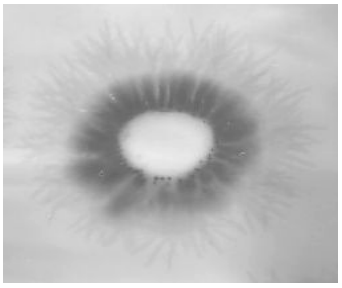
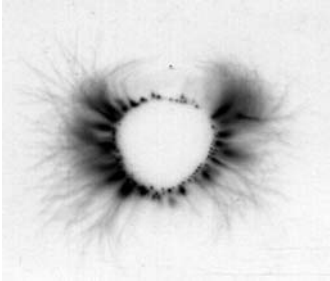
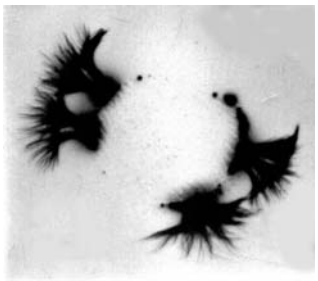

Рис. 1. Норма Рис. 2. Эндокринный тип свечения. Рис. 3. Пучки страха

При интоксикации (эндогенной либо экзогенной) появляются точечные или круговые выбросы энергии в короне свечения или на концах стримеров, дополнительные структуры в или возле короны (рис. 3).

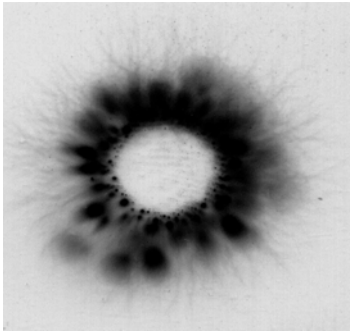
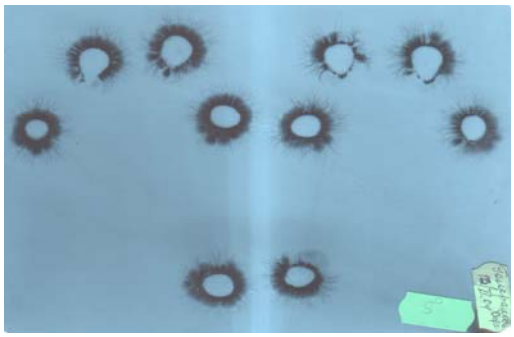

Рис. 4. Токсический тип свечения. На фото рук – смешанный тип свечения

При сравнении описанных дефектов до и после творческой работы на факультетских занятиях учащихся по профессиональному интересу, была выявлена положительная динамика в энергообеспечении организма, что позитивно влияет на их состояние здоровья (табл. 1).

Таблица 1. Изменения типов свечения пальцев рук у учащихся

Типы кирлиановского свечения	До факультативного занятия		После занятий	
	Всего, чел.	%	Всего, чел.	%
Эндокринный	11	34	3	10
Эндокринно-токсический	9	29	8	25
Нормальный	12	37	21	65

Высокие площади короны свечения (ПКС 20.000 у.е. и больше) чаще были у студентов младших курсов (68% и 52%, соответственно), как и чаще высоким уровнем мышления по психологическим тестам. У студентов младших курсов чаще были

наглядно-образный тип (по тестам - чаще высокий), интуитивный (по тестам - чаще средний). Но реже был, по сравнению с тестами, логический тип и наблюдался смешанный тип мышления (способность к синтезу). У студентов старших курсов, как и по тестам среднего уровня, по площади свечения короны 3 пальца (сектора сердечно-сосудистой системы) чаще определялись логический и интуитивный типы, а также образно-интуитивный; по 4 пальцу. – чаще образно-интуитивный и интуитивный типы, по тестам высокого уровня чаще фиксировался образный тип.

У студентов с более низкой реактивностью (ПСК менее 20 000 у.е.) по обоим пальцам у трети учащихся младших курсов преобладал образно-логический тип мышления. У старших – логико-интуитивный тип мышления, что совпадало с данными по тестам.

Данные электроэнцефалограммы также не всегда коррелировали с результатами ГРВ, как и с помощью психологических тестов,- при высоком реактивном ответе и интуитивном типе мышления.

Таким образом, при любом типе мышления на кирлианограммах пальцев рук в целом визуализируется сочетанная активация энергетики всех регулирующих систем. Однако, при логическом типе, чаще реализация общей активности визуализируется в секторах циркуляции крови (сосуды), что можно использовать для экспресс выявления этого типа мышления у учащихся. Кирлианография выявляет более достоверно, чем тесты, смешанные типы мышления. Результаты психофизиологического состояния студентов по изменению их биоактивности с помощью ГРВ пальцев рук в целом коррелирует с результатами с использованием психологических тестов. Но применение метода ГРВ позволяет выявить резервные возможности учащегося по типу мышления (в отличие от других методов), установить наличие сочетанных типов. Обнаруженные типологические особенности студентов должны учитываться педагогом для создания инновационных программ обучения, которые способствовали б личностному и профессиональному росту, раскрывали их творческий потенциал.

При любом типе мышления важным для профессиональной деятельности (особенно для врача) является нравственно-этическая составляющая сознания учащегося. С целью выяснения уровня выраженности этой составляющей сознания студента анализировали характер свечения на цветном фотоматериале, оттенки цвета которого отражают низко- и высокочастотную составляющую биополя человека (рефлекторную или личностную эгоистическую, и неличностную или духовную).

Творческая и психоэмоциональная активность учащихся в цветном фотоматериале визуализировалась в виде появления дополнительных цветных структур в короне свечения разных цветов или вне ее (рис. 5).

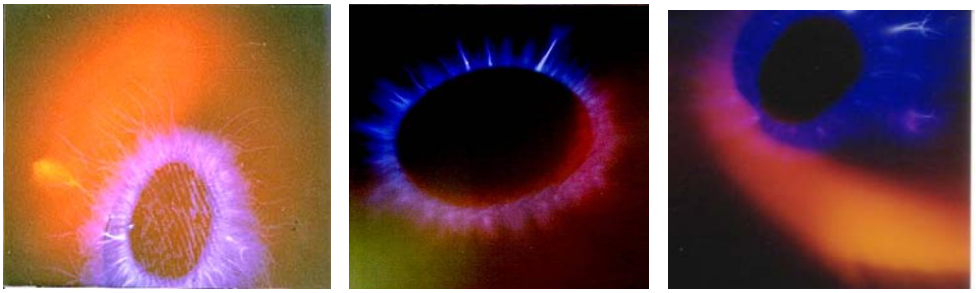

Рис. 5. Примеры кирлианограмм при психоэмоциональной и ментальной активности учащихся.

Анализ изменения яркости короны свечения на цветной фотопленке выявил закономерности: разнообразие пиков мощности яркостей свечения при положительной мысли, эмоции, появлении творческих и научных идей, в отличие от однообразных кривых при экстрасенсорных рефлекторных реакциях, установленных нами ранее [10].

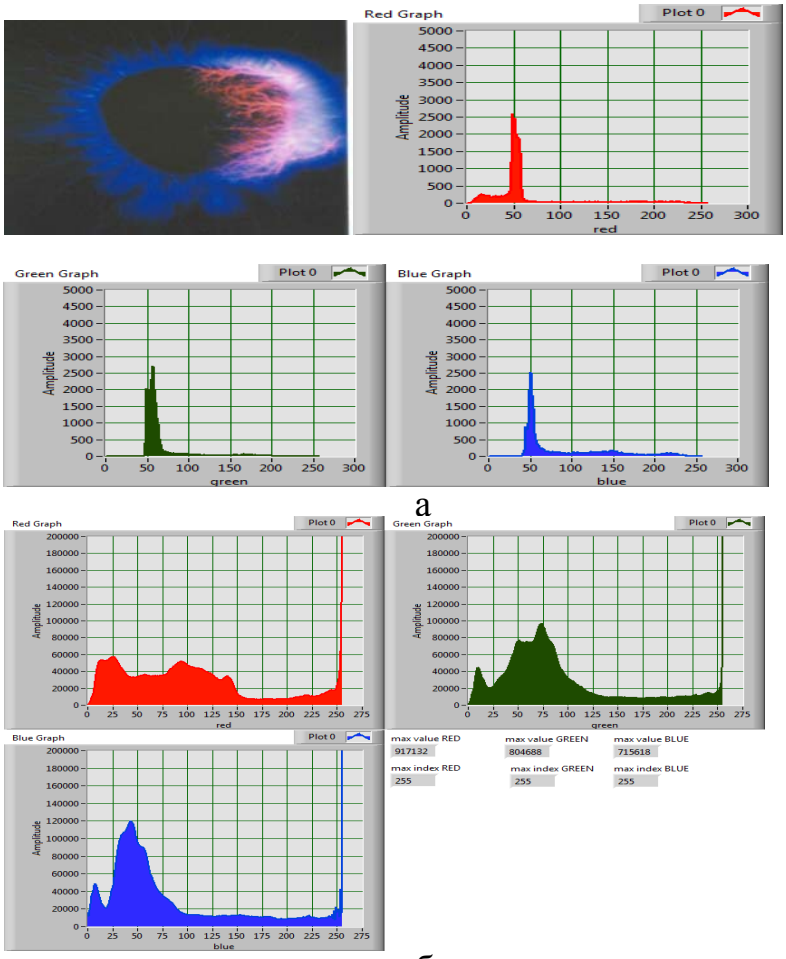

а

б

Рис.6. Пример кирлиан-изображения при преобладании рефлекторных (а) и сознательных (б) реакций.

Полученные результаты продемонстрировали влияние настроения, мотивации поведения студентов на функциональное состояние энергообеспечения организма, которое определяет состояние реакций адаптации, степень устойчивости к неблагоприятным факторам. Информация студентов, непосредственно участвующих в проведенных исследованиях, о полученных результатах активизировало заинтересованность их к самосовершенствованию, заставило их подумать о реализации своей программы, направленной на развитие личностного и профессионального роста, задуматься над своим поведением, мыслью, речью, неопровержимым фактом «выгодности» для себя жить по совести. А совесть приведет к выполнению своего долга, в данном случае профессионального познания и этических взаимоотношений с окружающими и, прежде всего, друг с другом и пациентами.

Выводы. Применение результатов кирлианографических исследований в педагогическом процессе целесообразно для определения ментального и творческого потенциала учащихся, разработки инновационных программ для их раскрытия.

Список использованных источников

1.Гербер Ричард Вибрационная медицина / М.: София, Гелиос, 2001. – 592 с. 2.Глухова Н.В. Оцінка невизначеності інформативних ознак зображень газорозрядного випромінювання / Н.В. Глухова // Системи обробки інформації. – 2016. – № 3(140). – С. 43 - 47. 3.Гурвич А.Г. Принципы аналитической биологии и теории клеточных полей. - М.: Наука. 1991. - 250 с. 4.Кирлиан С.Д. Авт. свид. №106401, кл. G03B 41/00, 1949. 5.Коротков К.Г. Энергия наших мыслей / Коротков К.Г. – М.: «Эксмо», 2009. – 352 с. 6.Пісоцька Л.А., Мінцер О.П., Глухова Н.В. Пристрій для реєстрації зображення кірліан-світіння біологічних об'єктів / Патент України на корисну модель №100879 від 10.08.2015 р. Бюллетень №15. - 3 с. 7.Некрасов В.А., «Биологическое поле». 2005. http://www.antipole.ru/art/04/. 8. Ямшанов В.А. О природе свечения в «эффекте Кирлиан».- Виртуальный мир N 1.- 2006.- tratu.ru › P16-2-2.HTM. 9. Mandel P. Energetische Terminalpunkt-Diagnose. Engan, 1983. - 199 p. 10. Agnes Kraweck. Life's Hidden Forses – A personal journey into

Kirlian Protograph; Canada, NRIUNE-BEING RESEARCH ORGANIZATION LTD, 1998. 11. Newton Milhones / Official Brazilian standard of Kirlian Cameras and Kirliangraphy / 1986, Brazilia.

М. А. Прахова, Н. Г. Смотрова

ВИРУС БЕШЕНСТВА: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Бешенство – это вирусное природно-очаговое зоонозное заболевание, которое распространено в 150 странах мира, наиболее часто встречается в странах Африки и Азии, Латинской Америки, в меньшей степени в Северной Америке и Европе. В настоящее время в мире проводятся активные мероприятия, направленные на полное искоренение вируса бешенства. В Украине наблюдается неблагоприятная эпидемиологическая обстановка в связи с рядом проблем в сфере здравоохранения, которые будут рассмотрены далее.

Целью и заданием исследования был анализ данных о природе заболевания бешенством, методах его профилактики и эпидемиологической ситуации в Днепре и в Украине в общем, а также изучение вклада отечественных ученых в изучение и профилактику бешенства.

Материалы и методы. Был проведен анализ 8 зарубежных и украинских печатных изданий и научных работ по данной теме.

Результаты исследования. Бешенство было впервые описано К. Цельсом в I в. н.э.. Антирабическая вакцина была изобретена Луи Пастером в 1885 г. на основе полученного в лаборатории фиксированного вируса. Вирус-фикс был получен путем последовательных 133 пассажей уличного вируса через мозг кролика. При этом продолжительность инкубационного периода при заражении кролика сократилась с 21 до 7 дней. В процессе пассажей вирус потерял способность вызывать заболевания у человека, собак и других животных, однако полностью сохранил свои антигенные свойства, что и сделало его материалом для создания вакцины. На территории современной Украины большой вклад в изучение и профилактику бешенства внёс одесский микробиолог и эпидемиолог Николай Фёдорович Гамалея. Н.Ф.Гамалея изучал в лаборатории Л. Пастера вирус бешенства, методику приготовления вакцины и проведения прививки. Затем Гамалея вернулся в Одессу и совместно с И.И.Мечниковым в 1886 основал городскую лабораторию для проведения научно-исследовательской работы и впервые в Российской Империи осуществил вакцинацию людей против бешенства, чем снизил уровень смертности от данной болезни на 40%.

Возбудитель бешенства, Rabies lyssavirus - это РНК-содержащий вирус, который относится к семейству Rhabdoviridae, роду Lyssavirus. Вирион имеет пулевидную форму, размером 100-150х70 нм, содержит однонитчатую минус-нитевую РНК.

Существует два типа вируса бешенства: уличный вирус, который вызывает заболевание, и искусственно получаемый вирус-фикс, который непатогенен для человека и животных. Бешенство передается прямым контактным путем. Источником заболевания являются в основном лисы, волки, шакалы, собаки и кошки. Чаще всего заражение происходит через укус больного животного, также возможна передача при обильном ослюнении поврежденной кожи, так как вирус накапливается и выделяется через слюнные железы животного во время болезни и в последние дни инкубационного периода. Во внешней среде вирус погибает в течении 5 минут под действием УФ-излучения, но в гниющих тканях сохраняется в течении нескольких месяцев, поэтому животные часто заражаются через поедание трупов животных, погибших от бешенства. Человек является случайным звеном в эпидемическом процессе и не принимает участия в циркуляции вируса в природе. Имеются лишь единичные случаи заражения человека человеком.

Инкубационный период заболевания длится до 10-14 дней при проникновении возбудителя через кожные покровы головы и более 1,5 мес. при укусах в конечности. Вирус бешенства поражает ЦНС человека и животных. Вирусные частицы проника-

ют непосредственно в повреждённые периферические нервы или через нервно-мышечные синапсы после первичной репродукции в клетках мышечной ткани. Вирусные частицы продвигаются по осевым цилиндрам чувствительных периферических нервов и глиальным волокнам со скоростью до 3 мм в час при помощи ретроградного аксоплазматического транспорта, достигают сначала вентрального рога спинного мозга, затем поражают ростральное серое вещество, а далее головной мозг. Наиболее сильно поражаются нейроны гиппокампа, продолговатого мозга, клетки Пуркинье мозжечка. В нервных клетках происходит интенсивная репродукция вируса, в результате чего появляются тельца Бабеша-Негри, которые являются местом продукции и накопления специфического антигена вируса бешенства и состоят из белка и РНК. После размножения вирус перемещается в слюнные железы по волокнам лицевого и языкоглоточного нервов и в большинство внутренних органов по парасимпатическим нервам. Болезнь проявляется в прогрессирующем спазме гладкой и скелетной мускулатуры, водобоязнь, светобоязнь. Смерть наступает от удушья, возникающего в связи с параличом дыхательных мышц.

Для создания активного иммунитета используются живые аттенуированные и убитые вакцины. На данный момент применяют антирабическую культуральную вакцину из штамма Внукова-32, инактивированную УФ- или гамма-лучами, и антирабическую культуральную очищенную инактивированную вакцину «Рабивак». Также обязательно используется антирабический лошадиный иммуноглобулин. В основе поствакцинального иммунитета лежит феномен интерференции вирусов, который заключается в способности одного вида вируса, интегрированного в клетку хозяина, задерживать размножение другого вида вируса, попавшего в эту же клетку позже. Фиксированный вирус имеет большую тропность к нейронам и быстро размножается в них, чем препятствует развитию уличного вируса. Вакцинацию следует проводить в группах риска (ветеринары, работники сельского хозяйства) 1 раз в год. После укуса животного с подозрением на бешенство введение вакцины и антирабического иммуноглобулина необходимо начинать немедленно. После проявления клинических симптомов заболевания проводится исключительно патогенетическая и симптоматическая терапия, так как само заболевание бешенством неизлечимо и смертельно.

Причиной неблагоприятной эпидемиологической обстановки по бешенству в Украине является в основном отсутствие антирабических препаратов в нужном количестве и позднее обращение пострадавших в медицинские учреждения, а также низкий контроль за численностью диких животных в естественных условиях, нарушение правил содержания домашних животных, рост популяции беспризорных животных в городах и сёлах и недостаточное количество исследований биоматериалов от диких животных. Для уничтожения бешенства в целом необходимо ужесточение контроля над заболеваемостью животных и проведение санитарно-просветительных работ среди населения. В последние 3 года в Украине наблюдались значительные проблемы с обеспечением вакциной и антирабическим иммуноглобулином, так как завод «Фармстандарт-Биолек» приостановил выпуск этих препаратов в 2015 году, однако в начале 2017 года производство было восстановлено. Также в 2016 году в Украину поступило 91 393 дозы РАБІПУР®РСЕС АНТИРАБІЧНА ВАКЦИНА В.Р.. Всего за 2016 год было зафиксировано около 1000 случаев бешенства среди животных. За 2016 год в больницах Днепра от бешенства вакцинировали 251 человека и 50 людей не получили вакцину. В целом по Украине в 2016 году от бешенства умерло 4 человека.

Выводы. Бешенство – это вирусное зоонозное заболевание, предотвратить которое возможно с помощью контроля заболеваемости животных, своевременной вакцинации и улучшения информированности населения. Вакцина против бешенства была изобретена в 1885 году выдающимся учёным Л. Пастером. Значительных успехов в изучении и борьбе с бешенством на территории Украины вскоре

после открытия вакцины достиг Н.Ф. Гамалея. Искоренение данного заболевания возможно при комплексном подходе к решению проблемы, увеличении финансирования в данной области и обеспечения всех медицинских учреждений антирабической вакциной и иммуноглобулином.

Список использованных источников

1.Борисов Л.Б. Медицинская микробиология, вирусология, иммунология: Учебник. – М.: «ООО Медицинское информационное агентство», 2001. 2.Netter's infectious diseases/ [edited by] Elaine C. Jong, Dennis L. Stevens – M.: Elsevier Inc, 2012. 3.Прес-служба МОЗ України/ В Україну надійшла вакцина для профілактики сказу [Электронный ресурс], – URL http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20160725_b.html. 4.Прес-служба МОЗ України/ МОЗ України інформує про епідемічну ситуацію зі сказу [Электронный ресурс], – URL http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20161023_b.html.

Е. В. Бурдейная, Е. О. Хоменко

ТРАНСПЛАНТОЛОГИЯ КАК СПОСОБ ПРОДЛЕНИЯ ЖИЗНИ: ПРОБЛЕМЫ И ДОСТИЖЕНИЯ

Трансплантология (англ. transplantation - пересадка) - наука, изучающая теоретические предпосылки и практические возможности замещения отдельных органов и тканей органами или тканями, взятыми из другого организма.

Трансплантология имеет несколько направлений: 1. Ксенотрансплантация – трансплантация органов и/или тканей от животного другого биологического вида; 2. Аллотрансплантация – трансплантация, при которой донором трансплантата является генетически и иммунологически другой человеческий организм; 3. Искусственные органы; 4. Клонирование органов из стволовых клеток; 5. Аутотрансплантация – реципиент трансплантата является его донором для самого себя.

Идея пересадки органов от одного человека к другому не нова. В древнеегипетском медицинском трактате, известном под названием «Папирус Эберс», написанном примерно за 1500 лет до н.э., мы находим упоминание о пересадке кожи с одного участка тела на другой.

По сравнению с другими разделами медицины, трансплантология возникла недавно, в начале XX века. Ее основателем и первым эксперементатором в этом направлении справедливо считается Алексис Каррель. Именно ему принадлежит идея консервации органов, перфузии.

Отторжение пересаженных органов и тканей представляет собой одну из основных проблем трансплантологии. Оно происходит оттого, что иммунная система человека воспринимает трансплантат, имеющий отличную от остального организма антигенную структуру, за чужеродный агент и атакует его. Такая атака иммунитета вызывает воспаление и разрушение пересаженного органа. Иммунный ответ на трансплантат обусловлен распознаванием антигенов HLA (MHC) донора, расположенных на мембранах клеток, пересаженного органа, лимфоцитами реципиента Чужеродные HLA антиген вызывают активацию Т - хелперов (Th-1,2) которые стимулируют пролиферацию цитотоксических Т-лимфоцитов и В-лимфоцитов. Антитела к чужеродным антигенам HLA могут присутствовать в сыворотке реципиента до трансплантации. Они появляются при контакте с чужеродными антигенами HLA время переливания крови или при беременности.

Выявление в сыворотке реципиента антител к антигенам HLA потенциального донора свидетельствует о высоком риске сверхострого отторжения трансплантата. Поскольку отторжение трансплантата вызывают чужеродные антигены HLA, лучший способ его профилактики - подбор донора, совместимого реципиентом по антигенам HLA. Наилучший из современных методов подбора донора называется серологическим, или лейкоцитарным, типированием. Антигены системы HLA, экспрессируемые циркулирующими лимфоцитами, могут быть определены с помощью

сывороток, полученных от пациентов, перенесших множественные гемотрансфузии, или от женщин, имевших множественные беременности. Используя лейкоциты пациента и ряд стандартных сывороток, можно охарактеризовать большинство сильных антигенов как у донора, так и у реципиента. Несколько моментов, касающихся подбора по гистосовместимости, заслуживают особого внимания. 1. У реципиентов, которым производится пересадка даже от доноров, идентичных с ними по HLA, будет развиваться отторжение трансплантата, пока не будут применены иммуносупрессивные препараты. Только однояйцевый близнец является идеальным донором. 2. Даже при плохом подборе гистосовместимости доноров из числа родственников реципиента результаты часто оказываются хорошими. 3. Даже при хорошем подборе по гистосовместимости трансплантат не приживется, если в организме реципиента уже .имеются антитела против ткани донора, согласно цитотоксическому тесту. 4. Наличие АВО-изогемагглютининов приведет к быстрому отторжению большинства пересаживаемых органов, несущих несовместимые по группе крови субстанции. 5. Тканевое типирование трупных тканей лиц, не являвшихся родственниками реципиента, не бывает успешным.

К механизмам отторжения трансплантата можно отнести сверхострое, острое и хроническое отторжение. Сверхострое отторжение развивается немедленно после подключения трансплантанта к кровотоку. Острое отторжение развивается в течение первых трех недель. Хроническое – в течение нескольких месяцев или лет. Причиной является недостаточная иммуносупрессивная терапия.

Поскольку отторжение крайне опасно для больного, после трансплантации проводится иммунологический мониторинг. С помощью тонкоигольной аспирационной биопсии трансплантанта: отслеживают проникновение в трансплантант иммунных клеток (появление макрофагов свидетельствует, что началось необратимое отторжение); отслеживают иммунорегуляторный индекс (отношение количества Т-хелперов к Т-супрессорам), оптимальный индекс 1-1,3. Повышение выше 1,3 - фактор риска отторжения; исследуют количество цитокинов ИЛ-2 и ИЛ-1, повышенное их количество - фактор риска.

Как иммунодепрессивная терапия используются антиметаболиты пуринового, пиримидинового и белкового синтеза (имуран, 5-фторурацил, метотрексат и др.); угнетающие лимфоидную ткань стероиды (кортизон, преднизолон и др.); алкилирующие препараты (циклофосфамид и др.); антибиотики актиномицинового ряда (актиномицин С или D, аурантии и др.); препараты биологического происхождения (антилимфоцитарные сыворотки, антилимфоцитарные глобулины, некоторые мукополисахариды, ядерные белки и др.).

Но наука не стоит на месте и американские ученые разработали методику, предотвращающую отторжение пересаженной почки. В эксперименте она помогла восьми реципиентам обойтись без постоянного приема иммуносупрессивных препаратов.

Так, например, в 2008 году коллектив Дэвида Закса (David Sachs) из Массачусетской больницы общего профиля в Бостоне сообщил, что экспериментальная пересадка костного мозга донора помогла четырем из пяти пациентов обойтись без иммуносупрессантов после пересадки почки – лейкоциты из пересаженного костного мозга «научили» их иммунитет считать орган «своим». Причем реципиенты не совпадали с донорами по главному комплексу тканевой совместимости. К настоящему времени эти четыре человека живут без приема препаратов в течение восьми лет. Однако такая методика чрезвычайно неудобна для массового применения из-за технической сложности, высокой стоимости и риска осложнений. Поначалу все делалось как обычно: подобрали доноров, выполнили трансплантацию и назначили по два традиционных иммуносупрессанта типа циклоспорина. Но этим лечение не ограничилось. Вскоре после операции исследователи начали обрабатывать лимфоузлы, селезенку и вилочковую железу пациентов радиоактивным излучением умеренной интенсивности, чтобы на

время ослабить (но не подавить полностью) их иммунную систему. Кроме того, добровольцам ввели антигены против основной популяции иммунных клеток, обеспечивающих отторжение трансплантата – недифференцированных Т-лимфоцитов-хелперов (Th0-клеток). Примерно через 10 дней после пересадки ученые ввели пациентам лейкоциты доноров, включая кроветворные клетки CD34+, способные размножаться и стать частью иммунной системы реципиента. После этого донорские клетки предотвращают иммунные атаки на пересаженный орган, благодаря процессу отрицательной селекции – уничтожения цитотоксических лимфоцитов, реагирующих на собственные антигены организма. В ходе этого процесса вилочковая железа «демонстрирует» зрелым Т-лимфоцитам антигены «своей» ткани, причем ткань считается «своей», если ее считает таковой достаточное число иммунных клеток. Лимфоциты, готовые атаковать собственный организм, таким образом выбраковываются. Поскольку ставшие частью иммунной системы клетки донора и их потомство считают пересаженную почку «своей», вилочковая железа пациента начинает делать то же самое и уничтожать Т-лимфоциты, готовые атаковать орган. Исследователи следили за этим процессом по анализам крови, контролируя правильное слияние иммунных систем донора и реципиента, а также отсутствие признаков отторжения почки. Через месяц после введения донорских клеток один из иммуносупрессивных препаратов пациентам отменили. Прием второго разрешили прекратить через полгода.

Человек с чужим сердцем способен переносить длительные интенсивные физические нагрузки и даже превосходить в этом обычного здорового человека. Так, жизнь 28-летнего Марка Блэка была спасена с помощью пересадки сердца и обоих легких. Через пять лет упорных, интенсивных тренировок он принял участие в Играх Канады, соревнуясь в беге на 5 километров и волейболе.

Трансплантация является неотъемлемой частью современной медицины. Люди сделали выбор в пользу продления жизни на неопределенный срок, отказались сдаваться смерти там, где ее можно предотвратить. Таким образом, человечество, вопреки биологическим законам, отвоевало право больных с неизлечимыми заболеваниями на жизнь путем трансплантации органов и вышло на новые рубежи своей истории.

С. С. Крохмалюк, Г. М. Дараган

ВАКЦИНА БЦЖ, ІСТОРІЯ ЇЇ СТВОРЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ В СУЧАСНІЙ МЕДИЦИНІ

Вакцина БЦЖ - це живі збудники туберкульозу, які після спеціальної обробки, втратили здатність викликати захворювання, тобто свою вірулентність, але не втратили здатність створювати протитуберкульозний імунітет. Вона створена у 1921 р. двома французькими вченими Кальметтом і Гереном. На сьогоднішній день це єдина протитуберкульозна вакцина яка застосовується в світі і є ефективною у профілактиці інфікування таким захворюванням як туберкульоз [2].

Її розробником є знаменитий французький мікробіолог і гігієніст, учень Луї Пастера-Альбер Кальметт. Протягом свого життя він вів активну боротьбу з розповсюдженням туберкульозу на території Франції і всієї Європи, ініціатор створення Французького національного комітету боротьби з туберкульозом, був обраний його віце-президентом, побудував перший санаторій для хворих на туберкульоз та їх сімей . Однак головним завданням Кальметт вважав розробку ефективного способу імунізації людини і домашніх тварин проти туберкульозу [3].

Альберт Кальметт разом зі своїм помічником Каміллом Гереном займався детальним вивченням механізму імуногенезу при туберкульозі. Завдяки своїм дослідженням він розширив і поглибив вчення Коха і інших науковців, які вивчали властивості цих бактерій. Провівши експерименти ним була створена власна концепція механізму інфікування і розвитку протитуберкульозного імунітету. Вчений прийшов до висновку, що для створення протитуберкульозного імунітету

необхідно «заселити» організм людини а саме його лімфатичну систему, з самого його народження живими, але авірулентними мікобактеріями туберкульозу.

Перед ним стояло два завдання: 1) зберегти вакцину живою; 2) ослабити бактерії до такої міри, щоб вони не могли викликати захворювання [2].

Для отримання штаму мікобактерій туберкульозу, здатного створити імунологічну перебудову організму без небезпеки розвитку туберкульозного запалення, науковці використовували культури мікобактерій бичачого типу (M. bovis). Mycobacterium bovis культивували на несприятливу для зростання мікобактерій туберкульозу картопляному середовищі з додаванням гліцерину і бичачої жовчі, що здатна знижувати вірулентність мікобактерій [4]. В результаті 13-річного культивування, після 230 посівів з інтервалами в 2 тижні Кальметт і Герен отримали штам, що втратив початкову вірулентність. Цілеспрямовано змінюючи умови середовища і харчування мікобактерій туберкульозу, Кальметт і його помічник змогли послідовно змінити властивості мікобактерій і спадково закріпити їх [3]. Після отримання експериментальних доказів того, що втрата вірулентності є спадковою ознакою, і новий штам, названий BCG (Bacillus Calmette-Guerin), має виражені імуногенні властивості у 1921 році Кальметт і Герен вперше зробили щеплення новонародженій дитині живою вакциною, яку вони отримали з цього штаму. У нашу країну штам БЦЖ завіз Л.А. Тарасевич в 1925 р . Штам позначили як BCG-I. Вітчизняні вчені створили суху вакцину, яка довго зберігалась і могла бути транспортована в будь-які куточки країни. Проте обов’язкове масове застосування вакцини в СРСР почалося лише з 1962 р. з відповідною ухвалою уряду [1].

На сьогоднішній день специфічна імунізація вакциною БЦЖ проти туберкульозу є обов'язковою в 64 країнах світу і офіційно рекомендована в 118 державах. До теперішнього часу щеплено більше ніж 2 мільярди людей будь-якого віку [4]. Зараз 90% вакцин, що застосовуються у світі, представлені п’ятьма штамами: пастерівським 1173 P2, данським 1331, Глаксо 1077 (деріват данського), токійським 172-1, російським BCG-I, Моро RDJ. Кожен із штамів характеризується різною реактогенністю [5].

Щепленню підлягають усі новонароджені, що не мають до цього протипоказань. Вакцинація проводиться на 3-5-ту добу життя дитини (не раніше 48-ї години після народження). Вакцинацію недоношених дітей проводять вакци- ною БЦЖ по досягненні дитиною маси тіла ≥ 2500 г. Вакцинацію не проводять в один день з іншими щепленнями. Діти, які не були щеплені в пологовому будинку, підлягають обов’язковій вакцинації в закладах охорони здоров’я. Дітям, яким не виповнилося два місяці, щеплення проти туберкульозу проводиться без попередньої шкірно-туберкулінової проби (ШТП). Після двомісячного віку перед виконанням щеплення БЦЖ дитині слід провести ШТП. Щеплення проводиться за негативного результату проби. У віці 7 років проводять ревакцинацію. В нашій країні з 2011 року застосовується вакцина БЦЖ SSI, що містить 2-8×10 6 колонієутворюючих (КУО) життєздатних одиниць БЦЖ данського штаму 1331[5].

На жаль вакцинація не може стовідсотково захистити від інфікування туберкульозом. Особливу небезпеку туберкульоз становить для маленьких дітей. А після вакцинації у дитини формується достатньо сильний імунітет, який може не допустити розвитку тяжкого захворювання після інфікування.

Якщо дитина не щеплена від туберкульозу, у неї існує високий ризик розвитку важкої форми захворювання, що може призвести до інвалідизації і навіть смерті [2]. Доведено, що вакцинація на 50% знижує ризик захворювання, при цьому найбільш ефективно попереджає розвиток генералізованих, ускладнених форм туберкульозу у дітей молодшого віку, які є найбільш схильними до несприятливого перебігу захворювання. Так, у 2015 році на тлі загалом несприятливого епідемічного стану в Україні і розрахункового загального рівня захворюваності 91 на 100 000, серед дітей до 14 років захворюваність становила 8,8 на 100 000; на туберку-

льоз захворіло 29 299 дорослих і лише 152 дитини до п'яти років [5].

Отже, розробка вакцини БЦЖ є дуже важливим досягненням мікробіологів XX століття. Ефективність вакцини БЦЖ доведена майже 90-річною практикою її застосування. Вважається, що за цей період, із урахуванням стандартизації і поліпшення штамів, вакцина БЦЖ запобігла 7-10 мільйонам нових випадків туберкульозу. Під її впливом у людини формується стійкий імунітет який захищає її від розвитку хвороби.

З 2016 року в світі реалізується стратегія «End TB» мета якої полягає у зниженні захворюваності до 2035 року на 95%, смертності - на 90% порівняно з 2015 роком. Поряд з розробкою нових схем лікування туберкульозу задля досягнення поставлених цілей, перед науковцями стоїть завдання з розробки нової протитуберкульозної вакцини, що змогла б запобігти розвитку латентної туберкульозної інфекції, мати достатню протективну дію у дітей та підлітків, тощо. Усі спроби на сьогодні не дали позитивного результату, тому питання розробки сучасної вакцини проти туберкульозу є нагальним напрямком роботи вчених всіх країн світу, але на даний момент БЦЖ поки ще є єдиною вакциною, що застосовується для профілактики туберкульозу.

Список використаних джерел

1.http://health-ua.com/article/16857-btczhvaktcinatcya-u-dtej-ta--mozhliv-uskladnennya «БЦЖ-вакцинація у дітей та її можливі ускладнення». 2.http://stoptb.in.ua/uk/vakcinaciya-proti-tuberkulozu «Вакцинація проти туберкульозу». 3. https://medi.ru/info/1715/ «Из истории селекции вакцинного штамма для БЦЖ-вакцины». 4. Митинская Л.А. // Проблема туберкулеза. – 2001. - № 1. - С. 53-55. 5. Профілактика туберкульозу. Навчальний посібник для студентів і лікарів-інтернів ВНМЗ IV рівня акредитації та лікарів / В.І. Петренко, М.Г. Долинська, А.В. Александрін, В.В. Петренко – К.: 2Print, 2017. – 88 с.

А. С. Гмырак, Н. Г. Смотрова

АНТИБИОТИК НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ

Лекарственная устойчивость бактерий ныне стала настоящей головной болью для медиков: благодаря пластичности генетического аппарата и способности обмениваться генами бактерии могут приспособиться фактически к любому лекарству, будь оно из какого-нибудь естественного источника или же синтезировано с нуля в лаборатории. Любопытно, что микробам даже не нужно контактировать с антибиотиками: нужный ген может попасть к ним по цепочке от других клеток. Теиксобактин, оказался, «пробивающим» средством, абсолютно любое сопротивление со стороны патогенных бактерий. Авторам работы вообще не удалось найти ни одной разновидности лекарственной устойчивости, которую теиксобактину не удалось бы преодолеть.

Целью и заданием исследования был анализ данных о применении теиксобактина, взятых из разнообразных литературных источников, краткий обзор патогенеза, оценка положительных и отрицательных влияний теиксобактина на организм человека и животных.

Исследователям доступна лишь малая часть всех почвенных микроорганизмов, тех, что согласны размножаться в лабораторных условиях. За несколько десятков лет, пришедшихся на эру антибиотиков, исследователи выполнили практически исчерпывающий скрининг этой малой части. Остальные же 99% не растут в чашках Петри на питательной среде. Самое громкое открытие NovoBiotic произошло почти случайно. В 2011 году один из сотрудников лаборатории обнаружил в почве штата Мэн колонию странных на вид бактерий, которые оказались смертоносными сразу для многих патогенов – стафилококка, пневмококка, сибирской язвы, туберкулеза.

Заслуга профессора Кима Льюиса и его команды заключается в том, что они открыли дверь в прежде закрытое и недоступное сообщество почвенных обитате-

лей – создали технологию iChip, с помощью которой обнаружили теиксобактин.

Теиксобактин состоит из 11 аминокислотных остатков, которые образую макроциклический депсипептид, содержащий амидные и сложноэфирные связи. Особенностью теиксобактина является наличие в его составе четырех D-аминокислот, а также метилированного фенилаланина, непротеиногенной аинокислоты эндурацидидин.

На данный момент украинские ученные также принимают активное участие в разработке теиксобактина. Вместе с американскими исследователями запланирована в 2017 году проверка действия теиксобактина на людях. При благоприятных условиях, будут задействованы большее количество исследователей, и Украина вместе с Америкой создадут антибиотик, который станет «надеждой» на решение проблем большинства заболеваний.

Механизм действия. Действие теиксобиактина основано на разрушении клеточной стенки грамположительных бактерий, таких как возбудители пневмонии, сепсиса и туберкулеза. Он воздействуют на липидную часть клеточной стенки бактерии, но не на белковые структуры, как это делали его предшественники. Так как предшественник антибиотика разрушали структуру белка, бактерии выработали механизмы защиты. Различные мутации помогли изменить строение структурного белка, входящего в клеточную стенку. Это приводило к тому, что препараты становились бесполезными. Молекулы теиксобактина связываются с предшественниками пептидогликана и тейхоевой кислотой, что приводит к лизису бактерий. Теиксобактин нарушает также внутримолекулярные взаимодействия внутри самой молекулы липида, тем самым разрушая её. Это приводит не только разрушению клеточной стенки бактерий , но и предотвращает ее восстановление, поэтому бактерии становятся неспособными к дальнейшему размножению.

Способность теиксабактина разрушать клеточной стенки гарантирует, что бактерии не будут резистентны к этому антибиотику долгое время. Также он разрушает жизненно необходимые для клетки липиды, тем самым нанося двойной удар по патогенной бактерии.

Побочные действия. Важный вопрос касается токсичности. Исследования, проведенные на лабораторных животных, позволяют делать оптимистичные прогнозы. Животные, зараженные такими возбудителями как золотистый стафилококк, возбудитель легочных инфекций, при внедрении теиксобактина успешно справляются с инфекциями. При соблюдении дозировок у подопытных животных не только не возникает токсическое отравление, но и не наблюдается резистентность к препарату.

Выводы. Таким образом, теиксобактин можно рассматривать как отличную платформу для создания новых препаратов. Сеодня на данный антбиотик возлагаются большие надежды, но для окончательных выводов требуется проведение дополнительных исследований, в том числе и клинических испытаний.

Список использованных источников

1.Викторова Л. Новый природный антибиотик теисобактин // Химия и жизнь. 2016. №2. С.32. 2. Piddock L.J.V. Teixobactin, the first of a new class of antibiotics discovered bz iChip technology? // Journal of Antimicrobial Chemotherapy. 2015. V. 70. P. 2679-2680. 3. Ling. L. L., Schneider T., Peoples A.J.et al. A new antibiotic kills pathogens without detectable resistance // Nature. 2015. V. 517. P. 455-459. 4. Jin K., Sam I.H., Laam Po K.H. et al. Total synthesis of teixobactin // Nature Communications. 2016. №7. P. 1-6.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Авєрін Дмитро Ігорович, студент 6 курсу ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Аврахова Лаура Вікторовна, к.філос.н., доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського гуманітарного університету.
Агарков Сергій Федорович, д.мед.н., проф., доцент ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Алєксєєва Ганна Станіславівна, асистент кафедри філософії, українознавства і політології Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків).
Альохіна Наталія Вікторівна, к.психол.н., доц., доцент кафедри педагогіки і психології Національного фармацевтичного університету.
Андрєєв Микита Михайлович, студент 5 курсу, 1 мед. фак.-ту, 4-а гр. ДЗ «Дніпроперовська медична академія МОЗ України».
Андрєєва Ірина Анатоліївна, к.мед.н., викладач кафедри мікробіології, вірусології, імунології та епідеміології ДЗ «Дніпроперовська медична академія МОЗ України».
Андрушко Ірина Анатоліївна, заступник директора з НМР КЗ «НВК «Загаль-ноосвітній навчальний заклад І-ІІ ст.- академічний ліцей № 15».
Анісімова Анастасія Альбертівна, студентка І медичного факультету, 3 курсу, 6б групи ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Аніскевич Світлана Вікторівна, старший викладач кафедри фізичної культури, спорту та здоров'я ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет».
Антибура Юлія Петрівна, аспірант Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
Атаманчук Юлія Анатоліївна, викладач ІІ категорії ПЦК фортепіано КЗ «Мелітопольське училище культури» ЗОР.
Балакірева Єлізавета Вячеславівна, студентка групи 3ЕП факультету економіки Херсонського національного технічного університету.
Бандус Вячеслав Олексійович, аспірант Одеського національного політехнічного університету.
Бачинський Петро Петрович, д.м.н., заслужений професор Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара.
Бетхудова Аніта Сергіївна, студентка 3-й курсу інженерно-технологічного факультету Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету.
Бильчук Валентина Сидоровна, к.биол.н., викладач каф загальної та клінічної фармації ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Білаш Валерія Вячеславівна, студентка гр. ОПГ-14-1 Криворізького національного університету.
Білоусова Тетяна Петрівна, старший викладач кафедри вищої математики і математичного моделювання Херсонського національного технічного університету.
Бовсуновська Катерина Петрівна, студентка 5 курсу ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Бойко Анна Едуардівна, науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, м. Київ.
Бойко Зоя Володимирівна, к.геогр.н., доцент кафедри фізичної та економічної географії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Бойко Світлана Миколаївна, к.філос.н., старший науковий співробітник відділу освітніх технологій та популяризації українознавства Науково-дослідного інституту українознавства.
Бондарева Оксана Олександрівна, асистент кафедри ендокринології ДЗ «Дніпропетровська державна медична академія МОЗ України.
Бондаренко Ігор Миколайович, д.мед.н., проф., завідувач кафедри Онкології та медичної радіології ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Бондарчук Любов Павлівна, вихователь КЗ «ДНЗ (ясла-садок) №3 КТ»КМР, м.Кривий Ріг.
Брицька Вікторія Юріївна, студентка Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара., група ЕА-17.
Бульба Павло Андрійович, студент ІІІ курсу ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Бурдейна Євгенія Володимирівна, студентка ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України», І медичного факультету.
Бурлука Олена Вікторівна, к.філос.н., доц., доцент кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Бутиріна Анастасія Олегівна, здобувач освіти за освітньою програмою «Педагогіка вищої школи» Національного фармацевтичного університету (м. Харків).
Буцик Анна Володимирівна, учитель початкових класів, керівник театральної студії Запорізького загальноосвітнього НВК № 108.
Бхіндер Наталія Володимирівна, к.пед.н., доц.., здобувач Національної академії Державної прикордонної служби імені Богдана Хмельницького.
Василишин Лариса Миколаївна, директор Львівської української гуманітарної гімназії імені Олени Степанів з поглибленим вивченням українознавства та англійської мови.
Василишина Ольга Василівна, асистент Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ.
Ващенко Валентина Андріївна, завідуюча методичним кабінетом департаменту з гуманітарних питань Кам'янської міської ради.
Вигоднер Інна Валентинівна, старший викладач кафедри вищої математики та математичного моделювання Херсонського національниого технічного університету.
Вишняков Василь Миколайович, викладач кафедри соціально-гуманітарних наук Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту.
Вівчаренко Марина Анатоіївна, студентка 3 курсу ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Віленський Ярослав Вікторович, аспірант кафедри педіатрії 3 та неонатології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Ворона Вікторія Олексіївна, к.пед.н., с. н. с. відділу економіки вищої освіти Інституту вищої освіти НАПН України.
Восковцова Ірина Вікторівна, вчитель англійської мови КЗ Запорізький обласний ліцей «Захисник» Запорізької обласної ради.
Гакк Ярослав Олегович, студент ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України», І медичний факультет, 3 курс, 4а група.
Гарагуля Ганна Андріївна, к.мед.н., асистент кафедри внутрішньої медицини 1 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Гилюн Олексій Васильович, к.філос.н., доц., доцент кафедри соціології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Гмирак Ася Сергіївна, студентка ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Голова Валентина Вікторівна, викладач-стажист кафедри історії науки і техніки Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».
Гонтар Дмитро Анатолійович, вчитель історії та правознавства, предмета «Захист Вітчизни», керівник гуртка козацько-лицарського виховання «Джура» та гуртка гуманітарного напряму «Пізнаємо рідний край» Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. № 90.
Гонтова Тетяна Миколаївна, д.фарм.н., проф., завідувач кафедри ботаніки Національного фармацевтичного університету.
Гончарук Віталій Володимирович, провідний інженер відділу генетики, селекції та репродуктивної біології рослин Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України.
Горбунова Анна Ігорівна, студентка 41 ПО групи факультету початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.
Горобець Інна Анатоліївна, аспірант кафедри педагогіки, менеджменту освіти та інноваційної діяльності КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».
Городничий Олег Валерійович, аспірант ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро.
Грачова Вікторія Миколаївна, студентка 3-й курсу інженерно-технологічного факультету Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету.
Григор'єва Валентина Борисівна, старший викладач кафедри алгебри, геометрії та математичного аналізу Херсонського державного університету.
Грушка Віктор Володимирович, к.геогр.н., доцент кафедри фізичної та економічної географії геолого-географічного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Грюкова Вікторія Валеріївна, старший викладач кафедри спорнтивних ігор Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту.
Гуржій Олена Володимирівна, к.мед.н., доцент кафедри ендокринології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Данилевич Мирослава Василівна, к.фіз.вих.н., доц., доцент кафедри фітнесу та рекреації Львівського державного університету фізичної культури.

Дараган Галина Миколаївна, к.мед.н., доцент кафедри мікробіології, вірусології, імунології та епідеміології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Дворікова Ольга Леонідівна, директор Криворізької загальноосвітньої школи № 59, м. Кривий Ріг.
Делова Людмила Алиевна, к.соц.н., ведущий научный сотрудник ГБУ «Адыгейский республиканский институт гуманитарных исследований имени Т. М. Керашева», г. Майкоп, Республика Адыгея, Россия.
Джеджера Клавдія Віталіївна, к.пед.н., доц., доцент Рівненського державного гуманітарного університету.
Дзяк Микола Володимирович, к.мед.н., викладач кафедри гігієни та екології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Дикий Богдан Павлович, студент 3-го курсу інженерно-технологічного факультету Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету.
Дівінська Наталя Олександрівна, к.пед.н., с.н.с., старший науковий співробітник відділу інтеграції вищої освіти і науки Інституту вищої освіти НАПН України, м. Київ.
Діденко Лариса Віталіївна, к.філос.н., доц., доцент кафедри філософії гуманітарних наук, Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Добровольський Володимир Валерійович, студент, І медичний факультет, 3 курс, 4б група ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Домнічев Микола Володимирович, к.т.н., доцент кафедри «РАОП» Криворізького національного університету.
Дорошенко Валентина Олексіївна, доц., Заслужена артистка України, професор кафедри сценічної мови Харківського національного університету мистецтв ім. І. П. Котляревського.
Друмі Юлія Василівна, студентка IV, кафедра українознавства, факультет економіки та управління в будівництві Одеської державної академії будівництва та архітектури.
Думіна Ірина Володимирівна, вихователь-методист КЗ «ДНЗ (ясла – садок) №29 комбінованого типу» Криворізької міської ради.
Дьяченко Ніна Костянтинівна, старший викладач кафедри вищої математики та фізики Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету.
Єгорова Світлана Юріївна, к.біол.н., викладач кафедри мікробіології, вірусології, імунології та епідеміології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Єгорова Олена Віталіївна, к.і.н., доц., доцент кафедри історії та політичної теорії ДВНЗ «Національний гірничий університет».
Єсіна Катерина Михайлівна, студентка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», м. Київ.
Єсіпова Ольга Олександрівна, асистент кафедри педагогіки,методики та менеджменту освіти Української інженерно-педагогічної академії.
Єфіменко Катерина Віталіївна, студентка ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України», 2 медичного факультету, 3 курсу.
Жамардій Валерій Олександрович, к.пед.н., викладач кафедри фізичного виховання та здоров'я, фізичної реабілітації, спортивної медицини ВДНЗ «Українська медична стоматологічна академія», м.Полтава.
Жерносекова Ірина Володимирівна , к.біол.н., с.н.с. викладач кафедри мікробіології, вірусології, імунології та епідеміології ДЗ ДМА МОЗ України.
Журавель Ірина Олександрівна, д.фарм.н., професор кафедри хімії природних сполук Національного фармацевтичного університету.
Завізіон Віктор Федорович, к.мед.н., проф., доцент кафедри Онкології та медичної радіології ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Зайцев Вячеслав Володимирович, викладач кафедри гігієни та екології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Замовський Едуард Федорович, к.пед.н., доц., завідувач кафедри «Фізичної культури, спорту і здоров'я» ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», м. Дніпро.
Здор Валентин Валентинович, студент ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Зелененко Наталя Олександрівна, старший викладач кафедри фізичного виховання та здоров'я Національного фармацевтичного університету, м. Харків.
Ібрагімов Михайло Михайлович, д.філос.н., професор кафедри соціально гуманітарних дисциплін Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Іваненко Валентин Васильович, д.і.н., проф., проректор з науково-педагогічної роботи у сфері гуманітарної освіти та виховання молоді Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Іванова Антоніна Михайлівна, к.мед.н., викладач кафедри «Мікробіології,вірусологіі,імунології та епідеміології» ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Іващенко Орина Володимирівна, студент ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Іконнікова Марина Валеріївна, к.філол.н., доцент кафедри іноземних мов Хмельницького національного університету.
Інгул Денис Костянтинович, студент ІІІ курсу ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Індиченко Лариса Сергіївна, викладач кафедри фізичного виховання та спорту Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара.
Калина Марина Сергіївна, к.н.держ.упр., доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Національного університету фізичного виховання і спорту України.
Канівець Інна Олегівна, студентка ІІІ курсу ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Канюка Галина Степанівна, провідний фахівець лабораторії психофізіологічних досліджень ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Капертехова Людмила Вікторівна, викладач Кременчуцького медичного коледжу імені В.І. Литвиненка.
Кацман Валерія Сергіївна, студентка 42 ПО групи факультету початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.
Качина Євгеній Вікторович, студент ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України», І медичний факультет, 3 курс, 4а група.
Квасикова Ганна Сергіївна, к.фіз-мат.н.,завідувач денного відділення електромеханічних вимірювань(ЕМВ) коледжу Одеської державної академії технічного регулювання та якості.
Квашук Наталя Іванівна, учитель української мови та літератури Криворізької ЗШ І-ІІІ ступенів № 59 Криворізької міської ради Дніпропетровської області.
Кисличенко Вікторія Сергіївна, д.фарм.н., проф., завідувач кафедри хімії природних сполук Національного фармацевтичного університету.
Кіреєв Олександр Анатолійович, старший викладач кафедри спорнтивних ігор Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту.
Клюй Анатолій Іванович, к.і.н., доц., доцент кафедри політології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Коба Юлія Валеріївна, викладач математичних дисциплін Коледжа ракетно-космічного машинобудування ім.О.Гончара.
Ковалевська Наталія Володимирівна, к.пед. н., доцент кафедри початкової і дошкільної освіти Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка.
Коваленко Владислав Андрійович, студент 4 курсу 41 групи 1-го медичного факультету Запорізького державного медичного університету.
Ковальов Володимир Вікторович, к.фарм.н., доцент кафедри Технології ліків НФаУ.
Ковінько Михайло Степанович, к.фіз.вих., доцент кафедри фізичного виховання і спорту ДонНУ імені Василя Стуса (Вінниця).
Ковтуненко Раїса Вікторівна, к.мед.н., доц., доцент кафедри педіатрії 3 та неонатології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Колотілова Наталія Андріївна, к.філос.н., доц., доцент кафедри логіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Колядич Едуард Вадимович, магістр Національного університету фізичного виховання і спорту України, м. Київ.
Комісаренко Тетяна Анатоліївна, к.т.н., доцент кафедри «РАОП» Криворізького національного університету.
Кондрашова-Діденко Валентина Іванівна, к.е.н., доц., професор кафедри фінансового забезпечення військ військового факультету фінансів і права Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Конюшенко Анастасія Юріївна, студентка ІІІ курсу ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Корепанова Юлія Олегівна, студентка ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».

Корогод Лариса Петрівна, к.політ.н., доцент кафедри соціально-гуманітарних наук Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту.
Короленко Ганна Спиридонівна, к.мед.н., доц., асистент кафедри патологічної анатомії і судової медицини ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Королінська Станіслава Володимирівна, к.фіз.вих., доц., доцент кафедри фізичного виховання та здоров'я Національного фармацевтичного університету.
Короткова Тетяна Петрівна,к..біол.н., доцент кафедри фізичного виховання і спорту ДонНУ імені Василя Стуса (Вінниця).
Костинська Олена Леонідівна, старший викладач кафедри фізичного виховання і спорту ДонНУ імені Василя Стуса (Вінниця).
Кострюков Сергій Володимирович, д-р.філос.н., доц., професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права ДВНЗ «Національний гірничий університет».
Кочкарова Янілжан, лікар-магістр кафедри внутрішньої медицини 3, ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Крамаренко Любов Дмитрівна, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Крамарьова Юлія Сергіївна, к.мед.н., доцент кафедри гігієни та екології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Красавін Евгеній Олександрович, студент 3 курсу ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Кротова Анастасія Андріївна, студентка 5 курсу, 2 медичного факультету, 203-а групи, 8 десятку ДЗ «Дніпроперовська медична академія МОЗ України».
Крохмалюк Сергій Степанович, студент з-го курсу ДЗ «Дніпропетрвська медична академія МОЗ України».
Крушинська Тетяна Юрівна, к.пед.н., ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Кубрак Сніжана Василівна, к.пед.н, викладач кафедри іноземних мов Житомирського державного агроекологічного університету.
Кузьмінова Лідія Володимирівна, старший викладач кафедри механізації виробничих процесів у тваринництві Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету.
Кулагін Олександр Олександрович, к.мед.н., викладач кафедри гігієни та екології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Кульбіцька Марія Олександрівна, студентка, І медичний факультет, 3 курс, 4б група ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Курицька Ганна Андріївна, студентка кафедри педагогіки та спеціальної освіти, гр. ДК-16у-1 Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Кушніренко Ольга Анатоліївна, вчитель біології КЗ «Олександрівська ЗШ І – ІІІ ст. Долинської районної ради» Кіровоградської обл.
Кушнірук Світлана Анатоліївна, к.пед.н., доцент кафедри теорії та історії педагогіки Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, м.Київ.
Лабуткіна Тетяна Вікторівна, к.техн.н., доц., доценти кафедри систем автоматизованого управління фізико-технічного факультету Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.
Лимаренко Валерій Ігорович, студент-магістр VI курсу Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.
Лисичарова Галина Олександрівна, доц., к.пед.н., доцент кафедри фізичної та економічної географії геолого-географічного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Литвинюк Людмила Вікторівна, к.педн.н., доцент кафедри філософії і економіки освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В.Остроградського.
Лихошвед Наталія Володимирівна, старший викладач кафедри іноземних мов Житомирського державного агроекологічного університету.
Літовченко Денис Сергійович, студент ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Ліщинська Христина Іванівна, к.т.н., доцент кафедри інженерної механіки (озброєння та техніки інженерних військ) Національної академії сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного.
Лубенець Альона Вікторівна, магістр кафедри фізичної та економічної географії геолого-географічного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Луганська Віталія Станіславівна, студентка економічного факультету, група 2-фін-28 ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», м. Дніпро.
Лушня Святослав Леонідович, к.мед.н., асистент кафедри травматології та ортопедії ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Любавіна Дар'я Петрівна, студентка групи ВУ-14-1 Дніпровського національного університету ім. О. Гончара.
Максимчук Наталія Михайлівна, студентка, магістрант Рівненського державного гуманітарного університету.
Мала Марія Романівна, студентка 5 курсу ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Малахова Світлана Миколаївна, к. мед н., доцент кафедри кафедри фізичної реабілітації, спортивної медицини, фізичного виховання і здоров'я Запорізького державного медичного університету.
Манзій Олександра Степанівна, к.ф.-м.н., доц., доцент кафедри прикладної математики Національного університету «Львівська політехніка».
Маньковська Ольга Ярославівна, студент магістратури Рівненського державного гуманітарного університету.
Марцинік Євген Миколайович, к.мед.н., доцент кафедри ендокринології ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Машеренкова Галина Степанівна, старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Національного університету фізичного виховання і спорту України.
Машталер Вікторія Володимирівна, к.фарм.н., асистент кафедри ботаніки Національного фармацевтичного університету.
Мельник Вікторія Миколаївна, учитель української мови та літератури Криворізької загальноосвітньої школи №15 ім. М. Решетняка.
Мєзєнцева Ірина Миколаївна, ст. викладач кафедри українознавства Одеської державної академії будівництва та архітектури, кафедри українознавства Одеської державної академії будівництва та архітектури, кафедра українознавства.
Михайлова Лілія Вікторівна, старший викладач ДВНЗ Придніпровська Державна академія Будівництва та Архітектури.
Мігалуш Анастасія Олександрівна, старший викладач кафедри соціології Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», м. Київ.
Мінаєва Аліна Олексіївна, к.біол.н., асистент кафедри ботаніки Національного фармацевтичного університету.
Мірошніченко Лариса Василівна, викладач вищої категорії,викладач-методист Вищого комунального навчального закладу Сумської обласної ради «Лебединське педагогічне училище імені А.С.Макаренка».
Моня Дар'я Дмитрівна, студентка 4 курсу «Політологія» Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Мосейчук Юрій Юрійович, к.фіз.вих., доц., завідувач кафедри фізичної культури та основ здоров'я Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.
Нагорна Ольга Олександрівна, к.філол.н., доц., завідувач кафедри мовознавства Хмельницького університету управління та права.
Назіпов Микита Андрійович, студент ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Нестеренко Оксана Володимирівна, к.т.н., доцент кафедри «РАОП» Криворізького національного університету.
Нетьосов Сергій Іванович, к.пед.н., в.о. завідувача кафедри педагогіки та спеціальної освіти Дпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Нікітіна Яна Анатоліївна, студентка 31 П групи факультету педагогіки та психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.
Нікітюк Валентина Іванівна, заступник директора з НВР Криворізької загальноосвітньої школи № 59, м. Кривий Ріг.
Нікітюк Олександр Володимирович, завідувач кафедри оперативно-тактичної підготовки УВМА, к.і.н., доц., полковник, Київ.
Ніколаєнко Лариса Петрівна, директор КЗ «НВК «Загальноосвітній навчальний заклад І-ІІ ступенів- академічний ліцей № 15» Кам'янської міської ради

Ніколаєнко Наталія Олександрівна, д.політ.н., проф., завідувач кафедри політології Навчально-наукового інституту історії, політології та права Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.
Нутріхіна Олена Володимирівна, заступник директора з виховної роботи Криворізької ЗШ І-ІІІ ст. № 59 Криворізької міської ради Дніпропетровської області.
Овсянников Дмитро Олександрович, ст. лейтенант м/с, начальник медичної служби фрегата «Гетьман Сагайдачний».
Огородник Наталя Євгеніївна, к.пед.н., доц., Херсонська державна морська академія.
Олексишин Олег Орестович, асистент кафедри філософії Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.
Охотнік Євгеній Олександрович, студент з-го курсу ДЗ «Дніпропетрвська медична академія МОЗ України».
Охромій Галина Василівна, д.мед.н., проф., професор кафедри «Фізичної культури, спорту і здоров'я» та професор кафедри «ТОВ», спеціальності фармация, промислова фармация ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», м. Дніпро.
Павленко Ірина Григорівна, к.пед.н., доц., доцент кафедри педагогіки Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка.
Пампуха Олександра Олександрівна, студент з-го курсу ДЗ «Дніпропетрвська медична академія МОЗ України».
Перцева Наталія Олегівна, д.мед.н., проф., зав. кафедри ендокринології ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Петренко Віталій Олександрович, д.т.н., проф., професор кафедри інтелектуальної власності НМетАУ.
Петришин Галина Романівна, к.політ.н., доцент кафедри філософії та економічної теорії Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.
Петрова Марія Юріївна, студентка І медичного факультету, 3 курсу, 6б групи ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Петухова Ірина Юріївна, к.хім.н., доц., доцент кафедри аналітичної хімії Національного фармацевтичного університету.
Писаревська Ольга Василівна, к.мед.н., доцент кафедри внутрішньої медицини 3 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Пісоцька Людмила Анатоліївна, д.мед.н., доц., доцент кафедри внутрішньої медицини 3 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»
Пічурін Віктор Васильович, к.мед.н., доц., Дніпровський національний університет ім. О. Гончара.
Пічурін Валерій Васильович, к.психол.н., доц., завідувач кафедрою фізичного виховання Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. акад. В.Лазаряна.
Полякова Віталіна Леонідівна, студентка 31 П групи ф-тету педагогіки та психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.
Попов Георгій Віталійович, студент Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка, м. Київ.
Попова Інна Вадимівна, д.філос.н., доц., Національний університет харчових технологій, м. Київ.
Портной Максим Олександрович, студент І медичного факультету, 3 курсу, 6б групи ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Постумент Марія Вікторівна, магістр спеціальності «Середня освіта. Інформатика» Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.
Потій Наталія Миколаївна, кандидат історичних наук, м. Чернігів.
Прахова Марина Олександрівна, студентка ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Прокопенко Анна Віталіївна, студентка 31 П групи факультету педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.
Проноза Дар'я Сергіївна, студентка факультету ФСНМВ, групи СМ-14-2 Дніпровського національного університету ім. О. Гончара.
Процька Вікторія Василівна, аспірант кафедри хімії природних сполук Національниого фармацевтичного університету.
Пташенчук Оксана Олексіївна, аспірантка кафедри педагогіки, викладач кафедри біології людини і тварин природничо-географічного факультету Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Радогуз Сергій Анатолійович, к.і.н., доцент кафедри історії науки і техніки Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».
Разумний Роман Валерійович, д. мед. н., проф.., декан ІІ міжнародного факультету ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Рек Дар'я Володимирівна, студентка 31 П групи факультету педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.
Ремесло Катерина Валентинівна, студентка ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Решетніченко Андрій Володимирович, д.філос.н., проф., професор кафедри філософії та соціально-політичних дисциплін Університету митної справи і фінансів.
Рєзнікова Єлізавета Олександрівна, викладач Кременчуцького медичного коледжу імені В.І. Литвиненка.
Ржевська Наталія Вікторівна, к.пед., викладач кафедри професійної освіти ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
Рокутова Марія Кяміліївна, к.мед.н., асистент кафедри ендокринології ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Романова Світлана Вікторівна, к.фарм.н., асистент кафедри ботаніки Національного фармацевтичного університету.
Романчук Ольга Василівна, к.філол.н., доц., завідувач кафедри української та іноземних мов Львівського державного університету фізичної культури.
Роменська Олена Валеріївна, к.і.н., доцент кафедри гуманітарних дисциплін Херсонської державної морської академії.
Рублевська Надія Іванівна, д.мед.н., проф., зав. кафедри гігієни та екології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Руда Галина Станіславівна, аспірант факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (м.Київ).
Руденко Віра Петрівна, к.фарм.н., доцент кафедри ботаніки Національного фармацевтичного університету.
Русакевич Вікторія Русланівна, студентка ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Сабатовська Інна Сергіївна, к.соц.н., доц., доцент кафедри педагогіки та психології Національного фармацевтичного університету (м. Харків).
Сагач Оксана Михайлівна, к.і.н., докторант Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка.
Саід Алі Імад, студент ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Сапожников Станіслав Володимирович, д.пед.н., проф.,професор кафедри педагогіки та психології Університету імені Альфреда Нобеля.
Сарахман Катерина Юріївна, студентка 3-го курсу ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Селуянова Тетяна Андріївна, студентка 4-го курсу факультету інженерії та транспорту Херсонського національного технічного університету.
Сеник Андрій Петрович, к.ф.-м.н., доц., доцент кафедри прикладної математики Національного університету «Львівська політехніка».
Сердюк Вікторія Павлівна, магістр педагогіки вищої школи, викладач КВНЗ «Лебединське педагогічне училище імені А.С.Макаренка» Сумської обласної ради.
Симоненко Євгенія Олександрівна, студентка ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Синиця Катерина Віталіївна, студентка 3-го курсу факультету Психології спеціальності Корекційна освіта Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Сікорська Ольга Олександрівна, к.філол.н., доц., завідувач кафедри суспільних наук Одеського національного медичного університету.
Сірко Богдан Андрійович, студент 3 курсу 1-мед факультету ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Скоробагатько Катерина Вікторівна, магістр української філології, вчитель української мови та літератури Запорізького обласного ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою «Захисник».
Сладкова Людмила Михайлівна, к.мед.н., доцент кафедри мікробіології,вірусології,епідемології ДЗ «Дніпроперовська медична академія МОЗ України».
Слободяник Геннадій Іванович, д.психол.н., майор м/с операційного відділення мед. роти 1 ОТБР, методист ДОЕЦ, Київ.

Слободяник Іванна Олегівна, студентка ІІІ курсу Національної академії внутрішніх справ.
Смирнов Артем Сергійович, студент групи ТА-17м-1, Фізико-технічний факультет Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Смолікевич Надія Романівна, старший викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення Львівського державного університету внутрішніх справ.
Смотрова Наталія Григорівна, викладач кафедри мікробіології, вірусології, імунології та епідеміології студент ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Сокіл Марія Богданівна, к.т.н., доц., доцент кафедри транспортних технологій Національного університету «Львівська політехніка».
Соловей Галина Сергіївна, магістр педагогіки вищої школи, викладач КВНЗ «Лебединське педагогічне училище імені А.С.Макаренка» Сумської обласної ради.
Соломевич Дар'я Олегівна, студентка 3-го курсу ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Сорокіна Ольга Олександрівна, студентка ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Сорочан Валерія Вячеславівна, студентка ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Старостенко Ксенія Дмитрівна, студентка ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Стежко Юрій Григорович, к.пед.н., доц., Національний авіаційний університет.
Степанський Дмитро Олександрович, к.мед.н., доц., завідувач кафедри мікробіології, вірусології, імунології та епідеміології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Стефіна Надія Василівна, к.пед.н., доцент, Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка.
Стеценко Ірина Юріївна, викладач кафедри мікробіології, вірусології, імунології та епідеміології ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Суятинова Катерина Євгеніївна, к.пед.н., старший викладач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Криворізького державного педагогічного університету.
Талалаєв Костянтин Олександрович, к.мед.н., доц., проректор з науково-педагогічної роботи (з питань гуманітарної освіти та виховання) Одеського національного медичного університету.
Татарченко Лариса Іллівна, старший викладач, кафедра фізичного виховання та спорту, Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Тищенко Ірина Валентинівна, к.мед.н., доцент кафедри ендокринології ДЗ «Дніпропетровська державна медична академія МОЗ України».
Токарев Максим Геннадійович, студент Економічного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Толстікова Олена Олександрівна, к. мед.н., доц., доцент кафедри педіатрії 3 та неонатології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Томченко Марина Анатоліївна, к.філол.н., начальник відділу моніторингу якості освіти і ліцензування Запорізького національного університету.
Топчієва Ганна Олександрівна, старший викладач кафедри фізичного виховання Національного університету харчових технологій, м. Київ.
Третяк Тетяна Олегівна, к.мед.н., доцент кафедри внутрішньої медицини 3 Дніпровського базового медичного коледжу.
Трипутіна Ксенія Олександрівна, студентка ІІІ курсу ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Тулученко Галина Яківна, д.техн.н., проф., професор кафедри вищої математики і математичного моделювання Херсонського національного технічного університету.
Уварова Олена Олександрівна, к.і.н., доц., доцент кафедри суспільних наук Одеського національного медичного університету.
Уманець Ольга Віталіївна, к.мист., доц., доцент кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.
Фастовець Олена Олександрівна, д.мед.н., доц., завідувач кафедри ортопедичної стоматології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Філатова Ольга Віталіївна, к.біол.н., доц.., доцент кафедри ботаніки Національного фармацевтичного університету.
Халайджі Світлана Владиславівна, к. фіз.вих., доц., доцент кафедри фізичної культури та спорту Одеської національної академії харчових технологій.

Хауссі Ольга Андріївна, старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.
Хлус Наталія Олександрівна, к.фіз.вих., старший викладач кафедри теорії і методики дошкільної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.
Хмельникова Людмила Іванівна, к.хім.н., доцент каф загальної та клінічної фармації ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Хоменко Володимир Олегович, студент І медичного факультету, 3 курсу, 6б групи ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Хоменко Галина Вікторівна, аспірант Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, викладач Індустріально-педагогічний технікуму КІ Сум ДУ.
Хоменко Катерина Олегівна, студентка ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України», І медичного факультету.
Царенко Олена Олексіївна***,*** *к.політ.н., заступник директора з навчальної роботи Коледжу Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.*
Цігнадзе Тетяна Петрівна, дитячий лікар стоматолог КЗ «Дніпропетровська обласна дитяча лікарня».
Чекаліна Світлана Валентинівна, студентка 3 курсу Медичної академії, 1-й медичний факультет.
Чекалова Наталія Едуардівна, старший викладач кафедри економічної теорії та права ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».
Червона Леся Миколаївна, к.філос.н., старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу лідерства та інституційного розвитку вищої освіти Інституту вищої освіти НАПН України.
Черкасова Ольга Григорівна, к.мед.н., доц., доцент каф. внутрішньої медицини 1 ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Чобіток Лілія Олександрівна, викладач кафедри фізіології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Чуб Дар'я Ігорівна, аспірантка кафедри ендокринології ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України».
Шалигіна Інна Олегівна, студентка ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Шаповал О.М, методист, п.м.т. Ставище, Київської області.
Шарун Алеся Виталіївна, к.мед.н., доцент кафедри мікробіології, вірусології, імунології та епідеміології ДЗ «Дніпропетрвська медична академія МОЗ України».
Шарун Алеся Віталіївна, к.мед.н., доцент кафедри мікробіології, вірусології та імунології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України.
Шевченко Олександр Анатолійович, д.мед.н., професор кафедри гігієни та екології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Шелкунова Наталія Леонідівна, молодший науковий співробітник науково-дослідної частини Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків.
Шутка Інна Василівна, студентка 4 курсу 2-го медичного факультету ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Щудро Світлана Анатоліївна, д.мед.н., доцент кафедри гігієни та екології ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».
Юдіна Аліна Валентинівна, викладач І кат. ПЦК фортепіано КЗ «Мелітопольське училище культури» ЗОР.
Якимчук Марія Миколаївна, студент, магістрант Рівненського державного гуманітарного університету.
Яковенко Софія Андріївна, студентка ІІІ курсу ДЗ «Дніпропетровська Медична Академія МОЗ України».
Янцур Любов Антонівна, к.пед.н., доцент кафедри педагогіки та психології (дошкільної та корекційної) ім. проф. Поніманської Т. І. Рівненського державного гуманітарного університету.
Ярних Тетяна Григорівна, д.фарм.н., проф., завідувач кафедри Технології ліків НФаУ.
Ярошенко Денис Сергійович, студент ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України».

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ВИЩА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ. 3

Іваненко В.В. Суспільна місія сучасного класичного університету. 3

Сапожников С.В. Вища педагогічна освіта Республіки Болгарія: спроба системно-порівняльного аналізу. 6

Діденко Л.В., Кондрашова-Діденко В.І. Виш-освіта: ґенераційна боротьба з «ідолами» 8

Стежко Ю.Г. Університетська освіта в українських політико-економічних реаліях. 10

Петренко В.О., Аврахова Л.В. Ключові завдання вищої освіти в розвитку науково-технічного потенціалу промислового виробництва України. 12

Томченко М.А. Трансформації внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти 15

Ворона В.О. Визначення організаційно-правового статусу ВНЗ відповідно до системи національних рахунків 2008. 17

Михайлова Л.В. Національна стратегія розвитку інтелектуальної власності в Україні. 21

Петухова І.Ю., Альохіна Н.В. Сутність та структура готовності до професійної діяльності майбутнього фахівця 22

Крамаренко Л.Д. Роль і місце соціально-гуманітарної освіти в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників. 23

Колотілова Н.А. Дисципліни логічного циклу в системі вищої освіти. 25

Смолікевич Н.Р. Теоретико-методологічні основи адаптації іноземних студентів до сучасного академічного середовища 26

Дівінська Н.О. Міжкультурна комунікативна компетентність науково-педагогічних працівників та особливості її формування. 29

Рєзнікова Є.О. Інтерактивні методи навчання у фаховій підготовці медичних сестер загальної практики – сімейної медицини 33

Павленко І.Г. Проблема вирішення педагогічного конфлікту у вищій професійній школі. 36

Олексишин О. О. Місце інтелектуальної культури в системі гуманітарної підготовки студентів вищих навчальних закладів. 38

Нагорна О.О. Розвиток науково-дослідницьких навичок як складова частина професійної підготовки магістрів – майбутніх арбітражних юристів 40

Квасикова Г.С. Управління маркетинговою дільністю навчального закладу на прикладі Коледжу Одеської державної академії технічного регулювання та якості (ОДАТРЯ). 41

Клюй А.І., Моня Д.Д. Вища освіта в умовах глобалізації. 44

Ржевська Н.В. Аналіз попиту роботодавців на навички фахівців та компетентності, що формуються в освітньому процесі навчальних закладів (на прикладі фахівців з товарознавства і торговельного підприємництва). 46

Пташенчук О. О. Реалізація принципу професійного спрямування в процесі набуття дослідницької компетентності майбутніми вчителями біології 48

Гилюн О.В. Особливості ставлення сучасних студентів до освіти 50

Городничий О.В. Роль асертивної поведінки у професійній діяльності викладачів ВНЗ. 52

Огородник Н.Є. До питання про рівні володіння англійською мовою майбутніми моряками 54
Сабатовська І.С., Бутиріна А.О. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців медичного профілю. 56
Петрова М.Ю., Портной М.А., Егорова С.Ю. Проблема стресса у студентов вузов и способы её решения. 58
Вівчаренко М.А., Жерносєкова І.В. Вища освіта: проблеми та перспективи розвитку. 60
Бойко З.В. Географічний аналіз розміщення вищих навчальних закладів (На прикладі Дніпропетровської області, 2016). 61
Гончарук В. В. Концептуальні засади формування екологічної культури майбутніх учителів природничих спеціальностей. 63
Домнічев М.В., Нестеренко О.В., Комісаренко Т.А., Білаш В. Рекомендації щодо організації викладання курсу БЖД. 65
Іконнікова М.В. Основні засади професійної підготовки філологів в Україні . 66
Єгорова О.В. Вища освіта США у засвоєнні методології кваліфікаційного профілю ступеня (DQP). 68
Капертехова Л.В. Теоретичні аспекти формування професійної культури у майбутніх медичних сестер 69
Лабуткина Т.В. Самостоятельная работа студентов, пути раскрытия ее потенциала. 70
Дьяченко Н.К., Бетхудова А.С., Грачова В.М. Вища освіта як інвестиція у власне майбутнє. 71
Лимаренко В.І. Методика застосування хмарних технологій в освітньому процесі вищого мистецького навчального закладу. 73
Уманець О. В. Дистанційне навчання в системі сучасної вищої освіти. 75
Перцева Н.О., М.К. Рокутова, И.В. Тищенко, Марциник Е.Н. Самостоятельная работа – неотъемлемый компонент учебного процесса по дисциплине «эндокринология» 77
Разумний Р. В., Фастовець О. О. Щодо проблеми викладання стоматологічних дисциплін англомовним студентам-іноземцям. 78
Симоненко Є.О., Жерносекова І.В. Вища освіта: проблеми та перспективи розвитку. 80
Стефіна Н. В. Специфіка особистісної реалізації майбутніх педагогів – музикантів: досвід і перспективи. 82
Червона Л.М. Студентське самоврядування в контексті інституційного розвитку університету. 84
Агарков С.Ф., Толстикова Е.А. Использование кафедральной электронной библиотеки в самостоятельной работе интернов и курсантов Медицинской академии. 86
Бондарева О.О., Тищенко І.В. Навчання в українському медичному виші: погляд іноземних студентів. 87
Бондаренко И.Н., Завизион В.Ф., Аверин Д.И. Улучшение знаний студентов-медиков с помощью дополнительного курса онкологии. 89
Толстікова О.О., Агарков С.Ф. Компетентностний підхід у підготовці лікаря-інтерна на сучасному етапі. 91
Хмельникова Л.И., Бильчук В.С. Проблемы и перспективы обучения иностранных студентов – провизоров 92

Ярних Т.Г., Ковальов В.В. Використання елементів візуалізації при вивченні фармацевтичної технології. 94
Суятинова К.Є. Навчальна дисципліна «Соціалізація особистості» у системі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів. 96
СЕКЦІЯ ІІ. СУЧАСНА ОСВІТА: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД, МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА. ГЕНДЕРНА ОСВІТА. 98
Решетніченко А. В. Виховні основи стратегічного розвитку науки і освіти. . 98
Бачинский П.П., Цигнадзе Т.П. Следствия нарушений закономерностей природы законами социума в области применения членораздельной речи с позиции социометрии 100
Кострюков С.В. Підходи щодо визначення поняття освітня безпека як складова національної безпеки України. 106
Петришин Г.Р. Роль освіти як фактору соціальної мобільності в Україні . . . 108
Руда Г. С. Методологічні та теоретичні аспекти розвитку музичних здібностей молодших школярів 110
Гонтар Д.А. Розвиток критичного мислення на етапі мотивації навчальної діяльності у процесі навчання історії. 112
Анісімова А.А., Хоменко В.О., Єгорова С.Ю. Розвиток вищої медичної освіти в Україні у першій половині XX століття. 114
Василишина О.В. Здатність здобувачів до професійного становлення в умовах інноваційного навчання. 115
Думіна І. В. Формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку засобами здоров'язбережувальних технологій. 117
Ковтуненко Р.В., Віленський Я.В. Сучасні інновації в напрямку інтернаціоналізації медичної освіти на Кафедрі педіатрії 119
Кубрак С.В., Лихошвед Н.В. Розвиток самоосвітньої компетенції майбутніх геодезистів на базі відеоматеріалів іноземною мовою. 121
Єсіпова О.О. Аналіз компонентів структури навчальної діяльності студентів. 123
Ковалевська Н.В. Підготовка майбутніх вихователів до формування самостійності у дітей дошкільного віку у сучасних умовах. 124
Кушніренко О.А. Біологічна компетентність як основа професійної підготовки школярів 126
Коба Ю.В. Роль розділу «Початкові відомості зі стереометрії» у розвитку просторової уяви. 127
Восковцова І.В. Проектна діяльність як чинник формування проектної культури при вивченні англійської мови. 128
Вигоднер І.В., Балакірева Є.В. Використання матричного методу розв'язання систем лінійних алгебраїчних рівнянь для побудови інтерполюючої функції. 129
Ващенко В.А., Ніколаєнко Л.П., Андрушко І.А. Управління розвитком професійної компетентності педагога в опорній школі. 130
Антибура Ю.П. Актуальні проблеми методичного забезпечення історичної освіти в школах України. 133
Gontova T. M., Romanova S. V., Minaieva A. O., Mashtaler V. V. Teaching «Pharmaceutical Botany» on a Distance Course. 134
Алєксєєва Г.С. Визначення критеріїв сформованості інформаційної культури в іноземних студентів в умовах іншомовного навчального середовища. 135
Буцик А. В. Гуманізація навчально-виховного процесу засобами театральності. 137
Гонтова Т.М., Гапоненко В.П., Сіра Л.М. Особливості проведення навчальної практики з фармацевтичної ботаніки дляздобувачів вищої освіти факультету з підготовки іноземних громадян. 140

Бондарчук Л.П. Формування пізнавальної активності молодших дошкільників під час ознайомлення з природою. 141
Гонтова Т.М., Руденко В.П. Використання наочності в процесі викладання фармацевтичної ботаніки. 143
Бойко А.Е. Позашкільна освіта як чинник ефективного формування творчого самовираження підростаючої особистості. 144
Бхіндер Н.В. Каскадне навчання в процесі професійної підготовки прикордонників в Республіці Індія 145
Гонтова Т.М., Філатова О.В. Екологічна складова виховної роботи на кафедрі ботаніки НФаУ. 147
Атаманчук Ю.А. Теоретичні аспекти виконавської уваги музиканта. 148
Гарагуля Г.А., Черкасова О.Г. Курація хворого як складова морально-етичного становлення майбутніх лікарів. 150
Делова Л. А. Изучение этносоциотипических моделей поведения в условиях глобализации 152
Григор'єва В.Б. Критерії для оцінки сформованості математичної компетентності з аналітичної геометрії майбутніх програмістів. 154
Дараган Г.М., Шутка І.В., Степанський Д.О. Впровадження симуляційних технологій навчання у медичній освіті 156
Дорошенко В.О. Проблеми та перспективи вокальної підготовки студента-актора в контексті компетентнісного підходу. 157
Джеджера К.В., Максимчук Н.М. Педагогічні умови формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку. 159
Кузьмінова Л.В., Дикий Б.П. Формування фахової компетенції студентів – аграріїв в умовах глобальних трансформацій 161
Лисичарова Г.О., Лубенець А.В. ІТ-сфера: кращі серед лідерів 163
Литвинюк Л.В. Біографічние навчання в контексті поглиблення особистісно-орієнтованого підходу до підвищення педагогічної майстерності вчителя . 165
Ліщинська Х.І., Манзій О.С., Сеник А.П., Сокіл М.Б. Система моніторингу практики слухачів ВНЗ. 167
Маньковська О.Я., Янцур Л.А. Шляхи формування художньо-освітніх знань старших дошкільників на заняттях образотворчою діяльністю. 168
Нетьосов С.І., Курицька Г.А. Технології корекції фонетико-фонематичної компетентності у дошкільників з мовленнєвими порушеннями. 170
Мєзєнцева І.М., Друмі Ю.В. Роль навчально-ігрового проектування у формуванні професійної мотивації майбутніх фахівців. 173
Мірошніченко Л.В. Майстер-клас як сучасна форма самостійної роботи майбутніх педагогів. 174
Ніколаєнко Н.О., Царенко О.О. Інноваційні методи навчально-виховної роботи в умовах зміни парадигми національно-патріотичного виховання. 176
Нетьосов С.І., Синиця К.В. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у системі освіти 178
Нутріхіна О.В., Квашук Н.І. Формування всебічного розвитку особистості у межах випереджаючої освіти для сталого розвитку 181
Перцева Н.О., Гуржій О.В., Чуб Д.І. Особистісно-орієнтований підхід в професійній підготовці студентів медиків (підготовка майбутніх лікарів за методикою особистісно-орієнтованого навчання). 183
Постумент М.В. Комп'ютерне моделювання як інноваційний метод навчання на природничих факультетах ВНЗ. 184

Процька В.В., Журавель І.О., Кисличенко В.С. Методологічні підходи до вивчення навчальної дисципліни «Фармакогнозія». 185
Скоробагатько К.В. Гейміфікація на уроках української літератури 187
Сагач О.М. Система неперервної освіти вчителя у провідних країнах світового співтовариства. 188
Селуянова Т.А., Білоусова Т.П., Тулученко Г.Я. Застосування евристичних прийомів при вивченні теорії ймовірностей. 190
Бурлука О.В. Самоосвіта особистості у формуванні компетентності фахівця . 191
Слободяник Г.І., Овсянников Д.О., Нікітюк О.В., Шаповал О.М. Система розвиваючого навчання з напрямком на розвиток творчих здібностей особистості. Метод мозкового штурму 193
Грушка В.В. Актуальні проблеми просторової організації мереж освітніх установ у сільській місцевості 195
Горобець І.А. Особливості формування здорового способу життя школярів в системі освіти (90-рр. XX ст.). 197
Слободяник Г.І.,Слободяник І.О. Методи моделювання маленькими чоловічками (метод ММЧ) та синектики у теорії розв'язання винахідницьких завдань. 199
Соловей Г.С., Сердюк В.П. Підвищення професійної компетентності педагога – запорука підвищення якості освіти. 202
Талалаєв К.О., Сікорська О.О., Уварова О.О. Ставлення студентів-медиків до волонтерського руху і перспективи його використання у професійній освіті (досвід соцопитування в Одеському національному медичному університеті). 204
Хоменко Г.В. Актуальні проблеми вивчення творів українського постмодернізму. 205
Черкасова О.Г., Гарагуля Г.А. Навички роботи з інформацією як невід'ємна складова навчального процесу. 206
Бойко С.М., Василишин Л.М. Українознавчі пошукування у сфері розкриття сутності етнокультурної самобутності українців. 208
Юдіна А.В. Застосування відео на заняттях зі «спеціального музичного інструменту (фортепіано)» у культуроосвітніх навчальних закладах. 210
Янцур Л.А., Якимчук М.М. Театр у дошкільному навчальному закладі. 212
Бовсуновська К.П., Шарун О.В. Англійська мова в системі освіти студентів-медиків. 214
Кушнірук С.А. Становлення та розвиток вітчизняної дидактичної термінології у IX– середині XVI ст.. 216
Мельник В.М. Медіаграмотність і гіпертекст у контексті шкільної літературної освіти 218
Попов Г.В., Попова І.В. Екологічні стандарти розвитку освіти трансформаційного суспільства 220
Потій Н.М. Діяльність курсів німецької мови в чернігові впродовж 1941–1943 рр.. 222
Сірко Б.А., Єгорова С.Ю. Актуальність історичного досвіду у загальній підготовці сучасного лікаря. 225
Чекалова Н.Е. Вдосконалення організації навчального процесу в закладах освіти. 226
Есина К. М., Мигалуш А.А. Формирование гендерных стереотипов о ролях женщины у детей и молодежи. 229

Чекалина С.В. Стереотипное гендерное неравенство при выборе медицинских специальностей. 231
СЕКЦІЯ ІІІ. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ 233
Ібрагімов М.М, Колядич Е.В. Фізична культура і спорт у дискурсі світоглядно-антропологічної філософії 233
Корогод Л.П. Пропаганда фізичної культури і спорту засобами мистецтва в Україні 1920-30-х рр.: маловідомі сторінки. 236
Охромий Г.В., Замовский Э.Ф., Луганская В.С. Спортивная генетика - основа эффективной системы подготовки спортсменов. 237
Калина М.С., Машеренкова Г.С. Освітній потенціал фізичної культури та спорту в умовах євроінтеграції України. 239
Данилевич М.В., Романчук О.В. Окремі аспекти підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту в Республіці Польща. 240
Пічурін В.В. Зміст психофізичної підготовки студентів спеціальностей «Вагони та вагонне господарство», «Локомотиви та локомотивне господарство» у фізичному вихованні. 242
Горбунова Г.І., Хлус Н.О. Урок фізичної культури у системі початкової шкільної освіти Польщі. 245
Жамардій В.О. Історичні передумови виникнення та становлення фітнес-технологій. 247
Зелененко Н.О. Фізичне виховання як аспект соціального становлення особистості. 248
Вишняков В.М., Кіреєв О.А., Грюкова В.В. Фізична культура у системі загальнолюдських та управлінських цінностей. 250
Індиченко Л.С., Брицька В.Ю. Спортивне орієнтування – одне з засобів, яке розвиває спритність та витривалість. 251
Кацман В. С., Хлус Н. О. Вплив фітбол-аеробіки на оздоровчо-освітній процес дітей старшого дошкільного віку. 253
Коваленко В.А., Малахова С.М. Використання здоров'язберігаючих засобів у вищому навчальному закладі. 255
Ковінько М.С., Короткова Т.П., Костинська О.Л. Теоретичні аспекти здоров'яформувальної сутності фізичної культури особистості 256
Королінська С.В. Основне значення рухливих спортивних ігор у формуванні здорового способу життя 259
Красавін Е.О, Жерносекова І.В. Фізична культура в контексті гуманізації освіти. 261
Аніскевич С.В. Важливість самостійних занять фізичною культурою для студентів ВНЗ. 262
Дворікова О.Л., Нікітюк В.І. Фізична культура в школі – запорука життєво компетентної особистості. 264
Мосейчук Ю.Ю. Використання системного підходу у формуванні культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури. 266
Нікітіна Я.А., Хлус Н.О. Фізичне виховання в школах європейських країн. . 267
Пічурін В.В., Любавіна Д.П. Аналіз системи реабілітації студентів спеціальної медичної групи, що мають захворювання серцево-судинної системи. 269
Полякова В. Л., Хлус Н. О. Правильність підбору музичного супроводу під час занять зі степ-аеробіки зі студентками вишів. 271
Прокопенко А.В., Хлус Н.О. Особливості психологічної підготовки баскетболістів в період змагальної діяльності. 273

Смирнов А.С., Татарченко Л.І. Фізична культура в системі гуманітарної освіти. 274
Рек Д.В., Хлус Н.О. Покращення фізичної підготовленості дітей старшого дошкільного віку засобами степ-аеробіки 275
Пічурін В.В., Проноза Д.С. Шляхи підвищення зацікавленності студентів до фізичної культури та спорту на основі вивчення досвіду університетів розвинених країн 277
Токарев М.Г., Хауссі О.А. Розвиток фізичної культури і спорту в Україні . . 279
Топчієва Г.О. Мотивації студентської молоді до зорового способу життя засобами фізичної культури та спорту. 280
Халайджі С.В. Розвиток спортивного туризму в вузах України (на прикладі ОНАХТ). 283
Чобіток Л.О., Ярошенко Д.С. Вплив помірного фізичного навантаження і циркадних ритмів на пам'ять людини. 285
СЕКЦІЯ IV. НАУКА ТА ТЕХНІКА У СВІТІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ. 286
Бандус В. О. Розвиток прикладної механіки в Одеському політехнічному інституті в 20-30-і рр. XX ст.. 286
Радогуз С.А., Голова В.В. Окремі аспекти експертної діяльності у галузі хімічної технології професора Харківського технологічного інституту О.П. Лідова. 287
Ремесло К.В., Сладкова Л.М. Патогенність helicobacter pylori та методи лікування захворювань, викликаних збудником. 289
Роменська О.В. Тендрівський маяк: історія та сучасність 290
Рублевська Н.І., Шевченко О.А., Канюка Г.С., Крамарьова Ю.С., Щудро С.А., Зайцев В.В., Кулагін О.О., Дзяк М.В. Аналіз відношення студентів вищого медичного навчального закладу до самостійної роботи як виду діяльності. 292
Русакевич В.Р., Смотрова Н. Г. Туберкулез. 294
Саид А.И., Єгорова С.Ю. Развитие медицинской микробиологии: всё из ничего 295
Сарахман К.Ю. Питання лабораторної діагностики сказу на сучасному етапі 296
Соломевич Д.О. Генно-инженерные вакцины. 298
Сорокина О.А., Смотрова Н. Г. Исторические аспекти борьбы с оспой и проблемы современности. 300
Сорочан В.В., Крушинская Т.Ю. Возрастание роли микробов-оппортунистов как возбудителей госпитальных инфекций. 301
Старостенко К.Д., Иванова А.М., Стеценко И.Ю. Бешенство в истории человечества. 303
Стеценко И.Ю. Гакк Я.О. Актуальные вопросы иммунопрофилактики. 305
Трипутина К.А. Актуальные вопросы заболеваемости и профилактики гриппа в Украине. 307
Стеценко И.Ю., Иващенко А.В. История создания вакцины БЦЖ. 309
Шалыгина И.О., Стеценко И.Ю. Полімеразна ланцюгова реакція як найсучасніший метод діагностики. 310
Бульба П.А. Вдосконалення етіотропного лікування лямбліозу. 312
Шелкунова Н.Л. Організаційно-наукова діяльність Г.Я. Андрєєва у вищій технічній школі 1950–1963 рр.. 313

Єфіменко. К.В. Механизмы формирования антибиотикоустойчивых штаммов микроорганизмов 315
Яковенко С.А. Проблемы биотерроризма в подготовке будущих медиков. . . . 316
Лушня С.Л. Стереофотометрический анализ антропометрических показателей ОДА 318
Андреев Н. М., Андреева И. А. Стратегия антибиотикотерапии на современном этапе. 319
Лушня С.Л. Анализ по данным компъютерной системы «Orto» восстановления опороспособности после артродеза голеностопного сустава. 320
Добровольський В.В.,Сладкова Л.М. Історія розвитку та основні засади вірусу імунодефіциту людини. 321
Здор В.В., Стеценко И.Ю. Микробиологическая диагностика сифилиса на современном этапе. 323
Інгул Д. К. Основні напрямки наукової роботи кафедри мікробіології, вірусології, імунології та епідеміології ДМА за 100 років існування 324
Канивец И.О. Эволюция методов исследования в микробиологии. 326
Качина Є.В. Стеценко І.Ю. Актуальність проблеми мікробіологічної діагностики туберкульозу в Україні. 328
Конюшенко А.Ю. От пробиотиков к психобиотикам. 329
Корепанова Ю.О., Сладкова Л.М. «Помогая другим - помогаешь себе» или новое свойство сальмонелл. 331
Кротова А.А., Андрєєва І.А. Основні аспекти проблематики імунопрофілактики кору та краснухи серед населення України. 333
Кульбіцька М.О., Сладкова Л.М. Гнотобіологія у сучасних медико-біологічних дослідженнях. 334
Малая М.Р., Бовсуновская Е.П., Андреева И. А. Проблемы антибиотикотерапии при лечении заболеваний, вызванных микроорганизмами, заключенными в биопленку. 336
Литовченко Д.С., Назипов Н.А. Полимеразная цепная реакция: история открытия и применение метода в клинической микробиологии. 338
Малая М.Р., Шарун А.В. Изучение возможностей новых методов лечения Акне как альтернативы антибиотикотерапии. 340
Охотнік Є.О., Пампуха О.О., Дараган Г.М. Деякі аспекти формування антибіотикорезистентних штамів Mycobacterium tuberculosis на сучасному етапі розвитку епідемії туберкульозу. 341
Песоцкая Л.А., Короленко А.С., Третяк Т.О., Писаревская О.В., Кочкарова Я. Выявление потенциальных ментальных способностей учащихся методом газоразрядной визуализации. 343
Прахова М.А., Смотрова Н.Г. Вирус бешенства: история и современность 348
Бурдейная Е.В., Хоменко Е.О. Трансплантология как способ продления жизни: проблемы и достижения. 350
Крохмалюк С.С., Дараган Г.М. Вакцина БЦЖ, історія її створення та застосування в сучасній медицині. 352
Гмырак А.С., Смотрова Н. Г. Антибиотик нового поколения. 354
Інформація про авторів 356

Наукове видання

Науковий редактор

О.Ю.Висоцький

О 72 Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. 24-25 листопада 2017 р., м.Дніпро. Частина І. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. – 374 с.

У збірник вміщено матеріали Всеукраїнської наукової конференції «**Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій**», що присвячені осмисленню стану та проблем сучасної освіти і науки в Україні та у світі, визначенню дієвих заходів та оптимальних шляхів подолання негативних явищ в освітній та науковій сферах. Рекомендовано для студентів, аспірантів і викладачів вищих навчальних закладів, науковців.

СПД «Охотнік» В.С.

49040, м. Дніпро, Запорізьке шосе, буд.40, к. 194.

Код за ДРФО 1708213264

Свідоцтво И № 816689 від 01.01.2011.

Здано на складання 20.11.17. Підписано до друку 21.11.17. Формат 60х84/16.
Папір офс. Друк різографічний. Гарнітура Times. Умовн.друк.арк. 29,82.
Умовн.фарб.-відб. 29,82. Обл.-видавн. арк. 30,05. Наклад 300 прим. Зам. № О_7453